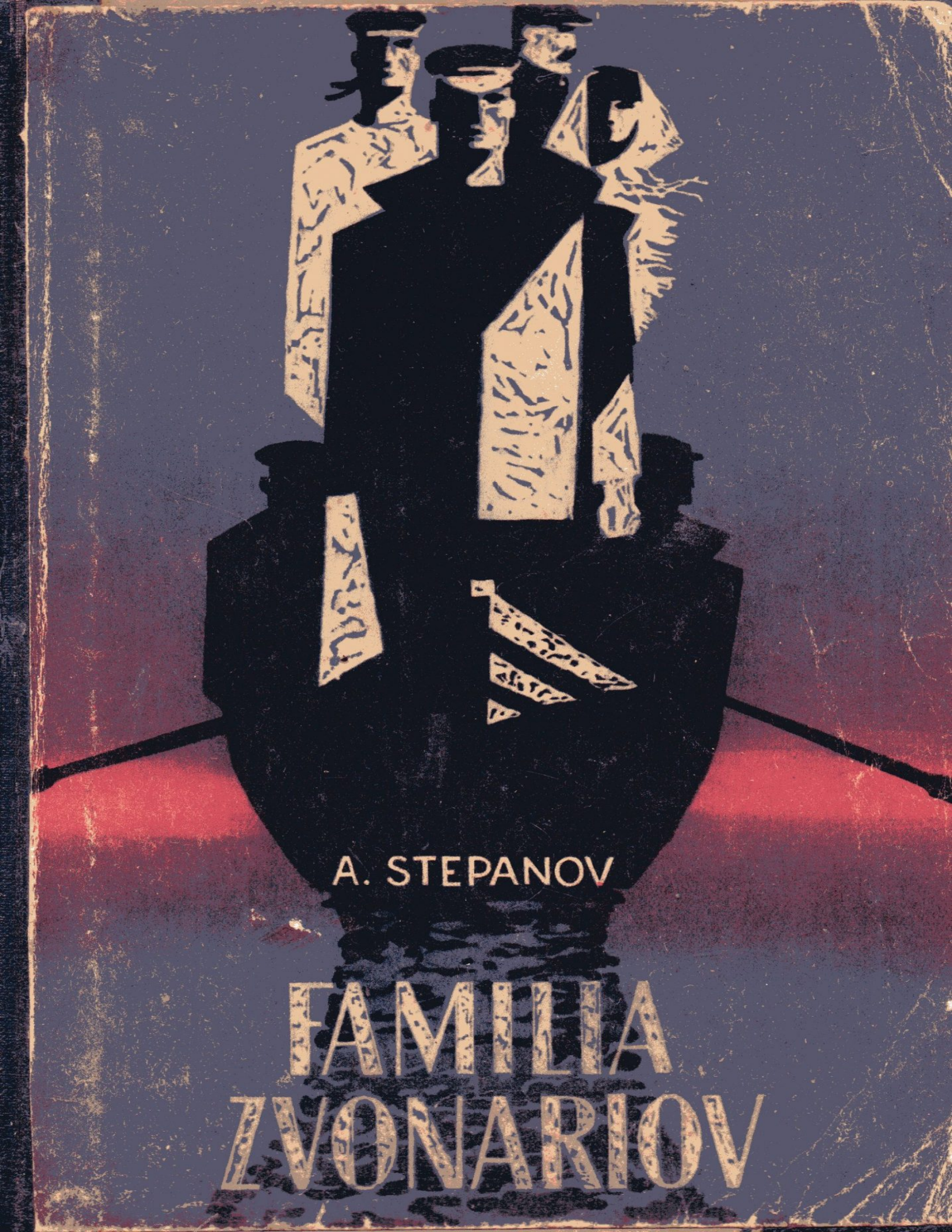

A. STEPANOV

FAMILIA ZVONARIOV

În „*Familia Zvonariov*” autorul urmăreşte destinele eroilor din romanul „*Port-Arthur*”, în perioada primei revoluții ruse (1905 – 1907) şi în anii imediat următori acesteia.

A. STEPANOV

FAMILIA ZVONARIOV

Titlul original:
Semya Zvonarevykh
1960

Traducere de
Al. Ştefănescu-Medeleni şi A. Ivanovski

Coperta de Dumitru Ionescu

Editura pentru literatură universală
1963

Cuprins:

PARTEA ÎNTÂI

PARTEA A DOUA

PARTEA A TREIA

PARTEA ÎNTÂI

Capitolul 1

Eşalonul militar intră încet în gara Riazan. Pe peron se aflau aliniați soldați înalți, spătoşi, din regimentul de gardă imperială Semionovski, în mantale cenuşii, cu baionetele la armă, cu centiroane albe de care erau prinse câte două cartuşiere. Beretele cu paspoaluri albastre, puse pe o ureche, şi epoleții de aceeaşi culoare, având pe ei insignele imperiale, le dădeau o înfățişare marțială şi impunătoare. Ofițerii, cu revolvere la centură şi cu săbiile uşor trase din teacă, erau gata ca pentru luptă.

— Ce zici, frate? Parcă am venit să ne întâmpinăm eroii, nu? întrebă cu glas răguşit unul dintre ostaşi.

— Hm! Păi nu se vede? Chiar aşa! Îi întâmpinăm şi cu puştile, drăguțele, şi cu olecuță de cartuşe. Totul, în cea mai deplină regulă! Încearcă numai să zici ceva!

— Vorba! strigă prelung cu glas strident, aspru, comandantul lor, un fercheş căpitan de gardă. Deschideți vagoanele! Cei sosiți să nu se îndepărteze de tren. Soldații să-şi dea jos bagajele şi să se aşeze pe două rânduri, în dreptul vagoanelor. Rog pe domnii ofițeri să fie la plutoanele lor şi să supravegheze cu toată atenția executarea dispozițiunilor mele.

După ce cercetă în grabă cu privirea tot trenul, căpitanul se îndreptă spre vagonul de persoane, din care şi săriseră jos câțiva ofițeri de artilerie. Unul dintre aceştia se apropie de căpitan, luă poziția de drepți şi se prezentă:

— Sunt şeful eşalonului de soldați demobilizați din artileria de cetate din Kvantung, praporgic{1} Zvonariov.

— Căpitan von Poppe, din regimentul de gardă imperială Semionovski! răspunse ofițerul de gardă şi, dând mâna cu praporgicul, îl întrebă cine se mai afla în vagonul de persoane.

— Excelența-sa generalul-locotenent Belîi, fostul comandant al artileriei de cetate din Kvantung, generalii de artilerie Tahatelov şi Mehmandarov, precum şi câțiva ofițeri răniți, printre care unul – porucicul{2} Boreiko – grav rănit, raportă Zvonariov.

Căpitanul îl invită să ia cunoştinţă de ordinea în care urma să se execute debarcarea, apoi se urcă în vagonul rezervat pentru ofiţeri, unde se prezentă lui Belîi şi celorlalţi generali.

— Excelenţele-voastre şi domnii ofiţeri pot intra la bufetul de clasa întâi şi a doua. Acolo, perdelele sunt trase şi cum gara e păzită, cred că vă veţi afla în deplină siguranţă.

— Circulă trenurile spre Piter? întrebă Belîi.

— Un tren la douăzeci şi patru de ore, cu gardă militară întărită, raportă căpitanul, după care, pe scurt, îi puse pe ofiţerii nou sosiţi la curent cu situaţia. Toată linia de la Moscova până la Petersburg e păzită de trupe. Acolo, la Moscova, situaţia e foarte încordată. De vreo săptămână, se dau lupte cu muncitorii. Îndată ce am sosit cu regimentul am curăţat piaţa Kalanciovskaia şi am ocupat toate cele trei gări şi atelierele. Am fost nevoiţi să recurgem la măsuri drastice, chiar şi la execuţii sumare. A trebuit să punem în acţiune până şi artileria.

— E cu putinţă? Artileria? Împotriva muncitorilor? exclamă Tahatelov, nevenindu-i să-şi creadă urechilor. E ca şi cum ai trage cu tunul în vrăbii!

Căpitanul zâmbi uşor, numai din colţurile buzelor.

— Degeaba gândiţi aşa, excelenţă! Afurisitele acestea de „vrăbii” au ucis, numai în compania mea, doi soldaţi şi au rănit încă vreo zece. În plus, au avut de suferit şi doi ofiţeri de-ai mei. Se trage din toate părţile: de după colţuri, din oberlihturi, de pe acoperişuri. Te repezi, cauţi – nu e nimeni – parcă ar fi intrat în pământ! Băieţii mei sunt însă ostaşi de elită! Te poţi bizui pe ei. Au să cureţe toată pleava asta de păduchioşi! În doi timpi şi trei mişcări!

— Să procedezi la execuţii fără anchetă, fără judecată? Dă-mi voie: cum se poate una ca asta? se indignă Mehmandarov. Doar nu trag toţi în voi?

— Excelenţă, aici nu te poţi purta cu mănuşi, obiectă căpitanul pe un ton plin de fermitate. Altfel, ne ucid ei pe toţi, de după colţuri, ca pe nişte potârnichi. Iată, de pildă, piaţa

asta. A fost de ajuns să lichidăm câțiva inşi – mă refer la nişte răsculați prinşi – şi s-a făcut oarecum linişte...

— Da, n-aveți o misiune prea onorabilă, observă Tahatelov. Nu vă invidiez.

Von Poppe se crispă contrariat:

— Înainte de toate, ca ofițer, sunt dator să execut fără murmur ordinele superiorilor, răspunse el răspicat şi cu enervare în glas.

Generalii coborâră din vagon şi, urmați de ordonanțe, care le duceau geamantanele, se îndreptară spre clădirea gării. Von Poppe îi însoți o bucată de drum, apoi se întoarse la tren.

Ostaşii sosiți de la Port-Arthur, cu căciuli mițoase manciuriene, îşi dădeau jos bagajele din vagoane şi le aşezau pe peron. Cei din regimentul Semionovski vegheau cu străşnicie ca nici un nou sosit să nu se îndepărteze de tren. Pe toți cei ce călcau acest ordin îi înşfăcau fără multă vorbă de guler şi-i îmbrânceau înapoi, înghiontindu-i în spate cu patul puştii.

— Rău am ajuns... Acum ne lovesc, ne vântură de colo-colo ca pe nişte câini râioşi! strigă un tânăr ostaş cu sclipiri poznaşe în ochii albaştri.

— Hai, hai, leagă cățeaua! îl repezi un ostaş din regimentul Semionovski, ridicând amenințător patul puştii.

— Ehei, vericule, ia, lasă-te mai moale! Altminterea, acuşica o iei pe coajă şi te potoleşti. Îndată...

Mânia întețită a ostaşilor nou sosiți fu curmată de fluierul strident al lui von Poppe. Într-o clipă, cei din gardă scoaseră pe peron două mitraliere pe roți, îndreptându-le duşmănos asupra mulțimii de artilerişti. Înjurând şi uitându-se posomorâți la detaşamentul de represiune, ostaşii dezarmați se aliniară în silă lângă bagajele lor.

— Cum vine asta, înălțimea-voastră? îl întrebă pe Zvonariov un ostaş cu barba neagră şi cu fruntea brăzdată de o cicatrice lată. Un an întreg, am apărat Arthurul, nu ne-am precupețit sângele şi acu ne înşfacă de guler, ba ne mai şi amenință cu mitralierele!

— Aici, băieți, n-am nici o putere, răspunse Zvonariov, desfăcându-şi brațele larg în lături a neputință. Acum, aici se duce un adevărat război!

— Se războiesc cu muierile şi cu copiii! strigă careva veninos. Se şi vede: îs din gardă!

— Gura! răcni von Poppe furios.

— Nu vă mai răstiți la noi, înălțimea-voastră! strigară artileriştii. Şi nu ne mai țineți afară, în ger, ca pe nişte câini!

— Mai bine ne-ați cinsti cu câte o votculiță!

— De la ăsta, poți să aştepți mult şi bine...

— Ei, de aici, încotro vă duceți? îi întrebă von Poppe mai paşnic. Cei care pleacă spre sud vor fi trimişi la gara Kursk. Acolo se formează eşaloane pentru direcțiile: Kursk, Harkov, Ekaterinoslav, Rostov-pe-Don. Cine pleacă în guberniile din vest, ori spre Polonia, spre Veazma, Smolensk, Minsk şi Varşovia se duce la gara Smolensk. Toată lumea merge în formație, sub escorta ostaşilor mei. Cine rămâne în urmă, ori fuge, va fi considerat dezertor şi ca atare împuşcat pe loc. E limpede?

— Un an bătut pe muche ne-a tocat japonezul ba cu tunul, ba cu puşca, iar acu, ne toacă chiar şi ai noştri! strigă ostaşul cu barba neagră şi fruntea crestată de o cicatrice.

— Ehe, asta ți-e răsplata pentru faptele de vitejie de la Arthur! răsună o voce batjocoritoare. Acu îl auzi că răcneşte: „Înainte... arş!" şi ne trezim cu toții, la închisoare...

— N-o să vă băgăm la închisoare, ci o să vă împuşcăm pe loc pentru asemenea vorbe, îi amenință von Poppe.

Soldații începură să se încoloneze după direcțiile în care plecau, luându-şi frățeşte şi înduioşător rămas bun unii de la alții. Cei mai mulți erau din sud şi trebuiau să se ducă la gara Kursk; alții, mai puțini, se duceau la gara Smolensk. Alții, şi mai puțini, rămâneau în gaia Riazan, urmând să plece înapoi, spre Volga.

Cel dintâi se pregăti de plecare grupul pentru gara Kursk. Soldații erau pe punctul de a porni când Boreiko, mişcându-

se anevoie, cu ajutorul cârjelor, coborî din vagonul de persoane, sprijinit de Blohin şi de ordonanță.

Zărindu-l pe porucic, foierverkerul-major[3] Rodionov din plutonul întâi comandă cu voce tunătoare:

— Drepți! La dreapta, v-aliniați!

Demobilizații îşi îndreptară de îndată ținuta. În fața lor se afla Ursul, acel urs care fusese totdeauna lângă ei în clipele grele, în împrejurările cele mai primejdioase. Căzuse odată cu ei prizonier la japonezi, se reîntorsese tot împreună cu ei pe acel drum lung care ducea în Rusia, şi iată că acum sosise clipa despărțirii. Şi Boreiko, şi soldații erau adânc tulburați. Obrazul porucicului zvâcnea nervos.

— Fraților! strigă el cu glas tremurător, adresându-se glorioşilor apărători ai Port-Arthurului. Am coborât să-mi iau rămas bun de la voi. Nu se putea să nu-mi iau rămas bun de la voi, fraților. Iată-ne, în sfârşit, înapoi în Rusia. Dar nu ca învingători, ci ca învinşi. E drept, nu voi sunteți cei vinovați de asta, şi nu voi veți fi traşi la răspundere. Totuşi, ruşinea înfrângerii a căzut şi pe umerii noştri, deşi am luptat cu trup şi suflet. Mai mult de jumătate dintre apărătorii Arthurului dorm în pământ somnul de veci. Aşadar, în clipa despărțirii, se cade să-i pomenim cu o vorbă caldă, din inimă, rosti Boreiko, mişcat, şi-şi scoase şapca. Soldații se descoperiră şi ei. După o clipă de tăcere, porucicul urmă: Nu vreau să rostesc cuvântul dureros: „Adio”. Nădăjduiesc că ne vom mai întâlni. Câte nu se întâmplă în viață! De aceea vă spun: la revedere, băieți! Vă doresc să ajungeți cât mai curând acasă, şi să vi-i găsiți pe ai voştri sănătoşi şi fericiți!

— Rămâneți cu bine, înălțimea-voastră! Şi să vă faceți bine cât mai curând! îi răspunseră soldații în cor.

— Sus cu Ursul nostru! propuse careva.

Rodionov însă îşi agită brațul:

— Lăsați! Ce, ați uitat că Boris Dmitrievici e grav rănit?

Boreiko flutură şapca deasupra capului.

— Vă mulțumesc pentru toate, fraților. Să nu-l uitați pe Ursul vostru!

— Nici înălțimea-voastră să nu ne pomeniți de rău! răspunseră soldații.

Câteva clipe după aceea, o lungă coloană de luptători de la Port-Arthur, escortată de un grup de soldați din regimentul de gardă Semionovski, părăsi peronul, pornind spre gara Kursk.

Capitolul 2

Curând plecară şi ceilalți soldați spre gările respective. Zvonariov se duse la bufet şi-i raportă lui Belîi că eşalonul lor a fost desființat.

— Ei, acum putem pleca şi noi spre gara Nikolaev! E aproape, doar trebuie să traversăm piața, spuse generalul.

— Dar piața se află sub focul revoluționarilor. Aceştia trag de pe acoperişuri, aşa că n-o s-o puteți străbate fără gardă, îl preveni von Poppe, care venise şi el între timp.

— Prin urmare, nu dumneavoastră sunteți stăpâni pe situație, ci ei? întrebă Tahatelov ironic.

— Vă rog să n-aveți nici o grijă! ripostă căpitanul, ducând mâna la cozoroc. Am să organizez numaidecât o gardă pentru excelențele-voastre şi pentru ceilalți domni ofițeri care pleacă la Petersburg.

— Fiți amabil! încuviință Mehmandarov, dând uşor din cap.

Von Poppe plecă. Cei trei generali se ridicară. Ordonanțele luară geamantanele.

Belîi păşi spre Boreiko, îl îmbrățişă călduros şi-l sărută:

— Boris Dmitrievici, îți urez grabnică însănătoşire! Iată adresa mea din Petersburg. Scrie-mi. Voi fi oricând bucuros să primesc o veste de la dumneata, ori să te ajut cu ce-mi va sta în putință. Mă simt oarecum îndatorat față de dumneata. Încă de pe vremea când ne aflam în Japonia, am întocmit o listă de ofițerii care merită să fie decorați pentru faptele lor de arme. Pe dumneata te-am propus pentru ordinul „*Sf. Gheorghe*” şi pentru spada de aur, dar, ştii prea bine: Consiliul cavalerilor ordinului e singurul în măsură să decidă în privința conferirii distincțiilor. Cei de acolo vor rezolva chestiunea cum vor crede de cuviință, încheie generalul, parcă cerându-şi scuze.

— Vă mulțumesc pentru bunăvoință, Vasili Feodorovici! răspunse Boreiko. Aş dori de asemenea ca şi dumneavoastră să fiți onorat cu decorațiile pe care, după părerea mea, numai dumneavoastră le meritați dintre toți generalii de la Arthur,

făcând bineînțeles abstracție de răposatul general Kondratenko.

— Cu alte cuvinte, dragul meu, noi ceilalți nu ne-am făcut vrednici de nici o decorație la Port-Arthur? întrebă Tahatelov cu un aer ofensat.

— Păi, dumneavoastră şi domnul general Mehmandarov eraţi numai colonei acolo, răspunse Boreiko în glumă.

Belîi îşi luă rămas bun de la ofițerii care rămâneau în gara Riazan şi hotărî să plece spre gara Nikolaev, fără a mai aştepta sosirea gărzii speciale. Zvonariov se apropie de Boreiko şi-i spuse repede:

— Aşteaptă-mă aici, Borea. Îl conduc pe Vasili Feodorovici, şi mă întorc numaidecât.

— Ei, asta e! Ce rost are să faci atâtea drumuri din cauza mea, mai ales că acum e şi destul de primejdios! încercă să protesteze Boreiko, dar Zvonariov nici nu-i luă în seamă vorbele.

— Ai să scapi de mine după ce te predau Olgăi Semionovna, ca să zic aşa, întreg şi nevătămat, glumi praporgicul.

Boreiko îi petrecu cu privirea pe Belîi şi pe Zvonariov, apoi, cu ajutorul lui Blohin, păşi anevoie, şchiopătând, spre sobă şi se lăsă pe banca de lângă ea. În sobă ardea fumegând un foc albăstrui. Aerul de afară, rece şi tăios, năvălea prin geamul spart. Se auzea şuieratul locomotivelor, scrâşnetul tampoanelor şi, din când în când, împuşcături îndepărtate.

— Întreg şi nevătămat... Boreiko zâmbi cu amărăciune, aducându-şi aminte de vorbele lui Zvonariov şi se întoarse spre Blohin.

— Ce zici, Filea, o să mă mai recunoască Olga Semionovna?

— Cum să nu vă recunoască? se miră Blohin. Ei, dacă v-ar fi văzut la Nagoja[4], poate că nu v-ar mai fi recunoscut. Atunci arătaţi ca un balot uriaş: de la cap până la picioare, numai tifon. Doar ochii şi gura – atât se mai vedea. Acu, văd că

mergeți, aproape că ați putea să şi jucați. Hotărât, vă faceți bine.

— Abia aştept s-o văd... rosti Boreiko visător.

— Dați-mi adresa: trag o fugă până la dânsa, se oferi Blohin.

Porucicul scoase din buzunar o scrisoare şi o parcurse repede.

— Iat-o... Strada Nemețkaia, la şcoală. E lângă piața Nemețkaia, în colț. Întreabă de învățătoarea Nataşa Tumanova. E o prietenă a Oliei. A tras deocamdată la ea.

Blohin nu fu lăsat să iasă din gară.

— Domnule porucic, ostaşul nu poate fi trimis singur să caute locuința soției dumneavoastră, declară von Poppe. Riscă să fie arestat pe stradă şi împuşcat ca dezertor. Îi dau însoțitor un ostaş de la mine, din Semionovski, cu un permis de liberă, trecere. Aşa e mai sigur.

— Bine am mai ajuns! rosti Boreiko, posomorât.

— Ei, ce să-i faci! În oraş a fost introdusă starea de asediu! spuse von Poppe, ridicând din umeri. După ce se întunecă, nimeni n-are voie să circule fără permis special. Dar nici permisul nu prezintă întotdeauna deplină garanție. Dacă patrulelor li se pare că e fals, pot să-l împuşte pe robul lui dumnezeu cât ai clipi, fără să se mai întindă la vorbă. Atunci poți să-l cauți mult şi bine.

— Ia te uită, dar asta-i o samavolnicie revoltătoare! exclamă Boreiko. Interesant! Cine-i comandantul militar al Moscovei?

— Amiralul Dubasov.

— A, amiralul de la Kremlin! rosti Boreiko tărăgănat, ironic. Am auzit de existența lui. Ar fi bun să comande nişte corăbioare de hârtie pe Iauza, ori pe râul Moscova.

— Domnule porucic, te rog să nu te întreci cu măsura! se aprinse von Poppe. Doar faptul că eşti grav rănit poate fi o scuză pentru asemenea păreri. Astfel de vorbe te pot trimite uşor înaintea curții marțiale. Dacă vrei să ştii, află că doi praporgici au şi fost împuşcați pentru că au cârtit împotriva dispozițiunilor amiralului.

— Nu-mi rămâne decât s-o iau din loc cât mai repede din Moscova, ca să nu pățesc la fel! răspunse Boreiko în glumă, neavând chef să se ia la harță cu căpitanul.

Von Poppe chemă un fruntaş din regimentul Semionovski şi-i ordonă să-l ajute pe Blohin s-o găsească pe doamna Boreiko şi s-o aducă la gară.

— Trap săltat! Te-ai întors?

— Preaînălțimea-voastră, nu prea cunosc Moscova, mărturisi fruntaşul. Îngăduiți să iau un gardian de poliție. Ăştia sunt aici ca la ei acasă.

— Bine, încuviință căpitanul şi, la rândul său, îl sfătui pe fruntaş să ia o birjă, ca să nu întârzie prea mult.

Blohin şi soldatul de gardă plecară.

Erau orele opt şi ceva seara. Se întunecase de mult. Străzile, luminate slab ici şi colo de felinare cu gaz, erau tăcute, pustii. Doar patrule răzlețe, alcătuite din soldați şi gardieni de poliție păşeau încet pe trotuare, cu puştile încărcate, gata să tragă, aşteptându-se oricând să fie întâmpinați cu focuri de armă de după un colț. În geamurile caselor pâlpâiau firav lămpi şi lumânări. Oraşul rămăsese fără lumină electrică.

Un vânt tăios, rece ca gheața, sufla aprig. Zăpada scârțâia sub picioare. De sus, pale de măzăriche măruntă biciuiau obrazul. Rarii trecători se strecurau de-a lungul zidurilor, trăgând cu urechea neliniştiți la împuşcături. Când şi când, o rafală de mitralieră sfâşia liniştea nopții.

Trăsura în care se aflau Blohin, fruntaşul şi gardianul merse îndelung pe străzile şi ulicioarele întunecoase, până când, în sfârşit, se ivi silueta întunecată a unei bisericuțe.

— Am ajuns, vesti birjarul. Acum, căutați-vă singuri casa care vă trebuie.

— Hai, dă-i drumul înainte! îi porunci gardianului ostaşul din regimentul Semionovski, înghiontindu-l în spate. Te apărăm noi dacă se întâmplă ceva.

Gardianul începu să bată de zor la toate uşile care dădeau în stradă, dar rareori izbutea să schimbe o vorbă cu careva

dinăuntru.

— Le e frică, afurisiții! mormăi gardianul. S-au înmulțit tâlharii – grozăvie! Până şi drujinicii{5} s-au pus pe jaf.

— Muncitorii, pe jaf? Cu neputință! protestă Blohin. Pesemne că-s nişte tâlhari sadea care fac pe muncitorii.

— Câte nu se petrec de la o vreme, spuse fruntaşul. Vezi pe stradă nişte fete, nişte muieri, şi îndată ce dau colțul, ehei, ce mai trag drăguțele de ele…

— Cum, muncitorii se îmbracă muiereşte? exclamă Blohin, mirat.

— Ba-s muieri şi fete toată ziua. Pitesc armele sub fuste şi e de ajuns să nu iei seama o clipă, că te şi pocnesc la mir, fără milă, lămuri gardianul.

— Va să zică, toată lumea din Moscova s-a ridicat împotriva stăpânirii, ai? întrebă Blohin tărăgănat, parcă chibzuind ceva în sine.

— Ba nu toată lumea, ci meşteşugari de toate felurile, meseriaşi de la calea ferată, câte unii conțopişti, răspunse fruntaşul. Pe scurt, golanii, iar uneori chiar şi nişte copilandri. Ieri, o haimana de vreo treisprezece ani, mai mult n-avea, ne-a curățat un ofițer cu puşcociul – i-a trimis un glonț drept în burtă. Ofițerul a murit azi.

— Şi cu băiatul cum a rămas? întrebă Blohin.

— L-am luat în baionete, şi cu asta basta! răspunse fruntaşul. A răcnit, ca un purcel înjunghiat – nu-l dădusem gata numaidecât. Parcă şi acu îl aud cum țipă…

Blohin aruncă fruntaşului o privire cu ochii săi scufundați în orbite.

— Ți-a fost milă de el, nu-i aşa? întrebă el cu fereală.

Fruntaşul nu răspunse la întrebare. Doar oftă:

— Aşa stau lucrurile aici!

Căutară mult timp şi, în cele din urmă, dădură de mica şcoală de lângă piața Nemețkaia. Bătură la uşă. Le deschise un bărbat între două vârste. Zărindu-i pe gardian şi pe cei doi ostaşi, le spuse hotărât:

— Dacă ați venit să faceți percheziție, arătați-mi ordinul. Fără el, nu vă dau drumul înăuntru, în şcoală. Sunt paznic. Mă cheamă Rudnikov.

Potrivit ordinului primit de la Boreiko, Blohin întrebă de învățătoarea Tumanova.

— Nu-i acasă. Ce, ați venit s-o ridicați, s-o duceți la secție?

— Nici vorbă! Avem treabă cu Olga Semionovna, prietena dumneaei, s-o ducem la gară, la bărbatul ei: e rănit, s-a întors din prizonierat, explică Blohin.

Atrasă de glasuri, Olga Semionovna ieşi în prag, cu şalul aruncat pe umeri.

Blohin avu impresia că acum arăta mai înaltă şi mai vârstnică decât la Port-Arthur.

— Olga Semionovna? o întrebă el, şovăielnic, privind-o la lumina mucului de lumânare din mâna paznicului.

— Doamne! Cine-i? întrebă ea, cu mâinile strânse la piept, apoi, deodată, smulse lumânarea din mâna lui Rudnikov şi o apropie de fața lui Blohin. Filip Ivanovici! E cu putință? Dumneata eşti? exclamă ea, tremurând speriată, şi-i atinse mâna. Vorbeşte, nu mă chinui… Ce-i cu Borea?

— Nu fiți îngrijorată, Olga Semionovna, răspunse Blohin zâmbind cu toată fața. Boris Dmitrievici trăieşte! Adevărat, e rănit şi nu se simte tocmai în puterea lui – a fost doar ciuruit, nu glumă. Ei, trece şi asta. A fost întotdeauna un om şi jumătate. Acum, e în gara Riazan şi vă aşteaptă.

— Filip Ivanovici, scumpule! gemu Olga, aproape sufocată de bucurie, şi-l sărută de-a dreptul pe buze, cu atâta foc, că mai mai să-i zvârle căciula cât colo. Dar unde mi-e capul? începu ea să se agite – doar eşti flămând, înghețat… Intră în cameră, sau, mai bine, în bucătărie. Acolo e mai cald. Mănâncă, încălzeşte-te. Până atunci, eu am să iau nişte medicamente şi câteva lucruri călduroase pentru Boris. Sunt gata într-o clipă.

Blohin şi fruntaşul intrară în casă în urma Olgăi şi a lui Rudnikov, lăsându-l pe gardian afară, în birjă.

Bucătărioara era curată, primitoare. Lângă masa acoperită cu muşama se aflau o băncuță şi un scaun.

— Şedeți, încălziți-vă puțin, îi pofti Olga pe cei doi, punând pe masă o farfurie cu pâine, pahare, o cană de lut cu lapte, ouă fierte, sare. Acu sunt gata... Deodată, îşi aduse aminte: Filip Ivanovici, dragul meu, pesemne că vrei să ştii ce-i cu Şura, deşi nu mă întrebi? Aşa-i? îl întrebă ea pe Blohin zâmbind. Ei, bine, fii fără grijă. Şura e la țară.

Înduioşat de amintirea Şurei, Blohin se aşează uşor pe bancă, îşi scoase încet căciula, îşi trecu mâna-i mare, cu degete aspre, amorțite de ger peste mustățile şi sprâncenele stufoase şi late, se descheie apoi la manta, şi luând o bucată mare de pâine neagră de secară, începu s-o mestece cu poftă.

— Acu şi la noi, la Moscova, e război în toată legea, ca şi la Port-Arthur, începu Rudnikov, aşezându-se pe un scaun, în fața lui Blohin. Se războieşte armata cu muncitorii, iar noi, oamenii paşnici avem de pătimit cel mai mult, mai cu seamă din partea armatei, care omoară câte un drujinic şi alți vreo cincizeci fără nici o vină. Tunurile, mai ales, trag la nimereală, fără să aleagă.

— N-aveți decât să nu-i ascundeți pe cei care trag în armată, şi atunci, n-o să se mai atingă nimeni de voi, obiectă fruntaşul. N-ai cum şti care din mulțime a tras în tine. Şi-apoi, dumneavoastră, țivilii, îi ascundeți pe răzvrătiți.

Olga, intră în bucătărie îmbrăcată într-o şubă mică şi cu şalul pufos de lână albă pe cap, având în mână o trusă sanitară şi o legăturică.

— Ei, hai, Filip Ivanovici. Să fie într-un ceas bun.

Blohin o conduse pe Olga Semionovna cu aceeaşi birjă la gara Riazan. Acolo îi aştepta Zvonariov. Olga Semionovna alergă spre el.

— Bine ai venit dragă Seriojenka! Unde-i Borea? Du-mă te rog la el repede, repede!

— Haide, haide, spuse Zvonariov, luând-o de braț. Dar fii atentă... nu-i încă restabilit pe deplin. Trebuie să te previn că...

— N-are importanță. Oricum ar arăta! Sunt fericită că trăieşte, că s-a întors, răspunse ea, bucuroasă, cu ochii plini de lacrimi.

Îl zări îndată ce intră în bufet.

Se ridicase în întâmpinarea ei. Era înalt şi nespus de slab. Inima ei zvâcni aproape dureros la vederea omului celui mai drag, celui mai apropiat din toată lumea... Aceeaşi ochi, aceleaşi buze ferme, care acum încercau să-i zâmbească. Totodată, surprinse la el ceva necunoscut: o privire sfioasă, plină de nelinişte. Inima i se strânse de dragoste la vederea acestui om voinic, puternic, dar care o privea neputincios.

— Dragul meu, dragul meu... te-ai întors... Borenka, şopti ea, lipindu-se de pieptul lui, privindu-l în ochi şi copleşindu-l cu sărutări. Am sperat... te-am aşteptat... Scumpul meu! Cât de mult am sperat... Hai să mergem, numaidecât!

— O să-ți fiu o povară, spuse Boreiko, zâmbind cu amărăciune. N-ar fi mai bine să mă duc deocamdată la spital?

— Nu, nu, vii cu mine acasă! şopti Olga Semionovna, privindu-l mereu în ochi. Mâine o să te arăt medicilor... o să vezi, te pun eu repede pe picioare. Ce, nu crezi?

— Ba cred! zâmbi Boreiko.

Supunându-se privirii Olgăi Semionovna, Blohin apucă geamantanele şi le duse la birjă.

— Of, iar încep cu spitalul, cu doctorii, cu esculapii! rosti Boreiko, oftând.

— De loc! Am să stau eu însă lângă tine, n-o să mă îndepărtez o clipă. O să dormim în aceeaşi cameră. Aranjez eu totul cu şeful spitalului. E un bătrânel cam cicălitor, dar are o inimă de aur. O să te întremezi repede, spuse Olga Semionovna cu tărie.

Zvonariov îi conduse până la trăsură. Acolo tot vorbiră de una de alta, neputându-se despărți de loc.

— Serioja, nu uita, transmite-i soției tale cele mai bune urări din partea mea, îi spuse Boris Dmitrievici. N-avea grijă, că-n ceea ce te priveşte o să-şi pună ea numaidecât în

aplicare cunoştinţele ei medicale. În privinţa asta, are destulă răbdare...

— Drept să-ţi spun, Borka, nici nu-mi vine să cred că ne-am întors, răspunse Zvonariov, bătându-l afectuos pe umăr. Varka... Nadiuşa... toţi ai mei! Olia, când ai văzut-o ultima dată pe Varia mea? întrebă el, întorcându-se brusc spre Olga Semionovna. Ce mai face? Dar fetiţa?

— Le-am văzut pe amândouă, să tot fie o lună de atunci. Varia învaţă. Nadiuşka creşte. Abia aşteaptă amândouă să-şi vadă tăticul. Nadiuşa e o Zvonariova în toată legea, sublinie Olga Semionovna.

— Sărută-le din toată inima din partea mea şi pe Varia şi pe fetiţă. Să ne scrii, să nu-ţi uiţi prietenul.

— Nici voi să nu ne uitaţi, răspunse praporgicul.

În sfârşit, prietenii se despărţiră. Zvonariov se îndreptă spre gara Nikolaev, unde îl aştepta Belîi.

Soţii Boreiko, însoţiţi de Blohin, ajunseră cu bine în piaţa Nemeţkaia, şi-i dădură drumul birjarului.

— Dormim aici, te odihneşti bine şi mâine dimineaţă ne mutăm în altă parte. Am şi cheia de la noua noastră locuinţă, spuse Olia, uitându-se fericită în ochii soţului său.

După ce-l aşeză comod în fotoliu şi-l înveli cu un pled, Olia se grăbi să vadă de cină. Blohin se oferi s-o ajute să aprindă focul în soba de teracotă.

— Filea, hai să ascultăm cum au călătorit nevestele noastre de la Arthur până în Rusia, după căderea fortăreţei, spuse Boreiko.

— Vă povestesc îndată. Numai să aţâţ focul. Olia aşeză cu pricepere lemnele aduse de Blohin, aprinse câteva surcele şi le vârî sub lemnele subţiri, de jos. Sunt uscate şi ard grozav, spuse ea veselă, aşezându-se la masă. Acum, ascultaţi! După ce ofiţerii şi soldaţii ruşi au căzut prizonieri şi au fost duşi în Japonia, japonezii au început să ne evacueze pe noi, pe rusoaice, prin satele chinezeşti. N-au mai rămas decât cele care lucrau la spitale. Pe Şura şi pe soacra dumitale, Filip Ivanovici, le-a plasat Varia infirmiere la spitalul mixt. Tot

acolo am zăcut şi eu, după ce am fost rănită. Încetul cu încetul, răniții şi bolnavii erau evacuați din Arthur. Mulți dintre ei au murit tocmai când luptele încetaseră. Ca şi mai înainte, eram îngrijiți de medicii noştri. În tot spitalul se aflau patru supraveghetori japonezi. Au început să ne facă curte, dar Varia ne păzea cu străşnicie. Japonezii se purtau respectuos față de ea: era fată de general. Le era frică să nu-i scrie tatălui ei în Japonia, şi acesta să nu-i reclame celor în drept. La spital, Varia era soră de caritate şefă. Deseori, ne vizitau străini, care ne puneau tot felul de întrebări, ne fotografiau, luau note. Japonezii se temeau să nu apară în presa străină plângeri că s-ar purta urât cu prizonierii şi cu personalul medical rusesc. Varia ştia acest lucru, de aceea, la cea mai mică neregulă îi amenința pe japonezi că-i va reclama la străini.

Aşa am dus-o până în aprilie. Îmi amintesc că atunci când s-a împlinit un an de la moartea amiralului Makarov{6} s-a oficiat la spital un parastas pentru el.

Curând după aceea, a sosit la Arthur vaporul german *Europa.* S-a oprit în rada exterioară, şi am fost transportați cu şalupele la bordul lui. Porneam de la Utiosul{7} nostru... În ajunul plecării, am fost la cimitir, unde am plâns din tot sufletul, mult timp...

— Mulți de-ai noştri au rămas acolo, pe Utios, spuse Boreiko mohorât. Veşnică să le fie amintirea!

— Acolo, fiecare piatră a fost udată cu sânge rusesc, adăugă Blohin, cufundat în gânduri.

Câteva clipe tăcură tustrei.

— Spitalul nostru şi cel al Crucii Roşii au fost îmbarcate pe un vapor, care a străbătut mări şi oceane, ocolind Asia, urmă Olga Semionovna. Eu şi cu Şura am suportat relativ uşor răul de mare. În schimb, Elena Endjeevskaia şi mama Şurei nici nu se mai dădeau jos din pat când era furtună. Varia se ținea bine deşi, câteodată, avea grețuri.

— Şi cât ați călătorit? întrebă Blohin.

— Vreo două luni, răspunse Olga Semionovna. Despre dezastrul de la Tuşima am aflat de la consulul Rusiei din Port-Said. Ştirea celor petrecute ne-a zguduit pe toți, dar, mai ales, pe ofițerii de marină. Îmi amintesc că un miciman[8], tinerel de tot, a apărut în fugă pe punte, cu ochii plânşi. A privit tăcut, mult timp întinderea mării, apoi a clătinat din cap şi a oftat adânc. „E cu neputință, a spus el deodată, să supraviețuieşti unei ruşini ca aceasta!" Şi s-a împuşcat acolo, pe punte. Tăcură din nou câteva clipe. Olga privea pe geam îngândurată, mângâind încetişor mâna soțului ei. Ei, ne-am văzut şi acasă în Rusia, împreună. Niciodată n-o să uităm însă cele îndurate la Port-Arthur.

— Asta e adevărat, încuviință Blohin. N-o să le uităm şi nici n-o să le iertăm.

— Dar voi, cum ați dus-o în prizonierat? Cum ați călătorit înapoi spre țară? întrebă Olga Semionovna.

— Eu am zăcut prin spitale şi, să-ți spun drept, nici n-am văzut Japonia, răspunse Boreiko încet. Iar spitalele, după mine, sunt la fel în toată lumea: acolo, bolnavii sunt chinuiți în toate felurile iar ei, la rândul lor, fac nazuri cu şi fără motiv. Îndeobşte, n-am de ce să mă plâng de spitalele japoneze: medicii şi surorile m-au îngrijit cu atenție, m-au chinuit cu pansamente şi cu operații, dar cu măsură. Mâncarea era bună. Atâta numai, că nu prea îi lăsau pe cei care voiau să mă vadă. E drept, generalilor Belîi, Tahatelov şi Mehmandarov le dădeau drumul înăuntru fără discuție şi-i tratau cu mult respect. Orice s-ar spune, generalul e general pretutindeni, iar japonezii sunt foarte disciplinați şi-şi respectă mult generalii. O dată cu Belîi, venea adeseori şi Zvonariov. El fusese aghiotantul lui Belîi, şi-l ajuta să întocmească un raport asupra activității artileriei de cetate din Kwantung, în timpul apărării fortăreței. Încet, încet, s-au pomenit cu o lucrare voluminoasă. Mai venea pe la mine şi Stah Endjeevski. El era lăsat să intre mai rar, şi după multe dificultăți. În schimb, Bloha şi cei de la Utios mă vizitau

aproape în fiecare zi. Nu pot să-mi închipui cum izbuteau să se strecoare până la mine. Grozav mi-au susținut moralul. Dacă n-ar fi fost ei, nu ştiu unde aş fi ajuns: mă dobora de tot amărăciunea. Să fii prizonier, singur, pe meleaguri străine... E oare ceva mai jalnic? Şi bolnav... Să-ți dai seama că eşti neputincios, că depinzi în toate de alții...

— Nu mai vorbi de asta, dragule. Uită tot ce-a fost. Să le mulțumim celor de la Utios, şi lui Filip Ivanovici. Acum, toate acestea au rămas în urmă. E o vorbă veche: adevăratul prieten la nevoie se cunoaşte. Omul din popor ştie prea bine ce-i nevoia, şi nu înşală aşteptările aproapelui său.

— Ce tot vorbiți, Olga Semionovna, de ce să-mi mulțumiți? întrebă Blohin, stingher şi cu glas răguşit. Noi, adică eu şi Boris Dmitrievici, ne-am înrudit parcă. Împreună ne-am vărsat sângele, împreună am stat printre străini, şi ne zbuciuma acelaşi dor de țară. Şi acum, iată-ne întorşi acasă tot împreună. Da... Ei, dar cum ne strecuram noi până la Boris Dmitrievici! Ne ajutau *musme*-le – aşa se numesc fetele în limba japoneză. Erau îngrijitoare la spital. Îi făceai ochi dulci olecuță, îi dădeai o floricică, o bomboană, se bucura, şi te lăsa numaidecât în salonul ofițerilor. Pe deasupra, mai stătea de pază, ca să nu ne prindă doctoru'. Atunci ar fi dat şi ea de dracu. Să vă spun acu o poveste hazlie care s-a petrecut acolo. De felul lor, ştiți, japonezii sunt mărunței. Ziceau că Boris Dmitrievici e un uriaş – şi Serghei Vladimirovici, la fel. Japonezele nu-şi mai luau ochii de la dânsul. Nu era chip să scape de ele. Înalt, rumen, frumos, – ei, se țineau *musme*-le cârd după dânsu. Mereu erau pe urmele dumnealui. Dânsu' stătea în salon, iar surorile şi infirmierele, din aproape tot spitalul, alergau, se strângeau acolo, aşteptau la uşă, să nu-l scape, să-l poată vedea cât e de chipeş.

— Pesemne că Serioja făcea curte în stânga şi-n dreapta? întrebă Olga Semionovna zâmbind.

— Ce vorbiți! Se poate? Au fost grozav de cuminți, nu se uitau la nimeni şi nu vorbeau cu nimeni, de, familişti. S-au

făcut serioşi, după însurătoare, lămuri Blohin, zâmbind ghiduş, satisfăcut de el însuşi.

— Ei, nu prea poți să cazi în păcat, când te supraveghează chiar socrul, zâmbi şi Boreiko.

— Dar dumneata, Filip Ivanovici, cum ai dus-o?

— Ei, aşa şi aşa. Rusul e vânos, duce la tăvăleală. Toate ar fi fost bune, cum s-ar zice, afară de un lucru: la japonezi am stat prost cu hrana – a fost cam pe sponci. Noi eram obişnuiți să înfulecăm câte trei funturi de pâine pe zi, iar ei ne dădeau doar unul şi ceva, şi, în loc de caşă, peşte şi iar peşte. Cum să-ți umpli burta cu peşte? Aşa că, se-nțelege, eram mai mult flămânzi. Ne scoteau la corvoadă, cereau să fie totul lună – grozăvie, nu alta! Iar dacă greşeai cu ceva, îți găseai beleaua! Atingeau cu reteveiul în stânga şi în dreapta, la nimereală. E drept, ne dădeau tot felul de cărți despre libertate, ca să le citim. Totuşi – Blohin îşi ridică privirea spre Boreiko, tăcu o clipă, apoi adăugă: În ele erau multe lucruri încurcate, care te zăpăceau. Şi tare mai era greu să dai în ele de adevărul muncitoresc.

— Aşa? Deci îi cunoşti acum pe eseri. Pesemne că ai aflat şi de bolşevici, nu? îl întrebă Olga Semionovna cu vioiciune, privindu-l atentă.

— Cum nu, răspunse Blohin privind-o şi el în ochi: muncitorul trebuie să înțeleagă bine toate lucrurile, cum şi ce fel. Cu capul lui, ca să nu fie nici o înşelăciune la mijloc. Nevoia te-nvață! Iar adevărul trebuie să-l cauți. Acu e taman vremea lui.

— Da, întări Boreiko, care, până atunci, tăcuse. Asta e adevărat, Filea, dragul meu prieten. Adevărul trebuie să-l cauți. Aşa ceva nu strică nicicând, şi cu atât mai vârtos acum. Iacătă ce vremuri trăim! Veneam cu trenul încoace şi nu ne gândeam că aici e un adevărat război, o adevărată revoluție! La Vladivostok, am aflat că era grevă! Eşalonul nostru n-a fost lăsat să-şi continue drumul. Apoi a ieşit manifestul din 17 octombrie{9}. Ei bine, ziceam noi, de vreme

ce s-a proclamat libertatea, putem pleca la Moscova! Aş! Ţi-ai găsit! Ne-au ţinut pe loc, trei săptămâni şi mai bine, până când, în sfârşit, au încuviinţat să plecăm mai departe. Îmi spun în gând: „Halal libertate, n-am ce zice!” Când am trecut mai departe prin Siberia, se auzea: „S-a ridicat poporul, e revoluţie.” Ehei, Olia, să-i fi văzut pe generali, ce s-au mai speriat! Iar eu mă înveselisem. „Ei bine, mi-am zis, în sfârşit am apucat ziua răfuielii cu de-alde Stessel, le-a venit şi lor rândul.” Ehei, deodată, m-am simţit mai bine. Mă crezi? Am şi început pe neaşteptate să mă înzdrăvenesc. Îmi spuneam în gând: „Hai, frăţioare, dă-te jos din pat – destul ai zăcut fără rost – altfel, s-o găsi altcineva să-i vină de hac lui Stessel!” Ei, şi când am sosit la Moscova, am dat de război. Ne-au întâmpinat cu mitraliere şi cu escortă. Mă întreb: ne păzesc oare, sau le e frică de noi? Cum? Spune Olia: ce se petrece aici, la voi?

— Ce se petrece? E revoluţie, Boris, fără îndoială. S-a ridicat poporul la luptă. Nu mai poate să rabde. Nu mai vrea. Manifestul ţarului, despre care vorbeai tu – nu mi-o lua în nume de rău Filip Ivanovici – s-a dovedit a fi o înşelăciune. Muncitorii şi-au dat seama numaidecât de lucrul acesta. Ştii cum cântă ei despre manifest?

Ţarul s-a speriat
Şi-a dat un manifest:
Celor morţi – libertate,
Cu cei vii – la arest.

Aşa-i că-i frumos? Mai cu tâlc nici că se poate. Aceste câteva cuvinte exprimă tot ce înseamnă manifestul. Pe faţă şi cu vigoare! Ei, şi după aceea guvernul s-a alarmat. Au început arestări, represiuni, i-au închis pe membrii Sovietului de muncitori din Petersburg. Moscova a reacţionat printr-o grevă generală. Borea, urmă Olia cu vocea mai scăzută după o clipă de tăcere, am cunoscut aici nişte oameni interesanţi, prin Klavocika Strahova şi prin Nataşa, colegele mele de la

Cursurile superioare pentru fete. Ții minte, ți-am mai vorbit de ele. Zic că sunt bolşevice. De-ai şti ce oameni sunt! Îndrăzneți, curajoşi, cinstiți – şi cât de devotați cauzei lor, câtă încredere au în ea! Olga Semionovna îşi întoarse spre Blohin fața uşor aprinsă de emoție: Ştii, Filip Ivanovici? Pe aceşti oameni e cu neputință să nu-i crezi. Sunt puternici. Lor le aparține viitorul. Mi-am dat limpede seama de aceasta.

— Eh Olga Semionovna, am înțeles noi mai demult pe cine să credem şi pe cine nu. Suntem oameni de rând şi n-avem dreptul să greşim. Cum să vă spun, tare bine-mi pare că şi dumneavoastră ați priceput-o. Înseamnă că nu numai cei de o seamă cu noi au nevoie de adevăr. Înseamnă că ne-au sporit rândurile.

Privirea lui Blohin se opri cu căldură, în ochii micuței învățătoare. Îşi zise în sine, cu mirare, că tinerica aceea, scundă şi firavă, se schimbase cu totul. Acum era parcă mai înaltă, mai gravă, parcă glasul ei era mai răsunător, avea mai multă siguranță.

Şi Boreiko îşi privea soția cu atenție, zicându-şi în sine: „Parcă a apărut ceva nou la ea. Pare la fel de scumpă, de bună şi dragă. Totuşi, are ceva nou. Ce anume? Da, ochii. Dar nu culoarea. Ochii sunt cei din totdeauna – albaştri, senini – dar expresia lor e alta. Nu mai privesc ştrengăreşte, fără grijă. Nu, ochii aceştia oglindesc acum un suflet matur, o convingere calmă, parcă ar şti ceea ce el, Boreiko, nu ştia încă, dar, totodată, e încredințată c-o va afla şi el, fiindcă e ceva de mare însemnătate…”

— Olia, spuse Boreiko, luând-o de mână şi uitându-se drept în ochi, tare mult te-ai schimbat.

— Nu cumva am îmbătrânit? întrebă ea, aruncându-i o privire poznaşă şi izbucnind în râs.

— Ba nu, ce vorbeşti? Eşti tot atât de frumoasă, ba parcă şi mai frumoasă decât înainte. Dar, acum… ai ceva nou… nu ştiu cum să spun… o expresie nouă, ai parcă mai mult curaj, mai multă siguranță. Ți s-a întâmplat ceva, fetița mea?{10}

— Nu mi s-a întâmplat nimic, iubitule. Doar atâta: viața a devenit foarte interesantă. Ții minte cât de greu o duceam la Port-Arthur, câtă primitivitate, câtă nedreptate şi durere erau în jurul nostru? Vedeam toate acestea şi sufeream, fiindcă nu puteam să facem nimic. Stessel, nevasta lui şi toată gaşca lor tăiau şi spânzurau. Acum sunt convinsă că le-a sunat ceasul! Nu da din cap: le-a sunat ceasul – curând, ai să te convingi şi tu de aceasta!

Se ridică, îşi potrivi bluzița strânsă pe trupul zvelt şi trecu de colo colo prin cameră.

— Ei, e târziu, hai să ne bem ceaiurile. Pentru azi, se pare că ajunge cu discuțiile serioase. În clipa asta, sunt nespus de fericită: te-ai întors tu, bărbatul meu drag. Te-am aşteptat mult, oh, cât te-am aşteptat! Acum vreau să fiu cu tine; să te privesc, să-ți mângâi părul, să-ți sărut ochii. Îți dai seama, Filip Ivanovici, ce înseamnă pentru mine să pot face toate acestea? Nu numai să mă gândesc, să visez la el, ci, pur şi simplu, să mă apropii de el, să-l strâng în brațe, să-l sărut! Nu este oare aceasta o adevărată fericire?

Se apropie de fotoliul în care şedea Boreiko, rezemat în voie de spătar, îi cuprinse umerii cu brațele şi îşi lipi obrazul de capul lui.

— Aşa nevastă mai zic şi eu, Olga Semionovna! Multă plăcere simte un ostaş ca mine la auzul unor astfel de vorbe. De-ar da dumnezeu să am şi eu parte de aşa ceva...

Boreiko luă cu grijă, cu duioşie, mâinile soției sale în mâinile lui uriaşe, le sărută palmele, apoi, le duse la ochi, cu o expresie de recunoştință.

— Ei, ia te uită! Ne-am întins cu toții la vorbă – parcă a băgat dumnezeu zilele-n sac! Bărbatul şi nevasta s-au văzut din nou după atâta vreme şi eu stau şi mă zgâiesc la ei cu gura căscată, deşi am atâtea treburi. E pe aici un cunoscut de-al meu: am zăcut în spital cu fratele lui. Om deştept ca el nu afli pe lume – dar n-a ajuns să-şi vadă rostul vieții – l-a doborât boala. Uite, trebuie să-i dau o scrisorică şi, pe deasupra, să mai stăm şi noi de vorbă între patru ochi. Aşa

că, Boris Dmitrievici, vă rog să mă învoiți pentru vreo două zile.

— Mai întâi, Filea, ia, pofteşte la masă. Şezi. Nu te lăsăm să pleci aşa, nemâncat. Şi apoi, ce rost are să pleci aşa, în toiul nopții? Dormi aici, iar mâine îți vezi de treburi. În al doilea rând, hai, nu încerca să mă îmbrobodeşti. Spune verde, pe şleau: Unde vrei să te duci?

— Boris Dmitrievici, răspunse Blohin, privindu-l pe Boreiko drept în ochi, până acu nu v-am mințit niciodată. Vă spun adevărul adevărat: am treburi. Şi chiar treburi de foarte mare însemnătate pentru mine. Mă duc la Presnea[{11}]. Iar în privința mâncării, asta, da: cu toată plăcerea – unui ostaş nu-i stă bine să zică nu când e ospătat. Şi apoi aici sunt musafir. Se ştie că atunci când eşti musafir în casa cuiva, nu mai eşti stăpân pe voința ta...

— Nu, Filip Ivanovici, nu eşti musafir. Ține minte: aici, la noi, eşti de-ai casei.

— Chiar, Filip Ivanovici, rămâi să dormi aici, iar mâine dimineață plecăm cu toții. Îmi ajuți să-l duc pe Boris Dmitrievici la noua noastră locuință. E tocmai în centru – lângă iazurile Patriarhiei. De acolo, e un pas până la Presnea. Ei, şi acum, poftiți la masă.

Capitolul 3

Olga Semionovna deschise ochii. Prin perdeaua de tul se strecura lumina sfioasă a zorilor. În cameră era frig. Trase cu băgare de seamă pe umărul bărbatului ei plapuma care lunecase jos. Boreiko dormea. Fața lui, în penumbra din preajma zorilor, era palidă dar calmă. Sprâncenele negre, late, i se conturau limpede. În dimineața aceea, după ce se va trezi, ea îi va povesti ce intens trăise ultimele zile, prin câte frământări trecuse, câte impresii şi gânduri i se revelaseră deodată, ce cunoştințe, ce prietenii noi făcuse. Îi va povesti, şi el o va înțelege. Nu se putea să n-o înțeleagă. El va fi prieten cu prietenii ei.

Olga Semionovna întinse îngândurată un braț pe pernă. Imagini ale clipelor trăite de curând i se înfățişau din nou înaintea ochilor.

Venise la Moscova în ziua de 18 octombrie, îndată ce primise scrisoarea soțului ei prin care acesta îşi anunța apropiata sosire. Trăsese provizoriu la Nataşa Tumanova, colega ei de la Cursurile superioare pentru fete, o modestă învățătoare, care locuia într-o odăiță la şcoala din preajma pieței Nemețkaia.

Dimineața, înainte de a pleca spre clasa ei, Nataşa se oprise o clipă în uşă şi, aşezându-şi pe cap broboada de lână, îi spusese:

— „Sutele negre”[12] l-au omorât pe revoluționarul Bauman. Muncitorii din Moscova îl înmormântează azi. Viu să te iau şi pe tine, Olga.

Era ora douăsprezece, când Nataşa deschise uşa.

— Hai să mergem! spuse ea, cu răsuflarea tăiată. E timpul!

Privirea Olgăi fu atrasă de brasarda de doliu pe care o purta Nataşa: o panglică roşie tivită cu negru.

Afară, pe stradă, le înghiți şuvoiul mulțimii. Olga privea oamenii – aceştia păşeau încet, apăsat, ca la muncă: se duceau să-şi facă datoria. Constată cu mirare că mulți dintre

ei se cunoşteau, îşi strângeau mâinile în tăcere, continuându-şi drumul, îngânduraţi, gravi, ca în ajunul unei lupte.

Pe măsură ce se apropia de piaţa Elohovskaia, mulţimea sporea. Acum, părea un râu îmbelşugat în ape care curgea încet, nestăvilit. Olga avea impresia că străduţa Novo-Basmannaia, atât de bine cunoscută, care urca tot timpul la deal, devenise deodată mai largă, iar casele parcă se dăduseră la o parte pentru a face loc mulţimii ce se tălăzuia, se tălăzuia tot înainte.

O trâmbă de vânt rece se învolbură, izbind din spate. Olia o apucă pe Nataşa de braţ:

— Ia uite ce de lume, Nataşa! Nici nu-mi închipuiam că sunt atât de mulţi muncitori...

— Da, sunt o forţă!

Olga înălţă capul, întâlnind privirea sinceră, senină, a prietenei sale.

Ia uite: Nataşa arătă ferestrele caselor dimprejur; deşi era frig, pretutindeni apăruseră oameni. În mâinile lor fâlfâiau, fluturau pânze roşii. Toţi aceştia ne sunt prieteni. Sunt mulţi. Dar nici duşmanii nu sunt puţini. Acum, s-au pitit, stau ascunşi; totuşi, ne aşteaptă lupta împotriva lor. El – Nataşa privi înainte, acolo unde, dispărând sub coroane şi jerbe de flori, sicriul plutea încet deasupra mulţimii – el visa să vadă toţi muncitorii adunaţi sub steaguri şi uite că i-a adunat...

Undeva, afară, trosni sec, puternic, un foc de armă. Olga tresări şi se uită neliniştită la soţul ei – nu cumva să se trezească. Liniştea se aşternu din nou pretutindeni. Strada era cufundată încă în somn.

...Da, ziua aceea era de neuitat. Timp de opt ceasuri au străbătut tot oraşul, prin Measniţkaia, prin piaţa Lubeanskaia, spre Teatralnaia, apoi, prin Mohovaia, prin Bolşaia Nikitskaia...

Când au ajuns în dreptul Conservatorului, deodată, acoperind toate zgomotele de pe stradă, au răsunat acordurile solemne ale marşului funebru:

Voi jertfă căzut-aţi în lupta cea grea
Din dragoste pentru dreptate...

Fanfara Conservatorului tuna laolaltă cu glasurile tinere, răsunătoare.

Voi totul aţi dat ce-a fi avut pentru ea,
Viaţă, avânt, libertate...

au răspuns muncitorii de pe stradă. Cântau în cor cu însufleţire. Cântecul îi făcea pe toţi să se simtă apropiaţi, înrudiţi. Acum păşeau mai ordonat, în cadenţă. Olga nici nu-şi dăduse seama când începuse să cânte şi ea cu glas tare, cu hotărâre, acea melodie tristă, dar plină de bărbăţie.

Mergeau înainte strânşi unul lângă altul. Alături de Olga păşea un muncitor cu o căciulă de blană ponosită îndesată până la ochi. Fără să piardă cadenţa, acesta o luă de braţ – simplu, grijuliu, aşa, cum trebuie ajutat un tovarăş obosit. Şi aşa, ţinându-se de braţe, îşi continuară drumul.

La cimitirul Vagankovski, în amurg, la lumina făcliilor, s-au ţinut cuvântări despre libertate, despre revoluţie, despre lupta împotriva ţarismului. Oamenii vorbeau pe faţă, fără să se teamă. Acum ei erau stăpânii. Olga asculta cu răsuflarea tăiată vorbele lor înflăcărate. Uitase şi de frig, şi de oboseală. În jurul ei vedea nişte oameni puternici, curajoşi, care nu se temeau de moartea înfrântă în numele ideii lor. Acum îşi dădea seama Olga în ce consta sensul vieţii, cum trebuia trăită aceasta.

După aceea, îi povestise Nataşei pe îndelung şi înfrigurată despre Port-Arthur, despre trădarea generalilor, despre Stessel, despre Boris, soţul ei...

Astfel se reînnodase prietenia lor.

Într-o seară, Olia îşi bătu capul mult cu soba: lemnele ude nu se aprindeau de loc. Camera era rece şi neplăcută. În sufletul Oliei stăruia aceeaşi răceală şi proastă dispoziţie. Se

gândea tot timpul, îngrijorată, la soțul ei. Îl iubea, îl aştepta – aşa cum era, infirm, bolnav, dar tot îl aştepta, voia să i se dăruiască în întregime. Dar acum? Nu, nu voia să fie fățarnică cu ea însăşi: acum, îşi dădea seama că acest lucru era prea puțin. Vântul năvalnic, proaspăt, de octombrie, pătrunsese impetuos în viața ei, o făcuse să răsufle din plin. Deschisese ochii, văzuse ce interesantă poate fi viața. Da, viața era tumultuoasă şi plină de un sens sublim. Văzuse oameni puternici, neînfricați – adevărați luptători. Ardea de nerăbdare să fie alături de ei! Dar Boris? O va înțelege el oare? O, da, fără îndoială. Ar fi fost oare cu putință să n-o înțeleagă?...

Nici nu auzi uşa grea de la intrare trântindu-se cu zgomot şi paşi repezi pe coridor. Uşa camerei se deschise brusc. În prag se ivi Nataşa, cu şuba ei scurtă, descheiată, cu obrajii îmbujorați de frig:

— Olga, ce stai aici, în întuneric, ca o cârtiță? Aprinde lumina! Ştii tu în câte suntem astăzi? În 6 decembrie! Ei, ține minte această dată. Azi, Sovietul de deputați ai muncitorilor din Moscova a hotărât să declare greva politică generală. Am fost la şedință. Am scris-procesul verbal. Înțelegi? Mâine, miercuri, la orele 12, toate fabricile, uzinele, căile ferate vor înceta lucrul. Proletariatul din Moscova va pune mâna pe arme. Chiar aşa s-a scris: „*Cu începere de miercuri, 7 decembrie, la Moscova se proclamă greva politică generală, urmărindu-se transformarea ei în insurecție armată.*” Ura, Olga! Acum, pune samovarul să bem un ceai. Iar mâine, la treabă! În ziua de opt, mergem împreună la un miting, un miting grandios care se va ține la „*Acvarium*”. Mi-am dat cuvântul că te aduc şi pe tine.

— Cui i-ai dat cuvântul? întrebă Olga, strângând de pe scaune şi de pe pat şuba, şalul şi mănuşile aruncate în pripă de Nataşa.

— Ții minte o fată de toată frumusețea, o colegă de la cursurile voastre, de care vă mândreați toate?

— Klavocika Strahova?! exclamă Olia, mirată. Frumoasa aceea, cu coade lungi de tot?

— Da. Doar că acum nu mai e Klavocika, ci tovarăşa Klava. Aşa că ea m-a rugat să te aduc. I-am vorbit despre tine. Mergi?

— Bineînțeles. Mai întrebi? răspunse Olga, plină de înflăcărare.

Nu le-a fost prea uşor să se strecoare în teatrul „*Acvarium*". La miting veniseră o mulțime de oameni.

— Aşază-te aici. Mă întorc numaidecât: trebuie să caut pe cineva, îi spuse Nataşa Oliei, arătându-i un loc liber în apropiere de uşă. Se aude bine şi de aici.

Olia aruncă o privire în jur. Oamenii care şedeau pe scaune sau în picioare erau, se părea, de profesiuni felurite: muncitori, mici funcționari, servitori; pe alocuri se vedeau şi şepci de studenți.

— ...Pe noi nu ne amăgesc ei cu libertățile țariste, răsuna un glas de pe scenă. Au publicat manifestul, dar acum ce fac? Închisorile gem, se fac arestări pe capete...

— Olenka, draga mea, nu mă înşală ochii? Tu eşti? întrebă încet o voce de femeie.

Olia se întoarse brusc. Înaintea ei era o tânără înaltă, zveltă – o figură bine cunoscută. Ochii ei cenuşii, uşor subțiați, zâmbeau cu duioşie sub sprâncenele îmbinate şi dese.

— Klavocika! Bună seara, dragă! De-ai şti ce bine-mi pare că te văd...

— Şi mie, răspunse Klava, tot atât de încet şi cu duioşie, îmi pare nespus de bine. Nataşa mi-a vorbit mult despre tine. Deşi e cam pripită, ba adeseori chiar prea înflăcărată, de obicei poți avea încredere în ceea ce spune. De altfel, noi amândouă am fost colege şi te țin bine minte. Ei, iată că om cu om se întâlneşte. Hai puțin mai încolo. Două cunoştințe vechi au dreptul să stea un pic de vorbă, nu?

Ieşiră în grădină. Ningea încet, parcă în silă. Fulgii mari de zăpadă se aşterneau pe pământ, acoperind Copacii, băncile,

gulerele şi căciulile oamenilor care stăteau grupuri, grupuri, în jurul teatrului. Pretutindeni linişte şi calm.

— Ce frumos e! exclamă Klava, trăgând aer în piept cu nesaț. Ce frumos! Hai să stăm o clipă jos. Mătură cu mănuşa pufoasă zăpada de pe o bancă. Ia uite ce uşoară e: e de ajuns să sufli şi zboară.

Olia nu-şi mai lua ochii de la prietena ei. Toată înfățişarea acesteia inspira simpatie: făptura zveltă, bine legată, mişcările domoale, sigure; felul ei de a vorbi, încet, cu blândețe şi, mai ales, chipul, încântător.

„O, doamne, ce frumoasă e!" gândi Olia, privind-o în ochii mari, întunecați de umbrele amurgului.

— Uite ce e, Olia, începu Klava, întrerupând tăcerea. Dorința ta de a-ți consacra puterile luptei pentru libertate... Tăcu o clipă, apoi urmă, accentuând în mod deosebit cuvintele: Mai precis, pentru eliberarea poporului, e nobilă, generoasă. Dar ştii oare că această cale pe care vrei să apuci nu e numai frumoasă, dar şi grea, primejdioasă? Că cere putere, stăpânire de sine, tărie de caracter? Şi, mai ales, cere încredere, o încredere neprecupețită în dreptatea cauzei. Tu nu eşti singură. Eşti căsătorită... ai un soț... ofițer. Da, da, ştiu: am auzit că a fost la Port-Arthur că superiorii nu prea țineau la dânsul. Toate acestea sunt adevărate. Dar gândeşte-te, cumpăneşte totul. În lupta noastră, nu e îngăduit să faci greşeli.

— Te priveam şi mă gândeam ce frumoasă eşti, ce minunat de frumoasă, rosti Olia, după o clipă de tăcere, şi lupți, ai energie, ai voință! Eu sunt femeia cea mai obişnuită; dar, Klava, înțelege-mă: vreau să fiu – nu pot să nu fiu alături de voi. Iar soțul meu – soțul meu va fi şi el alături de mine. Sunt absolut hotărâtă să fac acest pas. Aş fi fericită dacă v-aş ajuta şi eu pe cât îmi stă în puteri, oricând ar fi necesar.

— Bine atunci, rosti Klava cu zâmbetul pe buze. Dă-mi mâna tovarăşă. Noi avem nevoie de oameni cu carte, devotați.

Olia strânse mâna caldă a prietenei sale.

— Şi acum, să mergem înăuntru. Curând vorbesc ai noştri. Klava se ridică, luă un pumn de zăpadă imaculată, pufoasă, o făcu bulgăre, muşcă din el şi începu să-l sugă. Gustă şi tu. Ce deliciu! E prima zăpadă.

Izbucnind în râs, Olia luă şi ea un pumn de zăpadă.

— Copiii n-au voie să mănânce zăpadă, rosti cineva în spatele lor.

Cele două prietene tresăriră şi întoarseră brusc capetele, lovindu-se frunte-n frunte.

— A, e un semn de prietenie, spuse râzând un tânăr neobişnuit de înalt cu scurta de blană larg descheiată. Dinții orbitor de albi sclipeau pe fața lui oacheşă.

— Of, Andrei, ne-ai speriat, spuse Klava. Te ții numai de ghiduşii. Să vă fac cunoştință, Olia: Andrei, cel mai talentat gravor de la fabrica de textile „Prohorov” şi cel mai strălucit orator. De asta o să te încredințezi foarte curând.

— Îmi pare foarte bine de cunoştință, rosti Andrei, strângând mâna Oliei. Nu luați în seamă calificativele. Klava râde totdeauna de mine. Nu mă iubeşte. Ce pot face? Aşa mi-a fost scris! În schimb, o iubesc eu. Şi asta mi-a fost scris. Pe dumneata te cunosc nițel – Nataşka m-a pus la curent. Ei bine, o să lucrăm împreună. Şi acum, să mergem, ce zici, Klavocika?

Îi luă mâna şi o privi în ochi. După grija şi duioşia cu care îi ținea mâna în mănuşa pufoasă, după mişcarea plină de atenție cu care scutura zăpada de pe ea, Olia îşi dădu seama că el nu glumea, că o iubea cu adevărat pe Klava.

— Du-te, Andriuşa, răspunse Klava trăgându-şi încet mâna dintre palmele lui calde. Venim şi noi, numaidecât.

Andrei îi zâmbi Oliei şi se îndepărtă spre intrarea teatrului, legănându-şi încet umerii lați.

— Voiam să te întreb, Olia: ai aranjat cu locuința, ți-ai găsit o cameră? Soțul tău probabil că soseşte azi-mâine, nu?

— Da, îl aştept să sosească zilele acestea. Am găsit o cameră dar nu m-am mutat încă acolo. Lângă Nataşa, mă simt parcă mai bine. Dar de ce mă întrebi?

— Ei, nimic important. Voiam doar să-ți dau o sugestie. Lângă iazurile Patriarhiei rămâne liber un mic apartament. Sunt numai două odăițe, dar au intrare separată. Proprietara trebuie să plece urgent la Petersburg, aşa că le închiriază foarte convenabil. Ia-o şi pe Nataşa acolo. Ai avea de la ea un ajutor şi, pe deasupra, ar fi mai aproape... de locul de acțiune. În plus, ne-ar fi şi nouă de folos – ştii, pentru orice eventualitate. Doar familia ta e în afară de orice bănuială: soțul tău e ofițer, erou de la Port-Arthur.

— Cum să nu, iau apartamentul cu plăcere, acceptă Olia.

— Perfect. Du-te şi-l vezi. Te poți muta imediat. Uite adresa şi cheia.

Când cele două prietene intrară în sala teatrului, Andrei îşi şi începuse cuvântarea:

— Marea bătălie pe care o dă proletariatul împotriva țarismului s-a soldat cu cea dintâi victorie a noastră, tuna glasul lui puternic. Țarul, silit să facă concesii, a semnat un manifest, prin care a făgăduit libertatea opiniilor şi a presei, libertatea de asociație şi a întrunirilor, a promis convocarea Dumei de stat{13} cu funcții legislative, urmând ca toate păturile sociale să ia parte la alegeri. Până la urmă s-a constatat însă că aceasta n-a fost decât o manevră a cârmuirii țariste, cu scopul de a câştiga timp şi de a-şi concentra forțele pentru a dezlănțui ofensiva împotriva revoluției. Bandele „sutelor negre”, împreună cu poliția, după instrucțiunile jandarmeriei şi ale țarului însuşi, ucid pe cei mai vajnici luptători revoluționari, studenți, muncitori conştienți şi atacă adunările şi mitingurile noastre. Astfel arată, în realitate, „inviolabilitatea” persoanei şi „libertatea” întrunirilor. Greva politică a dat guvernului țarist o lovitură serioasă, iar pe noi ne-a unit. Proletariatul şi-a dat seama că este o forță. Regimul țarist nu poate fi însă măturat de pe fața pământului doar prin greve. Trebuie să mergem mai departe, să dezlănțuim cu arma în mână lupta deschisă împotriva monarhiei țariste. Proletariatul nu se teme de lupta armată, oricât de grea ar fi

ea. Poporul răsculat pentru libertate îți va dărâma tronul de țar. Şi o soartă mai bună îşi va cuceri prin luptă!

Jos cu autocrația! Trăiască revoluția!

— Bravo, bravo, Andrei! exclamă Olia. Într-adevăr, e un orator strălucit.

— Ia să auzim ce ne va spune domnul acesta, spuse Klava încet.

După Andrei se urcă la tribună un om scund, pirpiriu, cu părul lins.

— Înainte de a angaja lupta cu trupele țariste, gândiți-vă bine ce faceți, începu el cu glas rugător, întinzând brațele spre mulțimea din sală. Soldații sunt înarmați cu puşti şi cu tunuri, iar dumneavoastră, drujinicii, n-aveți nici măcar cuțite. Dacă stai să judeci lucrurile la rece, insurecția armată n-are nici o şansă de reuşită. Ea e sortită înfrângerii, zdrobirii totale, iar cei ce ar lua parte la ea, nimicirii...

— Cântece menşevice, strigă Klava.

Ochii i se îngustară disprețuitori, iar buzele i se strâmbară într-un zâmbet răutăcios.

Iute în mişcări, ca totdeauna, Nataşa se apropie de Klava, o apucă de cot, şi-i şopti răspicat:

— Teatrul e înconjurat de trupe. S-a dat ordin să plecăm imediat. Toți ai noştri ştiu. După mine!

Olia ajunsese la uşă, când auzi vocea preşedintelui, care anunță zăpăcit:

— Păstrați liniştea, vă rog... Suntem înconjurați de trupe. E o neînțelegere la mijloc...

Ultimele lui cuvinte fură acoperite de o larmă plină de indignare:

— Halal libertate!

— Ce neruşinare!

— Trebuie să se facă o reclamație!

— Să li se dea la cap, nu să se facă reclamații!

Nataşa străbătu repede curtea spre gard. Acolo fusese făcută o spărtură mare, lângă care stătea un om.

— Mai repede, tovarăşi, nu zăboviți. Intrați în curtea şcolii Komissarovskoe; iar de acolo, ieşiți în stradela Blagoveşcenki.

La şcoala Komissarovskoe, Olia îl zări pe Andrei printre drujinici. Vorbea aprins, cu mâna pe umărul unui om îndesat, cu un pardesiu cam ponosit. Căciula dată pe ceafă îi descoperea părul des, încărunțit de tot.

— Noroc, Klavdia, rosti el blajin, strângând mâna Klavei. Uite, Andrei zice că începe să miroasă a praf de puşcă. Strângând cu putere mâinile Nataşei şi ale Oliei continuă: Dumneata ce părere ai?

— Părerea mea, Ivan Gherasimovici, o cunoşti. Gândesc la fel cu dumneata. Şi de mult. Ajunge cu vorbele. A sosit vremea să punem mâna pe arme. Cu cât mai repede, cu atât mai bine. Dacă Comitetul din Moscova nu va proclama insurecția armată, mâine, muncitorii se vor sui ei singuri pe baricade. Nu vezi? Tătucul țar a şi trecut la ofensivă...

— Da, tovarăşi, aveți dreptate, de o mie de ori aveți dreptate, rosti Ivan Gherasimovici, răspicat, grav. Trebuie să acționăm. Şi vom acționa. Chiar azi. Imediat. Trebuie să facem rost de arme, să dezarmăm sergenții de stradă, polițiştii, să punem mâna pe armurării. Presnea e gata de luptă. Fie ca ea să dea răspunsul nostru la arestarea tovarăşilor.

— Totuşi ce ghinion! Să rămânem fără conducători, fără Marat, fără Iujin[{14}]... Şi în ce moment! Tocmai atunci când aveam cea mai mare nevoie de ei, spuse Andrei scăpărând un chibrit şi aprinzându-şi țigara.

— Asta aşa-i... O clipă, flăcăruia chibritului lumină obrajii scofâlciți, cu zbârcituri mari, ai lui Ivan Gherasimovici. Asta aşa-i, repetă el cu amărăciune şi cu durere în glas. Totuşi, nu există oameni cu neputință de înlocuit. Vom hotărî totul împreună. Ei, acum, fetelor, plecați acasă. Andrei, condu-le în stradela Blagoveşcenki. După aceea vino în Presnea. Ne vom întruni la dumneata, Klavdia.

Nu, Olia nu putea uita ziua aceea. Îşi va aminti întotdeauna de ea cu recunoştință. În ziua aceea nu se simțise stingheră – era printre prieteni. I-au vorbit, au glumit, s-au gândit la ea. Au primit-o în familia lor. Nu va uita nici ziua următoare: 9 decembrie. Îi stătea necontenit înaintea ochilor ca o pată însângerată.

Capitolul 4

În ziua aceea, s-au sculat devreme. Nataşa a mâncat ceva în fugă şi a plecat în Presnea, la Soviet. Olia s-a dus la gară să întrebe când va sosi trenul cu ostaşii de la Port-Arthur. Abia a dat de şeful gării, dar n-a putut afla nimic de la el: „Nu ştim nici noi când vine – vedeți ce harababură e".

Încă pe când se afla în gară, Olia auzise lumea vorbind cu îngrijorare că în centru, pe strada Tverskaia, lângă mănăstirea Strastnoi, se încinsese o luptă în toată legea. „*Trag cu puştile de pretutindeni, morți – fără număr! O baltă de sânge! Abia pridideşc pompierii să spele caldarâmul.*" Inima Oliei zvâcnea năvalnic. Respirația i se tăia. „Pesemne că ai noştri sunt acolo. Trebuie să mă duc şi eu." Deschise poşeta şi o cercetă: permisul de liberă circulație, pe numele de „*Boreiko O. S., soție de ofițer*" era la locul lui. În el pusese biletul cu adresa apartamentului liber. Citi „*Iazurile Patriarhiei, 8. Smirnova Anna Ilinicina. Intrarea prin curte*". „*Când ajung la Measniţkaia, o iau pe bulevarde...*" Chiar pe Trubnaia simți însă primele semne ale agitației generale. Se auzeau împuşcături, oamenii se adunau prin curți, pe lângă băcănii, trăgând cu urechea alarmați. Lângă porțile Petrovskie, o mulțime bloca strada.

— Unde te duci, drăguțo? Ce, n-auzi ce se petrece? Trag păgânii în oamenii cumsecade, dar-ar benga-n ei! Unde, când s-a mai pomenit aşa ceva?

Răpăielile împuşcăturilor se auzeau limpede.

— Cică trag dragonii...

— Dar nici drujinicii nu se lasă mai prejos. I-au făcut să-l vadă pe dracul...

— S-aude că-s mulți morți. Dumnezeu să-i primească în împărăția cerurilor.

— Mai bine, maică, împărăția aia ar fi pe pământ...

Olia încercă să urce spre Malaia Dmitrovka. O întâmpină o patrulă de dragoni. Aveau chipurile stacojii, pesemne că erau beți.

— Unde te duci? Ți s-a făcut de un glonț? Hai, ia-o îndărăt. Îndărăt, n-auzi?

Începuse să se însereze. Totuşi, luminile nu se aprindeau. Prăvăliile erau închise, obloanele trase.

Nu izbuti să treacă nici spre piața Arcului de Triumf Vechi, iar de acolo spre iazurile Patriarhiei. În piață, lângă „*Acvarium*", pe Bolşaia Sadovaia se ridicau baricade din pietre, din lăzi şi din porți. Fuseseră doborâți mai mulți stâlpi de telegraf şi câteva felinare. Grilajul din jurul havuzului fusese ridicat şi el. Polițiştii, adăpostiți la etajul întâi al unei case ce dădea în Sadovo-Triumfalnaia şi în stradela Orujeinîi, trăgeau asupra drujinicilor şi asupra trecătorilor. Dragonii snopeau în bătăi pe cine întâlneau.

„Da, avea dreptate Klava: tătucul țar a început ofensiva", gândi Olia. Trebuia să facă ceva, s-o găsească cu orice preț pe Nataşa, să afle cel puțin ce se petrece. Se întoarse spre bulevardul Țvetnoi şi o luă la fugă îndărăt.

Când ajunse la Cistîie Prudî, se întunecase de-a binelea.

I se tăiau picioarele de oboseală. Îşi aduse aminte că nu mâncase nimic toată ziua.

Ferestrele liceului real „Fiedler" erau viu luminate. „Ia să intru; poate că aici sunt de-ai noştri. Sau, cel puțin, aflu care e situația." La uşă, o opriră. I se ceru permisul de intrare. Le spuse că o cunoşteau Strahova şi Ivan Gherasimovici. Era de ajuns. Într-o sală scăldată în lumină electrică se aflau mai mulți elevi de la liceul real, studenți şi studente. O fată cu nişte cozi lungi de toată splendoarea cânta la pian, secundată cu însuflețire de colegi. Într-un ungher, mai mulți drujinici vorbeau între ei cu jumătate glas. Olia coborî la subsol unde era cantina şi ceru ceva de mâncare. Alături, la o măsuță, mâncau doi muncitori de la atelierele gării Kazan. După fețele lor îngrijorate, neliniştite, Olia îşi dădu seama că vorbeau despre evenimentele din cursul zilei.

Deodată, în sala cantinei dădu buzna un tânăr, strigând alarmat, cu glas tremurător:

— Suntem înconjurați de armată! Am fost somați să ne predăm!

Amintindu-şi de cele petrecute la „*Acvarium*”, Olia se îndreptă repede spre ieşire. Dar în hol se şi afla un grup de jandarmi şi de gardieni postați în semicerc. Un ofițer cu mâinile la spate se plimba de colo colo pe lângă scară. Olia se repezi pe trepte în sus.

În sală, se desfăşura un miting febril.

— Gândiți-vă, ce neobrăzare: să someze nişte cetățeni liberi! Ca şi cum ar fi război, iar ei ne-au învins! vocifera un licean, netezindu-şi aproape tot timpul părul rebel.

— Ba nu ne predăm de loc. Mai bine murim. E atât de frumos să murim împreună!

— Da, Lenocika. Dar au să tragă în noi…

— N-au decât. O să pansăm răniții.

„O, doamne! Ce tineri! Aproape copii!”

Olia se apropie de un grup de drujinici şi de muncitori:

— Tovarăşi, ce e de făcut? Uitați-vă: sunt aici nişte copii!

— Nu putem să ne predăm. Avem arme, vom lupta. Femeile, şi toți cei care doresc, să plece, răspunse un muncitor în vârstă, cu mustățile îngălbenite de fumat.

— Predați-vă toți, absolut toți, declară din uşă ofițerul cu răceală. Nu admitem o predare parțială. Vă sfătuiesc să vă grăbiți. Dacă într-un sfert de oră nu luați altă hotărâre, vă împuşcăm pe toți, ca pe nişte câini râioşi!

„Aha, suntem câini râioşi? Şi tu, bestie, ai să ne împuşti? Tu care n-ai fost în tranşee, la Port-Arthur, acolo unde a murit atâta lume!” Inima Oliei clocotea de mânie. „Te-ai pitit departe, în spatele frontului, iar acum, ți-a venit pofta să te războieşti cu nişte fetişcane, ai? Să ne predăm? Nu, aşa ceva n-are să se întâmple!”

Drujinicii baricadau holul, scara şi parterul cu pupitre şi cu scânduri. Cei de la liceul real aduseră de undeva nişte lăzi, nişte scaune vechi şi o lustră.

„Trebuie să se organizeze un post de prim-ajutor. Firește, s-ar putea să avem răniți. Sau, mai ştii – au să ne sperie ca

aseară, la «*Acvarium*»? Cum ar fi cu putință să tragă în nişte oameni fără apărare?”

Sus, se agita de zor fata cu cozi lungi, aceea care spusese că vrea să moară frumos.

— Am organizat postul de prim-ajutor. Nu-i aşa că-i foarte frumos? spuse ea, zâmbind cochet.

— Ia uite, Lenocika, vin dragonii, spuse prietena ei care se uita pe fereastră. Şi au tunuri. Ciudat: ce nevoie au de tunuri?

Olia se apropie de fereastră. În dârele de lumină care se revărsau din ferestre, se vedea cum, tot discutând de una şi de alta, dragonii instalau tunurile pe îndelete. „Ce au de gând? Să deschidă focul? În cine voiau să tragă cu tunurile?”

Trompeta sună, o dată, încă o dată... Ofițerul ieşi în stradă. Dragonii luară poziția de drepți. Deodată, izbucni o explozie năprasnică; ofițerul se prăbuşi pe loc, ca lovit de trăsnet, apucându-se cu mâna de umăr. Un soldat căzu. Un cal necheză.

„Au aruncat o bombă de la etajul trei. Ei, acum, ține-te!” îşi zise Olia, îndepărtându-se de fereastră.

Trompeta sună din nou.

— Fetelor, culcați-vă pe jos, iute!

Olia nu-şi termină vorba, când se auzi o detunătură urmată îndată de o a doua. Şuierând şi vâjâind cumplit, un şrapnel izbise tavanul şi explodase, umplând încăperea de fum de pulbere, de praf de tencuială care se prăbuşea, de un zuruit de geamuri sparte. Lumina se stinse. Țipând înspăimântați, toți se repeziră la uşi, ieşind pe coridor, coborând în goană pe scară, spre etajele de jos. Două fete, infirmiere, leşinară, dar îşi veniră numaidecât în fire şi, izbucnind în țipete şi hohote de plâns se repeziră după cei care fugeau. O nouă salvă bubui. Cu un geamăt scurt, un tânăr care fugea alături de Olia se prăbuşi pe podele. Olia se aplecă spre el, îi ridică uşor capul, îl aşează pe genunchii ei şi, cu mişcări bruşte, începu să desfacă pachetul cu pansamente. Ceva cald, lipicios i se scurgea pe mână. O nouă

salvă lumină obrazul palid, însângerat şi fără viață al tânărului. Salvele răsunau mereu şi mereu. A cincea, a şaptea... a zecea...

Frica pieri din inima Oliei, făcând loc unei mânii cumplite, năprasnice, care îi tăia răsuflarea. Cu o mână tremurătoare se sili să-şi descheie nasturele de la gât, dar degetele n-o mai ascultau. Atunci îşi rupse violent gulerul şi trase aer din răsputeri cu buzele uscate.

— Bestii! Asasini! Blestemați să fiți! De trei ori blestemați! Trageți cu tunurile asupra oamenilor, țipă ea în neştire, răguşită, desperată. Lacrimile îi scăldau obrajii, şi-i începțoşau vederea. Strângând la piept capul însângerat, neînsuflețit al tânărului, țipa mereu:

— Omorâți-i! Omorâți-i!

Pe neaşteptate, bubuiturile încetară. Privind spre ferestrele sparte, Olia văzu limpede doi soldați înaintând din mijlocul celorlalți – unul avea o batistă albă în vârful baionetei.

— Predați-vă! strigară ei. Altfel vă nimicim pe toți!

— Nu-i adevărat, bestie, n-o să ne nimiceşti pe toți, că suntem mulți! şuieră un drujinic cu gura schimonosită de mânie. Şi îndreptând arma spre cei doi, ochi şi trase. Acesta e răspunsul lui moş Akim, slugoi țarişti!

Salvele începură să răsune din nou. Numărul răniților creştea necontenit. Pansamentele, tinctura de iod nu mai ajungeau...

Forțele erau cu totul inegale, astfel că deznodământul luptei se contura de pe acum.

— Ascultați, fraților, strigă moş Akim. De predat nici gând: doar suntem bolşevici de la atelierele gării Kazan. Ăştia au să ne strivească, fără doar şi poate. Totuşi, aşa am crăpa cam prea devreme. Nu ne-am răfuit încă cu ei. Şi tare am chef să mă răfuiesc. De aceea, haideți, după mine, să încercăm să fugim prin pod.

— Serioja, apucă-mă de gât, îi spuse el unui muncitor rănit la picior. Iar tu, Mihei, ajută-l pe Mitri. Care vrea să meargă cu noi, să-i dea drumul, repede.

Când soldații năvăliră în şcoală, mulți dintre drujinici izbutiseră să scape cu fuga. Prizonierii erau scoşi afară în grupuri, vreo patruzeci în fiecare grup. Olia ieşi cu grupul al doilea.

Afară era întuneric şi frig. De emoție, tremura ca varga. Olia îşi ridică gulerul şi, zgribulindu-se, îşi vârî mâinile în buzunare. Deodată, un detaşament de dragoni țâşni în plină goană dintr-o străduță.

— Tăiați-i pe ticăloşii aceştia! zbieră ofițerul care galopa în fruntea lor. Trăgându-şi sabia din teacă şi fluturând-o pe deasupra capului, se repezi drept asupra mulțimii de oameni fără arme. Speriați, aceştia o luară la fugă, care încotro, fără să mai ia seama la strigătele şi amenințările celor care-i escortau.

Olia fugea fără să-şi simtă picioarele. Inima îi zvâcnea năvalnic în piept. „Încă puțin – până la poarta aceea – şi sunt salvată". În urma ei alerga cineva răsuflând greu, hârâit. „Cine-o fi? Un dragon, ori un muncitor? Să mă uit îndărăt", îi trecu o clipă prin cap, dar îndată după aceea se prăbuşi la pământ. Îşi scrântise un picior, şi se lovise dureros cu fața de pietre. Acum, să nu se mişte, să rămână încremenită, ca moartă. Careva căzu greu, alături de ea.

— Fereşte-ți capul cu mâna, auzi ea nişte şoapte rostite cu glas întretăiat. Îşi acoperi capul cu mâna. În aceeaşi clipă, auzi tropot de copite şi înjurăturile ofițerului beat:

— Ce-i mogâldeața asta de pe jos? Trage-i una cu sabia!

— E o muiere, înălțimea-voastră, a leşinat de spaimă, răspunse un glas de soldat.

— Ia te uită, lepra bolşevică! S-a vârât în zăpadă, n-o ajungi nici cu sabia!

„S-a terminat cu mine, mi-a sunat ceasul", o săgetă pe Olia un gând. Simți aproape răsuflarea fierbinte a calului; auzi şuieratul săbiei, urmat de o durere în braț, tăioasă, ca o arsură. Deschise ochii şi-l zări pe ofițer, săltând în scări, aplecându-se sprinten şi izbind cu sabia în locul unde era

culcat muncitorul. În aceeaşi clipă simți un miros grețos de sânge fierbinte.

Răpăiră câteva împuşcături. Se trăgea de sus, de la etajul trei. Calul ofițerului se poticni din goană şi se prăvăli pe caldarâm, strivindu-şi stăpânul sub el. „Trag ai noştri, ca să ne salveze. Să fug cât mai repede." Ultima imagine întipărită în minte, şi pe care Olia n-avea s-o uite toată viața, era cadavrul ce zăcea pe zăpadă, cu capul despicat în două; sângele şi aburii ce ieşeau din creierii omeneşti, calzi.

O luă la fugă. Fugea, fugea mereu. O poartă, o curte, o străduță, din nou, o poartă, o curte, o străduță. Fugi până când i se opri inima în loc şi o amețeală tulbure, întunecată îi împăienjeni ochii. Se prăbuşi în zăpadă şi rămase mult timp nemişcată, răsuflând greu şi înghițind cu gura încinsă zăpada amestecată cu sânge. Tâmplele îi zvâcneau, şi o dată cu zvâcnetul inimii şi al sângelui din vine, în mintea ei avea să zvâcnească până la ultima răsuflare, până la cea din urmă clipă a vieții ei ura împotriva călăilor, hotărârea de a lupta fără cruțare, umăr la umăr, alături de cei cu care stătuse în ziua aceea de aceeaşi parte a baricadelor, şi cu care o înfrățise pe veci sângele vărsat.

Olia se zgribuli uşor; dinspre fereastră venea o adiere rece. Îşi vârî încetişor mâna sub plapumă: o durea cotul, strâns legat cu un pansament. Privi spre fereastră: se lumina de ziuă. Încetişor, ca să nu-l trezească pe soțul ei, se întoarse pe partea stângă – aşa îl putea privi mai bine – şi tresări, întâlnindu-i ochii atenți şi larg deschişi.

— Ce ai, draga mea? Mă uit de mult la tine. La ce te gândeşti? Se pare că, totuşi, ți s-a întâmplat ceva. De ce nu vrei să-mi spui?

— Da, o să-ți spun, o să-ți spun totul... Olia se ridică în capul oaselor şi-şi aruncă pe umeri şalul de lână. Am să-ți spun totul, începând din ziua, în care am sosit la Moscova...

Capitolul 5

Dimineața, Blohin îi ajută pe soții Boreiko să se mute în noua lor locuință. N-aveau prea multe bagaje: toate lucrurile le încăpură foarte bine într-o sanie. Era greu să ajungă în centru. Tot orașul era plin de baricade. Totuşi, permisul de circulație al lui Boreiko, care menționa că fusese combatant la Port-Arthur şi că era rănit, le deschise drumul.

După ce duseră lucrurile, Blohin o întrebă amănunțit pe Olga Semionovna pe unde putea să ajungă în stradela Kurbatovski, apoi îi salută, asigurându-i pe soții Boreiko că va umbla cu toată atenția prin oraş şi se va întoarce spre seară.

Pe Spiridonovka, Blohin zări nişte ostaşi fără arme, dar cu cufăraşe şi cu ranițe în spate.

Nu era greu să-şi dea seama că şi aceştia erau demobilizați din armata ce luptase în Manciuria.

— Încotro, fârtaților? strigă Blohin unui ostaş care abia îşi ducea cufărul greu.

— Pe noi ne întrebi? îl întrebă la rândul lui ostaşul, întorcându-se spre el. Ne întoarcem acasă la țară, dar deocamdată ne ducem să luăm trenul de Smolensk.

— Ei, atunci avem acelaşi drum, răspunse Blohin şi, alăturându-se coloanei, îi spuse ostaşului să-i dea lui cufărul, să i-l ducă o bucată de drum.

— Nu cumva ai de gând s-o întinzi cu el? îl întrebă acesta, privindu-l cu neîncredere.

— Dacă ți-e frică, hai în mijlocul coloanei, îl linişti Blohin. Dacă mi-ar trece prin cap să fug, de acolo ai pune numaidecât mâna pe mine.

Propunerea i se păru demnă de încredere ostaşului.

— De unde vii, leatule, şi încotro? îl întrebă Blohin, ca să continue convorbirea.

— Viu din Manciuria. Sunt din reghimentul Morşanski. Poate că ai auzit de el.

— Nu, n-am auzit. Şi de unde eşti?

— Satul nostru e lângă Viazma, la vreo zece verste, nu mai mult. Dar matale, de unde eşti de fel?

— Din Minsk. Înainte de război, am lucrat acolo, la ateliere, răspunse Blohin.

— Va să zică eşti muncitor? preciză ostaşul.

— Da, muncitor.

— Urâte lucruri au pus la cale muncitorii, spuse ostaşul, dojenitor. S-au ridicat împotriva ţarului. La Moscova şi la Piter, au dezlănţuit un adevărat război.

— Ei, nu s-ar fi ridicat ei, dacă nu le-ar fi ajuns cuţitul la os! răspunse Blohin întunecat. Aşteaptă să ajungi acasă şi poate că atunci o să urli şi mătăluţă de atâta bucurie. Pesemne că nu degeaba dau foc ţăranii la conacele moşierilor.

— Asta cam aşa e! Tot ce se poate! încuviinţă ostaşul şi-şi lăsă capul în piept, îngândurat.

Împreună cu coloana demobilizaţilor Blohin ajunse în strada Bolşaia Gruzinskaia iar acolo rămase în urmă, luând-o în direcţia din care se auzea un răpăit de împuşcături.

— Unde te duci, prostovane, îl opreau trecătorii. Ce, vrei să te lovească vreun glonţ?

— Da ce vină am eu, ca să tragă careva în mine? întreba Blohin, privind nedumerit. Îmi văd de drum, nu supăr pe nimeni. Păi, se poate să omoare oamenii aşa, fără vină, ca nişte câini turbaţi?

Străbătu piaţa Tişinskaia, şi ajunse la încrucişarea străzii Malaia Gruzinskaia cu stradela Kurbatovski. Mai departe nu se putea merge. Malaia Gruzinskaia era blocată cu câteva baricade. Nu se putea preciza numaidecât cine le ocupa. Pe cea mai apropiată din ele mişunau ostaşi, pe cea mai îndepărtată fâlfâia un steag roşu, dar nu se zărea nimeni.

„Va să zică, acolo-s muncitori de-ai noştri”, gândi Blohin tulburat, neputând să-şi ia ochii de la steagul roşu care fâlfâia în bătaia rece a vântului.

Deodată, un foc de armă răsună asurzitor undeva aproape de tot, şi un ostaş dădu deznădăjduit din mâini şi se prăbuşi în zăpada bătătorită de picioare. Blohin se uită jur împrejur şi

zări un civil sărind jos de pe gard într-o curte şi dispărând printre dependinţele din jurul casei. Îndată după aceea, mai mulţi ostaşi în frunte cu un ofiţer se apropiară în goană de Blohin.

— Cine a tras? De unde? răcni ofiţerul.

— Nu pot să ştiu, înălţimea-voastră. N-am văzut... Pesemne din celălalt capăt al străzii! răspunse Blohin arătând cu degetul în altă direcţie, decât aceea în care fugise drujinicul.

— Dar tu, ce cauţi pe aici? se răsti ofiţerul. Cum te numeşti? Unde ţi-e unitatea?

Blohin începu să-i povestească amănunţit despre o rudă a nevestei lui, ba chiar îl întrebă, „cum să ajungă mai bine" în stradela Kurbatovski.

— Îţi arăt eu stradela Kurbatovski! răcni ofiţerul. Marş de-aici! Dacă te mai văd, te împuşc pe loc, ca pe un câine.

Şi vârî sub nasul lui Blohin pumnul în care strângea zdravăn naganul.

— Am înţeles, înălţimea-voastră! Îngăduiţi să plec? întrebă Blohin luând poziţia de drepţi.

— Cară-te la dracu!

Blohin mai merse puţin, traversă pe trotuarul celălalt şi dădu de stradela Kurbatovski. Acolo, găsi destul de repede casa cu numărul căutat.

— Aici şade Nikifor Pavlovici Serioghin? o întrebă el pe o bătrână care stătea la portiţa întredeschisă.

— Ia, cară-te, cât mai eşti teafăr! îl repezi cu asprime bătrâna.

— Da de ce mă iei aşa, mătuşă? se oţărî Blohin. Doar nu-s d-ăi care ucid oameni. Am o treabă grabnică cu Serioghin.

— Cine eşti? îl întrebă bătrâna, sfredelindu-l cu privirea.

— Sunt ostaş, vin de la Arthur... Am fost prizonier la japonezi, o lămuri Blohin. Împreună cu Dmitri Pavlovici...

— Stai, stai, îl întrerupse bătrâna. Nu cumva vii din partea lui Mitenka, nepoţelul meu? îl întrebă ea, cu lacrimi în ochi, şi strigă tare spre fundul curţii: Nikiş, vino repede încoace, te caută cineva!

La strigătul bătrânei ieşi din casă un bărbat între două vârste, cu ochelari, ras şi cu nişte mustăți de toată frumusețea.

— Cine mă caută? întrebă el, uitându-se încruntat la Blohin.

— Uite, un ostaş din partea lui Mitenka, răspunse bătrâna.

Blohin se grăbi să scoată din buzunarul mantalei o scrisoare şi o întinse lui Serioghin.

— Dar el unde-i? întrebă omul pălind, cu umerii obrajilor încordați, tari ca piatra.

Blohin îşi lăsă capul în piept tăcut. Bătrâna se rezemă de gard şi începu să plângă. Serioghin îşi muşcă buza de jos, tuşind înfundat apoi, citi încet scrisoarea.

— Tristă veste ne-ai adus, Filip Ivanovici, spuse el în cele din urmă. Frumos scrie aici Mitea al nostru despre dumneata. Îți mulțumesc că ai fost bun cu frățiorul meu. Pofteşte în casă, dacă nu eşti din neam de fricoşi.

— Nu, parcă nu-s dintre aceia, răspunse Blohin.

Într-o odăiță curată, cu perdele de tifon scrobite şi cu muşcate la ferestre, Blohin zări la masă un bărbat bine legat, cu fața brăzdată de zbârcituri şi cu părul stufos, înspicat de fire cărunte.

— Să vă fac cunoştință, Ivan Gherasimovici, i se adresă Serioghin, intrând în cameră, împreună cu Blohin. O să te intereseze. Iată un ostaş, un slujitor al țarului şi al patriei, un luptător de la Port-Arthur. Vine de-a dreptul din prizonierat. A fost în Manciuria, şi acum, ar vrea să ştie cum miroase praful de puşcă pe la noi.

— Foarte bine, spuse Ivan Gherasimovici, strângând mâna lui Blohin. Asta se poate. Dar ce eşti: țăran, ori muncitor? A, muncitor? Va să zică, de-al nostru. Şi mai sunt mulți ca tine printre voi?

— Păi, cred că pe puțin jumătate din toți ostaşii. Am cunoscut urgia, ne-am săturat până peste cap. Ne-au supt sângele – cum să nu se mai lumineze omul la minte? Câte n-am văzut – ne vindeau generalii japonezilor, cu toptanu, iar

tătucu țar le atârna pe burtă cruci peste cruci pentru vitejia lor. De-ar fi după mine, de-aş putea, i-aş spânzura pe toți de primul copac. Când veneam încoace cu trenul, am auzit că s-a ridicat norodul rus. Îmi zic: „Aşa da; asta-i de mine. Să n-am parte de viață, dacă nu pun şi eu umărul."

Sub privirea pătrunzătoare a lui Ivan Gherasimovici, Blohin se tulbură, simțind că avea în fața sa un om tare, înțelept, care ştia încotro merge şi-ți arăta calea adevărului, nu te îmbrobodea.

— Aşa că, fraților, luați-mă cu dumneavoastră, încheie Blohin. Şi-o să vă mulțumesc, câte zile oi avea.

— Ce te tot rogi aşa? răspunse Serioghin punându-i mâna pe umăr. Dacă vrei, hai cu noi. Azi ies în stradă muncitorii din Presnea. Ai să vezi cum se ridică la luptă norodul rus.

Când intrară în curtea Prohorovkăi, Blohin rămase mut de uimire: de când era pe lume, nu văzuse atâta mulțime adunată laolaltă. Peste tot, cât vedeai cu ochii, oameni în picioare sau aşezați pe ce aveau la îndemână. Era o mare de capete, căciuli, şepci, basmale. Răsunau râsete, cântece. Steaguri roşii fâlfâiau în bătaia vântului.

— Oho, ce mulți sunteți! strigă Blohin cu admirație.

— Acum se va ține un miting la care au să vorbească muncitorii. Vezi clădirea ceea de lemn? Acolo e Bucătăria mică. Oamenii de pe scară sunt deputații Sovietului – Ivan Gherasimovici, Strahova, învățătoarea noastră, o femeie aşezată, iar cel care şi-a scos căciula, cel cu părul cărunt, e Sedoi, şeful statului-major al insurecției armate, explica Serioghin.

Mitingul fu deschis de Ivan Gherasimovici. De la primele cuvinte pe care le rosti acesta, Blohin rămase nemişcat. Auzea pentru întâia oară vorbindu-se pe față, fără teamă, despre libertate, chemându-se la o luptă pe viață şi pe moarte împotriva autocrației. Vorbeau despre lucruri la care se gândise şi el pe când stătea în tranşee, la care visase, temându-se să-şi împărtăşească gândurile vreunui tovarăş; vorbeau despre ceea ce era limpede şi pentru el, pentru

sufletul lui de om sărac. Vedea chipuri înseninate de bucurie, de parcă în ziua aceea ar fi fost o mare sărbătoare.

— Tovarăşi! auzea Blohin, Sovietul de deputaţi ai muncitorilor propune să organizăm o demonstraţie. Să străbatem străzile cu steaguri şi drapele, să ne arătăm solidaritatea…

— Înainte! răspunse mulţimea într-un glas. Ura!

Fără forfotă, disciplinaţi, neobişnuit de voioşi, oamenii se încolonară în rânduri de câte zece.

Scoală-te, ridică-te, popor muncitor!
Ridică-te împotriva duşmanului, mulţime flămândă!

Intona vocea răsunătoare a unei fete. Mulţimea continuă cântecul într-un cor, din ce în ce mai puternic, mai năvalnic, chemând la luptă, tot mai viguros, mai ameninţător, mai răzbunător.

Răsună chemarea răzbunării poporului –
Înainte, înainte, înainte, înainte!

— Ia te uite, prietene, spuse Serioghin, tulburat, au sosit şi cei de la fabrica de zahăr Danilovski. Cei din partea aceea sunt de la uzinele Schmidt, Graciov, Ossoveţki. Aşadar, s-a ridicat toată Presnea. Să tot fie vreo zece mii de oameni aici!

Demonstranţii porniră spre bariera Presnea, iar de acolo, spre Bolşaia Presnea, îndreptându-se către Grădina Zoologică.

Deodată, rândurile din urma coloanei fremătară, se tălăzuiră.

„Cazacii!” îşi spuse Blohin, zărindu-i. Agitaţia mulţimii creştea. Cântecul încetă. Pe neaşteptate, două fete se repeziră înaintea cazacilor. Steagul roşu care flutura pe un băţ subţire rămase încremenit în mâinile lor.

Pe Blohin îl trecu o sudoare rece, simţi că inima îi stă în loc, că i se pune un nod în gât şi i se taie respiraţia. Apucă

mâna lui Serioghin şi o strânse aprig, privind țintă la cele două siluete subțirele ale fetelor, de sub pânza roşie care fâlfâia în vânt.

— Sunt de-ale noastre, de la Prohorovka! şopti întretăiat Serioghin. Cea cu rochie albă, e Nataşka, lucrează la Soviet; iar cealaltă, cea cu rochia înflorată, e Tatianka, de la secția de filatură. Ia te uită, ia te uită, cu câtă hotărâre se duc spre cazaci! Oh, ce fete, ce fete curajoase!

Ridicând steagul sus deasupra capetelor, fetele păşeau cu hotărâre drept înainte.

— Trageți în noi! răsună glasul uneia din ele. Omorâți-ne! Nu lăsăm steagul din mână, câtă vreme suntem în viață!

Blohin se uită la cazaci. Aceştia stăteau nemişcați, nehotărâți. Pe fețele lor se oglindeau descumpănirea şi uimirea. Priveau posomorâți spre ofițeri.

— Cazaci, s-ar putea să trageți în noi? strigă careva din mulțime. Pentru ce? Doar suntem oameni ca şi voi!

— Omorâți-vă ofițerii şi treceți de partea noastră!

Deodată, şirurile din urmă ale cazacilor întoarseră caii şi porniră în trap înapoi la deal prin Presnea. Urmându-le pilda, ceilalți îşi întoarseră şi ei caii.

— Trăiască frații cazaci!

— Ura!

Blohin striga împreună cu ceilalți, aruncându-şi căciula în sus.

Mulțimea care, în primele clipe, se dăduse în lături din fața cazacilor, îşi strânse din nou rândurile şi se repezi spre cele două fete, ridicându-le pe brațe deasupra capetelor şi purtându-le astfel înainte. Fetele țineau strâns steagul, râzând fericite.

Capitolul 6

În zilele care urmară demonstrației din Presnea, Blohin se simțea stăpânit tot timpul de o stare neobişnuită de admirație, de entuziasm. Pentru întâia oară în viață trecea prin aşa ceva. Indiferent unde se afla, ce făcea, ridicând baricade împreună cu muncitorii, confecționând arme, ascultând la Soviet cuvântările deputaților, sau stând de pază, alături de drujinici, sufletul lui tresălta de bucurie, de fericire, la gândul că el, ostaşul Blohin, făurea cu mâinile lui acolo, împreună cu toată lumea, revoluția, puterea muncitorilor. Blohin încuviința multe din faptele acestei puteri noi. Îi zvârlise în brânci pe toți polițiştii din Presnea? Da! Şi foarte bine făcuse! Ce să caute acolo neobrăzații aceia? Înființase pe lângă statul-major un tribunal propriu al muncitorilor, care îi judeca pe trădători şi pe provocatori? Da! Foarte bine! Să nu trădeze nimeni cauza muncitorimii. Îşi făureau ei înşişi arme în laboratorul fabricii, ba, după câte auzise el, chiar şi bombe? Şi asta era foarte bine, chibzuia el: cum să poți lupta fără arme?

Sovietul îi oferea însă cele mai multe motive de mirare şi de bucurie. „Ca să vezi, îşi spunea el adeseori în gând: Ivan Gherasimovici, de pildă, e un țesător de rând, un om ca mine sau ca oricare altul. Dar te cuprinde mirarea când îl vezi cum ştie să rânduiască lucrurile. Ori – ce să mai vorbim – s-o luăm pe Strahova. E cu şcoală, e învățătoare, n-ai ce zice – dar, vorba ceea – tot muiere-i. Totuşi, cu câtă pricepere duce la capăt orice treabă. D-aia o ascultă oamenii şi au încredere în ea.” Blohin ştia foarte bine că oamenii ascultau de Soviet, că aveau încredere în el. Iată, de pildă, în dormitoare erau locuri libere. Oamenii veneau la Soviet. Şi Sovietul hotăra: să se dea acele locuri muncitorilor care până atunci locuiseră în case particulare. Sau: Sovietul hotăra să se închidă prăvăliile de băuturi spirtoase, berăriile, bodegile, şi oamenii îşi dădeau seama că hotărârea era cât se poate de bună, băutura ducea numai la neorânduială, pe când acum se impunea să fie o

ordine revoluționară. Nişte femei se certaseră între ele: dădeau fuga la Soviet, iar Sovietul le cerceta pricina. Câte necazuri n-aveau pe capul lor țăranii de prin satele din împrejurimi! Şi ei veneau la Soviet, ştiau că Sovietul era puterea lor, că vor găsi acolo un sfat, o îndrumare. Ei, câte şi câte avea Sovietul pe cap...

Iată, tocmai se sfârşise şedința tribunalului muncitoresc. Fusese judecat Voiloşnikov, şef de secție la Ohrana{15}. Drujinicii îl prinseseră pe stradă, şi-l aduseseră numaidecât la Prohorovka. Muncitorii îl judecaseră în toată regula, de față cu toată lumea şi pentru fărădelegile lui îl osândiseră la moarte prin împuşcare. Oamenii încuviințaseră hotărârea aceasta: dacă eşti un ticălos, să mori ca ticăloşii.

Blohin intră în bucătăria mare. Îşi luă porția de caşă cu untură încinsă şi se aşeză mai aproape de fereastră. Acolo, nişte drujinici vorbeau plini de însufleție.

Povesteau întâmplări din luptele pe care le dăduseră cu forțele represive şi glumeau unii pe socoteala altora. Toți erau veseli, aveau moralul ridicat. „Zdravăn om e rusul nostru! gândi Blohin. Ce război a fost deunăzi lângă podul Gorbatîi, grozăvie, nu alta! Băteau tunurile care mai de care de pe Kudrinskaia, din Vagankovskoe şi de la cazărmile Nikolaevski. Şi ce băteau! Mai abitir ca la Țindju! Să tot fi tras vreo două sute de salve. Da ce să vezi? Muncitorii stăteau neclintiți. Poliția aşezase posturi de observare în clopotnițe, pe Kudrinskaia, pe stradela Bolşoi Deveatinski, şi trăgeau pe rupte de acolo cu puştile şi cu mitralierele. Da degeaba! Presnea lupta pe viață şi pe moarte! N-aveau ce-i face ăi mari şi pace! Aşa mai înțeleg şi eu!”

— Ia tăceți o clipă, fraților, rosti un tânăr drujinic, cu bărbuță bălaie răsfirată. L-ați văzut pe Ivan Gherasimovici cum a luptat pe baricadă la podul Gorbatîi? Era tot timpul printre noi, şi înaintea tuturor! Nu se teme de nimic, şi nu-şi precupețeşte viața. Dar de ce, vă întreb? Fiindcă-i un om inimos. Fiindcă luptă pentru cauza noastră, a muncitorilor.

— Ei, ce-o tot lungeşti? îl întrerupseră deodată mai mulți tovarăşi, oțărâți. Parcă nu ştim şi noi treaba asta? El şi Sedoi sunt căpeteniile noastre.

— Atunci, dacă sunteți atât de isteți, vă-ntreb: văzut-ați oare cum e îmbrăcat Ivan Gherasimovici? Păi, asta-i: v-ați plecat capetele. Păi, dacă umblă cu un paltonaş ca vai de lume pe un ger ca ăsta, un om în vârstă ca el, nouă ar trebui să ne fie ruşine. De aceea o să-i dau cojocelul meu. Şi flăcăul îşi descheie cojocelul. Mie mi-e prea cald şi cu paltonul, în vinele mele fierbe încă sângele tinereții. N-aveți decât s-o întrebați pe mândra mea...

O explozie de râs acoperi vorbele tânărului.

— Aici ai zis-o bine. E drept. Ne e ca un tată...

— Atâta numai, că nu prea cred să primească cojocelul.

— O să-l primească, răspunse flăcăul cu convingere. Nu poate să nu-l primească, fiindcă i-l dă poporul, din toată inima, de dragul lui...

Blohin se abătu pe la drujinice. Într-o odăiță cu duşumelele bine spălate, munca era în toi: se pregăteau pansamente, vată, instrumente. Blohin o zări pe Olga Semionovna, cu şorț alb şi cu bonetă de soră. Strahova îi spunea ceva cu multă însuflețire.

— Nu, Olia, n-ai dreptate, de o mie de ori, nu! N-ai ce căuta aici. Să instruieşti drujinice infirmiere? Ce rost are? Asta o s-o facă Nataşa. De tine avem nevoie în altă parte, înțelege odată: suntem izolați de centru, şi trebuie să stabilim neapărat legătura. Informațiile pe care ni le-ai aduce ar fi de neprețuit pentru noi. Doar tu poți să îndeplineşti această misiune. Înțelege şi tu: ai o legitimație, un permis de liberă trecere şi n-o să se lege nimeni de tine. Du-te, drăguțo, du-te, inimoaso! Ți-am fi foarte recunoscători... Klava o sărută pe Olga Semionovna şi, cuprinzându-i umerii cu brațul, trecură în camera alăturată.

Când Olia se întoarse în odăiță, dădu cu ochii de Blohin. Îi făcu semn cu mâna, drept salut, şi-i strigă:

— Filip Ivanovici, vezi să te păzeşti!...

— Şi dumneavoastră, la fel, răspunse Blohin zâmbind. Daţi-i binețe din partea mea lui Boris Dmitrievici.

— N-am să uit.

Blohin ieşi în curte, îşi răsuci o ţigară groasă şi o aprinse. Trase cu urechea: era linişte. Din când în când, de ici-colo răpăiau împuşcături, apoi totul amuţea din nou.

— Ptiu, afurisită linişte, mormăi el. Pe un ostaş nu-l tragi pe sfoară: liniştea se aşterne numai în preajma furtunii.

Klava se întâlni în uşă faţă în faţă cu Andrei.

— Hai cu noi, avem nişte treburi, spuse ea, luându-l de braţ.

În camera lui Ivan Gherasimovici plutea un fum atât de gros, încât cei de acolo umblau ca prin ceaţă. Drujinicii îşi socoteau inventarul de război, cartuşele, armele, luate de la un tren regimentar, capturat în ajun.

— Ivan Gherasimovici, vino puţin, am să-ţi spun ceva important, zise Klava.

Ivan Gherasimovici strânse mâna Oliei, zâmbindu-i cu blândeţe.

— Ceva veşti noi? întrebă el, apropiindu-se de fereastră.

— Da. Şi foarte puţin îmbucurătoare, preciză Klava. A sosit regimentul Semionovski. Efectivul trupelor guvernamentale a crescut cu treizeci şi patru de companii şi cu mai multe subunităţi de artilerie. În general, răscoala a fost înăbuşită în tot oraşul. A rămas Presnea. Îţi dai seama şi dumneata că Dubasov{16} îşi va arunca curând toate forţele asupra noastră. Să ne sfătuim, să vedem ce-i de făcut. Sedoi s-a dus la podul Presnea. Se întoarce numaidecât.

Ivan Gherasimovici se aşează pe prichiciul ferestrei şi-şi muşcă buza îngândurat.

— Ei, ce să mai chibzuim! Problema e cum nu se poate mai limpede...

— Stai, Andrei, nu te aprinde. Ştiu ce părere ai. Te-am ascultat aseară, la statul-major, când îi făceai cu ou şi cu oţet pe trădătorii de menşevici. Am fost întru totul de acord cu

tine. Nişte prăpădiți! Auzi vorbă? Să-şi dizolve drujinele! Să facă agitație pentru încetarea răscoalei! Acum au arătat prin fapte ce fel de prieteni ai clasei muncitoare sunt! Afară din Presnea cu capitularzii ăştia!

— Dar ştii, Ivan Gherasimovici, că mulți dintre menşevici şi eseri[17] sunt indignați de purtarea conducătorilor lor şi trec la drujinele bolşevice? spuse Klava.

— Ştiu. Şi asta mă bucură mult.

— Ivan Gherasimovici, interveni Olga Semionovna. Poftim o scrisoare a Sovietului din Moscova.

— „*Hotărârea Comitetului de partid din Moscova şi a Sovietului din Moscova cu privire la continuarea luptei duse de proletariatul Moscovei...*” citi Ivan Gherasimovici, cu răsuflarea tăiată de emoție.

— Ura! strigară într-un glas, cu entuziasm, Klava şi Andrei.

— Stați, tinereilor, nu vă bucurați încă! Deseară, ne-adunăm la statul-major, să analizăm situația. Andrei, ai grijă să aduni comandanții de drujine, iar dumneata, Klava, anunță deputații. Să ne sfătuim, să vedem ce zic oamenii.

Ieşiră târziu de la sediul statului-major. Mai aveau o sumedenie de lucruri de făcut – să pună mine lângă băile „Biriukov” de pe Bolşaia Presnea, apoi la podul Gorbatîi, la barieră, la încrucişarea străzii Malaia Gruzinskaia cu aleea Ohotnicii, să ocupe clădirile şi podurile în imediata apropiere a baricadelor principale, să transfere sediul statului-major la şcoala „Kopeikin-Serebreakov” mai aproape de linia întâi, să aducă muniție, bombe. Muncitorii din Presnea se pregăteau pentru lupta hotărâtoare.

Andrei o ajunse din urmă pe Klava la capătul aleii.

— Klavocika, eu mă duc la podul Presnea, aşa că avem acelaşi drum. Mergem împreună.

— Să mergem, Andrei.

Zăpada scârțâia sub picioare. Vremea era friguroasă, fără vânt. Cerul senin, înstelat, se boltea jos. Drujinicii aprindeau focuri lângă baricade şi se încălzeau. Klava îşi frecă mâinile

cu mănuşa, suflă în ele, apoi, înfriguratã, şi le vârî în mânecile şubei, se uită la Andrei, zâmbi şi întrebă încetişor:

— La ce te gândeşti, Andriuşa?

— După toate semnele, mâine o să avem o zi grea. Sedoi a spus adevărul: s-ar putea să fim împresurați. Dar acum... când sunt lângă tine, n-am chef să mă frământ din pricina asta. Mă gândesc la tine, fata mea dragă. Mă crezi? Uite, ziua, pe baricadă, în toiul luptei, mă gândesc la tine, te văd aievea, de parcă ai fi lângă mine... Şi asta fiindcă te iubesc mult. Vreau să fiu mereu cu tine, să fiu toată viața alături de tine. Să mergem amândoi, mână în mână. Şi el îi cuprinse umerii cu brațul. Se opriră şi se rezemară de o poartă.

— Ți-e frig?

El se descheie la cojoc, îi dădu pulpanele în lături, şi cuprinzând-o pe Klava cu ele o strânse cu însuflețire la piept. Ea îşi lipi obrazul rece de pieptul lui cald, îi auzi bătăile inimii, încete şi totuşi viguroase. Vârându-şi mâinile la subsuorile lui, îl îmbrățişă şi se lipi strâns de el, privindu-l senină, fericită.

— Iubitule...

Andrei o sărută pe ochi, pe genele argintate de promoroacă, pe obraji. Îi dădu la o parte basmaua cu buzele, îi căută gura şi-şi lipi buzele de-ale ei. Uitând totul de pe lume, stăteau astfel amețiți, numai ei, cu iubirea lor, beți de fericire în mijlocul brigăzilor Presnei răsculate.

Un foc de armă detună undeva, aproape de tot. Tresăriră amândoi, dezmeticindu-se.

— Andriuşa, hai să mergem...

— Mai stai puțin, şopti Andrei. Nu pot să mă despart de tine. Mai stai...

— Trebuie, Andriuşa, stărui Klava şi eliberându-se încetişor din îmbrățişarea lui, îl încheie la cojoc, şi-i luă mâinile fierbinți în ale ei. Andriuşa, e timpul. Mâine, ne vedem iar.

— Da, mâine ne vedem iar, repetă Andrei, sărutându-i din nou ochii, buzele, mâinile înmănuşate...

În dimineața zilei de 16 decembrie, împresurarea Presnei era evidentă. Inamicul îşi amplasase artileria lângă podul Dorogomilovski şi în cimitirul Vagankovski. Infanteria sprijinită de mitraliere ocupase poziții pe malul râului Moscova, iar cazacii, în apropiere de Şelepiha. Unități de infanterie, însoțite de artilerie, se îndreptau spre podurile Gorbatîi şi Presnea.

La orele 7, artileria uşoară deschise focul asupra fabricii de textile „Prohorov". În acelaşi timp începură să bubuie tunurile din fața baricadelor ridicate în preajma podurilor Presnea şi Gorbatîi.

Nataşa şedea pe un buştean, lângă un butoi răsturnat. Lupta se dezlănțuise de câteva ceasuri. Se obişnuise cu bubuitul tunurilor, cu şuieratul gloanțelor. Doar nu se afla pentru întâia oară pe baricade! Postul ei de prim-ajutor funcționa cum trebuie. Seara, Klavdia avea s-o laude. Să fii pe cea mai expusă baricadă, lângă podul Presnea – da, asta era ceva! Deşi, privind lucrurile cu seriozitate, nu există, fireşte, nici un motiv de laudă. Mare lucru: să pansezi un rănit! Ei, să lupți tu însăți cu arma în mână, asta ar fi fost cu totul altceva!

Nataşa se uită la drujinici. Mulți dintre ei fuseseră răniți, dar nici unul nu părăsise baricada. Iată, de pildă, Andrei fusese lovit de un glonț în umăr, dar nici nu-i păsa, comanda mai departe întreaga baricadă. Dar ostaşul acela de la Port-Arthur, care se află nu departe de ea? Ia uite-l cum trage, rar, dar fără greş.

Canonada se potoli.

— Fiți gata, fraților! strigă Blohin, cam răguşit. Acu au să pornească la atac!

— Puneți mâna pe bombe, lăsați-i să vină cât mai aproape! se auzi vocea lui Andrei.

Nataşa privi printre scânduri şi zări ostaşii în mantale cenuşii alergând, aplecați până aproape de pământ. Încercaseră de mai multe ori în cursul zilei să pună stăpânire pe baricadă dar, de fiecare dată, o luaseră la goană îndărăt,

lăsând cadavre pe zăpadă. Ştia de pe acum că vor fi lăsați să se apropie, apoi, Andrei va striga...

— Atenţiune, băieți! răsună vocea lui. Nimiciți-i! Foc!

În aceeaşi clipă bombele începură să bubuie, armele să răpăie. Ostaşii se învălmăşiră şi o rupseră la fugă înapoi. Îndată după aceea tunurile începură să tragă din nou, bubuitul lor dominând toată hărmălaia de pe stradă.

— De-am avea măcar un singur tun... strigă Blohin, aproape plângând de ciudă. Ar vedea ei pe dracu...

Răniții erau tot mai numeroşi. Nataşa nu mai avea răgaz să urmărească desfăşurarea luptei. Abia izbutea să-i panseze şi să-i ducă pe cei grav răniți de pe baricadă în curte, într-un loc ferit. Mai multe femei veniră s-o ajute.

— Cartuşe! răsună vocea lui Andrei. Nataşa se repezi la cutii. Una, goală, o zvârli cât colo cu piciorul. Deschise alta şi împietri de spaimă: în ea erau foarte puține cartuşe pe fund.

— Adu iute cartuşele!

Cu mişcări spasmodice. Nataşa goli conținutul cutiei în şorț, alergă la Andrei şi vărsă cartuşele jos, pe pământ.

— Nu mai sunt cartuşe, spuse ea cu glas pierit.

— Cum nu mai sunt?! întrebă Andrei întorcând brusc capul şi pironind-o cu privirea.

— Astea sunt ultimele. Altele nu mai avem. El se trase deodată la față. Zbârcituri adânci îi apărură la coada ochilor şi la colțurile gurii.

— Blohin, la mine! Aleargă într-un suflet la statul-major! Spune-i Strahovei să trimită cartuşe, cât mai repede!

— Înțeles! Blohin făcu o întoarcere ostăşească şi o luă la goană printr-o curte de trecere spre statul-major.

Acolo îl găsi pe Ivan Gherasimovici şi pe Serioghin.

— Cartuşe, la podul Presnea! strigă el cu răsuflarea tăiată. Nu mai sunt aproape de loc!

— Fugi împreună cu Serioghin la Terehov, pe stradela Tişinski. Strahova e acolo. Tocmai de aceea s-a dus şi ea. Dați-i o mână de ajutor. Dar iute, cât mai iute!

Canonada se întețea, dar Serioghin şi Blohin, fără să ia seama la ea, săriră peste un zid înalt, străbătură mai multe curți pustii şi dădură în stradela Tişinski.

Capela din cimitirul de lângă gară era plină de lume. Mulți credincioşi aveau în mâini lumânări aprinse. Popa fonfăia în altar o litanie jalnică, tânguitoare. În preajma capelei erau de asemenea numeroşi oameni – după haine, mai cu seamă muncitori. Se adunaseră acolo, nădăjduind să scape de atrocitățile pe care le săvârşeau forțele de represiune.

O lovitură de tun bubui năprasnic undeva, aproape de tot, urmată de explozia unui şrapnel.

— Trag cu şrapnele, preciză Blohin.

Mai mulți oameni se uitară după colțul capelei, dar săriră înapoi îngroziți – drept în fața lor țâşnise o trombă de fum negru.

— O, doamne, ce fac călăii? Trag chiar şi asupra unei biserici! Unde poți să scapi de blestemații ăştia? se tânguiau femeile înspăimântate.

Canonada vuia din nou, fără încetare. Acuma tirul era îndreptat asupra unei case cu etaj: clădirea unui orfelinat. După primele salve, zeci de copii, îngroziți, se repeziră afară, țipând, urlând, risipindu-se care încotro, pe jumătate goi.

Vreo cinci copii mai mici rămăseseră pe loc în stradă, plângând deznădăjduiți. O educatoare cu halat alb şi cu bonetă albă alergă spre ei, îi adună grămadă şi-i strânse la piept, ferindu-i de moarte cu trupul ei. Un glonț țiui subțirel. Femeia se prăbuşi pe caldarâm, ucisă pe loc. Copiii începură să țipe şi mai cumplit. Uitând de primejdie, mai multe muncitoare se repeziră la ei şi-i duseră la adăpostul curților dimprejur.

Canonada încetă curând după aceea şi mulțimea de „credincioşi" începu să se împrăştie. După ce plecă şi popa, însoțit de paracliser, Serioghin îi făcu lui Blohin semn să-l urmeze şi intră pe o uşă laterală într-o căsuță lipită de altarul capelei, unde găsiră doi bărbați şi o femeie legată la cap cu o basma, ca țărăncile.

— Tovarăşi, unde sunt armele şi cartuşele? întrebă Serioghin. Suntem trimişi să le ridicăm.

Un bărbat voinic ca un atlet îi aruncă lui Blohin o privire piezişă.

— E de-ai noştri! îl linişti Serioghin, scurt.

— La mine totul e gata, răspunse Strahova. Armele şi cartuşele sunt împachetate. Nu rămâne decât să fie duse unde-i nevoie de ele.

— Încearcă numai să duci acum arme la baricadele din Presnea, spuse muncitorul voinic încruntând sprâncenele. Trag nu numai cu puştile, dar şi cu tunurile şi cu mitralierele.

— Totuşi, tovarăşe Terehov, ia ascultă ce propunere are Strahova, spuse celălalt bărbat, scund, în vârstă, cu pâslari uriaşi şi cu o căciulă de caracul năpârlit.

— S-auzim, o îndemnă Terehov pe femeie să vorbească.

— E periculos, dar realizabil, îl preveni ea şi continuă expunându-şi planul. Nu departe de aici, e o firmă de pompe funebre. Să luăm un dric şi să punem în el un sicriu plin cu arme şi cu cartuşe? Dricul s-ar putea îndrepta spre cimitirul Vagankovskoe, prin Presnea, ca la o înmormântare. Eu aş merge după dric – pasămite, petrec mortul la mormânt – şi aş boci ca femeile. Tovarăşul Fedoseev – ea arătă din cap spre muncitorul vârstnic – ar duce calul de frâu. N-ar mai trebui decât un popă. Fără popă, nu facem nimic.

— Pentru asta ar trebui un tovarăş necunoscut prin partea locului. Poate dânsul – Fedoseev se uită la Blohin – dacă ar vrea să facă aşa ceva. Chiar seamănă la statură cu popa de-aici. E roşcovan ca şi el. Pe deasupra e puțintel ciupit de vărsat, ca şi el.

Se întoarseră cu toții spre Blohin.

— Nu prea seamănă a popă. Şi-apoi trebuie să ştie cât de cât ce face un popă, îşi dădu cu părerea Terehov, îndoindu-se de succesul vicleşugului propus.

— Tovarăşi, de bună seamă că e primejdios, dar ce să-i faci? E nevoie de cartuşe. Le aşteaptă oamenii. Nu se poate să mai aşteptăm. Klava se apropie de Blohin. Îți facem rost

îndată de un culion şi-ți punem odăjdiile peste manta. Iei crucea şi cădelnița în mâini şi eşti popă în toată regula, încheie ea.

Blohin ar fi fost gata bucuros la orice, numai să facă pe popa nu-i plăcea câtuşi de puțin. Ştia însă că cei de pe baricadă aveau nevoie de cartuşe şi-i aşteptau. Se uită în silă la odăjdiile de brocart argintiu.

I le puseră peste manta. Îi veneau foarte bine. Găsiră culionul şi i-l aşezară pe cap. Serioghin făcu rost de o foarfecă şi-i potrivi smocurile bărbii roşcate, îl pieptănă, apoi îi vârâră mâinile mari, butucănoase în mănuşi, ca să nu se mai vadă.

— Ei, acum ia crucea şi cădelnița şi bâțâie-le, porunci Strahova.

Blohin se execută.

— Ei, cum e?

— Perfect! exclamă ea. Dumneata tovarăşe...

— Blohin, Filip Ivanovici, se prezentă el.

— Filip Ivanovici, arăți ca un adevărat popă, urmă Strahova. Trebuie însă ca mişcările dumitale să fie mai încete, mai domoale, ba chiar grave. Eşti doar slujitor al domnului şi cei din jur sunt enoriaşii dumitale, iar dumneata eşti păstorul lor cel bun şi tare de cuget. Nimic pământesc, nici chiar moartea nu te tulbură. Eşti convins că, fără voia lui dumnezeu, nici un fir de păr nu ți se clinteşte din cap, că numai domnul dumnezeu e stăpân pe viața şi pe moartea dumitale. Tocmai de aceea păşeşti cu atâta curaj în întâmpinarea primejdiei de moarte vădite.

— De-aş trage la măsea o votculiță, nici de dracu nu mi-ar fi frică, spuse Blohin oftând.

— Nu, asta nu se poate, se împotrivi Fedoseev. Acum, dacă faci ceva de prisos, poți să strici toată treaba.

— Ei, dacă-i aşa, fie! se resemnă Blohin. Aduceți mai repede dricul cu coşciugul. Tare nu-mi plac mirosurile bisericeşti, mai cu seamă fumul de tămâie.

— Ei, bravo, Filip Ivanovici, spuse Serioghin privindu-l. Ştia Mitri să-şi aleagă prietenii, dumnezeu să-l odihnească.

Coborâră în cripta capelei unde câțiva morți zăceau în coşciuge, aşteptându-şi rândul la înmormântare. Îl scoaseră pe unul din sicriu şi duseră sicriul în capelă. Sicriul mirosea greu a mort, în urma îndelungatei şederi a răposatului înăuntru. Blohin îşi astupă nasul, când aduseră coşciugul în odaie.

— Miroase? Cu atât mai bine: va da mai puțin de bănuit, îl consolă Klava.

— Deci, ne-am înțeles: dumneata, tovarăşe Fedoseev, i se adresă ea muncitorului, duci calul de căpăstru şi, îndată ce treci de prima baricadă, coteşti cu dricul pe cea dintâi străduță pe care o vezi. Tovarăşul Blohin însoțeşte de asemenea dricul până dincolo de prima baricadă, apoi merge mai departe împreună cu dumneata şi cu coşciugul gol. Eu rămân pe baricadă sau într-un gang mai apropiat, încheie Strahova distribuirea rolurilor în cortegiul funebru.

Capitolul 7

Într-o jumătate de ceas, erau gata de plecare. Sicriul împodobit cu respetea[18] albă, încărcat cu arme şi cu cartuşe, cât şi cu pansamente, fusese pus în dric. „Popa” păşea în jurul dricului şi, mormăind ceva, cădelnița de zor „mortul”. O femeie cu basma neagră, legată până la ochi, bocea de mama focului la spatele dricului, cuprinzând coşciugul cu ambele mâini.

— Hai, dă-i drumul, fiule! hârâi „popa” cu glas dogit. Țăranul trase de frâu. Dricul ieşi în strada Malaia Gruzinskaia, îndreptându-se spre Bolşaia Presnea.

Blohin păşea încet, grav, ținând în mâna dreaptă crucea de argint, iar în stânga, cădelnița, din care şerpuiau în sus şuvițe groase de fum de tămâie înmiresmat. Când dricul ajunse în dreptul unui gang unde se înghesuiau vreo cincisprezece bărbați şi femei, ferindu-se de bombardament, Blohin înalță capul, binecuvântă mulțimea cu crucea şi glăsui dulceag:

— Pace vouă, pravoslavnici! Domnul dumnezeu să vă ocrotească cu harul său!

Aproape toți se descoperiră, făcându-şi cu evlavie semnul crucii. Încurajat de aceasta, Blohin începu să cânte cu jumătate de glas puținele fraze din slujbele bisericeşti pe care le mai ținea minte din copilărie:

— Slavă, slavă tatălui şi fiului şi sfântului duh, acum şi pururea, şi-n vecii vecilor, amin!

O femeie se apropie în fugă de ei şi-i spuse îngrijorată că armata trăgea de pe Bolşaia Presnea asupra oricui, cu puştile şi chiar cu tunurile. Dar „părintele” nu păru speriat ci, aducându-şi aminte povața pe care i-o dăduse de curând Strahova, spuse cu smerenie:

— Fără voia celui de sus nu se clinteşte nici un fir de păr din capul omului. Numai dumnezeu e stăpân pe viața şi pe moartea lui....

Aceste cuvinte o încredințară pe femeie că avea înaintea ei un preot hotărât să înfrunte orice pericole. Se aplecă şi pupă mâna sfinției sale. Blohin se fâstâci într-atât, încât fu cât p-aci să-i strige că e neroadă.

— Sărută icoana, nu prea-păcătoasa mea mână! bombăni el oțărât şi începu din nou să cădelnițeze. Şi iarăşi, şi iarăşi cu pace domnului să ne rugăm...

La încrucişarea străzii Malaia Gruzinskaia cu Bolşaia Presnea câțiva soldați trăgeau asupra caselor din împrejurimi. Un sergent-major veni în fugă la Blohin, ca să-l prevină pe „păstorul duhovnicesc" că nu se putea trece prin Presnea.

— Ai noştri, de bună seamă, n-au să se atingă de sfinția-voastră, dar drujinicii vă ucid pe loc, adăugă el.

Cu un gest cu care se obişnuise acum, Blohin binecuvântă soldații cu crucea, chemă pacea asupra capetelor lor şi-şi văzu liniştit de drum, spre Bolşaia Presnea.

Artileria bătea din stânga, dinspre Grădina Zoologică, în direcția cimitirului Vagankovski. Obuzele zburau pe deasupra capetelor, vâjâind sinistru, şrapnelele explodau revărsând asupra străzii o grindină de plumbi, schijele pocneau lovind caldarâmul şi acoperişurile caselor. Gloanțele străbăteau aerul țiuind melodios, izbind cu țăcănitul bine cunoscut zidurile şi pavajul. Dricul îşi urma însă drumul mai departe prin Presnea. „Preotul" binecuvântă în stânga şi-n dreapta oamenii înspăimântați, ascunşi prin ganguri şi pe după colțurile caselor.

Fedoseev care ducea calul de frâu, se lăsa pe vine la fiece foc de armă tras mai pe aproape, îndemnându-l mereu pe Blohin să-i dea drumul la pas. În schimb, Strahova, ținându-se cu mâna de dric, păşea după el cu un aer istovit, părând că nimic de pe lumea aceasta nu putea s-o sperie.

Dincolo de Bolşaia Presnea, vâlvătăile unui foc se întețeau. Trâmbe uriaşe de fum negru se înălțau spre cer, perdeluind strada. Când procesiunea funebră ajunse în dreptul baricadei care tăia strada, Blohin ridică sus crucea şi binecuvântă cu ea drujinicii care îl priveau mirați, cu ochii în patru,

temându-se de vreun vicleşug, neştiind ce să facă, Klava se apropie de baricadă şi spuse ceva.

— Tu eşti, Klava? răsună de undeva glasul lui Andrei.

— Eu!

Drujinicii se repeziră să desfacă la iuțeală un capăt al baricadei lângă zid.

Soldații care urmăreau dricul traseră mai multe focuri asupra baricadei. Blohin îi binecuvântă însă din depărtare cu crucea. Împuşcăturile încetară şi dricul trecu cu bine dincolo de baricadă.

Îndată ce soldații nu-l mai văzură, drujinicii se repeziră la coşciug, îi ridicară capacul, luară la iuțeală armele, cartuşele, medicamentele, apoi puseră din nou capacul deasupra. Fedoseev se urcă pe capră şi-şi văzu de drum înspre cimitir. Blohin lăsă jos crucea, culionul şi cădelnița. Nu izbuti să-şi scoată însă şi odăjdiile, cam strâmte, aşa că rămase cu ele şi punând mâna pe o armă disponibilă, îşi ocupă locul printre drujinicii care răspundeau cu economie la focurile trase de ostaşi.

— Ei, acum, țineți-vă bine, înălțimile-voastre! rosti Andrei, făcând ghiduş cu ochiul în timp ce-şi încărca arma.

— Cum stau lucrurile acolo, tovarăşa Strahova?

— Ce mai e nou, Klava? se auzea din toate părțile baricadei.

— Tovarăşi! Presnea e ca o cetate de neînvins! Duşmanul a pus în acțiune artileria grea. Timp de câteva ore a bătut Prohorovka, uzina Mamontov, fabrica Schmidt. Împotriva noastră au fost concentrate mari unități de infanterie, de cazaci, dar duşmanul n-a putut să calce în Presnea nicăieri, tovarăşi – auziți: nicăieri. Muncitorii din Presnea luptă vitejeşte pentru libertatea lor! Trăiască vitejii drujinici! Trăiască Presnea Roşie!

— Ura! strigară într-un glas cei de pe baricadă.

Bubui o salvă. O schijă reteză ca un cuțit bățul steagului roşu, care se clătină şi căzu.

— Steagul, steagul! strigă Nataşa repezindu-se la pânza roşie care zăcea la pământ. Ea ridică din nou steagul deasupra capului, deasupra baricadei:

Scoală-te, ridică-te, popor muncitor!
Ridică-te împotriva duşmanului, mulțime flămândă!

intonă ea cu glas răsunător privind fără frică spre soldați.

Răsună chemarea răzvrătirii poporului...

— Nataşka, ce faci, ți-ai pierdut mințile? strigă Klava repezindu-se la ea. Prea târziu. Cântecul fu stins de țiuitul subțire al unui glonț. Nataşa se clătină şi se prăbuşi în brațele Klavei.

Înainte, înainte, înainte...

şopteau buzele ei care se albiseră. Un drujinic luă steagul şi înfipse bățul zdravăn în locul cel mai înalt de pe baricadă. Pânza roşie începu să fâlfâie în bătaia vântului deasupra muncitorilor.

Nataşa deschise ochii, se uită îndelung la Klava care plângea, la Andrei, la drujinici, apoi ridică privirile spre cerul de iarnă, senin, albastru, spre steagul roşu ca sângele ce fâlfâia în vânt şi şopti încetişor:

— Steagul roşu să fluture totdeauna deasupra Presnei... Deasupra Presnei Roşii...

În seara zilei de 16 decembrie, cei din Presnea fură informați despre hotărârea Comitetului de partid şi a Comitetului executiv al Sovietului din Moscova cu privire la încetarea luptei armate.

Noaptea, Sovietul de deputați ai muncitorilor din Presnea se adună în Bucătăria mică.

„O nouă ciocnire cu odiosul duşman e inevitabilă, citea Klava manifestul Comitetului din Moscova. *Ziua hotărâtoare*

nu e departe. Experiența acestei lupte ne-a învățat multe, ea ne va fi de folos într-un viitor apropiat.

Glorioşii luptători pentru libertatea şi fericirea clasei muncitoare, nemuritorii apărători ai baricadelor ne-au arătat, au arătat muncitorilor din întreaga țară, că suntem în stare să luptăm nu numai împotriva puştilor şi nagaicelor, ci şi a tunurilor şi a mitralierelor. Ca şi în primele zile, steagul roşu fâlfâie mândru pe baricadele noastre.

N-am fost învinşi, dar nu se poate să lăsăm fără lucru muncitorimea din Moscova. Bântuie foametea, aşa că, începând de luni, greva încetează. Întoarceți-vă la lucru, tovarăşi, până la lupta următoare şi cea din urmă! Aceasta este inevitabilă! Ceasul ei se apropie!

Aşteptați chemarea! Faceți rost de arme, tovarăşi! Încă o lovitură zdravănă şi blestemata orânduire, urâtă de toată țara, se va prăbuşi pentru totdeauna.

Nemuritoare să rămână amintirea vitejilor luptători căzuți, nemuritoare gloria celor vii!"

Tăcură toți îndelung. Klava privea fețele slăbite ale muncitorilor, năpădite de bărbi, îmbătrânite în ultimele zile, ochii lor umflați de nesomn, mâinile înăsprite de muncă şi care doar cu câteva clipe mai înainte ținuseră armele. Ivan Gherasimovici se ridică, îşi privi îndelung prietenii, aşa cum făcuse şi Klava, apoi, întrerupând tăcerea, începu cu glas scăzut, căutându-şi încet cuvintele:

— „În cursul ultimelor zile, s-a văzut deosebit de limpede ce forță reprezintă clasa muncitoare şi partidul ei. Am dovedit lumii întregi, precum şi călăilor noştri, de ce suntem în stare atunci când e în joc libertatea noastră. Nu mai putem fi înşelați cu făgăduieli, cu vicleşuguri. Destul! Tătucul țar ne-a hrănit cu tunuri şi cu plumb. Ei bine, ne vom cuceri libertatea, şi numai cu mâinile noastre! N-a sunat încă ceasul. Deocamdată, călăii sunt mai puternici decât noi. Luptând mai departe, ar fi însemnat să dăm zbirilor prilejul de a ni-i răpune pe cei mai buni oameni. Tocmai asta vor şi ei:

să ne nimicească prin foc, să ne înece în sânge. Sovietul din Moscova a luat o hotărâre justă: lupta va înceta în mod organizat, fără a depune armele: să ne retragem, să ne cruțăm puterile, în vederea luptei viitoare...”

Ivan Gherasimovici tăcu o clipă, se frecă la ochi şi-şi trecu degetele prin păr.

— Da, tovarăşi, aşa se pune problema pentru noi în clipa de față. Tăcu din nou, dând roată cu privirea spre cei care îl ascultau. Ce părere aveți? Tu ce zici, Kuzma?

Kuzma, un muncitor slab, cu mustățile roşcate, pleoştite, îngălbenite de tutun, se ridică încet, îşi potrivi scurta şi răspunse cu o voce surprinzător de înaltă şi de domoală:

— Păi, Ivan Gherasimovici, ce s-o mai tot sucim şi învârtim?! Asta-i! Ne dăm seama şi noi – doar d-aia avem cap pe umeri. Şi, dacă acu tăcem, nu-i fiindcă ne-am îndoit cumva, ci pentru că tare ni-i greu să plecăm din Presnea – ea noastră, ni-i dragă. Ne-am vărsat sângele pentru ea...

— O să ne întoarcem, nene Kuzma, îl întrerupse glasul unui tânăr.

— Păi, asta nădăjduiesc şi eu! Ce, parcă am zis altfel?

Klava ieşi pe coridor şi se aşează pe pervazul unei ferestre, rezemându-se cu spatele de cercevele. Pe geamuri, promoroaca era groasă de un deget, dar ea nu simțea frigul. O clipă închise ochii, obosită. Şedința Sovietului se sfârşise, curând avea să se termine şi consfătuirea statului-major al răscoalei. Luau parte la ea toți conducătorii drujinelor. Se auzea glasul lui Sedoi, măsurile pe care le propunea...

— Klavocika, draga mea, eşti obosită? Ea tresări pe neaşteptate auzind vocea domoală a lui Andrei. Se aşează şi el pe prichiciul ferestrei şi-i luă mâna într-a sa. Şedința s-a sfârşit. Iată cel din urmă ordin al statului major!

„...Noi am dezlănțuit lupta, noi o încetăm. La fiecare pas ne vor urma sângele, silnicia şi moartea. Dar nu e nimic. Viitorul e al clasei muncitoare. Generație după generație, în toate

țările lumii, vor învăța să lupte cu dârzenie, după pilda Presnei...”

— Mai ne rămân câteva ceasuri. În zori, forțele de represiune vor începe să bombardeze Presnea. Au adus artilerie grea. Şi noi, câte mai avem de făcut...

Tăcură amândoi. Andrei privea fața palidă, delicată, a Klavei, şuvița de păr negru scăpată de sub basma.

— Andriuşa, uite ce... Klava îşi scoase o mănuşă şi-i mângâie cu mâna ei caldă obrazul neras. Voiam să-ți spun... Fereşte-te cât poți. Avem amândoi toată viața înainte... Vocea i se frânse. Tăcu, muşcându-şi buza, dar nu-şi luă ochii de la el. Mari, negri, pe fața palidă ochii ei îl priveau pe Andrei fără să clipească. Doar şi eu te iubesc nespus, pentru toată viața. Şi acum, deocamdată, la revedere. Să ne sărutăm, Andrei...

Se ridicară şi, îmbrățişându-se năvalnic, se sărutară de trei ori, după obiceiul rusesc.

Apoi, Klava păşi repede spre ieşire. În uşă, îşi aruncă privirea îndărăt: Andrei stătea în acelaşi loc şi se uita după ea.

— Aşadar: Iazurile Patriarhiei. Boreiko. Apartamentul îl ții minte.

Ea îi zâmbi pentru ultima oară. El flutură mâna şi dădu din cap, zâmbind la rându-i şi descoperindu-şi dinții albi.

Blohin află pe baricadă despre dispoziția pe care o dăduse statul-major. Drujinicii îl ascultau tăcuți pe Andrei.

— Punem o mină şi ne retragem spre bariera Presnei unde predăm armele în punctele indicate prin ordin. Dumneata, Blohin, eşti însărcinat cu aşezarea minei.

— Andrei, bine ar fi să vii cu noi. Ne-am obişnuit cu tine, e mai vesel când suntem împreună.

— Acum nu pot, băieți. Trebuie să mă duc la Prohorovka să ridic posturile, să lichidez muniția. Ne întâlnim la barieră.

Andrei strânse cu căldură mâinile tovarăşilor şi porni la deal, prin Bolşaia Presnea.

Drujinicii adunau armele cu grijă, gospodăreşte, uitându-se pentru ultima oară la baricada lor.

— Totuşi e păcat s-o lăsăm călăilor. Bine ne-a mai slujit.

Blohin dădea îndrumări, explicându-le cum să pună mâna mai bine:

— Să le faci seama ticăloşilor…

Începea să se lumineze de ziuă. Aerul era înghețat, tăios, neplăcut, ca în preajma zorilor.

— Să tot fie orele patru. E încă devreme. Acu-i somnul cel mai dulce. Tocmai bine să te cuibăreşti lângă muiere…

— Las' că-ți trântesc ăia îndată una, de-or să te apuce toate fierbințelile! Hai, mişcă mai iute!

Deodată, o salvă sfâşie liniştea nopții. Cele dintâi obuze zburară vâjâind pe deasupra capetelor. Un şrapnel căzu prea scurt şi-i împroşcă pe drujinici cu o grindină de plumbi. Blohin îşi dădu seama că următorul va nimeri drept în baricadă.

— Întindeți-o, băieți, altfel ne răpun îndată, pe toți: trage artileria grea. Cu asta nu-i chip de glumit, le strigă Blohin drujinicilor şi, aplecându-se până la pământ, dispăru în cel mai apropiat gang.

Ceilalți apărători ai baricadei se grăbiră să-l urmeze. Exploziile dese ale proiectilelor izbeau baricada, ca nişte ciocane uriaşe. Săreau în sus buşteni, bucăți de fier, aşchii. În aceeaşi clipă soldații se năpustiră la atac strigând „Ura". Îndată ce se apropiară însă de baricadă, bubui o explozie asurzitoare.

— Ura! Nimiciți-i! răcniră drujinicii țâşnind din gang şi aruncând grenade după soldații care o rupseseră la fugă.

Atacul celor din regimentul Semionovski eşuase. Drujinicii se repeziră pe porțile curților apropiate, aşteptându-se la reluarea tirului artileriei.

— Fraților! strigă Blohin, aruncând o privire de-a lungul străzii. Ia uitați-vă, ce minune! Cei din Semionovski s-au speriat de mâna noastră şi s-au retras! Pe cât se pare, n-au

de gând să mai pornească la atac. Haideți înapoi la baricadă. De ce să plecăm înainte de vreme?

Soldații încetaseră orice activitate, trăgând fără avânt în direcția baricadei.

— Ciudat lucru se mai petrece, rosti Blohin, intrigat. Nu pot să-mi închipui de ce s-au potolit. Să ştiți că au răzbit în Presnea prin altă parte.

— Să fugim, tovarăşi, îşi dădu cu părerea un tânăr drujinic. Se pare că am cam întârziat.

Drujinicii traseră o salvă spre cei din regimentul Semionovski, apoi coborâră de pe baricadă şi se îndreptară spre barieră.

Abia după mult timp, când în sfârşit îşi dădură seama că muncitorii părăsiseră baricada, cei din Semionovski cutezară să se apropie de ea. Soldații o ocupară, apoi se repeziră să percheziționeze casele din apropiere, scoțându-i în stradă pe toți locatarii prinşi înăuntru. Vreo cinci bărbați fură duşi în fundul unei curți. Unul din ei avea o şapcă de uniformă, cu cocardă. Acesta nu voia în ruptul capului să se supună soldaților, protestând de mama focului împotriva acelei samavolnicii.

— Am să vă reclam la domnul guvernator al oraşului! Sunt funcționar de clasa a paisprezecea{19}, registrator de colegiu. N-aveți dreptul să mă tratați ca pe muncitori! Am rang de nobil! vocifera el.

— Ce facem cu el, înălțimea-voastră? îl întrebară soldații pe comandantul lor.

— Cârpiți-i câteva peste bot şi dați-i drumul, ordonă ofițerul.

Funcționarul se alese cu mai multe scatoalce şi fu dat în brânci afară din curte.

Ceilalți patru, cu paltoane ponosite, muncitori după înfățişare, stăteau posomorâți, înconjurați de soldați. Deodată, unul din ei smulse arma din mâinile unui soldat neatent şi se repezi asupra ofițerului vrând să împlânte

baioneta în el. Soldații îl doborâră însă cu paturile puştilor şi începură să-l calce în picioare cu cizmele lor grele. Muncitorul gemea, silindu-se pe cât putea să-şi ferească fața.

— Ce vă tot bateți capul cu lepădătura asta! strigă ofițerul şi trase mai multe focuri în trupul stâlcit al muncitorului care zăcea în zăpada însângerată.

În clipa aceea, se deschise o fereastră de la etaj. O femeie apăru în ea cu un lighean mare în mâini. Soldații ridicară capetele, uitându-se la ea. Femeia vărsă ligheanul peste ei.

Soldații izbucniră în urlete îngrozitoare, căutând să-şi dea jos de pe față lichidul arzător. Prin aceasta nu făceau decât să-l întindă şi mai mult. Mirosul înecăcios de acid sulfuric era tot mai pătrunzător.

— Idioților! Nu vă întindeți acidul peste mutră! Spălați-vă cu apă! ordonă ofițerul.

Mulți dintre soldați fură desfigurați îngrozitor de acidul corosiv.

Din ordinul ofițerului, casa fu scotocită de sus şi până jos. Până la urmă, femeia care aruncase acidul sulfuric fu prinsă. Era încă tinerică, drăguță, însă ținea capul sus cu îndrăzneală.

— Puteți să mă omorâți, călăilor, dar semnele pe care vi le-am făcut pe mutrele voastre de ticăloşi o să vă rămână până la moarte! le strigă ea sfidătoare ofițerului şi soldaților.

— Spintecați-i burta! ordonă ofițerul.

O duseră deoparte, îi ridicară poala fustei, şi unul dintre soldați îi despică pântecul. Tânăra scoase un țipăt înspăimântător. Atunci alt soldat, de milă, înfipse baioneta în ea, omorând-o pe loc.

De la bariera Presnei, unde ajunseseră, Blohin şi ceilalți drujinici puteau să vadă bine toată strada Bolşaia Presnea, întreruptă în mai multe locuri de baricade. În vale, nu departe de Grădina Zoologică, soldații erau stăpâni pe situație. Mai aproape de barieră, se zăreau încă steguleţe roşii pe baricade. Nici acolo nu mai erau însă drujinici. Soldații nu ocupaseră

baricadele acelea de frică. Neavând curaj să se apropie de ele, infanteria şi tunarii trăgeau de zor asupra lor. Ceva mai la dreapta, ardeau nişte case şi fabrica de mobilă „Schmidt”. Tunurile puse în bătaie în piața Kudrinskaia trăgeau direct asupra zonei incendiate. Vâlvătăi uriaşe, sângerii, dănțuiau tot mai sus, în văzduh. Se auzi o explozie năprasnică. O ploaie de tăciuni şi de scântei țâşni în toate părțile. Acoperişurile caselor de lemn din apropiere începură să fumege. Focul se întețea tot mai mult. O mulțime de oameni mişunau pe acoperişuri încercând să înăbuşe focurile noi, să-şi salveze căminele şi avutul. Câteva şrapnele explodară însă pe neaşteptate deasupra lor, şi oamenii îngroziți, răniți, se grăbiră să coboare de ne acoperişuri.

În clipa aceea o salvă puternică de artilerie tună dinspre cimitirul Vagankovskoe, urmată îndată de exploziile proiectilelor deasupra zonei cuprinse de foc.

— S-au apucat să bată din două părți! Trag şi de pe Kudrinskaia, şi de la Vagankovo. Vine sfârşitul Presnei. Au s-o ocupe călăii!

— Trebuie să fugim de aici. Altfel, ne împuşcă pe toți, ca pe nişte potârnichi, se auzeau glasuri în mulțime.

Drujinicii se adunau tot mai mulți la barieră, iscodind întunericul şi gândindu-se pe unde să scape din încercuire.

— Ascultați, tovarăşi, strigă Ivan Gherasimovici. Să ne strecurăm spre cimitirul Vagankovskoe. E adevărat, acolo sunt instalate tunurile, dar au foarte puțină infanterie pe lângă ele. Să tăbărâm pe întuneric asupra lor, din toate părțile, să-i băgăm în sperieți, şi să răzbim afară din Presnea.

Capitolul 8

Drujinicii se împărțiră în grupe mici şi începură să se strecoare prin barieră spre cimitirul Vagankovskoe. Căsuțele de lemn căzute într-o rână de vechi ce erau, depozitele de lemne, stivele de cherestea, toate acestea le ofereau numeroase posibilități de acoperire în înaintarea lor. Neîntâmpinând nici un fel de împotrivire, săriră pe neobservate zidul cimitirului şi zăriră în piața din fața porții principale două tunuri, iar în jurul lor cam un pluton de infanterie. Tunarii trăgeau prin ochire directă asupra zonei incendiate şi a străzii Bolşaia Presnea, distrugând baricadele de la bariera Presnei.

Infanteriştii urmăreau curioşi tirul fără a le trece câtuşi de puțin prin minte că ar putea fi atacați pe neaşteptate de drujinici şi că ar trebui să protejeze tunurile. Atelajele şi chesoanele staționau nu departe de piese.

Cocoțați pe acoperişurile caselor din apropiere, ofițerii observau efectul tirului. Ordonanțele îi aşteptau ceva mai încolo cu caii.

Drujinicii se furişară printr-o parte în spatele tunurilor. La un semnal, traseră cu avânt o salvă asupra soldaților şi se năpustiră spre tunuri. Tunarii, care nu se aşteptau la un asemenea atac, alergară zăpăciți de colo-colo pe lângă piese. Sosi în goană un atelaj cu ante-tunul şi servanții izbutiră să împerecheze un tun şi să se îndepărteze cu el. În schimb, caii celuilalt tun fiind răniți, nu putură fi aduşi să-l ia. Servanții, speriați, îl lăsară baltă şi se mistuiră în întuneric, urmați de infanterişti. Ofițerii zburară de pe acoperişuri, ca vrăbiile. Luptele din zilele precedente le arătaseră că drujinicii nu cruțau ofițerii, aşa că, sărind în şa, dispărură în goana turbată a cailor, pierzându-se şi ei în întuneric. Nici unul dintre ei nu se gândi să opună rezistență.

Drujinicii se apropiară de tunul părăsit. Lângă tun se găseau câteva obuze. Printre muncitori nu se aflau artilerişti. În clipa aceea, sosi însă Blohin.

— Ia să-i cinstim pe călăii țarişti, chiar cu tunul lor! propuse el. Hai, băieți, dați-mi o mână de ajutor! Eu îs ochitor. Iar voi, ascultați comanda la mine!

Era greu de desluşit prin întuneric gradațiunile de pe înălțător, dar Blohin nu se prea sinchisi de asta. Dădu din vedere înclinarea tunului şi-l ochi asupra flăcărilor din piața Kudrinskaia. Reglă şrapnelul la gradațiunea „50”, îl introduse pe țeava tunului şi trase de cordea. Tunul bubui zgomotos şi fu readus la loc de frâna de recul. Proiectilul explodă undeva lângă Grădina Zoologică.

— Să mărim înălțătorul, hotărî Blohin.

Proiectilul următor explodă chiar deasupra pieței.

După ce trase toate proiectilele asupra străzii Bolşaia Presnea, ocupată de soldații din regimentul Semionovski, Blohin demontă de la tun închizătorul şi înălțătorul.

— În puț cu ele! porunci el.

— Împrăştiați-vă! strigă careva din întuneric cu jumătate de voce.

Blohin se strecură spre bariera Triohgornaia şi de acolo o luă prin Nijne-Presnenskaia spre piața Kudrinskaia, de unde nu mai avea mult de mers până la Iazurile Patriarhiei.

Focul care mistuise fabrica de mobile „Schmidt” din apropiere se potolea. Fumegau şi ruinele altor clădiri mai mici. Detaşamente de soldați înaintau pe toate străzile. Era vădit că toată Presnea fusese ocupată de trupele țariste. Acum, Blohin nu mai avea alt gând decât să răzbească cât mai repede spre Grădina Zoologică şi să ajungă la Boreiko.

Zări înaintea lui un muncitor cu palton negru, ponosit, şi cu puşca în mână.

„Ia uite ce mai tâmpit! îl ocărî Blohin în gând. Acuşi sar răcanii pe el şi-l pun la zid!”

În clipa aceea de după colț se ivi o patrulă din regimentul Semionovski. Nu era greu de recunoscut după centiroanele albe ale soldaților. Blohin se repezi la muncitor şi-i smulse arma din mâini, spunându-i printre dinți:

— Fugi, mama ta de prăpădit, cară-te, până nu te-au curățat! Zvârle şi cartuşierele!

Tânărul îşi dădu numaidecât seama că Blohin voia să-l salveze. Fără a sta mult pe gânduri, pieri în întuneric, iar Blohin, cu arma şi cu cele două cartuşiere în mâini, îşi continuă drumul spre patrulă.

— Stai! Încotro? îi strigară soldații.

— Eşti dezertor? îl întrebă un ofițer, repezindu-se la el.

— Nicidecum, înălțimea-voastră! Vin de la Port-Arthur. Azi am sosit la Moscova din Extremul Orient, răspunse Blohin.

— Dar de unde ai arma? continuă ofițerul să-l interogheze.

— Am luat-o de la un țivil. L-am văzut pe stradă cu arma în mână. M-am întrebat: ce drept are un țivil să umble cu o armă militară? Ei, l-am dezarmat şi când i-am zărit pe ostaşii dumneavoastră, m-am îndreptat spre ei ca să le predau şi arma şi cartuşierele, răspunse Blohin.

— Dar de ce n-ai pus mâna pe el, pe civil? Era un răsculat, pricepi, cap de nătărău? strigă ofițerul, izbind mânios cu piciorul în pământ. Unde-i acum? Răspunde!

— A fugit, înălțimea-voastră! A dispărut în întuneric, într-o clipă... Blohin aruncă o privire în jurul lui.

— A fugit, a fugit, repetă ofițerul furios. Fiindcă ai scăpat un muncitor răsculat, o să te împuşcăm pe tine, îl amenință ofițerul. Ia spune, ce cauți în Presnea?

— M-a trimis comandantul de baterie, înălțimea-sa porucicul Boreiko, să cumpăr ceva de-ale gurii, şi m-am rătăcit, minți Blohin. Oriunde mă îndreptam, tot împuşcături. Mi se tăiaseră picioarele... Am luptat la Arthur un an de zile bătut pe muche, am fost rănit de trei ori şi am căpătat două cruci. Acum mă duceam să execut ordinul comandantului şi, uite... Înălțimea-voastră, binevoiți să vedeți hârtiile astea... se rugă Blohin întinzându-i ofițerului actele sale.

— Vezi ce are acolo! ordonă nepăsător ofițerul unui sergent.

— Ia fă-te-ncoace! îi porunci sergentul lui Blohin. Se apropie cu el de un felinar şi începu să silabisească ce scria în acte. Treaba asta îi luă cam multă vreme.

— N-oi fi cumva țivil şi ți-ai pus hainele vreunui ostaş? îl întrebă sergentul, cercetându-l bănuitor.

— Vrei să-mi dau jos izmenele ca să-ți arăt ştampila de pe ele? propuse Blohin.

Sergentul îi dădu la o parte poalele mantăii şi-l percheziționă.

— Nu ți-au dat nimic țivilii?

— Da ce naiba am eu cu ei? Îți spun: m-am rătăcit. Doar mă aflu pentru întâia oară în Moscova, stărui Blohin.

— Ei, i-ai cercetat actele? întrebă ofițerul apropiindu-se.

— Da, înălțimea-voastră, răspunse sergentul. Sunt bune, în regulă. E limpede că-i un ostaş adevărat. Şi-a vărsat sângele la Arthur...

— N-are a face. La zid cu el, ca să nu mai umble hai-hui pe unde nu trebuie! ordonă ofițerul dând autoritar din mână.

— Da pentru ce, înălțimea-voastră? întrebă Blohin încruntându-se, deşi era nespus de speriat. Am nevastă, copii, am luptat pentru tron, şi acu, să fiu împuşcat fără nici o vină?

— Eşti artilerist? întrebă ofițerul.

— Da, înălțimea-voastră. Sunt artilerist: bombardier{20} din artileria de cetate din Kwantung, eram la laborator.

— Ce funcție o mai fi şi asta? se miră sergentul.

— Adică încărcăm în laborator obuzele cu pulbere, ori cu piroxilină, explică Blohin.

— Minciuni gogonate! i-o reteză ofițerul care nu-i dădea crezare, şi se întoarse spre sergent: Ia cheamă încoace un domn ofițer de artilerie. O să ne dăm de îndată seama ce pasăre măiastră este.

Sergentul se întoarse cu un porucic de artilerie. Ofițerul din regimentul Semionovski îi împărtăşi îndoielile lui în privința lui Blohin. Porucicul îi cercetă actele.

— Cine a fost comandantul artileriei la Port-Arthur? îl întrebă el.

Blohin răspunse la întrebare.

— Dar comandantul bateriei?

— Înălțimea-sa porucicul Boreiko.

— Cum arată?

— E un uriaş, înălțimea-voastră. Cu un cap mai înalt ca dumneavoastră. Şi straşnic se mai pricepe la votcă. O vadră istovea, da nu amețea de loc, spuse Blohin plin de admirație.

Cei doi ofițeri izbucniră în hohote de râs.

— Va să zică, un erou ca şi tine? zâmbi cel din regimentul Semionovski.

— E adevărat ce spune. Îl cunosc pe acest Boreiko: am fost împreună cu el la şcoala de artilerie. E un uriaş şi bea ca nimeni altul. La şcoală, era neîntrecut în privința asta şi niciodată nu se îmbăta, confirmă porucicul.

— E adevărat! îi ținu isonul Blohin, dar a fost rănit rău de tot la Arthur. Acu umblă în cârje, şi bea cel mult un pahar de votcă! Curată năpastă, nu alta!

— Şi te cârpea de multe ori peste bot? întrebă ofițerul din regimentul Semionovski.

— Nu dădea în nimeni fără rost. Iar dacă avea de ce s-o facă, apoi nu era nici o supărare pentru nimeni, răspunse Blohin, diplomatic.

— Asta-i drept! încuviință porucicul, dând din cap.

— Minte sau nu? întrebă cel din regimentul Semionovski.

— Cred că nu! afirmă artileristul cu convingere.

Ofițerul din regimentul Semionovski se uită la Blohin şi făcu un semn cu mâna:

— Hai, cară-te la toți dracii! Şi să nu mai dau cu ochii de tine!

— Să trăiți, înălțimea-voastră! răcni Blohin.

După întâmplarea asta căută să nu mai dea ochii cu soldați şi, mai ales, cu ofițeri, cu toate că şi el purta uniforma militară.

În ultimele zile se dumirise cum se putea ajunge şi ieşi din cartierul Presnea, dar numai atât. De aceea întrebă pe o femeie cum ar putea să ajungă la Iazurile Patriarhiei.

— Cară-te la ai tăi care omoară oameni, o să-ți spună ei cum să ajungi la călăi.

— Ia te uită, s-a rătăcit, sărmanul de el! Un glonț de drujinic, asta îți trebuie, ucigaşule, i se răspundea scurt şi cu ură.

De vreo două ori, gloanțe trase de necunoscuți, cine ştie de unde, şuierară pe deasupra capului său. Se părea că trăgeau în el, ceea ce îl făcu să meargă cât mai aproape de zidurile caselor, pe unde era mai întuneric.

— Slavă domnului că te-ai întors viu şi nevătămat! exclamă Olga Semionovna, răsuflând uşurată când îl zări.

Închise uşa şi intră în cameră, urmată de Blohin.

— Ei, noroc, viteazule! îl întâmpină Boreiko, bucuros că-l vede. Vino-ncoa să te pup, diavol roşcovan! Poți să taci din gură, frate: ştiu tot. E-eh, Filea, dacă nu mi-ar fi piciorul beteag, de-aş mai fi o dată aşa cum am fost, aş arăta şi eu câte parale fac.

Uşa se deschise şi, din camera de alături, apăru Klava. Avea pe ea jacheta de lână a Nataşei. Coadele lungi, castanii îi unduiau ca doi şerpi, până la genunchi.

— Bună seara, Filip Ivanovici, rosti ea. Ce-i cu ai noştri? Unde sunt?

— Păi, după mine, lucrurile stau cum nu se poate mai bine. I-am văzut pe Ivan Gherasimovici şi pe ceilalți lângă cimitirul Vagankovskoe. Acolo ne-am despărțit de ei, şi eu m-am strecurat încoace.

— Pe Andrei nu l-ai văzut? întrebă Klava încetişor.

— Pe Andrei? Nu. L-am văzut ultima dată de dimineață, pe baricadă: a spus să aşezăm o mină şi a plecat spre Prohorovka. Zicea că trebuie să ridice posturile şi să vadă ce face cu nişte muniție de acolo.

Tăcură. Olia se apropie de Klava şi-i puse pe umeri un şal de lână.

— Ai face bine să te culci. Poate dormi puțin, Klavocika. Vrei? Vine Andrei, n-avea grijă! O să te trezească.

— Nu, draga mea, mai bine îl aştept. Klava îşi strânse şalul, parcă înfrigurată deodată, şi se culcuşi în fotoliu cu picioarele strânse sub ea, rămânând nemişcată.

— Ştii ce-i, frăţioare? Hai la bucătărie, să înfulecăm ceva ostăşeşte. Trebuie să fii hămesit de foame!

— Acu ar fi bună o votculiţă, măcar o gură, şi o ciorbă de varză, fierbinte. Am văzut şi visat aşa ceva toată ziua.

Boreiko apucă îndemânatic o cârjă şi, sprijinindu-se cu o mână de umărul lui Blohin, păşi şchiopătând spre bucătărie. Olia îi urmă, ca să aşeze masa.

Câteva clipe după aceea, când se întoarse în cameră, o găsi pe Klava îmbrăcată. Îşi răsucise coadele într-un coc gros şi şi-l prinsese la ceafă. Pe cap îşi pusese o căciuliţă nostimă de blană. O jachetă cu guler de blană îi strângea bustul zvelt. În mâini ţinea un mic manşon. Avea înfăţişarea unei tinere doamne elegante; faţa ei era palidă şi obosită.

— Am plecat, Olia. La ora 10 trebuie să fiu într-un loc – aşa e consemnul. Acolo îl voi întâlni pe Ivan Gherasimovici şi, poate, pe Andrei. În orice caz, o să aflu ce s-a întâmplat. Cu bine, dragă. La revedere.

Trecură câteva zile. Între timp, Blohin plecă spre casă. Soţii Boreiko îl încărcară cu daruri pentru copii şi nevastă.

— Vă mulţumesc pentru toate, Boris Dmitrievici, şi dumneavoastră, Olga Semionovna. Dacă vedeţi pe careva din Presnea, daţi-le binefe din partea mea.

— Şi tu, Filea, să nu pieri fără urmă. Dacă se întâmplă ceva, dă-ne de ştire. Noi rămânem deocamdată la Moscova – aici sunt medici buni. Pe urmă, ne mutăm undeva în sud, pe meleaguri mai calde – aşa aş vrea. În orice caz, ai adresa soţilor Zvonariov. Ţine legătura cu noi prin ei. De altfel sunt oameni de treabă, poţi să te bizui şi pe ei. Să ne scrii, prietene...

Blohin îşi luă rămas bun de la soţii Boreiko cu multă căldură, ca de la nişte rude, apoi se grăbi să plece spre gară.

Olia era în bucătărie când auzi soneria. Deschise uşa şi dădu cu ochii de o femeie cu o broboadă cenuşie pe cap, şi cu un coş de nuiele în mână.

— Pe cine cauți, dragă? o întrebă ea mirată.

Femeia îşi potrivi broboada şi Olia întâlni privirea unor ochi cenuşii, bine cunoscuți.

— Doamne! Klavocika! Ia te uită! Tu eşti?

Klava lăsă coşul pe coridor şi intră în bucătărie, fără să se dezbrace.

— Am trecut pe aici numai pentru o clipă, ca să-mi iau rămas bun. Nu-ți pierde timpul cu ceaiul. Lasă asta. Mai bine, şezi. Îşi deznodă broboada şi o puse pe genunchi. Olia îşi muşcă buzele până la sânge ca să nu scoată un strigăt. În fața ei era o femeie îngrozitor de palidă, de obosită. Părul ei negru, tuns scurt, era strâns cu un pieptene. Ochii cenuşii ai Klavei priveau de sub sprâncenele mătăsoase, subțiri, cu un zâmbet îndurerat, abia zărit.

— Klavocika, dragă, izbucni Olia: ce s-a-ntâmplat?

Klava privea pe geam, tăcută.

— Acum două zile, Andrei a fost împuşcat împreună cu alți câțiva drujinici la Prohorovka, în curte. Au fost prinşi chiar acolo, n-au mai apucat să fugă...

Olia tăcea, uluită, uitându-se înspăimântată la Klava, la fața ei calmă, împietrită, la degetele care tremurau uşor, odihnindu-se vlăguite pe basma.

— Au luptat, auzea Olia glasul ei domol, înăbuşit. Un mic grup de curajoşi împotriva unei grupe întregi de soldați; Klava tăcu o clipă, apoi, parcă adunându-şi puterile, adăugă: Când au fost puşi la zid în curtea fabricii, acolo se aflau arestați numeroşi muncitori. Andrei a strigat: „*Rămâneți cu bine, tovarăşi. Luptați pentru cauza clasei muncitoare. Trăiască Presnea Roşie!*” A intonat „*Varşovianka*” şi au cântat-o cu toții... până la sfârşit...

Klava se uită la Olia, la fața ei palidă, scăldată în lacrimi, şi întoarse repede privirea. Klava o rugă cu glas tremurător:

— Să nu plângi, Olia, te rog. Eu n-am voie să plâng, trebuie să fiu tare şi curajoasă, aşa cum a fost el. Şi aşa voi fi.

— Klava, draga mea... Olia căzu în genunchi, luă mâinile Klavei şi-şi ascunse faţa în ele.

— Ştii, Olia... glasul Klavei suna cald... Totuşi, sunt fericită... Chiar în durerea mea. L-am iubit pe cel mai bun om de pe lume, şi-l voi iubi câte zile voi mai avea. Pentru mine, n-a murit – trăieşte, aici, în inimă. Vom fi mereu împreună, aşa cum voia el. A rămas întipărit în mintea mea aşa cum l-am văzut ultima oară. Stătea în amurg pe coridor, lângă geamul înflorit de ger. Mă privea din urmă. M-am uitat îndărăt: mi-a zâmbit. I-au sclipit dinţii albi. A fluturat din mână...

Klava tăcu. Pe buzele ei tremură un zâmbet. Se ridică, îşi descheie haina şi se apropie de fereastră. Îşi duse mâna la cap cu un gest reflex.

— Nu mă pot obişnui deloc cu lipsa coadelor.

— Dar de ce le-ai tăiat? Ce păr aveai!

— Eh... La ce îmi mai trebuia? Mi-e mai uşor aşa, şi apoi, e mai bine din punct de vedere conspirativ. Mi s-a încredinţat o sarcină de răspundere. Plec în Polonia. Şi-acum, draga mea... Klava se apropie de Olia şi o îmbrăţişă. Rămâi cu bine. Îţi doresc sănătate şi fericire. Sărută-ţi soţul din partea mea. E un om minunat. Sper să ne mai revedem cândva. Nu se poate să nu ne mai vedem, după toate cele trăite împreună, îţi las adresa unui tovarăş. Aşa, pentru orice eventualitate, adăugă ea zâmbind îşi legă broboada şi o trase pe cap, aproape până la ochi, îşi luă coşul şi ieşi, închizând uşa fără zgomot.

Olia se întoarse în bucătărie, se prăbuşi pe scaun şi, cu capul între palme, izbucni în hohote de plâns.

Capitolul 9

Ziua cețoasă de noiembrie din anul 1907 se apropia de sfârşit. Se însera. Străzile capitalei erau sure, mohorâte, ostile. Se aprindeau felinarele. Lumina lor tulbure răzbea anevoie prin pâcla alburie. Trecătorii păşeau grăbiți pe trotuarele prospectului Bolşoi din cartierul Peterburgskaia Storona, cu gulerele paltoanelor ridicate, cu căciulile îndesate pe cap, apărându-se cu umbrelele de burnița rece.

Un vagon de tramvai se târa prin ceață huruind şi sunând mereu din clopot. Pasagerii care nu mai aveau loc înăuntru atârnau ca nişte ciorchini pe scări. Printre ei, strângând zdravăn cu o mână bara de la uşă şi cu cealaltă ținând o servietă umflată, se afla şi o femeie şatenă înaltă, cu haină albastru-închis şi cu o pălăriuță modestă. Poziția în care stătea părea să n-o stânjenească prea mult ci, dimpotrivă, se părea că primejdia o amuză.

Când tramvaiul se opri, sări jos şi se îndreptă spre o străduță din apropiere. Lângă felinarul din colț zări trei filfizoni. Unul dintre ei, privind-o obraznic în față, o acostă fără jenă.

— Ce păpuşică drăguță!

Femeia încruntă sprâncenele, îl măsură cu o privire disprețuitoare de sus până jos, şi-i aruncă nimicitor:

— Eşti un obraznic şi un tâmpit!

O replică atât de neaşteptată şi de categorică îi zăpăci vădit pe filfizoni, iar femeia, fără să se mai sinchisească de ei, ieşi în prospectul Malîi şi ajunse curând în fața unei clădiri masive, cenuşii, cu mai multe etaje. Intră pe uşa principală, urcă sprintenă în fugă până la etajul doi şi, oprindu-se în fața unei uşi cu o plăcuță de alamă pe care scria „*Serghei Vladimirovici Zvonariov, Inginer*”, trase brusc de mânerul clopoțelului.

După uşă se auziră îndată paşii iuți ai cuiva. Broasca țăcăni de două ori. Un fascicol de lumină țâşni din vestibul pe

scară, în prag stătea un băiat de vreo doisprezece ani, în uniformă de elev al unei şcoli reale.

— Tanti Varia! strigă el bucuros. A venit tanti Varia!

În urma lui, se apropie în fugă de uşă o fetiţă de doi ani care, cu mânuţele întinse, strigă cu glăsciorul ei răsunător:

— Mămica, a venit mămicuţa mea!

— Bună seara, fetiţa mamei! Mă schimb îndată şi o să te sărut cu drag, comoara mea, îi spuse tânăra mamă, zâmbindu-i cu duioşie, apoi, îl rugă pe băiat: Vasia, treceţi în sufragerie, până mă aranjez.

Vasia luă fetiţa de mână.

— Hai cu mine, Nadiuşka, şi, văzând că ea era gata să izbucnească în plâns, adăugă: am să-ţi fac un turn din cuburi.

— Annuşka, cum stăm cu masa? o întrebă stăpâna casei pe bucătăreasă, scoţându-şi mantoul.

În uşa bucătăriei se arătă o femeie în vârstă, cumpănită.

— Totul e gata într-o clipă, Varvara Vasilievna.

Varvara Vasilievna Zvonariova intră la baie. Acolo, cu o obişnuinţă vădit profesională, se spălă pe mâini cu grijă şi-şi şterse faţa şi gâtul cu un burete ud; apoi, se învioră cu apă de colonie şi-şi puse capotul larg de casă. Abia după aceea se îndreptă spre sufragerie unde se afla fiica ei. Fetiţa scâncea, neluând în seamă vorbele şi făgăduielile lui Vasia.

— Nu mai face nazuri, Nadenka, o struni Varvara Vasilievna, şi, luând-o în braţe, o sărută de mai multe ori. Nu e frumos să fii neascultătoare.

După ce fetiţa se linişti, Zvonariova se uită la băiat:

— Dar tu, Vasia, ce veşti bune aduci de la şcoală?

— Am luat un 5 la aritmetică şi un 4 la rusă{21}, răspunse el cu vioiciune.

— Dar la germană?

Vasia îşi lăsă capul în piept cu un aer vinovat, şi întinse două degete.

— Iar un 2? îl întrebă Varvara Vasilievna cu asprime. N-ai ştiut lecția?

— Am învățat... ştiam lecția... dar... bolborosi Vasia abia auzit, roşindu-se şi oftând: Tanti Varia, totdeauna mă încurc la verbe când mă scoate la tablă.

— De acum înainte, am să te controlez personal, în fiecare zi, ca să văd cum îți prepari lecțiile, spuse Varvara Vasilievna cu tărie şi dădu din cap dojenitoare. Ruşine! Iei tot timpul 2 la germană, fiindcă leneveşti mereu.

— Neamțul îmi tot caută nod în papură, se smiorcăi Vasia.

— Las' c-o să-ți caut şi eu nod în papură: poate o să-ți fie de folos, să te apuci mai hotărât de învățătură!

Clopoțelul din vestibul sună prelung.

— E unchiul Serioja! strigă Vasia şi se repezi să deschidă uşa.

O clipă după aceea, Serghei Vladimirovici Zvonariov, înalt, trupeş, cu obrajii plini şi rumeni de om sănătos, intră în sufragerie.

— Bună seara, Varenka! rosti el şi, înclinându-se înaintea soției sale, îi sărută mâna.

— Azi am întârziat amândoi, zise Varvara Vasilievna, uitându-se la ceasul de perete. Profesorul a prezentat la clinică un caz rar de intervenție chirurgicală în regiunea creierului mic.

— Iar noi am discutat la uzină modul de construcție a unor maşini-unelte noi, spuse Zvonariov zâmbind. Din păcate, la noi este încă destul de înrădăcinat obiceiul ruşinos de ploconire față de tehnica străină. Şi iată că străinii ne vând extrem de scump nişte vechituri ca aceste maşini-unelte.

— Bineînțeles, ți-ai susținut punctul tău de vedere, ai adus argumente, nu?

— Da, mărturisi Zvonariov zâmbind din nou. Eh, dar fără nici un rezultat. Cum se zice: ca şi când aş vorbi la perete...

— Dar n-ai să te laşi. Te cunosc eu! observă Varvara Vasilievna.

— Fireşte că nu! confirmă Serghei Vladimirovici, zâmbind şi de astă dată.

La masă, tăceau după obiceiul împământenit în familia Zvonariov: Nadia şedea pe scăunelul ei înalt, lângă maică-sa, iar Serghei Vladimirovici şi Vasia, în faţa lor. Toţi erau flămânzi. Mâncau cu poftă. De astă dată, nici chiar Nadiuşa nu făcea nazuri. După felul al doilea, Varvara Vasilievna i se plânse soţului ei de situaţia proastă a lui Vasia la limba germană.

— Ei, aşa nu mai merge, spuse Serghei Vladimirovici, întorcându-se spre băiat. Vrei doar să te faci inginer. Noi, inginerii, trebuie neapărat să cunoaştem limbi străine. Va trebui să-ţi angajăm o preparatoare nemţoaică.

— Şi una cât mai severă, preciză Varvara Vasilievna.

Vasia privea pieziş, posomorât, undeva spre un colţ al camerei, simţind în adâncul sufletului o repulsie şi mai adâncă împotriva limbii germane, care-i pricinuia atâtea neplăceri şi la şcoală şi acasă.

După masă, Serghei Vladimirovici intră în dormitor să se odihnească. Se culcă pe canapea, iar Varvara Vasilievna luă o carte în mână şi se lăsă într-un fotoliu adânc. Nu apucă să citească însă nici măcar două pagini şi o copleşi somnul, ca pe un copil. Îşi privi soţul. Acesta stătea culcat, cu mâinile sub cap, privind îngândurat în tavan.

— Credeam că ai aţipit, spuse ea.

— Nu... mă gândeam... la fel şi chip de lucruri, răspunse Serghei Vladimirovici şi se întoarse într-o parte cu faţa spre ea. Mă gândeam la întâmplările pe care le-am trăit nu demult... Parcă văd Port-Arthurul. Se aude că în curând începe procesul lui Stessel şi al ciracilor lui.

Varvara Vasilievna se învioră brusc.

— În sfârşit! exclamă ea cu satisfacţie. Când te gândeşti că ancheta durează de un an şi jumătate! Se pare că generalii noştri au hotărât să facă tot posibilul pentru a muşamaliza afacerea aceasta.

Serghei Vladimirovici dădu din cap:

— Nimeni nu va izbuti să muşamalizeze acest „scandal petrecut într-o familie distinsă”. Şi ziarele noastre, şi cele străine au relatat de mult toate dedesubturile cazului Stessel. Aliata noastră Franța îl acuză fățiş că a vândut fortăreața rusă. În ziarele franceze se indică până şi suma pe care a primit-o de la japonezi – câteva milioane ruble aur.

— Ce mârşăvie! exclamă Varvara Vasilievna indignată. Ar fi oare cu putință ca un asemenea nemernic să scape de pedeapsa meritată?

— Vom trăi şi vom vedea, răspunse Serghei Vladimirovici, oftând.

— Ai să fii citat din nou ca martor?

— Probabil.

— Şi ce ai să spui?

— Ceea ce ar spune orice rus care îşi iubeşte patria mai presus ca orice – adevărul! răspunse Serghei Vladimirovici şi, după o clipă de tăcere, adăugă cu fermitate: Cred că toți cei de la Arthur vor spune acelaşi lucru. Şi, probabil, vor veni destui în Piter, la proces.

— Să ştii că şi pe tata au să-l citeze, deşi la vârsta lui, călătoria de la Vladivostok până la Piter va fi foarte obositoare, spuse Varvara Vasilievna.

— S-ar putea să-i revedem pe mulți, spuse Serghei Vladimirovici, visător. Fără îndoială că va veni şi Boreiko cu Olia. Şi Stah, cu Liolea. Trebuie să vină. Vom fi din nou toți la un loc... Să-l chemăm şi pe Blohin.

— Cum, crezi că Blohin n-o să fie citat la proces? întrebă Varvara Vasilievna.

— Puțin probabil, răspunse Zvonariov. Martorii sunt exclusiv ofițeri. N-au fost citați decât vreo doi-trei majuri, dintre slugoii lui Stessel. Ehei, ştii bine cât îl urăşte Filip Ivanovici pe Stessel.

— A, să nu uit! îşi aduse deodată aminte Varvara Vasilievna. Zilele trecute mi-a telefonat Şura Blohina. Nu ştiu ce are administrația uzinei cu Filip Ivanovici. Vor să-l

concedieze, iar Şura e în aşteptarea celui de al treilea copil. Trebuie să-i ajutăm, într-un fel.

— Trebuie, desigur, încuviinţă Zvonariov, dar... să-i ajutăm cu băgare de seamă. Filip a fost arestat până acum de două ori pentru motive politice. Spre norocul lui însă, a reuşit să iasă basma curată.

— E revoltătoare această comportare a lui Filip Ivanovici, când ştie prea bine că poartă răspunderea familiei sale, afirmă Varvara Vasilievna cu aprindere. Făcea mai bine dacă nu-i lua pe ai lui de la ţară, dacă rămânea şi el acolo. Are nevastă, copii, şi-şi bagă singur capul în laţ: luptă pentru dreptate, dar într-o zi va nimeri la închisoare. Ar trebui să încerci tu să-i bagi minţile în cap...

— Nici nu mă gândesc să fac aşa ceva, se împotrivi categoric Serghei Vladimirovici. Filip Ivanovici e un om cinstit, un om drept. Asemenea oameni sunt gata să sacrifice orice pentru dreptate. Ceea ce se petrece în fabrici îl poate face şi pe un înger să-şi iasă din sărite. Zvonariov tăcu o clipă, rămânând pe gânduri, apoi îi spuse soţiei sale cu hotărâre: Uite, Varenka, comunică-i Şurei să-l trimită pe Filip la mine. Nu la uzină, ci aici, acasă. O să stăm de vorbă, să chibzuim, unde şi cum ar putea fi plasat mai bine.

— Vezi să n-ai neplăceri din pricina lui, îl preveni Varvara Vasilievna.

Zvonariov îşi îngustă ochii cu şiretenie:

— Ce-aud, Varenka... se poate să-ţi fie ţie frică de ceva?

Varvara Vasilievna se aprinse de ciudă:

— Mie? Niciodată!

— Ei, atunci o să-l ajutăm amândoi pe Filip Ivanovici, spuse Zvonariov vesel şi căscă zgomotos. Parcă mi-ar fi somn. Aş vrea să aţipesc numai câteva clipe.

Varvara Vasilievna ieşi din dormitor. Bătrâna dădacă o culca pe Nadiuşa. Vasia, în camera lui, îşi făcea sârguincios lecţiile: învăţa de zor verbele germane.

— Bagă de seamă, personal am să controlez tot ce ai învăţat, îi aminti Varvara Vasilievna.

Vasia oftă din rărunchi şi începu să mormăie:

— *Graben... grub... gegraben*[{22}]*... Ich grabe, du gräbst*[{23}]...

— Aşa! Bine! încuviință severa lui mătuşă, dând din cap.

Vasia spuse plângăreț:

— Acum le ştiu, dar când ies la tablă, le încurc pe toate...

Pe fața lui se oglindi expresia unei amărăciuni atât de adânci, încât Varvara Vasilievna nu-şi putu stăpâni zâmbetul. Îi spuse, ca să-l încurajeze:

— Nu dispera: totul va merge bine.

Capitolul 10

Şura Blohina veni la Zvonariovi într-o seară, cu puțin înainte de cină. Tot atât de înaltă ca Varia, dar mai lată în umeri, era sărăcăcios îmbrăcată – avea pe ea o haină ponosită, pe cap o basma veche, spălăcită şi în picioare nişte pâslari rupți. Arăta cu mult mai în vârstă față de cei douăzeci şi doi de ani câți avea.

Varia o întâmpină bucuroasă, o îmbrățişa şi o sărută.

— Am venit numai pentru o clipă. Nu intru, spuse Şura jenată, dar Varia stărui să-şi scoată paltonul şi basmaua şi o pofti în sufragerie. Şura păşea greu, legănându-se pe picioare.

— Iar eşti însărcinată, observă Varia.

Obrajii Şurei se îmbujorară.

— Ce să mai vorbim... răspunse ea, ruşinată. E pe drum al treilea copil. Îl aştept peste o lună.

— O să-ți vină greu cu trei.

— Nu e nimic, o scoatem noi la capăt într-un fel, oftă Şura. Pe ăi doi mai măricei i-am lăsat la țară, la mama. Are acolo gospodărie, orătănii. Capătă zece ruble pe lună pensie pentru tata. Păcat că Filea nu s-a obişnuit cu traiul de la țară. Trage mereu la oraş. D-aia ne-am mutat aici.

— Cum se poartă Filip Ivanovici cu băiatul cel mare? întrebă Varia.

Prin această întrebare indiscretă, fără să vrea, Varia zgândări o rană veche, rămasă în inima Şurei de pe urma primei iubiri, a primei dezamăgiri din viața ei.

— Ține la el, murmură ea încet, adăugând şi mai încet: nu pomeneşte niciodată nimic despre...

— Filip Ivanovici al tău e un om minunat! rosti Varia, cu un simțământ de sinceră admirație. Dacă n-ar bea...

— Acu aproape că nu mai bea, spuse Şura. Se uită împrejur cu încredere îşi şopti: Ştiți, s-a scris la social-democrați. Chiar de mult. E gata să-şi dea viața pentru poporul muncitor. Cu toate că, uneori, o ducem greu – stăm

în frig, flămânzim – dar îl prețuiesc pe Filea pentru asta. Îl prețuiesc şi-l iubesc...

— Dar cum a putut să se lase de votcă? întrebă Varia, mirată.

— Iacă, vă spun: ei, social-democrații l-au lecuit, lămuri Şura. I-au spus: „Eşti un om bun pentru noi, în toate privințele, dar ai un cusur: beția. Iar noi n-avem nici o încredere în bețivi. Pentru votcă ei sunt în stare să-şi vândă şi părinții". După asta, mă credeți? Filea al meu parcă s-a născut din nou: nu mai bea. Uneori, îl văd după ochi, grozav ar vrea să bea ceva. Îl îmbii – zic – hai să dau fuga după o jumătățică – da' de unde! Se şi supără. „Nu-mi răscoli sufletul, zice. Am zis: basta! – apoi basta să fie."

Varia îşi aşează musafira pe canapeaua din sufragerie şi alergă la bucătărie, unde spuse să se servească cina, apoi, se întoarse la Şura şi luă loc alături de ea:

— Să cinăm împreună.

— Vai, cum să stau aşa la masă cu dumneavoastră? se împotrivi Şura. Am trecut pentru o clipă... Cu zdrențele astea pe mine...

— Ei, încearcă să mă refuzi! o dojeni Varia, cu severitate prefăcută.

Şura zâmbi, şi zâmbetul parcă o întineri. Nu mai îndrăzni să spună nimic.

— Ia spune, cam ce vorbesc ilegaliştii despre ingineri? întrebă Varia.

— Păi, tot felul de lucruri, răspunse Şura cu fereală.

— De pilda?

— Spun că inginerii îi ajută pe fabricanți să prostească muncitorii.

— Nu toți – câtuşi de puțin! protestă Varia. Mai exact, numai unii, precizează ea. Pur şi simplu, nişte oameni fără scrupule.

— Of, Varvara Vasilievna, greşiți, obiectă Şura cu convingere. Am văzut şi eu unele greve – aproape toți inginerii şi maiştrii îi apărau din răsputeri pe patroni.

— Serioja al meu nu-i din aceia, declară Varia cu tărie.

— Dar parcă-s mulți ca Serghei Vladimirovici? remarcă Şura. Poți să-i numeri pe degete...

Masa era gata. Varia îl trimise pe Vasia să-l cheme pe Serghei Vladimirovici în sufragerie.

— Mâine mergem la maternitate, îi spuse Varia Blohinei. Am să fac tot ce pot ca să te internezi acolo.

— Ce vorbiți, Varvara Vasilievna! se împotrivi Şura speriată. M-am şi înțeles cu o babă moaşă, nu stă prea departe de noi.

— Mii de femei pier din cauza acestor moaşe, spuse Varia. Murdărie, ignoranță...

— La policlinică trebuie să plăteşti mult?

— O să facem în aşa fel, să nu te coste nimic, făgădui Varia.

Serghei Vladimirovici intră în sufragerie ca întotdeauna cu o ținută îngrijită şi bine dispus.

— Bună seara, Şurocika! rosti el, strângând prieteneşte mâna musafirei care se fâstâci. Ce mai faci? Cum o duci?

— Nu tocmai bine, Serghei Vladimirovici, răspunse Şura. Filip Ivanovici a fost înştiințat că, începând de sâmbătă, să nu mai vină la lucru. Iar o să ne fie greu!

— Unde a lucrat în ultima vreme?

— La „Novîi Lessen". Vrea să încerce să intre la „Parviajnen".

Serghei Vladimirovici păşi de colo-colo, chibzuind ceva, apoi se opri în fața Şurei.

— Ce-ar fi să-l plasăm la mine, la Arsenal? propuse el. E o întreprindere de stat. Situația muncitorilor de la noi e mai stabilă decât la alte uzine. Să-i spui lui Filip Ivanovici să treacă pe aici sâmbătă seara.

— Vă mulțumesc că ne purtați de grijă, Serghei Vladimirovici, răspunse Şura, mişcată.

La masă, Varia îi spuse soțului ei că Blohin se lăsase de băutură.

— Asta e foarte bine! exclamă Zvonariov.

— E şi bine, e şi rău, zâmbi Şura. Atâta timp cât Filea nimerea la poliție pentru beție, nimeni nu-l băga în seamă. Un muncitor, un bețiv, ca atâția alții. Pe când acum, după ce s-a lăsat de băutură, au pus numaidecât ochii pe el. Lângă noi stă un subcomisar de poliție. Mai înainte legase un soi de prietenie cu bărbatul meu, se mai cinsteau amândoi câteodată. Acum, însă, într-o zi i-a spus lui Filea: „Să ştii, cam dai de bănuit în privința politicii. Ascultă-mă pe mine. Mai bine bea, dar nu te băga în cârd cu răzvrătiții ăia”.

— Ce bestie vicleană acest subcomisar! zâmbi Serghei Vladimirovici. Adică: Bea, îneacă-ți necazul în votcă. E bine şi pentru țar, şi pentru monopolul băuturilor. Dar votca sporeşte durerea. Şurocika, îmi pare bine că Filip Ivanovici şi-a dat seama de lucrul acesta.

După cină, Şura voi să-şi ia rămas bun, dar nu fu lăsată să plece.

— Ai un drum bun de făcut până la Poliustrovo. Nu te las să pleci şi gata, declară Varia categoric.

— Dar ce-o să zică Filip Ivanovici? Şura o privi îngrijorată. O să mă caute, o să umble după mine toată noaptea.

— Las’ că n-o să i se întâmple nimic lui Filea al tău, stărui Varia. Dormi aici. În situația în care te afli nu e bine să umbli noaptea.

În camera de alături sună telefonul. Vasia se repezi să răspundă şi strigă numaidecât de acolo:

— Unchiule Serioja, tanti Varia, veniți repede! E nenea Boreiko şi cu altcineva! Mai repede!

Varia alergă la telefon. Răsturnă un scaun şi luă repede receptorul din mâna lui Vasia.

— Tu eşti, Ursulețule? Ce, cum? strigă ea. Olenka? Şi Liolia e aici? Vă sărut, vă sărut pe toți! ciripea ea, plină de bucurie. A, o surpriză? Băgați de seamă, vă aşteptăm duminică, neapărat, la masă. Numai să încercați să întârziați! Vi-l dau îndată! Vorbeşte Serioja, îi spuse ea soțului ei, întinzându-i receptorul. Au venit toți: Boreiko, Olia, Stah, Liolia…

Zvonariov se bucură şi el nespus de sosirea prietenilor săi, dar le vorbi mai ponderat, întrebându-i dacă erau sănătoşi şi bine dispuşi, şi le porunci în glumă să se prezinte duminică la el, pentru inspecție.

Varia nu-l lăsă să se întindă la vorbă. Îi smulse receptorul din mână şi, turuind de mama focului, tăifăsui îndelung cu prietenele ei despre cele din urmă noutăți din capitală, despre prețurile alimentelor şi despre chestiuni familiare.

Pe la ora 11 noaptea, sosi de la, Vladivostok o telegramă prin care generalul Belîi, tatăl Variei, îşi anunța sosirea pe curând la Petersburg.

— Dar de ce-o fi hotărât să tragă la hotel şi nu la noi? întrebă Zvonariov oarecum contrariat.

— Ce, nu-l cunoşti pe tata? Nu-i place să stânjenească pe nimeni, nici chiar pe cei mai apropiați, îi aminti Varia.

— Ei, îl întâmpinăm în gară şi apoi, vedem noi, hotărî Zvonariov, apoi se întoarse spre Şura: Şurocika, vino neapărat duminică la noi, împreună cu Filip Ivanovici. Ne adunăm mai mulți prieteni – o să ne amintim de zilele prin care am trecut.

— Eu nu pot să vin, nu, se împotrivi Şura. Mi-e ruşine... aşa cum sunt. Dar o să-i spun lui Filea.

— Da, da, spune-i că eu, Boreiko, şi Stah Endjeevski, dorim cu toții foarte mult să-l vedem! Te aşteptăm şi pe dumneata! stărui Zvonariov.

Şura rămase la Zvonariovi. A doua zi se duse cu Varia la maternitate. Fiind vorba de soția unui luptător de la Port-Arthur, Varia obținu internarea ei fără plată la secția de naşteri.

Capitolul 11

Sâmbătă, dis-de-dimineață, în casa Zvonariovilor începu forfota. În ajutorul bucătăresei fusese chemată încă o femeie. Chiar şi dădaca Nadiuşei era atrasă în vârtejul treburilor. Toate, sub conducerea Variei, frământau de zor aluat, pisau zahăr, băteau ouă şi pregăteau umplutura pentru plăcinte.

Când se întoarse de la şcoală, Vasia, spre bucuria lui, fu antrenat şi el în preocupările culinare. Tot frecând gălbenuşurile de ouă, prindea câte o clipă prielnică şi se înfrupta mereu cu câte ceva dulce. Micuța Nadiuşa se învârtea şi ea pe acolo, până nimeri cu mânuțele în aluat. La un moment dat linse sarea din solniță luând-o drept zahăr şi, cu lacrimi în ochi, fu îndepărtată din bucătărie şi pusă sub supravegherea lui Vasia.

Fiind sâmbătă, Zvonariov se întoarse acasă ca de obicei ceva mai devreme, îl aşteptau şi pe el anumite obligații gospodăreşti. Când sosi însă Blohin, fu scutit de orice treburi, căci nu se cădea să-şi vadă de ele, de vreme ce avea un musafir.

Lat în umeri, îndesat, în haine civile Blohin arăta şi mai spătos, şi mai trupeş. Ochii lui, afundați în orbite pe fața ciupită de vărsat, priveau aspru, pătrunzător, gata în orice clipă să se aprindă de ciudă, de mânie.

După ce-i dădu ziua bună Variei şi-i mulțumi pentru grija pe care o purta Şurei, Blohin intră în biroul lui Zvonariov.

— Ei, Filip Ivanovici, aprinde-ți o țigară şi povesteşte, cum o scoți la capăt cu viața, începu Zvonariov, arătându-i lui Blohin fotoliul de lângă fereastră şi aşezându-se alături de el.

— Ce să vă povestesc, Serghei Vladimirovici, îi răspunse Blohin, deloc vesel, răsucindu-şi o țigară. Doar ştiți şi dumneavoastră. Iar ni se reduc tarifele. S-au introdus din nou amenzile. Oamenii sunt dați afară cu orice prilej. Muncitorii care nu se supun ordinelor sunt trecuți pe liste negre. Pe scurt, patronii şi slugoii lor ne-au sugrumat de tot. Pe deasupra te pândesc la fiece pas jandarmi şi iscoade.

— Şura ne-a spus că ai fost concediat de la „Novîi Lessner”. Pentru care pricină? întrebă Zvonariov.

— M-am luat la colț cu maistrul, răspunse Blohin, posomorât, şi-şi răsuci nervos vârful mustății drepte. Cutra ticluia lucrurile aşa fel, ca muncitorii să plătească amenzi, făcea pe zelosul, se gudura pe lângă patroni. Ei: de vreme ce e maistru! Ca să se răzbune, m-a amendat şi m-a dat pe poartă afară. La socoteală, am primit în mână pentru o săptămână de muncă o rublă şi douăzeci şi cinci de copeici. Poftim de trăieşte dacă poți.

— Eşti strungar în metal, nu?

— Şi strungar, şi lăcătuş, şi frezor. Am lucrat aproape la toate maşinile-unelte.

— Dar cu politica cum stai?

— În privința asta sunt tare păcătos, mărturisi Blohin, pe un ton glumeț, şi se încruntă numaidecât din nou. Serghei Vladimirovici, noi, muncitorii nu putem să trăim fără politică...

— Totuşi vezi ce vremuri trăim! E primejdios, îi aminti Zvonariov.

— E primejdios, adevărat, încuviință Blohin. Dar nu-i război fără primejdie. Ori te războieşti cu curaj, ori, dacă te-ai muiat de frică, ridici labele sus, şi te călăreşte fabricantul, până crapi. Ce, nu-i aşa?

— Eu nu mă amestec în politică, răspunse Zvonariov evaziv. Cât priveşte lucrul, o să te ajut. Vino luni la mine, la Arsenal. O să te plasez la secția mecanică. Deocamdată avem de lucru berechet: reparăm tunuri, puşti şi tot felul de armament deteriorat în război. Se poate câştiga vreo zece ruble pe săptămână.

— Conducerea e militară?

— Arsenal – deci, conducerea e militară.

— Mi-e frică să nu fac vreo boacănă, şovăi Blohin. Nu-mi plac ofițerii, mi-e silă de ei încă de pe vremea când eram pe front.

— Dar cu Boreiko cum rămâne? întrebă Zvonariov, îngustându-şi ochii cu viclenie.

— Dumnealui e altceva, răspunse Blohin cu hotărâre. Poartă uniformă şi epoleți de ofițer, dar e de-al nostru – suflet de ostaş get-beget. Şura zicea că a venit şi dumnealui aici, la Piter. Pesemne că e citat şi dânsul la procesul lui Stessel.

— Vino mâine încoace, ai să-ți vezi prietenul, îl pofti Zvonariov.

— Viu, acceptă Blohin. Vreau neapărat să-l văd; o fi rămas tot urs, ca la Arthur, ori s-a mai subțiat?

Vasia intră pe uşă şi-i pofti la ceai.

Varia şi ajutoarele ei robotiră în bucătărie până târziu după miezul nopții, când terminară toate pregătirile pentru primirea musafirilor. Abia atunci se stinse lumina şi în toată casa se aşternu liniştea.

A doua zi oaspeții cam întârziară, aşa că Zvonariova începu să se enerveze. Mai în fiece clipă îl trimitea pe Vasia afară să vadă dacă vin. Îmbrăcată într-o rochie de catifea azurie, cu părul ei auriu învolt{24}, coafat splendid, cu tenul trandafiriu, fraged, tânăra stăpână a casei era în ziua aceea de-a dreptul fermecătoare.

În sfârşit, multaşteptatul clinchet al clopoțelului răsună în vestibul. Varia se repezi val-vârtej spre uşă, unde se iscă de îndată o forfotă veselă, plină de voie bună, îmbrățişări, sărutări, exclamații de bun venit.

— Bine te-am găsit, Serioja, tună Boreiko cu glas gros, strângând zdravăn mâna lui Zvonariov şi scuturându-i-o. Da rotofei te-ai mai făcut, frate: arăți ca la vreo patruzeci de ani şi ceva!

Cei doi prieteni se sărutară şi se îmbrățişară.

— Nu-i adevărat, Borea! Serioja arată minunat. Nu eşti obişnuit să-l vezi îmbrăcat civil, încercă Olga Boreiko să-l scoată din încurcătură pe Zvonariov.

Stah Endjeevski arăta uimitor de vioi şi de tânăr. Ca totdeauna ochii lui scânteiau vesel, ştrengăreşte. Tot atât de vioaie arăta şi Olga Semionovna Boreiko. Doar Elena Feodorovna Endjeevskaia părea cam trecută, cam obosită.

Discutând zgomotos, toată lumea se îndreptă spre salon. Acolo era lumină mai multă, şi numeroasele cicatrice de pe faţa şi grumazul lui Boreiko deveniră vizibile. Obrazul lui stâng zvâcnea într-un tic nervos: părea să clipească şiret cuiva. Boreiko căuta să se ţină drept, voiniceşte, dar, din când în când, şchiopăta destul de vizibil cu piciorul stâng.

— Piciorul? Se resimte încă? îl întrebă Varia cu compasiune, văzându-l că se crispează când făcu un pas greşit.

— Puţin, mărturisi ştabs-căpitanul{25}. Parcă mi-ar fi rămas nişte schije mărunte, care, când şi când, tot mai ies la suprafaţă. Atunci sunt nevoit să mă culc şi să fac apel la meşteşugul vracilor.

— Trebuie să consulte neapărat nişte medici de aici, spuse Olga Semionovna. Are o repulsie organică faţă de ei. Uneori, îmi bat capul îngrozitor până îl înduplec să se lase examinat de un doctor.

— Dar tu, Stah, cum te simţi? îl întrebă Zvonariov pe Endjeevski.

— Drept să-ţi spun, am şi uitat de răni, răspunse Endjeevski, dând din mână. Nu mai există urmă de ele decât în foaia mea matricolă: aproape că au dispărut chiar şi cicatricele. Dar tu cum stai cu piciorul, Serioja?

— Poftim: priveşte şi admiră! Spunând aceste cuvinte, Zvonariov făcu sprinten o săritură, tropăind iute, mărunt. Pot să joc şi pe vine!

— Bravo, eşti cineva! exclamă Boreiko. Bine ar fi să mă simt şi eu la fel.

Clopoţelul din vestibul vesti sosirea unui nou musafir.

— Trebuie să fie Blohin! spuse Varia ducându-se să deschidă. O clipă după aceea se auzi glasul uşor răguşit al lui

Blohin:

— E voie?

Blohin îşi făcu apariția, bărbierit cu îngrijire, cu părul dat cu pomadă, cu mustățile răsucite inel.

— Filea, prietene drag! exclamă Boreiko, repezindu-se în întâmpinarea lui, şi strângându-l în brațele lui vânjoase.

Blohin era atât de mişcat de revederea cu Boreiko încât scoase batista şi-şi şterse ochii înrourați de lacrimi. Boreiko era şi el tulburat adânc.

— Mi-au dat şi lacrimile de bucurie că vă văd! spuse Blohin stânjenit şi un zâmbet nespus de blând, de duios, îi luminã fața urâtă.

Bucatele savuroase, băutura, făcură ca timpul să treacă, repede, pe neobservate. Femeile se îmbujorară. Bărbații se aşezară mai comod pe scaune. Boreiko îşi descheie gulerul uniformei, iar Zvonariov îşi aprinse o țigară.

— Ca să vedeți unde am ajuns, dragii mei! tună Boreiko. Dacă mi-ar fi spus asta careva atunci, la Port-Arthur, l-aş fi luat la palme, nu l-aş fi crezut. Stessel dat în judecată! Asta-i bună! Boreiko izbucni într-un hohot de râs atât de asurzitor, încât cupele de pe masă clinchetiră subțirel. Mi-o închipui pe madam Stessel, fosta noastră doamnă şi stăpână de la Arthur. Să i-o fi spus-o careva atunci, ce s-ar fi întâmplat? I-ar fi luat părul foc!

— Zi, te bucură? întrebă Endjeevski.

— Bineînțeles că mă bucură. Totuşi, iată că Stessel va fi judecat. Îi vârâm noi capul în ştreang! Eu, cel dintâi, am să-l demasc, am să-l lovesc fără cruțare. Să bem, prieteni, pentru pieirea în ştreang a lui Stessel.

— Şi mie mi se pare un caz extraordinar, întări Zvonariov ştergându-şi buzele cu şervetul şi întorcându-se spre Endjeevski. Guvernul țarist să judece un general țarist! Aşa ceva se întâmplă pentru întâia oară în istoria Rusiei! Chiar că-i o minune!

— Iar mie mi se pare, că voi toți sunteți încă nişte băieți naivi, fără minte, spuse Olga Semionovna, apropiindu-se de ei. Auzi, minune: Stessel, dat în judecată! În primul rând, ar trebui să stea pe banca acuzaților, alături de el, şi alți generali de la Arthur, precum şi unii miniştri din Petersburg...

— În frunte chiar cu tătucul țar, completă Blohin.

— Da, Filip Ivanovici, ai dreptate. Iar în al doilea rând, să-i poată judeca soldații, poporul. Ei, atunci ar fi cu totul altceva. Pe când, acum, se va juca o comedie, şi atâta tot.

— Da, asta-i şi părerea mea, exclamă Endjeevski. Judeci ca un bărbat. Sunt vicleni, ticăloşii, fac din Stessel un țap ispăşitor. „N-avem nici în clin, nici în mânecă cu isprăvile lui. Numai el a făcut şi-a dres..."

— Aşa e: nu ştiu, n-am văzut, nici pe-acolo n-am trecut, încuviință Blohin, cu un zâmbet înveninat.

— Şi până la urmă vor fi scoşi basma curată cu toții, ba vor primi şi decorații pentru trădarea lor.

— Bravo, Stah! Îți strâng mâna cu stimă! exclamă Varia, apropiindu-se de bărbați. I-am spus şi eu lui Serghei că toate acestea sunt doar o înscenare abilă, rafinată.

— Da, totul e cusut cu ață albă. Dar nu-i nimic, oricât ai suci-o şi ai învârti-o, tot aia e. Om descurca-o într-o zi noi, rosti Blohin, domol, fără a da semne că l-a amețit cumva băutura.

— Îndurare, fraților! se rugă Boreiko. De ce ați tăbărât pe noi, pe mine şi pe Serghei? Desigur, aveți dreptate, mai cu seamă tu jumătățica mea dragă şi prea-înțeleaptă. Eu stărui doar asupra unui lucru: Stessel trebuie demascat, zdrobit prin lovituri directe, ca la artilerie. Este, Filea? De ce nu răspunzi? Crezi că Boreiko e cherchelit? Nu, frate, le arăt eu lor la judecată: o să vezi...

— Ai dreptate, Boris; şi eu cred că avem datoria să-l demascăm pe Stessel, îl susținu Zvonariov.

— Ei bine, vitejilor, demascați-l! zâmbi Varia. Să vedem, ce va ieşi din asta.

— Ce va ieşi? adăugă Olia zâmbind liniştită. O combinaţie destul de naivă. Stessel va izbuti pur şi simplu să-şi salveze pielea, iar voi, vitejii demascatori, veţi fi daţi afară în brânci din servicii.

— Aşadar, după dumneata n-ar trebui să-i demascăm? întrebă Zvonariov mirat. Şi atunci, ce ne rămâne de făcut?

— Să-i pocnim la mir, răspunse Blohin, trăgându-şi scaunul îndărăt şi ridicându-se. Aşa cum i-am pocnit la Presnea, în ‘905. Cu tunul, ca nişte artilerişti. În privinţa asta, Boris Dmitrievici, aveţi dreptate.

Pe neobservate, discuţia luase o altă întorsătură. Toţi erau tulburaţi de situaţia care domnea în uzine, de arestări, de represiunile împotriva celor care gândeau cu capul lor.

— Grele vremuri trăim, spuse Zvonariov îngândurat. Evenimentele din ‘905 i-au speriat de moarte pe guvernanţi. Asta i-a făcut să lovească în stânga şi în dreapta. Mulţi oameni au pierit! Geme pământul de atâta sânge. Ce i-a adus poporului revoluţia? Nimic. Ba chiar a înrăutăţit situaţia în care se afla. De aceea părerea mea e că deocamdată nu e oportună nici o acţiune politică. Cât despre revendicările economice ale muncitorimii, asta-i altceva.

— Ascultaţi, oameni buni, ce năzbâtii debitează! explodă Boreiko, mânios. Serghei, eu totdeauna te-am socotit un liberal, dar drept să-ţi spun ai întrecut toate aşteptările. Auziţi: el este pentru lupta economică! Adică: îndoapă-te cu crăpelniţă, dar capul pune-l la naftalină! Să stea acolo, că nu-i nevoie de el...

— Ei, de ce exagerezi?

— Ba nu exagerez de loc! Asta-i adevărul. Vine cam aşa: militarul n-are voie să gândească, ci să execute fără murmur ordinele superiorilor. Aici, probabil, nici Stessel n-ar avea ce să obiecteze...

Blohin asculta cu atenţie discuţia aprinsă iscată între cei de faţă. Muşchii îi zvâcneau sub pielea gălbuie, brăzdată de zbârcituri. Părea că abia se stăpânea să nu izbucnească.

Varia asculta şi ea convorbirea cu multă atenție. Obrajii îi ardeau, ochii îi scăpărau. Nu, nu mai putea să stea liniştită, să asculte, să nu intervină în discuție. Ceea ce auzea o lămurise pe deplin. Sări brusc de pe scaun şi, zvârlind cu piciorul poala rochiei lungi, se apropie de Zvonariov:

— Îmi crapă obrazul când te aud vorbind astfel! Şi mai zici că eşti un intelectual rus, un slujitor al poporului! Ce fel de slujitor eşti tu? Ruşine! Părerea ta e că poporul să nu lupte pentru libertatea lui! Dar cine vrei să lupte pentru ea? După tine, poate că nici n-a existat ziua de 9 ianuarie! Că țarul n-a împuşcat copii şi bătrâni? Nu cumva crezi că țarul acesta sângeros o să-i dăruiască el însuşi poporului libertatea? Ehei, aşteaptă mult şi bine!...

Varia răsuflă agitată, obrajii aprinşi îi păliseră. Înainta asupra lui Zvonariov, ca împotriva unei fortărețe, hotărâtă s-o zdrobească.

— De ce ridici glasul la mine, Varvara, ripostă Zvonariov, calm. Glasul ridicat nu e un argument. Eu sunt un om lucid, nu un romantic. Eu m-am deprins să apreciez numai rezultatele unei acțiuni. După mine, revoluția din 1905 n-a dat rezultate pozitive, palpabile pentru popor. Muncitorii trăiesc azi şi mai prost. Deci...

Nu era însă uşor s-o faci pe Varia să se dea bătută. Întorcându-i spatele demonstrativ şi nelăsându-l să-şi termine fraza, continuă cu tot atâta înflăcărare:

— Nu, nu poți să-l asculți, te apucă furia, îți vine să-i sari în cap. Logodnicul surorii mele, doctorul Krasnuşkin, un om de o inteligență remarcabilă, un medic talentat, ar numi asemenea vorbe de clacă foarte simplu: „tertipuri menşevice". Nu ştiu încă precis ce înseamnă bolşevici şi menşevici, dar, Serghei, urmă Varia întorcându-se spre Zvonariov, când voi afla, atunci...

— Sunt pierdut, Varenka, sunt pierdut! rosti Zvonariov, râzând blajin şi luându-şi cu duioşie soția de mână. Sunt de mult pierdut, de când m-am însurat cu tine. Capitulez şi cer îndurare.

Spunând aceste cuvinte, Zvonariov îi sărută mâna.

— Uite, aşa face totdeauna, spuse Varia, dezarmată deodată. Nu vrea să stea de vorbă cu mine serios.

— Păcat! îşi dădu cu părerea Blohin din colțul său. Varvara Vasilievna are dreptate.

— Bunii mei prieteni, rosti Stah, cuprinzând cu brațul umerii lui Zvonariov. Ne revedem în sfârşit după atâția ani de despărțire. Hai să nu ne mai ciorovăim. Mai bine să ciocnim un pahar şi să ne amintim de zilele pe care le-am trăit împreună. Borea să închine cu cuvânt.

— Cu toată plăcerea, acceptă Boreiko, zâmbind din inimă. Se ridică, turnă în cupele tuturor vin limpede, chihlimbariu, se gândi o clipă şi începu:

— Dragi prieteni şi tovarăşi de luptă! Acum trei ani, în aceste zile de noiembrie, respingeam împreună, la Port-Arthur, atacurile furibunde ale japonezilor asupra colinei Vîsokaia. Serioja zăcea la spital: Varia veghea lângă el. Nu-l părăsea o clipă. Moartea ne păştea pe toți în fiece moment. Soarta a vrut să sorbim până la fund paharul amar al capitulării perfide şi al ruşinosului prizonierat la japonezi. Am trăit, am îndurat toate acestea, şi azi iată-ne adunați din nou laolaltă. Propun să închinăm mai întâi în memoria eroilor căzuți la Arthur – eternă să le fie gloria! În al doilea rând, să bem în sănătatea noastră, iar în al treilea – Boreiko îşi petrecu privirea scânteietoare asupra celor dimprejur – să bem în cinstea viitoarei întoarceri în Port-Arthurul eliberat de sub japonezi. Ura!

Toți cei de față îi susținură toastul cu entuziasm.

— Borea, ai exprimat întocmai dorințele tăinuite ale fiecăruia dintre noi, spuse Endjeevski, sărutându-l. Arthurul, scăldat din belşug de sângele rusesc, e acum pentru noi un colțişor sfânt. A-l elibera de japonezi este pentru noi o datorie sfântă.

— Ehei, nu prea pare probabil c-o să vedem cu ochii noştri ziua aceea, oftă Zvonariov. Va mai trece mult timp, până când Rusia îşi va reveni după înfrângere.

— Eu sunt convins că dacă n-o vom face noi, copiii sau nepoții noştri vor şti să elibereze Port-Arthurul, ripostă Varia cu înflăcărare.

— Guvernul țarist nu îndrăzneşte să se gândească la un nou război cu japonezii. Rennenkampf şi Meller-Zakomelski trag în muncitorii ruşi, spuse Olga Semionovna cu amărăciune.

— Într-o bună zi, o să li se înfunde lor, răspunse Blohin cu glas înăbuşit.

După masă, bărbații trecură în biroul lui Zvonariov, iar femeile în salon.

— Va să zică, eşti în anul trei al Institutului de medicină! o întrebă Olga pe Zvonariova.

— Da, trebuie să termin în primăvara lui 1910.

— Şi, bineînțeles, înveți pe cont propriu?

— Nu, pe contul soțului meu! glumi Varia. Ministerul Instrucțiunii Publice nu priveşte deloc cu ochi buni institutul nostru. Consideră că noi, femeile, nu trebuie să studiem decât obstetrica şi ginecologia. Iar eu am hotărât să ajung chirurg. Acum, fac practică intens. Se zice că am o adevărată mână de chirurg, precisă şi uşoară.

— Ai operat vreodată? întrebă Elena Feodorovna, cu o nuanță de îngrijorare.

— Deocamdată nu, dar i-am asistat pe profesori la operații şi au fost mulțumiți de mine.

— Bravo, Varvara! Tu ştii ce vrei în viață şi mergi cu fermitate spre țel! îşi lăudă prietena Olga Semionovna.

— Dar tu, ce, n-ai un țel în viață?

Olga Semionovna zâmbi.

— Bineînțeles că am. Dar despre asta o să vorbim cu alt prilej. Deocamdată învăț. Ştiu atât de puțin, vai, atât de puțin! Şi trebuie să cunoşti atâtea lucruri! Boris îmi dă o mână de ajutor la una, la alta.

— Te înțeleg, Olia, spuse Endjeevskaia. Şi noi, Stah şi cu mine, ne străduim să nu rămânem în urma vieții: suntem abonați la reviste, cumpărăm cărți, întreținem relații cu

intelectualii progresişti polonezi. Polonezii au o mare stimă față de el şi-l consideră de-al lor, urmaş al unui participant la răscoala poloneză din 1863. Dar asta nu-i de-ajuns. Dacă am locui la Varşovia, poate că eu aş urma cursurile facultății de istorie şi filologie, iar Stah s-ar înscrie ca audient.

— Oare ce s-o fi făcut cu Nadejda Akinfieva? întrebă Varia parcă în treacăt şi ochii ei dobândiră deodată o expresie de răceală.

— Locuieşte la Odesa, e soră de caritate, spuse Olga Semionovna.

— S-a măritat?

Endjeevskaia izbucni în râs şi o îmbrățişă pe Varia.

— O, văd că eşti încă geloasă! Crede-mă, totul ține de mult de trecut.

— E pur şi simplu de mirare că te gândeşti încă la asemenea prostii, adăugă Olga Semionovna privind-o contrariată pe Varia.

Aceasta se sili să zâmbească.

— Bine, bine, n-o să mă mai gândesc. Hai să-i chemăm pe bărbați, probabil au amețit tot fumând şi ne duc dorul.

Bărbații nu le duceau dorul câtuşi de puțin. Antrenați în discuții politice, fumau de zor şi se părea că uitaseră cu desăvârşire de doamnele lor.

— Poftiți în sufragerie să luați un ceai, îi invită Varia.

La ceai, conversația lâncezea. Toți se simțeau obosiți după discuțiile aprinse de mai înainte. În sfârşit, musafirii începură să se pregătească de plecare.

— Ei, Filea, cred că nu eşti prea cherchelit? îl întrebă Boreiko pe Blohin, când se despărțiră.

— De vreme ce mă țin bine pe picioare, înseamnă că merge, zâmbi acesta.

— Bagă de seamă, Filip Ivanovici, să nu uiți: te aştept la Arsenal mâine la zece dimineața, îi aminti Zvonariov.

Era ora unu noaptea când oaspeții îşi luară rămas bun de la ospitalierele gazde.

Capitolul 12

Ziarele anunțau începerea procesului lui Stessel. Prima şedință era fixată pentru ziua de 27 noiembrie 1907, orele 11 dimineața, în localul Clubului ofițerilor din Armată şi Marină, aflat la încrucişarea prospectului Liteinîi cu strada Kirocinaia.

În citația primită şi de Serghei Vladimirovici Zvonariov se specifica: *Se va prezenta în calitate de martor.*

Pe verso scria: „*Pentru militari, mare ținută. Pentru persoane civile, ținuta de rigoare.*”

— Serioja, n-ai avut frac, de când te ştii! Ce facem acum? îl întrebă Varia încurcată.

— Nenea Serioja să-şi ia un frac cu chirie de la magazinul de costume de pe prospectul Bolşoi, sugeră Vasea, care şi apucase să ia cunoştință de conținutul citației.

Serghei Vladimirovici respinse cu hotărâre acest plan.

— Mă duc cu un costum de zi; dacă nu mă lasă să intru, nu mai mă văd ei pe acolo. Pentru ce să mă împopoțonez? De dragul cui?

— Şi dacă toți cei citați vor fi în frac... insistă Varia.

— Acolo nu e nici bal, nici dineu de gală, o întrerupse Zvonariov, e procesul unor trădători de patrie şi nimeni nu mă poate obliga să mă îmbrac cu acest prilej în frac şi să mă încalț cu ghete de lac.

— Dacă n-au să te lase în sala de şedințe a Curții n-o să pot intra nici eu, şi tare aş vrea s-o văd pe madam Stessel, mărturisi Varia.

— Îl rogi pe tata şi-ți face rost de un permis de intrare, o linişti Zvonariov. Eu, oricum, va trebui să stau în camera martorilor.

Varia se uită la calendar, apoi la ceas şi dădu din mâini alarmată:

— Serioja, dar azi soseşte tata! E aproape şase. Trebuie să mergem repede la gară.

— N-am uitat lucrul acesta, răspunse Zvonariov dând din cap. Suntem gata îndată.

După o jumătate de ceas, soții Zvonariov, împreună cu Vasea şi cu Nadia, se îndreptau din cartierul Peterburgskaia Storona spre piața Znamenskaia, într-o birjă ce hurducăia pe caldarâm. Pe străzile întunecoase se cernea o ploaie măruntă. Numeroasele felinare se oglindeau pe trotuarele ude.

La gară, soții Zvonariov se întâlniră cu cele două surori ale Variei. Cea mai mare, Rusea, era căsătorită cu fiul lui Stessel, porucic de gardă, iar cealaltă, Katia, se pregătea să se mărite cu un admirator al ei, medic stagiar la Academia Militară de Medicină.

Varia dădu bună seara cu răceală surorii mai mari şi soțului acesteia, cu ceva mai multă căldură Katiei şi strânse foarte prietenoasă mâna doctorului Krasnuşkin. Acesta, la rândul lui, îi zise „colega", ceea ce avu darul s-o cucerească cu desăvârşire.

Zvonariov se comportă la fel de politicos şi amabil cu toată lumea. Cele două surori îşi îndreptară atenția spre copiii pe care nu-i văzuseră de mult, o sărutară şi o strânseră în brațe de nenumărate ori pe Nadiuşa care, în cele din urmă începu să plângă, o întrebară pe Varia cum mergeau studiile ei la institut. Bărbații fumau, schimbând când şi când câte o vorbă. Hotărât, conversația nu se înfiripa de loc.

Între timp, pe peron se iviră doi generali înconjurați de un grup de ofițeri. Varia îi recunoscu îndată pe generalii Tahatelov şi Mehmandarov, care fuseseră la Port-Arthur. Erau însoțiți de câțiva ofițeri de artilerie. Printre aceştia se afla şi Boreiko care şchiopăta uşor.

— Bună seara, strigă Varia, repezindu-se spre ei. Ați venit să-l întâmpinați pe tata?

— Bună seara, Varia, logodnica mea necredincioasă! M-ai păcălit, te-ai măritat cu altul, răspunse Tahatelov şi o cuprinse în brațele lui vânjoase, ca de urs. Eşti acelaşi greieraş, ca la Arthur?

— Vai, ce vorbiți! Nu, acum sunt o doamnă serioasă! Îmi pare bine, tare bine-mi pare că vă văd! răspunse Varia râzând şi, fără să se sinchisească de cineva, îl sărută pe buze. După

aceea strânse prieteneşte mâna lui Mehmandarov şi mâinile celorlalți ofițeri, ca unor cunoştințe vechi, iar pe cea a lui Boreiko cu o căldură deosebită.

— Tatei o să-i facă o deosebită plăcere să te vadă, îi spuse ea, şi urmă mai încet. Se ştie că nu-i poți suferi pe superiori, mai ales pe generali – totuşi pe tata te-ai hotărât să-l întâmpini.

— Sunt generali şi generali. Pentru mine Vasili Feodorovici e, înainte de toate, un comandant brav şi hotărât, aşa că-mi va face multă plăcere să strâng mâna unui asemenea viteaz, răspunse ştabs-căpitanul cu sinceritate.

— Dar unde e aprigul dumitale soț şi stăpân? o întrebă Tahatelov pe Varia.

— E în spatele dumneavoastră şi, ca totdeauna, tremură când zăreşte o uniformă de general, răspunse ea.

— Nu prea cred! De vreme ce-a îndrăznit să te ia de nevastă, înseamnă că este un om foarte curajos. Să trăieşti, Serghei Vladimirovici, scumpule! Ia să te văd: eşti întreg? Cap, brațe şi picioare? Nu te-a schilodit încă Varia ta? întrebă generalul în glumă, strângând mâna inginerului.

— De loc, ne înțelegem perfect. Ea e foc şi eu apă. De aceea, trăim în linişte şi pace, răspunse Zvonariov.

— Să sperăm că Stessel îşi va primi pedeapsa cuvenită pentru toate fărădelegile lui de la Arthur, spuse Tahatelov, cu glas tare.

— Vom depune toate eforturile ca să se întâmple astfel, răspunse Mehmandarov.

Tânărul Stessel şi soția lui aruncară spre generali şi spre ceilalți ofițeri priviri ostile, grăbindu-se să se îndepărteze.

Expresul transsiberian sosi curând. Belîi se ivi la fereastra unui vagon de clasa I. Zărindu-l, Varia, cu fetița în brațe, se urcă repede în vagon, urmată de surorile ei.

— Domnilor ofițeri, vă rog să vă aliniați. Ofițerii de rezervă, la flancul stâng, ordonă Tahatelov celor veniți în întâmpinarea lui Belîi.

Ofițerii se aliniaseră în fața vagonului, în ordinea gradelor. Boreiko şi Zvonariov se pomeniră la flancul stâng. Văzându-i pe ofițeri, Belîi se grăbi să se despartă de fiică şi de nepoțică şi coborî pe peron.

— Domnilor generali şi ofițeri, pentru onor spre dreapta! comandă Tahatelov.

Ofițerii salutară cu mâna la vizieră. Zvonariov ridică pălăria deasupra capului.

— Vă salut, domnilor! Mă bucur foarte mult că vă văd perfect sănătoşi. Permiteți-mi să vă mulțumesc pentru această primire care m-a mişcat adânc, rosti Belîi emoționat.

Se sărută cu toții pe rând.

— Aşadar, numai tu eşti civil aici? întrebă el vesel, îmbrățişându-l pe Zvonariov. Ei, cum merg treburile?

— Toate bune, Vasili Feodorovici! Varia şi copiii sunt sănătoşi. N-am de ce să mă plâng, răspunse inginerul.

Belîi îşi luă ginerele la braț şi, sprijinindu-se de el, porni încet spre ieşirea din gară. Ofițerii îl urmau, punându-i din mers felurite întrebări. Varia cu copiii, Katia şi Rusea cu soțul ei încheiau grupul.

Belîi părea foarte obosit, ceea ce îl făcea să arate mult îmbătrânit. Se sprijinea greu de brațul lui Zvonariov.

— Vasili Feodorovici, n-ai vrea să mergi la noi? propuse Zvonariov.

— Mulțumesc, Serioja. Am să stau la hotel, răspunse Belîi.

— Toți generalii citați la proces sunt cartiruiți la hotelul „*Europa*”. Pentru dumneavoastră, Vasili Feodorovici, s-a rezervat un apartament cu trei camere, îl anunță Tahatelov. Cupeul vă aşteaptă în fața gării.

După ce le mulțumi din nou ofițerilor pentru primire, Belîi se întoarse spre Boreiko şi-i spuse din toată inima:

— Mărturisesc că nu mă aşteptam să te văd printre cei ce aveau să vină în întâmpinarea mea! Ei, e o surpriză cu atât mai plăcută! Sper să ne revedem, şi nu numai o dată, Boris Dmitrievici. Dacă pot să-ți fiu de folos în vreo chestiune, îți stau oricând la dispoziție. Nu voi uita niciodată faptele

dumitale de arme de la Arthur. Spre regretul meu, până acum dumneata n-ai primit decorațiile pe care le meriți. Acum, voi căuta să remediez această omisiune, spuse Belîi strângând mâna ştabs-căpitanului.

— Excelență, nu sunt pom de crăciun, ca să fiu împodobit. Pot să mă lipsesc de decorații! răspunse Boreiko înclinându-se uşor.

— Oh, eşti incorigibil! zâmbi Belîi clătinând din cap.

Soții Zvonariov cu copiii se urcară în cupeu, împreună cu generalul. Ceilalți luară trăsuri de piață.

— E neplăcut că a venit cu voi şi tânărul Stessel, spuse Belîi cu o mină contrariată. Probabil că va căuta să intervină pe lângă mine în favoarea tatălui său. Nu pot să procedez însă împotriva conştiinței mele şi a jurământului pe care l-am depus! Oricum s-ar suci şi s-ar învârti lucrurile, Stessel este pe deplin vinovat de predarea prematură a Arthurului. Fortăreața trebuia să cadă prin asalt, după epuizarea tuturor forțelor apărătorilor ei! Unei fortărețe ruseşti nu-i e permis să capituleze! La judecată, Stessel nu va scăpa de răspundere pentru acest lucru!

— După părerea dumitale, ce pedeapsă îl aşteaptă? întrebă Zvonariov.

— Conform legilor noastre, predarea prematură a unei fortărețe e sancționată cu moartea prin împuşcare. Probabil însă că Stessel va intra în prevederile decretului de amnistie, pedeapsa cu moartea fiindu-i comutată în muncă silnică, după care i se va fixa domiciliu forțat în Siberia, îşi dădu cu părerea generalul.

— Nu cumva se va căuta vreun pretext ca să fie achitat? întrebă Zvonariov.

— Ei, aşa ceva nu e cu putință! răspunse Belîi. Dacă Stessel ar fi achitat, mi-aş da cel dintâi demisia din armată, şi nu numai eu: ar pleca din armată şi Tahatelov, şi Irman, şi Semionov, şi Tretiakov, toți comandanții a căror onoare n-a fost pătată la Arthur. Stessel e vinovat. Achitându-l, Curtea ar arunca răspunderea lui pe umerii noştri, ai tuturor celor de la

Arthur! Eu am luptat cinstit şi vreau să-mi păstrez nepătată uniforma de militar pe care o port de peste patruzeci de ani.

În apartamentul de la hotel, Rusea încercă să-i dea tatălui ei o scrisoare personală din partea lui Stessel, dar Belîi refuză categoric s-o primească.

— Nu, drăguțo, nu iau scrisoarea. Doar ştii că în cursul procesului nu sunt permise nici un fel de legături cu inculpatul, spuse el. Poți să-i comunici soțului tău, din partea mea, că voi depune ca martor, lăsându-mă călăuzit numai şi numai de datoria mea față de patrie, de jurământul pe care l-am prestat şi de onoarea uniformei militare. În fața justiției nu-l consider ca rudă pe Anatoli Mihailovici.

— Dar, tată, Anatoli Mihailovici te roagă foarte mult să ai cu el o întrevedere, între patru ochi, zilele astea. Ar vrea să se sfătuiască cu dumneata ce atitudine ar fi mai nimerit să ia la judecată.

— Nici vorbă nu poate fi de vreo întrevedere. Şi, mai cu seamă între patru ochi, deci suspectă, nepermisă, frauduloasă. Nici nu vreau să aud de aşa ceva! La Arthur tăia şi spânzura, fără să țină socoteala de nimeni şi de nimic – ei, acum să răspundă pentru toate isprăvile lui, declară generalul, refuzând cu hotărâre rugămintea fiicei sale.

De ciudă, Rusea izbucni în plâns.

— Hai să mergem, Rusea! interveni tânărul Stessel, cu un aer tragic simulat. Cunoşti zicătoarea: „*Recunoştința e o floare rară*”. Vasili Feodorovici avea nevoie de tata la Arthur când îl propunea pentru avansări şi decorații. Atunci era altceva. Acum însă, cu ce-i mai poate fi de folos un om acuzat de înaltă trădare? Azi, nu-i mai pasă de el.

— Îți permiți prea multe, porucicule! Te poftesc să ieşi! îl repezi mânios Belîi.

— Am înțeles, excelență! răspunse tânărul Stessel şi, luând poziția de drepți, se întoarse regulamentar şi ieşi pe uşă.

— O dată ce îl dai afară pe soțul meu, înseamnă că mă dai afară şi pe mine! Rămâi cu bine! N-o să-ți mai calc pragul! strigă Rusea.

Belîi o privi cu un aer sever, reprobativ.

— Soțul tău şi-a permis să fie insolent cu mine. Nu fi prostuță, judecă o situație! Doar nu te goneşte nimeni şi nu te consideră nimeni răspunzătoare pentru vorbele soțului tău.

Tot plângând, Rusea se îmbrăcă.

— Trebuie să plec, rosti ea pe un ton ceva mai liniştit.

— Asta-i altceva! Dacă trebuie, nu te reții. Explică socrului şi soacrei tale punctul meu de vedere. Dacă nu şi-au pierdut capul cu desăvârşire de ură şi de frică au să mă înțeleagă. La revedere, fetița tatii! spuse Belîi sărutând-o cu duioşie pe frunte.

— Greu îi vine între două focuri, oftă Katia după ce Rusea ieşi.

— Ea e de vină! Trebuia să rupă de mult orice legături cu Stessel, de vreme ce e un criminal şi un trădător! Şi soțul ei de asemeni, dacă vrea să rămână cu ea să rupă orice legătură cu părinții, sau cu ea dacă vrea să rămână cu ei! îşi dădu cu părerea Varia mânioasă.

— Dar tu ai putea să mă părăseşti pe mine? o întrebă Zvonariov, pe jumătate în glumă.

— Dacă ai fi un criminal, un trădător, un ticălos, te-aş părăsi, fără să stau o clipă pe gânduri! Aş lua-o pe Nadiuşa şi aş pleca la tata şi la mama, ori la Katia, răspunse scurt Varia.

— Şi pe mine cui m-ai lăsa? întrebă Vasea posomorât.

— Te-aş lăsa la multiubitul tău unchi Serioja, răspunse Varia.

— Dar de ce te aprinzi aşa, Varia? o întrebă Belîi ridicând din umeri nedumerit.

— A, aşa face ea din când în când ca să sperie lumea! răspunse Zvonariov zâmbind.

Stătură îndelung de vorbă, amintindu-şi de zilele trecute, de prieteni, de cunoştințe.

— Ei, dragii mei copii, nu v-ați săturat să tot sporovăiți cu tatăl vostru? întrebă într-un târziu generalul în glumă.

— Da, da, e timpul să mergem acasă. E aproape zece, răspunse Varia, şi începu să se agite. Scuză-ne că am stat

atât. Uite şi Nadiuşei îi e somn. Mâine dimineață, Vasea şi Serioja trebuie să se scoale devreme, iar eu am curs la ora nouă.

Luându-şi rămas bun, îl rugă pe general să-i procure două permise de intrare la una din şedințele procesului.

— Pentru ce ai nevoie de două? întrebă mirat Belîi. Serioja intră cu citația pe care a primit-o.

— Aş vrea să mă duc cu o colegă pe care o interesează mult procesul celor de la Arthur, răspunse Varia gândindu-se cât s-ar mira generalul, dacă ar şti că aşa-zisa „colegă” nu era altcineva, decât Blohin, fostul ostaş dintr-o subunitate disciplinară.

Capitolul 13

De dimineață, în ziua de 27 noiembrie 1907, în incinta Curții era o neobişnuită aglomerație. Vestibulul, scara lată şi palierele acesteia erau pline de ofițeri citați la procesul lui Stessel, ca şi de civilii care putuseră să-şi procure permise de intrare în sala de şedințe a Curții de Justiție Militară, la cel dintâi proces de acest fel cunoscut în istoria Rusiei. Începând de la intrare, pe scară, până în sala de şedințe fusese postată o gardă de onoare, alcătuită din delegați ai diferitelor regimente de gardă, în istoricele lor uniforme de paradă, care evocau glorioasele fapte de arme ale acestor regimente în ultimele două secole. Tineri ofițeri de gardă, cu chivere, cu căşti, cu căciuli de paradă, controlau permisele publicului.

Peste tot se auzeau conversații animate, exclamații de bucurie ale tovarăşilor de luptă de la Arthur care se întâlneau din nou în acea zi plină de o adâncă semnificație. Eroii încununați de o glorie nepieritoare, distinşi cu decorații, brăzdați de cicatrice, emoționați, tulburați îşi povesteau amintirile, îşi puneau care mai de care tot felul de întrebări. Acolo, în îndepărtatul Arthur, când apărau în mijlocul grozăviilor morții şi suferințelor, fortăreața rusă din Extremul Orient, nu-şi închipuiseră, n-ar fi crezut că acea epopee eroică se va încheia prin trimiterea în judecată deşi cu întârziere – a generalilor trădători care, încă nu demult, erau înconjurați de aureola de eroi, de martiri.

Ici, colo, răsunau nume de viteji cunoscute din comunicatele de la Arthur. Aceştia erau priviți cu respect, cu admirație. Într-un colț, se discutau, se comentau cu aprindere faptele comise de Stessel şi de ceilalți inculpați. Unii se ridicau cu toată energia în apărarea lor; alții le demonstrau vinovăția cu toată puterea de convingere. Cei dintâi erau puțini la număr, adversarii lor – cu mult mai numeroşi.

Varia şi soțul ei sosiră cu oarecare întârziere şi abia îi găsiră în mulțime pe soții Boreiko. Blohin şedea posomorât

lângă Boris Dmitrievici, privindu-i în tăcere pe cei din jur.

— Omul este o jucărie în mâinile soartei, prietene Filea! spunea Boreiko ironic. Aceasta ba îl înalță pe culmile gloriei, ale onorurilor, ba îl aruncă în prăpastia infamiei, a dezonoarei. La Arthur, Stessel visa laurii gloriei, spera să-şi vadă monumentul cu soclu de marmură, dar a ajuns pe banca acuzaților. Straşnic, nu-i aşa?

— După faptă şi răsplată, răspunse Blohin dând din mână. Totuşi nu prea-mi vine să cred c-o să fie condamnat. Ticăloşii ăştia ies totdeauna basma curată.

— Camarila de la palat face din Stessel un țap ispăşitor, spuse Endjeevski, apropiindu-se de ei. Pe banca acuzaților, alături de el, ar trebui să stea Alexeev[{26}], marii duci şi chiar Kuropatkin[{27}]. Dar, de teama opiniei publice, aceştia îşi salvează pielea, sacrificându-l pe Stessel, lăsându-l să fie sfâşiat în public.

— Aveți răbdare, Evstahi Kazimirovici! Punem noi într-o zi mâna pe toți, şi-o să-i dăm în vileag! spuse Blohin, posomorât.

Deodată, mulțimea începu să freamăte.

— Vin, vin! se tălăzuiră glasuri în incinta Curții.

Stessel, Fok, Reis şi Smirnov urcau scara, înconjurați de rude, urmați de apărătorii lor, emoționați, aferați, cu dosarele în mâini.

În fruntea tuturor păşea Stessel, trupeş, masiv, roşu la față. În veston negru, civil, cu o cruce „*Sf. Gheorghe*” la butonieră şi alta la gât, sprijinindu-se într-un baston gros, cu măciulie de argint, arunca publicului priviri veninoase, insolente, dând cu ton tare, de comandă, replici scurte celor din jurul lui.

Ceva mai în urmă, venea Fok, uscățiv, rezervat, tăcut. Acesta întâmpina cu o mimică disprețuitoare privirile curioşilor. În mare ținută, cu toate decorațiile şi cordoanele lor, Fok, parcă nu s-ar fi prezentat la judecată, ca inculpat, ci

la o recepție de la Curte. Doar ochii lui de bătrân, care scăpărau albăstrui-cenuşii, îi trădau tulburarea lăuntrică.

Al treilea – Reis – îndesat, roşcovan şi el, în mare ținută, urca greoi treptele scării. Răsuflând adânc de emoție, fără a se uita la cineva, acesta păşea cufundat în gânduri.

Grupul îl încheia Smirnov care mergea cu o vioiciune nepotrivită pentru vârsta lui, cu părul sur, cu mustăcioară căruntă, răsucită voiniceşte în sus, cu ochii scânteind viu de emoție. După zâmbetul nelipsit o clipă de pe fața lui, ce părea tânără, nu era greu de ghicit, că generalul se considera cu totul nevinovat, fiind convins că, în ceea ce-l privea, se va da o sentință de achitare. În mâini ținea un dosar gros.

Apărătorul lui, un jurist militar din marină, cu gradul de căpitan de rangul II, zvelt, cu aer tineresc, abia izbutea să țină pasul cu el.

— Smirnov e tare însetat de sângele lui Stessel! spuse Boreiko cu glas gros.

— La Arthur, era un zurliu. Pare c-o să facă pe măscăriciul şi aici, la proces, observă Blohin muşcător.

În cele din urmă, uşa sălii de şedințe se deschise şi publicul dădu năvală în încăperea spațioasă, cu două rânduri de geamuri şi cu coloane. Ocuparea locurilor indicate în permise luă mult timp şi decurse zgomotos.

Inculpații şi apărătorii lor trecură înainte, spre băncile moi, confortabile. Vera Alexeevna Stessel, în rochie neagră, de doliu, cu fața împietrită, luă loc în rândul întâi de scaune, împreună cu fiul şi cu nora ei. Când Stessel voi să plece de lângă soția lui spre banca acuzaților, aceasta îl sărută ostentativ şi făcu de mai multe ori semnul crucii asupra lui.

— Ia uite-o, face farmece grangurului! Aşa ceva i-o fi de folos la judecata țaristă, dar la cea muncitorească n-o să te scape nici o cruce, mormăi Blohin, uitându-se la soții Stessel.

Trei secretari ai Curții făcură apelul martorilor citați la proces.

— Unde o fi tata? întrebă neliniştită Varia, când un secretar îi strigă numele.

— Prezent! răsună glasul generalului Belîi în fundul sălii. Salutându-şi din mers cunoştinţele, acesta trecu în faţă, spre locul lui.

În mijlocul estradei se ridica o masă mare, acoperită cu postav. Pe masă se aflau „*prisma legii*”[28] cu texte din regulamentele stabilite de Petru I, trei carafe cu apă, scrumiere.

Lungul apel al tuturor celor o sută cincizeci şi patru de martori citaţi la proces luă sfârşit abia spre orele 11 dimineaţa, îndată după aceea, sună clopoţelul urmat de o comandă:

— Toată lumea în picioare! Intră Curtea!

Publicul se ridică. Din dreapta, din camera de deliberare, apărură unsprezece generali, unul mai bătrân ca altul. Unora le tremurau mâinile fără vlagă şi capetele senile. Cu excepţia a doi generali-locotenenţi, toţi erau generali de armată, cu piepturile pline de medalii şi de cruci, împodobiţi ca nişte iconostase.

— Elita generalilor noştri! I-au adunat aici pe toţi şontorogii!

— Cel mai tânăr merge pe optzeci de ani. Eroi din campania de la Oceakov şi din războiul Crimeii.

— Par ramoliţi de tot!

— Cu ăştia e mai uşor să te înţelegi! Au să dea o sentinţă, aşa cum li se va ordona! discutau prietenii în şoaptă.

Preşedintele, un bătrân coliliu, tot bâţâind din cap, îngădui publicului să stea jos şi fixă vulturul deasupra „*prismei*”.[29]

Şedinţa Curţii începu.

Acuzaţii şi martorii fură chemaţi după listă spre a depune jurământul.

Belîi se recuză el însuşi, ca fiind rudă cu Stessel. Curtea nu-l dispensă de depoziţie, dar încuviinţă să nu presteze jurământul.

Stessel rugă Curtea să aprobe citarea a încă douăzeci de martori.

— Dar câți aveți în total? întrebă preşedintele.

— Împreună cu cei propuşi, vor fi nouăzeci şi şase, raportă secretarul Curții.

— Dar acuzarea câți martori are? întrebă unul din consilieri.

— Douăzeci şi nouă, răspunse procurorul, un general-locotenent ceva mai tânăr.

În sală se stârni rumoare.

— E o neruşinare! Se încearcă totul pentru ca Stessel să fie achitat! exclamă revoltat Boreiko.

— Păi, ăştia nu-s judecători, ci scamatori! răspunse Blohin în şoaptă. O sucesc, o învârtesc, şi până la urmă îl scot basma curată. Ce, e glumă să vii cu o sută de martori? Aşa au să împace şi capra şi varza!

Larma din sală se întețea. Preşedintele Curții agită nervos clopoțelul.

— Vă rog, respectați ordinea şi disciplina.

Încet-încet, se făcu linişte. Preşedintele ordonă secretarului de şedință, un colonel de justiție, cu început de chelie, să dea citire actului de acuzare. Colonelul tuşi, îşi drese glasul şi începu să citească cu o voce destul de tare, dar neplăcută, scârțâitoare:

„Conform rescriptului maiestății-sale imperiale, Curtea de Justiție Militară declară pe inculpatul general-locotenent în retragere Anatoli Mihailovici Stessel, în vârstă de 58 ani, pe generalul Alexandr Viktorovici Fok, în vârstă de 64 ani, pe generalul Viktor Alexandrovici Reis, în vârstă de 46 ani, şi pe generalul Vladimir Nikolaevici Smirnov, în vârstă de 52 ani, acuzați de următoarele fapte:

General-locotenent în retragere Stessel, fost general-adjutant imperial:

1. A predat prematur fortăreața Port-Arthur, această măsură nefiind impusă de o necesitate imperioasă.

2. A înaintat maiestății-sale anumite rapoarte inexacte cu privire la starea de lucruri din fortăreață, prezentând în mod

intenționat situația, ca absolut desperată.

3. A tolerat difuzarea unor memorii alcătuite de generalul Fok care duceau la compromiterea unor superiori şi a altor comandanți răspunzători de apărarea fortăreței.

4. A rămas cu de la sine putere în fortăreața Port-Arthur, contrar ordinului precis de a se deplasa la comandamentul armatei din Manciuria.

5. A plecat cu de la sine putere spre Rusia, abandonând în voia soartei garnizoana din subordinele sale, luată ulterior în captivitate în Japonia...

6... 7... 10...”

citea monoton secretarul.

— Vă recunoaşteți vinovat de acuzațiile ce vi se aduc? i se adresă lui Stessel preşedintele Curții.

Stessel se ridică brusc de pe banca pe care şedea şi răspunse cu glas tare:

— Nu mă recunosc vinovat de nici unul dintre capetele de acuzare. Toate acestea sunt nişte calomnii fără temei ale generalului Smirnov. El este vinovat de predarea prematură a fortăreței, nu eu.

Şi Stessel se lăsă greoi la loc.

Smirnov sări în picioare, ca pe arcuri şi exclamă cu glas tremurător:

— Asta înseamnă a se descotorosi de vină, aruncând-o în spatele altuia. Şi, scuturând dosarul gros pe care-l ținea în mâini, urmă: Aci am adunate sute de dovezi asupra vinovăției lui Stessel. Afirmația sa e o minciună sfruntată. O voi dovedi.

Preşedintele dădu din mână înspre generalul care clocotea de furie:

— Vă rog, liniştiți-vă. Veți prezenta Curții toate dovezile la momentul oportun.

În sala de şedințe se stârni din nou rumoare. Izbucniră strigăte răzlețe: *„Are dreptate Smirnov! În ştreang cu Stessel!”* Preşedintele puse din nou mâna pe clopoțel:

— Vă rog, domnilor, liniştiți-vă. Vă aflați la şedința Curții!

Treptat, larma se potoli din nou. Lectura actului de acuzare continuă. Secretarul citea mai departe, impasibil.

„Generalul Fok este acuzat de următoarele fapte:

1. A scris şi a răspândit memorii care duceau la compromiterea unor superiori şi a altor comandanți răspunzători de apărarea fortăreței.

2. S-a retras de pe pozițiile de la Kindjou, fără ca această măsură să fie impusă de necesități operative.

3. A abandonat prematur pozițiile de apărare înaintate ale Port-Arthurului, de la Perevalî şi de pe colinele Zelionîe, ceea ce a slăbit apărarea fortăreței şi a grăbit capitularea ei.”

Nici Fok nu-şi recunoscu vinovăția, dar spre deosebire de Stessel, răspunse cu vocea sa obişnuită, stridentă, indiferentă, fără a se angaja în polemici cu cineva.

Nici Reis nu se recunoscu vinovat de semnarea actului de capitulare ruşinoasă, de care era acuzat.

— N-am făcut decât să execut ordinele superiorului meu, se dezvinovăți el.

Smirnov respinse şi el acuzarea de a fi avut o atitudine pasivă în exercitarea comenzii, neluând măsuri împotriva capitulării premature a fortăreței.

— Stessel m-a privat de orice fel de autoritate. N-am aflat despre capitulare decât după ce a fost semnat actul respectiv. Stessel acționa de unul singur, fără a consulta pe nimeni, şi chiar împotriva avizelor consiliului de apărare a fortăreței, explică generalul. Nu aveam nici o putere.

Preşedintele anunță o pauză a şedinței Curții. Publicul începu să iasă zgomotos în hol.

— Totuşi cine e vinovat de predarea fortăreței? mormăia Blohin cu ciudă. După ei, soldații şi marinarii de rând sunt vinovați. Că aceştia şi-au vărsat sângele fără să-şi precupețească viața, de asta nu se ține socoteala.

— Ai răbdare, Filip Ivanovici, vedem noi ce se va întâmpla până la sfârşit, atunci ne vom forma o părere, obiectă

Zvonariov, zâmbind.

— Ce naiba să mai aşteptăm? Totul e limpede: au să-i scoată basma curată pe toți, o ținea Blohin una şi bună.

— Atunci, justiția noastră şi-ar pierde cu desăvârşire respectul opiniei publice, obiectă Varia.

— Dar parcă acum se bucură de aşa ceva? Totul e ticluit dinainte, afirmă Blohin.

— Poate că a avut dreptate Olia! Toate acestea cam miros a înscenare, spuse Zvonariov.

Olga Semionovna se apropie de Blohin, şi-l luă discret de braț:

— Voi continuați-vă conversația, iar noi ne mai plimbăm puțin, spuse ea, zâmbindu-i Variei.

Ieşiră în hol unde ca şi mai înainte era multă lume. Toți vorbeau cu însuflețire, comentând cele auzite. Răsunau râsete, se făceau aprecieri la adresa acuzaților. Olia se uită la Blohin, la fața lui mânioasă, încruntată, îi strânse mâna şi-l întrebă încetişor:

— Filip Ivanovici, îți mai aduci aminte de Presnea, de Ivan Gherasimovici?

Blohin tresări şi se opri în loc.

— Dar de ce mă întrebați? S-a întâmplat ceva?

— Nu. Pur şi simplu l-am văzut aici, la proces. E cu nişte prieteni. Tare aş fi vrut să mă apropii de el, să-i strâng mâna, să-l întreb de Klava, dar m-am jenat de ai noştri. Hai să-i căutăm.

Străbătură încet holul, coborâră treptele, urcară iar şi, în sfârşit, îl zăriră pe Ivan Gherasimovici pe un palier, nu departe de fereastră. Îl recunoscură numaidecât, deşi se schimbase mult. Cu fracul negru, elegant, cu cămaşa albă, bine scrobită, cu o cravată fină legată elegant, aducea foarte puțin cu acel Ivan Gherasimovici de care îi legau atâtea amintiri din zilele clocotitoare şi de neuitat din Presnea. Totuşi, părul rebel, des, cu toate că încărunțit de-a binelea, şi, mai ales, felul în care îşi asculta interlocutorul, cu o

atenție stăruitoare, înclinându-şi uşor capul, ochii săi puțin îngustați, toate acestea le erau tot atât de dragi ca şi altădată.

Olia se opri, şi-şi trase răsuflarea... „Prin urmare, ei trăiesc; deci, acționează", gândi ea.

— Ce bine-i că ei sunt în viață şi se află aici, auzi ea şoapta lui Blohin şi înțelese că acest „ei" nu se referea numai la Ivan Gherasimovici.

— Aş dori foarte mult să spun „Bună ziua" unei cunoştințe vechi, spuse Olia încetişor, alegându-şi cu discreție cuvintele când se apropiară unii de alții.

Ivan Gherasimovici aruncă o privire iute spre Olia şi spre Blohin. Deodată, ochii lui căpătară o expresie de căldură, deveniră luminoşi, mângâietori.

— A, bună ziua, draga mea, bună ziua, rosti el, strângând mâna Oliei. Te-aş săruta, cu multă plăcere, dar nu se poate, e lume împrejur... Şi pe dumneata te recunosc, urmă el, adresându-i-se lui Blohin: eroul de la Port-Arthur... Ei, ai venit să-ți judeci superiorii? Nu-i frumos! Se spune că trebuie să-ți respecți superiorii. Să vă fac cunoştință, urmă el, întorcându-se uşor spre interlocutorul său: Dumnealor sunt prietenii mei de la Moscova. Dumnealui este prietenul meu din Petersburg, doctorul Krasnuşkin.

Olia îl privi cu atenție pe doctor. Îşi aduse aminte că Varia îi vorbise despre el. Nu prea înalt, era robust, vânjos ca un țăran. Palmele lui late, calde, strânseră zdravăn mâna Oliei. Înclină uşor capul: părul neted, negru ca smoala, îi căzu pe frunte. Printr-o mişcare bruscă, îl zvârli înapoi, descoperindu-şi ochii căprui, senini, liniştiți.

— Vrei, probabil, să ştii ce mai face prietena dumitale? întrebă Ivan Gherasimovici, fără să-i pomenească numele. E vie şi sănătoasă. Activează, dar departe de-aici. Acum e în Elveția. Dar dumneata? La Moscova? A, la Batum? Ia uite, unde ai ajuns! Aşa e: munte cu munte nu se întâlneşte, dar om cu om da!

Publicul începu să se îndrepte repede spre sala de şedințe: pauza se sfârşise. Ivan Gherasimovici porni şi el într-acolo,

discutând încetişor din mers cu Olia. Krasnuşkin o luase înainte. Profitând de aceasta, Blohin întrebă:

— Ivan Gherasimovici, poate că nu e voie – atunci, să-mi fie cu iertare; dar, dacă se poate, aş vrea să ştiu unde vă găsim... Ce ziceți? Poate ne mai vedem, să mai stăm de vorbă. Lucrez aici la Arsenal.

— Da? Ivan Gherasimovici se întoarse cu vioiciune spre el. Era greu să continue convorbirea – se apropiau de uşă şi lumea se înghesuia în jurul lor.

— Ei, dumneavoastră staţi de vorbă. Eu am plecat, spuse Olia, luându-şi rămas bun de la Ivan Gherasimovici, care se îndreptă spre locul său împreună cu Blohin.

După pauză, Curtea trecu la luarea interogatoriilor. Începu cu Stessel. Procurorul, tânăr încă, cu grad de general-locotenent i se adresă:

— Excelență, vă rog să explicați, de ce ați înaintat maiestății-sale rapoarte în care afirmați că fortăreața asediată resimțea o lipsă acută de provizii, când în realitate rezervele existente ajungeau pentru două luni şi mai bine?

— Toate acestea sunt născociri ale generalului Smirnov. Existau provizii numai pentru două-trei zile, răspunse indignat Stessel.

...Smirnov se ridică, scoase o hârtiuță din dosarul lui şi citi:

— „*La data de 20 decembrie existau şaizeci de mii de puduri făină de grâu care ar fi ajuns cel puțin două luni şi jumătate unei garnizoane de douăzeci şi cinci de mii de oameni.*” Hârtia e semnată de şeful serviciului de aprovizionare al fortăreței. Iată şi actul de recepție întocmit de japonezi cu prilejul luării în primire a unor mari cantități de tot felul de provizii, inclusiv cincizeci de mii de puduri făină de grâu.

Spunând aceste cuvinte, Smirnov îi întinse preşedintelui Curții o altă hârtiuță.

Procurorul cercetă ambele hârtii şi încheie cu satisfacție:

— Se poate considera dovedit faptul că în fortăreață existau provizii pentru douăzeci şi cinci de mii de oameni.

Stessel, de la locul său, încercă să conteste acele dovezi evidente, dar fu chemat la ordine.

— Curtea trece la punctul următor: asigurarea garnizoanei cu muniție, declară preşedintele Curții. Conform raportului semnat de comandantul artileriei de cetate din Kwantung, confirmat prin datele comandamentului inamic, japonezilor le-au fost predate peste două sute de mii de obuze, peste un milion de cartuşe şi sute de puduri de explozivi.

Smirnov completă de la locul lui:

— La aceasta trebuie să se mai adauge peste patruzeci de mii de obuze, pe care artileriştii au izbutit să le distrugă în ultima clipă.

În public răsunară strigăte de aprobare: *„Bine au făcut artileriştii! Bravo lor!”* Preşedintele agită clopoțelul. După ce liniştea se restabili, Smirnov continuă:

— Au fost distruse proiectilele cele mai prețioase, de calibre mari. Iată situația exactă la data de 19 decembrie, cu cinci zile înainte de capitulare. Generalul scoase o hârtie, şi citi:

„Numărul total de proiectile era de două sute şaizeci de mii, din care treizeci şi şapte de mii proiectile de calibru mare, iar japonezii arată că au primit numai şaizeci de proiectile de calibre mari din care multe erau inutilizabile. Din cele şase sute treizeci de piese de artilerie, câte existau în fortăreață la data de 19 decembrie, ei au preluat doar trei sute zece – celelalte au fost distruse de artileriști... inclusiv toate piesele de calibre mari.”

În sală se stârni o larmă puternică: *„Bravo, artileriști!”* Aplauze. Preşedintele sună din clopoțel. Smirnov îşi continuă dezvăluirile:

— În depozite existau circa cinci milioane de cartuşe de puşcă. Trupele au distrus peste patru milioane de cartuşe, aruncându-le în mare, chiar după semnarea actului de capitulare. Din cele treizeci şi cinci de mii de puşti câte existau în fortăreață la data de 19 decembrie, japonezilor le-

au fost predate douăzeci şi una de mii – celelalte au fost distruse şi aruncate în mare...

Stacojiu la faţă, sufocat de tulburare, Stessel sări în picioare şi strigă:

— Toate acestea au fost distruse din ordinul meu!

— Ba tocmai împotriva dispoziţiunilor dumneavoastră. Dumneavoastră i-aţi ameninţat cu împuşcarea pe cei care nu voiau să predea armele inamicului. Riscându-şi viaţa, soldaţii şi marinarii au distrus puşti, tunuri, explozivi, replică Smirnov răspicat.

În sală izbucni un vacarm de nedescris. Răsunau strigăte pline de indignare: *„În şţreang cu Stessel! Ce să se judece mai departe? Totul e limpede, Stessel e un trădător ticălos!*" Clopoţelul preşedintelui nu se mai auzea. Atunci, el scoase vulturul de pe „*prismă*", în semn de suspendare a şedinţei. Curtea se retrase, dar asistenţa nu fu lăsată să părăsească sala.

În cele din urmă, după ce larma se mai potoli, ieşi secretarul de şedinţă şi se adresă celor de faţă:

— În caz că nu se va face linişte, sala va fi evacuată şi procesul va fi judecat cu uşile închise.

— A, umblaţi cu secrete? Vreţi să-i daţi pe ascuns lui Stessel o sentinţă de achitare?! strigă Varia cu aprindere.

Zvonariov îi închise gura cu palma:

— Dacă nu poţi să-ţi stăpâneşti nervii vom fi nevoiţi să plecăm, o preveni el.

Completul de judecată se întoarse în sală, ocupându-şi din nou locurile. Şedinţa continuă. Procurorul îşi şterse ochelarii şi i se adresă lui Smirnov:

— Vă rog să ne daţi relaţii cu privire la evacuarea proviziilor din Arthur, în ajunul blocadei.

— Din ordinul lui Stessel au fost expediate în Manciuria mai multe trenuri cu muniţie şi cu provizii, ceea ce, desigur, a slăbit capacitatea de rezistenţă a fortăreţei...

Stessel sări în picioare şi strigă dând din mâini:

— Nu e adevărat! Toate acestea sunt minciuni! Muniția şi proviziile n-au fost evacuate din ordinul meu, ci din ordinul rezidentului imperial, amiralul Alexeev. El e de vină, nu eu...

În sală se stârni din nou vacarm: *„Locul lui Alexeev e alături de Stessel!”* se auzeau strigăte. Preşedintele sună din clopoțel. Procurorul aşteptă să se facă linişte.

— Domnul amiral Alexeev neagă categoric acest fapt. Ați primit o dispoziție în scris din partea domnului rezident cu privire la expedierea trenurilor?

— Mi-a dat ordin verbal, şi eu l-am executat, răspunse Stessel.

Depozițiile unor martori audiați în grup îngădui să se stabilească comportarea, cu adevărat barbară, a lui Stessel față de populația chineză din Port-Arthur. El acuza oamenii fără temei de spionaj, ordonând executarea lor fără o anchetă prealabilă şi fără judecată, în timp ce asemenea oameni erau de un ajutor neprețuit pentru apărătorii fortăreței. Adevărul e că legătura dintre fortăreața asediată şi lumea din afară, îndeosebi cu armata lui Kuropatkin, se menținea mulțumită chinezilor, care, cu riscul vieții, izbuteau să răzbească pe mare până la Cifa, cu joncile lor şubrede.

Pătrunzând de multe ori în spatele pozițiilor japoneze, informatorii chinezi le indicau după aceea artileriştilor ruşi unde erau amplasate bateriile de asediu inamice, mai ales cele de obuziere şi mortiere de unsprezece țoli. Neutralizarea acestor baterii era o problemă de viață şi de moarte pentru fortăreață, căci rezistența tuturor forturilor şi întăriturilor fusese calculată numai pentru forța de distrugere a proiectilelor de şase țoli.

Luptătorii din Port-Arthur s-ar fi putut bucura de un mare ajutor şi din partea pescarilor chinezi care, în repetate rânduri, se oferiseră să pescuiască în raza fortăreței. Totuşi, Stessel, credincios firii sale, a ordonat să se distrugă toate lotcile chinezilor, condamnând prin aceasta garnizoana şi populația Port-Arthurului la înfometare.

Pe scurt, Stessel şi complicii lui au făcut tot posibilul pentru a-i ridica pe chinezi împotriva armatei ruse. Ce justificare puteau invoca acum pentru faptele lor?!

— Asta-i tot. Nu mai am întrebări de pus. Culpabilitatea generalului Stessel e evidentă, încheie procurorul.

Preşedintele Curții se ridică şi i se adresă lui Stessel:

— Sperăm că în şedința următoare veți prezenta explicații în chestiunile ridicate de acuzare.

— Desigur: voi înfiera toate aceste uneltiri ale duşmanilor mei şi, în primul rând, ale generalului Smirnov, răspunse scurt Stessel.

— În momentul de față, Curtea nu se interesează de raporturile personale dintre dumneavoastră şi generalul Smirnov, îl opri preşedintele Curții. Având în vedere că ora este înaintată, declar şedința Curții închisă.

Preşedintele ridică vulturul de pe „*prismă*" şi completul de judecată se retrase. Publicul începu să se împrăştie, discutând cu glas tare impresiile lăsate de şedință.

Şi astfel, maşina justiției, înceată şi ruginită, ca şi regimul autocrat țarist însuşi, se urnise din loc, după un an şi jumătate de anchete preliminare, scârțâind şi poticnindu-se la fiece pas.

Varia şi soțul ei se grăbiră să plece spre casă, după ce stătură câteva clipe de vorbă cu Belîi. Generalul plecă şi el numaidecât spre hotel, fiind obosit.

— N-am să mai vin! Trădătorii au să iasă basma curată şi toată vina o să fie pusă în sarcina soldatului rus, cu toate că numai el a apărat cu adevărat Arthurul, declară Blohin când se despărțiră.

Capitolul 14

Procesul ținea de vreo lună. Dezbaterile se prelungeau la nesfârşit. Stessel propunea mereu citarea altor şi altor martori în apărare. Curtea îi venea în ajutor încuviințând cererile lui şi respingând totodată citarea unor noi martori ai acuzării.

Între timp, din pricina surmenajului provocat de nesfârşitele şedințe ale Curții, unul dintre generalii judecători îşi dăduse pur şi simplu obştescul sfârşit şi alți doi moşnegi fuseseră loviți de apoplexie. Aşa că a fost nevoie ca instanța să fie completată cu membri noi. Aceştia nu erau la curent cu dezbaterile procesului, ceea ce a necesitat rărirea termenelor pentru a li se da posibilitatea de a lua cunoştință de materialele şedințelor anterioare.

Soții Zvonariov, Boreiko şi Endjeevski se duceau la şedințele Curții când era cazul. Asistența nu mai era atât de numeroasă ca la început, totuşi, cei interesați personal se aflau permanent în sală.

Vera Alexeevna Stessel şedea ca totdeauna în rândul întâi de scaune. În ultima vreme slăbise şi îmbătrânise vădit. Fața ei era brăzdată de un păienjeniş de zbârcituri, părul îi încărunțise şi mai mult. Zâmbetul neplăcut, veninos nu-i dispărea însă de pe buze, iar ochii, înconjurați de cearcăne albăstrii, priveau în jur cu dispreț şi cu o ură nețărmurită.

Fiul ei stătea aproape tot timpul lângă ea, în mare ținută de gardă, cu reverele purpurii brodate cu fir de aur şi argint.

Porucicul semăna mult cu mama lui, având aceleaşi trăsături mici ale feței, aceleaşi buze subțiri. Tânărul ofițer saluta reverențios cunoştințele şi-i spunea maică-si numele lor. Rusea, în rochie de catifea grea, cu trenă lungă şi cu părul coafat somptuos, şedea lângă soacra ei şi-şi ştergea aproape necontenit ochii plânşi cu batista de dantelă.

Într-o zi, în timpul unei pauze, generalul Nikitin se apropie de Vera Alexeevna. Băut, bine dispus după obiceiul său

dintotdeauna, intră în vorbă plin de însufleţire cu doamna general aflată în dizgraţie:

— Anatoli Mihailovici şi-a găsit beleaua din cauza bunătăţii sale! Spuneţi, ce-i era greu la Arthur să-şi spânzure toţi duşmanii, şi, în primul rând, pe marinari? Wiren n-a ieşit în larg? În ştreang cu el, în Piaţa Kazaciaia! Grigorovici n-a predat proviziile necesare? În ştreang şi cu el! Acum, n-ar mai avea cine să se ridice împotriva lui. Pe când aşa, până şi Nojin, scribul ăsta, care a ticluit un pamflet împotriva Arthurului şi a celor din Arthur şi a adunat în trei volume tot felul de bârfeli şi de mârşăvii, până şi el îndrăzneşte să arunce cu noroi în Anatoli Mihailovici. La Arthur, ar fi fost o nimica toată să fie atârnat în ştreang. Azi, nimeni nu şi-ar mai aduce aminte de el!

— Din păcate Anatoli se temea să nu-i supere pe cei din Petersburg, spuse Vera Alexeevna, cu vădită părere de rău.

— Dacă ar fi tras la măsea olecuţă de votculiţă, sau de coniac, nu s-ar mai fi temut nici de dracu. Totul s-ar fi risipit ca fumul, turuia Nikitin cherchelit, ridicând treptat glasul. Votca îi face şi i-a făcut totdeauna rusului numai bine! Dar Anatoli al dumneavoastră, se temea să-i ia din scurt pe marinari, se temea să-l spânzure pe Nojin, se temea să se ducă în linia întâi şi, mai rău ca orice, se temea chiar de dumneavoastră, Vera Alexeevna, drăguţă! Şi toate acestea fiindcă e abstinent. Ehei, dacă ar fi tras un păhărel, nu numai că s-ar fi dus în forturile înaintate, dar ar fi şi comandat personal puşcaşii în atac. Ba s-ar fi simţit şi acasă adevărat stăpân, nu slugă la muiere!

— Ascultându-i vorbele, Vera Alexeevna, ba pălea, ba se înroşea de ruşine şi de indignare. Unii dintre cei din sală începuseră să tragă cu urechea la cuvintele pe care Nikitin le rostea cu glas tare. Mulţi dintre aceştia făceau fără jenă observaţii la adresa doamnei Stessel, foarte puţin măgulitoare pentru ea şi pentru interlocutorul ei. În cele din urmă, tânărul Stessel avu ideea salvatoare de a-l invita pe general la bufet, la un păhărel de coniac.

— Hai, Saşa, hai! Tu să fii mai deştept decât taică-tău. Ține minte: cine bea cu socoteală, e de două ori mai deştept! Când bei, nu-ți bea mintea, fă-o cu măsură, îl dăscălea Nikitin în gura mare pe tânărul ofițer.

— Vai, ce îngrozitor! exclamă Vera Alexeevna acoperindu-şi fața cu mâna. Venea la noi în casă, îl consideram drept cel mai bun prieten al soțului meu, iar acum, îşi bate joc de el în public, fără nici o jenă. Doamne, pentru ce suntem pedepsiți atât de crunt?

În clipa aceea, intră în sală, sprijinit de brațe, Nadein, cu desăvârşire senilizat. Era în uniformă, cu pieptul plin de stele, cruci şi panglici. Capul îi tremura de slăbiciune, picioarele i se îndoiau la fiece pas. Doi adjutanți îl conduseră anevoie până la scaunul ce-i fusese rezervat. Gâfâind ca după o trudă grea, bătrânul îşi şterse fruntea şi gâtul cu batista, uitându-se împrejur. Zărind-o pe soția lui Stessel, încercă să se ridice, se înclină stângaci şi începu să fonfăie în auzul tuturor:

— L-a pedepsit domnul dumnezeu pe Anatoli Mihailovici, pentru semeția lui! La Arthur, uitase cu desăvârşire de fratele lui cel mic şi mult chinuit, de bietul soldat rus. Nici măcar o dată n-a fost în forturi şi în linia întâi. Dumnezeu vede tot, şi bate încet. Tot poporul s-a ridicat împotriva lui Anatoli Mihailovici. Acum, n-are cum să scape de pedeapsa cu moartea pentru c-a predat Arthurul! Ar trebui ca înainte de moarte să se pocăiască, să se călugărească, să-şi afle împăcarea în rai, înaintea atotputernicului judecător.

— O, doamne! Ce vorbiți, Mitrofan Alexandrovici? Dar pentru ce să-l pedepsească cu moartea pe Anatoli?! exclamă Vera Alexeevna dând din mâini îngrozită.

— Pentru toate păcatele lui cele mari, pentru marea sa trufie față de popor, spuse generalul povățuitor. Fără îndoială că țarul Petru I i-ar fi tăiat capul.

Madam Stessel izbucni în hohote de plâns.

— Plângi, plângi, maică, lacrimile uşurează durerea! o consolă Nadein.

Rusea alergă după apă. Când se întoarse, îi văzu pe soții Zvonariov intrând în sală şi o informă pe Vera Alexeevna despre acest lucru.

Cheam-o la mine pe Varia şi pe soțul ei, o rugă ea. Doar el e martor al acuzării. Trebuie neapărat să le vorbesc.

Rusea se îndreptă spre fundul sălii unde se afla sora ei. Nu-i fu uşor să se strecoare până acolo. Varia îşi întâmpină sora destul de rece şi, când aceasta îi comunică rugămintea soacrei ei, vru să-i răspundă printr-un refuz dar, în aceeaşi clipă, o văzu pe Vera Alexeevna apropiindu-se personal. Nu mai era cu putință să evite întâlnirea. Călcându-şi pe inimă, Varia păşi în întâmpinarea ei.

— Varinka dragă! Dacă ai şti ce frumoasă te-ai făcut, şi cum te-ai împlinit! începu Vera Alexeevna mieros, tărăgănat, îmbrățişând-o pe Zvonariova. Nu-i frumos deloc din partea ta că ne-ai uitat.

— Urmez cursurile Institutului de medicină şi sunt foarte ocupată, răspunse Varia cu răceală, desprinzându-se din îmbrățişarea ei.

— Vino până în față, aş vrea să stau de vorbă cu tine şi cu soțul tău.

— Sunt aici cu nişte cunoştințe şi ne jenăm să-i lăsăm singuri, refuză Varia.

— Văd. Domnul acela, mi se pare că e *monsieur* Boreiko şi lângă el, sunt fostele institutoare de la şcoala „Puşkin”. Nici nu le trece prin cap să-mi dea bună ziua, rosti generăleasa, strâmbându-şi buzele cu dispreț.

— După câte ştiu, la Arthur nu erați în relații cu ei, îi aminti Varia maliționasă.

— Eh, acum toți cei de la Arthur ne întorc spatele, dar atunci se gudurau pe lângă noi, nu ştiau cum să ne mai intre pe sub piele, oftă generăleasa.

— Institutoarele nu s-au gudurat niciodată pe lângă nimeni! obiectă pe un ton tăios Varia.

— Eşti nepoliticoasă ca totdeauna, Varia! Se simte şi acum influența nefastă tot a acestor persoane – dacă-mi dați voie să

le spun aşa – institutoare.

Şi doamna general se strâmbă din nou contrariată.

— Ce doriți de la mine? întrebă Varia, iritată.

— În primul rând, doresc să te porți cuviincios cu cei mai în vârstă ca dumneata..., începu soția lui Stessel, dar, văzând-o pe Varia că e gata să plece, o opri. Stai o clipă, Varia! Am de vorbit cu dumneata o chestiune importantă.

— Spuneți odată! izbucni Varia, pierzându-şi răbdarea.

— Varinka, o rugă Vera Alexeevna privind-o mieros. Roagă-l pe tatăl dumitale să nu depună împotriva lui Anatoli Mihailovici... Raportul lui asupra activității artileriei de cetate din Kwantung îl trimite pe soțul meu direct la spânzurătoare. Aşa zice Anatoli: „Belîi mi-a pus ştreangul de gât cu raportul lui”...

— Tata n-a scris în raport decât ceea ce a fost în realitate, răspunse Varia cu răceală.

— Oh, doamne! Dar acolo sunt nişte lucruri îngrozitoare! exclamă doamna general, dându-şi ochii peste cap. Tatăl dumitale afirmă că în momentul predării fortăreței exista muniție în cantități mai mult decât suficiente. Să spună eventual că jumătate din proiectile erau inutilizabile, ori că nu existau tunuri cu care să poată fi trase...

— Tata nu va spune niciodată una ca asta! Altceva ce mai aveți să-mi spuneți?

— Nici soțul tău să nu depună împotriva lui Anatol. A luat masa de atâtea ori la noi, şi la prânz, şi seara, măcar de asta să-şi aducă aminte, o rugă Vera Alexeevna, pe un ton cu totul înduioşător.

— Soțul meu va spune numai adevărul. În ceea ce-l priveşte pe tata, nici nu cred c-aş putea să-i transmit rugămintea dumneavoastră! răspunse Varia şi se îndepărtă cu un aer hotărât.

— Eşti o fetişcană fără inimă şi nerecunoscătoare! Într-o zi te va pedepsi dumnezeu pentru asta! îi strigă doamna general din urmă, pe un ton nervos.

Întorcându-se la ai ei, Varia le spuse revoltată ce o rugase Vera Alexeevna.

— Aha, la Arthur nu se temeau să se țină de mârşăvii, şi acum n-au destul curaj să răspundă pentru faptele lor, comentă indignat Boreiko cu glas tare.

— Nişte oameni meschini, josnici, ticăloşi şi laşi, întări Olga Semionovna, dezgustată.

După câteva clipe, şedința Curții fu reluata. Începu cu interogatoriul lui Stessel, în legătură cu şedința Consiliului de război din 16 decembrie 1904, la care s-a discutat problema capitulării fortăreței. Generalul nu se recunoştea vinovat de acuzația ce-i fusese adusă. Atitudinea lui era când îndrăzneață până la neobrăzare, când copleşită de frică, bolborosind anapoda. Schimbările comportării sale erau cu adevărat uimitoare. Dacă acum răspundea la întrebări cu voce puternică de comandă, în clipa următoare, când era prins cu vreo minciună şi strâns cu uşa, pe neaşteptate, se înmuia de tot.

— Parcă-i un curcan! îl caracteriză Olga cum nu se poate mai bine.

— Armăsar de rasă, dar prost ca noaptea! completă Endjeevski.

Cei din jurul lor le cerură să păstreze liniştea.

Dezbaterile procesului aproape că nu mai atrăgeau publicul. Preşedintele Curții respingea sistematic întrebările puse de acuzare, ceea ce îl aranja de minune pe Stessel. Era de ajuns ca fostul general să se bâlbâie puțin, pentru ca preşedintele să declare întrebarea neconcludentă în cauză.

— Se străduiesc din răsputeri să-l scape! spuse indignat Boreiko.

— Dar ce, sperai altceva? exclamă Endjeevski zâmbind.

Alături de Stessel, şedeau Fok şi Reis, atenți la vorbele fostului lor superior. Smirnov îşi tot răsucea mustața căruntă sau îşi ciupea ciocul, cercetând cu atenție o hârtie.

După două ore de dezbateri, preşedintele Curții anunță o nouă pauză de zece minute. Publicul ieşi grăbit din sală.

În hol, tânărul Stessel se apropie de Zvonariov şi-l rugă din nou să-i sugereze lui Belîi să-şi atenueze acuzațiile pe care i le adusese lui Stessel. Inginerul refuză însă categoric să intervină pe lângă Belîi.

— Doar ai auzit cu urechile dumitale la hotelul „*Europa*" opinia lui Vasili Feodorovici în această privință, aminti el. Atunci, toate încercările Raisei Vasilievna au eşuat. Cred că nu e cazul să fie reluate.

— Dar dumneata, Serghei Vladimirovici? Este oare cu putință ca dumneata, unul dintre martorii acuzării, să nu dai dovadă cât de cât de bunăvoință față de fostul dumitale superior care, la Arthur, te-a tratat atât de prietenos? stărui porucicul Stessel cu încăpățânare.

— Voi depune ca martor conform onoarei şi conştiinței mele. N-am de gând să-mi calc pe cuget, şi nu voi acoperi nici o crimă, indiferent cine a făptuit-o, i-o reteză Zvonariov.

La bufet soții Zvonariov îl întâlniră pe generalul Belîi. Generalul sorbea apă gazoasă şi discuta însuflețit cu câțiva foşti artilerişti de la Arthur, care se strânseseră în jurul lui.

— Osatura sistemului defensiv al oricărei fortărețe moderne o formează lucrările de fortificații şi artileria, iar muşchii sunt reprezentați de infanterie. Statul-major şi trupele de geniu joacă rolul de creier şi de nervi, explică Belîi.

— Dar marinarii? întrebă careva.

— Marinarii sunt, fără îndoială, ca apendicele în organismul unei fortărețe de coastă, interveni Nikitin, apropiindu-se. De la ei n-ai nici un folos, ba mai mult, te alegi numai cu o mulțime de neplăceri.

— Nu sunt de acord, se împotrivi Belîi. Eu le rezerv marinarilor rolul onorabil al unor pumni care acționează departe de fortăreață. Marinarii s-au dovedit excelenți pe uscat şi au acționat eroic pe mare. Nenorocirea lor a fost că, la Arthur, s-au aflat în subordinea unor comandanți incapabili, a unui Stark, a unui Withoeft şi a altor incapabili.

— Vă mulțumim, Vasili Feodorovici, că ne luați totdeauna apărarea, nouă, prea-păcătoşilor „cufundari", cum ne-a

poreclit presa, îi mulțumi amiralul Grigorovici lui Belîi.

Belîi strânse cu căldură mâna amiralului.

— Ca fost comandant al artileriei de cetate din Kwantung, îmi voi aduce aminte întotdeauna cu cea mai mare stimă de strălucitoarele acțiuni ale marinarilor artilerişti care s-au aflat atunci sub ordinele mele, rosti el cu respect. Ofițerii şi marinarii au câştigat admirația tuturor prin tirul lor precis şi susținut, dar ceea ce e mai important, prin promptitudinea cu care s-au orientat în tactica luptei de uscat duse din fortăreață, cu totul străină pregătirii lor.

— Din păcate puțini comandanți din armata de uscat au asemenea păreri judicioase despre adevărata stare a lucrurilor, oftă Grigorovici cu amărăciune. Cei mai mulți țin isonul cu o satisfacție veninoasă vociferărilor furibunde, deşănțate, ale presei noastre, care, de doi ani şi mai bine, împroaşcă marinarii cu noroi.

— Aduceți-vă aminte inscripția de pe medalia comemorativă a războiului cu Japonia: „*A doua venire!*” Cred cu tărie, că peste câțiva ani, peste câteva decenii, peste o jumătate de veac, se va găsi cineva care să povestească poporului rus despre eroica epopee a Port-Arthurului – să povestească nepărtinitor adevărul. Atunci, urmaşii noştri se vor gândi cu mândrie la marinarii şi soldații de la Arthur, şi le vor rosti numele cu evlavie, încheie Belîi, emoționat.

— Aveți dreptate, Vasili Feodorovici! încuviință Grigorovici. Timpul e cel mai bun judecător. El judecă fără părtinire, după dreptate, răsplătindu-l pe fiecare după faptele lui.

Clopoțelul anunță sfârşitul pauzei. Lumea începu să se împrăştie – unii se îndreptau spre sala de şedințe sau spre camera martorilor, alții plecau acasă. Printre aceştia din urmă erau şi Zvonariov şi Boreiko cu soțiile.

Capitolul 15

Maşina justiției, poticnindu-se la fiece pas, înainta totuşi târâş-grăpiş spre încheierea dezbaterilor. Cu toate eforturile apărării de a-i salva pe inculpați, crimele comise de ei erau atât de mari şi de evidente, încât nu se întrezărea nici o posibilitate de a se muşamaliza toate isprăvile acestor trădători. În ciuda eforturilor instanței, după fiece şedință devenea tot mai clar, mai vădit, că principalii vinovați de capitularea Port-Arthurului nu se aflau în incinta Curții, că alături de Stessel şi de acoliții lui ar fi trebuit să stea pe banca acuzaților ministrul de război şi acel al marinei care nu asiguraseră capacitatea de luptă a fortăreței Arthur, precum şi miniştrii de finanțe şi de externe care tărăgănaseră alocarea creditelor pentru construirea fortificațiilor şi a marii linii ferate transsiberiene, lipsind prin aceasta Port-Arthurul de proviziile şi muniția necesare. În acea trădare erau amestecați şi câțiva mari duci, în frunte cu țarul însuşi, care, în complicitate cu camarila de la curte, cu moşierii şi capitaliştii, visaseră să obțină cu uşurință profituri fabuloase în Extremul Orient, în aşa-numita „Rusie galbenă” şi, în scopurile lor anexioniste, dezlănțuiseră cu premeditare războiul împotriva Japoniei.

Cine însă ar fi cutezat să acuze casa imperială de asemenea păcate grele?! Pentru a se calma opinia publică şi a se întări prestigiul țarului, într-o conferință secretă care s-a ținut la palat s-a luat hotărârea de a-l trage la răspundere pe Stessel, de a-l trimite în fața justiției, făcând din el un țap ispăşitor, aruncând asupra lui toată răspunderea pierderii războiului.

— Gloata e însetată de sânge. Să i-l dăm! a glăsuit bombastic contele Vitte, ministrul țarist, poreclit „Demisahalin” pentru că prin tratatul de pace de la Portsmouth le cedase japonezilor jumătate din insula Sahalin.

Veni, în sfârşit, şi rândul lui Zvonariov de a depune ca martor. Boreiko urma puțin după Endjeevski.

— E bine cunoscut că la Kindjou ofensiva a fost dezlănțuită de Armata a 3-a japoneză a generalului Oku, începu Zvonariov, calm. Noi i-am opus numai Regimentul 5 de puşcaşi siberieni. Ce să vă spun despre poziţiile regimentului? Doar atâta: în proiectarea şi amenajarea lor s-a dat dovadă de o inconştienţă criminală...

— Vă rog să vă controlaţi expresiile, îl preveni preşedintele Curţii pe Zvonariov.

— Tranşeele insuficient de adânci erau protejate numai cu două rânduri de sârmă obişnuită. Lucrurile nu stăteau mai bine nici la noi, la artilerişti. Tunurile erau amplasate pe poziţii descoperite, înşirate ca la o trecere în revistă. Din două-trei salve, japonezii le-au scos din luptă fără nici o greutate, ucigând sau mutilând servanţii. De ce s-au petrecut toate acestea? Pentru că generalii noştri nici nu voiau să audă de poziţii acoperite. „E o ruşine pentru soldatul rus să se ascundă de tunurile japoneze." Aşa spuneau sus şi tare generalii noştri. Nu le păsa că regimentul fusese decimat la Kindjou. Soldaţii şi ofiţerii ruşi au pierit vitejeşte... Nu ca generalii lor laşi... Zvonariov rosti aceste cuvinte, privindu-l pe generalul Fok drept în ochi.

— Vă avertizez încă o dată. În caz că repetaţi asemenea expresii jignitoare, vă retrag cuvântul, îl ameninţă preşedintele Curţii, cu aprindere.

...Zvonariov evocă episoadele cumplite ale bătăliei de la Kindjou. Un singur regiment, împotriva unei armate întregi! Şi acela, aproape fără tunuri, fără mitraliere! Ce valoare puteau să aibă nişte tunuri chinezeşti de captură şi învechite? Când a sosit cu calul înspumat la statul-major al lui Fok, având cu sine raportul colonelului Tretiakov: „*Situaţia este dezastruoasă. Trimiteţi întăriri*", ce-a răspuns Fok? Aflând că generalul Nadein dăduse ordin să se trimită imediat în ajutorul regimentului o baterie, Fok a contramandat acest ordin, preferând tot felul de invective la adresa colonelului

Tretiakov. „*Nu-i trimit nici o întărire,* a strigat el. *Să se descurce singur, cum o şti.*”

— Generalul Fok avea rezerve la dispoziție? întrebă procurorul.

— Am văzut cu ochii mei trei regimente din divizia generalului Fok şi trei baterii care nu intraseră până atunci în foc. Aşteptau chiar lângă comandamentul diviziei.

— De la postul de observare al generalului Fok se vedeau bine pozițiile Regimentului 5? întrebă din nou procurorul.

— Perfect. Generalul Fok avea posibilitatea de a trimite întăriri colonelului Tretiakov. De aceea, consider pasivitatea generalului Fok drept criminală, frizând de-a dreptul trădarea, iar nimicirea Regimentului 5, drept opera sa...

— Domnule Zvonariov, dumneavoastră nu sunteți aici decât martor şi ca atare n-aveți dreptul să faceți aprecieri asupra activității generalului, şi cu atât mai puțin, prin expresii ofensatoare. Mă văd nevoit să vă retrag cuvântul.

— E scandalos să i se retragă cuvântul unui martor pentru că dezvăluie adevărul! tună vocea lui Boreiko.

— Dacă-i aşa, de ce s-au mai citat martorii!

— Pentru asemenea crimă trebuiesc pedepsiți cu moartea, se auzeau strigăte indignate în sală.

După Zvonariov depuse Endjeevski.

— În bătălia de la Kindjou, generalul Fok s-a dovedit nu numai trădător, ci şi laş, îşi începu Stah mărturia.

— Domnule porucic, dacă veți continua în felul acesta, vă retrag cuvântul şi vă trag la răspundere pe cale disciplinară pentru ofensa superiorului.

— Domnule preşedinte, eu nu ofensez pe nimeni, ci doar le spun lucrurilor pe nume. În calitate de comandant al cercetării, urmă Stah, calm, fără sfială, ştiam că o întreagă armată japoneză ocupase poziții în fața Regimentului 5, şi am raportat acest lucru direct la statul-major al generalului Fok. Generalul Fok n-a dat nici o atenție raportului meu. Când bătălia s-a declanşat pe toată linia, când a devenit evident că informațiile cercetării erau întemeiate, generalul Fok, pur şi

simplu, şi-a pierdut capul de spaimă. El a lăsat în voia soartei Regimentul 5, slăbit de pierderi sângeroase, decimat, şi a ordonat rezervelor să pornească imediat, în marş forțat, direct spre Port-Arthur. Detaşamentul meu de cercetaşi, cu un efectiv de două sute de puşcaşi, a primit ordin de la generalul Fok să acopere retragerea. Gândiți-vă! Un detaşament de cercetaşi trebuia să oprească înaintarea unei întregi armate japoneze spre Port-Arthur! Generalul Fok a fugit ruşinos, salvându-şi pielea, şi lăsând în voia soartei soldații, tunurile şi muniția...

— Acuzatul, la vârsta sa, ar putea să vă fie tată, îl întrerupse procurorul pe Stah. S-ar cuveni să vă abțineți de la asemenea expresii, din respect pentru părul său cărunt.

— N-am pentru ce să-i respect părul cărunt, domnule procuror, răspunse Endjeevski demn, îndepărtându-se.

— Regret că la Arthur nu l-am spânzurat pe mucosul acesta pentru indisciplină şi pentru apucăturile lui „roşii”! strigă Fok furios.

Abia pe înserate veni şi rândul lui Boreiko.

— Fii calm, Borea, îl sfătui Olia, însoțindu-l câțiva paşi. Nu te aprinde! Păstrează-ți cumpătul şi vorbeşte liniştit. Nu le da prilejul să-ți retragă cuvântul. Bineînțeles, procesul e o comedie. Dar mai bine să râdem noi, şi nu ei. Îi strânse mâna. Şi acum, succes!

— În ziua de 2 decembrie 1904, în fortul Nr.11 a fost ucis iubitul nostru general Kondratenko, începu Boreiko cu glas scăzut. Comanda operațiilor de apărare a fost preluată de generalul Fok. Dar ce a făcut noul comandant? La 4 decembrie, el a ordonat să se predea japonezilor fortul Nr.11. Fortul, asaltat zadarnic luni întregi de japonezi, fortul care ne-a costat atâta sânge, atâtea vieți! Poate exista vreo necesitate de a se proceda astfel? Aveam inamicul în față? Era capitularea inevitabilă? Înfierbântându-se treptat, vocea lui Boreiko tună: Nu! La 7 decembrie, ostaşii noştri erau încă stăpâni pe fort.

Japonezii încetaseră atacurile, convingându-se de inutilitatea lor. Totuşi, fortul a fost predat. Predat, din ordinul lui Fok. Kondratenko şi-a dat viaţa pentru el, iar Fok l-a predat şi, prin aceasta, a deschis drumul inamicului spre Port-Arthur. Nu-mi va fi îngăduit să calific aici acest lucru drept trădare, drept vânzare, dar poporul va şti să-şi dea singur seama de aceasta.

După căderea fortului Nr.11, au fost predate fortul Nr.111 şi punctul fortificat Nr.11. Ca să poată fi menţinute, le trebuiau oarecare întăriri din rezervă. Generalul Fok, dimpotrivă, a redus la mai puţin de jumătate efectivul garnizoanei acestor forturi. N-a fost aceasta o trădare categorică a îndatoririlor sale de ostaş? întrebă Boreiko, tare, răspicat.

În sală se stârni rumoare.

— În ştreang cu Fok!

— Era de mult timpul să fie spânzurat pentru trădare!

— Să mergem mai departe, urmă Boreiko, dominând cu vocea lui tunătoare larma stârnită de revoltă: Din ordinul lui Stessel, generalul Fok a dispus evacuarea trupelor noastre de la Zidul chinezesc, pe porţiunea dintre luneta Kuropatkin şi bateria B. Prin abandonarea zidului chinezesc, se desfiinţa efectiv linia de apărare de bază a Frontului de est. Ostaşii şi-au dat şi ei seama de această trădare – auziţi? – Boreiko se întoarse spre acuzaţi – ei, şi nu voi, au rămas credincioşi jurământului! Ei au refuzat să vă execute ordinul vostru trădător. Şi Stessel ce a făcut atunci? A ordonat bateriilor din linia a doua să deschidă din spate focul asupra Zidului chinezesc şi a bateriei B. Nu japonezii, ci ruşii, din ordinul lui Stessel, au tras asupra ostaşilor noştri! Era clar că generalii Stessel şi Fok se înţeleseseră cu japonezii asupra predării fortăreţei ruseşti! Nu este oare aceasta trădare de patrie? tună vocea lui Boreiko în toată sala.

— Ei bine, aceasta-i revoltător, strigă încordat preşedintele Curţii. Ştabs-căpitan Boreiko, aţi pierdut simţul măsurii! Nu sunteţi aici în calitate de procuror, de reprezentant al

acuzării, ca să pronunțați rechizitorii. Culpa acuzaților nu este încă dovedită! Vă retrag cuvântul şi vă somez să părăsiți sala de şedințe!

Ultimele cuvinte ale preşedintelui dispărură în vacarmul glasurilor pline de indignare. Oamenii săriră de pe locurile lor repezindu-se spre masa procurorului. Se produse o învălmăşeală cumplită. Preşedintele se spetea tot strigând în zadar. Era cu neputință să restabilească ordinea. Nu-i mai rămânea altceva, decât să declare şedința închisă.

Felul reprobabil în care erau conduse dezbaterile îi revolta nespus pe Boreiko şi pe Endjeevski. Uneori, după şedințele Curții, treceau la soții Zvonariov ca să se mai liniştească. Declarația lui Stessel cu privire la fuga sa din Fort-Arthur şi la dispariția aurului chinezesc de captură l-a indignat la culme pe Boris Dmitrievici.

— Închipuie-ți, Serioja, spunea Boreiko cu mânie în ziua aceea. Când a fost întrebat de ce a părăsit în voia soartei garnizoana Arthurului, de ce a întins-o în Rusia şi nu s-a predat japonezilor, acest general nemernic a răspuns fără să clipească: „*Am făcut acest lucru din porunca împărătesei mame*”. Boreiko zâmbi disprețuitor. Şi-a găsit un comandant cu fustă! S-a stabilit că, după capitularea Arthurului, împărăteasa i-a trimis lui Stessel o telegramă în care şi-a exprimat satisfacția pentru faptul că o parte din garnizoană a scăpat teafără în urma asediului. Această telegramă se termină cu cuvintele: „*Voi fi bucuroasă să vă văd când vă veți înapoia!*” Ei, şi şmecherul de Stessel a interpretat aceste cuvinte ale Măriei Feodorovna ca pe un ordin de a se întoarce în Rusia. Neobrăzarea lui i-a surprins până şi pe cei de la Curte! Pe bătrâna țarină era cât pe ce s-o apuce damblaua. Țarul i-a cerut explicații în această privință, şi se zice c-ar fi foarte nemulțumit de Stessel. Cum să nu fie! Descurcă-te cum te taie capul, dar ferească sfântul să atingi pe careva din familia imperială!

— Stessel n-are nimic de pierdut, aşa că riscă totul ca să scape, spuse Zvonariov.

— Povestea dispariției aurului chinezesc e şi mai şi, spuse Endjeevski. După aprecierile experților, tezaurul nostru aflat la Arthur a fost în valoare de opt sute de mii de ruble. În realitate, această valoare era de zece ori mai mare. Aurul n-a fost evacuat nicăieri şi nici predat japonezilor. Totuşi, a dispărut fără urmă.

— Doar un tezaur nu-i ca un ac în carul cu fân! exclamă Varia, cu îndoială.

— Stessel afirmă că a predat aurul japonezilor, dar nu posedă nici un fel de acte justificative. Generalul Noghi a declarat oficial că comandantul armatei japoneze n-are nici o cunoştință cu privire la acest aur, spuse Endjeevski, desfăcându-şi larg brațele.

— Nu l-au întrebat pe Stessel ce a evacuat din Arthur cu treizeci şi trei de căruțe? aminti Zvonariov.

— Ba l-au întrebat, răspunse Boreiko. A spus că în căruțele acelea erau obiecte de uz casnic, covoare ale rezidentului Alexeev, şi aşa mai departe.

— Şi l-au crezut?! exclamă Varia ironic. Trebuie să i se facă percheziție la domiciliu, să i se întoarcă toată casa cu susul în jos.

Boreiko dădu din cap sceptic:

— Alții or fi ei cum or fi, dar *madame* Stessel nu e o proastă. Îmi permit să vă asigur că atunci când a venit încoace de la Arthur, a avut ea grijă să depună aurul spre păstrare la una din băncile din străinătate. Acolo se află în deplină siguranță, chiar dacă ar fi fost furat de o sută de ori.

— Depinde de bancă, precizează Zvonariov. Probabil că aurul se află în safeurile vreunei bănci engleze sau elvețiene.

— Parcă nu-i totuna unde l-a depus! De ce n-ar fi făcut-o şi la o bancă franceză sau germană? se miră Varia.

— Ei, nu-i totuna! răspunse Zvonariov clătinând din cap. Stessel a fost demascat în Franța înainte de a se întâmpla acest lucru la noi. Acolo, nu putea dosi aurul, iar Germania, dat fiind legăturile de familie cu țarul nostru, ar fi în stare chiar să-l predea. Toți şnapanii şi escrocii internaționali şi-au

păstrat de când lumea în Anglia averea făcută din jaf. Tot acolo şi-a plasat capitalurile chiar şi familia noastră imperială.

— Cu alte cuvinte, Stessel e nu numai un laş şi un trădător, ci şi un tâlhar sadea, izbucni Varia cu dezgust.

— Ei, parcă puțini tâlhari sunt în conducerea treburilor Rusiei?! exclamă Endjeevski. Să-l luăm, bunăoară, pe unchiul țarului, marele duce Vladimir Alexandrovici. A fost ales preşedintele unui comitet instituit pentru a patrona construcția unei biserici monumentale cu hramul „*Mântuitorului*” pe locul unde a fost ucis tatăl lui, Alexandru al II-lea. Cu acest prilej a furat peste un milion de ruble. Sau marele duce Alexandr Mihailovici, care se ocupă de problemele aviației. Acesta a fost poreclit pe față „hoțul zburător”. Serghei Mihailovici jecmăneşte artileria. În perioada încheierii tratatului de la Portsmouth, Vitte a făcut o avere de milioane, jucând la bursă. Ei, parcă poți să-i înşiri pe toți?

— Dar aceasta e o neruşinare! Unde o să ajungem! exclamă îngrozită Zvonariova.

— Să vedem încotro ne va duce soarta noastră cea vitregă, oftă Serghei Vladimirovici.

— Eu cred că nu mai e mult până la izbucnirea unei noi revoluții, rosti Boreiko, îngândurat şi, cuprinzând pe toți cu o privire aprinsă, încleştă pumnii: De astă dată, însă, va fi mai violentă decât în ‘905...

Câteva clipe tăcură cu toții cu gândul la soarta care îi era rezervată Rusiei. Deodată, în vestibul, sună clopoțelul urmat de o voce scăzută, uşor răguşită:

— Bucuroşi de oaspeți?

— Tăticu! strigă Varia, sărind de la locul ei.

Belîi se ivi în uşă. Îşi sărută fiica, şi-i spuse cu duioşie paternă:

— Am venit să văd cum trăiți, ce mai fac ai tăi. Maică-ta mi-a poruncit cu străşnicie să-i povestesc totul amănunțit.

Zvonariov şi ofiţerii se ridicară de pe scaune. Generalul le strânse mâinile prietenos şi se aşeză la masă. Varia se duse să pregătească ceaiul.

— M-am săturat până peste cap de procesul acesta, spuse generalul, obosit, nervos. Doar e limpede că Stessel, Fok şi Reis sunt vinovaţi, că Smirnov se află doar din întâmplare pe banca acuzaţilor. Totuşi se caută să se complice, să se încurce lucrurile. Peste cinci-şase zile voi pleca, aşa că am trecut pe la voi să văd ce mai faceţi.

— Nu vrei să treci pe la Stessel înainte de plecare? îl întrebă Varia.

— Nu, răspunse Belîi. Stesselii văd în mine un duşman personal. Ei nu pot înţelege că datoria mea de militar şi de om cinstit nu-mi îngăduie să depun mărturie împotriva adevărului, chiar de le-aş fi de zece ori rudă.

— Vera Alexeevna şi Rusea ne acuză şi pe noi că suntem insensibili şi cruzi, spuse Varia. Totuşi Serioja nu poate declara decât adevărul!

— Din păcate Stessel s-a băgat până în gât în afaceri necurate şi a făcut prea mult rău Rusiei, ca să mai poată fi apărat de cineva, spuse Belîi încruntat. Tuturor le-a făcut rău: şi infanteriştilor, şi artileriştilor şi, mai cu seamă, marinarilor. Amiralii Grigorovici, Viren, Şcensnovici şi Essen au făcut depoziţii nimicitoare împotriva lui. Grigorovici l-a caracterizat drept un laş, un fanfaron, un lăudăros care, numai printr-o gravă eroare, a ajuns comandantul fortăreţei.

— Dintre marinari, n-au fost citaţi ca martori decât foarte puţini, şi numai amirali, iar dintre ofiţerii inferiori numai vreo doi-trei. Desigur, marinarii profită de prilej spre a se răfui cu Stessel pentru cele petrecute la Arthur. Îl acuză că a provocat intenţionat neînţelegeri între marină şi armata de uscat, ceea ce a contribuit la scăderea capacităţi de apărare a fortăreţei, adăugă Boreiko.

— Şi noi am fi vrut să plecăm acasă, dar nu ni se dă voie până la încheierea dezbaterilor. Ni s-a spus că am putea fi chemaţi din nou să repetăm depoziţiile, se plânse Endjeevski.

— Fii pe pace: după declarațiile noastre de azi, nu prea cred că ar mai vrea careva să ne audieze încă o dată. Nu le convine, zâmbi Boreiko.

După o clipă de tăcere, generalul aruncă o privire spre ziarul de pe masă şi spuse nemulțumit:

— În ziare şi reviste s-a încins o dispută înverşunată intre adversarii lui Stessel şi partizanii lui. Îşi spun cuvântul numeroşi ofițeri, criticându-şi comandanții şi, cu acest prilej, adeseori se răfuiesc cu ei în chestiuni personale. Părerea mea e că asemenea manifestări sunt inadmisibile în armată. Dacă nu eşti mulțumit de stările de lucruri din armată, dă-ți demisia, şi apoi, critică după pofta inimii, dar atâta timp cât porți uniforma militară, ține-ți gura.

— Sunteți cumva de părere că şi depozițiile făcute la proces împotriva lui Stessel şi a celor din şleahta lui sunt de asemenea inadmisibile? întrebă Endjeevski, nu fără ironie.

— Eu vorbesc cu totul altceva! răspunse Belîi ridicând din umeri. În fața instanței de judecată, Stessel şi complicii lui nu sunt comandanți militari, ci pur şi simplu acuzați. Depozițiile împotriva lor nu subminează nici autoritatea superiorilor şi nu compromit uniforma militară. Pe când în ziare, ofițerii îşi critică superiorii direcți, iar uneori, chiar şi pe cei indirecți. Iată împotriva cărui lucru protestez categoric, preciză generalul, adăugând: Sunt informat că procesul va lua sfârşit spre finele lui ianuarie. Deci, până atunci mai avem vreo săptămână şi ceva.

— Vă suntem foarte recunoscători, excelență, pentru această veste plăcută. De două luni ne-am săturat să tot umblăm hai-hui pe aici fără nici o treabă, răspunse Boreiko.

Musafirii plecară curând, şi Belîi rămase în mijlocul alor săi.

Capitolul 16

Abia în ziua de 7 februarie 1908, după dezbateri care ținuseră mai bine de două luni, a fost, în sfârşit, pronunțată decizia în procesul lui Stessel.

Publicul care umpluse sala până la refuz ascultă în picioare considerentele amănunțite ale hotărârii înaltei Curți. Acuzații stăteau şi ei în poziția de drepți, ascultând cu luare-aminte ceea ce se citea.

— *„Conform rescriptului maiestății-sale imperiale, înalta Curte de Justiție Militară Penală constituită în complet de judecată în cauza în care au compărut fostul general-locotenent Stessel, foştii generali Fok, Reis şi Smirnov acuzați că au predat prematur fortăreața Port-Arthur...*" citea preşedintele instanței, generalul Akimov, monoton, plictisitor.

În rândul întâi doamna Stessel, înconjurată de ai săi, nu-şi mai lua privirea contrariată de la soțul ei. Stessel, palid, cu mâinile şi fața scuturate de un tic nervos, bea mai în fiece clipă câte o înghițitură de apă, din carafa care se afla aproape de el. Pe chipul pământiu al lui Fok stăruia o expresie de nepăsare, de parcă decizia Curții nu l-ar fi privit de loc. Reis părea cel mai agitat dintre toți. Picioarele i se tăiaseră şi era atât de palid, încât părea că va leşina din clipă în clipă. Smirnov, cu obrajii ca de obicei rumeni de sănătate, păstra un calm desăvârşit, ascultând cu un aer plictisit citirea deciziei care nu se mai sfârşea.

— O lungesc şi o tot lungesc, nu mai ajung odată la capăt, spuse Varia, privind nerăbdătoare la ceas. Puteau s-o spună pe scurt: Stessel, Fok şi Reis sunt condamnați la moarte pentru înaltă trădare, iar Smirnov achitat.

— Rămâne de văzut, spuse Boreiko cu glasul lui de bas înăbuşit. Poate c-o tărăgănează atât pentru a le anunța în locul condamnării la moarte, mulțumirile țarului.

— Ei, atunci o să-i strig în față preşedintelui Curții că e un ticălos, spuse Varia.

— Şi o să capeţi trei ani închisoare pentru ultraj adus Curţii, o preveni Zvonariov.

Generalul Akimov tăcu o clipă, îşi drese glasul apoi, ridicându-l puţin, citi rar şi răspicat:

„Curtea decide:

Generalul-locotenent în retragere Stessel, Anatoli Mihailovici, în vârstă de cincizeci şi nouă de ani, vinovat de predarea prematură a fortăreţei Port-Arthur, neuzând de toate posibilităţile pentru prelungirea rezistenţei, infracţiune prevăzută de articolele ... din Codul Justiţiei Militare, e condamnat la moarte prin împuşcare."

— Oh! exclamă Vera Alexeevna şi izbucni în hohote isterice de plâns.

Fu condusă afară din sală de braţ. Stessel păli şi mai tare, se clătină pe picioare şi-şi acoperi faţa cu mâinile.

Un vuiet de încuviinţare străbătu sala. Careva dădu să aplaude, dar i se strigă să înceteze.

— Totuşi, iată că măcar un trădător a fost condamnat la moarte! şopti Varia cu satisfacţie, strângând mâna lui Boreiko care stătea lângă ea.

— Domnilor, vă rog să respectaţi liniştea şi ordinea! rosti preşedintele Curţii cu glas tare. Apoi, continuă lectura:

„Având în vedere că, sub comanda lui Stessel, fortăreaţa Port-Arthur a rezistat timp de unsprezece luni la un asediu nemaiîntâlnit în istoria militară, uimind întreaga lume prin eroismul apărătorilor ei, Curtea decide a se solicita maiestăţii-sale comutarea pedepsei cu moartea pronunţată împotriva condamnatului Stessel în zece ani de recluziune în fortăreaţă."

Această hotărâre stârni un val de indignare în sală.

— Nu sub comanda lui Stessel, ci în ciuda măsurilor acestui trădător a rezistat fortăreaţa unui asediu atât de

îndelungat! strigă Boreiko mânios.

— A predat fortăreața şi, pe deasupra, a furat aurul! se auzea din toate părțile.

— O mână spală pe alta!

— Ar trebui să-i dați şi o decorație pentru trădarea lui!

Preşedintele scutura desperat clopoțelul, chemând publicul la ordine. Abia într-un târziu se restabili liniştea. Când se afirmă că vinovăția fostului general Fok nu fusese dovedită şi că era achitat, asistența fu din nou zguduită de un val de indignare.

— Nu e just! Să se revină asupra deciziei!

— Fok e şi mai vinovat decât Stessel!

— În ştreang cu amândoi!

Ofițerii din serviciul de ordine al Curții încercau în zadar să-i potolească pe militarii din sală care vociferau indignați.

— Vă sfătuiesc să vă îndepărtați, ca să nu aveți neplăceri serioase, îl avertiză Boreiko pe un căpitan de serviciu care se apropiase în fugă de el.

Înfățişarea lui Boris Dmitrievici era atât de amenințătoare, de elocventă, încât căpitanul se grăbi să se retragă.

În aceeaşi clipă, Varia se luă la harță cu alt ofițer:

— Rişti să capeți o palmă dacă n-o iei din loc cât îți spun cu frumosul! îl amenință Varia.

— Doamnă, nu ştiu cine sunteți..., începu el.

— O rusoaică cinstită, adânc revoltată de achitarea acestui ticălos de Fok! i-o retează Varia.

— Aceasta nu vă dă dreptul de a tulbura liniştea în sala de judecată, stărui ofițerul de serviciu.

— Cară-te de lângă soția mea! îi strigă Zvonariov scos din răbdări.

Ofițerul n-apucă să strige decât „*Protestez*", când Boreiko îl îmbrânci spre ieşire. Se stârni un vacarm infernal.

— Domnilor, domnilor, vă rog să păstrați liniştea! Lăsați-mă să termin lectura deciziei! se ruga preşedintele răguşit.

Cu multă greutate, oprindu-se mereu din pricina vacarmului, izbuti să citească hotărârea până la sfârşit.

Achitarea lui Reis stârni de asemenea indignarea publicului, iar dispoziția asemănătoare în ceea ce îl privea pe Smirnov fu întâmpinată cu strigăte de încuviințare din partea majorității celor prezenți în sală.

— Pe temeiul celor expuse mai sus, ordon ca Anatoli Mihailovici Stessel, condamnat de Curte pentru crimă de înaltă trădare, să fie pus sub escortă, încheie preşedintele.

Doi soldați cu arme se postară de ambele părți ale lui Stessel.

— Nu sunt vinovat! Vinovați sunt alții, care nici n-au fost judecați! strigă Stessel, cu pumnii încleştați.

Fața lui era învăpăiată de indignare şi de mânie.

— Scoateți condamnatul din sala de şedințe! ordonă preşedintele.

— La dreap-ta! Înainte, marş! îi comandă subofițerul din gardă fostului general, şi Stessel, executând prompt ordinul, îşi îndreptă ținuta, părăsind sala în cadență.

Preşedintele declară şedința Curții închisă. Membrii completului de judecată părăsiră sala grăbiți.

Văzând starea de extremă iritare care domnea în public, nici unul din ofițerii de serviciu şi din funcționarii Curții nu mai încercau să facă ordine în sală. Lumea ieşea încet, discutând cu aprindere şi exprimându-şi indignarea.

— A avut dreptate Blohin! spuse Boreiko, posomorât. Trei inşi au fost achitați de Curte, iar pe al patrulea îl va achita țarul.

— Corb la corb nu-şi scoate ochii, zâmbi mohorât Endjeevski.

Capitolul 17

Înainte de plecare, se adunară cu toții la soții Zvonariov. Veni şi Blohin care era din nou tată. Şura născuse de curând un băiețel la policlinica Institutului de medicină pentru femei. Totul mersese bine. Pruncul era sănătos şi cântărea douăsprezece funturi.

— Ce nume i-ai pus? întrebă Boreiko.

— Popa l-a botezat Ivan, aşa că acum se află pe lume încă un Ivan – Ivan Filipovici Blohin, un omuleț tare gălăgios, zurbagiu. Când începe să țipe, vuieşte toată ulița, răspunse Blohin, răsucindu-şi țanțoş mustățile.

— Leit taică-său, zâmbi Varia. Nu tace...

— Dar ce credeți dumneavoastră, Varvara Vasilievna: trebuie să tăcem când noi şi alții ca noi suntem păcăliți, înşelați la socoteală? o întrebă Blohin privind-o cu luare-aminte. Uneori, e vorba de altul, şi tot nu poți să taci. Noi, muncitorii, suntem toți pentru unul, şi unul pentru toți! Altfel nu se poate...

— Ai nevastă şi trei copii, aşa că n-ar strica să te gândeşti şi la interesele dumitale.

— Toate interesele sunt şi ale mele. Azi îl atinge pe unul, mâine pe altul, aşa că până la urmă îmi vine şi mie rândul. Trebuie să ne sprijinim cu tărie unul pe altul Atunci ăi mari au s-o lase mai moale, ba chiar au să se teamă să ne mai terfelească obrazul, răspunse Blohin cu convingere.

— Aşa este, Filea! îl sprijini Boreiko. În unire stă puterea cea mai mare a muncitorilor care luptă pentru drepturile lor.

— Oh, Borea, nu cumva îl citeşti pe Marx? exclamă Zvonariov mirat.

— Eu nu, dar Olenka da, răspunse Boreiko arătând spre soție. Ea se mai îndeletniceşte şi cu asemenea lucruri. Ei, şi, din când în când, mă mai lămureşte şi pe mine.

— Chiar că trebuie citit neapărat, întări Blohin. Parcă-ți cade o perdea de pe ochi şi vezi totul altfel. Păcat că-s cam slab la buchii, oftă el cu părere de rău.

— Trebuie să înveți, Filip Ivanovici, îl sfătui Endjeevskaia. Dacă te-ar învăța cineva carte, ai putea să ajungi departe. Păcat că nu stai aproape de noi. Te-aş prepara ca să dai examenele în particular, măcar patru clase, iar apoi, şi cursul întreg al şcolii reale.

— Că trebuie, e adevărat, trebuie, Elena Feodorovna! încuviință Blohin. Dar muncitorul n-are vreme de învățătură, în cele zece chiar douăsprezece ceasuri de muncă te speteşti atât, că nu mai ai chef de nimic pe lumea asta. Pe deasupra, tătucul țar a clădit cârciumi pe toate drumurile ce duc la fabrici, pe când de şcoli în aşezarea muncitorească, nici pomeneală. Totuşi, am să învăț, am să învăț neapărat.

— Oamenii fără carte, neluminați la minte pot fi prostiți şi înşelați mult mai uşor, spuse Endjeevski.

După un prânz modest, începură să se pregătească de plecare. Soții Endjeevski porneau cei dintâi din gara Varşovia, iar la două ore după ei soții Boreiko, din gara Nikolaevski. Blohin îi petrecu împreună cu toți călduros pe cei care plecau, îşi făgăduiră să-şi scrie unii altora amănunțit despre toate cele. Liolea îi pofti pe toți să vină vara la ea, în Polonia.

Despărțirea de Boreiko fu şi mai călduroasă.

— Ține minte, Filea: dacă ajungi vreodată la ananghie, sunt gata să-ți vin în ajutor, cu tot ce-mi va sta în putință, îi făgădui ştabs-căpitanul lui Blohin.

— Ai la Batum prieteni credincioşi pe care te poți bizui oricând vei avea nevoie, adăugă Olga Semionovna, strângându-i mâna cu putere.

— Ei, şi dumneavoastră vă puteți bizui pe mine în orice clipă, răspunse Blohin, mişcat.

— Îți mulțumesc pentru vorba bună! Mai ştii? Nu putea să mă dea afară şi pe mine din slujbă pentru felul meu de a gândi, care nu le place superiorilor. Atunci, intru muncitor la o fabrică şi am munci împreună, zâmbi Boreiko.

— De ce nu, Boris Dmitrievici? Muncim! răspunse Blohin cu voioşie. Doar n-am sta pentru întâia oară umăr la umăr.

Vă mai aduceți aminte, cum stăteam odinioară la Arthur, pe Utios?

— Cum să nu! exclamă Boreiko şi luându-şi rămas bun, îşi îmbrățişă tovarăşul de luptă.

În ziua de 5 martie 1908, s-a comunicat că țarul a confirmat decizia pronunțată în procesul lui Stessel. Generalul a fost degradat, i s-au retras decorațiile şi a fost condamnat la zece ani de recluziune în fortăreață. Negăsind suficiente elemente compromițătoare în comportarea sa, țarul nu i-a retras rangul de nobil.

Ceilalți acuzați au fost pur şi simplu achitați. Totuşi, pentru „motive de ordin familiar", au fost trecuți în retragere, fără dreptul la portul uniformei, dar cu pensie.

În ziua de 7 martie, orele zece dimineața, nobilul Stessel a fost încarcerat în curtina[30] „Ekaterinskaia" din fortăreața Petropavlovsk. Iată ce scriau ziarele despre celula lui:

> *„Este o odaie uscată, cu multă lumină, cu tavan înalt şi cu două ferestre zăbrelite, cu suprafața de şaizeci arşini*[31] *pătrați. Înăuntru se află un pat cu arcuri, o masă, scaune, un dulap, o canapea, un fotoliu şi o oglindă. Cele din urmă obiecte au fost puse la dispoziția deținutului cu autorizația specială a maiestății-sale."*

Într-o zi, întâlnind-o pe Rusea pe bulevardul Nevski, Varia află de la ea ce regim avea Stessel în recluziune. I se servea masa de la popota ofițerilor fortăreței. Vera Alexeevna îl vizita în fiecare zi, iar de sărbători erau admise şi alte cunoştințe. Stessel se apucase să scrie o carte: „*Răspuns duşmanilor mei*".

I se îngăduia să se plimbe oricât dorea prin curtea din incinta fortăreței. I se făgăduise instalarea unui telefon în cameră. Vera Alexeevna făcea demersuri pentru a i se aproba să vină acasă o dată pe lună.

— Te pomeneşti c-o să i se rezerve în permanență şi o lojă la operă, ori la Teatrul *Alexandrinski*, glumi Zvonariov.

— Nu e exclus, încuviință Varia. De pe acum se şi fac intervenții să i se mențină jumătate din pensie. În caz că i se va aproba şi acest lucru, va încasa trei sute de ruble lunar – mai mult decât tine!

— Se pare că e mai bine să fii general condamnat, decât inginer cinstit, răspunse Zvonariov posomorât.

PARTEA A DOUA

Capitolul 1

Varia intrase în anul IV al Institutului de medicină. Familia Zvonariov petrecuse vara anului 1908 într-o vilă din împrejurimile Petersburgului, pe malul râului Oredej. Şi Varia, şi copiii se întremaseră, se îngrăşaseră. Vasea – tuciuriu, ca un pui de negru, crescuse vizibil, vocea lui căpătase modulaţii caraghioase de adolescent, ca a unui cocoşel, iar micuţa Nadiuşa nu mai putea să stea o clipă în casă, alerga toată ziua prin curte. Cu ochii ei albaştri, înceată în mişcări, leit taică-său, ea îi moştenise firea domoală. Nu mai plângea aproape de loc, nu mai făcea nazuri – doar ofta din adânc atunci când o supăra ceva.

Serghei Vladimirovici venea din Petersburg în fiecare sâmbătă seara, petrecând duminica împreună cu ai săi.

Spre sfârşitul verii, Varia izbutise s-o convingă pe Şura Blohina să vină cu copilul pentru câteva zile la Oredej. Şura se întrema încet după naştere, şi viaţa în mijlocul naturii, înmiresmată de verdeaţa câmpului şi a pădurii, avu curând o influenţă binefăcătoare asupra sănătăţii ei.

Într-o sâmbătă, sosi şi Blohin, împreună cu Zvonariov. Era slăbit, tras la faţă, posomorât. Fără doar şi poate că rânduielile de la Arsenal nu-i erau pe plac. Dar, ca să nu-i pricinuiască neplăceri lui Zvonariov, care îl plasase în slujbă, se stăpânea din răsputeri să nu se ia la ceartă cu maiştrii. Uneori, e drept, încerca să acţioneze prin Zvonariov. Adeseori, acesta nu era de aceeaşi părere cu Blohin şi căuta să nu se amestece în diferendele dintre muncitori şi administraţia Arsenalului.

— Ne înşală la socoteli, iau şapte piei de pe noi, şi dumneavoastră, Serghei Vladimirovici, parcă aţi fi orb. Chiar mă apucă ciuda pe dumneavoastră! Ia uitaţi-vă mai cu luare-aminte şi chibzuiţi cum stau lucrurile, îl tot îndemna Blohin pe inginer.

Lăsându-se convins de argumentele lui stăruitoare, acesta luase de câteva ori apărarea muncitorilor în faţa

administrației, ridicându-şi-i pe şefi împotriva lui.

Arsenalul se afla în subordinea Direcției Generale a Artileriei. Comandant al Arsenalului era un general de artilerie, absolvent al Academiei, un anume von Maidel, neamț din regiunile Baltice.

Ajutorul lui era colonelul Tihmenov, un bărbat între două vârste, aproape de patruzeci de ani, însă de pe acum destul de corpolent, moale, indolent şi domol. Acesta ştia să se înțeleagă cu Maidel, deşi generalul avea un caracter dificil. De altfel, colonelul se înțelegea destul de bine şi cu muncitorii. Era glumeț din fire şi lor le plăcea umorul lui cam grosolan, colorat cu anumite expresii tari din limbajul popular.

Tihmenov se temea ca de foc de conflicte cu muncitorii, deşi îşi dădea foarte bine seama că nemulțumirile lor erau provocate adeseori dinadins de ohrană, pentru a-i identifica pe instigatori şi a pune mâna pe ei.

Alături de ofițeri, la Arsenal lucrau ingineri şi tehnicieni civili care aveau dreptul la pensie conform anilor serviți şi puteau să câştige suplimentar, dând consultații şi făcând expertize la diverse întreprinderi.

Situația muncitorilor – îndeosebi după înăbuşirea revoluției din 1905 – nu se deosebea cu nimic de starea de lucruri din fabrici în general. Şi aici se reduseseră salariile. Şi aici sindicatele şi organizațiile profesionale erau persecutate. Funcționarea caselor de asigurări nu era permisă decât în comun cu aceea a altor întreprinderi din raion, şi numai pe bază de rețineri din salariile muncitorilor. Concediile de o săptămână pentru muncitori, aprobate în 1905, fuseseră desființate, fiind menținute numai pentru maiştrii cu vechimea minimă de zece ani în serviciu la Arsenal. Durata zilei de muncă era de zece ore şi jumătate. Nu se luau nici un fel de măsuri pentru securitatea muncii şi oamenii erau răniți grav când într-o secție, când în alta. Cei rămaşi inapți de muncă erau concediați cu plata unor ajutoare de mizerie, şi nu aveau cui să se plângă.

Multe depindeau de maiştri. Aceştia aveau la Arsenal sarcina recrutării braţelor de muncă. În mod obişnuit, cei doritori să muncească se adunau la poarta Arsenalului în fiecare zi, dis-de-dimineaţă. În treaba asta maistrul tăia şi spânzura. El alegea oamenii, el îi trimitea la examenul medical, el le fixa perioada de probă. Uneori, şperţul, aldămaşul, hotărau totul. Maistrul angaja oamenii după placul lui, înlăturând adeseori muncitorii cu mai multă experienţă şi cu o calificare superioară.

Cu prilejul achitării drepturilor cuvenite muncitorilor se săvârşeau numeroase abuzuri. Listele de plată se întocmeau în birourile secţiilor, datele respective fiind furnizate tot de maiştri. Muncitorii erau plătiţi cu ora.

Sistemul amenzilor era larg răspândit. Se aplicau amenzi pentru rebuturi, pentru purtare necuviincioasă, pentru întârzieri, pentru lipsă de la lucru, şi de cele mai multe ori, pentru lipsă de respect faţă de şefi.

Oficial, dreptul de a amenda aparţinea şefului de secţie, dar, în fapt, el era concentrat în mâinile maiştrilor care raportau şefilor de secţii toate abaterile comise de muncitori. Şefii de secţii care, de obicei, luau partea maiştrilor, interveneau numai în cazuri de conflict între muncitori şi maiştri.

Administraţia recruta maiştri nu atât după calificarea acestora, cât după criteriul „lealităţii" politice. În majoritatea lor, aceştia erau muncitori între două vârste, cu casă grea, cu stagii mari în muncă, cumpătaţi cu băutura şi evlavioşi.

În urma furtunosului an 1905, se resimţea acut lipsa maiştrilor. Unii pieriseră în cursul evenimentelor revoluţionare, alţii plecaseră de la Arsenal, în aşteptarea unor vremuri mai liniştite. Direcţia Arsenalului fusese nevoită să promoveze ca maiştri muncitori tineri, firește, după cuvenita verificare politică. Totuşi, adeseori direcţia făcea greşeli – printre tineri se nimereau elemente foarte ridicate, departe de a fi devotate regimului, dar ştiind bine să-şi ascundă simpatiile.

Aşadar, Blohin n-ar fi fost potrivit ca maistru, din nici un punct de vedere: nu se distingea prin devotament politic, nici prin religiozitate, nici printr-o abstinență exemplară. În schimb, poseda acte din care rezulta că luase parte la apărarea Port-Arthurului, plus recomandația dată de Zvonariov – lucru hotărâtor: fără o verificare deosebită fusese angajat maistru la secția mecanică.

Pe lângă Blohin, în secție lucrau încă doi maiştri: Trofim Zaharovici Nikiforov şi Demid Petrovici Voronin. Nikiforov, un om cărunt, scund şi ursuz, trecuse de cincizeci de ani. Era exigent, aspru cu muncitorii şi în fața Direcției îşi susținea cu curaj punctul lui de vedere. Lucra ca maistru de vreo zece ani. În 1905, nu aderase la nici un curent politic.

Voronin muncea din fragedă copilărie la Arsenal. Îşi făcuse stagiul militar într-un batalion de pionieri de gardă.

Tras la răspundere pentru că participase la nişte întruniri ale soldaților, scăpase ca prin urechile acului. După ce fusese lăsat la vatră, se angajase la Arsenal ca strungar în fier. Ținuta lui ordonată, de fost ostaş din gardă, atrăgea atenția. Având destulă carte, abținându-se de la băutură şi executând prompt dispozițiile primite, îşi câştigase repede încrederea şefului de secție, căpitanul Bîstreev, fiind promovat ca maistru. La început, muncitorii îl priveau cu neîncredere, ca pe un fost sergent în garda imperială. Încet, încet, însă, neîncrederea lor dispăruse.

Având o fire deschisă, voioasă, drept cu subalternii, Voronin îşi câştigase simpatiile oamenilor. Numai Nikiforov îl privea cu rezervă, cu neîncredere.

Şeful secției mecanice, căpitanul Bîstreev, chel, ciolănos, stătea aproape tot timpul în biroul lui, bând ceai, vorbind la telefon, căscând şi iscălind la repezeală feluritele hârtii ce-i soseau de la maiştri şi funcționarii de la contabilitate. Rareori îşi făcea apariția prin secție, şi aceasta mai mult ca să se dezmorțească după atâta şedere pe scaun. Lua cunoştință de activitatea secției doar din rapoartele maiştrilor, fiindcă,

personal, nu se prea pricepea la producție şi nu-i plăcea să stea de vorbă cu muncitorii.

Când dăduse cu ochii pentru întâia oara de Blohin, figura acestuia concentrată şi ursuză îi atrăsese numaidecât atenția.

— De ce eşti aşa de posomorât? îl întrebă el familiar, cu toate că, de obicei, nu discuta cu maiştrii decât chestiuni de serviciu.

— Mi-a murit soacra, mormăi Blohin, spunând cel dintâi lucru ce-i trecuse prin cap.

— Păi, de vreme ce ai scăpat de o asemenea ființă vătămătoare, ar trebui să te bucuri, glumi Bîstreev.

— Aşa ar trebui, de bună seamă, încuviință concesiv Blohin. Dar iacă, nenorocirea e că urlă nevasta, plâng copiii.

— Dar câți copii ai? întrebă căpitanul.

— Trei. Guri destule, dar simbria mică, răspunse Blohin, scurt, cu amărăciune.

— Nu-i nimic: deschide ochii şi-o să vezi că se mai poate câştiga ceva pe ici, pe colo, sugeră Bîstreev. Numai, vezi să nu te pârască unul şi altul pentru treaba asta! îl sfătui căpitanul, frecându-şi cu tâlc degetul mare de arătător.

— Nu iau şperțuri! se împotrivi Blohin, clătinând din cap.

— Eşti un prostănac! Cine nu ia aici? Află că totul se bizuie pe şperț, adăugă Bîstreev povățuitor.

— Ce e drept, e drept, înălțimea-voastră! La noi, totul se bizuie pe şperț – nicăieri nu afli adevărul şi dreptatea! răspunse Blohin înviorându-se deodată, fiindcă ajunsese la tema atât de bine cunoscută.

— Dar să nu te întinzi prea mult la vorbă printre muncitori, în privința adevărului şi a dreptății! Şi aşa, sunt încredințați că toți îi înşelăm la socoteală şi-i jecmănim.

— Ați binevoit să spuneți curatul adevăr, înălțimea-voastră, întări Blohin fără întârziere, zâmbind şiret.

Cu aceasta se încheiase cea dintâi întrevedere între Blohin şi şeful de secție.

Noul maistru se puse destul de repede la curent cu utilajul, cunoscu muncitorii, rânduielile secției. Se aflase că Blohin

fusese dat afară din locul său de muncă anterior în urma unei ciocniri cu direcția. Acest lucru îi dispuse îndată pe muncitori în favoarea lui.

Într-o zi, se apropie de el strungarul Fomin, un muncitor negricios, uscățiv, cu fața prelungă, oacheşă şi, îngustându-şi cu viclenie ochii albaştri, îl întrebă vesel:

— Domnule maistru, se zice că vă place să vă războiți aprig!

— Pe vremuri, răspunse Blohin, fără a bănui unde voia să ajungă muncitorul, m-am războit la Arthur, cu japonezii.

— Dar cu altcineva nu v-ați mai războit? întrebă din nou Fomin, de astă dată mai încet. Ei, cum să vă spun? Cu japonezii de aici…

— Ce vrei să spui? trase cu urechea Blohin.

— Păi, cum să zic – sunt maiştri şi maiştri! răspunse Fomin în doi peri. Nu-s toți pe acelaşi calapod.

— Adică?… Blohin îl pironi cu o privire bănuitoare.

Fomin îi făcu cu ochiul, în semn de încredere:

— Unii-s pe calapodul patronilor, alții, pe ăl muncitoresc…

— A, aici voiai să ajungi! rosti Blohin ceva mai uşurat, şi-şi răsuci mustața. Ca să spun drept, calapodul patronilor e cam strâmt, îmi strânge piciorul!

— Ei, ştiam eu, zâmbi Fomin. Îmi pare bine, că nu m-am înşelat în privința dumitale, încheie el ceva mai familiar, şi dădu prietenos din cap. O să mai stăm noi de vorbă, Filip Ivanovici, şi nu numai o dată.

Acest schimb de vorbe fu cunoscut curând de numeroşi muncitori din secție. Blohin simțea că se năruise zidul de neîncredere care, de obicei, îl despărțea pe maistru de muncitor. În schimb, Voronin şi Nikiforov începură să-l privească pieziş.

— Ce faci, Filip Ivanovici? Ai început să te pui bine cu muncitorii? îl dojeni Nikiforov. Nu cumva ți-e frică c-are să te scoată cu roaba afară din secție? Degeaba te încrezi în ei.

— Pân-acu dumnezeu a fost milostiv cu mine – mi-a fost dat să-i car pe alții afară cu teleguța asta – eu n-am avut încă

parte de ea, răspunse Blohin.

— În ochii lor, tot slugoiul patronului rămâi. Îți zâmbesc în față, dar în lipsă te ocărăsc de mama-focului.

Voronin şedea încruntat fără să spună ceva. De altminteri, nici el, nici Nikiforov, nu se plânseseră deocamdată lui Bîstreev de familiaritatea cu care se purta noul maistru față de muncitori.

Capitolul 2

Într-o zi, la sfârşitul schimbului, se apropie de Blohin un muncitor – scund, firav, cu scurta numai zdrenţe, soioasă – şi, încruntându-şi mânios sprâncenele stufoase, îi spuse cu glas tare, ca să fie auzit de ceilalţi muncitori:

— Halal să-ţi fie, Filip Ivanovici, bine îi mai slugăreşti pe patroni, iar nouă ne sfeteriseşti şi bruma de câştig, ai? Ia uite-te – şi el îşi dădu în lături scurta îmbrăcată de-a dreptul pe pielea goală – eu n-am nici cămaşă pe mine şi mătăluţă...

— Stai, nu te răţoi. Hai, spune limpede, ce vrei? îl întrebă Blohin cu asprime.

— Aha, nu ştii! Muncitorul rânji mânios, înveninat. De ce nu mi-ai făcut socoteala cum trebuie? Te-ai gândit să mă înşeli ca să intri pe sub pielea şefilor, ai?

— Lasă gălăgia, îl struni Blohin cu glas înăbuşit. În privinţa asta, n-am nici un amestec. Şeful de secţie a hotărât să-ţi plătească lucrul la categoria a treia.

— Iacă aşa fac totdeauna – domnii maiştri ştiu să se descurce oricând! mormăi muncitorul şi se îndreptă gârbovit, spre strungul lui.

Lui Blohin i se făcu milă de el.

— Du-te la căpitanul Bîstreev, vorbeşte cu el, îl sfătui.

Muncitorul se duse la şeful de secţie. Bîstreev ridică din umeri, invocând nişte ordine pe care le dăduse comandantul Arsenalului, iar la contabilitate i se spuse că aşa hotărâse Direcţia Generală a Artileriei.

— S-au dus pe gârlă carboavele mele! spuse muncitorul, dând deznădăjduit din mână. Toţi sunt înţeleşi între ei, de la maistru până la şeful ăl mai mare. Nu găseşti nicăieri dreptate...

— Stai, nu mai bombăni: poate că te-oi ajuta cu ceva, îi făgădui Blohin.

Cine ştia mai bine ca el cât preţuiau trei ruble în gospodăria unui om sărac?! Îi era milă de bietul om. Aproape că-i venea să plângă de obidă. Ca să nu se facă de râs în ochii

muncitorilor, hotărî să-i ceară ajutor lui Zvonariov. Inginerul îi făgădui că va vorbi cu colonelul Tihmenov. Acesta lipsea însă din Arsenal, aşa că Zvonariov se duse direct la Maidel. Generalul se miră foarte mult de amestecul inginerului în acea problemă:

— Bine, dar ce te priveşte pe dumneata această chestiune? Dumneata lucrezi la biroul de construcții şi n-ai de-a face câtuşi de puțin cu asemenea probleme, observă generalul sec, contrariat.

— Sunt de părere că o asemenea retribuire a muncii omului nu este justă, şi am hotărât să raportez cazul excelenței-voastre, spre a se evita nemulțumirile muncitorilor, explică Zvonariov.

Generalul îl privi enervat şi aproape că se răsti la el:

— Domnule inginer, te rog să ții minte, o dată pentru totdeauna, că problemele în legătură cu muncitorii nu te privesc câtuşi de puțin, aşa că nu e cazul să mă deranjezi pentru asemenea fleacuri. Există şefi de secții – ei trebuie să soluționeze astfel de cazuri, iar pe dumneata te invit să-ți vezi de treburile dumitale. Poți pleca, domnule inginer! Şi generalul îl concedie cu o mişcare din cap.

Încercarea lui Zvonariov de a-l ajuta pe muncitor se termină astfel lamentabil. Ieşi opărit din biroul directorului, blestemând în adâncul sufletului şi rânduielile de la Arsenal, şi şefii, şi pe el însuşi, laolaltă cu Blohin. Îl apăsa gândul că va trebui să-i spună că încercarea lui eşuase.

— Iertați-mă, Serghei Vladimirovici, îl întâmpină Blohin în secție, observând cât era de stânjenit. Îmi pare rău... Nu trebuia să vă supăr cu treaba asta. Doar ştiam că aşa o să se întâmple. Îmi ieşisem însă din fire, rău de tot. Mi-am zis: dacă mă duc eu, îmi sare țandăra şi iese cu chelfăneală. D-aia am venit la dumneavoastră. – Blohin tăcu o clipă. Apoi, mototolind în mâini o cârpă unsuroasă, adăugă: Şi dumneavoastră spuneați: „Luptă economică”... Ce rost mai are?

Seara după lucru, Blohin plecă repede spre stradela Tverskaia. Cunoştea bine micul apartament de la etaj. Acolo, se întâlnea adeseori cu Ivan Gherasimovici, secretarul comitetului raional al bolşevicilor.

— Nu te aventura, nu trăncăni nimic de prisos, ia seama la oameni, studiază-i, îl dăscălea Ivan Gherasimovici pe Blohin. Nu uita că lucrezi într-un arsenal, o fabrică de armament. Dacă ai să cazi în cursă, nimereşti drept la Curtea Marțială, şi atunci poți să te socoți pierdut. Iar noi avem nevoie de dumneata. După ce cunoşti bine oamenii, ei, atunci înjghebează pe îndelete organizația. Trebuie să ridicăm din nou muncitorimea, la ultima luptă, cea hotărâtoare: să nu luptăm pentru pomeni mărunte, ci pentru răsturnarea țarismului, pentru drepturi politice. Şi fii cu ochii în patru la maiştri, fereşte-te de provocări.

— Nu pot să rabd când văd că se fac nedreptăți muncitorilor! se plânse Blohin. Parcă clocoteşte totul în mine. Îmi vine să-l iau la pumni pe Bîstreev, ori chiar pe Maidel.

— Te doare sufletul, dar nu trebuie să te trădezi prin nimic. Şi să nu te încrezi în oricine. Poți să dai de unul care face pe oropsitul, pe năpăstuitul, îi spui tot ce ai pe suflet, şi după aceea, te pomeneşti, că e un agent provocator de-al lui Maidel, ori de-al lui Bîstreev. Sau, şi mai rău, un copoi al ohranei...

Blohin asculta povețele lui Ivan Gherasimovici, căuta să le urmeze întocmai, totuşi, din când în când, nu putea să rabde şi îşi dădea în petec.

— Nu ştii câtuşi de puțin să fii stăpân pe dumneata, îl mustra Ivan Gherasimovici. Un revoluționar în ilegalitate trebuie să aibă o voință puternică, de fier. Ți-amințeşti de Strahova? Iată un adevărat revoluționar! Şi-a pierdut omul drag, a suferit crunt, dar nu s-a lăsat doborâtă, a ținut piept, ba chiar s-a călit şi mai mult. Iată de la cine trebuie să iei pildă. Acum îndeplineşte o sarcină foarte importantă. Aduce din străinătate tipărituri ilegale...

Ivan Gherasimovici punea întrebări amănunțite despre condițiile de la Arsenal, despre oameni. Blohin îşi dădea seama că Ivan Gherasimovici cunoştea multe lucruri nu numai din cele auzite de la el, adeseori fiind chiar mai bine informat decât el. Totuşi, îl întreba una, alta, pentru ca Blohin să înțeleagă totul cât mai bine, cu mintea lui. Şi, într-adevăr: din aceste convorbiri, Blohin învăță să gândească altfel, să se orienteze asupra evenimentelor, să sesizeze esențialul. Pe nesimțite, fără ca noul său ucenic să se simtă jignit, Ivan Gherasimovici îl iniția în secretele marii cauze a revoluției.

Blohin îşi dădea seama că dintre cei de la Arsenal nu numai el avea legături cu comitetul ilegal şi că, deocamdată, era şi el supravegheat de alții. „Ei bine, înseamnă că aşa trebuie să fie”! îşi zicea el.

Într-o zi, cu prilejul plății salariilor, numeroşi muncitori nu-şi primiră toți banii la care socoteau că au dreptul. Se stârni o larmă cumplită. Cei nedreptățiți, se îndreptară spre direcție ca să ceară explicații. Bîstreev, şi după el colonelul Tihmenov invocară şi de astă dată o dispoziție a Direcției Generale a Artileriei.

Larma continuă şi luni.

— Ne-au jefuit de banii noştri munciți, strigau muncitorii. Mai bine îi bem la crâşmă, decât să-i dăm lui Nikolaşka{32}!

Marți, poliția ridică trei inşi dintre cei care protestau cu mai multă aprindere. Alți doi muncitori fură concediați, iar ceilalți se astâmpărară, de frica pedepselor.

— Au făcut pe dracul ghem! glumea Nikiforov într-un cerc de muncitori. Au zbierat, au răcnit, dar fără nici un folos. Fiecare ține mai întâi la pielea lui, nimeni n-are poftă să se ducă în Siberia pe cheltuiala statului. Oricât de rău ar fi aci, ei, da, nu faci o aşa foame, şi e mai puțin frig decât acolo. Acu oamenii s-au mai deşteptat.

— Nu-i vorba de deşteptăciune, Trofim Zaharovici, ci de teamă, obiectă Fomin. Cei care au fost mai îndrăzneți au fost

ridicați, iar celorlalți le e încă frică. Dar au să prindă şi ei curaj o dată, ai să vezi dumneata!

— Au uitat să te ridice şi pe tine, asmuțitorule! Mi se pare mie că şi tu o să înfunzi puşcăria într-o zi! îl amenință Nikiforovici cu degetul.

— Cu ajutorul matale nimic mai uşor! răspunse Fomin în zeflemea. N-ai decât să spui o vorbuliță acolo unde trebuie şi s-a isprăvit cu Fomin.

— Lua-te-ar naiba să te ia, gură spartă! scuipă Nikiforov cu ciudă. Trăncăneşti anapoda – de ridicat au să-i ridice pe cei ce nu sunt pe placul direcției. Dacă nu de tine, măcar de alții să ai milă, nerod ce eşti!

— A luat-o razna bătrânul! spuse clătinând din cap Voronin care se afla prin apropiere, privind în urma lui Nikiforov.

— Ba nu, Diomid Petrovici! obiectă Fomin. Află că e mai isteț, sau ca să zic aşa, mai şiret, decât noi amândoi: tace, ascultă ce vorbeşte fiecare, iar pe urmă, se duce la şefi: aflați înălțimea-voastră că prin secție se aud vorbe – aşa şi pe dincolo...

— Crezi că-i agent provocator? întrebă Voronin cu îndoială şi, fără să aştepte răspunsul, spuse cu convingere: Nu prea pare. Vulpoii ăia se bat în piept pentru cauza muncitorească, se iau în bețe cu direcția, îndeamnă la grevă, ba intră şi la pârnaie împreună cu muncitorii. Fac tot ce pot ea să câştige încrederea acestora, ca să afle, să iscodească totul, cât mai bine. Nu, Nikiforov nu-i din ăia. Doar că se teme pentru pielea lui. Ar fi gata să ne vândă pe toți, numai de el să nu se atingă.

Blohin asculta în tăcere acest schimb de vorbe, căutând să-şi dea seama ce hram purtau oamenii aceia care discutau față de el asemenea lucruri.

— Filip Ivanovici, dumneata ce părere ai despre toate acestea? îl întrebă Voronin pe neaşteptate.

— Nu-mi place să trăncănesc anapoda, răspunse Blohin în doi peri. Când o să vină vremea, o să se vadă ca în palmă în

ce ape se scaldă fiecare. Aşa că acu, la ce bun să ghicim în cafea?

În adâncul inimii Blohin nu prea avea încredere în Voronin: prea se arăta binevoitor faţă de muncitori.

După câteva zile, unul dintre oamenii lui Blohin nimeri cu mâna dreaptă într-o curea de transmisie şi fu rănit atât de grav, încât îl ameninţa o invaliditate totală. Fu transportat în nesimţire la spitalul municipal.

Bîstreev înaintă imediat comandantului Arsenalului un raport despre accident. Profitând de faptul că accidentul se produsese a doua zi după o sărbătoare, Maidel puse pe raport următoarea rezoluţie: „*Muncitorul e de vină. A nimerit cu mâna în curea, probabil, fiind beat. Trebuia să se uite bine pe unde umblă.*" Cazul fiind astfel lichidat, raportul lui Bîstreev fu cusut la dosar, împreună cu alte hârtii rezolvate.

Aflând despre revoltătoarea rezoluţie a comandantului, muncitorii începură să se agite, cerând să i se acorde accidentatului ajutor pentru tratament. Voronin sprijini cu căldură această cerere, oferindu-se să se ducă la Bîstreev, spre a solicita ajutorul. Le propuse lui Blohin şi lui Nikiforov să-l însoţească, dar acesta din urmă îl refuză categoric:

— Câţi muncitori sunt schilodiţi la noi! Dacă s-ar da ajutoare la toţi, n-ar mai avea bani statul, declară el, dar întâlnind privirea dezaprobatoare a lui Voronin, mormăi: N-am de ce să mă bag în treburile astea. Nu merg.

Blohin şi Voronin se duseră la Bîstreev. Căpitanul le ascultă cererea nepăsător şi le răspunse scurt:

— O să capete cât i se cuvine. Nu intervin pentru mai mult. Să fi băut mai puţin de sărbători, şi atunci rămânea cu mâinile întregi.

Blohin îi povesti lui Zvonariov întâmplarea aceasta. Inginerul nu ştiu ce sfat să-i dea. Scoase din buzunar o hârtie de zece ruble şi i-o întinse lui Blohin:

— Ia-o, Filip Ivanovici, dă-i-o accidentatului. Asta-i tot ce pot face pentru el în împrejurarea de faţă. Maidel m-a învăţat minte odată...

— E-eh, Serghei Vladimirovici, spuse Blohin cu amărăciune. Dar poate trăi un schilod din pomeni? Doar la muncă a rămas invalid. Acum are cea mai mare nevoie de un ajutor. Şi apoi, de o pensie de la stat. Pe noi nu ne ascultă nimeni. Poate că mai încercați dumneavoastră o dată? Ce ziceți?

— Fie, o să vorbesc cu Tihmenov, încuviință Zvonariov, fără prea mult elan.

— Pare un om cumsecade, observă Blohin. Poate o să facă ceva.

Dar colonelul nu făcu nimic.

— De pensie nici vorbă, îi spuse el lui Zvonariov. Accidentatul lucrează numai de patru ani la noi. Pensie, douăsprezece ruble pe lună, se acordă numai după douăzeci şi cinci de ani de serviciu, dar şi atunci numai cu aprobarea specială a şefului Direcției Generale a Artileriei şi numai când e vorba de pierderea totală a capacității de muncă. Ar fi posibil să i se dea, să zicem, vreo cinci ruble drept ajutor unic, dar domnul Maidel nu va aproba nici acest ajutor, din principiu. El este de părere că muncitorul e personal vinovat de tot ce s-a întâmplat. Şi, după ce chibzui câteva clipe, propuse: Mai bine hai să dăm fiecare cât poate, câte zece, câte cinci ruble – o să se strângă o sumă bunicică.

— Dar de ce nu se poate aplica, în cazul de față, legea care e în vigoare, pentru asigurarea muncitorilor în cazuri de accidente? întrebă Zvonariov.

— Nu-i vorba de o lege, ci de nişte norme tranzitorii, precizează Tihmenov. Aplicarea acestor norme e facultativă, nu obligatorie. În plus, pentru a se stabili că muncitorul n-a fost accidentat în producție din vina lui trebuie chemat un inspector pentru fabrici şi uzine. Dumneata n-ai avut de-a face niciodată cu aceşti indivizi? Pentru o sticlă de vin, oricare din ei e în stare să scrie tot ce va dori şeful. Colonelul zâmbi cam strâmb, în condițiile de la noi, asigurarea obligatorie e un deziderat „absurd”, după cum se spune într-un anumit manifest al țarului.

Lui Zvonariov nu-i mai rămânea altceva decât să ia banii oferiți de colonel şi să plece.

— Da, asta-i viața dulce a muncitorilor noştri, spuse Blohin posomorât, după ce Zvonariov îi povesti ce vorbise cu colonelul Tihmenov. Ne schilodesc, şi apoi ne aruncă pe drumuri, ca pe nişte câini.

Serghei Vladimirovici îl sfătui să se adreseze şi inspectorului pentru fabrici şi uzine, dar Blohin înjură de mama focului şi scuipă:

— Nu-i cunoaştem noi pe lingăii ăştia ai patronilor?!

Capitolul 3

Gunoaiele erau scoase din secții de femeile de serviciu cu nişte roabe mari. Era o muncă grea, adeseori, peste puterile femeilor, mai ales ale celor gravide. Administrația Arsenalului nu ținea însă socoteală de aceasta. Gravidele erau trecute la o muncă mai uşoară doar cu câteva zile înainte de naştere. Ele nu aveau dreptul la concediu de naştere.

Într-o zi, la începutul schimbului de dimineață, o femeie gravidă suferi un accident. Scoțând gunoiul cu roaba, se împiedică, căzu şi se lovi grav la pântec, ceea ce provocă un avort, în stare gravă, fu dusă la spital, unde, peste puțin timp, muri. Muri şi pruncul.

Această întâmplare zgudui tot Arsenalul. Muncitorii de la secția mecanică lăsară cei dintâi lucrul şi cerură să vină Bîstreev. La început, căpitanul, speriat, nu voi să vină, dar Blohin îl asigură că muncitorii n-aveau de gând să comită violențe.

— Veniți, înălțimea-voastră, veniți: dacă se aprind spiritele e mai rău, îşi dădu cu părerea şi Nikiforov, speriindu-l şi mai rău pe Bîstreev. Sunt în stare să dea buzna peste dumneavoastră, aici, în birou.

— Dacă vin încoace, mă omoară negreşit. Dacă ies la el, mă sfâşie, bolborosea căpitanul cu buzele albe.

După multă şovăială, îşi puse şapca pe capul cu început de chelie, se închină şi se îndreptă spre secție unde muncitorii, stând în intervalele dintre strunguri, lărmuiau amenințător…

— Bună ziua, domnilor! Ce doriți de la mine? întrebă. Bîstreev cu voce mieroasă, tremurătoare, apropiindu-se de ei…

Fomin ieşi înainte:

— Înălțimea-voastră, am vrea să ştim: până când tot vor fi schilodiți şi omorâți muncitorii şi muncitoarele?

Căpitanul ridică din umeri şi răspunse bâlbâindu-se:

— Eu cred că în asemenea cazuri nu există nici o rea voință din partea direcției. Accidentele sunt totdeauna posibile…

— Dar dumneavoastră să faceți în aşa fel ca asemenea lucruri să nu fie cu putință! strigă careva din fundul secției.

— Aşa e! îl susținură zeci de glasuri în cor.

— Luați măsuri de protecție!

— Vreți să ne scoateți şi sufletul din noi pentru o nimica toată, apoi să ne lăsați schilozi, pe drumuri?

— Voi raporta acest lucru domnului comandant al Arsenalului, şi voi face ceea ce îmi va ordona, făgădui Bîstreev.

— Raportați-i şi în ceea ce priveşte protecția muncii pentru femei! îi aminti Fomin. Ați omorât femeia. Acum răspundeți pentru ea.

— Cine a omorât-o? Ce vină am eu? exclamă căpitanul.

— De ce să umblăm cu fofârlica, înălțimea-voastră? îl întrebă Blohin posomorât. Doar am auzit-o când v-a cerut voie să rămână acasă – zicea că-i vine curând sorocul să nască. Şi dumneavoastră ce i-ați răspuns? La țară, muierile nasc pe câmp, şi tu nu poți să naşti lângă strung?! Ei, şi femeia a născut înainte de vreme!

— Aha, va să zică şi dumneata le ții partea? răspunse Bîstreev, sfredelindu-l pe Blohin cu o privire mânioasă. Halal maistru, n-am ce zice!

— Îmi place dreptatea, înălțimea-voastră!

— Ei, cum rămâne cu protecția muncii femeilor? repetă Fomin.

— Voi raporta generalului! răspunse căpitanul dând din cap.

— Raportați şi despre concedii! tună careva cu glas gros.

În urma lui, răsunară alte strigăte:

— ...despre asigurări pentru cazuri de accidente...

— ...despre plata zilelor când lipsim pentru cauză de boală...

— ...despre ziua de muncă de opt ore...

Bîstreev abia dovedea să noteze revendicările muncitorilor, iar ei strigau într-una, ca în ajunul evenimentelor din 1905:

— Libertate deținuților politici!

— Să se desfiinţeze legea electorală din 3 iunie!

— Libertatea cuvântului, a presei, a întrunirilor!

Fiecare lozincă politică era primită cu strigătele de aprobare ale întregii secţii:

— De ce amestecaţi aici politica? încercă Voronin să-i „astâmpere" pe muncitori, dar nu-l ascultă nimeni.

— Vrem libertate, nu resturi de la masa patronilor! i-o retezară muncitorii indignaţi.

În cele din urmă, Bîstreev fu lăsat să plece. De la secţie se repezi direct la Maidel. Acolo îi găsi pe şefii altor secţii, care veniseră să raporteze şi ei despre mitingurile izbucnite spontan.

— Şi toate acestea, din cauza muierii aceleia afurisite de la dumneata! se răsti Maidel la Bîstreev. A cerut învoire – ei, trebuia s-o laşi să se ducă la toţi dracii. Acum, poftim, explică Direcţiei Generale a Artileriei! Toată presa de stânga o să facă mâine zarvă pe chestia asta şi o să provoace interpelări în Duma de Stat. La dracu! Nu văd cum am putea să ieşim din încurcătura asta afurisită!

— Să cerem aprobarea plăţii unei sume pentru înmormântarea femeii şi să intervenim pentru a se acorda o pensie muncitorului accidentat, sugeră Tihmenov. Aceasta ar duce la liniştirea spiritelor.

— Spiritele ar trebui liniştite cu nagaicele, nu cu concesiuni, spumega generalul. Prea puţini au fost bătuţi, spânzuraţi, împuşcaţi... Hm, se răzvrătesc iar! Şi unde? La un arsenal! Să fie împrăştiaţi, imediat!

— Ordonaţi să fie chemată armata? întrebă Bîstreev luând poziţia de drepţi.

— Nu, nu trebuie să ajungem până acolo, se împotrivi colonelul Tihmenov. Să analizăm revendicările muncitorilor – unde se va putea, le vom satisface, unde nu, le vom făgădui să intervenim şi spiritele se vor potoli, vor reveni la normal.

Propunerea aceasta a colonelului îi surâse lui Maidel, temperându-i numaidecât pornirile războinice.

— Poate că asta ar fi o soluție înțeleaptă, încuviință el şi se apropie de Tihmenov. Îți dau misiunea, colonele, să stabileşti concret toate revendicările muncitorilor, dar n-ai în nici un caz mandat să faci promisiuni sau să dai vreun fel de asigurări. Căpitanul Bîstreev şi inginerul Zvonariov vor merge împreună cu dumneata. Cel din urmă pare-mi-se că şi-a arogat de mult calitatea de avocat al muncitorilor, încheie generalul malițios.

...Între timp, muncitorii din toate secțiile ieşiseră grămadă afară, în curtea spațioasă a Arsenalului, unde se ținea un miting. Rosteau discursuri nu numai muncitorii, ci şi persoane străine de Arsenal, printre care Blohin recunoscu doi studenți – membri ai comitetului ilegal bolşevic. Se discuta cu aprindere dacă era cazul să se includă punctele politice în lista de revendicări care urma să fie prezentată administrației.

Trei dintre oratori se împotriveau categoric şi foarte elocvent formulării de revendicări cu caracter politic. Voronin pledă pentru acelaşi lucru, până răguşi.

— În momentul de față, trebuie să ne gândim, înainte de toate, la îmbunătățirea situației economice! striga el din răsputeri. Pentru realizarea acestui scop, să uzăm numai de căile legale. Prezentând revendicări politice, n-am reuşi decât să îndepărtăm conducerea de noi, s-o facem mai puțin dispusă la concesiuni, tocmai când ar trebui să găsim un limbaj comun cu ea. De aceasta depinde bunăstarea noastră materială, fericirea familiilor noastre.

Cu toate eforturile lui disperate, cu toată elocvența menşevicilor, muncitorii nu se lăsară însă convinşi de îndemnurile lor.

— Nici un fel de târguială cu cei de la conducere! Să nu-i rugăm, ci să-i silim să ne dea ceea ce ni se cuvine! strigă Fomin, care se urcase pe acoperişul unui depozit.

— Are dreptate! Să-i luăm de gât! Altfel nu înțeleg! răspunse furtunos mulțimea.

Marea majoritate a celor de față votară pentru rezoluția care hotăra să se prezinte conducerii şi revendicări politice, alături de cele economice.

Pentru înmânarea revendicărilor fu aleasă o delegație alcătuită din trei oameni: Fomin, Voronin şi Blohin.

— De oportunişti n-avem nevoie! Afară cu Voronin! Ăsta o să strice totul! protestă o parte din cei de față.

— M-a ales poporul, şi am să mă duc, răspunse Voronin dând din mână disprețuitor. Conducerea trebuie să ştie că nu toți muncitorii sunt proşti ca Fomin şi cei ce-i țin isonul!

— Dar, totodată, să afle că sunt printre noi şi oportunişti de felul maistrului Voronin, i-o întoarse Fomin.

Tot împungându-se unul pe altul, delegații plecară spre Maidel. Generalul nu-i primi însă, trimițându-i la Tihmenov. Colonelul respinse cu hotărâre toate revendicările de ordin politic.

— Acestea nu-s de competința mea! declară el. Cât priveşte restul, mâine veți avea răspunsul.

— Totuşi, noi stăruim ca şi revendicările politice ale muncitorilor să ajungă la cunoştința conducerii, declară Blohin cu fermitate.

— Ei, la ce naiba vă trebuie toate acestea? Spuneți! ripostă colonelul enervat. Strigați într-una: libertate, libertate, şi habar n-aveți ce e, cu ce se mănâncă.

— În privința asta, ne-om descurca noi, după cum ne-o tăia capul, replică Blohin.

— Bine, îi voi raporta generalului toate revendicările voastre, absolut toate, sublinie Tihmenov. În ceea ce mă priveşte, însă, vă rog să transmiteți tuturor muncitorilor rugămintea mea de a respecta ordinea, până vom soluționa toate chestiunile la D.G.A.

— Nu garantăm că muncitorii au să aştepte prea mult, îl preveni Fomin.

— Ba au să aştepte. Oameni ca tine, guralivi, se numără pe degete, i-o reteză Voronin, şi-l asigură pe colonel că muncitorii vor aştepta liniştiți hotărârea conducerii.

„Bine am făcut, că nu m-am încrezut în el, îşi zise Blohin cu satisfacţie, cu gândul la Voronin. E din aceia care ţi se vâră în suflet, iar apoi te vând. Şi să-l vezi, cum îi înfierează pe provocatori!”

— Nu ştiam că eşti aşa de cutră, îl repezi Fomin pe Voronin.

— O să vă certaţi altădată. Acum puteţi pleca, îi expedie Tihmenov.

Colonelul îi prezentă lui Maidel lista de revendicări ale muncitorilor şi nu uită să-l informeze asupra divergenţelor din rândurile lor.

— Perfect! exclamă Maidel. Trebuie neapărat să profităm de acest lucru.

— După câte ştiu eu, cei ce au concepţiile lui Voronin sunt în minoritate printre muncitori, preciză Tihmenov.

— Iar noi vom socoti dimpotrivă că aceste opinii aparţin majorităţii şi, înainte de toate, vom dejuca orice veleităţi politice, hotărî Maidel. Arsenalul nu este un parlament unde să se pălăvrăgească despre libertăţi. Unele din revendicările economice ar putea fi satisfăcute. Astfel, de pildă, vom acorda femeilor borţoase câte o săptămână de concediu înainte şi după naştere. Fireşte, fără plată. Au ştiut să rămână borţoase, ei, să ştie să-şi găsească şi mijloace de existenţă. Muncitorii vor concedii! Ca să vezi! Şi fără concedii avem atâtea lipsuri nemotivate de la lucru! Pentru femeia moartă vom da scânduri, ca să i se facă coşciug, şi dric ca s-o ducă la cimitir. Atâta tot. Să ne fie recunoscători şi pentru asta, adăugă Maidel enervat. A, să nu uit: pe protejatul acela al dumitale – Klopov sau Tarakanov{33}, retrogradează-l, încadrează-l ca muncitor. Nu-i maistru, ci un cap al răutăţilor, un instigator.

— Toţi cei care nu vor fi de acord cu decizia excelenţei-voastre vor fi poftiţi să primească lichidarea, rosti Bîstreev, şi se înclină slugarnic.

— Da – da, aprobă Maidel. Afişaţi mâine pe poartă şi prin secţii anunţuri cu privire la hotărârea pe care am luat-o. Cine vrea să aibă crăpelniţă, să vină la lucru, fără vorbă. Ceilalţi pot să plece unde vor vedea cu ochii.

Calculele comandantului se dovediră juste. În cursul nopţii agitaţia muncitorilor se potoli. Mulţi dintre aceştia se întrebau unde se vor duce dacă vor fi daţi afară. La porţile tuturor fabricilor se îmbulzeau în fiecare zi zeci de şomeri flămânzi. Agitaţia pe care o întreprinse Voronin îşi făcu şi ea efectul: muncitorii veniţi la poartă zăboviră câteva clipe, îl ascultară, protestară puţin şi, în sfârşit, se duseră să-şi atârne fişele în camera de control. Munca începu din nou în toate secţiile Arsenalului, cu o mică întârziere faţă de programul normal.

Capitolul 4

Trecuse vreo lună de zile. La Arsenal, lucrul continua fără întrerupere.

Încurajat de victoria obținută în ultimul conflict cu muncitorii, Maidel hotărî să treacă la ofensivă, să-şi ia revanşa pentru neînsemnatele concesii pe care fusese nevoit să le facă. De aceea, căută cele mai vulnerabile puncte în care să lovească pe neaşteptate.

Lunea şi după sărbători, numeroşi muncitori lipseau de la lucru. Această situație era socotită normală, toată lumea obişnuindu-se cu ea, privind-o ca un rău inevitabil. De data aceasta, Maidel hotărî să înceapă lupta împotriva lipsurilor nemotivate. Ordonă să se anunțe că, pe lângă reținerea din salariu pentru lipsa de la lucru, în asemenea cazuri va aplica şi o amendă specială. Cei care nu voiau să plătească amenda erau amenințați cu concedierea.

Anunțul în legătură cu această dispoziție fu afişat prin secții şi la contabilitate într-o sâmbătă, înainte de începerea plăților săptămânale. De aceea mulți dintre muncitori nu-l observară.

După ce îl citi, Zvonariov clătină din cap, contrariat.

„Generalul face tot ce poate pentru a provoca muncitorii la o mişcare de protest”, îşi zise el. Se duse la Tihmenov.

Colonelul ascultă cu calmul său obişnuit temerile inginerului.

— Desigur, trebuia ca muncitorii să fie anunțați din vreme, iar aplicarea celor două sancțiuni pentru lipsa de la lucru să intre în vigoare după un anumit termen. Mi-e teamă ca Arsenalul să nu rămână imobilizat câteva zile în şir din cauza acestei dispoziții, întârziindu-se astfel executarea comenzilor urgente, răspunse el.

— Raportați acest lucru domnului comandant, propuse Zvonariov.

— I-am şi raportat! Generalul e însă un om bătăios şi încăpățânat. Nu vrea să înțeleagă în ruptul capului că

muncitorii nu sunt soldați, că nu vor renunța niciodată la dreptul lor de grevă. Ei n-au uitat încă evenimentele din 1905.

— Nu înțeleg ce vrea de fapt domnul comandant, rosti Zvonariov îngândurat.

— Ei, în adâncul sufletului el visează restabilirea iobăgiei – pe atunci muncitorii puteau fi bătuți când lipseau de la lucru sau se făceau vinovați de alte abateri, răspunse Tihmenov.

— Numai un om care nu e în mințile lui se mai poate gândi la aşa ceva.

— Sau un neamț get-beget din ținuturile Baltice. El nu pricepe că istoria nu mai poate fi întoarsă. Muncitorii, în majoritatea lor, sunt convinşi că va veni vremea când îşi vor dicta condițiunile guvernului şi nouă tuturor. Există, fireşte, printre ei şi oportunişti, gata să-i sprijine pe patroni în schimbul unor mici hatâruri – ca de pildă, Voronin. Aceştia sunt însă puțini şi nu se bucură de prestigiu în mase, încheie Tihmenov.

„Da, lucrurile stau destul de prost, gândi Zvonariov. Filea se va amesteca negreşit în această istorie. Şi atunci, adio Arsenal! La naiba, au să-l dea afară! Ce va face atunci cu copiii? Hm, trebuie să stau de vorbă cu el…”

Nu-l mai găsi însă în secție – plecase, şi nu se ştia unde locuieşte.

Acasă, inginerul îi împărtăşi Variei temerile sale…

— Să vorbim cu Şura, să-l sfătuim cu toții să-şi vadă de treabă, să se ducă luni dimineața la timp la lucru. Ce-ar fi să mergem mâine dimineața la ei acasă. Ce zici? propuse Varia.

Zvonariov se declară de acord. A doua zi Zvonariov fu însă chemat la Arsenal într-o chestiune urgentă, aşa că Varia se duse singură la Blohin.

După ce o ascultă Blohin zâmbi:

— Varvara Vasilievna, vă sunt recunoscător că vă îngrijiți de noi. Şi Şura, la fel. N-am să uit lucrul ăsta până la moarte.

Dar să mă iertați, în cazul ăsta nu pot să dau îndărăt. O să fac şi eu ce vor face muncitorii… Şi, încleştând mânios

pumnii, adăugă: Aşadar ne ameninţă cu amenzi! Ei, să-i ia dracu! Nu ne sperie ei. Am văzut noi altele şi mai şi. Să ne amendeze! Om vedea noi care pe care!

— Dar au să te dea afară. Ai să cauți mult şi bine altă slujbă, stărui Varia.

— N-o să ne dea afară pe toți! Cineva trebuie să muncească. Au multe lucrări grabnice. Comandantul n-o să fie lăudat dacă n-o să le dea gata la vreme, chibzui Blohin.

— Desigur, n-o să-i dea afară pe toți! Dar pe dumneata, ca fruntaş şi instigator, te vor da negreşit afară şi te vor trece pe lista neagră. Atunci nu mai găseşti de lucru nicăieri şi va trebui să pleci din Piter, stărui Varia.

Ascultând-o, Şura plângea în tăcere. Lacrimile ei aveau asupra lui Blohin un efect mai puternic decât toate argumentele invocate de Zvonariova. Îşi dădea seama că dacă n-ar mai avea de lucru, Şura va simți toată greutatea. Înțelegea că lacrimile ei erau o rugăminte mută de a avea milă de ea şi de copii.

În aceeaşi seară, Blohin se duse la casa conspirativă unde îl informă pe Ivan Gherasimovici asupra dispoziției dată de Maidel.

— O să se stârnească iar o dandana la Arsenal, spuse Blohin îngrijorat. Nimeni n-o să se împace cu această samavolnicie – să-ți facă şi reținеri, să te şi amendeze pentru una şi aceeaşi faptă. Nu, hotărât: muncitorii au să se răzvrătească!

— Părerea mea e că, de astă dată, n-ar trebui deloc să se răzvrătească, spuse Ivan Gherasimovici.

— Adică, să-l lăsăm pe Maidel să ne sugă sângele? întrebă Blohin, enervându-se. Dacă-l lăsăm să-şi facă de cap o să ne încalece zdravăn.

Ivan Gherasimovici clătină din cap dezaprobator:

— Tot repezit eşti, Filip Ivanovici. Află că generalul vostru a dat dispoziția asta la sugestia ohranei... ca să vă provoace şi să afle instigatorii.

— Oare?! exclamă uimit Blohin. Dar dumneata de unde ştii asta?

— Ei, uite că ştiu, zâmbi Ivan Gherasimovici.

— Şi atunci?...

— Să faceţi grevă.

Blohin îl privi cu totul descumpănit:

— Dar adineauri spuneai că... cum să zic... să nu ne răzvrătim, îngăimă el, nedumerit. Şi acum, zici să facem grevă...

— Da, să faceţi grevă, repetă Ivan Gherasimovici. Duceţi-vă luni la lucru, ca totdeauna. Daţi drumul la strunguri, lăsaţi-le să meargă în gol şi prefăceţi-vă că trebăluiţi de zor în jurul lor. Aţi venit la lucru, maşinile lucrează, dar comenzile stau pe loc. Asta-i o grevă aşa zisă – italiană.

Sugestia lui Ivan Gherasimovici îl încântă pe Blohin.

— Dar cum să le spun asta ortacilor? întrebă el, scărpinându-se la ceafă.

— Dumneata vezi de secţia mecanică, răspunse Ivan Gherasimovici. Pune lucrurile la cale împreună cu Fomin, cu alţii, dar fără zarvă. Mai avem noi oameni în alte secţii... O să le dau de ştire şi lor.

— Dar dacă n-o să le putem spune tuturor? întrebă Blohin.

— Ei, o parte dintre ei pot să rămână la poartă. Aceasta nu va face decât să dezorienteze conducerea şi nu-şi va da numaidecât seama ce se petrece, răspunse Ivan Gherasimovici.

Luni dimineaţa, înainte de începerea lucrului, o mulţime de muncitori se strânseră la poarta Arsenalului discutând cu aprindere şi înjurând. Voronin se sui pe o bornă de la marginea drumului îşi îndemnă muncitorii să intre la lucru.

— Ne înţelegem noi după aceea cu şefii ca să desfiinţeze amenda dublă pentru lipsa de la lucru. Până una alta, să vorbim frumos cu generalul. Conducerea respectă muncitorii, stăruia maistrul.

Contrar aşteptărilor lui şi ale jandarmilor care urmăreau atitudinea muncitorilor, de la ferestrele pavilionului

administrației, nimeni nu ridică vreo obiecțiune.

— Haideți în ateliere – acolo vedem noi ce e de făcut, îi sprijini Fomin.

— Mergem, Filip Ivanovici? îl întrebă Voronin. Sau poate că eşti împotrivă?

— Nu te îngriji de mine, răspunse Blohin posac. Rămân aici să chibzuiesc dacă e înțelept să intru sau nu la lucru.

Voronin plecă. Blohin mai stătu câtva timp la poartă, îndemnând muncitorii de la secția mecanică să nu facă gălăgie, şi să intre în atelier.

— Dar mătăluță ce ai la afacerea asta? îl întrebau mulți, nedumeriți.

— Îmi dau silința pentru von-baronul nostru! Vreau să ajung din nou maistru! glumea el.

Nu se stinsese cu totul şuieratul sirenei Arsenalului când Blohin îşi atârnă în cui fişa în ghereta de control şi intră fără grabă în secție, unde aproape toți muncitorii se şi aflau la locurile lor. Această punctualitate generală tocmai luni îl mira foarte mult pe Bîstreev. El se grăbi să comunice telefonic situația lui Maidel. Generalul primea rapoarte asemănătoare şi de la alte secții.

Baronul se plimba satisfăcut prin birou, privindu-l triumfător pe Tihmenov:

— Iată, domnule colonel, vezi ce înseamnă mâna forte! I-am strâns în chingi pe derbedei, i-am amenințat cu amenzi, şi uite – au şi uitat de beții, s-au prezentat punctuali la lucru, aproape toți. Te sfătuiesc să tragi concluzii din această împrejurare şi să ții minte că nu poți să stai de vorbă cu prăpădiții ăştia de muncitori ruşi fără un ciomag zdravăn în mână!

Colonelul nu împărtăşea totuşi starea de spirit a superiorului său.

— Excelență, există o zicală rusească: ciomagul are două capete, îi aminti el rezervat. Dumneavoastră dați cu un capăt în muncitori şi ei îl întorc pe celălalt spre dumneavoastră. Nu se ştie pe cine-l va durea mai tare.

— Mof-turi! silabisi generalul, pentru a sublinia că stătea bine pe poziție. Trupele, poliția, jandarmeria sunt de partea noastră. Iar muncitorii n-au nimic, afară de pietrele din caldarâm. De aceea, trebuie să ni se supună. Mă înțelegi: trebuie! repetă el ridicând cu tâlc degetul arătător.

În clipa aceea, şeful turnătoriei, tehnicianul Suhov, un om încă tânăr dar nespus de ursuz, îl chemă la telefon şi-i raportă, că în secție se petrece o forfotă ciudată. Muncitorii nu scoseseră încă până la ora aceea nici o matriță.

— Aleargă de colo-colo, duc argilă dintr-un loc într-altul, dar nu fac nici o treabă, raportă Suhov nelinişti.

— Notează-i pe toți trântorii şi adu-mi lista! ordonă, generalul.

— Înseamnă să-i scriu pe toți, până la unul! răspunse Suhov.

— Vorba! răcni furios generalul în receptor.

După vreo cincisprezece minute, de la secția de tâmplărie i se comunică acelaşi lucru.

— Umblă încolo şi încoace, forfotesc, ajustează ceva, dar până acum n-au tăiat, n-au dat la rindea nici o scândură, raportă şeful secției.

— Ia-i din scurt pe maiştri! îl repezi generalul.

Dar nici maiştrii nu-i putea face pe muncitori să lucreze.

— Asta-i o porcărie! exclamă generalul, uitându-se fioros la colonel. Du-te şi fă ordine, imediat! Să se pună capăt acestui scandal!

— Am înțeles! răspunse colonelul salutând destul de neglijent şi părăsi biroul lui Maidel.

În drum spre secții, trecu pe la Zvonariov şi-l invită să meargă împreună cu el.

— Deşi aşa ceva nu intră în sfera îndatoririlor mele, totuşi merg cu dumneata, consimți inginerul.

În secții domnea o mare animație. Muncitorii forfoteau aferați pe lângă strunguri, schimbau o vorbă sau alta cu glas tare, prefăcându-se nespus de gravi, de ocupați.

Colonelul se apropie de doi rabotori şi-i întrebă cu ciudă:

— De ce nu lucrați?

Cei doi muncitori se uitară unul la altul, mirați:

— Glumiți, domnule colonel, răspunse unul dintre ei zâmbind. Lucrăm de zor.

— Dar producția nu se vede! se aprinse Tihmenov.

— Credem că spre sfârşitul zilei o să se vadă, spuse rabotorul liniştit.

— Dacă nu lucrați, vă dăm afară, amenință colonelul.

— Dar pentru ce? Azi munca n-are spor. Pesemne că aseară oamenii s-au cam întrecut cu băutura şi azi n-au avut vreme să se dreagă, s-au speriat de amendă, adăugă în bătaie de joc un muncitor de la morteză, tot strângând piulițele strungului său.

În secția mecanică toate curelele de transmisie se roteau din plin. Strungurile funcționau în gol, ori se prelucrau piese puțin importante. Răspândind în jurul lui valuri de fum din țigara lui răsucită, Blohin dădea la strung o țeavă lungă.

— Ce faci acolo? îl întrebă Zvonariov.

Blohin aruncă o privire spre colonel şi, făcându-şi socoteala din ochi că acesta nu putea să-l audă, răspunse vesel:

— Un trombon. O să cânt din el când o să-i plesnească von-baronului splina, de ciudă!

Curând, sună sirena, anunțând pauza de prânz.

Muncitorii opriră maşinile şi lăsară lucrul, grăbindu-se să iasă în curte. Era în octombrie. Afară ploua mărunt, dar era încă destul de cald. Oamenii nu organizau mitinguri, nu țineau discursuri, deşi în privirile, în atitudinea lor clocotea mânia. Meşterii, şefii de secții, umblau printre ei, îndemnându-i „Să lase chiuleala”.

— Ce chiuleală? întrebau muncitorii, privindu-i cu o nedumerire prefăcută. Pur şi simplu e luni – zi grea... atâta tot. Nu ne-am dres după zaiafeturile de ieri, şi munca nu prea are spor.

— Fiți tari, tovarăşi! Nu dați înapoi un pas, nu vă fie frică de von-baron! se transmitea de la om la om.

Chemarea aceasta lansată de bolşevici îi unea pe muncitori, le insufla curaj şi dârzenie.

După pauza de prânz se îndreptară spre secții, dar nu fură lăsați înăuntru de maiştri şi de polițiştii chemați de Maidel.

— Intră care vrea să muncească! strigau maiştrii. Cine are de gând să chiulească, n-are decât să se care acasă!

— Vrem să muncim! se auzeau strigăte din toate părțile: După ce intrară în secții, muncitorii continuară însă greva lor originală.

Şi din nou, ca şi cu prilejul conflictului precedent dintre muncitori şi conducere, Voronin şi partizanii lui ajunseră în sala de aşteptare a lui Maidel.

— Domnul general a ordonat că nu primeşte nici un fel de reprezentanți sau delegați, le spuse secretarul.

— Doar mă cunoaşteți, Ivan Matveevici, stărui Voronin. Nu-s din cei care iau omul de gât. Îmi dau seama că trebuie să vorbesc cu şefii liniştit şi respectuos.

Secretarul îi raportă lui Maidel că sosise o delegație alcătuită din oameni „leali, înțelepți şi respectuoşi". Generalul hotărî să se sfătuiască cu locotenent-colonelul de jandarmi, dacă era cazul să-i primească pe muncitori şi să ducă tratative cu ei.

— Excelență: adevărul e că n-ați reuşit să vă luați revanşa, declară jandarmul, fără a-şi ascunde părerea de rău. La uzină e linişte, ca să zicem aşa. Instigatorii se ascund în umbră. Fireşte, acum am avea ocazia să-i compromitem pe bolşevici, să-i convingem pe muncitori că oricând se pot înțelege paşnic cu conducerea... După câte ştiu, Voronin a avut o comportare destul de bună. Ca atare, v-aş recomanda să primiți această delegație de muncitori, în frunte cu el.

— Bine. O voi primi, consimți generalul.

Secretarul îi lăsă pe Voronin şi pe cei doi muncitori să intre în biroul lui Maidel.

— Îngăduiți-ne să deranjăm pe excelența-voastră cu o preaplecată rugăminte din partea muncitorilor Arsenalului,

începu Voronin, luând poziția de drepți, ca un soldat înaintea generalului.

— Vorbeşte, să auzim! binevoi a-i îngădui Maidel.

— Am venit să vă rugăm să desființați amenzile pentru lipsa de la lucru, începu Voronin. Măsura aceasta a fost anunțată abia sâmbătă, înaintea plăților. Nimeni n-a înțeles nimic ca lumea, iar azi oamenii au şi fost trecuți cu amenzi.

— Va să zică, vreți să se desființeze amenzile numai pentru ziua de astăzi? întrebă Maidel, dând din cap, după ce se gândi puțin. Cred că acest lucru ar fi posibil. E drept că s-a pus anunțul cam târziu, sâmbătă.

— Vă mulțumim foarte mult, excelență! răcni Voronin slugarnic.

— Iar pentru viitor vom vorbi în viitor, făcu un calambur generalul.

— Îngăduiți să plecăm, excelență?

— Duceți-vă.

Voronin se întoarse pe tocuri milităreşte, ieşind pe uşă în cadență. Ceilalți doi, din aceeaşi tagmă, se grăbiră să-l urmeze cu şepcile în mâini.

— Ei, am vorbit bine cu ei? îl întrebă generalul pe Tihmenov după ce muncitorii plecară.

— Perfect, excelență: corect şi cu fermitate! încuviință colonelul. Totuşi, aş fi de părere să desființați total amenzile pentru lipsa de la lucru. Deocamdată n-ar fi cazul să se anunțe acest lucru, ci doar să se dea dispozițiile cuvenite către contabilitate.

— Nu, nu sunt de acord! Nu socot cu putință să cedez în fața muncitorilor! răspunse generalul încruntându-se.

Tihmenov nu mai stărui.

În curtea Arsenalului, unde se îmbulzeau încă numeroşi muncitori, Voronin se urcă pe un afet de tun vechi şi, ducând mâinile pâlnie la gură, răcni din bojocii lui de fost sergent din Gardă:

— Prieteni! Adineaori am fost la domnul comandant al Arsenalului şi, la rugămintea voastră, dumnealui a hotărât să

desființeze de data aceasta amenzile pentru lipsa de la muncă. Iată ce înseamnă să rogi omul cu frumosul, fără grosolănie, fără să-l iei de gât! Iar voi v-ați apucat să trageți chiulul!

— Dacă n-am fi tras noi chiulul, n-ar fi desființat amenzile drăguțul mătăluță de von-Maidel! strigă răspicat careva din mulțime.

— Cutra asta crede că el le face şi le drege pe toate! strigă altcineva. Nu mătăluță l-ai pus cu botul pe labe pe Maidel, ci noi!

Vestea hotărârii pe care o luase comandantul Arsenalului se răspândi curând prin toate secțiile. Greva camuflată dăduse roade – muncitorii nu se lăsaseră atraşi în cursă, dejucaseră provocarea pusă la cale de general, de jandarmi şi, totodată, câştigaseră încă o victorie. Secțiile erau pline de oameni.

Poliția primi ordin să părăsească Arsenalul. Secțiile, cufundate câtva timp în tăcere, începură din nou să vuiască.

Şefii secțiilor anunțară că munca se va prelungi cu două ore şi va fi plătită cu jumătate din tarif, deoarece toate maşinile stătuseră o jumătate de zi.

Fomin şi Blohin se întoarseră de asemenea la maşini şi începură să explice tovarăşilor lor ce însemna „favoarea conducerii".

— Pe scurt, amenda n-a desființat-o pentru totdeauna şi pe deasupra ne-a silit să muncim cu jumătate din tarif! Iată ce au obținut Voronin şi ciracii lui!

— Dar mătăluță n-ai putut să capeți nici măcar atâta: pe mătăluță nici mai mult nici mai puțin te-au dat afară din birou, nici n-au vrut să stea de vorbă, îl înfruntă Nikiforov pe Blohin.

Totuşi, succesul grevei îi îmbărbătase pe muncitori. Îşi dădeau seama că-şi puteau smulge drepturile dacă vor sta, umăr la umăr, neclintiți, în orice acțiune. Amenzile pentru lipsa de la lucru se aplicară tot mai rar, şi treptat, ieşiră din uz.

Capitolul 5

După ce s-a repus pe picioare cu ajutorul capitalului străin, în urma înfrângerii ruşinoase suferite în războiul cu Japonia, după ce a reprimat cu cruzime revoluția internă, guvernul lui Nicolae al II-lea s-a apucat să reorganizeze armata în ritm accelerat, dotând-o cu armament perfecționat. Totodată, erau în curs de formare corpuri de armată noi. Efectivul forțelor armate trecea de un milion cinci sute de mii de oameni.

Toate acestea se răsfrângeau şi asupra funcționării Arsenalului care era supraaglomerat de comenzi, adeseori foarte urgente, abia putându-le face față.

Pentru a mări productivitatea, conducerea Arsenalului hotărâse să treacă de la retribuirea muncii cu ziua la plata în acord, şi în acest scop se înființase o comisie specială pentru stabilirea tarifelor la diferite categorii de lucrări. Maidel îl numise pe colonelul Tihmenov preşedinte al acestei comisii, iar pe Zvonariov şi pe Bîstreev membri. Concomitent cu introducerea sistemului de plată în acord, Maidel luase hotărârea de a se trece la experimentarea metodei de organizare a muncii, preconizată de inginerul american Taylor, larg răspândită pe atunci în numeroase uzine din capitală. Prima încercare de a se lucra după noua metodă începu prin determinarea normei pentru alezarea unei piese dintre cele mai obişnuite – a bucşei unui cheson.

Maidel propuse să se stabilească experimental ca normă de lucru cincizeci de bucşe într-un schimb, oferind muncitorilor care o vor îndeplini o retribuție dublă față de tariful normal. Dacă însă norma nu era îndeplinită, fie şi cu o jumătate de bucşă, plata se făcea după tariful obişnuit. Astfel, un muncitor care lucra cincizeci de bucşe lua şase ruble, iar cel care lucra patruzeci şi nouă de bucşe, două ruble nouăzeci şi patru de copeici. Lipsa oricărui rebut era o condiție obligatorie. Dacă era rebutată o singură piesă, plata se făcea după tarifele obişnuite, reținându-se costul bucşei rebutate.

— E puțin probabil că muncitorii vor accepta să lucreze pe baza unor asemenea condiții, spuse Tihmenov exprimându-şi îndoiala la şedința convocată de Maidel pentru discutarea noului sistem de retribuire a muncii.

— Iar părerea mea e că o asemenea retribuție a muncii este cel puțin amorală, observă Zvonariov. Înseamnă pur şi simplu să scoți muncitorului sufletul, momindu-l cu un spor de plată.

— Dumneata, domnule inginer, eşti gata să le plăteşti chiar şi atunci când trândăvesc, ori beau, obiectă Maidel ironic şi, vrând să sublinieze divergența dintre el şi inginer, adăugă: Noi, reprezentanții statului, nu facem aici opere de caritate şi, cu atât mai puțin, nu putem tolera lenea şi dezmățul în rândurile muncitorilor.

A doua zi fu afişat ordinul referitor la intrarea în vigoare a noului sistem de plată. Muncitorii nu şi-au dat seama numaidecât că li se întindea o nouă cursă, sperând dimpotrivă că vor putea câştiga mai bine. Maiştrii întrețineau stăruitor această speranță. Voronin acționa deosebit de zelos:

— Noi, ca maiştri, luăm patruzeci de ruble şi cu asta basta, perora el prin secție, pe când de azi înainte orice strungar sau frezor poate câştiga câte cinci ruble pe zi, deci peste o sută pe lună. Dacă ți-e gândul la muncă nu mai ai grijă de nimic – nici capul nu te doare!

Noul sistem de retribuire a muncii i se păru ispititor şi lui Blohin. Având o înaltă calificare socotea că va izbuti să facă fără prea mari eforturi cele cincizeci de bucşe într-un schimb de zece ore şi jumătate.

Seara, se întâlni întâmplător cu Zvonariov la punctul de control.

— A, Serghei Vladimirovici! Se cheamă că am noroc! Tare vream să vă văd. Lămuriți-mă şi pe mine: ce ispravă mai e şi cu plata asta nouă?

— Iată ce e, Filip Ivanovici. Dumneata de pildă ai să faci față; să îndeplineşti norma cerută. Prin urmare, o să poți câştiga bine. Dar muncitori cu calificarea dumitale se numără

pe degete. După dumneata vor căuta să îndeplinească norma şi alţii, mai slab calificaţi. Tocmai asta o vrea conducerea. Bineînţeles, lucrul va avea mai mult spor, producţia va creşte. Maidel va primi mulţumiri de la şefii lui sau chiar o avansare în grad, ori o decoraţie. Muncitorii se vor alege însă cu oftica. Toate acestea se numesc sistemul lui Taylor.

— Încep să mă cam dumiresc, răspunse Blohin. Pe scurt n-o să muncim atât pentru noi, cât pentru von-baron. Ei bine; om trăi şi om vedea.

Blohin se sfătui şi cu cei de la comitetul de partid. Ivan Gherasimovici repetă cele spuse de Zvonariov, dându-i îndrumări cum să ducă munca de lămurire printre muncitori, pentru ca aceştia să înţeleagă rostul acelui sistem de muncă istovitor.

— Orice ţi-ar propune să nu te apuci să îndeplineşti norma, îl sfătui el pe Blohin.

— Dar dacă mă silesc? întrebă acesta.

— Ei, atunci ştii şi dumneata ce ai de făcut, răspunse Ivan Gherasimovici punându-i mâna pe umăr. Le zădărniceşti planul: rebutezi o piesă-două şi gata.

— E limpede, se dumiri Blohin.

Cunoscând calificarea lui Blohin, Voronin îi propuse să încerce el cel dintâi să îndeplinească noua normă, făgăduindu-i totodată, în numele lui Bîstreev, să-i mai dea „ceva pe deasupra”, în caz că reuşeşte.

— De bună seamă mi-ar prinde bine să câştig ceva pe deasupra, răspunse Blohin evaziv, dar mă cam doare mâna – m-am lovit deunăzi – d-aia mi-e frică să nu dau chix, să nu dezamăgesc şefii.

Voronin fu nevoit să facă apel la Gubariov, un muncitor cu o calificare mai slabă, scund, nearătos, cu braţe lungi, care totdeauna şi în toate privinţele îi ţinea hangul lui Voronin, purtându-se slugarnic cu el. Acesta acceptă propunerea lui şi Voronin îl duse la şeful secţiei:

— N-ai să mă faci de râs, ai? îl întrebă Bîstreev pe Gubariov privindu-l pătrunzător.

— Dac-oi avea toate la îndemână – sculele, piesele brute şi strungul – o să meargă strună, n-aveți nici o grijă, înălțimea-voastră, îl asigură Gubariov cu glas subțirel, lăsându-se când pe un picior când pe altul.

— Dacă îndeplineşti noua normă, îți mai dau pe deasupra zece ruble, îi făgădui Bîstreev.

— Vă mulțumesc foarte mult, rânji Gubariov.

— O să-mi mulțumeşti pe urmă, dacă o să iasă treaba ca lumea, îl struni căpitanul.

Gubariov trecu la un strung nou, aprovizionat cu tot ce trebuia; i se aduseră piesele brute la îndemână şi lucrul începu.

În ziua aceea, nu numai muncitorii din secția mecanică, ci şi cei din alte secții se interesau mai tot timpul cum stătea Gubariov cu lucrul. Acesta se spetea muncind, leoarcă de sudoare. Până la pauza de prânz izbuti să facă douăzeci şi şapte de piese.

— După masă mai fac încă treizeci, zicea Gubariov.

— Ca să vezi! Şi asta fără să fii obişnuit cu noua metodă, îl ațâța Voronin, în auzul tuturor. Când o să te deprimi bine dai şi şaptezeci de bucşe într-un schimb.

— Ehei, după ce te deprinzi, merge strună, încuviință Gubariov.

— Cred că oricare alt muncitor va putea îndeplini noua normă într-un schimb, zise maistrul.

— De ce nu? Dacă îți dai silința ca lumea, o îndeplineşti, încuviință Gubariov.

După prânz, lucrul merse însă vădit mai încet. Oboseala de pe urma efortului de dimineață se făcea simțită. Spre sfârşitul zilei Gubariov dădu gata patruzeci şi opt de bucşe, din care trei fură rebutate. Văzând că toată strădania lui fusese zadarnică, Blohin se gândi să scoată în evidență eşecul acestuia, cum nu se poate mai convingător pentru muncitori. Se apropie de el, îi întinse mâna şi-i spuse cu glas tare ca să fie auzit de toți:

— Te felicit, te felicit! Patruzeci şi opt de bucşe într-un schimb, a şase copeici bucata, total două ruble optzeci şi opt de copeici. Socotite dublu, fac şase ruble fără ceva. Zău, grozav a mai ieşit!

Bîstreev, care era de față, îl privea pe Blohin încruntat, dându-şi seama că acesta îşi bătea joc de Gubariov, care îşi ştergea cu batista fața palidă de oboseală.

— Ce tot trăncăneşti aiurea? se răsti el la Blohin. Mai întâi, n-a făcut patruzeci şi opt, ci numai patruzeci şi cinci. Trei au fost date la rebut. Şi, apoi, producția se plăteşte dublu numai dacă faci cincizeci de bucşe într-un schimb şi fără nici o piesă rebutată.

Prefăcându-se nespus de nedumerit, Blohin exclamă:

— Cum vine asta? Omul a muncit peste puteri, s-a spetit ca să scoată un ban, şi acum i se dă cu tifla?

— N-ai citit ordinul? Totul e scris limpede, îl repezi Bîstreev, mânios.

Insuccesul lui Gubariov le deschise ochii muncitorilor, şi-l scoase din sărite pe generalul Maidel.

— De unde l-ai mai scos şi pe acest Gubariov? se răsti el la Bîstreev. O asemenea încercare trebuia încredințată celui mai bun muncitor, cu cea mai mare experiență, iar dumneata ai dat-o pe mâna unui bleg şi ai compromis-o!

— Gubariov e unul dintre cei mai buni strungari. Lucrează cu deosebită râvnă, răspunse Bîstreev, timid.

— În cazul acesta, căpitane, dumneata eşti un bleg! îl repezi Maidel grosolan. Acum, la început, nu trebuia să i se rebuteze bucşele, ci să i se plătească dublu. E cu putință să nu-ți dai seama de acest lucru? Trebuia să judeci, nu să execuți ordinul orbeşte.

— Dar n-a făcut decât patruzeci şi opt de bucşe!... îngăimă căpitanul.

— Eşti bun să paşti vitele, nu să conduci o secție industrială! Trebuia să te înțelegi cu... cum îl cheamă, cu acest Gubariov. Să-i strecori o pereche de bucşe în plus. Pe scurt, fă bine şi drege-o chiar zilele acestea.

Spre sfârşitul zilei de lucru, Maidel îl chemă pe Zvonariov.

— Cu ce pot să vă fiu de folos, excelenţă? rosti inginerul, intrând în biroul comandantului.

Obişnuit cu purtarea slugarnică a subalternilor, generalul se crispă: felul lui Zvonariov de a se comporta, ostentativ civil, îi zgândări amorul propriu.

— În interesul cauzei comune, te-aş ruga să vorbeşti cu protejatul dumitale, cum îi zice?... Blohin, pare-mi-se: să încerce el să prelucreze bucşele după noua metodă, spuse generalul pe un ton neobişnuit de delicat, ba chiar rugător.

— Domnule general, dumneavoastră ştiţi că eu, ca de altfel mulţi alţi ingineri, consider sistemul Taylor neomenos şi deci, inadmisibil, îi reaminti Zvonariov.

— Nu cumva dumneata îţi închipui că eşti îndreptăţit să ai o atitudine contrară dispoziţiilor mele, iniţiativelor mele în producţie? întrebă Maidel, stăpânindu-se din răsputeri. Probabil că într-un viitor nu prea îndepărtat voi fi nevoit să te sfătuiesc să-ţi cauţi alt post.

— Deocamdată nu intenţionez să plec din Arsenal, deşi nu sunt câtuşi de puţin de acord cu multe dintre dispoziţiile şi acţiunile excelenţei-voastre, răspunse Zvonariov scurt şi răspicat.

— S-ar putea să nu ţin seama de intenţiile dumitale, domnule inginer ci, pur şi simplu, să dispun concedierea dumitale, îl ameninţă generalul.

— Voi contesta dispoziţia dumneavoastră la Direcţia Generală a Artileriei, iar o copie după contestaţie o voi înainta la Duma de Stat. Se vor găsi acolo oameni care nu rămân indiferenţi faţă de soarta unui fost ofiţer combatant la Arthur, îl avertiză Zvonariov, ştiind cam de ce se temea generalul.

Stacojiu de mânie, dar nevrând să înrăutăţească şi mai mult relaţiile cu Zvonariov, Maidel răspunse pe un ton împăciuitor:

— Controversele dintre noi nu sunt de nici un folos pentru treaba care ne interesează. Te rog încă o dată să vorbeşti cu

Blohin ca să lucreze după noile norme. Dacă reuşeşte, va fi încadrat din nou ca maistru.

— Bine, am să vorbesc, acceptă Zvonariov.

— Îți voi fi foarte recunoscător pentru această amabilitate.

Inginerul se înclină cu răceală, ieşind din birou. Afară se întâlni cu Tihmenov care voia să intre la comandant.

— Ei, cum e? Nervos rău? întrebă colonelul, arătând din cap înspre biroul lui Maidel.

Zvonariov îi relată cele discutate cu acesta.

— Maidel e ranchiunos, meschin, răzbunător, îl preveni Tihmenov. Acum, o să-ți caute nod în papură. Te sfătuiesc să-l îndupleci pe Blohin să lucreze după noile norme.

— N-am de gând să mă pun bine cu Maidel, şi nici să le fac un rău muncitorilor, răspunse nervos inginerul.

— Eşti naiv şi înflăcărat, amice, zâmbi colonelul împăciuitor. Eu nu-ți impun părerea mea. Vreau însă cu toată sinceritatea să te scutesc de neplăceri de prisos.

Tratativele dintre Zvonariov şi Blohin nu fură lungi:

— Am să încerc, acceptă Blohin. Un ban în plus mi-ar prinde bine.

— Vorbeşti serios? se miră inginerul.

— Dar de ce să nu încerc? răspunse Blohin zâmbind. Încerc, s-ar putea să nu iasă nimic. Ce, eu nu pot s-o feştelesc? Ce părere aveți, Serghei Vladimirovici?

— Ptiu, şiret mai eşti, Filip Ivanovici! răspunse Zvonariov, zâmbind cu tâlc.

Precum era de aşteptat, Blohin nu reuşi. Forfotea de colo colo pe lângă strung, tot schimbând şi ascuțind cuțitele. Cu aerul unui om sfârşit de oboseală, îşi ştergea cu batista fruntea asudată sau întrerupea lucrul o clipă ca pentru a-şi mai trage răsuflarea. Toate acestea le făcea cu multă şiretenie. Pe Zvonariov însă era greu să-l tragi pe sfoară. Sclipirile ghiduşe din ochii lui Blohin, mişcările lui fără rost nu scăpau privirii inginerului. Până la pauza de prânz, strunji douăzeci şi trei de bucşe, dintre care două erau cu defecte.

— Nu pot scoate mai mult! tot spunea Blohin, gata să se şi jure.

— Totuşi Gubariov a făcut mai multe, observă Bîstreev bănuitor.

— Ei, Gubariov s-a înverşunat, îl asigură Blohin. Eu nu-s obişnuit să fac lucru de mântuială. Mie-mi place să lucrez încet, dar bine.

Nereuşita lui Blohin spulberă şi mai mult speranţele muncitorilor că ar putea să câştige mai bine prin noul sistem de plată.

— E viclean şeful ăl mare, zâmbea pe sub mustaţă bătrânul Nikiforov. Făgăduieşte muncitorului o turtă dulce, dar o atârnă atât de sus, că n-are cum să ajungă la ea. Păi, dacă şi Blohin s-a făcut de râs, apoi, alţii cu atât mai puţin nu-s în stare să facă faţă normelor noi. Gubariov? Ei, de lacom ce e, Gubariov nu s-ar da în lături să se spetească muncind.

Bîstreev hotărî să joace ultima carte. Îl chemă pe Voronin şi-i propuse să-şi încerce şi el norocul.

— Dacă îndeplineşti norma, generalul o să te ridice în slăvi, o să te avanseze, şi o să-ţi mărească leafa, îl ispitea căpitanul pe maistru.

În prima zi, Voronin lucră patruzeci şi şase de bucşe, dintre care cinci rebutate. A doua zi făcu un salt până la patruzeci şi nouă, din care numai două rebutate. Bîstreev încercă să înlocuiască piesele rebutate cu altele bune, dar unul dintre muncitori prinse mişcarea şi făcu gălăgie. Bucşele strecurate printre cele făcute de Voronin fură luate.

A treia zi, Voronin lucră numai treizeci şi nouă de bucşe, e adevărat însă că fără rebuturi.

Văzând că era imposibil să se lucreze câte cincizeci de bucşe într-un schimb, Maidel reduse norma la patruzeci de bucăţi. Câţiva muncitori îndepliniră numaidecât această normă care le fu plătită dublu.

Sistemul Taylor era istovitor pentru mulţi dintre muncitori. Succesul tovarăşilor lor iscă îndată dezbinări printre ei, stârnindu-le pofta de câştiguri sporite.

Deşi puțini dintre ei izbuteau să dea câte patruzeci de bucşe într-un schimb, fără rebuturi, şi să obțină o plată dublă, acum mulți dintre ei prelucrau câte treizeci de bucşe pe zi, câştigurile lor crescând simțitor. Pentru conducere, era evident că vechea normă de douăzeci de bucşe pe zi era inferioară față de posibilitățile muncitorilor. Maidel dispuse să se reducă tariful de la 6 la 5 copeici bucata, câştigurile scăzând astfel la vechiul nivel. Cam aceleaşi lucruri se petreceau şi la alte întreprinderi. Condițiile de muncă se înrăutățeau pretutindeni, nu numai la Petersburg, dar mai ales în provincie.

Reacțiunea dezlănțuise o ofensivă pe scară largă împotriva clasei muncitoare. Viața era grea. Muncitorii se speteau, străduindu-se să câştige un ban mai mult. Numărul accidentelor de muncă crescură. Izbucneau greve când ici, când colo, una din principalele revendicări ale muncitorilor fiind desființarea plății în acord.

Conflictele de muncă luau o formă tot mai acută, amenințând să degenereze într-o grevă generală. Greva generală era vie în amintiri! Ea fusese preludiul insurecției armate din Presnea.

Capitolul 6

Curând, la o uzină din cartierul Vîborg, fu declarată o grevă de protest împotriva concedierii neîntemeiate a unui grup mare de muncitori. Amenințările direcției că va cere concursul poliției pentru a-i reprima cu severitate pe grevişti stârniră o mare indignare şi la alte uzine, unde izbucneau una după alta greve de solidaritate.

Acest val de mânie al muncitorilor nu ocoli nici Arsenalul.

Într-o dimineață, venind la lucru, Zvonariov văzu strânşi la poartă o mulțime de muncitori. În fața lor, nişte vorbitori de pe o tribună improvizată, făcută din două lăzi. Ca întotdeauna, se iscau dispute aprinse între cei „de stânga", „moderați" şi „oportunişti".

Cei de stânga se pronunțau pentru lupta hotărâtă împotriva abuzurilor conducerii, formulând şi revendicări politice alături de cele economice. Oportuniştii îndemnau la reglementarea paşnică a diferendelor cu conducerea, formulând doar revendicări economice. Moderații se situau pe poziții intermediare, debitând o frazeologie banală, lansând lozinci sforăitoare dar inofensive.

Zvonariov ascultă de departe ceea ce spuneau vorbitorii şi-l căută din ochi pe Blohin prin mulțime. Acesta stătea cuminte lângă tribună. Inginerul se miră văzându-l atât de liniştit. După cât se părea, Blohin n-avea de gând să ia parte la controversele dintre apărătorii conducerii şi muncitori. Zvonariov se apropie de el şi-l întrebă ce motive determinaseră greva.

— Ascultați ce spune vorbitorul, răspunse Blohin, arătând din cap spre un muncitor tânăr, bălai, cu o scurtă groasă, care gesticula cu înflăcărare, rostind răspicat fiece cuvânt:

— Muncitorii s-au săturat de samavolniciile conducerii. Ne răpeşte drepturile, ne ruinează sănătatea, ne aruncă în ghearele mizeriei crunte! Destul cu bătaia asta de joc! Ajunge! Jos cu sistemul Taylor! Să se revizuiască tarifele în scopul măririi lor! Să se acorde concedii plătite muncitorilor!

Deținuții politici să fie puşi în libertate! Să se respecte libertatea cuvântului, a presei, a întrunirilor! Trăiască clasa muncitoare!

— Vă cam pripiți, observă Zvonariov clătinând din cap. Să vedem cum o să vă descurcați până la urmă!

— Altfel nu se poate, Serghei Vladimirovici. Grangurii taie şi spânzură.

— O să ți se înfunde odată cu mitingurile dumitale, Filip Ivanovici. Parcă văd c-au să te dea afară din Arsenal, îl preveni inginerul.

— N-aveți teamă, n-au să mă dea. Şi, aplecându-se la urechea lui Zvonariov, şopti: Acu ținem mitingurile altfel: noi ne ducem la alte fabrici, iar cei de acolo vin la noi. Poftim de află cine vorbeşte aici. Ehei, îl ducem bine de nas pe von-baron.

Mulțimea de la poartă sporea mereu. I se adăugară muncitori din schimbul de dimineață, femei, copii şi tot felul de gură-cască. Un steag roşu începu să fâlfâie deasupra mulțimii. Câteva glasuri intonară „*Marsilieza*”. Fluierele gardiştilor de stradă şuierau strident, desperat. Un polițist călare trecu în galop, aplecat în şa, îndreptându-se spre secția de poliție.

Zvonariov se îndreptă spre biroul de proiectări, dar la intrare îl opri un pichet de muncitori.

— Azi nu lucrăm, domnule inginer, şi nici dumneavoastră n-aveți ce căuta la birou, declară unul dintre oameni.

— Te rog să nu-mi comanzi dumneata ce trebuie să fac, răspunse Zvonariov contrariat, încercând să treacă, dar un alt muncitor se postă în dreptul uşii cu intenția vădită de a-l opri.

În clipa aceea se ivi secretarul lui Maidel.

— La o parte! Ce, vi s-a făcut de poliție? răcni el şi, dându-l în brânci la o parte de la uşă pe muncitorul care se fâstâcise, îl salută pe Zvonariov:

— Poftiți, Serghei Vladimirovici.

În biroul lui Maidel se ținea o şedință urgentă. Erau de față şefii de secții şi Tihmenov.

— Comunicați că toți cei care nu vor intra mâine la lucru vor fi concediați! striga generalul mânios cu un glas întretăiat. Mâine vor fi postați polițişti în toate secțiile, pentru a supraveghea ordinea. Cei care vor îndrăzni să protesteze vor fi arestați. Judecând după numărul lor – generalul arătă cu degetul înspre poartă – munca va fi zădărnicită azi. Rog pe domnii ofițeri şi ingineri ca mâine să stea în permanență în secții. E timpul să se termine cu dezmățul. Liberalismul e o calamitate. Trebuie gârbace şi gloanțe, nu liberalism. Voi pleca de îndată la Direcția Generală a Artileriei, pentru a raporta situația.

— Excelență, aş fi de părere să tatonăm starea de spirit a muncitorilor, propuse Tihmenov. Cine ştie...

— Nu poate fi vorba de nici un fel de tratative cu greviştii! i-o retează Maidel. Ori să intre la lucru, ori să plece unde vor. Îți interzic, colonele, să tatonezi „starea de spirit".

— Situația comenzilor e îngrijorătoare, declară Zvonariov. Dumneavoastră, domnule general, cunoaşteți avertismentul dat de ministrul de război. Pentru noi, fiecare ceas e prețios, aşa că nu ne putem lipsi de muncitori. Până vom recruta şi instrui alți oameni, trece multă vreme. Ar însemna să nu respectăm nici un termen. Cred că n-am fi prea lăudați pentru aceasta.

— Totuşi, n-o să ne plecăm capul în fața acestei adunături! striga Maidel. După ce vor flămânzi bine, se vor târî, vor cere de lucru în genunchi. Ei, atunci îi voi strânge eu în chingi. Uită ei de greve, de solidaritate. Am să-i învăț eu cum trebuie să muncească într-o uzină militară! Le arăt eu 1905! S-au dus vremurile cele dulci! S-a isprăvit cu dezmățul!

— Măsurile drastice n-ar face decât să stârnească noi agitații. Iertați-mă, excelență, totuşi anul 1905 a existat. E regretabil, dar a existat. Azi, muncitorii nu mai sunt aceiaşi. Şi nu se poate să nu se țină socoteală de aceasta, îl preveni Bîstreev pe general.

— Să-ți fie ruşine că vorbeşti astfel, căpitane! Un ofițer n-are dreptul şi nu trebuie să se teamă de o adunătură! exclamă Maidel.

— Eu sunt civil şi mă tem nespus de violențe. Ce, să scap cu viață de la Port-Arthur şi să pier de mâna unui muncitor rus? Nu, hotărât, nu sunt de acord cu aşa ceva! protestă Zvonariov, scânteind ironic din ochi.

În timp ce se ținea această şedință la general, patrulele de poliție alungau mulțimea greviştilor din incinta Arsenalului. Curând sosi o companie dintr-un regiment de infanterie, ale cărui cazărmi se aflau în apropiere. Fură postate santinele la toate intrările şi ieşirile.

După ce le dădu voie să plece subalternilor, Maidel se apucă să întocmească împreună cu Tihmenov un raport către superiori, relatând cele petrecute la Arsenal.

Zvonariov trecu pentru scurt timp pe la biroul de proiectări, stătu de vorbă cu colaboratorii săi, speriați de grevă, apoi plecă spre casă. Pe stradă, în preajma Arsenalului, staționau încă grupuri de muncitori.

Lângă stația de tramvai, Blohin se apropie de Zvonariov şi-l întrebă ce se petrecuse la comandantul Arsenalului. Inginerul îl informă pe scurt asupra celor discutate.

— Va să zică, excelența-sa are de gând să declare *lock-out* – nu vrea nici măcar să ne asculte cererile! Ei, bine, vedem noi care pe care. Nu ne sperie el. Am mai avut noi de-a face şi cu alții mai grozavi ca Maidel. O să declarăm şi noi Arsenalul, „fabrică boicotată". Şi atunci să-şi aducă la lucru von baronul toate lepădăturile, toți spărgătorii de grevă, spuse Blohin, uitându-se mânios spre Arsenal, ca şi când i s-ar fi adresat lui Maidel în persoană.

— Dar n-ați prezentat încă nici un fel de revendicări, obiectă Zvonariov. Nimeni nu ştie ce anume vreți.

— Au încercat frații să răzbească până la Maidel, dar nu-i lasă polițiştii, răspunse Blohin. Iată, le am aici, la mine... pe scurt, m-au însărcinat muncitorii... urmă el, cam încurcat, şi scoase din buzunar o filă. – Aici sunt scrise toate.

Inginerul parcurse la iuțeală hârtia cu privirile. După stilul expunerii, se vedea îndată că aceasta fusese scrisă de un om cu destulă carte şi care se orienta perfect în problemele politice. Revendicările de natură economică prevalau; erau însă şi din acelea pur politice, cu privire la acordarea unor libertăți, la abrogarea legii electorale stolîpiniste, şi altele asemenea.

— Nu ştim însă cum să ajungă la conducere, rosti Blohin, uitându-se rugător la Zvonariov. Pe-ai noştri nu-i lasă să se apropie şi nici unul dintre funcționari nu vrea să le prezinte. V-am aşteptat pe dumneavoastră, Serghei Vladimirovici. Voiam să vă rog în numele muncitorilor. Poate v-ați încumeta dumneavoastră?

Zvonariov citi din nou hârtia, rămase câteva clipe pe gânduri, apoi se uită la Blohin şi răspunse cu hotărâre:

— Nu, dragul meu, de astă dată scutiți-mă. Nu pot. Mă cunoşti: nu te-am refuzat, când a fost vorba de un ajutor pentru muncitori. Am acceptat fiindcă mi-am dat seama că ajutorul meu e folositor. Aici însă, Zvonariov arătă cu degetul spre hârtie, aici e vorba de politică. Aici formulați revendicări politice. La ce bun? Ce-au să vă aducă ele în împrejurările actuale? Deschide bine ochii, uită-te împrejur: arestările se țin lanț peste tot, închisorile sunt pline, se fac deportări peste deportări. Şi cine sunt închişi? Voi, muncitorii. Atunci, de ce să-ți cauți singur beleaua? Nu poți să spargi un zid cu capul!

Zvonariov se înfierbântase, obrajii lui rumeni se înroşiseră, pe nas i se iviseră broboane de sudoare.

Blohin îl privi îndelung, cu luare-aminte, apoi luă hârtia din mâinile lui, o împături şi o vârî liniştit în buzunar.

— Iertați-mă, Serghei Vladimirovici. Pare-se că adevărată-i vorba din bătrâni: sătulul nu-l crede pe flămând. Totuşi mi se pare ciudat – uite, soția dumneavoastră, Varvara Vasilievna, nici dânsa nu-i de-a noastră, ci e fată de general, dar îşi dă seama, vede mai departe decât dumneavoastră.

— Stai, ascultă...

— Ce să mai ascult, Serghei Vladimirovici? Ceea ce spuneți nu e nou. În fiecare zi auzim acelaşi lucru. Şi Voronin al nostru ne cântă la fel. Atâta numai, că asemenea cântece nu-s pentru noi. În Presnea, în '905 am învățat să cântăm altfel.

— Nu mă dau în lături, dar vreau doar să pricep...

— Ei, dacă vreți, o să pricepeți. Nu-i nevoie de cine ştie ce deşteptăciune. Tare aş vrea să pricepeți. Blohin îl luă pe Zvonariov de braț, ceva mai sus de cot, şi-l strânse zdravăn. Eu aşa cred, că acum fiecare trebuie să se gândească cât mai bine la ziua de mâine. Doar am fost amândoi la Arthur... Noi înțelegem multe lucruri mai bine decât alții. Ei, Serghei Vladimirovici, deocamdată s-auzim de bine; iar în privința revendicărilor, n-aveți nici o grijă, găsim noi cum să le dăm...

Blohin se întoarse, îndreptându-se spre birourile Arsenalului. „Hm, ce-i şi cu acest Zvonariov! gândea el. Parcă-i om cinstit şi bun – dar pesemne că atât e prea puțin. Numai cu bunătatea n-ajungi departe Trebuie să urăşti, şi atât de tare, să încleştezi fălcile. Ehei, Zvonariov să fi fost la Moscova în zilele acelea groaznice, spre sfârşit, când călăii dădeau foc la toată Presnea şi trăgeau cu tunul, cu mitralii în mulțimea fără arme care fugea îmbulzindu-se, căutând scăpare, da, trăgeau în copii, în femei. Ce a fost! Grozăvie, numai când te gândeşti! Acolo ar fi trebuit să fie..."

— L-ar fi cuprins deodată o ură pentru toată viața, şuieră Blohin. L-ar mai fi deşteptat. Ei, dar o să-l mai învețe ea, viața, dacă până acum nu l-a învățat.

Se apropie de pavilionul administrației, neştiind ce hotărâre să ia. În prag stăteau câțiva soldați.

„Aha, ți-e frică, excelență!" zâmbi Blohin veninos. „Te-ai înconjurat de baionete..."

Uşa administrației se deschise zgomotos. Blohin se retrase lângă depozit. Răsunară glasuri. În prag se ivi Tihmenov. Se opri, îşi încheie mantaua la toți nasturii, îşi potrivi şapca pe cap şi, vârându-şi mâna stângă în mănuşă, coborî treptele.

— Ce, ai ceva cu mine? îl întrebă el pe Blohin, dând cu ochii de el şi văzând că acesta îl privea nehotărât.

— Nu, înălțimea-voastră... nu tocmai cu dumneavoastră... ba poate, chiar cu dumneavoastră. Avem o treabă, dar iată că s-a ivit o încurcătură...

Blohin scoase hârtia.

— Muncitorii m-au rugat s-o dau excelenței-sale, domnului general Maidel...

— Alte revendicări? întrebă Tihmenov şi luând hârtia din mâna lui Blohin, o despături, şi o parcurse cu privirile.

— Aici sunt multe şi felurite absurdități politice care nu ne privesc, observă el, crispat. Sunt însă şi unele lucruri înțelepte, care, după părerea mea, pot fi sprijinite: să se vorbească muncitorilor cu „dumneata", să se plătească despăgubiri pentru accidente de muncă, să se organizeze o cantină, ceea ce desigur, nu e rău. Mă tem, însă, că acolo mai mult o să țineți întruniri decât o să mâncați.

Tihmenov împături hârtia, rămânând pe gânduri. Ochii lui de culoare deschisă, cu un păienjeniş de încrețituri dedesubt, se îngustară cu şiretenie:

— Ia spune: ai vrea să-i predau eu petiția aceasta colectivă? Ce zici?

— Fiți aşa de bun, înălțimea-voastră. Muncitorii au să vă fie recunoscători.

Tihmenov se întoarse pe loc, milităreşte şi, cu aceeaşi expresie şireată pe față, urcă scara spre birouri. „E-hei, o să-i fac o surpriză von-baronului nostru! Lasă să ştie... Că din «*russische Schweine*» nu-i mai scoate. Să-i plesnească ficatul de furie..."

După ce citi revendicările muncitorilor, Maidel se făcu stacojiu de furie.

— Colonele! Cum ai putut să iei în mână mârşăvia aceasta? strigă el indignat şi zvârli hârtia cu scârbă cât colo.

— De vreme ce nouă ne este adresată, trebuie să luăm cunoştință de cuprinsul ei, răspunse Tihmenov calm.

— Să n-o mai văd! protestă generalul, dând furios din mâini. La dracu, la dracu cu smângăleala asta! Dar de ce nu a venit încă trăsura mea? întrebă el cu ciudă.

— Vizitiii sunt în grevă! răspunse Tihmenov.

— Să fie concediați toți, imediat! Trimite pe careva să aducă o birjă, ordonă generalul.

— Birjarii nu vor să mai vină încoace. Le e frică să nu-i bată muncitorii. Va trebui să mergeți pe jos până la tramvai, excelență, îl sfătui Tihmenov, abia stăpânindu-şi zâmbetul.

Maidel se apropie de fereastra de la care se vedeau străzile din preajma uzinei. Ba ici, ba colo se aflau grupuri de muncitori agitați.

Generalul se întoarse spre colonel. În ochii lui se citea spaima:

— Dă-i ordin comandantului companiei de pază să aducă o birjă. Altfel n-o să pot pleca de aici. Muncitorii sunt în stare să sară asupra mea!

— După cum a spus chiar azi excelența-voastră, un ofițer nu trebuie să se teamă de „adunătura aceasta", îi aminti Tihmenov.

— M-am referit la muncitorii Arsenalului. Pe stradă mă poate ataca orice golan asmuțit de muncitori. Ce, nu-s destui derbedei gata să spargă capul oricui, în schimbul unei sticle de votcă? Ia măsuri să fiu escortat măcar până în piața gării Finlandeze. Acolo n-o să îndrăznească să mă atace nimeni ziua-n amiaza mare.

După un sfert de ceas, Maidel părăsi incinta Arsenalului într-o trăsură cu doi cai. Pe capră, alături de birjar, şedea un ofițer de poliție. Un altul, strângându-şi respectuos picioarele sub el, se aşezase pe bancheta din fața generalului. În urma trăsurii, călăreau alți trei polițişti.

— Domnul von-baron Maidel călătoreşte în interes de serviciu, zâmbi Tihmenov.

Muncitorii întâmpinară trăsura generalului cu huiduieli şi fluierături. Birjarul, speriat, începu să dea de zor bice cailor, şi trăsura, spre marea bucurie a muncitorilor, o luă la goană pe caldarâmul de bolovani. Maidel încleştă spasmodic mâinile în marginile trăsurii. Din cauza zdruncinăturilor şi izbiturilor îi zbură şapca din cap, rostogolindu-se pe pavaj. Unul dintre

poliţiştii călări descălecă şi o întinse respectuos excelenței-sale, care spumega de furie.

După ce-l petrecu pe general, Tihmenov ieşi în stradă. Nu făcu nici câțiva paşi, şi fu înconjurat de muncitori. Într-o clipă, în jurul lui, se strânse o mulțime de lume. Oamenii întrebau cum fuseseră primite revendicările lor.

— Generalul a plecat cu ele la superiori. Deocamdată, nu se ştie cum o să iasă, răspunse Tihmenov. Aţi scris acolo multe lucruri de prisos care vă pot face rău.

— Ce e de prisos? întrebă Blohin, croindu-şi drum înainte.

— Revendicările politice. Acum ele nu se bucură de simpatia celor mari.

— În schimb, la noi se bucură! răspunseră mai multe glasuri din mulțime.

— Dar dumneavoastră o să ne sprijiniți? îl întrebă Fomin pe colonel, fără ocol.

— Cum să vă spun? Tihmenov ridică din umeri. Sunt reprezentant al conducerii, şi ca atare sunt dator…

— Ei, nu ne priviți ca reprezentant, ci ca om… purtați-vă cu noi omeneşte, îl întrerupse Blohin.

— Ce să mai vorbim cu dumnealui! Dânsul ține cu Maidel! izbucniră zgomotos glasuri în mulțime.

Colonelul nu era prea bucuros că ieşise în stradă. Îşi croi drum prin mulțime cu multă greutate şi se îndreptă repede spre stația de tramvai.

Vremea neobişnuit de frumoasă, însorită, începuse să se strice. Dinspre golf sufla un vânt rece, tăios, aducând jos nori negri de ploaie, învolburați. Cel dintâi zâmbet al primăverii târzii din Petersburg fusese parcă înlocuit de umezeala unei toamne posomorâte.

Se dezlănțui o ploaie rece. Încet, încet, muncitorii începură să se împrăştie, umplând toate crâşmele din împrejurimi, deschise ospitalier pentru ei, înainte de orele obişnuite.

„Se îmbată, îşi beau toți banii, şi mâine intră la robie”, gândi Blohin cu amărăciune, deşi cu greu îşi stăpânea ispita

de a intra şi el ca să dea pe gât un pahar cu votcă, să se mai încălzească.

— Nu-s proşti poliţiştii noştri: ştiu ei cum să-l ţină bine în mână pe muncitor, oftă Nikiforov şi până la urmă propuse: Ce-ar fi să intrăm şi noi, Filip Ivanovici? Tragem o duşcă şi plecăm acasă. Că hotărârea celor mari tot n-o aflăm înainte de mâine dimineaţă. Se ştie că noaptea e un bun sfătuitor!

Blohin adulmecă izul de alcool care ieşea pe uşa cârciumii şi dădu din cap:

— Hai!

Bău însă foarte puţin: nu voia să ajungă acasă beat şi s-o necăjească pe Şura.

În ziua aceea, Zvonariov rămase îndelung în biroul de proiectări, aplecat asupra calculului canalelor de fum de la un cazan cu aburi. Începea să se întunece, când Tihmenov se ivi pe neaşteptate.

— Nu-i prea simplu să rezolvi acum problemele muncitoreşti! Trebuie să te gândeşti şi să chibzuieşti bine. E foarte uşor să concediezi toţi muncitorii, dar atunci cine execută comenzile urgente? Armata aşteaptă completarea echipamentului tehnic până la începerea concentrărilor, iar noi n-o să putem livra nimic înainte de sosirea toamnei, dacă mai ţine dandanaua asta, spuse domol Tihmenov.

— Nu-i vorba numai de Arsenal. Şi în alte uzine din Piter se agită muncitorii. Guvernul trebuie să ia măsuri de ordin general. Cei de sus nu pot pricepe deloc că muncitorul e însetat de libertate, că nu mai suportă asuprirea, răspunse Zvonariov.

— Nu poţi nici să faci concesiuni muncitorilor, dar nici să te lipseşti de ei. Oricum ai suci-o şi-ai învârti-o, tot prost iese! Poate doar cârciumile să mai aibă vreun efect – să le abată gândurile de la politică, să-i facă să se apuce iar de lucru, ca să scoată bani pentru traiul zilnic, gândea cu glas tare colonelul.

Se întunecase de-a binelea, când Maidel se întoarse la Arsenal. Era posomorât şi irascibil. Îi chemă la el pe

Tihmenov şi pe Zvonariov şi le spuse:

— Şeful Direcției generale a artileriei a luat legătura cu Ministerul de Interne şi a primit de acolo directivele corespunzătoare. S-a dispus să se facă muncitorilor anumite concesiuni – bineînțeles, în anumite probleme lipsite de importanță – şi să fie invitați să vină imediat la lucru. Să rămână în vigoare aceleaşi tarife. Să li se vorbească cu „dumneata". Amenzile să fie limitate la o rublă pe zi. Pauza de prânz să fie prelungită cu un sfert de oră. Munca de noapte să fie plătită cu un supliment de zece la sută. Atâta tot. S-a dispus să se întocmească liste de muncitorii care ar trebui îndepărtați din Arsenal. Aceste liste vor fi înaintate la Ministerul de Interne.

— După cât se pare, cei mari s-au speriat de-a binelea dacă au aprobat aşa de repede să se facă concesiuni! observă Zvonariov zâmbind.

— Observația dumitale, domnule Zvonariov, este absolut nelalocul ei! se răsti Maidel. Ca superior, te chem la ordine!

— Îmi sunteți superior, dar nu şi educator, îl întrerupse inginerul. În consecință, nu sunt dispus să ascult observațiile dumneavoastră.

— În cazul acesta, prezența dumitale aici e inoportună, rosti generalul răguşit, cu vocea sugrumată de furie.

— Am onoare să vă salut!

Inginerul se înclină ironic şi, ieşind pe uşă, plecă spre casă.

A doua zi, Maidel îl invită la el şi începu o lungă perorație şi de data aceasta moralizatoare:

— Judecând după replicile dumitale de aseară, eşti ori socialist, ori foarte apropiat de ei. Prea e mare zelul cu care te ridici în apărarea intereselor muncitorilor. Aşa ceva e cu totul inadmisibil într-un arsenal al statului. Atitudinea dumitale concesivă față de unele revendicări neîntemeiate, aş zice chiar absurde ale muncitorilor, ca acordare în fiecare an a unor concedii plătite, ori a concediilor plătite pentru femei gravide, e de natură să creeze în Arsenal o atmosferă nesănătoasă. De aceea, ori îți vei păstra pentru dumneata părerile pe care le ai

în aceste probleme, ori vom fi nevoiți să ne despărțim. Nu te concediez pe loc, numai din stimă față de dumneata, ca veteran de la Port-Arthur şi ca ofițer de rezervă.

— Domnule general, nu vă pot făgădui că purtarea mea o să vă placă întotdeauna, declară Zvonariov. N-am făcut agitație printre muncitori şi nici nu fac, dar îmi rezerv dreptul de a avea opinii proprii.

— Totuşi, sper că această convorbire neplăcută nu se va mai repeta, încheie generalul, pe un ton ceva mai moderat.

În aceeaşi zi, se aduse la cunoştința muncitorilor că li se vor desface contractele de muncă şi se va trece de îndată la noi angajări în urma unei verificări amănunțite a fiecăruia dintre ei. Ca de obicei, şefii de secții încredințară această operație maiştrilor din subordinea lor, care profitară de ocazie spre a se răfui cu muncitorii care nu le erau pe plac.

Blohin fu nevoit să facă şi el o cerere de reangajare. Zvonariov îi veni în ajutor. Întâlnindu-se cu Tihmenov, îşi exprimă temerea că neangajarea lui Blohin ar putea stârni în presa de stânga comentarii dintre cele mai puțin de dorit.

— Un veteran de la Port-Arthur, decorat cu ordinul „*Sf. Gheorghe*”, un fost luptător care şi-a vărsat sângele pe front şi, pe deasupra, un muncitor calificat, zvârlit pe nepusă-masă în stradă! argumenta inginerul. Închipuiți-vă ce gălăgie ar face ziarele de stânga! S-ar putea ca interpelările să se țină lanț şi în Dumă. N-am mai putea împiedica scandalul.

Colonelul se declară îndată de acord cu el şi se duse să stea de vorbă cu Maidel despre acest lucru. Generalul baron, după ce trecuse în ajun la uzină prin atâtea momente neplăcute, şi după ce ascultase la Direcția Generală a Artileriei observații destul de puțin măgulitoare, prin care i se reproşa lipsa de pricepere în conducerea Arsenalului, îşi ponderase mult tonul agresiv. După ce-l ascultă pe colonel, spuse:

— Deocamdată, ticălosul acesta de Blohin trebuie lăsat pe loc. Îndată ce lucrurile se vor mai linişti, îl vom da afară, sub un pretext oarecare. Pe viitor am eu grijă de asemenea indivizi. N-o să-i mai menajez. Au să vadă muncitorii de aici

înainte cine este generalul baron von Maidel! I-am atras atenția şi lui Zvonariov să nu mai facă pe grozavul. Azi, în loc să lucreze în specialitatea lor, mulți ingineri sunt mecanici pe locomotive sau profesori de aritmetică în şcoli! adăugă comandantul Arsenalului, începând din nou să ridice tonul.

Tihmenov ascultă în tăcere ceea ce spunea Maidel şi, îndată după aceea, îi relată lui Zvonariov convorbirea cu generalul, iar acesta, la rândul său, îl informă pe Blohin.

— Ei, Filip Ivanovici, acum ține-te bine! îi spuse inginerul lui Blohin, bătându-l prieteneşte pe umăr. Maidel şi-a pus în gând să te înghită de viu.

— Aş! S-ar putea să se înece! Sunt osos, zâmbi Blohin. Ehei, părerea mea e că von-baronul n-o să taie şi spânzure aici multă vreme. Prea şi i-a ridicat în cap pe muncitori. S-o găsi cine să-i facă felul, încheie el.

Capitolul 7

Baronul Maidel nu se putea împăca în ruptul capului cu gândul că fusese silit de două ori să cedeze în fața muncitorilor. Ar fi dat afară din Arsenal, nespus de bucuros, pe toți care încercau să facă cea mai mică obiecțiune, ori să se pronunțe în favoarea muncitorilor. Zvonariov fusese de mult trecut de el în categoria „roşilor", şi numai aureola de ofițer combatant, de veteran de la Port-Arthur, îl salva. Maidel organizase în Arsenal o adevărată rețea de spionaj, alcătuită din oameni „de încredere". Aceştia existau în fiecare secție, în biroul de proiectări şi în conducere. Aceştia îi comunicau generalului orice fel de vorbe „subversive" ale muncitorilor, funcționarilor, chiar şi ale inginerilor, alcătuiau liste de muncitori şi funcționari care, după părerea lor, „dădeau de bănuit", sau de cei socotiți doar „suspecți", de atei, de cei care criticau regimul şi aşa mai departe. Primele locuri pe aceste liste le ocupau Blohin, printre muncitori, şi Zvonariov, printre ingineri. Dacă Maidel nu-l dădea afară pe Blohin, o făcea nu pentru că i-ar fi fost frică să nu i se înfunde cu acest „răzvrătit ciolănos", ci pentru că acesta, ca şi Zvonariov, era veteran de la Port-Arthur. Afară de aceasta, Blohin era decorat de două ori cu ordinul „*Sf. Gheorghe*" şi fusese rănit de câteva ori. Ar fi fost primejdios să se atingă de un om cu atâtea merite – aşa că, deocamdată, baronul era nevoit să-l suporte. Nu-l ierta însă, aşteptând doar prilejul nimerit ca să se descotorosească de el.

Trecuse vreo lună de zile de la ultima grevă din Arsenal, într-o zi, Maidel convocă inginerii, şefii de secții şi maiştrii, intenționând să le facă un fel de instructaj. În primul rând se năpusti asupra subalternilor, acuzându-i de îngăduință față de muncitori. Acest lucru, după părerea lui, dusese la scăderea disciplinei în Arsenal, la o stare de spirit agitată în rândurile muncitorilor.

— Unde ne trezim aici, într-un arsenal al statului ori la cârciumă? striga generalul, holbându-se la cei de față. Greve,

discuții, obiecțiuni, controverse, şi nici cel mai mic respect față de conducerea Arsenalului! Țineți minte: muncitorii trebuiesc strânşi în chingi şi bătuți fără milă cu gârbaciul. Nu faceți nimic cu vorba bună, cu duhul blândeții. Atingeți-i la buzunar, aplicați-le amenzi. Dacă nu le place, să se ducă dracului. Slavă domnului, în Piter sunt destui şomeri. Numai să fluieri, şi dau buzna zece în locul unuia concediat.

Răguşit de atâta încordare, generalul bău o înghițitură de apă gazoasă. Pe neaşteptate, în liniştea adâncă în care se auzea limpede până şi gâlgâitul apei în gâtlejul generalului, răsună vocea uşor dogită a lui Nikiforov care se ridicase în picioare.

— Ei, ce vrei? întrebă Maidel pe un ton nemulțumit.

— Excelență, voiam să spun ceva în privința gârbaciului, răspunse Nikiforov.

— Muncitorul e o vită foarte încăpățânată. Cu cât îl bați mai mult, cu atât va fi mai supus, rosti generalul sentențios.

Nikiforov se scărpină la ceafă, tacticos:

— Nu-i chiar aşa, excelență.

— Ce?! răcni generalul, mirat, învăpăindu-se deodată de mânie.

— Cum să zic, excelență: capul dumneavoastră nu-i mai tare decât al meu.

— Ce-are a face capul meu aici? întrebă Maidel nedumerit.

— Are, excelență: dacă o să-i strângem şi mai rău în chingi, atunci s-a isprăvit cu capetele noastre, explică Nikiforov cu îngrijorare. Au să ni le spargă cu siguranță, undeva într-o ulicioară, pe întuneric. Şi nici n-o să ştim cine ne-a trimis pe lumea cealaltă.

— Asta cam aşa e, încuviințară alți maiştri cu glas surd.

— Gura! se răsti generalul la ei, apoi se întoarse spre Nikiforov: Eşti un laş! Trebuie să fii imediat scos din categoria maiştrilor!

— Asta, cum doriți dumneavoastră, domnule comandant, oftă Nikiforov. Se pare că nu merit nici un respect, după cei

zece ani de muncă la Arsenal. Şi, totuşi, excelență, v-o spun încă o dată: ciomagul are două capete!

— Excelență, interveni Voronin, ridicându-se: Nikiforov vorbeşte anapoda din pricina bătrâneții. Fiți bun şi iertați-l...

Nikiforov îşi privi neprietenos apărătorul nepoftit:

— Tu, Voronin, să taci din gură. N-am nevoie de avocați. Te ştie toată lumea: te pui bine şi cu ai noştri, şi cu ăi mari. Nu eşti nici în car, nici în căruță.

— Vreau şi binele uzinei şi al muncitorilor, replică Voronin. Asta o ştie şi excelența-sa...

— Isprăveşte! îl întrerupse Maidel la jumătatea cuvântului. E regretabil, că maiştri vechi în meserie, ca Nikiforov, nu vor să ne sprijine, fără rezerve! Fireşte, n-am de gând să-l concediez. De atâta timp de când munceşte aici, a adus mult folos Arsenalului. Pe scurt, sper, că nu voi fi nevoit să iau vreo măsură împotriva lui. E limpede?

Deşi confuz, generalul îi dăduse totuşi un avertisment lui Nikiforov.

Tăcu câteva clipe, apoi adăugă încet, răspicat:

— Cu muncitorii, însă, e altceva: nu le pot face concesii. Altfel, au să ne încalece imediat şi o să facă tot ce le trece prin cap. Prin urmare, dați-vă silința să executați întocmai ordinele mele, să traduceți în viață dispozițiile pe care le dau, oricât ar fi ele de drastice. La cel mai mic semn de nesupunere din partea muncitorilor, dați-i imediat în brânci afară din Arsenal. Iar în privința „roşilor", raportați-mi direct. Găsesc eu unde să-i plasez. De mult plânge ştreangul după ei. Aceasta se referă, mai cu seamă, la protejatul dumitale, adăugă generalul, întorcându-se spre Zvonariov.

— Poate mă vizați şi pe mine? întrebă inginerul ironic.

— Fiecare lucru la vremea lui, răspunse baronul în doi peri.

Afirmațiile făcute de Maidel la consfătuire, ca şi amenințările proferate de el la adresa muncitorilor n-au rămas secrete, răspândindu-se în aceeaşi zi prin toate secțiile, deşi generalul îi făcuse atenți pe participanții la consfătuire

asupra caracterului confidențial al şedinței, interzicându-le să divulge cele discutate cu prilejul acelui instructaj special.

— Ei, Filip Ivanovici, acu să te ții bine, von-baronul vrea să pună laba pe dumneata, îi şopti bătrânul maistru lui Blohin la ureche. Te-a trecut printre politici.

— Dar eu nu fac politică, răspunse Blohin nepăsător.

— Spune-o altora, dădu din cap Nikiforov. Las' că ştiu eu ce pasăre-mi eşti, cu cine faci cârd...

— Ce, vrei să mă iei la verificare? întrebă Blohin încruntat.

— Ba eu îți vreau binele, cap de nerod, vreau să te feresc de năpastă, iar mătăluță...

Şi bătrânul se îndepărtă jignit.

Seara, Blohin trecu pe la comitet, unde întrebă dacă putea să aibă încredere în Nikiforov.

— E de-ai noştri, răspunse Ivan Gherasimovici scurt şi, la rândul său, îl sfătui să fie cu ochii în patru.

Curând după aceea Maidel trecu la realizarea planului său, îndelung conceput, prin care vroia să scape de toate elementele indezirabile din Arsenal. Cea mai mică greşeală era suficientă, pentru ca muncitorul respectiv să fie concediat. Conform instrucțiunilor primite la consfătuire, şefii de secții trecuseră cu râvnă la executare. Stând prudenți în umbră, dăduseră mână liberă maiştrilor, iar aceştia, profitând de ocazie, începură din nou să se răfuiască cu unul şi cu altul pentru neînțelegeri personale. Invocând dispoziția primită de la conducere, maiştrii îi concediau pe toți muncitorii care nu le erau pe plac.

Veni şi rândul lui Blohin. Într-o zi, acesta îl prinsese pe Voronin, înşelându-i pe doi muncitori, cu prilejul plăților, şi-l dăduse în vileag. Se iscase un mare scandal. Bîstreev auzise gălăgia şi dăduse dispoziție maistrului să-i prezinte la semnat ordinul de concediere al lui Blohin.

— Du-te să te lămurească generalul, îl repezi el pe Blohin, când acesta veni să-i ceară explicații.

— Chiar că mă duc! îi strigă din urmă Blohin, pierzându-şi cumpătul.

Strânse câțiva muncitori care, ca şi el, urmau să fie concediați, şi se duseră cu toții la Maidel. În sala de aşteptare fură opriți de secretar, care le spuse că generalul nu voia să stea de vorbă cu ei. Se stârni scandal. Uşa de stejar sculptat a biroului lui Maidel se deschise şi acesta se ivi în prag.

— Ce-i porcăria asta? răcni el mânios. Cine v-a permis să faceți gălăgie aici? Hai, cărați-vă la dracu!

Clocotind de furie, Blohin uită de toate sfaturile lui Ivan Gherasimovici şi ale lui Nikiforov.

— Nu ne goniți, excelență, că doar nu suntem câini! strigă şi el, pironind cu privirea fața împurpurată a generalului.

— Marş d-aici, canalie ordinară ce eşti! strigă baronul, bătând din picior furios.

Fără să-şi dezlipească ochii albiți de mânie de la fața generalului, Blohin păşi încet spre el.

Maidel se trase îndărăt speriat.

— Cărați-vă, toți, toți, până nu vă treziți la poliție! răcni el cu glas sugrumat.

Muncitorii ieşiră din sala de aşteptare, înjurând de mama focului. Maidel se întoarse spumegând în biroul lui şi, chemându-l pe Tihmenov, îi povesti cele întâmplate.

— Afară cu ei, cu toți! Auzi, până unde au ajuns! Poți să-ți iei gândul că ai să execuți comenzile în termen cu neobrăzații, cu dezmățații ăştia.

— Excelență, cred că în prezent se execută toate comenzile în termen, obiectă Tihmenov.

— Da, dumneata aşa crezi, dar eu cred cu totul altceva! se crispă generalul. În treacăt fie zis, dumneata, colonele, eşti prea îngăduitor cu zurbagiii ăştia, îi încurajezi să submineze disciplina...

— Cred că vă dați seama de ceea ce spuneți! Doar nu sunteți copil! exclamă Tihmenov pălind.

Fața lui Maidel se făcu stacojie. Părea că dintr-o clipă în alta se va repezi cu pumnii la ajutorul lui. Se stăpâni însă şi rosti cu răceală:

— Cu începere de azi, te poți considera destituit din post.

— Destituirea mea trebuie aprobată de Direcția Generală a Artileriei, precizează colonelul. Încă nu se ştie cum va fi privită acolo noua „ofensivă” pe care ați dezlănțuit-o împotriva muncitorilor. Faceți tot ce vă stă în putință ca să-i provocați la grevă. Or, tocmai aceasta va duce la neexecutarea comenzilor urgente pentru armată.

— Ei bine, dacă nu-mi va fi aprobat raportul pentru destituirea dumitale, atunci îmi voi da eu demisia, rosti comandantul Arsenalului, împungându-se cu degetul în piept.

— Excelența-voastră faceți parte din cadrele active ale armatei şi nu vă puteți da demisia decât cu înalta aprobare a maiestății-sale, îi aminti Tihmenov.

Disputa fu întreruptă de Voronin, care dădu buzna în birou.

— Excelență, strigă el sugrumat, cu glas tremurător: excelență, vin încoace...

— Cine? răcni Maidel. Vorbeşte, tâmpitule!

— Muncitorii... O mulțime... Blohin..., îngăimă Voronin.

— Cu neobrăzații aceia nu stau de vorbă. Să nu fie lăsați să intre! ordonă generalul.

— Vrând, nevrând, trebuie să stați de vorbă cu ei, pentru a evita alte neplăceri mai mari, îl avertiză Tihmenov.

— În cazul acesta, fii bun şi stai dumneata de vorbă cu ei, ordonă Maidel.

— Am înțeles! Dar muncitorii nu vor să stea de vorbă cu mine, ci cu dumneavoastră...

Între timp, muncitorii ajunseseră în sala de aşteptare. Tihmenov se grăbi să-i întâmpine.

— Ce s-a întâmplat? întrebă el sever. Generalul m-a însărcinat să stau de vorbă cu voi.

— De ce suntem daţi afară din Arsenal? Ce, nu suntem şi noi oameni? N-avem familii? întrebă Blohin cu glas întretăiat.

— Să vină chiar generalul. Să ne răspundă dumnealui ce şi cum!

În zadar încercă Tihmenov să-i liniştească.

— Haideți înăuntru la von-baron! comandă Blohin. Toată lumea se repezi spre biroul lui Maidel. Tihmenov încercă să-i împiedice, postându-se în uşă, dar fu, pur şi simplu, împins la o parte şi muncitorii năvăliră în birou. Maidel îşi punea grăbit mantaua, şi-şi îndesa şapca pe cap, dând s-o şteargă pe uşa laterală, dar Blohin îi tăie drumul.

— Ei, excelență! De ce fugiți?

— La o parte, ticălosule! strigă generalul isteric. Te dau imediat pe mâna poliției! Ai să putrezeşti la puşcărie, nemernicule!

În clipa aceea, în sala de aşteptare cineva strigă:

— Să tragă la scară trăsura excelenței-sale! O s-o ducem noi până la gara Finlandeză!

Auzind aceste cuvinte, Maidel se repezi spre sala de aşteptare, dar nici acolo nu fu lăsat să treacă. Tihmenov încercă să-i sară în ajutor. Muncitorii îl opriră:

— Nu vă amestecați, înălțimea-voastră, că vă ducem împreună cu generalul!

Uşa sălii de aşteptare fu larg deschisă. Muncitorii aduseră o roabă mare. Maidel, aproape mort de spaimă, fu trântit în ea şi dus spre poarta uzinei, în huiduielile mulțimii.

Aproape în aceeaşi clipă, sirena începu să mugească alarmant. Muncitorii părăseau lucrul, ieşeau repede în curte, unde se şi strânsese o mulțime de lume.

— Hei, fraților, dați-vă la o parte! Faceți loc trăsurii excelenței-sale!

— Umblați cu băgare de seamă! Să nu-l vătămați la rânză! răsună un glas în mulțime.

Prin intervalul viu ce se croise, toată lumea văzu roaba împinsă de câțiva muncitori, hurducăind peste pietre, împroşcând noroiul în lături. Maidel, trântit pe spate în roabă, era palid ca un mort, buzele vinete îi tremurau, ochii îi ieşiseră din orbite. Roaba fu scoasă afară, în stradă.

Îl duseră la o băltoacă mare şi-l răsturnară acolo în noroi, în strigătele de bucurie ale tuturor. Maidel rămase câteva clipe nemişcat, cu capul între umeri, apoi sări brusc în

picioare şi o rupse la fugă, aşa cum era: plin de noroi, fără şapcă, petrecut cu fluierături, huiduieli şi bulgări de noroi.

Baronul nu fugi prea mult. Şocul nervos fusese atât de puternic, încât deodată se prăbuşi pe caldarâm în nesimțire. Cu ajutorul a doi maiştri sosiți în goană, Tihmenov îl ridică de jos, îl urcă cu chiu cu vai într-o trăsură şi-l transportă la policlinica Academiei Militare de Medicină din apropiere.

Seara târziu, Blohin trecu pe la Ivan Gherasimovici vrând să-l informeze asupra întâmplărilor de la Arsenal.

— Ştiu, am aflat de toate boroboațele dumitale, rosti acesta, păşind de colo colo prin cameră. Da, Filip Ivanovici, încă nu te țin balamalele. Încă nu eşti bun pentru o treabă ca lumea. Te aprinzi prea repede. Şi, pentru revoluție, cel mai important lucru e să nu te aprinzi.

— Îmi dau seama şi eu că-s vinovat. Dar n-am mai putut să rabd. Încă puțin şi l-aş fi pocnit la mir. Blohin încleştă pumnul. Degetele i se făcură albe de încordare. L-aş fi omorât pe loc. Atâta putere am în pumn, să ferească dumnezeu!

— Acum, la Arsenal au să înceapă de zor cercetări. Trebuie să dispari numaidecât. Ba mai e necesar să ne gândim şi la alții... Ai iscat o dandana... Şi toate acestea, pentru un fleac. L-ai fi ucis pe Maidel? Mare scofală! Ce personalitate. Acum, du-te la țară, să-ți facă soacra blinele. Ivan Gherasimovici zâmbi fără prea multă veselie. Să treacă un timp. Şi la țară se petrec evenimente mari. Uită-te cu luare-aminte, dă o mână de ajutor. Dar fără prostii – nu te aprinde! Doar eşti reprezentantul clasei muncitoare, clasă conştientă!

O clipă tăcură amândoi. Blohin îşi frământa şapca în mâini, privind posomorât. Îşi dădea seama că Ivan Gherasimovici avea dreptate. Trebuia să plece. Altfel, au să-l prindă şi nu scapă de închisoare. Să plece... Uşor de zis! Unde, la cine? La soacră-sa? Ea şi aşa se împovărase cu cei doi copii ai săi. Acum, o să-i cadă pe cap şi el... Şi în ce sărăcie trăia... Altă ieşire n-avea însă. Se ridică şi-şi puse şapca.

— Da... Va să zică, trebuie să plec la țară. Ei, nu mi-o lua în nume de rău, am să mai prind şi eu minte. Asta nu se face aşa, dintr-o dată.

Ivan Gherasimovici îi strânse mâna cu putere. Ochii lui sclipiră călduros din păienjenişul de încreţituri adânci:

— Lasă, nu te necăji. Trăim vremuri grele. Dar într-o zi o să fie sărbătoare şi pe uliţa noastră. Mai luptăm noi amândoi pe baricade.

După ce află de la soţul ei ce se petrecuse la Arsenal, Varia plecă repede la soţii Blohin. Cu şuba ei simplă, cu şalul alb pe cap, era întruparea tinereţii şi a sănătăţii.

— Ei, bine că bărbatul tău nu-i acasă, exclamă ea, desfăcându-şi şalul înfăşurat în jurul gâtului. Am venit cu o treabă. O să ne înţelegem mai bine în lipsa bărbaţilor. Dezbrăcă şuba, îşi netezi părul, îşi frecă mâinile roşii de frig şi se apropie de pătucul copilului. Micuţul dormea; obrăjorii lui plinuţi, bucălaţi, erau de un trandafiriu gingaş.

— Uite ce e, Şura: trebuie să plecaţi. Ştii pesemne că omul tău a făcut nişte năzbâtii pentru care o să fie, cel puţin, deportat, dacă nu şi mai rău.

— Şi noi am hotărât să plecăm la ţară, la mama. Chiar mâine. N-avem nevoie de multe pregătiri. Ştiţi, săracul îşi strânge cingătoarea, asta-i toată pregătirea lui de drum. Şura zâmbi cu tristeţe. Sunt obosită de viaţa asta. M-am săturat de toate – şi de Piter şi de grijile acestea veşnice. Dacă aţi şti ce bine-mi pare că plec la ţară! Acolo poate că Filea o să se astâmpere, o să vadă de gospodărie. Mi-a scris mama că se poate cumpăra ceva pământ. O să ieşim din obşte şi o să ne înjghebăm gospodăria noastră. Filea are mâini de aur. Pe scurt, se pricepe la toate. Se descurcă oriunde-l pui.

Varia o asculta cu luare-aminte, privindu-i faţa suptă, obosită şi îmbătrânită.

— În privinţa gospodăriei proprii, nu ştiu ce să zic. Cred, însă, că asta nu e pentru Filip. El e muncitor, n-o să se apuce să-şi facă gospodăria lui. Şi nici n-o să se astâmpere. E cam

târziu să se mai schimbe. Iar tu, nu mai scânci mereu, fii mai bine atentă cu el, ajută-l, doar n-o duce nici el uşor. Dar nu despre asta e vorba. Tu eşti nevasta lui, tu vezi mai bine ce trebuie să faci.

Varia deschise poşeta, scoase din ea o legăturică făcută dintr-o batistă cu pătrățele, în care se afla ceva, şi o puse pe masă, înaintea Şurei.

— Ți-am adus un mic dar. Pentru început. Să nu-ți treacă prin gând să mă refuzi. Să-i spui şi lui Filip. Dacă ne refuzați, niciodată n-am să vă iert. Dacă o s-o duceți greu, scrie-mi. Mie, ori, uite adresa aceasta: la doctorul Krasnuşkin. E bărbatul Katiei, un om minunat. E gata oricând să dea o mână de ajutor. Varia puse peste pachețel o hârtiuță. Asta-i adresa. Nu-mi mulțumi şi nu te mai smiorcăi fără rost.

Capitolul 8

Plimbarea cu roaba îl costă scump pe Maidel. Boala îl țintui la pat îndelung, aşa că se puse problema numirii unui alt comandant al Arsenalului. Alegerea se opri asupra colonelului Tihmenov care cunoştea bine toată activitatea Arsenalului. De altfel, acesta avea vechimea necesară pentru a fi înaintat general.

Colonelul îi oferi lui Zvonariov postul de ajutor, adică postul lui de până atunci, dar inginerul nu acceptă, rugându-l să-l lase tot la conducerea serviciului de proiectări.

— Arsenalul este o întreprindere militară, aşa că eu, fiind civil, nu pot deține postul de ajutor al comandantului, îşi motivă el refuzul.

Cu toate acestea Tihmenov interveni la Direcția Generală a Artileriei pentru numirea lui Zvonariov în postul de ajutor al său. Răspunsul nu întârzie mult. Iată cum suna:

„După referințele pe care le posedăm, domnul Serghei Vladimirovici Zvonariov se pronunță cu prilejul tuturor conflictelor dintre conducerea Arsenalului şi muncitori pentru satisfacerea pretențiilor acestora din urmă, adeseori, absolut neîntemeiate.

În consecință, se consideră inoportună numirea domniei sale în postul de ajutor de comandant al Arsenalului.”

O asemenea rezoluție a Direcției Generale a Artileriei era un semn rău prevestitor pentru Zvonariov, aşa că el îşi prezentă demisia. Tihmenov n-o aprobă, dar fu nevoit să înainteze hârtia celor în drept.

Într-o bună zi, Zvonariovii primiră o telegramă care vestea sosirea apropiată a soților Belîi la Petersburg, generalul fiind numit şef al Direcției Generale a Artileriei. Îi întâmpinară numai Varia şi Serghei Vladimirovici. Katia şi soțul ei se aflau în Caucaz, în voiaj de nuntă, iar tânărul Stessel nu numai că

n-avea chef să dea ochi cu socrul lui, dar îi interzisese şi Rusei să se ducă la gară.

Obosiți de lungul drum pe care-l făcuseră din Vladivostok până în capitală, Belîi şi soția lui nu doreau decât să se vadă cât mai repede în apartamentul din strada Serghievskaia, pregătit în vederea sosirii lor. Serghei Vladimirovici se îngriji să ridice bagajele de la gară şi să le transporte la destinație.

Varia hotărî să-l informeze pe tatăl ei despre raportul prin care Serghei Vladimirovici îşi prezentase demisia. După ce o ascultă, Belîi îşi răsuci mustățile şi dădu din umeri.

— Nu pricep de ce te nelinişteşti tu. De vreme ce Serioja va fi concediat şi totuşi se jenează să mi se plângă de şefii lui, atunci...

— Nu, tăticule! exclamă Varia cu ciudă. Nimeni n-are de gând să-l concedieze; el a hotărât să demisioneze!

Şi ea începu să-i explice tatălui ei totul de la început.

— Dacă Serioja va avea nevoie de mine o să mi se adreseze el, tu nu trebuie să te amesteci în treburile lui! răspunse generalul sentențios.

După câteva zile, ordinul prin care se aproba demisia lui Zvonariov îi fu adus lui Belîi pentru a-l semna. Generalul îl citi, îl reciti cu atenție, apoi îl puse de o parte, spunând:

— Voi vorbi personal cu acest inginer.

Adjutantul înclină uşor capul.

— Permiteți să raportez, excelență: inginerul Zvonariov e cunoscut ca un element negativist, cu tendințe spre liberalism, ba chiar spre socialism. Se pronunță sistematic în favoarea muncitorilor. Într-un raport al său, fostul comandant al Arsenalului, generalul von Maidel, afirmă că actele de violență a căror victimă a fost s-au produs din inițiativa unui oarecare Blohin, un protejat al inginerului Zvonariov. În prezent, Blohin a dispărut, ca să scape de judecată, dar jandarmii şi poliția continuă să-l caute.

— Toate acestea sunt nişte prostii! îl cunosc bine pe Zvonariov. Comunică-i să se prezinte la mine azi, la orele patru, ordonă Belîi.

— Am înțeles, excelență! răspunse adjutantul, luând poziția de drepți.

Zvonariov se afla în biroul lui de la serviciul construcțiilor, când Tihmenov veni repede la el, nespus de îngrijorat.

— Serghei Vladimirovici, te cheamă şeful DGA, îl anunță colonelul. Probabil, tot în legătură cu raportul dumitale. Te rog foarte mult să nu insişti asupra demisiei.

— Am să-l întreb chiar acum pe general ce doreşte de la mine, răspunse Zvonariov, apropiindu-se de telefon.

— Vai, Serghei Vladimirovici, ce faci?! îl întrebă Tihmenov privindu-l zăpăcit. Cum poți să-l deranjezi la telefon? O dată ce te cheamă acolo, trebuie să te duci.

Totuşi, Zvonariov îi telefonă lui Belîi.

— Serioja, vino mai bine pe la trei, îi spuse generalul. Deşi e vorba de o convorbire particulară, mai bine să nu discutăm acasă, unde şi Varia şi soacra ta au să moară de curiozitate, vrând să ştie ce vorbim.

— Bine, Vasili Feodorovici, voi veni la trei! răspunse Zvonariov.

Tihmenov dădu din cap dojenitor.

— Zău, eşti un civil incorigibil! Stai de vorbă cu şeful Direcției Generale a Artileriei pe un ton atât de familiar. Doar ştii cât țin generalii noştri să fie stimați, respectați. O să mi se atragă atenția asupra comportării dumitale nedisciplinate.

— N-aveți nici o grijă, Pavel Petrovici, răspunse Zvonariov zâmbind şi, după o clipă de tăcere, adăugă: Socrul meu n-o să vă reproşeze nimic...

La auzul acelei noutăți surprinzătoare, Tihmenov rămase pur şi simplu cu gura căscată.

— Nu ştiam... Iartă-mă, te rog... bâigui colonelul, fâstâcit. Nu cumva şi acum o să refuzi să fii numit ajutorul meu? Te aşteaptă o frumoasă carieră. Şi apoi cu un ajutor ca dumneata o să fiu şi eu liniştit.

— Ba am să refuz, domnule colonel, şi chiar cu mai multă hotărâre decât până acum! declară Zvonariov cu tărie. Nu sunt un arivist, n-am ambiția să fac „carieră”.

— Ei, e timpul să te duci, îi aminti Tihmenov, uitându-se la ceas şi pregătindu-se de plecare.

Zvonariov trebui totuşi să aştepte cam mult până ce Belîi putu să-l primească.

— Să trăieşti, Serioja! îl întâmpină generalul, strângându-i mâna cu putere. Probabil că ți-ai pierdut răbdarea de când aştepți, nu? Ei, un ofițeraş ca tine poate să aştepte puțin, atunci când generalii pălăvrăgesc neavând altceva mai bun de făcut.

Belîi îşi bătu prietenos ginerele pe umăr, îl invită să ia loc în fotoliu, ceru să se aducă două pahare cu ceai şi spuse că nu mai primeşte pe nimeni în ziua aceea.

— Ei, avem mult de vorbit amândoi, începu el, sorbindu-şi ceaiul, şi-şi strânse pleoapele cu şiretenie. Înainte de toate, să-mi spui cum ai instigat muncitorii împotriva lui von Maidel? Ştii desigur că acest neamț devotat regimului, dar tare laş, era cât pe ce să dea ortul popii, de spaimă.

Judecând după tonul glumeț al socrului său, Zvonariov îşi dădu seama că acesta nu atribuia incidentului cine ştie ce importanță, şi-i povesti totul, amănunțit.

— Prin urmare, n-ai pus la cale cu muncitorii să i se joace această farsă lui Maidel? întrebă Belîi.

— Pentru mine, întâmplarea aceasta a fost tot atât de surprinzătoare, ca şi pentru Maidel! mărturisi Zvonariov cu toată sinceritatea.

— Dar pe Blohin, unde l-ai ascuns?

— A dispărut! Ştiu eu unde e? îngăimă Zvonariov.

— Nu minți, Serioja! îl amenință generalul cu degetul. Când i-am citit numele, mi-am amintit numaidecât boroboațele lui de la Arthur. Dacă nu erați voi, tu şi cu Boreiko, n-ar mai fi scăpat niciodată de compania disciplinară. Unul ca el e în stare să-l sperie nu numai pe Maidel. Aşadar, unde-i Blohin?

— Nu ştiu! răspunse Zvonariov, de data aceasta fără a mai şovăi.

— Ei, dacă nu vrei să spui, nu spune – domnul cu tine. Generalul dădu din mână, scoase din sertar raportul ginerelui

său, îl citi din nou şi întrebă: Totuşi, de ce vrei să pleci de la Arsenal? Ce salariu ai?

— Circa 300...

— Nu-ți ajunge pentru trai? Ştiu: Varvara nu face parte dintre gospodinele econoame. Dacă stați prost cu banii, pot să vă ajut, se oferi generalul.

Zvonariov se înroşi, jenat:

— Mulțumesc, Vasili Feodorovici, n-avem nevoie de ajutor. Pe lângă salariu, mai câştig ceva din lucrări suplimentare. Totodată trebuie să spun că Varvara, ca gospodină, nu lasă nimic de dorit.

— Tu o aperi, dar ea te face cu ou şi cu oțet, o dădu în vileag Belîi.

Zvonariov întinse brațele în lături:

— Ce să-i faci? Varia e foarte impulsivă şi, când se supără, poate spune multe lucruri de care îi pare rău mai pe urmă.

Belîi se ridică de la masă, păşi de mai multe ori de colo-colo prin birou, apoi, ducând mâinile la spate, se opri înaintea ginerelui său.

— Ți-am respins cererea de demisie. Vei lucra mai departe la Arsenal. Nu poți părăsi serviciul din cauza unei jigniri mărunte, meschine. Aşa ceva e cam neserios pentru tine, Serioja. Am dispus să ți se revizuiască salariul, în sensul unui eventual spor. O să-ți dăm cam o sută de ruble în plus pe lună. Păcat însă că taci în ceea ce-l priveşte pe Blohin. Aş vrea să te previn prieteneşte în privința unor asemenea legături şi prietenii. Revoluția s-a sfârşit. Guvernul smulge din rădăcini tot ce aminteşte de ea. Ori tu, dragul meu, ai o reputație, aproape... de socialist, sau în orice caz, de liberal, de radical. Te joci cu focul! Dacă intri într-o încurcătură, îmi va fi greu şi mie să te scap, deşi eşti veteran de la Port-Arthur şi ginerele meu.

— Vasili Feodorovici, mulțumesc pentru bunele intenții. Sper însă că, la nevoie, voi putea să mă descurc şi singur, răspunse Zvonariov rezervat.

— Ei, Serioja, nu zice hop până n-ai sărit! îl sfătui Belîi părinteşte şi, apropiindu-se de el, îi puse mâna pe umăr. Aşa că rămâi la Arsenal. Sper că ai să încetezi familiaritățile cu tot felul de elemente dubioase, n-o să tot cauți să te pui bine cu muncitorii. Sper, de asemenea că, într-o zi, ai să-mi spui, înțelegi? mie, nu altcuiva! unde se află Blohin.

— Atitudinea față de muncitori n-am să mi-o schimb. Cât despre Blohin, nu-ți pot spune nimic, nici chiar dumitale, Vasili Feodorovici, răspunse Zvonariov, cuviincios dar cu tărie.

— O, doamne! Ce încăpățânat eşti, încheie generalul, oftând adânc şi lăsându-l să plece.

...Seara, Serghei Vladimirovici o preveni pe Varia, rugând-o să nu spună nimănui, nici chiar rudelor, unde se află Blohin.

— Îl caută stăruitor. S-ar putea să te întrebe de el tata sau mama – să nu spui nimic.

— E oare posibil să fim chemați la jandarmi, ori la poliție? întrebă neliniştită Varia.

— Bineînțeles, răspunse Serghei Vladimirovici. Să spui doar atât: nu ştiu nimic. Nu l-am mai văzut. Atâta tot. Cred că vor fi anchetați şi muncitorii, dacă n-au şi fost. Jandarmii n-or să afle însă mare lucru de la ei. La nevoie, muncitorii – şi bărbații şi femeile – ştiu să tacă.

— Să nu ne dea Vasea de gol! mormăi Varia, speriată la acest gând.

— Las' că vorbesc eu cu el, spuse Zvonariov zâmbind. Între noi bărbații ne înțelegem mai bine.

Capitolul 9

A treia zi după ce plecaseră din Petersburg şi schimbaseră trenul de mai multe ori, soții Blohin sosiră, în sfârşit, la Gadeaci. Lângă gară, se aflau vreo zece căruțe din satele apropiate, aşteptând călători de la tren. Căruțaşii, nişte unchiaşi mustăcioşi, strigau pe întrecute:

— Pe care te duc la Sar?

— Care mergi la Raşevka?

— Da la Budanovka?

Blohin se tocmi cu un căruțaş pentru „o carboavă", şi porniră spre Raşevka, sătucul Şurei, la două verste de acolo. Sosiră în amurg.

Izba lăsată într-o rână îi privea jalnic cu cele două ferestruici chioare. Acoperişul de paie, înnegrit de vreme, plin de smocuri ieşite în afară, zburlit, dădea căsuței o înfățişare posomorâtă, stingheră. Gard nu exista. Un par înalt, care arăta unde fusese cândva gardul, căzuse jos şi se afundase în zăpadă. Se vedea că în casa aceea nu era gospodar. Poarta, tot ce mai rămăsese din gard, nu se închidea, scârțâind trist şi trântindu-se, izbită de vânt. În ogradă, un câine bălțat îi întâmpină pe noii sosiți, lătră o dată, de două ori, în silă, apoi se ascunse sub cerdac.

Blohin împinse cu piciorul uşa înțepenită de ger şi intră în izbă. Candela de sub icoana înnegrită din colțul de răsărit lumina slab masa bine spălată, lavițele, cuptorul rusesc, proaspăt văruit, cu o perdea de stambă deasupra. În izbă nu era nimeni.

— Unde-or fi? întrebă Blohin, aruncând pe laviță bocceaua şi sacul, legate cu un prosop, şi lăsând jos geamantanul. Şura se apropie de masă, puse pe ea copilul înfăşurat în plăpumioară, se întoarse spre icoană şi se închină.

— Ei, dea domnul să fie într-un ceas bun! Bun sosit! Chiar – unde-or fi cu toții?

În aceeaşi clipă perdeaua de la cuptor se mişcă şi de după ea se ivi un căpşor cu părul zburlit, apoi altul.

— Pe cine căutați? întrebă cel cu părul zburlit, oprindu-şi ochii speriați la Blohin, la Şura şi la boccele. Teama făcu însă repede loc bucuriei. Dând perdeaua la o parte, băiatul se rostogoli de sus ca o minge în brațele Şurei, care alergase spre el tocmai la timp.

— A sosit mămuca, a sosit mămuca! striga băiatul cel mare, Andreika, îmbrățişându-i pe Şura şi pe Blohin.

Celălalt coborî şi el, cu mişcări rapide, îndemânatice.

— Ia făceți-vă încoace, picilor! Sărutați-vă tatăl şi desfaceți bocceaua asta. Aici aveți cu ce vă juca.

Aflând că bunica plecase în satul vecin, la un botez, şi urma să se întoarcă a doua zi, Blohin oftă uşurat, îşi trecu mâna mare peste părul mătăsos al fiului său, îl luă pe genunchi şi căzu pe gânduri.

— Da... Ei, măicuțe, cum om trăi de-acu? o întrebă el cam în glumă şi, totuşi, gânditor, pe Şura, care trebăluia tăcută, sfioasă. Lasă, nu fi necăjită. O scoatem noi la capăt. Muncitorul se hrăneşte cu brațele. Iar ale mele n-au nevoie să se obişnuiască cu munca.

Vestea sosirii lui Blohin străbătu la iuțeală satul. Toată lumea ştia că Şura era nevasta unui erou de la Port-Arthur, şi mulți săteni doreau să-l vadă, să stea de vorbă cu el. Nu trecuse nici o săptămână şi Blohin îi cunoştea pe toți. Seară de seară, fie că era poftit undeva, fie că venea careva la el. Fireşte, cu acest prilej cinsteau şi un păhăruț, cel mai adesea de samogon{34}. Blohin bea cât mai puțin, ca să nu se amețească, să n-apuce din nou pe calea beției. Țăranii nu prea vedeau cu ochi buni grija asta a lui.

— Pare-mi-se, Pîlîp, că nu-ți prea place *horilka*{35} noastră? Ori ți-e frică să nu te otrăveşti? Iacăt-o ce limpede-i, leit lacrimă de copilaş. Ehei, chiar şi muierile noastre beau mai mult ca tine, îl îndemnau neamurile din sat şi musafirii.

Blohin rămânea însă credincios hotărârii sale şi bea foarte puțin.

Până să înceapă muncile la câmp, ca să nu atragă prea mult atenția autorităților din sat, Blohin se tocmi ajutor de fierar la Raşevka, satul cel mare din apropiere. Primăvara, avu mult de lucru: se dregeau pluguri, căruțe, greble, boioane, în mai puțin de o lună, Blohin câştigă o hârtie de douăzeci şi cinci de ruble.

Spre sfârşitul lui aprilie, pe câmpiile din ținutul Poltavei ieşiră numeroşi plugari şi semănători. Şi Blohin puse mâna pe coarnele plugului, ieşind la câmp ca să are cele trei deseatine{36} de pământ, cât avea soacra lui. Deşi nu mai muncise la câmp de mult, ştiu totuşi să se descurce şi cu arătura, şi cu semănăturile, tot atât de bine ca şi alții, câştigându-şi astfel prețuirea plugarilor.

După ce isprăvi munca la câmp, Blohin se apucă să dreagă, căsuța şubrezită. Înlocui paiele de pe acoperiş cu şindrilă, întări căpriorii, îndreptă şi cârpi pereții de lut. După aceea dură o magazie nouă, săpă un puț, înălță din nou gardul de nuiele din jurul gospodăriei.

— Ia uite: ouşor de paşte, nu alta, a făcut din cocioaba lui, îl lăudau consătenii, admirându-i casa reînnoită.

Într-o zi caldă, însorită, trecu pe la Blohin ureadnicul{37} Jatkov. Era un musafir dintre cei mai puțin plăcuți, totuşi, Blohin, ştiind ce primejdios era să se pună urât cu poliția, îşi primi oaspetele nepoftit destul de prietenos, ba chiar puse pe masă o jumătățică de votcă. Mai înainte de orice, Jatkov se interesă de unde venise Blohin. Filip Ivanovici răspunse numaidecât, cu vioiciune, fără a sta pe gânduri, că în ultimul timp lucrase la Harkov, că venise să-şi vadă copiii, fiindcă câştigase binişor şi avea ceva parale.

— Frumos ai pus casa pe picioare, îl lăudă ureadnicul. Te pricepi la gospodărie. Mai încolo, ce ai de gând să faci?

— Am de gând să-mi petrec vara aici, răspunse Blohin. Aş vrea să mă aciuiesc undeva mai bine, măcar mecanic la o batoză...

— Păi, du-te de-a dreptul la domnul Brațlavski, ori la cucoana lui, îl sfătui ureadnicul. Vine în fiecare duminică la biserică. Tare ține la oamenii evlavioşi. Vorbeşte cu el. Ei, şi să nu uiți nici de părintele nostru. Să-ți facă o sfeştanie în casa înnoită. Doar eşti creştin!

— Cum nu! întări Blohin, turnând mereu votcă în paharul ureadnicului.

Jatkov se chercheli repede şi aduse vorba despre „socilişti" pe care i-ar fi stârpit până la unul prin împrejurimi.

— Trebuie stârpiți din rădăcină, ca să nu mai zăpăcească lumea, turuia el, beat, izbind cu pumnul uriaş în masă. Avem aici la Raşevka un fost ostaş din regimentul Semionovski, unul Gordeev, Erofei Pavlovici. Cel mai credincios slujitor al țarului! În nouă sute cinci a stârpit răzvrătiții în Presnea. Are decorație chiar de la țar. La Raşevka i-a băgat pe toți în sperieți. Nu-i place ceva? Scrie numaidecât chiar ispravnicului{38}. Ba zice că poate să-i scrie şi ministrului. Pristavul{39} dă mâna cu el când se întâlnesc. Bine ar fi să lucrăm tustrei mână-n mână: matale, eu şi cu Gordeev i-am strivi pe toți „sociliştii" de-aci.

— Doar ziceai că i-ai şi stârpit pe toți, zise Blohin în zeflemea.

Jatkov goli iar paharul din câteva sorbituri, duse o ceapă la nas, îşi roti capul încoace şi încolo, apoi urmă:

— Răsar ca ciupercile otrăvitoare după ploaie... O învățătoare din satul vecin, o felceriță, ei, şi nişte muncitori din oraş, toți ăştia îi ațâță pe țărani să împartă între ei pământul boierilor.

Jatkov mai povesti cum, toamna trecută, țăranii puseseră mâna pe o întindere mare de pământ moşieresc şi-l araseră, îndată ce au isprăvit arăturile, au sosit dragonii, au tras o bătaie soră cu moartea țăranilor, iar trei inşi au fost trimişi în Siberia, la ocnă. Pe aceşti trei i-a dibuit Gordeev, el i-a pârât ălor mari. Din toamnă până în primăvară a mai vânat încă

şase răzvrătiți. Pe doi dintre ei i-a bătut atât de crunt, încât au şi murit, pe când erau duşi la Gadeaci.

— Lui Gordeev nu i-e frică de nimic, rânjea Jatkov, beat de-a binelea. Țăranii au vrut să-l omoare, dar nici că-i pasă, dă iama mereu prin muierile altora. Ptiu, tare e pofticios la muieri, dar, mai cu seamă, la fete! S-a lăudat c-o să-i facă felul şi Nastiei, fata negustorului de la noi, care s-a speriat, şi-a dus fata tocmai la Poltava. Gordeev a pețit-o pe fata popii, dar părintele nostru nu vrea să-şi dea fiica după un ostaş de rând. Aprig om, Gordeev! Halal!

Limba lui Jatkov se împleticea tot mai mult. În cele din urmă, ureadnicul, toropit de băutură, adormi cu capul pe masă.

Blohin îl târî în şura cu fân. Pentru orice împrejurare, îl căută prin buzunare şi găsi într-unul din ele o notă de „subversivi", în care figurau nouă nume; printre acestea, trei erau ale unor muncitori din Harkov şi din Iuzovka care, după spusele Şurei, veniseră de curând în sat. Blohin hotărî să ia legătură cu ei, îndată ce se va ivi prilejul, să le atragă atenția asupra primejdiei şi să se informeze dacă existau prin satele din împrejurimi organizații de partid sau, cel puțin, vreun reprezentant al comitetului bolşevic ilegal.

Jatkov dormi dus până dimineața, apoi se drese binişor şi, mulțumindu-i lui Blohin pentru primirea prietenoasă, dând să plece, îi spuse:

— Să ştii, Pîlîp, că te trec printre oamenii de încredere. Chiar aşa am să le spun şi popii, şi pristavului. Vezi-ți de gospodărie, şi fii cu ochii în patru. Dacă miroşi ceva cumva împotriva stăpânirii, raportează-mi la Raşevka.

„I-auzi ce vrea, câinele!" gândi Blohin, clocotind de ură. Îşi luă însă rămas bun de la el, făcând pe respectuosul, şi-i mulțumi pentru încredere.

Capitolul 10

Vizita ureadnicului îi dădu posibilitatea lui Blohin să afle cine din sat era „bănuit”, şi de cine trebuia să se ferească. Ca să evite orice bănuială şi să fie privit cu cât mai mult respect de consăteni, Blohin se gândi să cumpere o vacă. Cal avea, deşi cam slăbuț. E drept, primăvara timpurie nu era o vreme tocmai potrivită pentru cumpărări. Toamna, vitele se vindeau la iarmaroc mult mai ieftin, dar Şura şi soacră-sa nu voiau să mai aştepte.

— Să creadă toți că am parale berechet, spuse Blohin, domol. Atunci oamenii stăpânirii n-o să se atingă de noi... Şi apoi, nu vi s-a urât să vă tot ploconiți la bogătani? „Împrumutați-ne şi nouă”, „Dați-ne şi nouă...”

— De urât e drept că ni s-a urât! oftă soacra. Un lucru e prost: unde s-o adăpostim? Magazioara are numai doi coți, şi pe deasupra acoperişu-i spart.

— Găsim noi unde s-o ținem, făgădui Blohin.

Făcu rost de buşteni de la ocolul silvic din apropiere, cumpără scânduri de la fabrica de cherestea şi, ajutat de Şura şi de soacră, clădi un grajd cu fânărie deasupra şi cu un mic staul.

— Ai mâini de aur, Filea, îl admira Şura. Toate ştii să le faci!

— Nu-s de aur, ci de muncitor, preciza Blohin, căruia nu-i plăcea să fie lăudat. Ia priveşte-mi labele: numai zdrelituri şi bătături. Toval, nu alta!

— Tot de aur îs! stărui Şura strângându-i mâinile la piept.

Într-o duminică, Blohin se duse la Gadeaci, la iarmaroc, în sfârşit, cea mai arzătoare dintre dorințele Şurei se înfăptui: în gospodăria lor se ivi o vacă. Copiii zburdau de bucurie în jurul roşcatei cu coarne scurte, iar Şura, cine ştie pentru a câta oară, îi mulțumea în gând Variei pentru ajutor.

Acum, când se mai căpătuiseră cât de cât, Şura se temea mai rău ca de orice, nu cumva să-i dea prin gând bărbatului ei să se întoarcă la Petersburg. Se gândea cu inima strânsă la

barăcile muncitoreşti, de la uzinele din Petersburg. De aceea, hotărî să-l țină prin toate mijloacele acolo.

Blohin, însă, deşi îşi înjgheba temeinic gospodăria, îşi dădea seama tot mai mult că nu va putea rămâne multă vreme acolo. Îl scotea din sărite răbdarea nesfârşită a țăranilor, supunerea lor de robi față de oamenii stăpânirii şi de moşieri. Şi-apoi, prea arzătoare era dorința țăranului de a fi proprietar, de a-şi avea gospodăria lui, oricât de mică, dar să fie a lui. Cu toate înşelătoriile şi potlogăriile moşierilor, rareori se năştea o împotrivire fățişă, furtunoasă, din partea țăranilor păgubiți. De cele mai multe ori, țăranii îşi încovoiau spinarea, tăcuți, trudind pentru moşieri şi pentru lipitorile de chiaburi.

— Azi, mâine au să vă încalece moşierii cu totul, iar voi îi tot răbdați, bodogănea Blohin oțărât împotriva vecinilor.

Drept răspuns, gospodarii aşezați, scărpinându-se în spate, o țineau una şi bună:

— N-am uitat încă de anul ‘905, când s-a împărțit pământul boieresc. Şi azi mai zac țăranii noştri prin ocnele din Siberia şi în puşcărie. Care-i bucuros să se despartă de gospodăria lui?

În vremea aceasta ciocnirile cu moşierii erau tot mai dese şi Blohin abia se stăpânea să nu sară fără a mai sta pe gânduri tocmai acolo, unde era mai aprigă încăierarea.

— Filea, vezi, nu-ți pune capul în primejdie, ai milă de noi, îl ruga Şura. Ne-ar nenoroci boierii, ne-ar lăsa muritori de foame. Sau, doamne-fereşte! te-ar ridica, şi atunci, ce m-aş face cu copiii?

La rândul ei, soacra îl sfătuia şi ea „să nu se lege” de moşier şi de bogătani:

— Lasă-i în plata domnului, şi pe boieri, şi pe chiaburi, şi pe mujici!

Blohin făcuse cunoştință cu învățătorul din sat, dar îşi dădu seama curând că nu mergeau pe acelaşi drum – acesta ținea morțiş ca țărănimea să iasă din obşte, văzând în parcelare aproape singura ei salvare. În schimb cei doi tineri

mecanici, Nikita şi Gavrila, care lucrau la batoze, îi erau pe plac. După evenimentele din 1905 li se pierduse urma amândurora, ducând o viață de nomazi, rătăcind din sat în sat, pe la moşii, aşteptând să le fie uitate faptele din trecut. Şi unul, şi celălalt erau holtei, aşa că puteau să plece oricând din sat. Într-o zi, Blohin avu prilejul să stea de vorbă cu ei şi-şi dădu seama îndată cu cine avea de-a face, deşi amândoi căutau să treacă sub tăcere multe lucruri, ori ocoleau discuțiile. Într-o zi când ieşi din prăvălie, Blohin se întâlni față în față cu mecanicul Nikita.

— N-ai cumva un foc? îl întrebă acesta.

— Ba am, răspunse Blohin întinzându-i chibriturile.

În clipa aceea, pe ulița satului se ivi un vlăjgan în uniforma regimentului Semionovski, pe care Blohin o cunoştea bine de la Moscova. Fața necunoscutului îi atrase numaidecât privirile – avea falca de jos masivă, aproape pătrată, ochi mici, adânc cufundați în orbite, sub arcadele reliefate, proeminente şi sub sprâncenele dese, stufoase. Fruntea îngustă, doar de vreo două degete, era aplecată înapoi. Brațele nepotrivit de lungi față de statură, pumnii uriaşi, grei, picioarele scurte, şi şoldurile lătărețe întregeau înfățişarea ostaşului.

— Ei, prietene, ai mai văzut aşa dihanie? îl întrebă Nikita pe Blohin. E o caiafă de aici, unul Gordeev, fost sergent în Semionovski. Se laudă că a sugrumat în Presnea mai mult de zece muncitori cu mâinile lui. Şi aici, îşi bate joc de țărani cum vrea, şi nimeni nu găseşte ac de cojocul lui. E cel mai credincios slugoi al stăpânirii – l-a răsplătit chiar țarul pentru tâlhăriile lui de la Moscova.

— Cum de nu i-a făcut nimeni seama până acu tâlharului? întrebă Blohin, uitând de prudență.

— Mujicii de aici sunt tare fricoşi şi dezbinați, răspunse Nikita. Dar lepra de mult trebuia stârpită. Câți oameni nevinovați a nenorocit cu pârile lui! Cum află ceva, îi scrie de-a dreptul guvernatorului: „Cutare e socilist şi răzvrătit”. Şi ăi mari îl cred şi-i înşfacă pe țărani tam-nesam. Dar ce să mai vorbim de țărani! A trimis o pârâ şi împotriva popii pe care l-a

chemat arhiereul şi i-a tras un perdaf. Să vezi ce a născocit, ticălosul: „Rugăciunile pentru țar le rosteşte fără cuviință”. A scris aşa, fiindcă i-a trăsnit prin cap să pețească fata popii, şi popa nu i-a dat-o. Printre alte isprăvi, batjocoreşte fetele. Nici tinerelor neveste nu le dă pace. Bagă de seamă, să nu se lege de nevasta matale. E arătoasă. Am văzut-o deunăzi, când a venit la prăvălie.

— Păi, aş scoate sufletul din el! scrâşni Blohin.

— Vezi să nu ți-l scoată el mai înainte. I-ai văzut labele? Înnoadă vătraiul fără nici o sforțare, şi se închină cu o greutate de cinci puduri în mână.

— Atunci trebuie să tabere toți pe el. Aşa poate fi curățat oricine.

— Ia încearcă să aduni laolaltă gloata asta! zâmbi Nikita. La o adică, se ascund toți care încotro, ori te dau în vileag. Tare-s dezbinați oamenii ăştia.

Pe când se întorcea spre casă, Blohin compara cele auzite despre Gordeev de la Jatkov şi de la Nikita. Era limpede că Gordeev le făcuse rău tuturor celor din împrejurimi, dar nimeni n-avea curaj să-i facă seama, să-i plătească pentru toate omorurile, denunțurile şi silniciile lui. „Dac-o vedea-o pe Şura, zveltă, drăguță, domoală, cum e, se leagă negreşit de ea, n-o lasă în pace cu una cu două.” La gândul acesta, Blohin începu să clocotească.

La prânz mâncă fără poftă. La lucru n-avea spor. Se tot gândea la Gordeev. Băgând de seamă că nu era în apele lui, Şura îl întrebă îngrijorată:

— Nu cumva te-ai îmbolnăvit, Filea?

— Ba-s sănătos, răspunse el, posac şi, pe neaşteptate, o întrebă, dacă-l cunoştea pe Gordeev.

— Cine nu-l cunoaşte pe ucigaş? răspunse ea încruntată. Când îl văd undeva, mă feresc numaidecât de ochii lui scârboşi, altfel, se leagă de mine şi atunci nu mai e chip să scap de belea. Mămuca zice că-i o fiară, mai ales când e beat. Bate pe cine nimereşte, trage cu pistolul în oameni. Femeilor sărace nu le dă pace. E o sperietoare, dar îşi alege pe cele mai

drăguțe şi mai tinerele. Filea, să nu-ți treacă prin cap să te legi de el, îl povățui Şura speriată. Te omoară şi nu-l trage nimeni la răspundere.

— N-am de gând să mă leg de el, mormăi Blohin, posomorât, dar, dacă...

— Ți-ai pus ceva în gând? întrebă tulburată Şura, apucându-l de mână.

— ...Dar, dacă... rosti din nou Blohin, neauzindu-i parcă vorbele, dacă vita asta te atinge măcar cu un deget, s-a isprăvit cu el.

Trecu o săptămână. Într-o dimineață însorită de duminică, Şura plecă împreună cu mama ei în satul vecin, la biserică, iar Blohin rămase cu copiii acasă. Meşterea ceva prin ogradă, când auzi un glas grosolan la gard.

— Hei, care eşti stăpân aci?

Blohin se întoarse şi dădu cu ochii de Gordeev.

— Ce pofteşti? îl întrebă Blohin, posac.

— Ia uite, ce nărăvaş îmi eşti! rosti sergentul încruntat, dar fața i se lăți îndată într-un zâmbet. Bucuros de oaspeți? Ei, se ştie, musafirul nepoftit n-are căutare. Totuşi, uite, eu vreau să cunosc un viteaz de la Arthur.

Fără a aştepta să fie poftit înăuntru, Gordeev intră în curte luând-o spre casă fără pic de sfială. Era cu un cap mai înalt decât Blohin şi, pe deasupra, mai spătos. După ce cercetă cu privirea odăile goale, sergentul se aşează pe lavița de lângă masă şi întrebă unde erau femeile.

— Au plecat la nişte neamuri, minți Blohin.

Gordeev îi făcu şiret cu ochiul:

— Ai o gospodină pe cinste. Ai pus mâna pe o mândră de soi. Mă uit la ea – nu-i o muieruşcă, ci o acadea...

Blohin se stăpâni cu greu să nu-l pocnească peste botul lui scârbos, dar, în clipa aceea, afară, în ogradă, copiii izbucniră în plâns şi Blohin se grăbi să iasă la ei. Liniştindu-i, se potoli şi el, regăsindu-şi stăpânirea de sine. Când se întoarse în casă, îl găsi pe Gordeev în colțul dinspre răsărit, privind cu luare-aminte icoanele mici, înnegrite de vreme.

— A, văd că eşti credincios, observă musafirul cu aer de încuviințare.

Blohin îşi aduse aminte cum făcuse pe popa în 1905, în Presnea, şi luând o mână de habotnic, răspunse:

— Doar ştii vorba: nimic fără dumnezeu. Rusul e evlavios.

— Va să zică, are dreptate Jatkov, rosti Gordeev, cu o notă de dezamăgire. Îl cinsteşti cu adevărat pe dumnezeu, aşa că-l cinsteşti şi pe țar, aşa cum se cuvine să facă un slujitor credincios al țării şi tronului. Ia te uită! Şi mie mi-au îndrugat verzi şi uscate pe seama matale, c-ai fi necredincios şi răzvrătit, ba aproape chiar socilist! Atunci, mi-am zis: Ia să trec chiar eu pe la el, să-l văd cu ochii mei ce hram poartă, cum trăieşte, în ce ape se scaldă – că, doamne fereşte! gura lumii e spartă – trăncăneşte câte-n lună şi-n stele! pe nedrept despre un om de treabă. Şi chiar aşa s-ar fi întâmplat, dacă nu mi-ar fi dat prin gând să te văd.

— Dar cine s-a străduit să mă ponegrească în ochii dumitale? întrebă Blohin.

Gordeev dădu din mână:

— Ei, parcă-s puțini mincinoşi prin împrejurimi! Se ridică de la masă. Ei, am plecat. Azi, nu mă simt la locul meu aci. Nevasta nu ți-e acasă, iar matale ai rămas dădacă la copii, n-ai când sta de vorbă. Oi mai trece altă dată.

După ce-l petrecu, Blohin oftă uşurat:

— Bine că nu-i Şurka aici, puteam să ajungem la încăierare.

Şura şi maică-sa se întoarseră abia pe înserate şi începură să-i povestească de-a fir a păr ce au văzut, pe unde fuseseră, cu cine au vorbit, despre ce.

— Iar eu, aici, am primit un musafir drag, le întrerupse Blohin: pe Gordeev în carne şi oase – a binevoit să vină în vizită! întreba mereu de tine, Şura. A făgăduit că vine iar zilele astea. Aşa că, bagă de seamă: dacă-l vezi că vine pe uliță, pleacă numaidecât din casă, şi nu te-ntoarce, până nu se cară, o sfătui Blohin.

— Filea, pentru numele lui Hristos, nu cumva să te legi de el, îl rugă Şura, cu glas tremurător. Eu fug la vecini, iar tu te iei la bătaie...

Spre seară, tot cerul se acoperi de nori. Când şi când, luna răzbea printre ei, aruncând o lumină tristă, pală, spre căsuţele albe de lut, spre plopii înalţi, amorţiţi.

Puţin înainte de miezul nopţii, Gordeev, beat, în fruntea unei şleahte de beţivani, se opri în faţa casei lui Blohin. Sergentul urcă în cerdac şi începu să bată cu pumnul în uşă. Auzindu-i glasul, Şura sări pe fereastră în ogradă şi se făcu nevăzută în bezna nopţii. Blohin înşfacă toporul şi se repezi în tindă, dar soacră-sa îl opri în prag:

— Ia, mai bine pleacă şi tu. Eşti tare aprins. Presimt că ne paşte năpasta. Las' că-i vorbesc eu călăului.

— Dar dacă te loveşte şi sperie copiii?

— Nu-l las să calce pragul, blestematul! spuse Savişna cu tărie. Scoate pe ascuns calul şi du-l la păscut, în pădure, iar eu îi spun călăului că ai plecat de acasă de cu seară.

Zis şi făcut. Gordeev zbieră în cerdac, făgădui că tot o s-o „guste pe Şurka" şi porni mai departe prin sat, însoţit de gaşca lui.

Blohin auzi îndelung zbieretele beţivanilor pe ulița satului. Ajuns călare la marginea pădurii, împiedică telegarul, îl lăsă să pască şi se trânti pe un stog mic de fân. Era greu să desluşească ceva prin beznă, chiar în apropiere. Ca să se apere dacă s-ar fi năpustit asupra lui gaşca de beţivi, luase cu el o măciucă lungă, grea, ascuţită la un capăt. În mâinile unui om vânjos ca Blohin, măciuca era o armă de temut. Încercând-o în mână, Blohin îi făcu de mai multe ori vânt deasupra capului, ascultând şuierul cu care despica aerul.

„Parcă-i taman pentru mâna mea, gândi el. Numai să nu scap fiara din ochi în bezna asta."

Îi trecuse prin cap un gând îndrăzneţ: să-l pândească pe Gordeev în pădure, să-l izbească din răsputeri la moalele capului, să se răfuiască pe loc cu un ticălos ca el, pentru muncitorii omorâţi în Presnea, pentru fetele din sat

batjocorite, pentru toți țăranii trimişi în Siberia, în urma pârilor lui. Trebuia ucis ca un câine turbat, ba chiar şi mai sălbatic decât un câine turbat... Oare oamenii nu aşteptau acum cu groază să-l vadă pe Gordeev dând buzna în casă, peste ei, acolo unde îi va trăsni lui prin cap să intre? La vestea că fusese ucis, toți cei de prin partea locului ar răsufla uşurați.

Şi-o închipui în gând pe nevasta lui, schimonosită de groază, şi văzu rânjetul de fiară al gurii pofticioase a lui Gordeev care se apropia de ea. Dacă nu azi, mâine, dacă nu mâine, peste o săptămână, fiara tot o va pândi undeva. Dacă Şura i s-ar împotrivi, n-ar cruța-o, nu s-ar gândi la copiii ei. Nu era mai bine să răpună fiara chiar acum, să n-o mai lase să săvârşească şi alte nelegiuiri?

Blohin se afla la mai bine de o verstă de sat. Vântul aducea mereu dintr-acolo larma hămăitului câinilor, a răcnetelor şi cântecelor beților din gaşca lui Gordeev, care continuau zaiafetul. Treptat, hărmălaia se apropia de marginea satului. Gordeev se abătuse pesemne cu gaşca lui pe la moara din vatra satului unde, de frică, morarul îl ospăta şi-l cinstea totdeauna bine.

„Numai să nu rămână acolo peste noapte", îşi zise îngrijorat Blohin, trăgând cu urechea spre zgomotele satului. Mâna lui strângea zdravăn măciuca grea...

Timpul se scurgea încet. Întunericul era parcă şi mai adânc, îndeosebi după ce luna se ivise pentru scurtă vreme şi dispăruse în nori. Blohin se gândi să se apropie de pădure, de drumul care ducea spre satul vecin. Dacă Gordeev nu rămânea peste noapte la morar, atunci trebuia să treacă pe drumul acela.

Blohin se piti în şanțul de lângă drum, numai ochi şi urechi spre casa morarului. De undeva, din depărtare, se auzi bătaia surdă a unui clopot: erau orele două noaptea. Curând după aceea luminița din ferestrele morarului se stinse. Chefliii ieşeau în uliță, împrăştiindu-se care încotro. Câinii,

care la un moment dat se potoliseră, începură să latre din nou pe toate tonurile. Spre pădure nu părea să se îndrepte nimeni – nu se auzea nici o mişcare. Blohin se gândea să lase totul baltă şi să se întoarcă acasă. Şovăind, întrebându-se ce să facă, mai stătu în şanț vreo jumătate de oră, fumând, una după alta, două țigări răsucite gros. Tocmai se gândea să plece, când auzi în apropiere două voci: una groasă, răguşită, a lui Gordeev, alta, bâlbâită, slugarnică, a morarului.

— Întoarce-te, Homa, că mă duc şi singur, zise Gordeev cu limba împleticindu-i-se în gură. Ascultă comanda la mine, pezevenghiule: sâmbăta viitoare, s-o momeşti cu orice preț la moară pe nevestica ăluia de la Arthur. Trec pe acolo după ce se întunecă.

„Ia te uită, despre Şura mea e vorba! pricepu Blohin. Ia te uită – ticălosul! O s-o vezi, când ț-oi vedea ceafa.” O mânie năprasnică clocotea în sufletul lui, amețindu-l, zăpăcindu-l. Încleştă pumnul pe măciucă, gata să-l ucidă pe sergent acolo, la marginea satului, sub ochii morarului.

— Mi-e frică de Pîlîp ăla, răsună glasul subțirel, firav al morarului. Matale, Erohvi Pavlovici, oi sta de o parte, când mi-o rupe coastele pentru nevastă-sa.

— Ei bine, atunci să mai aşteptăm, răspunse Gordeev, plecându-şi urechea la îngrijorarea lui. Poate l-oi face să se care undeva. O să mă gândesc.

— Ai cap de aur, Erohvi Pavlovici, rosti morarul, râzând slugarnic.

— De aur, zici? îl îngână Gordeev, vădit mulțumit de sine: apoi, îşi suflă zgomotos nasul şi spuse: Hai, Homa, du-te, du-te acasă.

— Noapte bună, Erohvi Pavlovici, răspunse morarul, luându-şi rămas bun de la el şi, bucuros pesemne că scăpase de acest musafir primejdios, o luă la picior spre sat. Curând, lipăitul paşilor săi mărunți se stinse în depărtare.

Clătinându-se pe picioare şi înjurând, Gordeev mergea încet spre pădure. Din când în când, se oprea şi-şi freca fruntea cu palma, parcă s-ar fi căznit să-şi aducă aminte de

ceva. Se uita îndărăt spre sat, apoi îşi vedea din nou de drum. Aerul proaspăt al nopții îl dezmeticea, păşea tot mai sigur, mai ferm.

Blohin nu mai şovăi. Înaintea lui era un duşman de moarte, față de care nici vorbă nu putea fi de îndurare. Dacă-l cruța acum, mâine îl va nimici el, îi va necinsti nevasta, îşi va bate joc mai departe de oameni, va dibui, vina şi da pe mâna jandarmilor pe „suspecți", pe „dubioşi".

Înainte de a intra în pădure, Gordeev se opri să-şi aprindă o țigară. Luna se arătă câteva clipe printr-o mică spărtură a norilor şi Blohin apucă să zărească revolverul din mâna sergentului. Deci, ticălosul se temea, era gata să se apere. Blohin se gândi că nu putea să lupte fățiş cu el – glonțul ar fi fost mai iute decât măciuca. Trebuia să-l atace pe neaşteptate, prin surprindere.

Îşi aduse aminte că ceva mai departe, în pădure, drumul era tăiat de un pârâiaş destul de lat, peste care se afla un podeț vechi, şubred. De jur împrejur se înălțau desişuri de tufe țepoase. Chiar lângă pod se înălța o salcie bătrână, cu crengile strâmbe, date larg în lături. Acolo era cel mai potrivit loc pentru pândă.

Fără a mai sta pe gânduri, Blohin se furişă printre copaci şi, cu tot întunericul, ajunse repede la podeț. Luna se mai ivi de vreo două ori. Blohin zări o cracă groasă a sălciei atârnând deasupra podului. Se sui în copac şi se piti în mijlocul frunzişului. Tremura ca varga de încordare. Se temea să nu-i scape măciuca din mână. Îşi dădea seama: dacă nu izbutea să-l răpună pe Gordeev de la prima lovitură, fără îndoială că se va încinge o încăierare pe viață şi pe moarte, şi era greu de prevăzut cine avea să iasă învingător. Gordeev era cu mult mai puternic decât Blohin şi, pe deasupra, avea revolver.

De jur împrejur stăruia o linişte adâncă. Blohin începu să se nelinişteascâ – nu cumva Gordeev n-o luase prin pădure, ci dăduse ocol pe la marginea ei. Temerile lui se dovediră însă neîntemeiate. Deodată, începură să i se audă paşii, tot mai

tare, tot mai limpede, apoi răsună tusea lui răguşită şi de după copaci se ivi punctuleţul luminos al ţigării aprinse.

„Dar dacă nu-i Gordeev?" se întrebă Blohin, cuprins din nou de nelinişte.

Omul care păşea spre pod se poticni şi înjură tare, cu năduf.

Îi recunoscu glasul numaidecât – era Gordeev.

„Da, el e. Să-l pocnesc fără şovăială. Numai să nu dau greş în întuneric, să-l nimeresc în spate, ori în umăr, şi nu în cap, se gândea îngrijorat Blohin."

În sfârşit, Gordeev ajunse la podeţ, dar în întuneric călcă greşit, nimeri cu piciorul alături de podeţ şi se cufundă în nămol, cât pe aici să cadă în apă.

Înjurând de mama focului, scoase piciorul din noroi, se descălţă, stoarse obiala şi începu să se încalţe din nou. Gâfâia, fornăia, suduia al dracului, fiindcă în întuneric nu vedea cum să-şi pună obiala.

Blohin nu-şi lua ochii de la el şi, totodată, trăgea cu urechea – nu cumva venea careva prin pădure?

Începu să plouă mărunt. Picăturile foşneau prin frunziş, acoperind orice alte zgomote. Gordeev păşi din nou spre podeţ şi aprinse un chibrit, ca să nu calce şi de astă dată greşit. Blohin nu mai răsufla. Îşi încordă toate forţele şi îndată ce chibritul se stinse în mâna lui Gordeev, îl izbi din răsputeri cu măciuca în cap. Acesta icni, se clătină, apoi se prăbuşi la pământ ca secerat, horcăi de câteva ori şi rămase mut.

— Ia-ţi răsplata, fiară, pentru toate şi pentru toţi! strecură Blohin printre dinţi, sărind jos din copac. Gordeev nu mai dădea semne de viaţă. Blohin îi atinse cu luare-aminte mâna, căutând să-i dibuie „vâna", cum numea el pulsul, dar nu fu în stare să-şi dea seama de nimic.

Ascultă cu atenţie: totul era liniştit în jur! Nu putea să zăbovească mult lângă Gordeev, aşa că îi descheie în grabă haina şi-l căută prin buzunare. Scoase din buzunarul de la piept un teanc de hârtii şi ceasul cu capac, iar din buzunarele

pantalonilor un pachet de țigări, chibriturile, banii. Trebuia să pară că Gordeev fusese ucis de tâlhari.

Ploaia se întețea.

Blohin luă revolverul, ridică măciuca de jos şi o luă spre desiş, strecurându-se printre tufe până la marginea pădurii, spre drumul de căruțe. Curând, ajunse la drum şi o luă către podul de peste râu, coborî de pe mal şi merse cel puțin o verstă prin apă, după care se urcă iar pe mal. După ce-şi încurcase astfel urmele, se putea apropia fără grijă de calul lui, pe care-l lăsase împiedicat. Ud leoarcă, se întoarse acasă, călărind pe deşelate.

Şura îl aştepta nerăbdătoare. Îndată ce-l auzi bătând cu băgare de seamă în poartă, ieşi repede afară.

— De ce ai stat atât de mult în ploaie? îl întrebă ea îngrijorată. Te-o fi udat până la piele. Primeneşte-te numaidecât cu rufe uscate, iar eu duc calul la grajd.

Blohin intră în casă, şi, înainte de toate, cercetă la repezeală, în lumina firavă a opaițului, hârtiile pe care le luase de la Gordeev. Erau diferite adeverințe pe numele lui, încă de pe când se afla la regiment, cu viza pentru județul Gadeaci. Pe capacul ceasului erau gravate inițialele lui Gordeev.

„Să le ascund undeva; poate mi-or fi de folos într-o zi”, hotărî Blohin.

Nu-i spuse nici chiar Şurei despre cele întâmplate în pădure. Pe când ea trebăluia în grajd, Blohin îşi scoase de sub pat geamantănaşul; puse în el un schimb de rufe, un ştergar, o bucată de săpun, într-un cuvânt, toate cele necesare, în caz c-ar fi trebuit să fugă pe neaşteptate. Încă pe când se afla în pădure, chibzuise cum ar putea să se facă nevăzut – să se ducă pe jos, până la Gadeaci, apoi să meargă pe platforma unui vagon de marfă, la Poltava, ori la Kiev, şi acolo, ia-l de unde nu-i – prinde orbul, scoate-i ochii!

Şura nu află unde-şi petrecuse noaptea bărbatul ei. La rândul său, Blohin, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic, o întrebă pe soacră-sa dacă Gordeev mai trecuse pe la ei. Dormi

zbuciumat, trăgând cu urechea la cel mai mic zgomot. Dimineața se sculă devreme şi se apucă să robotească în ogradă.

Era luni de dimineața. Satul se trezea din somn încet, în silă. Ploaia care începuse noaptea nu contenea de loc. Ulițele erau înecate în noroi.

Ploaia încetă abia după amiază. Blohin cioplea căluțul de lemn de pe creasta acoperişului magaziei, pândind cu încordare şi satul, şi drumul care ducea spre pădure. Deocamdată era linişte peste tot.

„Fie că Gordeev n-a fost găsit încă, fie că ticălosul şi-a venit în fire şi-o să se ivească curând, cu poliția!" se gândi Blohin, făcând tot felul de presupuneri. Dintr-o clipă în alta se putea dezlănțui o razie în tot satul, toată lumea fiind supusă la o percheziție straşnică, şi atunci s-ar fi descoperit la el actele şi ceasul lui Gordeev, deşi le ascunsese cu grijă în beci. După asta, urma judecata, spânzurătoarea, ori ani de muncă silnică în Siberia...

Ziua se scurgea îngrozitor de încet. Era tare ispitit să se ducă în pădure, ca să vadă ce se petrece acolo, lângă podeț. Gândurile negre nu-l slăbeau o clipă. Din pădure ieşeau însă țărani, căruțe, de parcă acolo nu s-ar fi petrecut nimic. Era limpede că omorul nu fusese încă descoperit. Asta îl tulbura îndeosebi.

„Hai să zicem că ploaia a spălat sângele şi urmele din pădure. Bine, dar Gordeev n-a intrat în pământ! Pesemne că şi-o fi venit în fire şi s-a dus la spital. Totuşi, l-am izbit zdravăn, drept în creştet", gândea Blohin, foarte nelinişitit.

— Ce ai, Filea? Parcă nu eşti în apele tale? îl descosea Şura, care băgase de seamă tulburarea lui.

— Îmi aştept prietenul, pe Gordeev! Nu mai pot de nerăbdare, răspunse el zâmbind. Mă tot gândesc să nu poftească pe neaşteptate, pe nepusă-masă. Doar a făgăduit...

— Doamne-fereşte! bolborosi Şura speriată. Iar o să trebuiască să mă ascund.

— Dar-ar boala rea în ucigaş, îl ocări Savişna. Înghiți-l-ar pământul...

Seara târziu, când Şura culca copiii, veni o vecină speriată şi-i spuse Savişnei în şoaptă, în cea mai mare taină, că Gordeev fusese găsit în pădure, ucis.

— Era numai în rufe, cu țeasta zdrobită. Au sosit polițişti, au înconjurat toată pădurea cu câini. Se aude că la noapte au să caute prin sat. Te pomeneşti că vin alți nelegiuiți şi se apucă să batjocorească neveste şi fete. Sanka voastră să fugă negreşit, să se ascundă, turuia vecina.

Savişna îi împărtăşi numaidecât Şurei tainica ştire, iar aceasta povesti totul bărbatului ei. Blohin ascultă în tăcere mult-aşteptata veste şi porunci scurt:

— Pregăteşte totul: plecăm cu copiii la Gadeaci. Stăm acolo până se face linişte peste tot. S-o lăsăm deocamdată singură pe mama. E bătrână; n-au ce-i face.

Totuşi, Blohin nu apucă să plece cu ai lui. Un ploton de dragoni şi mai mulți polițişti călări sosiră în goană în sat, urmați de oamenii stăpânirii: pristavul, ureadnicul, jandarmi. Se porunci ca toți sătenii să iasă în uliță.

Ureadnicii, vătăşeii şi starostele dădură fuga de la casă la casă. Jatkov trecu grăbit pe la Blohini. Era posomorât, n-avea chef de vorbă, dar îi dădu bineți lui Blohin, strângându-i mâna.

— Ei, ai auzit ce au făcut răzvrătiții? spuse el amestecând cuvintele ruseşti cu cele ucrainiene. L-au omorât şi l-au jefuit pe Gordeev, slujitorul credincios al țarului. L-au despuiat până la piele şi l-au aruncat în pădure, în tufe. Nişte băieți şi fete s-au dus în pădure să culeagă poame şi au dat peste el. Până au ajuns acasă, până au povestit, până m-au găsit pe mine, până am ajuns eu la locul unde s-a săvârşit omorul, a trecut toată ziua fără rost. Iar acu, din pricina acestui Gordeev, o să mă aleg cu o beşteleală de la şefi, se plângea ureadnicul.

Blohin se prefăcu că-i împărtăşeşte supărarea, dar în sine se simți uşurat: vădit, cineva trecuse după el şi jefuise

mortul, ştergând astfel toate urmele lui.

Fără îndoială că vor căuta lucrurile lui Gordeev, dar nu prea părea cu putință să-i dea prin cap cuiva să caute anume actele care n-aveau cine ştie ce însemnătate nici pentru jefuitori, nici pentru autorități. Totuşi, dacă ar fi fost găsite la el, deşi le ascunsese într-un loc atât de sigur încât nu puteau fi descoperite decât întâmplător, l-ar fi dat îndată în vileag.

— Nu l-o fi ucis careva dintre prietenii cu care chefuia? bătu şaua pe ocolite Blohin.

Jatkov ridică din umeri:

— Nu pot să-mi închipui cine i-a făcut-o, dar tare-mi vine să cred că aici e mâna sociliştilor. Încă din 1905 şi-au pus în gând să-l curețe. L-am şi ridicat pe învățător, deşi a stat toată noaptea acasă. Ehei, e un vulpoi viclean! El a asmuțit pe careva şi s-a dat la o parte. Pricepi? Ne-am gândit la mecanici, dar chiar vătaful moşiei a fost cu ei la Gadeaci până dimineața. Aşa că nu pare să fie ei. Poate n-ei ajuta şi matale, să ne spui care dă de bănuit pe aci.

— Stai, stai! Blohin se pocni cu palma peste frunte. N-o fi cumva vreunul căruia Gordeev i-a batjocorit nevasta ori fata?

— Ei, atunci nu mai dai de ucigaş până la sfârşitul lumii, oftă Jatkov deznădăjduit. Numai la mine s-au strâns vreo două duzini de jalbe d-astea, şi mai sunt destule la pristav, la popă şi chiar la guvernator. În totul, or fi peste cincizeci. Nici n-ai cum să-ți aduci aminte numaidecât care-s ăi cu pricina, se tângui Jatkov.

— Da, a fost un slujitor credincios al țării şi al tronului, dar uite ce porcării a făcut oamenilor, observă Blohin.

— De nevasta matale nu s-a legat? întrebă pe neaşteptate ureadnicul.

— Da ce, ar fi cutezat să se atingă de ea?! exclamă Blohin. Doar sunt veteran de la Arthur, decorat de două ori cu ordinul „*Sf. Gheorghe*”, mă cunosc chiar şi generali de la Piter, care au fost la Arthur.

Percheziția efectuată în sat nu dădu nici un rezultat. Anunțul guvernatorului prin care se făgăduia o răsplată celui

care-l va da în vileag pe ucigaşul lui Gordeev n-avu nici el darul de a urni lucrurile din loc. Nu prea părea să fie vreun sătean care să nu ofteze uşurat, aflând că fusese ucis „fiorosul călău”. Ici-colo, se auzea doar atât:

— După faptă şi răsplată...

— Câine a fost, ca un câine a pierit!

În urma celor vorbite cu Jatkov, Blohin îşi dădu seama că el nu era bănuit câtuşi de puțin. Numai să nu-l dea de gol mecanicii, să destăinuie ce spusese el despre Gordeev. Amândoi erau însă liberi şi, fireşte, preferau să tacă. Totuşi Blohin nu era liniştit. „Se pare că m-a ocolit năpasta – deocamdată cel puțin – totuşi, nu-i înțelept să mai rămân aici. Trebuie să mă fac nevăzut, fie şi numai pentru o vreme”, hotărî el.

Îşi dădea seama că va avea de furcă cu Şura şi, mai ales, cu soacra. Şura nu bănuia că el îl ucisese pe Gordeev, altfel n-ar fi încercat o clipă să-l oprească. Blohin hotărâse, cel puțin deocamdată, să nu-i spună nimic.

Marți dimineața se întâlni întâmplător cu mecanicul Nikita care se ducea grăbit la moşie. Zărindu-l pe Blohin, acesta îşi opri calul, se apropie de el, şi-i strânse mâna zdravăn.

— Straşnic l-ai mai pocnit la mir pe porcul ăla. Felicitări, din inimă!

— Despre cine vorbeşti? întrebă Blohin, prefăcându-se nedumerit.

— Ei, despre cine altul decât despre Gordeev!?

— Hai, hai, nu vorbi anapoda! îl repezi Blohin încruntat. Cu treaba asta, nu-i de glumit.

Nikita îi făcu şiret cu ochiul:

— Asta să le-o spui pristavului şi ureadnicului. Noi, adică eu şi Gavrilo, am priceput numaidecât cine i-a făcut-o. Ei, tot s-a găsit măcar un om cumsecade...

— Ia lasă pălăvrăgeala! strecură Blohin printre dinți. Dacă te mai aud o dată, te scurtez de cap!

— Ba n-ai să mai auzi, zău, n-ai să mai auzi! îl asigură Nikita. De nu erai matale, se găseau alții – tot ar fi pierit de

mâna cuiva ticălosul ăla. Încă o dată: îți mulțumesc pentru tot ținutul. Şi apoi, ține minte: poți să te bizui pe noi. Spune numai o vorbă, şi te scăpăm de belea, şi pe matale şi pe-ai matale.

Blohin se întâlni pe neaşteptate cu Jatkov. Acesta îşi plecă gura la urechea lui şi-i şopti în taină:

— În târg la Romnî a fost prins un tâlhar cu centironul alb al lui Gordeev. Ei, acum o să se scoată sufletul din el, şi o să se afle cine l-a omorât pe sergent. Zice: nu l-am ucis noi, l-am găsit mort şi i-am luat hainele. Asta înseamnă că l-au omorât socilistii şi tâlharii doar l-au jefuit. O să-i umflam pe toți socilistii, şi mai înainte de toți, pe mecanici, şoptea ureadnicul, duhnind a votcă.

După ce-şi luă rămas bun de la el, Blohin îl căută pe mecanicul Gavrila, şi-i destăinui cele ce-i spusese Jatkov.

— Fugiți de-aici până nu v-au înhățat, îl sfătui el în încheiere.

— O să pierim fără urmă, îi făgădui Gavrila. Matale ai nevastă, copii, dar eu şi cu Nikita suntem slobozi ca păsările cerului. Rămâi cu bine. Mecanicul îi strânse mâna şi se îndepărtă.

În aceeaşi zi, el şi tovarăşul său se făcură nevăzuți. Fură căutați vreo săptămână, zadarnic, parcă ar fi intrat în pământ.

Într-o zi, când se întâlni cu Blohin, Jatkov dădu din cap, ruşinat:

— Auzi, nerod ce sunt, nu m-am gândit să-i umflu îndată. Au spălat putina, diavolii... Te pomeneşti că şi aici au stat cu actele altora...

Deşi asupra lui Blohin nu cădea nici umbra unei bănuieli, totuşi, ca şi până atunci, el nu era în apele lui. Tot se temea că într-o zi se va trezi pe neaşteptate cu polițaii care vor cotrobăi peste tot, îi vor răsuci mâinile la spate şi-i vor pune ştreangul de gât. Pradă neliniştii, tot timpul se aştepta să audă vestea arestării celor doi mecanici. Ei, dacă s-ar fi întâmplat aşa ceva, ar fi trebuit să fugă numaidecât. Cine

putea să-i garanteze că Nikita şi cu Gavrilă nu-l vor da în vileag ca să-şi scape pielea?

Treceau însă zilele, săptămânile, dar crima rămânea mai departe învăluită în mister. Gordeev fusese un om de rând şi pe deasupra le făcuse destule zile fripte şi popii, şi pristavului, şi ureadnicului. Cercetările pentru descoperirea vinovaților mergeau foarte încet. După vreo lună, întâmplarea fusese aproape dată uitării: toți se plictisiseră să tot sucească lucrurile şi pe o față şi pe alta. Pe deasupra, moartea lui Gordeev scutise oamenii autorităților de cercetarea numeroaselor reclamații făcute împotriva lui pentru tot felul de isprăvi scandaloase şi de nelegiuiri.

Primăvara trecu, veni vara. Grânele de pe câmpiile din ținutul Poltavei se coceau. În ajun de Sin Petru. Blohin începu secerişul pe cele trei deseatine ale soacrei sale. După socotelile lui, grâul care ieşise avea să le ajungă până în anul viitor. După seceriş ară pământul pentru semănăturile de toamnă, aduse lemne, repară toate uneltele şi, în sfârşit, îi spuse Şurei că avea de gând să plece în oraş, la muncă. Şura începu să plângă şi să se bocească.

— Rămân singură aci cu copiii şi cu sărăcia. Mai bine, Filea, ai sta la țară, până ne-or creşte copilaşii. Nu ți-e milă de ei şi de mine?

— Of, Lixandra, habar n-ai de nimic... răspunse Blohin posomorât. Poate că aş mai sta aici, cu tine, dar mi-e frică...

— Deci îmi ascunzi ceva? se tulbură Şura.

Noaptea când toți ai casei dormeau, Blohin îi destăinui Şurei că-l ucisese pe Gordeev.

— Mi-am împovărat sufletul cu un păcat, dar nu-mi pare rău. M-am răfuit cu fiara pentru toți. Poate nu l-aş fi omorât, dar trebuia să te apăr pe tine. Şi atunci, i-am făcut seama...

Şura se trase de o parte, speriată:

— Vai, Filea, l-ai omorât cu mâinile tale? întrebă ea în şoaptă, cutremurată de spaimă.

— Da, răspunse Blohin scurt.

— Şi nu te chinui din pricina lui?

Blohin strânse pumnii şi răspunse mânios:

— Dar fiara se chinuia atunci când sugruma cu mâinile lui muncitorii la Moscova? Se chinuia atunci când omora în bătăi pe săteni de-ai noştri, femei şi copilaşi? Se chinuia năpârca târâtoare când dădea pe mâna polițailor tot felul de oameni cumsecade, cinstiți, ca să fie schingiuiți şi chiar ucişi? Se chinuia atunci când batjocorea fete şi femei, când făcea de râs neveste ca tine? Dacă ar trebui, l-aş mai omorî o dată. Aşa că d-aia nu mă chinui. De un singur lucru mi-e frică: să nu se dea de urma mea, să nu se afle că eu i-am făcut seama. Atunci, o să ajungeți pe drumuri, o să rămâneți muritori de foame, tu şi copiii.

— Dar tu ce-ai păți, dacă s-ar afla totul?

— M-ar aştepta ştreangul, atâta tot, răspunse Blohin scurt.

— Atunci de ce-ai făcut aşa ceva, Filea, scumpule? se tângui Şura izbucnind în hohote de plâns.

— Ca să vă apăr de fiară pe voi, pe tine, pe alte fete şi femei, pe toți oamenii cinstiți. Ai înțeles? Tocmai d-aia trebuie să plec de aici.

— La Piter? şopti Şura.

— La Piter ar fi cel mai bine. Acolo, ştii doar, am prieteni de nădejde, şi pe soții Zvonariov. Până una alta, m-ar ajuta ei.

Tăcură îndelung, stând culcați unul lângă celălalt, gândindu-se la ziua de mâine.

— Ei, Filea, fă cum crezi. Tu ştii mai bine, cum şi ce, şopti în cele din urmă Şura supusă. Deocamdată, eu am să rămân aici cu copilaşii. Şi, lipindu-se de umărul lui, începu iar să plângă şi să bocească: Când o să avem şi noi parte de o fărâmă de fericire? Când? Spune, Filea: Fericirea o fi oare pe pământ?...

Capitolul 11

După înăbuşirea în sânge a revoluției din 1905, guvernul țarist continuă represiunile nu numai împotriva participanților direcți la mişcările revoluționare, dar şi împotriva tuturor elementelor care simpatizau cu ideile progresiste. În țară se dezlănțui prigoana împotriva tuturor elementelor progresiste, cu vederi revoluționare. Funcționari, profesori de liceu erau concediați în masă. Tinerii care doreau să urmeze învățământul superior erau obligați să prezinte certificate de lealitate eliberate de comandamentele de jandarmerie locale. Profesorii universitari fuseseră supuşi şi ei unei trieri politice. Zeci de profesori progresişti erau destituiți din universități şi din institutele de învățământ superior. Locurile lor erau ocupate de elemente ultrareacționare, incapabile, dar „leale" față de regimul țarist.

În fruntea Ministerului Instrucției Publice fusese pus grecul Kasso, un ultrareacționar notoriu, străin de tot ce era rusesc, care se bucura de simpatii deosebite pentru religiozitatea lui de paradă, pentru monarhismul său dezmățat şi pentru viața sa destrăbălată, plină de scandaluri. Un asemenea „ministru" se preocupa mai puțin ca de orice de adevăratele probleme ale învățământului. Toate măsurile pe care le lua tindeau spre intensificarea represiunilor politice față de studenții şi de profesorii progresişti.

Valul de măsuri represive ajunsese şi la Institutul de medicină pentru femei. Profesorii reacționari, care, în zilele revoluției se făcuseră mici, ridicară capul acum, îndemnând fățiş studentele să le alunge din mijlocul lor pe „instigatoarele la dezordini", pe „complotiste" şi, în primul rând, pe toate evreicele pe care „sutele negre" le socoteau principalele inspiratoare ale tulburărilor studențeşti. La cursuri, se făcea o propagandă antisemită fățişă.

Toate acestea stârneau indignarea celor mai mulți dintre studenți. Izbucneau demonstrații spontane de protest împotriva manifestărilor reacționare ale unora sau altora

dintre profesori, ale căror lecții erau boicotate, iar ei înşişi fluierați. „Instigatoarele” unor asemenea demonstrații erau date afară din institut. Aceste măsuri le indignau şi mai mult pe studente – iscând un nou val de proteste atât de furtunoase şi de solidare, încât Ministerul amenința cu suspendarea cursurilor institutului.

Varia nu se prea interesa de politică, dar, totodată, nici nu putea rămâne nepăsătoare față de cele ce se petreceau la institut. Conduita unor profesori o revolta adânc, şi de multe ori tânăra femeie îşi manifesta această revoltă față de studente. Critica cu o deosebită asprime atitudinea profesorului Goremîkin care preda cursul de anatomie patologică. Fără să strălucească prin erudiție, Goremîkin făcuse carieră datorită atitudinii sale reacționare şi, în special, fiindcă le persecuta sistematic şi grosolan pe evreice. Ca şef de catedră, era o nulitate şi studentele îşi exprimau adeseori fățiş nemulțumirea față de modul în care ținea cursul.

Varia, care îşi alese drept viitoare specialitate chirurgia, studia cu deosebită sârguință anatomia patologică şi-şi petrecea zile întregi în sala de anatomie, lucrând la disecarea cadavrelor. Goremîkin o remarcă repede ca o studentă asiduă şi începu să-i acorde o atenție deosebită, petrecându-şi o bună parte din timp cu ea.

La început, Varia se bucura de atenția pe care o acorda profesorul muncii ei, dar curând îşi dădu seama că nu numai asiduitatea ei îl atrăgea. Zveltă, cu obrajii rumeni, cu coadele şatene-aurii făcute cunună în jurul capului, ea răpise inima libidinosului profesor cu veleități tinereşti.

Acest lucru fu observat, înainte de toate, de colegele de curs care începură să facă aluzii malițioase la „idila celor doi”. La început, Zvonariova atribuia spiritele colegelor invidiei lor față de poziția ei socială, ca fiică a unui glorios general veteran de la Port-Arthur şi participantă la eroica apărare a fortăreței ruseşti din Extremul Orient. Curând, însă, începu

să surprindă, privirile înfocate ale lui Goremîkin, ceea ce o făcea să râdă şi totodată, o indigna.

Într-o zi, la prânz, după ce-i împărtăşi noutăţile de la serviciu, Serghei Vladimirovici o întrebă:

— Varinka, ştii că surioara ta, Rusea, e acum moşieriţă?

— De unde ai mai scos-o şi p-asta? îl întrebă Varia, privindu-l nedumerită.

— Azi am fost la Direcţia Generală a Artileriei şi am stat de vorbă cu tatăl tău. De la el am aflat, răspunse Serghei Vladimirovici. Şi încă ceva: Stessel a fost pus în libertate!

— Nu se poate! exclamă Varia. Stessel a fost condamnat la zece ani recluziune în fortăreaţă şi n-a ispăşit decât şase luni.

— Totuşi, a fost pus în libertate, repetă Zvonariov. Se spune că, în ultimul timp, se prezenta la fortăreaţă seara pentru a dormi noaptea acolo. În ajunul sărbătorilor era învoit şi peste noapte... Nu demult, a cumpărat pe numele fiului său o moşie în apropiere de Vinniţa. S-a dus la băi la Kislovodsk, s-a întremat, iar acum s-a stabilit la moşia fiului său.

— Să fie pus în libertate un condamnat pentru înaltă trădare?! exclamă Varia indignată. În felul acesta s-a scuipat în obrazul întregii noastre opinii publice!

— Pesemne că Stessel a meritat într-un fel oarecare o asemenea indulgenţă din partea ţarului, observă Zvonariov ironic. E drept, nici un ziar nu scrie despre punerea lui în libertate. De obicei, treburile murdare se pun la cale în taină.

Varia-se încruntă revoltată:

— Avea dreptate Filip Ivanovici, când zicea că nimeni n-o să păţească nimic. Chiar aşa s-a întâmplat: au făcut zarvă, apoi totul s-a liniştit. Stessel e liber, Fok s-a dus în Turingia, în „*Vaterland*”[{40}], Smirnov a fost pus în retragere, iar Reis deţine din nou comanda unei divizii în Extremul Orient...

— Pe scurt, au transformat tragicomedia judiciară într-o mizerabilă farsă, conchise Serghei Vladimirovici cu

amărăciune. Nu ştiu unde va ajunge Rusia dacă asemenea ticăloşii vor continua.

Discuția aceasta o deprimase adânc pe Varia. Privea absentă pe fereastră, mâncând fără poftă. Ca să-i alunge gardurile negre, Serghei Vladimirovici se gândi să abordeze alt subiect. Atingându-i mâna, spuse zâmbind:

— Ia mai dă-i naibii de Stesseli! Mai bine ia spune, ce e nou la voi la institut.

Parcă trezindu-se din gânduri adânci, Varia se întoarse spre el.

— La institut? Tot ce ştii!

— Deci nu e nimic nou?

Şi, deodată, ochii ei sclipiră ghiduş:

— A, ba da, sigur, sunt noutăți! Şi, înviorându-se brusc, urmă pe un ton poznaş: Bagă de seamă, Seriojenka: te amenință serios primejdia de a te pomeni într-o bună zi încornorat.

— Şi cine-i seducătorul? întrebă Zvonariov, prefăcându-se că se aprinde brusc.

Varia îi povesti cu lux de amănunte ce curte asiduă îi făcea Goremîkin şi ce ocheade focoase îi arunca. Râseră amândoi din toată inima de strădaniile zadarnice ale fantelui tomnatic, hotărând totodată să-i răcorească fierbințeala amoroasă.

Fără a mai tărăgăna lucrurile, Zvonariov se prezentă chiar a doua zi la institut, în uniformă de ofițer, cu uriaşa căciulă siberiană.

Prevenită de el, Varia îl aştepta în vestibul. Goremîkin îi dădea târcoale. Pe lângă profesorul scund, corpolent, Zvonariov, înalt, lat în umeri, părea un adevărat uriaş.

— Domnule profesor, dați-mi voie să vi-l prezint pe soțul meu, îi spuse Varia lui Goremîkin.

Încruntând sprâncenele cu o expresie severă, inginerul strânse din răsputeri mâna profesorului şi, rostindu-şi numele, spuse:

— Sunt informat că dumneavoastră îi acordați soției mele o atenție exagerată. Pe viitor, vă rog s-o lăsați în pace.

— Ce vorbiți, domnule Zvonariov, ce vorbiți! bolborosi Goremîkin, fâstâcit. Fața lui se acoperi de pete purpurii. Nu mi-am permis niciodată vreo atitudine deplasată față de soția dumneavoastră. Dacă îmi impută atitudinea amicală pe care am manifestat-o față de domnia-sa, declar că sunt gata să prezint atât domniei sale, cât şi dumneavoastră toate scuzele de rigoare. Credeți-mă, însă, că e o neînțelegere la mijloc. Sper că...

— Şi eu sper, i-o reteză Zvonariov, că dumneavoastră îmi veți satisface dorința.

Dând din cap cu indiferență, în semn că schimbul de vorbe luase sfârşit, Zvonariov se retrase cu Varia de o parte.

După acest incident, Goremîkin îşi schimbă brusc conduita față de Varia, căutându-i nod în papură pentru orice fleac, făcându-i observații cu glas tare, în prezența colegelor. Varia, care niciodată nu excela nici prin blândețe îngerească, nici prin supunere, îi dădea replici violente care frizau adeseori insolența.

— Față de mine eşti o fetişcană şi nu-ți permit să-mi vorbeşti pe un asemenea ton! o repezi Goremîkin într-o zi, clocotind de furie după o nouă dispută verbală cu ea.

— Atunci când vă exteriorizați sentimentele tandre față de mine nu vă păream o fetişcană, dar acum, după ce soțul meu v-a pus la locul dumneavoastră, ați început să vorbiți cam insolent! ripostă Varia.

— Soțul dumitale e un alienat mintal, iar dumneata eşti o persoană grosolană şi fără educație! strigă mânios profesorul.

— Presimt că voi fi nevoită să fac din nou apel la ajutorul soțului meu ca să vă învețe să vă comportați cuviincios! se aprinse şi Varia.

În sala de disecții, unde se petrecea această scenă, se mai aflau câteva studente. Lăsându-şi lucrul, ele urmăreau incidentul cu un viu interes.

— Ai să-mi dai socoteală pentru această insolență! răcni Goremîkin, pierzându-şi cu desăvârşire stăpânirea de sine.

— Nu prea-mi vine să cred! Nu-l cunoaşteți destul de bine pe soțul meu! replică Varia, făcând o aluzie foarte grăitoare.

Nu-i spuse însă lui Zvonariov nici o vorbă despre altercație, de teamă ca el să nu intre efectiv în acțiune.

Trecură vreo două săptămâni. Într-o zi, spre sfârşitul orelor de curs, rectorul institutului, profesorul Veniaminov, o invită pe Varia în cabinetul lui şi, cu multe menajamente, îi atrase atenția asupra necesității de a fi mai ponderată în discuțiile ei cu Goremîkin.

— Cu toată stima pe care o am pentru dumneavoastră, domnule rector, permiteți-mi să vă declar că nu pot suporta cu calm aroganța şi mojicia cu care mă tratează Goremîkin. La rândul meu, vă rog insistent să-l preveniți pe profesor că ar putea să aibă parte de foarte mari neplăceri, precizează Varia tremurând de indignare.

— Nu pot concepe ca dumneata, o tânără cultivată, o intelectuală, să-ți permiți grosolănii sau insolențe atât de improprii vârstei şi sexului dumitale, observă Veniaminov.

— Cu oamenii politicoşi mă port politicos, dar nu voi tolera nimănui nici o mojicie, nici o impertinență, răspunse Varia mândră şi cu fermitate, ieşind pe uşă cu capul sus.

Capitolul 12

Varia se înscrisese la institut în toamna anului 1905 şi acum ar fi trebuit să fie în anul IV, dar tulburările studenţeşti din anii revoluţiei şi mai târziu naşterea fetiţei îi îngreunaseră mult studiile. Cu toate străduinţele ei, rămăsese cam cu un semestru în urma colegelor din acelaşi an cu ea şi acum, dându-şi colocviile de anul IV, îşi lichida totodată şi restanţele din anul III.

La început, colegele ei aveau o atitudine rezervată, ba chiar rece faţă de ea. Fiică de general, cu o situaţie materială mai mult decât asigurată, căsătorită, la casa ei, poziţia ei socială era cu totul alta decât a majorităţii studentelor.

Multe dintre acestea o invidiau făţiş, arătându-şi fără sfială ostilitatea. Dându-şi seama de acest lucru, Varia începuse prin a sta rezervată, ceea ce fusese interpretat numaidecât drept expresia „trufiei ei de boieroaică".

Doar câteva dintre colege erau mai mult sau mai puţin apropiate. Într-o zi, le invită la ea acasă. Colegele manifestară atâta admiraţie faţă de familia ei şi, după cât i se păru, faţă de soţul ei, încât Varia, geloasă foc, evită cu hotărâre pe viitor asemenea vizite, deşi la institut, căuta să fie prietenoasă cu ele, ca şi până atunci.

Bună la suflet, sensibilă, Varia le ajuta adesea pe unele studente fără mijloace suficiente de existenţă, făcându-le rost, prin Serghei Vladimirovici, de lucrări de copiat, ori de verificări de conturi. Uneori, le împrumuta cu mici sume de bani, ori le dăruia câte ceva din lucrurile ei. Aceste modeste ajutoare îi aduseră din partea unora porecla ironică de „doamna filantroapă", şi o sinceră recunoştinţă din partea celor care se bucurau de ajutorul ei.

Varia acorda o atenţie deosebită unei fete firave, bolnăvicioase, Iudith Blumfeld, fiica unui croitor din Vilna, sărac, împovărat de o familie numeroasă. Iudith nu primea de acasă nici un fel de ajutor şi se întreţinea numai cu ceea ce putea să câştige personal. Viaţa grea o deprimase într-atât,

încât nici nu se mai îngrijea de ținuta ei, umblând cu părul în dezordine, cu rochie ruptă şi cu pantofi vechi, scâlciați.

La început, Varia simțea o repulsie față de ea, pentru înfățişarea ei neglijentă, neîngrijită. Într-o zi, întârziind mai mult ca de obicei la cursuri, ieşi întâmplător afară şi o văzu pe Blumfeld scotocind prin groapa de gunoi şi mâncând cu lăcomie resturile de alimente găsite acolo. Până atunci, Varia n-avusese prilejul de a vedea pe cineva ajuns la un asemenea grad de sărăcie şi de înfometare. Uitând de repulsia ei față de Iudith, Varia se repezi la ea şi-i dădu ce-i rămăsese din dejun, silind-o să primească şi ceva bani. De atunci, n-o mai scăpa din ochi.

Încetul cu încetul, între ele se înfiripă o caldă prietenie. Lucrau alături în sala de disecții, în laboratoare, şedeau alături la cursuri. Din când în când, Iudith trecea şi pe la ea pe acasă.

Departe de a fi frumoasă, puțin saşie, timidă, ea nu prezenta nici o „primejdie" pentru fericirea conjugală a Variei, cu toată gelozia morbidă a acesteia. Zvonariov, blajin ca totdeauna, avea o atitudine amicală față de protejata soției sale. Doar Vasea, cu ştrengăria inerentă vârstei lui, făcea adeseori glume pe seama „frumoasei saşii", cum o numea el. Într-o zi însă, Varia îl ureche atât de zdravăn, încât se lecui o dată pentru totdeauna de năravul de a face remarci ironice la adresa Iudithei.

Micuța Nadiuşa se ataşă copilăreşte de tanti cea bună, care era foarte duioasă cu ea, ştiind să-i povestească atâtea basme frumoase.

Prietenia dintre Varia şi Blumfeld dădea naştere la multe discuții printre colegele de la institut. Cele mai multe aprobau purtarea Zvonariovei. Fată de general, soție a unui inginer de vază, ea nu disprețuia societatea unei evreice sărace, flămânde! Această prietenie era măgulitoare pentru amorul propriu al tuturor evreicelor de la institut. În schimb, un grup mic, dar foarte solidar, de studente provenite din păturile

bogate considera prietenia Variei cu o evreică drept o ruşine pentru nişte reprezentante ale tineretului intelectual rus.

De mai multe ori au încercat s-o „lămurească” pe Varia în această privință, provocând discuții îndelungi cu ea. Două dintre studente, Margarita von Loringoven şi Anastasia Upornikova acționau în această direcție cu un zel deosebit. Cea dintâi era fata unui moşier scăpătat din Kurlanda{41} care, după ce-şi risipise toată averea, intrase ca funcționar în cancelaria guvernatorului Petersburgului; cealaltă făcea parte din pătura conducătoare a căzăcimii de pe Don. Frații ei, ofițeri în artileria de Gardă, dezaprobau că sora lor frecventa cursurile Institutului de medicină, considerând societatea studentelor de acolo nepotrivită pentru ea. Numai Zvonariova făcea excepție, ca fiică a şefului Direcției Generale a Artileriei, veteran de la Port-Arthur.

Dar Varia nu prea ținea la Upornikova şi la Loringoven din pricina înfumurării lor.

Într-o zi, după cursuri, în timp ce Varia se pregătea să plece acasă, Upornikova şi Loringoven se apropiară de ea în vestibulul institutului. Se înfiripă o conversație despre preparatele medicale noi, despre ultima modă şi despre premiera de la teatrul *Mariinski*. Deodată, fără nici o legătură cu cele discutate, Upornikova spuse:

— Colegă Zvonariova, ne miră lipsa de discernământ cu care îți alegi prietenele. Explică-ne, te rog, ce poate fi comun între dumneata şi acea evreică murdară? Nu-ți poți găsi la institut alte prietene, mai civilizate, mai demne?

— Colegă Upornikova, trebuie să-ți spun că nu-mi place deloc nici un fel de amestec în treburile mele personale, răspunse Varia cu răceală.

— Ce vorbeşti, Varia dragă! Nici vorbă nu poate fi despre vreun amestec! protestă Upornikova, adoptând un ton de intimitate. Dacă îți vorbim despre acest subiect, n-o facem decât fiindcă îți prețuim prea mult reputația. Doar ai luat parte la apărarea Port-Arthurului, ai fost decorată cu o

medalie pentru faptele dumitale patriotice. Pentru noi eşti o pildă vrednică de imitat, aşa trebuie să procedeze oricare tânără rusoaică în clipele de răscruce ale vieții. De aceea îți urmărim cu atâta atenție fiecare pas. Dacă vrei să ştii, noi căutăm să te imităm în toate, chiar în maniera de a te îmbrăca: sobru, dar cu bun gust, sau în felul de a vorbi, categoric, scurt, răspicat, uneori chiar tăios. Crede-ne: am dori să-ți fim cele mai apropiate prietene. Dar, spre regretul nostru – Upornikova ridică din umeri şi zâmbi cu tristețe – dumneata preferi, vădit, anturajului nostru societatea acestei Blumfeld şi a altor evreice nihiliste. Aceasta ne mâhneşte, ba chiar ne îngrijorează!... Poți, chiar fără a-ți da seama, să cazi sub influența unor idei vătămătoare. Bagă de seamă: evreii umblă îndeosebi după cele mai bune reprezentante ale tineretului nostru intelectual, de felul dumitale!

— Uite ce e, Nastia, eu nu am însuşiri pentru a fi mentora voastră, fie şi pentru faptul că nu vă împărtăşesc vederile asupra evreicelor şi nu mă consider că fac parte din numărul celor aleşi, declară Varia fără ocol. Sunt o studentă de rând, şi o ajut pe Blumfeld, fiindcă ştiu cât de greu trăieşte. Naționalitatea ei nu joacă pentru mine nici un rol. În mod întâmplător, prietena mea este o evreică; s-ar putea tot atât de bine să fie o tătăroaică, o armeancă sau o rusoaică. În ceea ce priveşte studentele cultivate, mă îndoiesc mult tocmai de cultura lor. Un om într-adevăr cultivat nu disprețuieşte niciodată sărăcia şi nefericirea. Iudith nu poate să se îmbrace cum se cuvine din pricina sărăciei. Prin urmare, în loc să ne batem joc de ea, de „incultura” ei, ar trebui s-o ajutăm material. Iar în ce priveşte „influența” ei asupra mea, aceasta nu poate fi decât pozitivă, făcându-mă să mă gândesc la nedreptățile sociale.

— O, doamne! S-ar putea crede că dumneata eşti socialistă! exclamă Upornikova uimită.

Un zâmbet uşor flutură pe chipul Variei:

— Sunt convinsă că, în zilele noastre, orice om într-adevăr cultivat nu rămâne indiferent față de problemele social-

politice.

Margarita Loringoven, care, până atunci tăcuse, o privi pe Varia pătrunzător:

— Eşti eseră ori menşevică?

— Nu sunt nici una, nici alta! răspunse Varia, dând negativ din cap, şi după ce se gândi o clipă, adăugă: Dacă ar trebui să aleg între partide, poate că aş opta pentru bolşevici. După mine, ei sunt cei mai consecvenți dintre toți socialiştii.

— Şi ce propovăduiesc bolşevicii? întrebă Upornikova.

— Revoluția socialistă, instaurarea republicii sociale, în care totul va aparține muncitorilor analfabeți şi țăranilor fără pământ, răspunse Loringoven, pe un ton muşcător. Iar cu noi, cu intelectualii, la ghilotină.

— O, colega Loringoven, se vede că eşti informată mai bine ca mine în privința programului bolşevicilor, observă Varia tăios. Nu cunosc programul lor decât foarte vag. Eu îmi aduc aminte câte ceva despre egalitatea deplină în toate domeniile vieții sociale şi despre munca obligatorie pentru toți, retribuită în mod egal.

— Da, e evident ca dumneata ai o idee foarte vagă despre programul bolşevicilor şi nu-ți dai seama ce vorbeşti, rosti Loringoven cu indulgență. Colegă Zvonariova, te sfătuiesc prieteneşte să nu-ți afişezi nicăieri simpatiile față de bolşevici. Cum, nu ştii că membrii partidului lor sunt pedepsiți cu munca silnică? Mai mult decât atât: chiar simpatizanții lor se pot pomeni foarte uşor în deportare.

— Dar de unde ştii dumneata toate acestea, Margot? o întrebă Upornikova pe colega ei.

— Tatăl meu a fost în jandarmerie şi am auzit de la el multe lucruri despre socialişti, despre concepțiile, moravurile şi planurile lor, răspunse Loringoven, şi-şi strâmbă buzele cu dispreț. Sunt convinsă că numai nişte demenți fanatici li se alătură bolşevicilor.

Erudiția Margaritei în materie politică o făcu pe Varia să se simtă stânjenită şi să se pună în gardă. Fusese de multe ori martoră a disputelor dintre Blohin şi Serghei Vladimirovici şi,

fără a reflecta prea bine la fondul lucrurilor, se obişnuise să fie de acord cu Blohin care se pronunța cu fermitate pentru bolşevici. Acum îşi exprimase simpatia pentru bolşevici, fără a se gândi la eventualele neplăceri pe care i le puteau aduce asemenea luări de atitudine. Margarita Loringoven îi aduse aminte, fără cel mai mic echivoc:

— Ai dreptate, colega: într-adevăr, mă orientez foarte prost în programele şi țelurile partidelor, mărturisi Varia, hotărâtă să bată în retragere. Nu-mi rămâne decât să-ți mulțumesc pentru acest avertisment amical.

— Ei, să te gândeşti şi în privința colegei Blumfeld, o sfătui Loringoven. În fiecare evreică e ascunsă o socialistă, şi acest lucru ne desparte de ele printr-un zid de neîncredere şi dispreț.

Cu aceasta, convorbirea lor se încheie. Varia îşi luă rămas bun de la ele şi porni grăbită spre casă.

La masă, îi povesti totul lui Serghei Vladimirovici. Acesta o sfătui ca, în viitor, să evite discuțiile politice.

— De vreme ce te orientezi prost în asemenea probleme, nici nu trebuie să le ridici. Nu-ți aduc nimic altceva decât încurcături şi neplăceri. Ba, acum sunt de-a dreptul primejdioase.

— Totuşi, pe Iudith n-o las în voia soartei, declară Varia cu fermitate.

— Ei, în privința aceasta îmi place stăruința ta. Ea e rodul bunătății tale, spuse Serghei Vladimirovici zâmbind, şi o mângâie cu duioşie pe obraz.

Capitolul 13

Discuția Variei cu Upornikova şi cu Loringoven fusese auzită de careva, şi din ziua aceea, Varia deveni obiectul unor dispute aprige între studente. Unele erau de părere că Zvonariova se pronunțase concret în spiritul concepțiilor socialiste, vădind că are vederi progresiste. Altele, dimpotrivă, susțineau că Varia se solidarizase pe deplin cu opiniile interlocutoarelor ei, cu ultrareacționarii, că, de fapt, îşi ceruse scuze pentru anumite fraze scăpate cu totul întâmplător, prin care-şi exprima simpatia față de bolşevici.

În ceea ce o privea pe Iudith, ea nu dădea nici o atenție tuturor acestor palavre, prețuind, ca şi până atunci, prietenia şi sprijinul Variei, fiind întru totul sinceră cu ea. Curând după aceea, o invită pe Varia la o adunare orăşenească a studenților de la toate institutele, care urma să aibă loc în clădirea universității. Până atunci se ținuseră adunări aproape la toate institutele de învățământ superior din capitală, având ca scop redactarea unor revendicări pe care studenții urmau să le înainteze Ministerului Instrucțiunii Publice. Acum rămânea să se țină o adunare generală pentru punerea de acord şi sintetizarea acestor revendicări.

În timpul studiilor ei la institut, Varia fusese la o singură adunare, consacrată unor probleme de ordine interioară şi mersului studiilor la institut. Cu totul absorbită de obligațiunile familiare şi de studii, ea stătea izolată de viața socială a studențimii. Iată de ce, invitația colegei sale o miră foarte mult. După ce se sfătui cu Serghei Vladimirovici, Varia hotărî să se ducă la universitate. Zvonariov se oferi s-o conducă.

— Dar tu ce institut ai să reprezinți? îl întrebă Varia.

— Bineînțeles, institutul nostru, tehnologic! răspunse Zvonariov vesel. Am şi eu ceva de povestit despre situația care exista acolo acum şapte-opt ani. Va fi destul de interesant pentru promoțiile actuale de studenți.

— Dar n-au să te lase înăuntru: îți vor cere legitimația de student, şi tu nu mai ai aşa ceva, observă Varia.

— Nu-i nimic: mai sunt oameni cumsecade pe lumea asta – mă vor lăsa să intru şi fără ea, o asigură Serghei Vladimirovici.

Se duseră împreună cu Iudith Blumfeld, care susținu cu căldură dorința inginerului de a merge la universitate. Adunarea se ținea într-una din aulele secundare care dădeau în vestitul coridor „fără de sfârşit", lung cam de un kilometru.

Într-adevăr, la intrare voiră să-l oprească pe Zvonariov, dar Iudith le şopti ceva studenților de la control, şi inginerul fu lăsat să treacă. Se adunaseră delegați ai tuturor institutelor din Petersburg, chiar ai celui politehnic şi ai celui forestier, situate în afara incintei oraşului.

Soții Zvonariov luară loc în față, aproape de una din uşile aulei. În afară de Iudith Blumfeld, mai veniseră câteva colege de curs ale Variei. Bineînțeles, nu erau de față nici Upornikova, nici Loringoven, deşi participa, desigur, şi cineva din grupul lor, cu scopul vădit de a urmări cele ce aveau să se petreacă.

Una din revendicările de bază, asupra căreia urma să se pună de acord adunarea generală, era acordarea autonomiei de studii institutelor şi universității. Această autonomie se concretiza prin dreptul fiecărei instituții de învățământ superior de a-şi completa ea însăşi locurile vacante. Acest sistem era în contradicție cu directivele Ministerului Instrucțiunii Publice, care considera că titularii catedrelor trebuiau numiți de minister şi la aprecierea lui, fără a se ține cont de avizul consiliilor de profesori ai institutelor. Studenții ridicau această problemă, fiindcă, după 1905, Ministerul Instrucțiunii Publice destituise numeroşi profesori cu concepții liberale, dintre oamenii de ştiință remarcabili, numind în locul lor nişte ultrareacționari notorii.

Studenții nu frecventau cursurile acestor pseudosavanți, cerând reintegrarea profesorilor destituiți. Această revendicare a studenților nu putea să triumfe decât în urma

restabilirii autonomiei universitare a institutelor de învățământ superior. Iată de ce problema autonomiei îi preocupa atât de mult pe participanții la adunare.

Întrunirea de la universitate se ținea fără aprobare legală şi organizatorii ei căutau s-o termine cât mai repede. După un scurt raport, începură cuvântările. Părea că toți vorbitorii susțin în unanimitate ideea autonomiei. După cuvântări, se dădu citire moțiunii adresate Ministerului Instrucțiunii Publice, prin care studenții tuturor instituțiilor de învățământ superior din Petersburg cereau restabilirea autonomiei universitare. Redactată în termeni foarte categorici, această moțiune conținea în încheiere amenințarea cu greva generală a studenților din Rusia. La citirea textului ei, în aulă se stârni rumoare. Ici, colo răsunau strigăte contrariate:

— Vă exprimați prea dur!

— Nici n-au să stea de vorbă cu noi! Nu mai suntem în 1905.

— Ba au scris foarte bine!

— Numai aşa trebuie să se vorbească cu ei!

Preşedintele adunării izbuti cu multă greutate să restabilească liniştea.

— Cine e pentru, să ridice mâna, anunță el.

Se ridicară o mulțime de mâini.

— Majoritatea. Deci moțiunea e adoptată! declară preşedintele.

Izbucniră din nou strigăte:

— Nu e adevărat!

— Să voteze şi cei ce sunt împotrivă!

— Noi nu suntem de acord!

Vacarmul se întețea. Vorbeau toți deodată.

— Linişte! Linişte! striga preşedintele din răsputeri. Pentru o clipă, larma se potoli. Cineva, care parcă aşteptase anume acea clipă de tăcere, răcni desperat:

— Poliția!

Se stârni panică. Toată aula vuia ca un uriaş stup de albine. Nici vorbă nu mai putea fi de restabilirea liniştii. Se

auzeau tot mai des strigăte provocatoare:

— Cine poate, să fugă!

— Îi bat pe ai noştri!

Presimțind că lucrurile vor lua o întorsătură urâtă, Varia îşi apucă soțul de braț şi se strecură cu el prin mulțime, spre ieşire. Într-adevăr, în vestibul se afla un grup mare de polițişti. Se făcea controlul actelor personale. Cei ce nu aveau acte erau reținuți până la stabilirea identității. Un comisar osos, cu mustățile răsucite voiniceşte în sus, stătea la ieşire şi dădea comenzi scurte:

— Dă-i drumul! Reține-l!

Studenților universității li se dădea drumul, fără nici o piedică, dar celelalte persoane erau întrebate ce căutau acolo. Zvonariov se strecură cu Varia prin mulțime şi prezentă carnetul de inginer, explicând că trecuse pe la un laborator, pentru a obține rezultatele unei analize tehnice.

— Sunt cu soția, adăugă el, arătând-o pe Varia.

— Actele dumneavoastră! i se adresă Variei comisarul.

Varia îşi arătă legitimația. Comisarul îi confruntă numele cu al lui Serghei Vladimirovici şi ordonă să fie lăsați să treacă.

— Dar Iudith cum iese? îl întrebă Varia, îngrijorată, pe soțul ei, văzând-o pe aceasta că se strecoară grăbită spre ieşire. Zvonariov o aşteptă şi-l rugă pe comisar să-i dea drumul, prezentând-o drept o colaboratoare a sa de la Arsenal.

— Are legitimație? întrebă comisarul.

— Nu ştiu dacă o are asupra ei, răspunse Serghei Vladimirovici, calm, şi dând numărul telefonului său de la serviciu propuse: În caz că veți avea vreo îndoială, vă rog să-mi telefonați mâine dimineață la Arsenal.

— O las şi pe dumneaei, dar pe răspunderea dumneavoastră personală, consimți comisarul, apăsând pe ultimele cuvinte.

Când se văzură în tramvai, răsuflară tustrei uşurați.

— Cum veți justifica ce-ați spus despre mine? Doar nu lucrez la Arsenal, îi spuse Iudith lui Serghei Vladimirovici.

— N-ai nici o grijă: găsesc eu ce să spun, cu atât mai mult cu cât, într-adevăr, mi-ai copiat de câteva ori devize şi calcule, o linişti Zvonariov.

— Mi-e teamă ca toată întrunirea asta să nu fie o provocare bine organizată! rosti Varia îngândurată. Au să-i identifice pe cei mai activi dintre studenți şi-au să-i îndepărteze din capitală.

— Se pare că aşa e, încuviință Serghei Vladimirovici. Moțiunea era prea revoluționară, prea nepotrivită cu vremurile.

— Aş fi curioasă să ştiu cine ar accepta să i-o prezinte ministrului! zâmbi Varia.

Obrajii lui Iudith se înroşiră ca focul:

— Noi... adică, studenții institutului nostru... aveam de gând să te desemnăm pe dumneata în această delegație, Varia, mărturisi Iudith, cu sfială. Şi, ca şi cum s-ar fi dezvinovățit, adăugă: Din păcate, nimeni nu s-a gândit la posibilitatea unei provocări.

— Cum: mă cununați în lipsă?!... protestă Varia. Ia închipuie-ți, Iudith, că numele studenților care ar fi trebuit să-i prezinte ministrului moțiunea vor fi identificate de poliție. Ştii a ce miroase asta? A eliminare din institut! Iată a ce! Nu, nu pot permite nimănui să dispună astfel de mine. Te rog Iudith, să aduci acest lucru la cunoştința celor care, cu atâta lipsă de tact, au avut ideea să-mi treacă numele pe listele delegaților.

— Bine, îți voi îndeplini dorința, făgădui Blumfeld.

Capitolul 14

A doua zi, când sosi la institut, Varia simți îndată o tensiune ciudată. Studentele, adunate în grupuri mici, discutau ceva cu aprindere. Era însă de ajuns ca Varia să se apropie de ele, că tăceau de îndată, întorcându-i spatele. Unele se prefăceau că n-o văd nerăspunzându-i nici măcar la salut.

Mirată, indignată, fără să priceapă ce se întâmplase, Varia se duse în sala de disecții. O opri la intrare un gardian, postat la uşă împreună cu un om de serviciu al institutului. Aceştia îi cerură Variei cartea de student şi, după ce-i confruntară numele cu cele scrise pe o listă, o lăsară să intre. De obicei, în sala de disecții studenții se înghesuiau, locurile de lucru nu prea ajungând pentru toți. În ziua aceea însă sala era uimitor de goală. Nedumerită, Varia se apropie de o studentă şi o întrebă ce se întâmplase. Studenta îi întoarse spatele ostentativ şi-i răspunse cu vădit dispreț:

— Oamenii cumsecade nu stau de vorbă cu persoane ca dumneata!

Varia avea o senzație de parcă ar fi primit o palmă răsunătoare:

— Cum îți permiți să mă insulți?! strigă ea, aprinzându-se de mânie. Asta-i o infamie!

— Dar dumneata câte infamii ai săvârşit? îi aruncă studenta peste umăr, sfidătoare.

— Ce fel de infamii? Ți-ai pierdut mințile? exclamă Varia profund jignită.

O asemenea ostilitate vădită nu numai că o jignea, dar o şi îngrijora. Tremurând de emoție, se apropie de o altă studentă care, înclinându-şi capul cu păr roşcat spre cadavru, diseca de zor cu bisturiul.

— Spune-mi, te rog, colega, de ce sunt atât de puține studente azi în sala de disecții?

— Fiindcă proastele astea țin mai mult la politică decât la studii, răspunse roşcata, veninoasă şi privind-o cu coada

ochiului pe Varia, adăugă cu glas scăzut: Bine ai făcut, colega, că ai ajutat autorităților să le demaşte.

— Nu pricep ce legătură am eu cu toate acestea? întrebă Varia nedumerită.

Studenta arătă din cap spre uşă.

— Ei, aşa-zisele politiciene ale noastre se agită fiindcă ministrul a dat dispoziție să fie eliminate din institut toate studentele care au fost ieri la adunarea de la universitate. Iar nouă, acelor care preferăm să studiem, în loc să facem politică şi îndrăznim să nu ne declarăm de acord cu ele, ne zic spărgătoare de grevă.

Această veste o ului cu desăvârşire pe Varia.

— Cu alte cuvinte, lista aceea... din mâinile polițistului..., îngăimă ea, cu glas abia auzit.

— Da, da: e lista celor eliminate, răspunse studenta, confirmându-i presupunerea. Celor eliminate li s-a interzis accesul în sălile de cursuri. Tocmai aceasta a provocat tulburări, în semn de solidaritate cu ele.

Deprimată cu totul, Varia, ieşind din sala de disecție, hotărî s-o caute pe Blumfeld. Studentele se înghesuiau pe coridoare, ca şi mai înainte, discutând cu aprindere. Pe Varia fie că o ignorau, fie că o petreceau cu priviri ostile. O zări în mijlocul unui grup pe Iudith, îmbujorată de emoție.

— Trăncăniți anapoda, repetați mereu aceeaşi minciună mârşavă! strigă ea, nespus de agitată. Eu vreau să studiez, nu să fac grevă!

— Ce, te înscrii printre spărgătoarele de grevă? o înțepă careva.

— Care grevă? Cine o conduce? întrebă aprinsă Iudith.

O fată rotofeie, cu fața lătăreață, fiica unui băcan, se apropie de ea:

— Greva a izbucnit spontan, ca un protest împotriva eliminării colegilor noştri, spuse ea cu voce groasă şi, punându-şi mâinile în şolduri, urmă: E şmecheră prietena ta, bine a mai aranjat lucrurile! A îndemnat fetele să se ducă la

adunarea de la universitate, cu toate că ştia ce sfârşit poate avea.

— Am mai spus că toate acestea sunt minciuni sfruntate! Dacă vreți să ştiți, chiar eu am chemat-o acolo – am fost împreună, lămuri Iudith.

— Atunci pe tine de ce nu te-au eliminat din institut? Nu cumva eşti împreună cu Zvonariova în poliția secretă?

— Asta-i o infamie! O infamie! repetă Iudith, aprinzându-se tot mai mult. Ştiu eu cine vrea s-o defăimeze pe Zvonariova! Iar voi credeți ca proastele asemenea bârfeli!

Dând cu ochii de Varia, Iudith alergă spre ea, o luă de braț şi o trase la o parte:

— Bună, Varia dragă! Auzi, ce calomnie murdară!

Bâlbâindu-se, cu răsuflarea tăiată de emoție, ea îi spuse că se dăduseră dispoziții să fie eliminate din institut toate studentele care fuseseră reținute în localul universității. Careva văzuse probabil că polițiştii o lăsaseră să plece pe Zvonariova, şi apoi pe ea. Aceasta dăduse naştere la bănuieli că Varia ar avea legături cu poliția şi din însărcinarea acesteia ar fi comis acțiuni provocatoare.

— Aşadar, iată-mă în acelaşi timp şi provocatoare, şi spărgătoare de grevă, rosti Varia zâmbind cu amărăciune. Nu-i cam prea mult?

— Hai în sala de disecții, propuse Iudith.

— Cine putea pune în circulație asemenea calomnii pe seama mea? întrebă Varia, clocotind de indignare. În ce scop?

— Cred că aici sunt amestecate Loringoven şi Upornikova, îşi dădu cu părerea Iudith.

— Da, n-ar fi exclus! întări Varia. De la ele, te poți aştepta la orice.

Varia se îndreptă împreună cu Blumfeld spre sala de disecții. Pe coridor li se mai alăturară câteva colege. La uşa sălii se aflau ca şi mai înainte cei doi „cerberi”: polițistul şi omul de serviciu de la institut. Pe Zvonariova o lăsară să treacă fără nici o vorbă, pe celelalte se apucară să le verifice după liste.

În sala de disecții, pustie, profesorul Goremîkin se plimba printre mese ciupindu-şi nervos barba rară şi privind întunecat împrejur. Zărind-o pe Varia, îi făcu observație:

— Doamnă Zvonariova, s-ar cuveni să fii mai punctuală la cursuri.

— Domnule profesor, acest reproş vă poate viza pe dumneavoastră într-o măsură mai mare decât pe mine, răspunse Varia, calmă, arătându-i sortimentul de instrumente puse în ordine pe masa ei. Precum vedeți, am mai fost pe aici, am şi apucat să fac câte ceva, pe când dumneavoastră, spre regretul meu, lipseați.

— Îți cer scuze, dar, totodată, nu pot să nu te fac atentă, că observațiunile la adresa profesorilor nu fac parte din sfera relațiilor reciproce între studenți şi profesori, îi aminti Goremîkin.

În clipa aceea, intră studenta Blumfeld, urmată de un grup de colege. Sala de disecții se populă repede.

— Doamnă Zvonariova, se pare că dumneata le-ai adus la realitate pe domnişoarele cu mâncărime de limbă, observă profesorul oprindu-se din nou lângă masa Variei.

— Nu, n-am făcut-o eu, ci colega Blumfeld, răspunse Varia.

— Nu mai spune! exclamă profesorul, cu o mirare prefăcută şi, aruncând o privire fugitivă spre Iudith, se întoarse din nou către Varia: Totuşi, am auzit că dumneata ai inițiat adunarea de la universitate. Această adunare ne-a ajutat cum nu se putea mai bine să epurăm institutul de elementele indezirabile sub raport politic. Sper că conducerea institutului va şti să-ți aprecieze după merit inițiativa atât de prețioasă sub raport politic.

— Ah, domnule profesor, cât de puțin onorabil este pentru dumneavoastră să repetați nişte bârfeli neghioabe! rosti Varia cu glas tare. Nu sunt o provocatoare, n-am fost şi nu voi fi niciodată. Când vă ascult, îmi dau seama încă o dată cât de necesară e autonomia universitară. În ce priveşte „greva” de azi, vă asigur încă o dată că n-am nici o legătură cu ea, deşi

sunt ferm convinsă că, în curând, ea se va repeta, într-un mod mai organizat.

— Declarațiile dumitale, doamnă Zvonariova, merită să fie privite cu cea mai mare atenție, replică Goremîkin, cu un zâmbet semnificativ şi se îndepărtă.

După pauză, Varia fu chemată la rectorul institutului.

— Doamnă Zvonariova, spre regretul meu, mă văd din nou nevoit să discut cu dumneata o temă neplăcută, îi spuse profesorul Veniaminov, cu un aer sumbru. Din nou politica... Din nou, expresii tari... Nu uita că instituția noastră de învățământ nu este o tribună politică. Te avertizez pentru ultima oară: dacă nu vei înceta agitația nefastă, instigarea studenților la adunări de felul celei de la universitate, voi fi nevoit, cu toate meritele personale pe care le ai, să dispun eliminarea dumitale din institut, fără dreptul de a-ți continua studiile în altă parte.

Pe neaşteptate, Zvonariova izbucni în râs. Veniaminov o privi nedumerit şi se încruntă sever:

— Nu găsesc nimic de râs în cele ce-am spus!

— De fapt, nu pot pricepe de loc: Ce sunt eu? exclamă Varia, ridicând din umeri. Dumneavoastră îmi atribuiți o activitate revoluționară, mă amenințați cu eliminarea din institut, iar studenții mă cred agentă a ohranei şi spărgătoare de grevă.... Cine are dreptate?

Vorbele ei îl cam încurcară pe rector.

— Doamnă Zvonariova, noi n-avem nici o cunoştință despre legăturile dumitale cu ohrana. Iar în ceea ce priveşte participarea dumitale la adunarea de la universitate, n-am aflat despre ea de la ohrana, ci...

— ...de la informatori proprii, care lucrează mână în mână cu poliția şi răspândesc o calomnie odioasă! completă Varia cu mânie.

— Mă ofensezi prin asemenea presupuneri! se indignă la rândul său Veniaminov. Noi ne îngrijim părinteşte de viitorul dumitale şi, în măsura posibilităților noastre, îți dirijăm

activitatea pe calea înțelepciunii şi a învățăturii, iar dumneata te porți într-un mod nedemn de un student.

— Cum, studentul n-are dreptul să protesteze împotriva calomniei, să-şi apere demnitatea de om? întrebă Varia tăios.

— Lasă te rog aceste fraze frumoase! ripostă Veniaminov, dând nerăbdător din mână. Ai ajuns până acolo încât ți-ai recunoscut pe față simpatiile pentru revoluționarii extremişti, adică, în esență, te-ai declarat de acord cu predicile lor, care tind la răsturnarea prin violență a regimului politic actual din Imperiul Rusiei şi la înscăunarea puterii gloatei dezmățate! Îți dai seama, doamnă Zvonariova, unde te pot duce asemenea simpatii? Fii prudentă, altfel, nu numai că îți vei lua rămas bun de la institut, ci şi de la libertate...

— Vă mulțumesc pentru grija părintească! rosti Varia cu ironie şi, înclinându-se uşor, întrebă: Pot să plec?

— Poftim, răspunse rectorul contrariat.

Toate întâmplările acestea o îngrijorau şi-o indispuneau nespus pe Varia. Nu mai avea chef să rămână la institut, iar să se ducă acasă era prea devreme. Ca să se liniştească, să-şi mai adune gândurile, o luă, pe jos, spre cartierul Vîborg, spre Arsenal, ca să stea de vorbă cu soțul ei.

Deasupra Petersburgului plutea un cer plumburiu de toamnă. Se cernea o ploaie mărunță, tristă. Cufundată în gânduri, Varia nu simțea nici umezeala, nici frigul. Judecând tot mai realist situația creată la institut, îşi dădea seama că era supravegheată în secret, că totul era adus la cunoştința rectorului – de altfel, sub un aspect cu totul denaturat. În asemenea condiții, putea oare să fie scutită de cele mai odioase calomnii?

Cu cât reflecta mai adânc la aceste chestiuni, cu atât mai mult îşi dădea seama că cel mai bun lucru ar fi să se transfere la alt institut, să părăsească Petersburgul, fie şi provizoriu. Totuşi, alungă acest gând. Era prea puțin probabil că i s-ar da aprobarea să se transfere la alt institut în primul semestru al anului şcolar. Şi apoi putea oare să plece singură, fără ai ei, putea să-l facă pe Serghei Vladimirovici să

piardă un post atât de bun, să-l ia pe Vasea de la şcoală? Ar fi însemnat să dezorganizeze o viaţă bine înjghebată! Nu, înainte de a face un asemenea pas, trebuia să chibzuiască totul cât mai bine şi, bineînţeles, să se sfătuiască mai întâi cu Serghei Vladimirovici, să analizeze împreună cu el toate argumentele, „pentru” şi „contra”.

Capitolul 15

Zvonariov se miră foarte mult de apariția neașteptată a soției sale şi, cerând învoire de la conducere, plecă cu Varia intrând într-o mică cafenea-restaurant din preajma Arsenalului. Acolo, la o ceaşcă de cafea, Varia îi povesti amănunțit despre toate pățaniile ei.

— Ei, s-ar putea să fim nevoiți într-adevăr să plecăm, spuse Serghei Vladimirovici, după ce chibzui îndelung. Să aşteptăm până la vară. Între timp, voi căuta un post la Moscova sau la Harkov. Atunci ne-am muta fără grabă. În ceea ce te priveşte, Varinka, te rog să nu te mai amesteci câtuşi de puțin în nici un fel de discuții şi acțiuni politice. Are dreptate Veniaminov: astăzi nu e greu deloc să te trezeşti după gratii.

— Da, da, dragul meu, trebuie să mă stăpânesc, încuviință Varia, şi recunoscu numaidecât: Deşi mi-e greu, mi-e foarte greu să mă stăpânesc. Doar îmi cunoşti firea. Şi apoi, pot fi provocată pur şi simplu.

— Ca să nu se întâmple aşa ceva, fii prudentă, fii atentă la fiecare cuvânt pe care-l spui, o sfătui Serghei Vladimirovici.

Se lăsa un amurg timpuriu de toamnă. În cafenea se aprinseră luminile vii ale becurilor electrice. Localul se umplea tot mai mult. Soții Zvonariov plătiră şi ieşiră în stradă.

— Te duci înapoi la Arsenal? îl întrebă Varia, sumbră, pe soțul ei. Azi nu vreau să rămân singură.

— Trec numai o clipă pe la birou, răspunse Zvonariov. Aşteaptă-mă – mergem acasă.

Varia tocmai voia să-l conducă când, deodată, se auzi strigată de cineva. Din amurg răsări înaintea ei făptura scundă a doctorului Krasnuşkin, îmbrăcat într-un impermeabil.

— Bună seara, dragă colega! Încotro te plimbai împreună cu stăpânul dumitale cel aprig? întrebă doctorul jovial.

— A, bună seara, dragul meu Ivan Pavlovici, strigă Varia, nespus de bucuroasă şi se repezi în întâmpinarea medicului.

Ce bine-mi pare că te-am întâlnit! Azi, am hotărât să-mi răpesc solul de la serviciu înainte de vreme şi am trecut pe la el, răspunse ea.

— Cum, Serghei Vladimirovici a ajuns ober-chelner la restaurant? glumi Krasnuşkin.

— Vai, ce limbuță ascuțită ai, Ivan Pavlovici! râse Zvonariov şi-l rugă să-i țină de urât Variei până se întoarce el de la Arsenal.

— Cu multă plăcere! acceptă medicul.

După ce Serghei Vladimirovici plecă, Krasnuşkin îşi luă cumnata la braț şi-i spuse cu reproş:

— Varia, treburile dumitale de la institut stau cam prost. Soarta dumitale atârnă de un fir de păr! Chiar Veniaminov mi-a spus-o. Oamenii inteligenți s-au cufundat în adâncă ilegalitate şi acolo îşi concentrează forțele pentru o nouă ofensivă. Iar dumneata, să mă ierți, îți cauți singură beleaua cu lumânarea, ca o fetişcană. Unde mai pui că eşti revoluționară, cum sunt eu împăratul Chinei. Te sfătuiesc prieteneşte, Varinka: gândeşte-te bine ce faci!

— Iar sfatul meu prietenesc, Ivan Pavlovici, este să nu-ți bagi nasul în treburile altora! replică Varia contrariată, dar se opri în loc, văzând în ochii căprui, ironici, ai lui Krasnuşkin o lumină caldă, de simpatie.

— Ca să vezi, colega, eu te întâmpin cu sufletul deschis, iar dumneata, ca să zic aşa, mă repezi, oftă Krasnuşkin. Înțelege o dată că acum, după 1905, se reprimă fără cruțare orice manifestare de gândire liberă! Trebuie să fii cu băgare de seamă şi, bineînțeles, nu strică cât mai multă inteligență, deşi se zice că pentru femeie această însuşire nu e totdeauna necesară.

— Crede-mă, nu comit nici o faptă condamnabilă, spuse Varia, lăsând fără răspuns aluzia jignitoare a lui Krasnuşkin.

— Totuşi, sunt porniți să te acuze de faptele cele mai condamnabile, obiectă el. Impresia mea e că ai la institut un inamic periculos care pune la cale toate acestea. Ia spune-mi sincer: n-a încercat nimeni pe acolo să-ți facă curte?

Varia îi povesti despre tertipurile amoroase ale profesorului Goremîkin, ca şi despre avertismentul pe care i-l dăduse Serghei Vladimirovici acelui crai ratat.

— Ei, acum, e limpede – aceasta e sursa probabilă a tuturor necazurilor, conchise Krasnuşkin. Goremîkin e un reacționar înverşunat, un om capabil de orice ticăloşie. E posibil să ai însă şi alți duşmani. Mâine, nu mai târziu, voi căuta să lămuresc totul.

— Cum anume? întrebă mirată Varia.

— Unde-s oameni, acolo-s şi bolnavi. În consecință, e nevoie de medici, răspunse Krasnuşkin evaziv. Şi muncitorii, şi miniştrii sunt expuşi bolilor. Cei dintâi mai puțin, ceilalți, mai mult.

— Ce, sunt mai sănătoşi muncitorii? zâmbi Varia.

— Nu. În privința asta situația e ceva mai complicată, răspunse Krasnuşkin. Muncitorii n-au când să se gândească la sănătatea lor, dacă nu vor să moară de foame. Miniştrii însă se culcă în pat, chiar dacă n-au decât guturai. Chiar azi am fost într-o familie de muncitori. Capul familiei nu mai are decât crâmpeie de plămâni, i-a mâncat tuberculoza, totuşi munceşte într-o turnătorie de aramă. Cu munca asta, n-o mai duce nici măcar o jumătate de an. Colega, pune o vorbă bună pentru el pe lângă soțul dumitale. Ai face o faptă bună... Astfel arată lucrurile, ca să zic aşa la un pol al lumii. La celălalt, tabloul e altul. Ca urmare a unei beții nocturne la „*Content*”, domnul ministru al justiției a avut un deranjament la stomac. S-a culcat în pat şi a cerut să i se facă un consult de medici. Toți slujitorii lui Esculap l-au pus la regim. Unii se îmbolnăvesc din cauza excesului de mâncare, aceştia sunt puțini. Alții, fiindcă flămânzesc, aceştia sunt foarte mulți. Iar noi, trebuie să-i îngrijim şi pe unii, şi pe alții.

— Îl voi ruga neapărat pe Serioja să-l ajute pe protejatul dumitale. Cum se numeşte? întrebă Varia.

— Nikifor Martianov, răspunse medicul şi indică adresa. Nevasta lui e de asemeni tuberculoasă – şi au patru copii, unul mai mic ca altul.

— Voi trece şi eu pe la ei.

— Nici să nu te gândeşti să faci una ca asta. El e pus sub supravegherea poliției. N-ai ce căuta acolo.

— Dar ca soră de caritate?

— Nici aşa să nu îndrăzneşti, o avertiză doctorul şi auzind zgomot de paşi se întoarse. A, iată-ți şi bărbățelul. Ei, s-auzim de bine. Trebuie să mai vizitez trei bolnavi, colo în mahalaua aceea, spuse el arătând din cap înspre o ulicioară îngustă, întunecoasă.

— Nu ți-e frică să umbli pe-acolo, mai ales noaptea? întrebă Varia zgribulindu-se uşor de parcă ar fi luat-o cu frig.

— Un medic nu trebuie să se teamă de nimic, nici măcar de neveste fioroase sau de cumnate țepoase. Dacă aflu ceva despre duşmanii de la institut, trec pe la voi poimâine dimineață între 9 şi 10. Dă-mi mânuța, colega.

Krasnuşkin zâmbi şi, salutându-l din cap pe Zvonariov care venea spre ei, dispăru în ulicioară.

— Mult timp ți-a mai făcut declarații de amor! spuse Serghei Vladimirovici ironic.

— Ştii ceva, dragă bărbate? Nu măsura toată lumea după calapodul tău! îi răspunse Varia aprinsă şi, privindu-l, adăugă tăios: Vezi paiul din ochiul altuia, dar bârna din ochiul tău, nu!

— Trebuie să iei brom cu valeriană, o sfătui Zvonariov posomorât. Ceva nu e în regulă cu nervii tăi.

Varia pufni mânioasă şi se îndepărtă repede.

— Încotro? o strigă Serghei Vladimirovici.

— Azi n-avem acelaşi drum! răspunse Varia şi coti după colț.

Zvonariov dădu s-o urmeze, dar, simțindu-se jignit pe nedrept, hotărî să nu-i încurajeze capriciile şi se îndreptă spre stația de tramvai din piața gării Finlandeze.

Varia, încă pornită împotriva lui Serghei din pricina tonului său ironic, străbătu repede două-trei străzi şi, deodată, se pomeni la cheiul Nevei. „Unde am ajuns?” se întrebă ea îngrijorată şi o luă la întâmplare în direcția în care bănuia că

e gara Finlandeză. Curând, tot cutreierând pe ulicioarele slab luminate ale cartierului Vîborg, se rătăci de-a binelea. „Halal soț, n-am ce zice! îşi spuse ea în gând din ce în ce mai mânioasă pe Serghei Vladimirovici. M-a lăsat să mă îndepărtez în întuneric, fără să se gândească că mi s-ar putea întâmpla ceva!” În clipele acelea se simțea atât de singură şi de jignită, încât era cât pe ce să izbucnească în plâns.

— Să te conduc, păpuşico? o întrebă un vlăjgan, apropiindu-se de ea şi încercând s-o ia la braț.

Varia iuți pasul fără să-i răspundă. Vlăjganul, nici una nici două, dădu s-o îmbrățişeze. Varia se întoarse, îl izbi din răsputeri în față şi o rupse la fugă. Spre norocul ei, două femei ieşiră pe o poartă apropiată, şi ea le ceru ajutor.

— Hai, cară-te, Fedka, vezi-ți de drum, până nu te scărmănăm! îl repeziră ele pe derbedeu.

— Dar pentru ce a dat în mine? se răți vlăjganul. Eu o iau cu binişorul, iar dânsa, trosc-plosc! de-am văzut stele verzi.

— O să ajungi să-ți spargă şi capul, afurisitule, îl amenință una dintre femei, înaltă, trupeşă, amenințându-l cu degetul. Să munceşti nu vrei, dar băutura nu-ți lipseşte. Unde vrei să ajungi, coconiță?, o întrebă ea pe Varia.

— Poate că-i încă domnişoară, şi voi o treceți în categoria muierilor! rânji vlăjganul viclean.

— Nimeni n-a vorbit cu tine, golane! Hai, tacă-ți fleanca! îl repezi fără teamă o tânără nevastă, scundă şi firavă.

— Trebuie să ajung la gara Finlandeză, răspunse Varia.

— A, gara e departe de-aici, răspunse femeia tărăgănat. Ia tramvaiul de după colțul străzii de pe prospect şi te duce până acolo. Dar nu pleca singură. Fedka se ține scai – o dată ce s-a agățat de mata n-o să te lase în pace cu una cu două. Korneici, nu cumva te duci spre tramvai? îl întrebă ea pe un trecător.

— Ba într-acolo. S-o iau cu mine pe dânsa? întrebă necunoscutul.

— Da, ia-o, că n-o lasă Fedka în pace.

— Haidem! o invită necunoscutul pe Varia. Vă apăr eu.

Zvonariova le mulțumi femeilor pentru ajutor şi se apropie cu încredere de necunoscut. La lumina celui mai apropiat felinar, putu să-l vadă mai bine. Era un bărbat de statură mijlocie, cam adus de spate, neobişnuit de lat în umeri, cu capul mare şi cu nasul lung, coroiat. Deşi nu era îmbrăcat prea bine, părea un om serios, demn.

— Unde lucrezi? îl întrebă Varia, ca să înfiripe o convorbire.

— La Arsenal. Sunt mecanic de macara.

— Câştigi bine?

— Ce să câştigi azi? răspunse mecanicul dând din mână a lehamite. Tarifele scad, orele sporesc, amenzile s-au pus din nou, pe scurt, suntem apăsați din toate părțile.

— Îl ştii pe Martianov Nikifor? întrebă Varia. Lucrează la turnătoria de aramă – acum, e grav bolnav de tuberculoză.

Muncitorul se opri.

— Dar de unde-l cunoşti dumneata pe Nikifor, drăguță domnişoară?

Varia râse.

— M-a rugat cineva să-l ajut, dar nu ştiu ce trebuie să fac.

— Nu cumva eşti d-alde alea, cum le zice, de la patronaj? întrebă mecanicul privind-o bănuitor. Cutreieră pe aici prin raion dumnezeu ştie de ce, iar pe urmă, poliția ridică oamenii…

— Sunt studentă, urmez medicina, răspunse Varia. Despre Martianov mi-a vorbit doctorul Krasnuşkin. Poate că-l cunoşti?

— Îl cunosc, răspunse mecanicul dând din cap. Şi nu numai eu, îl cunoaşte multă lume. E un om de treabă, are inimă bună. Se poartă frumos cu noi, muncitorii. Îngrijeşte oamenii fără bani, ba nici pentru doctorii nu ia parale. Unii, e drept, au nevoie de pâine, nu de doctorii. Cu doctoriile nu-l ridici pe cel flămând în picioare…

Tot vorbind de una de alta, ajunseră pe neobservate la stația de tramvai.

— Îți mulțumesc foarte mult că m-ai scăpat din încurcătură, îi spuse Varia însoțitorului ei.

— Dar pentru ce să-mi mulțumiți? întrebă acesta ridicând din umeri, şi după o clipă, urmă: Îl cunoaşteți pe doctorul Krasnuşkin, ori sunteți rudă cu dânsul?

— E soțul surorii mele, răspunse Varia.

— Da, Nikifor are nevoie de ajutor, chiar foarte multă nevoie, oftă mecanicul. I-ar fi trebuit o muncă ceva mai uşoară. La turnătorie n-o mai duce mult.

Varia scoase portmoneul, vărsă din el toți banii şi-i întinse muncitorului.

— Pentru ce? protestă omul, jignit. Noi, domnişoară, n-avem nevoie de mila altora, ne câştigăm singuri pâinea.

— Să-i dai lui Martianov, îl rugă Varia.

— A, asta-i altceva, se învioră mecanicul. Vai, mare nevoie de bani au ai lui! Unii dintre vecini ar fi bucuroşi să-l ajute, dar flămânzesc şi ei.

Varia îşi luă rămas bun de la însoțitorul ei şi se urcă în tramvaiul care sosi la stație. În vagon, constată însă, că nu mai avea nici un ban.

„Ajung până la Finlandeză, iar de acolo o s-o iau pe jos”, hotărî ea, căutându-se de zor prin buzunare, în speranța că va găsi o monedă de cinci ori de zece copeici rătăcită. Spre marea ei bucurie, în stația următoare se sui în vagon Krasnuşkin în persoană.

— Colega Varia? Tot dumneata? se miră el. Şi eu care credeam că dumneata şi Serioja stați de mult acasă în tihnă.

— Serioja are o lucrare urgentă. A rămas la Arsenal, iar eu... Închipuie-ți, m-am rătăcit. Era cât pe ce să mă dezbrace cineva în întuneric, răspunse Varia, fără să se încurce.

— Da, aici se întâmplă jafuri, confirmă Krasnuşkin. O dată, au încercat să mă dezbrace şi pe mine. Le-am spus: fraților, ce v-a apucat? Sunt medic, mă duc repede la un bolnav grav şi voi vreți să mă dezbrăcați! S-au uitat unul la altul şi au spus: „Dacă eşti doctor, zice unul, du-te. Poate o să ne fii de folos şi nouă când om crăpa.”

— Dar Martianov ce face? întrebă Varia.

Obrazul lui Krasnuşkin tresări uşor.

— Martianov nu mai este... Acum un ceas a avut o hemoptizie şi a murit. Au rămas fără nici un ban în casă nevasta, patru copii şi mama bătrână. Roagă-l pe Serioja... să intervină ca văduva să fie angajată femeie de serviciu la birou. Să câştige şi ea un ban. Ştii, Martianov făcea parte dintre suspecți.

— Dar ce vină au copiii şi soția? Doar ei nu fac politică! spuse Varia.

— Ei, cei mari sunt răzbunători şi fără inimă, răspunse Krasnuşkin cu glas surd.

Când se văzu acasă, Varia nu-i mai purtă deloc pică lui Serghei. Dimpotrivă, regretă ieşirea ei nejustificată. Văzând-o vie şi teafără lui Serghei Vladimirovici parcă i se luă o piatră de pe inimă:

— Slavă domnului! Bine că ai sosit în sfârşit, oftă el uşurat, sărutând-o pe obraz.

Varia nu se mai putu stăpâni şi izbucni în plâns, lăsându-şi capul pe umărul lui. În timp ce el o liniştea, ea îi povesti ce pățise. Suspinând, îl rugă să-i ajute pe orfanii lui Martianov.

— Bine, o să fac tot posibilul ca văduva lui Martianov să fie angajată îngrijitoare la serviciul de proiectări, făgădui Serghei Vladimirovici. O să ia vreo douăzeci-douăzeci şi cinci de ruble lunar, ei, şi-o să mai scoată cam tot atâta din bacşişuri.

— Bunul meu, dragul meu Serioja, spuse Varia lipindu-se de el, înduioşată.

Capitolul 16

Krasnuşkin se ţinu de cuvânt. A treia zi, la orele zece dimineaţa, îşi făcu apariţia în casa soţilor Zvonariovi.

— Am aflat mai puţin decât speram, spuse el cu părere de rău. Rectorul institutului a înaintat Ministrului Instrucţiunii Publice un denunţ făcut de un oarecare Anton, prin care se susţine că studenta Zvonariova e socialistă democrată maximalistă şi că face propagandă antiguvernamentală. S-a dispus, colega, să fii pusă sub supraveghere. Aşa că, Varinka, ţine-ţi gurița, dacă nu vrei să te trimită unde a înţărcat dracul copiii.

— Cred că acest Anton e însuşi Goremîkin, îşi dădu Varia cu părerea. El e pornit să mă învinuiască de cele mai grave păcate. Dar pe Loringoven îl cunoşti? Lucrează pe lângă guvernatorul oraşului, ca funcţionar cu misiuni speciale.

— A, da; am auzit de el, îşi aminti Krasnuşkin. E specialist în materie de provocatori şi de provocări. Mi se pare că e dintr-o familie de baroni. Şi-a tocat averea, iar acum e sinecurist la departamentul poliţiei.

— Fiica lui e colegă cu mine, adăugă Varia.

— A, o fată cu priviri fascinante de şerpoaică, o anume Margarita! Am tratat-o de gripă, şi cu destul succes. E inteligentă, rea şi răzbunătoare. Fereşte-te de ea, colega Varinka, o avertiză Krasnuşkin.

Zvonariova îi povesti despre ciocnirea pe care o avusese cu Margarita.

— Am impresia că iasma{42} asta te lucrează, conchise medicul.

— Dar ce trebuie să fac? întrebă Varia.

— Există două mijloace pentru remedierea situaţiei. Primul: să te împrieteneşti cu familia Loringoven. Al doilea: să intri în serviciul poliţiei, îşi dădu cu părerea doctorul.

Jignită de asemenea sugestii, Varia le respinse categoric.

— Ei, atunci, pleacă din capitală, propuse Krasnuşkin. Du-te, să zicem, la Odesa, la universitatea din Novorossisk, sau şi

mai bine, la Varşovia. Printre polonezi, poți să răsufli ceva mai în voie decât aici. În sfârşit, poți să te deportezi singură la Tomsk în Siberia.

— Crezi într-adevăr că lucrurile au ajuns atât de departe? se nelinişti serios Varia.

— Dacă n-au ajuns, ar putea să ajungă, declară doctorul. Nu uita lucrul acesta şi caută să fii cât se poate de prudentă, mai ales, în vorbă...

...În urma acestei convorbiri cu Krasnuşkin, Varia mai mult tăcea la institut. Când participa la vreo discuție, îşi cântărea fiecare cuvânt. Era tot timpul nelinişti tă, apăsată de o tulburare nedefinită. Se simțea de asemenea adânc deprimată de izolarea în care se afla: de vreo săptămână, nu ştia de ce, Iudith Blumfeld nu se mai ivise la institut. În cele din urmă, aceasta veni, spunând că fusese bolnavă şi, timp de mai multe zile, zăcuse la pat, neavând cu ce să se hrănească cumsecade şi nefiind îngrijită de nimeni. Contrar obiceiului, de astă dată Iudith avea o atitudine rezervată, comportându-se față de Varia cu totul altfel decât până atunci. Deşi Varia observă rezerva ei, credincioasă sentimentului tovărăşesc, o întrebă, între patru ochi:

— Unde ai dispărut, Iudi? M-ai îngrijorat foarte mult!

— Am fost bolnavă, răspunse Blumfeld rece. La mine boala e ceva obişnuit şi nu trebuie să fii îngrijorată de asemenea lucruri neînsemnate.

— Aş vrea să stăm de vorbă despre anumite chestiuni, spuse Varia cu glas tremurător.

— Nu prea cred că voi putea să-ți fiu de folos cu ceva, colega Zvonariova, răspunse Iudith, eschivându-se de la explicații.

Varia îşi dădu seama că prietenia lor se clătina.

— Ei, îți cer scuze pentru deranj, colega Blumfeld, spuse Varia supărată şi se îndepărtă.

În tot cursul zilei, Iudith o evită pe Varia şi abia după cursuri, când ieşeau din institut, îi strecură cu băgare de

seamă un bilețel în care scria:

„Suntem supravegheate îndeaproape şi de colegi şi de rectorat. Nu te apropia de mine, şi nu-mi vorbi. Ar putea să ne dăuneze mult amândurora...”

Varia citi biletul şi, înfuriindu-se, îl rupse în bucățele pe care le zvârli cât colo.

— Vai, ce faci?! exclamă Blumfeld, speriată, repezindu-se să le adune.

— Laşă, mizerabilă! spuse Varia şi, măsurând-o cu o privire disprețuitoare, se îndreptă spre tramvai.

O clipă mai târziu, Iudith o ajunse din urmă.

— Varinka, degeaba te superi pe mine, spuse ea cu glas scăzut. Dacă mă elimină din institut, n-am să mă mai pot înscrie nicăieri, şi astfel visul meu, singura mea speranță de a ajunge medic se va spulbera. Tu nu duci lipsă de nimic: eşti căsătorită, ai existența asigurată, te bucuri de o frumoasă poziție socială. Pentru tine institutul e doar un fel de distracție...

— Va să zică, după dumneata, eu vin aici ca să mă distrez nu ca să muncesc? Ei, află, că ținta vieții mele este să devin medic şi să fiu utilă poporului rus. Iar faptul că existența mea e asigurată n-are nici o legătură cu aceasta.

— Ce voiai să mă întrebi acolo, la institut? întrebă Iudith, aproape plângând.

— Nu mai am chef să stau de vorbă cu dumneata, răspunse Varia scurt şi, întorcându-i spatele, se urcă în tramvai.

Ajungând acasă îi telefonă lui Krasnuşkin, întrebându-l dacă avea ceva noutăți. Doctorul îi răspunse posac: nimic bun la orizont, iar rele cu duiumul. Avertismentul acesta o făcu pe Varia să se gândească mai profund la biletul primit de la colega ei Blumfeld şi la purtarea acesteia.

„Trebuia totuşi să stau de vorbă cu ea, să nu fac pe proasta jignită”, gândea Varia, acum pornită împotriva ei însăşi, şi

hotărî s-o găsească neapărat pe Iudith, să afle de la ea de unde ştia că erau puse sub supraveghere. După amiază, Varia se duse din nou la institut, spre a afla adresa Iudithei. Acolo constată însă că de trei ani aceasta ducea o viață nomadă, neavând domiciliu stabil.

— Desigur, o asemenea viață nu e tocmai plăcută, în schimb, nu trebuie să-şi plătească locuința. Apoi, şi cheltuielile cu mâncarea se reduc simțitor. De obicei acolo unde-şi petrece noaptea, capătă şi de mâncare, o informă în bătaie de joc pe Varia una dintre cele mai înverşunate antisemite din institut.

Acea convorbire fu auzită de Margarita Loringoven care trecea pe acolo.

— Ce nevoie ai de Iudith? o întrebă ea pe neaşteptate pe Varia. Azi, prietena dumitale doarme la noi.

De mirare Zvonariova rămase buimăcită.

— Iudith la dumneata? La asta nu m-aş fi aşteptat câtuşi de puțin! mărturisi ea, spontan.

— Dar nu-i nimic de mirare! observă Loringoven strâmbându-şi buzele cu dispreț. La noi, în curte, se află o căsuță, în care sade un croitor evreu. Ei, Iudith se adăposteşte acolo într-o cămăruță. Închipuie-ți cât s-a speriat, când, într-o zi, am trecut pe la croitor şi am dat de ea acolo. Drept să-ți spun, m-a surprins perspicacitatea Iudithei, care s-a gândit că locul cel mai puțin primejdios pentru un iepure este gura leului. Aşa şi cu ea: sub aripioara poliției, ori a jandarmilor e mai puțin periculos ca oriunde... Îi voi spune cu plăcere că te-ai interesat stăruitor de ea, făgădui Margarita îndatoritoare.

— Ei... doream numai s-o ajut puțin... materialiceşte... după boală..., îngăimă Varia, fâstâcită.

— Cel mai bun ajutor pentru ea ar fi ca poliția s-o trimită, din post în post, pe meleagurile ei de baştină, preciză Loringoven veninoasă. Cu vederile ei n-ar fi greu să ajungă însă şi mai departe. Ei, colegă Zvonariova, autoritățile nu vor

despărți două prietene atât de bune şi vă vor deporta împreună.

— Desigur, s-ar putea întâmpla şi aşa ceva cu concursul şi sub oblăduirea dumitale, colegă Loringoven! replică Varia tăios.

— Păstrează-ți aluziile pentru dumneata, replică Loringoven rânjind. Am considerat şi consider, că institutul nostru trebuie purificat de miasmele politice. Strânse din umeri şi zâmbi cu tristețe: Spre nespusa noastră părere de rău, dumneata, Varia, nu ți-ai plecat urechea la sfatul nostru colegial, ai continuat mai departe relațiile de prietenie cu această evreică murdară.

Varia începu să clocotească de mânie.

— Dumneata, *Fräulein* Loringoven, eşti mai murdară decât Iudith, ripostă ea nimicitor. Când te văd mă apucă greața.

— Nu te întrece cu măsura, colega, şuieră Loringoven, îngustându-şi ochii amenințător. Nu ți se pare că te-ai molipsit de la evreicele dumitale de neobrăzarea şi impertinența care le caracterizează? Crede-mă: aşa ceva nu-ți promite nimic bun.

— Te rog o dată pentru totdeauna să mă scuteşti de amenințările şi de sfaturile dumitale, strigă Varia şi se îndreptă spre ieşire, albă ca varul de furie..

— Ce i-ai spus căzăciței din Kuban de ai înfuriat-o aşa? o întrebă Upornikova batjocoritoare pe Margarita, apropiindu-se de ea.

Aceasta se uită după Varia lung, cu ură, apoi se întoarse spre prietena ei:

— A, înfumuratei nu-i place când îi aminteşti de simpatiile ei pentru evrei. Crede că nimeni nu va şti să-i pună frâu... Oho, şi încă cum! exclamă ea amenințătoare. Piotr Arkadievici Stolîpin a avut de-a face şi cu alții, mai tari ca ea, şi tot a ştiut să-i strângă în chingi.

Capitolul 17

Varia păşea repede pe stradă, cuprinsă de indignare şi de un simțământ de nelinişte apăsătoare. O, cu câtă plăcere ar fi pălmuit-o din răsputeri pe trufaşa, pe neobrăzata aceea de Loringoven! Ce amenințări, şi cât de veninoase! Şi ce rău procedează Iudith: să-şi vâre ea însăşi capul în gura leului! Crede oare că acea gură a fiarei va rămâne veşnic deschisă? Şi dacă fiara va încleşta fălcile?... Şi apoi, ce se întâmplase cu Iudith de se schimbase aşa? Ce o făcuse să rupă prietenia cu ea, cea care se străduia să-i vină totdeauna în ajutor cu inima curată?

Ajunsese aproape de stația de tramvai, când, deodată, se întoarse şi se îndreptă cu paşi fermi spre institut. Obținu de la secretariat adresa colegei Loringoven. Acum, putea s-o găsească fără greutate pe Iudith şi să lămurească totul.

Familia Loringoven locuia pe Bolşaia Morskaia, alături de Ministerul de Interne. La poartă era o firmă nu prea mare a croitorului de bărbați Leibovici. Varia intră în curte şi găsi fără dificultate atelierul croitorului. Fu rugată să stea puțin în sala de aşteptare, până când domnul Leibovici va termina cu clienții. În afară de Varia, se mai aflau acolo două doamne în vârstă, cu fiii ori cu soții lor. În lipsă de altă treabă, Varia privea încăperea. Era o cameră mare, luminoasă, semănând întrucâtva cu holurile hotelelor. Mobilierul consta din câteva mese de diferite mărimi, fotolii moi, o canapea şi şase scaune vieneze; pe jos, era aşternut un covor tocit. În colț se afla o icoană mare în fața căreia licărea o candelă. Şi icoana, şi candela aveau pesemne menirea de a-i informa pe clienți că patronul, cu tot numele său evreiesc, era creştin. „Un renegat, desigur!” gândi Varia cu dispreț. După câteva clipe, o cameristă elegantă se apropie de ea şi-i spuse că croitorul nu executa comenzi pentru doamne.

— Trebuie să vorbesc cu dumnealui într-o chestiune personală, explică Varia.

— Îi comunic îndată, răspunse camerista, înclinându-se.

Trecură însă vreo douăzeci de minute până când domnul Leibovici binevoi s-o primească pe Varia. Îndată ce rosti numele colegei sale Blumfeld, fața uscățivă, rasă, a croitorului, deveni impenetrabilă. Declară cu răceală că nu cunoştea nici o Iudith Blumfeld, că niciodată nu auzise de ea.

Cu toate explicațiile Variei despre Iudith şi despre scopul vizitei sale, Leibovici o ținea morțiş că aude de numele Blumfeld pentru întâia oară. Atunci un rihtuitor{43} care asculta convorbirea lor se apropie de croitor şi-i spuse câteva cuvinte evreieşti.

— Domnul Frumkin are nişte informații despre persoana care vă interesează – pe mine vă rog să mă iertați, sunt ocupat, încheie Leibovici şi, înclinându-se, se întoarse în atelier.

— Poftiți după mine, *madame,* o invită rihtuitorul pe Varia şi o conduse printr-un coridor întunecos. Tocmai la capătul lui, deschise o uşă îngustă şi scundă. Varia intră într-o odăiță, slab luminată, de fereastra ce dădea în curtea din dos, aproape de-a dreptul într-o ladă de gunoi uriaşă. La lumina lămpii cu gaz se putea vedea un pat de lemn, două scaune, un dulap înnegrit de ani şi pe pereți tablouri ieftine, proaste. Pe pat şedeau patru copii, iar în spatele lor, de-a lungul peretelui, se ghicea prezența unui trup omenesc acoperit cu o pătură făcută din bucăți.

Frumkin spuse iute ceva în evreieşte şi o femeie cu părul zburlit, în care Varia o recunoscu pe Iudith, se ridică pe jumătate în spatele copiilor.

— Dumneata eşti? întrebă ea surprinsă. Cum ai aflat că locuiesc aci?

— Mi-a spus Margarita... Am hotărât să-ți vorbesc, să te previn, răspunse Varia şi-i relată ceea ce vorbise cu Loringoven.

— Ah, doamne! exclamă Iudith, frângându-şi mâinile deznădăjduită. Asta e o nouă provocare... pentru a arunca o bănuială asupra mea, prin anumite vizite suspecte! Cum ți-a

trecut prin cap să vii aici? Fără îndoială că te-a urmărit vreun agent şi au să mă aresteze...

— Nu-ți pierde judecata minții, Iudith! spuse Varia liniştită. Nimeni n-are de gând să te aresteze. Şi nu uita: dacă n-ai unde să te adăposteşti, vino la mine. Vom găsi oricând un loc pentru dumneata.

Ochii colegei sale scânteiară de furie:

— Să-ți ardă casa şi dumneata împreună cu ea! țipă ea isteric. Din cauza dumitale trăiesc tot timpul cu frica în sân. Mi s-a spus că, mai devreme ori mai târziu, ai să mă duci la pieire. Nu credeam, dar acum cred! Du-te, cheamă poliția, dă-mă pe mâna ei!

— Ce vorbeşti? Vino-ți în fire! Gândeşte-te la ce spui! Crezi că pentru poliție am venit aici?... răspunse Varia cu amărăciune ieşind din aerul greu al odăii. La celălalt capăt al coridorului era în toi un schimb de vorbe aprinse. Leibovici țipa strident, amestecând cuvintele ruseşti cu cele evreieşti:

— Vai, *gevalt*[44]! Afară din casa mea cu parşiva dumitale cu tot. Imediat! Dar-ar holera-n ea! Nu vreau să ajung în Siberia din cauza ei! Am nevastă, copii!

Frumkin făcea plecăciuni adânci, rugându-l ceva în evreieşte pe patronul său, dar acesta era neînduplecat.

— Îți dau un ceas! Ia-ți dreptul dumitale şi cară-te la dracu!

Varia trecu repede pe lângă ei, străbătu aproape în goană curtea, împinse din răsputeri poarta şi, în sfârşit, se văzu în stradă.

— Vai, ce proastă sunt, ce proastă, de trei ori proastă! repetă ea supărată. I-am dat ghes cu grija mea, cu compătimirea mea nepoftită. Şi m-am ales cu un bobârnac peste nas. Aşa-mi trebuie! De acum înainte voi fi mai deşteaptă!

Lângă scara Ministerului de Interne era cât pe ce să dea peste un grup de bărbați. După termenii medicali pe care-i repetau mereu îşi dădu seama că avea înaintea ei nişte medici care se întorceau de la un consult. Se urcau fără grabă în

trăsuri deschise. La lumina unui felinar de stradă, Varia îl recunoscu printre ei pe Krasnuşkin. Demonstra ceva cu aprindere colegilor care se urcaseră într-una din trăsuri.

— Ivan Pavlovici! îl strigă ea, destul de tare. Absorbit de controversă, el n-o auzi.

— Colega, te cheamă o tânără. Nu te ştiam în stare de asemenea păcate, îi spuse în glumă unul dintre medici.

Ivan Pavlovici se uită spre Varia. În prima clipă nu-şi recunoscu cumnata şi se înclină ceremonios.

— Într-o clipă vă stau cu totul la dispoziție, doamnă!

Termină repede convorbirea cu colegii lui, le strânse mâinile şi se apropie de Varia.

— La dis... Ia te uită, tu eşti Varinka dragă! Mă bucur nespus că te văd! Ce vânt te aduce pe aici? o întrebă el jovial, sărutându-i mâna.

— Mai întâi, stimate colega, bună seara; şi apoi, pe stradă nu se sărută mâinile doamnelor, mai ales, dacă au mănuşi! îi făcu observație Varia.

— Papei de la Roma i se sărută şi pantofii...

— Eu nu sunt încă papa de la Roma, ci, deocamdată, doar o studentă în medicină pe care o amenință eliminarea pentru motive politice, aminti Varia.

— Hai să ne plimbăm puțin pe Nevski, propuse Krasnuşkin. Judecând după obrajii tăi, mai roşii ca de obicei, eşti tulburată de ceva, Varinka. În asemenea cazuri e foarte indicată din punct de vedere medical o plimbare în aer răcoros. Şi el o luă pe Varia de braț, îndreptându-se încet împreună spre Nevski.

Varia îi împărtăşi necazurile ei, povestindu-i despre ciocnirea cu Loringoven şi, în sfârşit, despre vizita la Iudith.

— Apucăturile acestea donchihoteşti n-au nici un rost, colega, o dojeni Krasnuşkin. Fără îndoială, Loringoven ți-a destăinuit dinadins locul în care s-a refugiat colega ta. Prin vizita pe care i-ai făcut-o, cum s-ar zice, ai deconspirat casa croitorului Leibovici, şi el are s-o gonească imediat. Dacă presupunem că ea a fost „lămurită” cum trebuie, adică,

asmuțită împotriva ta, să zicem, de careva tot din anturajul studentei Loringoven, atunci e explicabil de ce a scos-o din sărite vizita pe care i-ai făcut-o. Krasnuşkin o privi pe Varia, care păşea tăcută, deprimată, şi o îmbărbătă: Capul sus, colega! Toate gafele acestea te vor învăța să ajungi cu timpul o bună conspiratoare.

— Dar nici n-am de gând să ajung conspiratoare sau revoluționară, răspunse Varia.

— Mai mult calm, colega, răspunse Krasnuşkin luând-o la braț. În urma evenimentelor din '905, Rusia nu mai e aceea de mai înainte. Revoluția a fost reprimată, dar nu răpusă. Ea clocoteşte în ilegalitate, ca torentul sub gheață. Toți oamenii progresişti îşi dau seama că, mai devreme ori mai târziu, torentul acesta va răzbi la suprafață şi se va revărsa peste întinderile Rusiei, spălând-o de toate mârşăviile, de murdărie şi silnicii. Mai ştii? Poate că şi dumneata, Varinka, te vei contopi cu acest torent şi vei dărâma trecutul.

Pentru întâia oară auzea Varia asemenea vorbe din partea lui Krasnuşkin. Acesta vorbea într-un fel oarecum neobişnuit, emoționant, visător, cu o pasiune convingătoare.

— Nu te mai recunosc, Ivan Pavlovici, rosti Varia, puțin mirată. Cine te-ar putea crede că în dumneata se ascunde un revoluționar?

Krasnuşkin zâmbi.

— Ei, ce vorbeşti! spuse el oftând. Ce revoluționar sunt eu! Mai am mult până să ajung revoluționar. Mai am de făcut multe ca să ajung un luptător al revoluției. Să-ți spun un secret, Varinka: cunosc pe unii dintre revoluționari. De-ai şti ce oameni sunt! Ce inimi curajoase, cinstite, nobile! Cât urăsc ei țarismul şi cât iubesc poporul! Cât spirit de abnegație au!

— Fă-mi cunoştință cu unul dintre ei, îl rugă Varia.

— Nu pot, colega. Nu îndrăznesc să-i expun la un risc, obiectă Krasnuşkin.

— Cum, n-ai încredere în mine?

— Nu te supăra, dar, deocamdată, n-am.

Varia îşi privi cumnatul cu ironie.

— E ciudat, colega, că dumneata, care ai cunoştinţe printre revoluţionari, frecventezi sediul Ministerului de Interne.

— Închipuie-ţi, scumpa mea cumnată: uneori, sunt nevoit să frecventez şi departamentul poliţiei, răspunse Krasnuşkin, netulburat. Da, nu cu mult înainte de a ne întâlni, am fost la soţia directorului departamentului poliţiei. O femeiuşcă de vreo patruzeci de ani, dar cu pretenţii de tinerică, se caută mereu, stăruitor, de tot felul de maladii şi nu acceptă alţi medici în afară de mine. Din când în când, convoc câte un consult cu colegii ca să dau măcar de urma unei boli la această femeie perfect sănătoasă. Azi, un asemenea consult a prescris pacientei mele o cură de şase luni la Kissingen. Această prescripţie a fost pe placul pacientei, dar pe soţul ei tare l-a mai indispus. Voiajul dumneaei va necesita multe parale şi senatorul va fi nevoit să vâre laba cât mai adânc în punga statului. Sărmanul de el, a cheltuit şi aşa destul cu noi, „esculapii”...

— Ia ascultă, stimate Ivan Pavlovici, îl întrerupse Varia. Dar de ce nu-i spui toantei ăleia, fără ocol, că e sănătoasă? De ce îi cânţi în strună şi-ţi iroseşti timpul degeaba? Doar eşti un om inteligent şi cinstit – de ce faci un joc atât de înjositor cu conştiinţa dumitale?! Eu, de pildă, n-aş accepta niciodată să tratez asemenea persoane ca pacienta dumitale...

— La mijloc sunt blestemaţii de bani de care nu-i chip să te lipseşti, obiectă Krasnuşkin.

— Nu ţi-e ruşine să vorbeşti aşa ceva? îi reproşă Varia. Doar ai un salariu destul de bun la circumscripţia dumitale, stai cu casă şi masă la părinţii mei şi, în plus, faci vizite bolnavilor până noaptea târziu.

— Medicul e tare înainte de toate prin practica lui, răspunse Krasnuşkin. Cu cât are mai multă practică, cu atât mai repede îşi va dobândi experienţa medicală necesară. De obicei cei mai mulţi medici tineri, după ce termină universitatea, ştiu mult mai puţin decât un felcer cu experienţă. Abia mai pe urmă, treptat, dobândim cunoştinţele necesare.

— Ei, dobândeşte-le în cartierul Vîborg, îl sfătui Varia. Acolo sunt mult mai mulți bolnavi adevărați, decât aici.

— Din păcate, acolo oamenii, adeseori, nu sunt în stare să cumpere medicamentele necesare, aşa că bolnavul preferă să facă apel la babe. Acestea îi doftoricesc şi le dau leacuri pe nimica toată.

— Ei, atunci voi, medicii, trebuie să veniți la bolnavi cu medicamentele necesare, sugeră Varia.

— Bine, dar farmaciile nu dau medicamente fără bani! În plus, medicul plătit va face acolo practica cea mai mizeră.

— Tratează-i fără plată...

— Şi să le cumpăr medicamente cu banii mei? întrebă Krasnuşkin. Acolo, drăguțo, la sumedenia aceea de bolnavi, e nevoie de bani, ba chiar de bani mulți. De acord?

— La asta nu m-am gândit, mărturisi Varia.

— În schimb, eu am chibzuit de mult totul, urmă Krasnuşkin. Tocmai de aceea îi tratez de obezitate pe trântorii de aici şi le născocesc tot felul de boli înspăimântătoare. Pentru aceasta îmi dau bani, pe care îi cheltuiesc zilnic pentru bolnavii mei din cartierul Vîborg. Aşa că îți spun. Varinka, că n-am deloc remuşcări dacă-i înşel pe bogătaşii înecați în osânză. Acolo, în cartierul Vîborg, ca şi în toate cartierele muncitoreşti ale Petersburgului, trăiesc oameni adevărați. I-am îndrăgit şi sunt gata să le dăruiesc toate cunoştințele, toată experiența mea. Ei, sunt absolut convins de aceasta, se vor ridica la luptă împotriva exploatatorilor şi-i vor mătura de pe fața pământului. I-am ajutat şi-i voi ajuta măcar cu atât: îi smulg din mâinile murdare ale babelor şi ale ignoranței.

— Totuşi nu ți se pare, colega, că ții doi pepeni într-o mână? întrebă Varia. Vezi să nu-i scapi pe amândoi. Eu nu pot să procedez astfel. Eu merg spre țintă în linie dreaptă, pe cel mai scurt drum.

— Linia dreaptă este drumul cel mai scurt doar în geometrie, pe când în viață, vai! drumul drept e şi tare întortocheat! obiectă Krasnuşkin, filozofic.

Ieşiră în prospectul Nevski, scăldat în lumina nenumăratelor felinare electrice. Trotuarele late erau ticsite de lume. Era ceasul, când salariaţii din numeroase instituţii se îndreptau spre casele lor. Tramvaiele erau arhipline. Prin cafenele şi cofetării se înghesuia o mulţime de oameni.

— Ce minunat arată Nevski acum! rosti Krasnuşkin cu admiraţie. După amiază, a făcut promenadă pe aci toată lumea aşa-zisă „mare". Matroane corpolente, care n-au ce face, împreună cu fiicele lor anemice şi languroase, filfizoni din unităţile de gardă, amatori de negustoresc văduve, cocote în căutare de fecioraşi de bani gata. Acum însă, Nevski e plin de muncitori sănătoşi, robuşti, joviali, cărora nu le este frică de nimic. Al lor e viitorul! Într-o zi au să se ridice la luptă, ai să vezi şi dumneata, au să se ridice! încheie Krasnuşkin, adânc încredinţat de ceea ce spunea.

— Crezi că repetarea lui '905 este inevitabilă? întrebă Varia.

— Da, cred, răspunse Krasnuşkin. Dar nu va fi o simplă repetare. Atunci a învins ţarismul, dar, în viitor, poporul îl va nimici.

— Tare mi-e teamă să nu ne nimicească şi pe noi o dată cu el! observă Varia.

— Ne vor nimici dacă îi vom sta în cale, răspunse Krasnuşkin, liniştit. Trebuie să punem şi noi umărul alături de el.

— Dar nu va duce tot ceea ce prezici la haos, la lupte fratricide, la o groaznică vărsare de sânge? întrebă Varia, gânditoare, cutremurându-se în adâncul sufletului.

— Atunci, să rămână totul în aceeaşi stare? întrebă Krasnuşkin, aruncându-i Variei o privire reprobativă. E cu putinţă? Când ai să vezi cum trăiesc cei din cartierul Vîborg îţi vei da seama limpede că ei nu vor accepta să mai ducă mult timp o astfel de viaţă.

— Ivan Pavlovici, am încredere în dumneata. Îmi spui ceea ce gândesc şi eu, ceea ce am gândit de atâtea ori. Adeseori simt lipsa unor asemenea discuţii... de la om la om. Serioja

nu mă înțelege, sau mă înțelege prea puțin. Frământările mele îi par ridicole, ba chiar vede în ele nişte capricii. Şi nici eu nu înțeleg multe. Dar cu cine să stau de vorbă? Aşa că fac tot felul de greşeli, ca acum în cazul Iudithei. Vreau să fac aşa fel, ca totul să iasă bine, dar iese cum nu se poate mai prost.

Varia îşi înclină capul. Colțurile gurii i se lăsară în jos, cu obidă şi amărăciune. Îşi duse încet mâna înmănuşată la bărbie şi-şi muşcă degetul arătător. Toată atitudinea ei era atât de înduioşătoare, de copilăroasă, încât Krasnuşkin o privi mişcat.

— Nu este igienic să-ți vâri degetul în gură, şi cu atât mai mult, în mănuşă. Acest lucru le este interzis şi copiilor – darmite medicilor, rosti Ivan Pavlovici, luând cu afecțiune mâna. Variei şi ținând-o într-a sa. Varinka, eşti o ființă minunată, îmi face plăcere, ba chiar multă bucurie să constat acest lucru. Iartă-mi spiritele care, poate, nu sunt întotdeauna la locul lor.. Aveam impresia că toate frământările, toate căutările tale sunt doar nişte amuzamente de coconiță intelectuală. Încă odată, iartă-mă. Văd că n-am avut dreptate. Dă-mi mâna.

Rostind aceste cuvinte, el strânse cu căldură mâna Variei.

Tăcură amândoi. Varia ridică ochii şi zâmbi, întâlnind privirea ochilor căprui, blânzi, uşor îngustați ai lui Ivan Pavlovici. Nu-i venea să plece spre casă. Aproape de acest om, totul era simplu, uşor, limpede şi, în acelaşi timp, fără a şti de ce, puțin tulburător.

— Ivan Pavlovici, rosti ea în cele din urmă, încetişor, ce ciudat: ne cunoaştem de mult, dar adevărul e că eu abia acum am făcut cunoştință cu dumneata. Îmi pare bine că vom fi prieteni… că voi avea un prieten şi un sfătuitor. Am să mă străduiesc să fiu mai inteligentă, ca să nu te plictisesc, încheie ea, zâmbind ghiduş. Ei, acum, mă duc, deşi, ca să vorbesc cinstit, nu-mi vine să plec. Mă simt bine lângă dumneata. Să nu mă conduci. Aş vrea să fiu singură. N-am mult de mers.

Varia îşi trase încet mâna dintre palmele calde ale lui Krasnuşkin, îi zâmbi, dădu din cap şi se îndepărtă sprintenă. Privi o clipă îndărăt. Ivan Pavlovici rămăsese pe loc, uitându-se după ea.

Capitolul 18

În noaptea aceea Varia nu dormi aproape de loc. Ba se zvârcolea în pat, cuprinsă de neliniște, ba rămânea nemișcată îndelung cu mâinile sub cap, privind fix în întuneric. Gândurile i se perindau, roiau în mintea ei, alungându-i somnul. Amenințările studentei Loringoven, țipetele isterice ale Iudithei, adunarea de la universitate, învinuirea că ar avea legături cu poliția, toate acestea îi înviau mereu în minte. Își aminti de întâlnirea întâmplătoare cu Krasnuşkin, de căldura mâinilor lui. Amintirea aceasta îi stârnea un simțământ de uşurare, de bucurie. Nu voia să se gândească la lucruri înspăimântătoare, tulburătoare. Nădăjduia că totul va ieşi bine până la urmă.

A doua zi de dimineață, Varia sosi la institut cu o durere cumplită de cap. Se miră, zărind-o în sala de disecții pe Iudith care, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic, își vedea de lucru la locul ei obişnuit. Ceea ce o miră îndeosebi era faptul că aceasta o salută prietenoasă, înclinând capul. Răspunzându-i cu răceală, Varia se apucă de lucru.

După câteva clipe, lângă ea căzu un bilețel. Era de la Iudith. Aceasta o ruga s-o ierte pentru grosolănia ei din ajun şi o întreba dacă poate trece pe la ea pe acasă, pentru explicații amănunțite.

Prima pornire a Variei fu să respingă cu hotărâre acea încercare de a restabili vechile relații prieteneşti; dar apoi simțământul de milă din inima ei față de o ființă atât de săracă şi de singură birui: o invită pe Iudith la ea, la cină. După ce-i citi răspunsul, Iudith o privi pe Varia cu o expresie de recunoştință şi zâmbi bucuroasă.

În clipa aceea, Goremîkin se apropie de masa Variei. Câteva clipe, o observă în tăcere cum lucra la cadavru, apoi își strâmbă buzele într-un zâmbet ironic.

— Doamna Zvonariova, poate o să-mi explici de ce ai făcut în felul acesta rezecția pericardului?

Ascultând răspunsul amănunțit al Variei, îşi însemna ceva în carnet cu acelaşi zâmbet îngâmfat, nelipsit de pe buzele lui subțiri. După ce-i mai puse Variei câteva întrebări, declară în auzul tuturor că răspunsurile nu-l satisfăcuseră şi că ea va trebui să-şi dea din nou colocviul.

— După părerea mea, ştiu mult mai mult decât se cere la curs, domnule profesor, şi pot să dau fără dificultate examenele de anul patru, protestă Varia înfuriată.

— Asta e părerea dumitale, i-o reteză Goremîkin. După părerea mea, însă, nu ți-ai însuşit nici ceea ce e obligatoriu pentru anul doi. N-am intenția să angajez controverse cu dumneata. Ai dreptul să faci contestație la rector şi să-i ceri să numească o comisie pentru a-mi verifica aprecierile.

Varia zvârli bisturiul pe masă, ostentativ, îşi scoase halatul alb şi se duse la Veniaminov. Acesta nu-şi plecă urechea la reclamația ei.

— De când dețin acest post, nu s-a întâmplat vreodată ca o studentă care a primit un calificativ insuficient să-l considere just, declară el cu răceală. Pentru verificarea unor asemenea contestații ar trebui să numesc comisii după comisii. Profesorul Goremîkin este exigent la materia lui de studii, iar eu sunt dator să-i dau concursul şi nu să-l discreditez în ochii studentelor.

Varia îşi dădu seama că era absolut inutil să continue discuția cu rectorul. Se întoarse în sala de disecții şi, cu dinții încleştați de furie, începu să se pregătească din nou în vederea colocviului. Surprindea adesea privirea lui Goremîkin, ironică, triumfătoare, şi grozav i-ar mai fi zvârlit cu un scaun în cap...

Acasă, îi spuse lui Serghei Vladimirovici că studenta Blumfeld va veni la ei, la cină.

— Treaba ta, răspunse Zvonariov, ridicând din umeri. Totuşi, după cele petrecute ieri, eu, în locul tău, n-aş mai fi invitat-o pentru nimic în lume în casa mea.

Varia rămase însă la punctul ei de vedere.

— Ia întreabă-l şi pe Ivan Pavlovici, să vezi ce spune, o sfătui Serghei Vladimirovici. Presimt c-o să-ți aprinzi paie-n cap.

Doctorul se declară însă numaidecât de acord cu punctul de vedere al Variei, făgăduind să vină şi el neapărat la Zvonariovi.

— Vreau s-o văd şi eu pe această fermecătoare Sulamită{45}, spuse el prin telefon.

— Vino cu Katia, Ivan Pavlovici, îl rugă Varia. N-am văzut-o cam de mult. Şi ea închise telefonul. Aşadar, totuşi, deseară va avea loc la noi o întrevedere politică originală, îi spuse Varia soțului ei. Apoi, ca printre altele, adăugă: Să nu uit: azi am căzut la practica chirurgicală. Va trebui să dau din nou colocviul peste două săptămâni. Goremîkin continuă să-mi plătească polița cu vârf şi îndesat.

— Trebuie să mai dăm ochi amândoi o dată, mormăi Zvonariov, amenințător.

— Ba nu, să nu te mai amesteci în problemele mele de la institut, se împotrivi Varia. Rândul viitor, voi căuta să nu mă fac de râs...

Soții Krasnuşkin sosiră la Zvonariovi exact la ora fixată.

— Unde e preafrumoasa dumitale Sulamita? întrebă Ivan Pavlovici, îndată ce trecu pragul salonului. Cum se face că Varinka şi-a îngăduit s-o lase să-i intre-n casă? Dacă Serioja se amorezează pe nepusă-masă de ea? Ar fi prăpăd!

— Aş! E saşie şi peltică! strigă Vasia, dar se trezi îndată cu o palmă răsunătoare din partea Variei.

— Ei, ai primit ce-ai meritat, atamanule, rosti Serghei Vladimirovici sentențios. Să nu te amesteci niciodată în treburile celor mari.

Vasia, precum se cuvenea să facă un „bărbat”, suportă pedeapsa cu stoicism. În schimb, Nadiuşka, martora acelei corecții prompte, izbucni în plâns, de parcă ar fi fost plesnită ea, nu Vasia.

— Nadiuşenka! Ce ai? strigară Varia şi Katia în acelaşi timp repezindu-se s-o liniştească.

— Leit maică-sa: aceeaşi expresie ca pe chipul drăgălaş al Varinkăi atunci când are de gând să miluiască pe careva cu o palmă, observă medicul zâmbind.

Surorile se duseră în dormitor, luând-o pe Nadiuşka cu ele, iar bărbaţii trecură în biroul lui Zvonariov.

— Ei, cum merg treburile Variei, după părerea ta? îl întrebă Zvonariov pe Krasnuşkin.

— Ei, asta tu trebuie s-o ştii mai bine ca mine, doar eşti soţul ei, îl înţepă doctorul. Eu, de pildă, pot spune că, în ceea ce o priveşte pe Katia, totul este în regulă. Singurul lucru care o nelinişteşte este că nu are un copil. De asta, însă, înainte de toate eu trebuie să am grijă.

— Varia are o altfel de fire! spuse Zvonariov. Adeseori, nici măcar nu înţeleg ce anume o jigneşte sau o iritã, aşa că adopt o tactică înţeleaptă: ştiind că după ploaie vine şi vreme bună! În ce priveşte neplăcerile de care s-a lovit la institut, am impresia că nu sunt chiar atât de serioase, ca să poată duce la eliminarea ei. Fireşte, faţă de situaţia care s-a creat, ar fi mai bine pentru ea să se transfere la alt institut.

— Trebuie să clarificăm până la capăt cine anume inspiră campania împotriva Variei, adăugă Krasnuşkin.

— Ce să mai clarific? Totul porneşte de la Goremîkin! declară Zvonariov cu convingere.

— La început şi eu am crezut la fel, însă am aflat că Goremîkin e un laş fără pereche, ei, şi faptul acesta m-a pus pe gânduri, răspunse Krasnuşkin. Nu prea e posibil ca Goremîkin să îndrăznească să scrie denunţuri împotriva Variei, ştiind cine-i tatăl ei. Îmi permit să te asigur că cei de la departamentul poliţiei cunosc bine valoarea informaţiilor care le parvin şi le verifică amănunţit, atunci când vizează persoane de o oarecare notorietate.

— Interesant... dar de unde ştii aceste lucruri? întrebă Zvonariov.

— Chiar de la şeful departamentului poliției. Îi tratez nevasta, aşa că, de multe ori, am avut ocazia să lămuresc, ca să zic aşa, în treacăt, anumite chestiuni care mă interesează, explică medicul.

— Cei din cartierul Vîborg cunosc acest aspect al activității tale medicale? întrebă Zvonariov şi adăugă cu jumătate de glas: Se zice c-ai avea legături cu anumiți proletari „suspecți”.

— Ei, gura lumii e spartă! răspunse Krasnuşkin, dându-şi brațele în lături. În orice caz, cei interesați nu repudiază relațiile mele cu şeful poliției.

În timp ce ei discutau astfel în birou de una de alta, Katia şi Varia vorbeau în dormitor despre treburile lor femeieşti. Surorile se întâlneau rar, cel mai adesea limitându-se la convorbiri telefonice. Cu toată asemănarea lor exterioară, se deosebeau mult ca fire. Domoală, judicioasă, Katia nu se angaja niciodată în controverse aprinse, păstrându-şi calmul până şi în ele mai critice situații. Fiind cea mai mare, încă din copilărie era dată drept pildă Rusei şi Variei, ceea ce rănea nespus amorul propriu al Variei, care pe atunci o ura şi-şi bătea necontenit joc de ea, făcând-o adeseori să plângă. O poreclea în fel şi chip: „plămadă dospită”, „varză murată”, „hrişcă fiartă”... Căutând s-o îmbuneze, Katia îi dăruia prăjiturile, jucăriile, păpuşile ei. Varia hăpăia cu poftă prăjiturile, strica la iuțeală jucăriile şi refuza pur şi simplu păpuşile la care nu ținea de loc.

Măritată la şaptesprezece ani, la optsprezece Varia a avut un copil şi, deodată, devenise parcă mai matură decât sora ei cea mare.

Katia fusese cerută în căsătorie de mult, dar refuza toate cererile.

Krasnuşkin o cunoscuse la o pacientă a lui. Chiar a doua zi făcuse vizită soților Belîi, apoi, rămas între patru ochi cu Katia, o ceruse pe loc în căsătorie. Zăpăcită de avântul, de felul lui de a fi, zgomotos, deschis, Katia îşi pierduse capul cu desăvârşire.

— Ivan Pavlovici, dar nu vă cunosc de loc, a răspuns ea, jenată.

— Nici eu nu vă cunosc mai mult, a răspuns medicul emoționat. Am însă convingerea că sunteți tocmai ființa pe care inima mea a căutat-o multă vreme. După nuntă ne vom petrece luna de miere în Caucaz, în mijlocul munților, pădurilor şi la mare.

— Trebuie să vorbesc cu părinții, a îngăimat Katia.

— Vom vorbi amândoi! stăruia Krasnuşkin, nelăsând-o să se dezmeticească.

În aceiaşi seară, a stat de vorbă cu părinții ei.

— Ei, tu îl iubeşti pe Ivan Pavlovici? a întrebat-o Maria Fominişna pe fiica ei.

— Zău, nu ştiu ce să spun... a răspuns Katia ridicând din umeri.

— În schimb eu ştiu cum nu se poate mai bine că Ekaterina Vasilievna ține la mine ca la ochii din cap! a afirmat Krasnuşkin în glumă.

— Ei, doctore, să ştii că ai fi un bun comandant de regiment de cavalerie, a exclamat Belîi râzând zgomotos.

Ca orice militar, prețuia inteligența, iuțeala, perspicacitatea, hotărârea. Iar Krasnuşkin era înzestrat din plin cu toate aceste însuşiri. Totuşi, cu greu îşi făcea o situație. Fecior de țărani, de oameni săraci, nu dispunea de nici un fel de avere. Aceasta nu-i deranja însă pe soții Belîi: ştiau din experiență că omul energic, cu mintea limpede, putea să se descurce şi fără avere.

Şi, astfel, Katia devenise soția lui Krasnuşkin.

După nuntă, tânăra pereche îi vizita adesea pe soții Zvonariov, şi cu toate că se tachinau aproape necontenit, doctorul făcuse o impresie excelentă asupra Variei care vedea în cumnatul ei tipul ideal de medic ce-şi închinase toate puterile vocației sale. Pentru aceasta trecea cu vederea până şi faptul că era medic internist, specialitate pe care, în calitatea ei de viitor chirurg, o privea de sus. Datorită lui Krasnuşkin, Varia începuse să fie mai îngăduitoare, mai

delicată cu Katia. Surorile se apropiaseră mai mult, se înțelegeau mai bine.

— Da, ai destule neplăceri, rosti Katia cu sinceră compasiune, după ce ascultă tot ce-i spusese Varia despre situația ei de la institut.

— De-aş şti sigur cine tulbură apele, spuse Varia îngândurată. Ei, atunci aş putea să lupt mai uşor.

— Nu cumva tocmai această Blumfeld e ultima verigă nelămurită în tot lanțul neplăcerilor tale? observă Katia.

— O, draga mea, să ştii că ai învățat să-ți exprimi gândurile cu precizie! exclamă Varia, aprobativ.

— Iar tu, să spui complimente, în loc de lucruri urâte! i-o întoarse sora mai mare.

Izbucniră în râs şi încheiară conversația, sărutându-se.

— Hai la soțiorii noştri, propuse Varia. Mi se pare că şi ei se deosebesc unul de altul ca şi noi.

— Mai bine zis amândoi ne completează, rectifică Katia. Vania îmi transmite energie şi siguranță în forțele mele, iar Serioja îți ponderează elanurile excesive.

Lăsând-o pe Nadiuşa în grija dădacei, Varia şi Katia se duseră în birou la Serioja.

— Ei, cum vă simțiți? Nu v-ați plictisit în lipsa noastră? întrebă Varia, intrând pe uşă.

— Ne-am şi plictisit, dar ne-am şi odihnit, răspunse Krasnuşkin zâmbind.

În clipa aceea, clopoțelul din vestibul sună.

Capitolul 19

În cameră intră Iudith, îngrijit pieptănată, cu o rochie de culoare închisă, ponosită, dar bine călcată, şi cu un guler de dantelă.

— S-ar putea crede că te duci la bal, zâmbi Varia, strângându-i mâna.

— Niciodată în viaţa mea n-am fost la un bal, răspunse Iudith cu tristeţe, lăsându-şi capul în piept.

Varia o conduse în birou, unde o prezentă soţilor Krasnuşkin.

— A, noi ne-am mai întâlnit cândva, rosti doctorul, strângându-i mâna.

— Unde? Când? Nu-mi aduc aminte de dumneavoastră, răspunse Iudith cu sfială.

— La Ohta, mi se pare, în septembrie, la Vollstein, îi aminti Krasnuşkin.

— A, dumneavoastră sunteţi doctorul Krasnov? zâmbi Iudith.

— Krasnuşkin, cu voia dumitale, preciză medicul. Am amintit de familia Vollstein, ca să te simţi şi aici în voie, ca şi la ei.

— Dumneavoastră nu sunteţi evreu, nu? întrebă Iudith.

— Sunt rus get-beget, răspunse medicul.

— Ce importanţă poate avea acest lucru? exclamă Serghei Vladimirovici, ridicând din umeri. Cum, Iudi, dumneata nu ne consideri pe noi, ruşii, în cazul de faţă vorbesc de mine şi de Varia, prieteni? Sau poate tot mai crezi în calomnia că Varia ar fi agentă de poliţie?

Iudith îşi duse mâna la obrazul învăpăiat.

— Mi-e tare ruşine... Mi-e ruşine că am putut să cred minciuna asta şi s-o jignesc pe Varia. Ce îngrozitoare trebuie să-ţi fi părut ieri! Iartă-mă, Varia!

— Ei, lasă, Iudith... Asta a fost alaltăieri...

— Ieri, ori alaltăieri, oricum, a fost o ticăloşie, continuă Iudith, exagerându-şi vina. M-am temut că aş putea fi

eliminată din institut, m-am ploconit în fața unor oameni de nimic... Toată noaptea am plâns. Şi, când mi-au secat lacrimile, am simțit cu o putere neobişnuită omul din mine. N-am să mă mai înjosesc niciodată, pentru nimic în lume. Ce, o evreică n-are şi ea suflet ca toată lumea? exclamă ea întrebătoare.

— Ceva mai mult calm, colega, o sfătui Krasnuşkin, privind-o cu o sinceră compasiune. Doar eşti viitor medic, şi medicii trebuie să aibă nervii tari.

— Nu prea cred că voi ajunge medic, zâmbi Iudith. Nimeni nu mă va mai face să-mi calc pe conştiință, ca atunci, înainte de adunarea de la universitate. M-au amenințat că mă vor elimina din institut, m-au silit s-o chem pe Varia la adunare şi pe urmă, s-o conving să facă parte din delegația care urma să prezinte ministrului moțiunea adunării generale.

— Cine ți-a cerut să faci toate acestea? o întrebă Serghei Vladimirovici încruntat.

O licărire de spaimă se ivi o clipă în ochii ei, dar şi-o înăbuşi de îndată:

— Nişte reprezentante ale grupului tineretului monarhist.

— Cu alte cuvinte, haita ultrareacționară, spuse Zvonariov, dând din cap semnificativ şi, pe neaşteptate, întrebă: Loringoven, Upornikova?

— Ele! confirmă Iudith.

— Adevărul e că am bănuit de mult acest lucru, observă Krasnuşkin. Foarte frumos din partea dumitale, colega, că ai avut curajul să nu mai faci jocul acestui grup. Ai auzit, probabil, despre demascarea faimosului agent provocator, Evno Fişelevici Azef, ca şi a tovarăşului său de provocări Landesen-Garting?! Acționau amândoi întocmai ca dumneata. Centrul ordonă, iar agenții, sub amenințarea morții, sunt obligați să execute ordinele. Centrul e invulnerabil, dar agenții cad în ghearele jandarmilor şi ajung în Siberia, la munca silnică. Nici nu bănuiesc că, procedând după indicațiile centrului, execută nişte misiuni primite de la departamentul poliției, dinainte sortite eşecului.

— Cum se poate una ca asta? exclamă Varia îngrozită.

— N-o cred pe Iudith în stare s-o apuce pe această cale, spuse Katia.

— Vai, eu şi păşisem pe acest drum! mărturisi Iudith cutremurându-se.

— Dumneata te-ai dezmeticit la timp, urmă Krasnuşkin, pe când cu Evno Azef şi Landesen-Garting s-a întâmplat altfel. Socialişti-revoluționari înflăcărați, amândoi au ajuns nişte trădători. Deosebit de izbitor e faptul că Azef, ca agent al ohranei, a pus la cale atentatul împotriva lui Pleve, ministrul de interne, şi a marelui duce Serghei Alexandrovici.

— E pur şi simplu monstruos, fantasmagoric, exclamă Zvonariov cu îndoială. Să te afli în slujba poliției şi să-i asasinezi pe marii duci!

— Ei, Serioja, e monstruos, dar nu fantasmagoric! declară Krasnuşkin. Burțev, care i-a demascat pe Azef şi pe Landesen, e un om serios şi demascarea acelor provocatori l-a costat mulți bani şi mult timp. I-a dat un concurs prețios şi Lopuhin, fostul director al departamentului poliției, care a ajuns la ocnă pentru divulgarea secretelor poliției.

— Mă mir cum tu, un medic, eşti la curent cu toate aceste lucruri, oftă Katia. Pari atât de străin de politică...

— A, fireşte, dragă, confirmă Ivan Pavlovici: politica nu-i elementul meu. Scoase o țigară, o aprinse fără grabă şi, uitându-se la Varia, îi zâmbi. Totuşi, Katenka, nu uita că un medic are de-a face cu o mulțime de oameni. Nu numai că tratează, dar, fără voia lui, aude ceea ce vorbesc bolnavii şi cei din jurul lor.

— Totuşi, nu mi-e atât frică pentru mine, cât pentru Iudith, rosti Varia îngrijorată. Ar fi îngrozitor dacă ar elimina-o din institut.

— Şi ce să fac? întrebă Iudith, resemnată. Să linguşesc pe unul şi pe altul, să mă umilesc, să-mi calc şi mai departe în picioare demnitatea de om?!

— N-ar fi mai bine pentru dumneata să nu arăți la institut, în fața tuturor, că eşti prietenă cu Varia? sugeră Krasnuşkin.

Lasă-le să creadă pe Loringoven şi pe cele de teapa ei că există zâzanie între voi. Atunci, desigur, nu se vor mai folosi de dumneata în scopurile lor provocatoare.

— Să ştii că asta e o propunere înțeleaptă, se declară de acord Serghei Vladimirovici, mai ales dacă ținem seama de faptul că Varia şi dumneata sunteți puse sub supraveghere.

— Au fost vremuri şi mai grele, dar nu şi mai ticăloase ca acestea, spuse Krasnuşkin. Prin urmare, vă recomand amândurora să vă țineți prietenia în taină, la institut, şi să fiți cu ochii în patru. În caz că una din voi e amenințată de vreo primejdie, bineînțeles, va fi anunțată neapărat...

— Vă mulțumesc pentru sfaturile dumneavoastră sincere, prieteneşti! rosti Iudith cu căldură. Credeți-mă, parcă mi s-a luat o piatră de pe suflet...

— Ei, slavă domnului! exclamă Zvonariov, zâmbind. În orice caz, acum e limpede de unde vă paşte primejdia.

— O, doamne, doamne! Ce ruşinos e să-ți ascunzi de ticăloşi până şi prietenia! zâmbi Varia. Asta-i o laşitate, înțelegeți-mă, o laşitate!

Zvonariov dădu din cap reprobativ:

— Nu, Varia, nu-i laşitate. E laş cel ce are suflet de iepure. Dar se poate oare să-i numim pe revoluționari laşi? Aceşti oameni tari de cuget se ascund şi ei de ticăloşi, se retrag în ilegalitate, dar nu fiindcă le e frică, ci pentru a-şi concentra forțele şi a continua lupta...

Krasnuşkin bătu zgomotos din palme şi izbucni în râs:

— Bravo, bravo, inginere Zvonariov! Ia spune, Varinka, nu cumva dumneata i-ai insuflat un spirit atât de revoluționar?

— A, mi-e de ajuns că-i nevastă-mea o răzvrătită, răspunse Serghei Vladimirovici dând din mână.

Stăpâna casei îi invită pe toți în sufragerie unde, între timp, fusese pregătită masa. Căzură de acord ca la cină să nu vorbească chestiuni politice. Katia stărui îndeosebi asupra acestui lucru:

— Să vorbim, hai să zicem, despre muzică, poezie sau, în cel mai rău caz, despre noile descoperiri, îi rugă ea.

— Eu aş putea să vă povestesc despre cel mai nou tratament al râiei, propuse Krasnuşkin în glumă.

— Vai, cum poți vorbi despre aşa ceva la masă! îl dojeni soția lui.

Până la urmă, se înfiripă întâmplător o conversație despre realizările aviatice de peste hotare, despre zborurile fraților americani Wright, ale francezilor Santos-Dumont şi Ferber, ale danezului Elehamer.

— Şi aici rămânem de la primii paşi în urma altor țări! rosti Varia cu ciudă.

— Şi mai supărător ca orice e că, de fapt, noi am făcut primii paşi, sublime Zvonariov. Lomonosov, Lodîghin, Mojaiski, Țiolkovski... Câte proiecte îndrăznețe, câte inițiative admirabile – şi toate ținute sub obroc. Între timp, nişte afacerişti străini profită de ideile savanților noştri. La noi, inițiativa particulară e anemică, nu avem capitalurile necesare, iar străinătatea nu ni le dă. E mai convenabil să ne vândă aeroplane gata fabricate decât să construiască la noi uzine pentru fabricarea lor. Pe scurt, începem să decădem ca Turcia, China şi alte țări înapoiate sau chiar colonii.

— Din păcate, este un trist adevăr, întări Krasnuşkin. Noi n-avem de mult o politică externă proprie. Aceasta ne este dictată de bancherii parizieni.

— Dar țarul şi miniştrii lui ce păzesc? întrebă Iudith.

— Tocmai ei vând independența noastră francezilor, pentru împrumuturile pe care aceştia ni le acordă, ca să potolim dezordinile interne, spuse Krasnuşkin cu foc. Numai nişte naivi, nişte mărginiți pot crede că, bunăoară, francezii ne dau bani din sentimente de adâncă prietenie, de dragul ochilor noştri! Nu! Pentru asta va trebui să plătim cu aservirea noastră economică şi politică...

— O, doamne! Iar politică! se tângui Katia, dându-şi ochii peste cap şi, întrerupându-şi soțul, începu să-şi împărtăşească impresiile de la ultimele concerte ale lui Şaliapin. Sobinov şi Nejelanova. Discuția pe teme muzicale se prelungi până târziu.

Iudith plecă cea dintâi. Luându-şi rămas bun de la ea, soții Zvonariov o poftiră să mai vină.

— Vă mulțumesc pentru invitație, dar voi căuta să nu vin pe la dumneavoastră decât în caz de extremă nevoie, răspunse Iudith. Nu vreau să-i pricinuiesc neplăceri Variei. Mai bine am să-i telefonez lui Serghei Vladimirovici, la Arsenal, ca şi când aş avea de vorbit chestiuni ce-l privesc personal.

După ce Iudith plecă, Varia îi întrebă pe soții Krasnuşkin ce impresie le făcuse aceasta.

— E rezervată, tăcută, îşi dădu cu părerea Katia. Băgați de seamă: toată seara mai mult a ascultat decât a vorbit.

— Totuşi, de vreme ce a venit şi a explicat totul e o fată cumsecade! declară Krasnuşkin. Mie mi se pare că e o fată cinstită, incapabilă de vreo mârşăvie. Aş spune chiar destul de curajoasă. Dar, protestul împotriva călcării demnității ei omeneşti o poate costa scump.

— Eu am încredere în ea! rosti Varia cu fermitate.

— Nu e mare lucru să ai încredere. Trebuie să cunoşti omul bine şi apoi să ai încredere în el, spuse Krasnuşkin, profesoral.

— Nici în mine n-ai încredere? îl înțepă Katia.

— Ce vorbeşti, ce vorbeşti, domnul cu tine! răspunse doctorul dând din mâini speriat. Nevastă mai bună ca tine nu găsesc nicicând.

— Ei, vezi, cum îşi prețuiesc nevestele adevărații bărbați? Nu ca tine! îl mustră Varia pe Zvonariov.

— Dar ce nu-ți place la Serioja? întrebă Krasnuşkin.

— E prea calm, prea cumpănit, se plânse Varia. Uneori aş prefera să mă bată, numai să iasă din starea aceasta de echilibru.

— Ba tocmai un asemenea soț echilibrat îți trebuie ție. Altfel ar fi o nenorocire, cine ştie ce năzbâtii ai face! încheie Katia.

Capitolul 20

În drum spre Piter, Blohin se opri la Moscova pentru câteva zile. Se temea să apară în capitală sub numele lui: putea fi pus sub urmărire. Jandarmii desigur nu uitaseră că îl scosese cu roaba pe generalul Maidel pe poarta Arsenalului. „Ar fi fost de ajuns să cad pe mâna copoilor, că mi-ar şi pune în cârcă tot felul de păcate existente şi inexistente, tot felul de nelegiuiri, numai ca să mă poată trimite cât mai departe, în Siberia”, gândea Blohin.

Avea nevoie de acte pe alt nume. De unde să facă rost? Înainte de toate, se duse la Serioghin. În Presnea, dar acesta se mutase de mult de acolo. Vecinii care îl cunoşteau pe Serioghin nu puteau să-i spună dacă se mutase undeva în Moscova sau plecase în altă parte. Blohin nu cunoştea nici o casă conspirativă, iar ca să se apuce să-l caute pe Serioghin prin Moscova era primejdios – putea să dea peste un copoi şi să nimerească îndată în ghearele jandarmilor sau să fie luat de cei aflați în ilegalitate drept agent al ohranei, şi atunci ar fi fost vai de pielea lui. Dacă ar fi cunoscut pe careva la Moscova n-ar fi fost nevoit să cutreiere străzile şi azilurile de noapte. Dar hoinăreala aceea, şi încă cu actele lui Gordeev în cufăr, era foarte primejdioasă.

După ce chibzui şi cântări totul, Blohin hotărî să plece la Piter, la noroc. Acolo avea cunoştințe, găsea un cotlon unde să pună capul jos. Chiar dacă nu izbutea să dea neapărat de Ivan Gherasimovici, cunoştea adresele altor bolşevici. Prin ei nu i-ar fi fost prea greu să ia legătura cu comitetul ilegal. Numai să nu se întâlnească cu vreunul dintre denunțătorii de la fabricile în care Blohin avusese prilej să lucreze. Acum, e drept, ar fi fost greu de recunoscut cu barba lui roşcată, încâlcită, întocmai aşa cum arăta şi atunci când se întorsese din Japonia.

...Sosi în capitală cu trenul de seară şi de la gară se îndreptă spre cartierul Peterburgskaia Storona, la soții

Zvonariov, luând-o pe străzi mai puțin umblate, ca să nu dea de vreun cunoscut.

Iată, în sfârşit şi uşa casei lui Zvonariov. Blohin sună cu sfială, emoționat. Or fi acasă? Ori, poate, s-au mutat ca şi Serioghin? Sau n-or să-l mai privească cu aceiaşi ochi? Poate că, de teama represiunilor, nici n-or să-l lase să intre în casă! Atunci, va trebui să plece în altă parte...

Uşa se deschise: Varia se ivi în prag.

— Filip Ivanovici, în sfârşit! exclamă ea bucuroasă. Intră, dragă. Te aşteptăm de o săptămână şi mai bine. Ne-a scris Şura că ai plecat, dar dumneata nu veneai de loc. Şi Olenka e la noi, adăugă ea.

— Olga Semionovna? Fața lui Blohin se lăți într-un zâmbet bucuros.

— Chiar ea!

— Şi Boris Dmitrievici?

— Nu; el a rămas la Batum, răspunse Varia, spre dezamăgirea lui Blohin.

Şi Zvonariov şi Olga Semionovna îl întâmpinară ca pe un vechi prieten. Zvonariov se sărută cu Blohin şi-l trase în glumă de barba roşie ca focul.

Urmară tot felul de întrebări despre viața de la țară, despre Şura, despre copii. La rândul lui, Blohin se interesa de noutățile din capitală.

— Boris Dmitrievici ce mai face? o întrebă el pe Olga Semionovna. Tare mi-e dor de dânsul!

— A, mereu îşi aminteşte de dumneata, răspunse Olinka. Când vine vorba despre Arthur, totdeauna oftează: „Ehei, Olia, de ce oameni cumsecade am avut parte pe Utios! Unde o fi acum Blohin al nostru?”

— Şi dumnealui a fost pentru noi un comandant tare bun, rosti Blohin respectuos. Orice soldat l-ar fi urmat şi în foc. Ei, era ofițer, dar ținea la soldatul de rând!

— La fel e şi acum! spuse Olga Semionovna.

Din cele vorbite cu Olia, Blohin află că venise la Piter ca să facă nişte cumpărături pentru ea şi pentru copii şi să-i vadă

pe Zvonariovi.

— Am avut noroc să te întâlnesc şi pe dumneata, Filip Ivanovici, spuse Olga Semionovna cu o sinceră bucurie. O să am ce-i povesti lui Borea. Am auzit de la Serghei Vladimirovici cum ai vrut să-l îneci pe general într-o băltoacă...

— Nu să-l înec, ci doar să-l scald olecuță, preciză Blohin. După aia, a trebuit s-o iau la picior de aici fără să mă mai uit îndărăt...

— Poliția te caută mereu, îl avertiză Serghei Vladimirovici. Acum vreo lună am fost întrebat de unde te cunosc. Maidel a împuiat capul jandarmilor că ai intrat la Arsenal prin protecția mea.

— Aşadar şi dumneavoastră ați avut neplăceri, rosti Blohin cu un aer vinovat. Fără doar şi poate, isprava aia cu roaba a fost o prostie. Pe scurt, deocamdată, nu pot să rămân aci, în Piter. E limpede.

Serghei Vladimirovici îl sfătui să plece pentru un răstimp la Obuhovo ori la Kolpino, unde uzinele erau aglomerate de comenzi pentru Ministerul Marinei Militare.

— Acolo ai avea de lucru până peste cap. Muncitorii cu calificare superioară câştigă binişor, iar specialişti ca tine îi cauți cu lumânarea! îl îndemnă inginerul.

— Ei, mi se pare că aşa o să fac, hotărî Blohin. Mai cutreier o zi-două prin oraş, stau de vorbă cu cineva, apoi îmi iau tălpăşița.

— Ce-ar fi să vii la noi, la Batum? propuse Olga Semionovna. Acolo, te-ar ajuta Borea să-ți găseşti de lucru. Eu plec mâine noapte; mi-ai ține companie.

— Poate c-o trebui să plec şi la Batum, presupuse Blohin. O să stau de vorbă cu cine trebuie, mă sfătuiesc cu ei şi văd eu ce e de făcut.

— Şi cu cine vrei să stai de vorbă? întrebă Olga Semionovna.

— Păi, am aci nişte cunoscuți, răspunse Blohin în doi peri. Am lucrat cu ei mai înainte şi acu aş vrea să dau de urma lor.

După cină, Blohin se pregăti de plecare.

— Dacă nu-i cu supărare, îmi las cufăraşul la dumneavoastră, îi rugă el pe Zvonariovi. Eu mă duc.

— Dar unde pleci acum, noaptea? îl întrebă Zvonariov privindu-l sever.

— N-aş vrea să vă stingheresc, răspunse Blohin fâstâcit.

— Nu ți-e ruşine? îl dojeni inginerul. Aşa prieteni ne crezi tu?! Nu, drăguțule, n-o să pleci nicăieri. Ține minte: la noi poți sta oricât pofteşti. Ai înțeles?

— Am înțeles, Serghei Vladimirovici, răspunse Blohin şi zâmbi recunoscător.

A doua zi de dimineață se trezi cu noaptea în cap. Scoase din cufăraş hârtiile lui Gordeev şi, fără să mai aştepte gustarea, rugă să i se îngăduie să plece în oraş. Străzile erau învăluite într-o ceață deasă, umedă, rece. Pe trotuare şi pe caldarâm, muncitori răzleți şi în grupuri se îndreptau spre fabrici şi uzine. Prin ceață se auzea necontenit larma vorbelor, a strigătelor, a râsetelor şi a înjurăturilor.

După o jumătate de ceas, Blohin ajunse în dreptul casei conspirative a comitetului ilegal din cartierul Vîborg. Fără a se opri în dreptul ei, pentru orice eventualitate, merse mai departe până la colțul străzii unde era cât pe ce să se lovească nas în nas cu un gardian.

— Ce eşti chior? răcni polițaiul.

— Iertați-mă, înălțimea-voastră, alergam la uzină, nu v-am văzut! răspunse prompt Blohin.

— Hai, hai, cară-te, rosti gardianul măgulit.

Blohin mai merse puțin şi, înainte de a coti într-o străduță, se uită îndărăt. Polițaiul se oprise chiar în dreptul casei în care, cu un an mai înainte, fusese sediul conspirativ. Alături de el, erau un rândaş cu şorț alb, cu un număr de aramă pe piept, şi un bărbat nu prea înalt, cu palton negru şi cu căciulă rotundă cenuşie.

„Bine am făcut că n-am intrat, gândi Blohin. Te pomeneşti că supraveghează casa! Atunci, aş fi căzut ca musca în lapte şi mi-aş fi dat tovarăşii de gol.”

Aducându-şi aminte de actele lui Gordeev din buzunar, îşi simți fruntea scăldată într-o năduşeală rece.

„Să mă îndepărtez de locurile astea!” hotărî Blohin pornind repede pe străduță. După o vreme, încredințându-se că nu era urmărit de nimeni, se mai linişti şi începu să chibzuiască încotro să-şi îndrepte paşii, pe care dintre tovarăşii din ilegalitate, cunoscuți prin Ivan Gherasimovici, să-i caute în primul rând.

— Ei, ia te uită, matale eşti, Filip Ivanovici, dragă? răsună pe neaşteptate un glas tunător ca un foc de armă, chiar în urechea lui Blohin.

El tresări, fără să vrea şi se întoarse brusc, ca pentru a respinge un atac năvalnic. În fața lui era maistrul Nikiforov de la Arsenal. Cu brațele date larg în lături, acesta adăugă zâmbind:

— Dă-mi voie să te îmbrățişez. Tare mă bucur. De unde te-ai ivit, drăguțule? Ai răsărit din pământ, ori ai căzut din cer?

Blohin se bucura şi el de această întâlnire.

— Va să zică, m-ai recunoscut, unchiule? îl întrebă el vesel pe Nikiforov.

— După față, cu ditamai bărboiul ăsta, nu! Te-am recunoscut după mers, mărturisi Nikiforov. Hai pe la mine, să dăm de duşcă un păhărel şi să luăm o gustărică! Am fost în schimbul de noapte – taman mă întorceam acasă. Nu stau departe.

Blohin primi bucuros invitația. Rămase mai bine de două ceasuri la Nikiforov, aflând multe noutăți.

Vechea casă conspirativă a comitetului ilegal din cartierul Vîborg fusese descoperită şi era acum supravegheată îndeaproape de poliție. Din fericire, nici unul dintre membrii comitetului nu fusese arestat, deşi poliția luase toate măsurile pentru a surprinde comitetul chiar în timpul uneia din şedințele obişnuite.

— Casa a fost deconspirată de un cunoscut al nostru, urmă Nikiforov, posomorât. Îți mai aminteşti de Voronin?

— Cum, chiar el? exclamă mirat Blohin. Chiar la una ca asta nu m-aş fi aşteptat!

— A fost oportunist şi a ajuns trădător, urmă Nikiforov. S-a strecurat, ticălosul, în partid. Ştia cum să îmbete muncitorii cu apă chioară. Pe scurt, le-a câştigat încrederea, după care a vândut comitetul copoilor, dar şi-a greşit socoteala. La poliție aveam un om de-ai noştri, care ne-a înştiințat. Ei, şi comitetul l-a pedepsit pe Voronin...

— I-au făcut seama?

— Nu se putea altfel. Astfel de isprăvi nu trebuiesc lăsate nepedepsite, deşi ți-e sârbă să-ți murdăreşti mâinile cu o scârnăvie ca el. Nikiforov goli pe nerăsuflate paharul cu votcă şi mestecă o cojiță de pâine. Aşa stau lucrurile, Filip Ivanovici.

— Ivan Gherasimovici e pe aici? întrebă Blohin.

— Dar unde vrei să fie? Unde suntem noi, acolo e şi el, răspunse Nikiforov netezindu-şi mustățile. Mă întâlnesc mai mereu cu el. Odată, ne-am amintit şi de mătăluță. Zicea: „E bun Blohin în toate privințele: şi credincios partidului şi neînfricat, dar tare-i aprins şi nestăpânit."

Pe neaşteptate, Blohin dădu la o parte paharul cu votcă, dinaintea lui şi spuse:

— Ei, am băut de bucurie că ne-am întâlnit. Gata. Şi cu asta basta! E drept, am fost un zănatic. Acu m-am schimbat. Aş vrea să-l întâlnesc pe Ivan Gherasimovici, să-mi dea orice sarcină, să mă pună la încercare...

— Zi, vrei să-l vezi? Nikiforov miji ochii cu şiretenie, îl bătu pe umăr pe Blohin, şi-i făgădui: Bine, o să te duc la el, ai să-l vezi...

Se înțeleseră să se întâlnească spre seară, în cartierul Peterburgskaia Storona, lângă geamie. Blohin îşi petrecu restul zilei la Zvonariovi cu bucătăreasa şi cu dădaca Nadiuşei. Serghei Vladimirovici era la serviciu, Varia la institut, iar Olga Semionovna, care urma să plece în noaptea aceea, se dusese să-şi ia rămas bun de la nişte cunoştințe şi să mai cumpere câte ceva.

Spre seară, pe la orele cinci, Blohin se înfiinţă la locul hotărât. Nici Nikiforov nu se lăsă aşteptat. De la geamie o luară pe prospectul Kronverkski şi acolo, ajungând în dreptul unei case cenuşii cu două caturi, se strecurară repede în curte prin portiţa ce se deschidea în porţile mari de fier şi urcară o scară îngustă care ducea la etaj.

— Aici e! spuse Nikiforov, arătând cu degetul uşa din dreapta scării, şi trase de două ori de mânerul clopoţelului. Uşa fu deschisă de un moşneguţ scund, cu barba căruntă, care-i întrebă:

— Pe cine căutaţi?

— Putem să vorbim cu Petrovna? răspunse Nikiforov.

— Petrovna e plecată la un botez, la fiica ei.

— Atunci, poate e acasă Maria Sergheevna? întrebă Nikiforov din nou.

— Maria Sergheevna e acasă. Poftiţi, spuse bătrânul, lăsându-i să intre.

Pe coridor, Blohin îi şopti încetişor lui Nikiforov:

— Dar cine-i Maria Sergheevna?

— El e, Ivan Gherasimovici, răspunse bătrânul. Asta-i parola. Altfel, nu se poate. Aici, frate, totul e rânduit în amănunt.

Ivan Gherasimovici îl întâmpină prietenos pe Blohin. Strângându-i mâna călduros, îl măsură cu privirea din cap până-n picioare şi îi spuse pe un ton aprobator:

— Arăţi sănătos, vânjos, şi cu mândreţea asta de barbă eşti greu de recunoscut. Ei, cu cine am cinstea să vorbesc: cu Ivanov, cu Petrov, ori cu Sidorov?

— Sunt Blohin! îi aminti acesta.

— Nu există! obiectă Ivan Gherasimovici, dând din cap. Pe Blohin îl cunoaşte tot cartierul Vîborg, dar şi poliţia. Cum se poate să vină la Petersburg, sub numele lui obişnuit?

Abia acum îşi dădură seama şi Blohin şi Nikiforov că Ivan Gherasimovici glumea.

— Actele lui, adevărat, sunt pe numele de Blohin, întări Nikiforov.

— Ei, frate, asta nu e bine! îl dojeni Ivan Gherasimovici pe Blohin, privindu-l sever. Chiar mâine o să-ți dăm alte acte. Şi, poftindu-şi musafirii să se aşeze pe canapea, îşi trase scaunul aproape de ei, dădu din cap şi-i spuse lui Blohin: Ei, Filip Ivanovici, ia povesteşte, pe unde ai umblat, cum ai dus-o pe acolo?

— E o poveste cam lungă, îl preveni Blohin.

— Nu face nimic, zi-i!

Blohin istorisi amănunțit prin câte trecuse în Ucraina. Pomeni şi despre Gordeev scoțând îndată şi actele acestuia. Ivan Gherasimovici cercetă îndelung, cu luare-aminte actele mortului, apoi spuse:

— Actele acestui tâlhar pot să ne fie de folos. Bineînțeles, nu la Piter. Cei de aici pot cere numaidecât de la regiment relații despre Gordeev. Lasă-le la mine, Filip Ivanovici, o să le ascund până va fi nevoie de ele.

— Aveam de gând să mă dau eu drept Gordeev cu hârtiile astea, mărturisi Blohin. Dar, de vreme ce-mi faceți rost de alte acte, mai bine mă lipsesc.

— Am vorbit cu Filip, în privința lucrului, interveni Nikiforov. A fost sfătuit să nu se angajeze aici, în Piter. Mai bine, să se ducă la Kolpino ori la Obuhovo.

Ivan Gherasimovici rămase pe gânduri.

— Nu-i rău, încuviință el. O să te trimitem la Kolpino. Acolo e acum o mulțime de lume şi avem nevoie de oameni încercați. O să ai de lucru berechet. O să-ți dăm ceva parale, o să-ți închiriezi o căsuță. Îți aduci acolo nevasta, copiii ca să pară totul în deplină rânduială, şi noi o să avem acolo, la dumneata, casa conspirativă din Kolpino. De acord?

— De vreme ce partidul o cere, cum aş putea să zic nu? exclamă Blohin. La moarte să mă trimiteți, şi mă duc, rosti el solemn ca un jurământ.

— Aşa-i firea lui! întări Nikiforov. Se zvârle şi-n foc, fără să stea pe gânduri.

— Fără să stea pe gânduri, zici? repetă Ivan Gherasimovici, întrebător. Ei, aşa nu se poate! Bolşevicii sunt datori să-şi

cântărească fiecare pas. Şi nici viaţa nu e voie să ţi-o dai fără rost. Azi a fost la mine o învăţătoare din Batum, a venit să-şi ia rămas bun. Îmi povestea cum luptă proletariatul din Batum. Ca să-i frângă voinţa, capitaliştii Nobel şi Montaşev au mers până acolo încât au închis uzinele, i-au dat afară pe toţi muncitorii: Na, crăpaţi de foame! Dar muncitorii nu se dau bătuţi, nici un fel de ameninţări ale poliţiei nu le frâng voinţa. La organizaţia de partid de acolo lucrează nişte tovarăşi minunaţi. S-o luăm, de pildă, chiar pe această învăţătoare. Este încă tinerică, dar ce tărie de cuget, ce caracter, ce stăpânire de sine! I-a ajutat pe nişte ofiţeri de geniu să evadeze de la închisoarea din Batum, trece tipărituri ilegale din Tiflis la Batum, a preschimbat şcoala duminicală într-un stat-major revoluţionar... Ştii cum? Nimeni nu se poate lega de ea! Soţul ei e ofiţer. Dar amândoi gândesc la fel. Ei, Filip Ivanovici, o cunoşti şi dumneata – de la Port-Arthur şi din Presnea. E Olga Semionovna Boreiko.

— Vai, ce ascunsă e! rosti Blohin cu ciudă. Am văzut-o, am stat de vorbă aproape o seară întreagă, şi n-a scăpat o vorbă.

— Nu e ascunsă, ci prudentă. Asta-i tocmai însuşirea cea mai preţioasă pentru noi, cei aflaţi în ilegalitate, dar şi pentru dumneata, spuse Ivan Gherasimovici şi adăugă zâmbind: ca viitoare gazdă conspirativă.

Vorbiră de una de alta până noaptea târziu.

— Mâine treci pe aici, ca să-ţi dau actele şi recomandaţia, îi spuse Ivan Gherasimovici lui Blohin, luându-şi rămas bun de la el. E mai bine dacă vii pe întuneric.

Când ieşiră în stradă, Nikiforov îl pofti pe Blohin să doarmă la el.

— Eu tot lucrez în schimbul de noapte. Uite, ia cheia şi dormi pe săturate.

Blohin îi mulţumi spunându-i că are unde să doarmă. Îşi luă rămas bun de la Nikiforov, lângă staţia de tramvai, şi porni aproape în fugă spre Zvonariovi: dorea nespus s-o revadă pe Olga Semionovna, să-i spună cât de mult îl bucura faptul că acum făcea şi ea parte din partid.

Ajunse însă cu întârziere. Varia şi Serghei Vladimirovici se întorseseră abia cu câteva clipe mai înainte de la gară unde o conduseseră pe Olga Semionovna.

— Ptiu, ce necaz mi-e că n-am mai prins-o, se tângui Blohin oftând din greu.

— Şi ei i-a părut rău că nu şi-a putut lua rămas bun de la dumneata, spuse Varia. Ne-a rugat să-ți transmitem un cald salut.

Capitolul 21

Sosirea Olgăi Semionovna, firea ei veselă, felul în care ştia să-şi păstreze calmul aparent în toate împrejurările neplăcute o mai înviorară pe Varia, îi mai spulberară gândurile negre în legătură cu necazurile ei de la institut. Olga Semionovna nu rămăsese decât o săptămână la Petersburg, dar şi în acest scurt răstimp îi „scosese" pe Zvonariovi la teatru de trei ori: o dată la *Alexandrinski* şi de două ori la operă. În privința adevăratului scop al sosirii ei în capitală nu-i spusese nimic nici Variei, nici lui Serghei Vladimirovici. Doar Blohin îi aflase întâmplător taina prin Ivan Gherasimovici. Faptul că acum Olga Semionovna era strâns legată de mişcarea ilegală îl bucura pe Blohin. Ar fi vrut nespus să-i exprime sentimentele sale de simpatie. Se bucura foarte mult că Boris Dmitrievici nu numai că nu-i pusese Olgăi Semionovna piedici în activitatea ei ci, dimpotrivă, o ajuta.

„Cum de n-am rugat-o măcar să-l salute din partea mea!" se mustra Blohin în gând.

A doua zi, plecă la Kolpino cu acte pe alt nume.

Viața Zvonariovilor îşi reluă cursul normal. Acum, Varia căuta să dea cât se poate de puțină atenție intrigilor colegelor ei de la institut, lăsându-se absorbită cu totul de studii. Curând, dădu toate colocviile de anul trei, izbutind să-şi ajungă din urmă colegele. Nu mai trebuia să lucreze la institut cu aceeaşi încordare ca până atunci. Îşi găsi timp şi pentru activitatea medicală practică. Îl înduplecă pe Krasnuşkin să-i dea voie să-l asiste la consultații în cabinetul său particular.

De patru ori pe săptămână, după ce termina lucrul la institut, Varia se ducea în Şpalernaia, unde Krasnuşkin primea pacienții între orele 5 – 7 seara într-un apartament închiriat în acest scop. Uneori venea atâta lume, încât consultațiile se prelungeau până la miezul nopții. Doctorul îi

încredințase Variei auscultarea{46} şi percuția bolnavilor, o ajuta să pună diagnostice şi să prescrie tratamente.

La cabinetul lui Krasnuşkin veneau, mai cu seamă, slujbaşi mărunți, vânzători de băcănie, lucrători calificați. Pacienții bogați preferau să-l invite la ei acasă.

Prin fața Variei se perindau zeci de suferinzi, bătrâni şi tineri, slăbănogi şi corpolenți, cu oarecare situație sau săraci lipiți pământului. Toți erau preocupați, alarmați, privind spre medic cu ochii plini de speranță, aşteptând să-i vindece.

Varia înregistra pacienții, însemna datele examinării lor, rezultatele analizelor şi medicamentele prescrise. Nu o dată se mira de atenția deosebită cu care Krasnuşkin asculta relatările despre boala lor, ale pacienților care înşirau fel şi chip de lucruri, adeseori prea puțin concludente.

— Cum ai răbdare să le asculți toate palavrele? îl întreba Varia.

— Ei, Varinka, eşti încă la început şi n-ai practică. „Palavrele" acestea îi pot fi de mare folos medicului, îi pot sugera secretul bolii. De aceea, medicul trebuie să ştie să asculte. Fii mai îngăduitoare cu oamenii, cu slăbiciunile lor. Bolnavul să aibă încredere în tine, să te îndrăgească, acesta este medicamentul cel mai bun, îşi povățuia cu căldură Ivan Pavlovici asistenta.

Pe Varia o iritau îndeosebi anumite cucoane alintate şi neînchipuit de vorbărețe care exagerau orice fleac. Ele îi răpeau întotdeauna foarte mult timp medicului, întârziind primirea altor pacienți. Krasnuşkin le prescria cum nu se poate mai serios pastile de mentă, mixturi inofensive şi le asigura că, urmând prescripțiile lui, fără doar şi poate se vor însănătoşi curând.

— Eu, pur şi simplu, nu le-aş primi! spunea Varia indignată. N-au decât să se ducă la hipnotizatori, la mediumi şi la alți şarlatani de aceeaşi teapă.

— Tactul şi stăpânirea de sine nu trebuie să-l părăsească niciodată pe medic, îi reamintea Krasnuşkin cu răbdare. Noi

avem de-a face cu nişte bolnavi, deci, cu nişte oameni ştirbiți în integritatea lor. Oricare ar fi felul lor de a se purta, medicul nu trebuie să-şi piardă răbdarea. Acesta e un lucru deosebit de important, mai cu seamă pentru un chirurg: ştii că rezultatul unei operații depinde totdeauna de tăria nervilor săi. Dumneata, colega, trebuie neapărat să-ți antrenezi stăpânirea de sine, calmul. Să primeşti cât mai multe răsfățate şi flecare d-astea.

Călcându-şi pe inimă, Varia asculta tânguielile unor asemenea paciente, le exprima compasiunea ei, le consola, le îndemna să nu despere, deşi, uneori, tremura ca varga de indignare, şi de furie. Atunci când nu mai putea să suporte, când era gata să explodeze, ieşea din cabinet, şi stătea câteva clipe singură, în vestibul. Acea scurtă destindere îi reda calmul, şi se întorcea la pacienți.

La sfârşitul celei dintâi săptămâni a acestei originale practici medicale, Krasnuşkin îi întinse Variei o hârtie de o sută de ruble:

— Te rog, colega, ia-ți partea – jumătate din câştig.

— Ce vorbeşti, Ivan Pavlovici! protestă Varia. Nici nu mă gândesc. Dă-i vreunui bolnav tratat fără plată.

— Bine, voi şti eu să le găsesc o întrebuințare, răspunse doctorul, fără a mai obiecta ceva.

Când Krasnuşkin o invită pe Varia să meargă la un pacient sus-pus, ea refuză cu hotărâre:

— N-am de gând să-l ajut pe ticălosul acela, lasă-l să crape! spuse ea.

— Pentru medic nu există decât pacienți, indiferent dacă sunt miniştri sau muncitori, bogați sau săraci, reacționari sau revoluționari, obiectă Krasnuşkin.

— Orice ministru şnapan poate fi tratat de o mie de profesori şi de medici, dar pe un sărac, fie şi pe patul morții, n-o să vrea să-l îngrijească nici unul. Nici nu mă gândesc să-mi murdăresc mâinile cu ei! declară Varia.

Doctorul o ascultă, zâmbind din ochii lui blajini.

— Dar în Vîborg mergi cu mine? o întrebă el.

— În orice clipă din zi şi din noapte, dragul meu mentor, consimți Zvonariova de îndată.

Marțea şi sâmbăta, Krasnuşkin nu dădea consultații la cabinet. În acele zile făcea vizite prin cartierul Vîborg, în odăițele neîncăpătoare ale muncitorilor.

Într-o zi, după ce terminară consultațiile la cabinet, Varia îl întrebă pe Krasnuşkin când va merge şi ea în cartierul Vîborg.

— Crezi că acolo e ceva deosebit de interesant? spuse Krasnuşkin zâmbind cu tristețe. Trebuie să iubeşti mult oamenii, ca să te duci de multe ori acolo unde dai de sărăcie şi murdărie, de foame şi lacrimi... acolo unde poți dobândi şi înțelepciunea vieții şi experiența medicală, dar, poate, şi mulți purici, ploşnițe şi păduchi. Se mai întâmplă şi altceva: te duci la om cu sufletul deschis, iar el te insultă, sare la tine cu pumnii. Asta, desigur, din pricina deznădejdei. Totuşi, se întâmplă...

— Nu mi-e frică de aşa ceva, răspunse Varia cu fermitate.

— Ei, atunci, dacă vrei, poți gusta o asemenea plăcere chiar mâine, propuse doctorul. Vino aici la orele obişnuite, şi mergem împreună.

A doua zi, Varia, venind la Şpalernaia, îl găsi pe Krasnuşkin cu un palton vechi, ponosit, cu o şapcă de muncitor şi o trusă de farmacie în mână.

— Dar de ce nu eşti în uniformă militară? întrebă ea mirată.

— Ca să nu fiu luat, mai ştii? drept polițist, răspunse medicul. Atunci aş păți-o destul de urât. Te sfătuiesc şi pe tine, colega, să nu-ți pui inele, broşe şi brățări. Îmbracă-te cât mai modest: în loc de pălărioară, leagă-te cu o basma, şi nu lua nici un fel de poşete.

— Dar pentru ce atâtea precauțiuni? se miră Varia. Doar nu ne ducem la nişte sălbatici, ci într-un cartier muncitoresc din capitală.

— Nu e vorba de muncitori, ci de poliție, spuse Krasnuşkin. Ea cultivă prin acele cartiere moravuri sălbatice. Acolo, străzile sunt pline de cârciumi; hoții, escrocii şi tâlharii

mişună în voie. Până şi poliţiştilor le e frică să umble pe acolo răzleți. Orânduirea țaristă face totul ca să-i învețe de tineri pe muncitori cu beția şi cu grosolănia. În loc de şcoală, cârciuma, în loc de cultură, opiul popilor. E o socoteală bine chibzuită: muncitorii să nu aibă posibilitatea de a învăța; muncitorii inculți se vor interesa mai puțin de politică...

Varia şi Krasnuşkin merseră cu tramvaiul până la gara Finlandeză, iar de acolo o luară pe jos prin ulicioarele întunecoase ale cartierului muncitoresc. Varia se poticnea mai mereu prin hârtoape şi medicul o luă de braț.

— Cum or umbla oamenii pe aici fără să-şi frângă picioarele? spuse indignată Zvonariova.

— Şi le frâng, desigur. Numai că pe cine deranjează acest lucru? Dacă un muncitor îşi frânge şi gâtul, cui îi pasă de asta? răspunse Krasnuşkin.

Era în jurul orei opt seara. Din ferestrele caselor de lemn cu etaj se revărsa o lumină tulbure. În dreptul cârciumilor şi bodegilor viu luminate era înghesuială. Dintr-acolo răsunau strigăte învălmăşite şi acorduri stridente de armonică. Părea de necrezut că undeva, aproape, se aflau prospectele Nevski, Liteinîi, Piața Palatului scăldată în lumină.

— Nu ți-e frică să umbli pe aici? întrebă Varia.

— Nu; la lumină mă recunosc oamenii: la nevoie, nu m-ar lăsa fără ajutor, şi împreună cu mine, nici pe tine.

Curând, ajunseră la o casă de bârne cu etaj, destul de mare. Uşa de la intrare era dată de perete. Urcând scara, Krasnuşkin scoase din buzunar o lanternă electrică şi lumină un coridor întunecos, îngust şi murdar. Duhnea a pisici, rufe nespălate şi varză acră.

Doctorul intră cel dintâi pe coridor. Varia se zgribuli, se uită împrejur, şi-l urmă şovăitoare. În întuneric, dădea mereu peste nişte hârdăuri, bănci, cutii. Părea că nu se mai sfârşea coridorul acela. Uşile rămâneau în urmă una după alta, aliniate într-un şir sumbru.

În cele din urmă, Krasnuşkin bătu la una dintre ele. Nu-i răspunse nimeni. Fu nevoit să mai bată de două ori. Uşa se

deschise brusc şi în prag, în lumina tulbure a unei lămpi, apăru o femeie gârbovită.

— Cine naiba mai e? strigă femeia grosolan.

— Eu sunt, Agrafena Feodorovna, doctorul, dădu glas Krasnuşkin.

— Iertați-mă, Ivan Pavlovici, că nu v-am cunoscut numaidecât, rosti femeia şi, deodată, o privi cu atenție pe Varia. Dar cine-i cu dumneavoastră?

— E ajutoarea mea, o felceriță, răspunse Krasnuşkin.

Abia acum, Varia putu să vadă că avea înaintea ei o femeie cu fața suptă, istovită. Numai ochii sclipitori şi mişcările iuți, energice vădeau că nu era bătrână.

— Intrați, Ivan Pavlîci, îi îmbie gazda, făcându-le loc să treacă. Mitrici al meu e rău de tot.

Odaia nu prea mare în care intrară era despărțită în două printr-o perdea. Într-o parte, luminată la mijloc, era o masă. În jurul căreia şedeau şase copii, care de care mai mic. Cei mai răsăriți îi hrăneau pe cei micuți, dându-le să mănânce o zeamă lungă cu lingura. Două femei în vârstă trebăluiau lângă o maşină de gătit, plină de oale şi de cratițe – una gătea, cealaltă aducea mâncarea la masă.

Într-un ungher, pe un pat de lemn, zăcea o bătrână, tuşind aproape necontenit. Lângă ea, şedea un bărbat mai în vârstă, fumând la desperare. Țigara din gura lui răspândea. Împrejur un fum gros care plutea prin odaie în valuri înecăcioase. Zărindu-l pe medic, omul stinse grăbit țigara şi risipi fumul cu mâna.

— De câte ori v-am spus să nu se fumeze înăuntru! rosti Krasnuşkin aspru. Înțelege o dată; aici zac nişte oameni grav bolnavi. Şi fără fumul dumitale, n-au ce respira. Cum nu poți înțelege acest lucru?

— N-au nici ruşine, nici obraz, îl susținu Agrafena Feodorovna. Tot trag şi trag din țigară, n-o mai scot din gură. Dar-ar boala-ntr-înşii! Fac o fumăraie, ca la crâşmă. Duşmani, nu oameni. Numai la ei se gândesc...

În odaie era prea cald. Varia şi medicul îşi scoaseră paltoanele.

— Puneți-vă hainele pe scaun, s-ar putea să se vâre ploşnițele în ele, îi sfătui una dintre femei.

Abia acum observă Varia că pereții fumurii, nevăruiți de multă vreme, erau împestrițați ca de vărsat, de pete negre rămase de pe urma ploşnițelor strivite. Fără să vrea, pe Varia o trecu un fior de scârbă.

— Unde-i Mitrici? întrebă Krasnuşkin.

— Ațipit după perdea. Acolo e mai liniştit decât aici, şi fumul ajunge mai greu acolo, răspunse gazda şi trase perdeaua deoparte...

Pe un pat de lemn scund, învelit cu nişte zdrențe, zăcea un bărbat cu capul mare, între două vârste, cu ochii adânc căzuți în orbite, aprinşi de febră. Perii deşi ai bărbii îi năpădiseră obrajii, iar mustățile lungi îi atârnau în jos, fără vlagă. Printre buzele uscate de călduri i se strecura o respirație hârâitoare. Văzându-l pe Krasnuşkin, bolnavul, înviorat deodată, încercă să se ridice în capul oaselor.

— Stai, rămâi culcat, Mitri, te examinez mai întâi aşa, şi după aceea o să te rog să te întorci, îl opri medicul cu blândețe.

— Dumneaei cine-i? întrebă bolnavul arătând spre Varia.

— E studentă în medicină. Peste un an, va fi şi dânsa medic, răspunse Krasnuşkin.

— Va să zică, tot un ajutor al morții! zâmbi Mitrici.

— Hodoronc-tronc: al morții! Cum, după dumneata eu vreau să te bag în mormânt? întrebă doctorul.

— Ei, pe unii îi lecuiți, iar pe alții îi betejiți, răspunse bolnavul, încruntând sprâncenele.

Sub sprâncene ochii lui, adânc căzuți în orbite, licăreau însă cu căldură, cu blândețe. Câtă speranță, câtă dorință arzătoare de viață era în ei!

Varia se îngrozi de slăbiciunea bolnavului. Pielea uscată, fierbinte îi învelea coastele ieşite în afară, iar pântecul supt scotea şi mai mult în evidență anemierea lui totală.

După ce-l ascultă la piept, cu ajutorul Variei, Krasnuşkin îl ajută să se ridice în capul oaselor şi începu să-i percuteze spatele. Varia repetă examenul după el.

— Diagnoza, colega? întrebă Krasnuşkin.

— Pleurezie exsudativă la pulmonul stâng, răspunse Varia cu certitudine. Se impune rezecţia a două coaste.

— Să ne limităm deocamdată la puncţie, propuse Krasnuşkin. Dacă nu va fi de folos, atunci îl vom opera.

— O, doamne! Ce vorbiţi? exclamă Agrafena Feodorovna privindu-i speriată. Cât oi trăi eu nu vă las să-mi tăiaţi bărbatul. Lecuiţi-l cu prafuri, puneţi-i pahare. Altfel o chemăm pe baba Lepetiha. Ea are ochi sigur – pune omul pe picioare fără cuţit.

— Nu vorbi neîntrebată, Grunea, o repezi bolnavul. Lasă-i pe dumnealor să spună ce au de spus, ca oameni învăţaţi ce-s, iar pe urmă, om chibzui şi noi, om vedea ce-i de făcut.

— Aşadar, ai pleurezie purulentă, repetă Krasnuşkin. Puroiul trebuie dat afară, fie prin puncţie, fie prin operaţie. Altfel nu se poate. Trebuie s-o facem, înţelege-mă, Mitrici.

— Vă mulţumim pentru toate. Sunteţi un om bun. Dumnezeu să vă dea sănătate. Dar nu vă las să-l tăiaţi. Vindecaţi-l fără cuţit. Doar îs destule doftorii pe lume. Puneţi-i pahare... stărui femeia izbucnind în hohote de plâns.

— De ce plângi, Agrafena Feodorovna, o întrebă Krasnuşkin cu blândeţe. Lacrimile nu te scapă de năpastă. Trebuie tratat şi chiar foarte serios. Dacă ne mărginim la prafuri, moartea e la un pas.

— E-eh, Ivan Pavlîci, de murit tot o să murim cu toţii, oftă din greu Mitrici. Atâta numai că unii mor mai curând, iar alţii mai târziu.

— Mare deşteptăciune ai mai spus! O să tot murim. Mai întâi, însă trebuie să trăieşti, uite, să-ţi creşti copiii. Hai, Mitrici, nu te prăpădi cu firea. Gândeşte-te serios. Nu te învăţ, de rău. Ei, deocamdată, rămâi cu bine. Zilele acestea, mai trec pe aici, poate te hotărăşti!

Varia se mira văzând cu câtă simplitate, cât de firesc se purta Ivan Pavlovici cu aceşti oameni. Nici o umbră de silă, nici un fel de ifose. Răbdător, blând şi, lucrul principal, simplu. Argumenta, îmbărbăta, în timp ce mâinile lui percutau bolnavul, îl culcau uşurel, fără a-l face să sufere, îi aranjau perna, îi potriveau pătura. Părea că face toate acestea de la sine, din obişnuinţă.

„Iată un adevărat medic, se gândea Varia. Aşa trebuie să procedezi. Simplu şi cu suflet. Şi, mai ales, câtă răbdare are! Am impresia că niciodată nu voi putea să mă port aşa!”

— Ei, să mergem, colega, o trezi din gânduri glasul lui Ivan Pavlovici.

După ce se îmbrăcă, se mai apropie o dată de Mitrici, puse mâna pe fruntea lui asudată, palidă, îl privi în ochi, şi-i spuse cu blândeţe:

— Ei, curaj, prietene! Şi nu-ţi lăsa nevasta să bocească. Rămâi cu bine!

Trase perdeaua la loc, îşi luă rămas bun de la femeie, şi-i spuse c-o să mai treacă pe acolo curând.

— Nu pot, n-am dreptul să vă las în situaţia aceasta, mă-nţelegi? Trec peste vreo două zile, poate vă hotărâţi.

— Cum doriţi. Noi nu vă chemăm, răspunse femeia printre lacrimi.

— Ivan Pavlovici, de unde ai dumneata atâta tact? îl întrebă Varia, când ieşiră în stradă. Aici, în Vîborg eşti ca la dumneata acasă. Vorbeşti, te porţi atât de firesc, atât de inimos cu ei...

— Varinka dragă, aici nu-i vorba de tact! Eu sunt fecior de ţăran. Şi bunicul meu Zahar a fost la fel cu Mitrici. Atâta doar că acesta moare de oftică în Vîborg, iar acela a murit de foame în satul lui. Nici copilăria mea n-a fost mai fericită ca a acestor copii.

Varia întoarse privirile spre casă şi spuse cu amărăciune:

— Totuşi, ce grozăvie! Să respingi mâna salvatoare; să se condamne singur la moarte...

— Cine-i vinovat de aceasta? Ei? întrebă Krasnuşkin şi privi în direcția în care licăreau luminile oraşului. Vinovați de pieirea lor sunt cei care i-au lăsat în întuneric şi ignoranță. Totuşi, omul acesta va trebui salvat. Gândeşte-te, Varia: are şase copii! Te rog să treci pe-aici mâine în cursul zilei. Dacă se simte mai rău, comunică-mi imediat. Sper că ai să nimereşti. Bolnavul se numeşte Zauşin.

Cele două vizite următoare decurseră mai liniştit. Într-o casă Krasnuşkin, întâmpinat cu bucurie, fu vestit că fetița bolnavă se simțea mai bine.

— Mă temeam să n-aibă difterie: din fericire, a fost o anghină acută, îi explică medicul Variei.

Părinții fetiței îi mulțumiră îndelung, cu căldură, pentru că le salvase fiica şi, când plecară, îi urară mult noroc şi spor în toate.

În casa de alături, Krasnuşkin vizită o tânără femeie care suferea de icter. Bolnava se şi afla în curs de însănătoşire. Doi copii mici se foiau pe lângă ea. Medicul şi Varia fură întâmpinați de un bărbat înalt, cu mâinile mari, înăsprite de muncă.

— Ei, cum stăm? îl întrebă Krasnuşkin.

— Păi, uitați-vă şi dumneavoastră, zâmbi muncitorul, arătând spre nevasta lui. Acum e chiar bine de tot. Aşa-i, Vera?

— Aşa e, Vaniuşa. Femeia dădu din cap, şi-i zâmbi prietenoasă lui Krasnuşkin. Să trăiți, domnule doctor. Nici nu ştiu cum să vă mulțumesc...

Când Krasnuşkin se apropie de ea, femeia, pe neaşteptate, îi luă mâna şi-o duse la buze.

— Ce înseamnă asta? Păi se poate? Doar nu-s nici popă, nici călugăr! protestă medicul şi-şi trase mâna. Asta e datoria mea, să-i ajut pe bolnavi.

— Nu vorbiți aşa! Muncitorul îl privi emoționat. La câți doctori am fost – unul n-a vrut să vină încoace! Ce de bani mi-au cerut! De unde să iei atâția bani? Asta-i datoria lor...

Dumneavoastră aveți inimă, dar ei de loc. Dacă n-ați fi fost dumneavoastră...

— Bine, bine! îl opri Krasnuşkin. Principalul e că lucrurile merg bine.

Se întunecase. Ici colo câte un felinar lumina cu zgârcenie hârtoapele caldarâmului, casele de lemn nevopsite de mult. Cotiră după un colț. Varia dădu cu ochii de o casă cu un cat. Prin ferestrele deschise, viu luminate, se auzeau sunetele unei muzici, voci de oameni beți, cântece.

— Aici e o cârciumă. Să urcăm la etaj. Mai vedem un bolnav şi mergem acasă. Pentru azi, ajunge.

Găsiră toată familia, opt inşi, trei adulți şi cinci copii, adunați într-o odăiță.

În singurul pat din cameră zăcea capul familiei, un om vlăguit de puteri, nespus de slab, cu o sticlă de apă fierbinte pe pântec.

— Ulcer la stomac, şi pe deasupra neglijat de multă vreme. E necesară o intervenție chirurgicală, îi explică Krasnuşkin Variei.

Se apropie de bolnav, şi-l întrebă:

— Ei, cum merge, Ivan Trofimovici?

— Prost, şopti acesta. Când mă apucă durerile, mi se face negru înaintea ochilor! Cu atâta mai scap de ele pe dinafară, cu apă fierbinte, iar pe dinăuntru, cu votcă ardeiată. Beau şi văd că îmi mai slăbeşte durerea, dar nu pot să mănânc nimic, vărs, mi se întoarce rânza pe dos. Domnule doctor, dați-mi ceva prafuri pentru durere.

— I-am dat opiu şi, pentru mare nevoie, prafuri de morfină. Nu se lasă în ruptul capului să i se facă injecții subcutanate. Ciudat om! se teme de înțepătură! îi spuse medicul Variei.

— Trebuie să te internezi în spital, îl sfătui Varia pe bolnav.

— Ca să-l taie doctorii!? protestă cu aprindere o femeie palidă, probabil nevasta bolnavului.

— Ar putea să scape fără operație, numai să aibă o bună îngrijire, hrană potrivită şi asistență medicală, observă Krasnuşkin.

— Las' că ştim noi ce le dă de mâncare la spital! Hăpăie îngrijitoarele totul, şi bolnavii ling farfuriile după ele! răspunse femeia, strâmbându-şi buzele.

— Dar aici? Ce-i dai să mănânce?

— Ce-i dau, asta-i treaba mea, nu iau pe datorie de la nimeni. Treaba dumneavoastră e să-l doftoriciți. Dacă nu vă pricepeți, nu vă apucați, rosti femeia cu voce surdă şi, întocmai ca soția lui Zauşin, adăugă: O să-l caute baba Lepetiha, cu buruieni, că tot atâta folos are ca şi de la dumneavoastră.

Krasnuşkin începu să se îmbrace în tăcere.

— Domnule doctor, nu vă supărați pe toanta mea! îl rugă bolnavul. Vorbeşte anapoda de supărare! O să mă duc şi la spital, numai să fie fără plată că n-am bani. De când zac, am cheltuit pe mâncare tot ce-am avut în casă.

— Ba n-o să te dau doctorilor să te chinuie! se împotrivi nevasta lui categoric. Dacă ți-e dat de la dumnezeu să mori înainte de vreme, barem să mori în patul tău.

— Nu te chinui tu, ci eu! Nu mai pot să rabd! Tu te gândeşti la tine, de durerea mea nici că-ți pasă! o repezi bărbatul ei mânios.

Krasnuşkin rămase o clipă pe gânduri.

— Bine. Am să fac aşa ca să fii internat la spitalul Obuhov, fără plată, îi făgădui el în cele din urmă. La policlinică nu prea cred să te primească.

— Lăsați-mi ceva prafuri contra durerii, domnule doctor, îl rugă bolnavul. Când mă apucă durerile îmi vine să mă dau cu capul de toți pereții.

Varia scoase un praf de morfină. Bolnavul întinse cu lăcomie mâna spre el şi se rugă:

— Mai lăsați-mi câteva, pentru mâine...

— Nu se poate, te obişnuieşti cu morfina, apoi n-o să mai poți trăi fără ea, îl refuză doctorul.

— Vă rog ca pe dumnezeu! Aşa mă mai lasă o clipă durerile! îl imploră bolnavul.

— Internează-te! La spital o să ai câte vrei.

— Mă internez, mă internez, numai lăsați-mi prafurile.

— Mai mult de trei nu-ți dau. Până mâine, îți ajung.

Varia mai scoase două prafuri.

În clipa aceea, de jos, din cârciumă, se auzi un strigăt sălbatic, tropot de picioare, zornăit de farfurii sparte şi urlete ca de fiară.

— Se bat! Să nu taie iar pe careva! mormăi bolnavul agitat.

Toți cei din odaie, oameni mari şi copii, îşi puneau în fugă hainele şi se repezeau afară, pe coridor, să vadă ce se petrecea jos.

— Unde vă duceți, afurisiților? strigă nevasta bolnavului, încercând să oprească copiii, dar aceştia o zbughiră, ca duşi de vânt.

Uşile vecinilor se trânteau. Casa vuia de tropotul picioarelor, al strigătelor de spaimă, totul contopindu-se cu larma din ce în ce mai asurzitoare din cârciumă. Fluierele gardienilor şuierau. Trosni sec un foc de revolver urmat de un altul.

— A, au sosit curcanii. Acu să vezi încăierare! Au să mănânce o mardeală numărul unu! strigă înviorat bolnavul.

— Iată-ne şi asediați, spuse Krasnuşkin zâmbind cu tristețe. Trebuie să aşteptăm până se va sfârşi dandanaua, ca să nu plătim oalele sparte.

— Ei, eu sunt obişnuită cu asediile, observă Varia liniştită.

— Dar la care asediu ați mai fost, domnişoară? o întrebă bolnavul.

— La Arthur. A fost acolo soră de caritate tot timpul cât a ținut asediul, răspunse doctorul în locul Variei.

— Vai, prin ce grozăvii oți fi trecut pe acolo! exclamă nevasta bolnavului plesnindu-şi palmele. Se zice că oamenii, de foame, mâncau şi câini.

— Da, câte n-au fost, răspunse Varia obosită.

Între timp, hărmălaia din cârciumă se mai potolise. Sosise un mare detaşament de gardieni călări. Cartierul fusese încercuit şi începuseră arestări printre cei care provocaseră

scandalul. Copiii care se întorseseră în odaie povesteau pe întrecute ce se întâmplase jos:

— Sunt doi morți: unul tăiat, altuia i-au spart capul cu o piatră. Unuia i-au scos mațele; zace în cârciumă, trage să moară.

— Mai e aici doctorul? întrebă o vecină, ivindu-se în prag. În cârciumă, i-au strivit nasul unui curcan şi pe trei muncitori i-au înjunghiat.

— Toate acestea, din pricina votcii, lua-o-ar dracu s-o ia! spuse bolnavul, încleştând pumnii. Când o să se isprăvească cu blestemăția asta?

— Hai să mergem, colega, să practicăm de astă dată chirurgia, o invită Krasnuşkin pe Varia şi-şi luă rămas bun de la gazde: Pe mâine, prieteni.

— Veniți ceva mai devreme, înainte de a se însera, cât e linişte la cârciumă! le strigă bolnavul din urmă.

Capitolul 22

Lângă cârciumă se strânseseră o mulțime de oameni. Polițiştii încercau să împrăştie lumea, dar nimeni nu se îndepărta, în timp ce Krasnuşkin cobora scara, copiii alergau înaintea lui, strigând pe întrecute:

— Loc! Loc! Vine doftorul! Doftorul!

— Unde-i doctorul? Care e doctorul? întrebă unul dintre polițişti.

— Eu sunt, aveți nevoie de ajutorul meu? întrebă Krasnuşkin, apropiindu-se.

Polițistul îl privi cu îndoială.

— Unde faceți serviciu?

Krasnuşkin îşi indică unitatea de gardă.

— Vă rog, înălțimea-voastră, poftiți în cârciumă, îl invită polițistul, salutând.

Krasnuşkin, însoțit de Varia, îl urmă pe polițist. Acesta îi îmbrâncea pe cei ce căscau gura şi striga:

— Împrăştiați-vă! Faceți loc domnului doctor! îl aşteaptă răniții!

Aproape toate geamurile cârciumii fuseseră sparte, iar uşa de la intrare era smulsă din țâțâni. Podeaua nu se mai vedea sub cioburile de farfurii şi de sticle. Mesele şi tejgheaua masivă fuseseră răsturnate. Doi chelneri măturau la iuțeală podeaua murdară, plină de scuipat.

Răniții fuseseră duşi în odaia de alături. Acolo, la o masă greoaie, şedea grav un comisar de poliție mustăcios. Înaintea lui se aflau mai mulți oameni, cu mâinile legate la spate, păziți de gardieni cu revolverele în mâini. Lângă perete, pe o sofa îmbrăcată în muşama, zăcea un flăcău de vreo douăzeci de ani, oblojit cu cârpe albe, iar lângă el, în fotoliu, un polițist cu manta neagră, plin de sânge pe față. Ambii răniți gemeau greu.

Aflând că sosise medicul, comisarul se ridică de la masă.

— Vă rog frumos, domnule doctor, să-i dați primele ajutoare şi comisarului de poliție Lihin. L-a sluțit unul dintre

ticăloşii ăştia, adăugă pristavul arătând din cap spre arestați.

Medicul luă pansamentul de pe fața polițistului rănit, descoperind o imagine îngrozitoare: tot obrazul stâng al acestuia era o rană, din care sângele curgea şiroaie. Ochiul stâng îi fusese scos, umărul obrazului şi falca de sus erau strivite îngrozitor. Prin falca stâlcită i se vedeau dinții de jos. Limba umflată îi atârna în afară. Rănitul hârâia înecându-se cu sânge.

— Apă caldă, vată, tifon, îi ceru Krasnuşkin Variei şi, asistat de ea, începu să-l panseze pe polițist.

— Ce, eu să crăp până-l oblojeşte pe curcan? întrebă rănitul de pe sofa.

— Ei, chiar dacă-i crăpa, n-o să-i pară rău nimănui! îi spuse grosolan comisarul.

— Ivan Pavlovici, să te ajute altcineva, iar eu să-l pansez pe dânsul, propuse Varia arătând spre flăcău.

— De acord, colega, încuviință Krasnuşkin, şi chemă un polițist, continuând pansarea cu ajutorul acestuia.

Varia se apropie de flăcăul rănit. Acesta încercă să se ridice, dar se lăsă înapoi pe canapea, horcăind. O spumă trandafirie i se ivi pe buze. Varia îşi dădu seama îndată că fusese rănit la plămâni. Îi scoase scurta şi cămaşa, descoperind rana făcută de glonțul care îi străbătuse pieptul, perforându-i plămânul stâng. Trecuse ceva mai sus şi mai la stânga de inimă, provocând o hemoragie abundentă în plămâni.

Varia privi obrazul supt, tânăr, al rănitului care se strâmba de durere. Ochii îi ardeau de febră. Ca să-i abată cât de cât atenția de la durere, Varia îl întrebă din ce cauză se încăieraseră.

— Nu ştiu, răspunse încet flăcăul. Careva, beat, a început să se bată, apoi s-au încăierat cu toții. Curcanii s-au repezit să-i despartă, dar cei din cârciumă au început să zvârle cu pietre. Ei au răspuns cu livolverele. Ăsta, cu mutra stâlcită, a tras drept în mine. Am căzut jos. Ei, şi l-a pocnit careva...

— N-ai voie să vorbeşti atâta, îl opri Varia.

După ce pansă obrazul subcomisarului, Krasnuşkin examina bandajul făcut de Varia.

— Foarte bine, colega, o lăudă el.

Comisarul îl rugă să-l vadă şi pe un alt „golan” arătând cu degetul într-un colț întunecos al odăii, unde zăcea un om, acoperit cu paltonul lui şi cu nişte cârpe.

Doi gardieni dădură zdrențele la o parte şi de sub ele se ivi fața unui tinerel, cu ochii sticloşi înspăimântători. La gât, în partea stângă, avea o rană mortală, făcută de cuțit.

— Şi burta i-a fost spintecată, preciză comisarul, şi ordonă să se dea la o parte paltonul care acoperea cadavrul. Pantalonii, cămaşa, haina, toate erau pline de sânge. Din partea de jos a pântecului şi până la piept se căsca o rană lată.

— L-au măcelărit îngrozitor! rosti Krasnuşkin, străbătut fără să vrea de un fior.

— Asta-i treaba lui Fedka-tâlharul, explică unul dintre arestați. Mortul era un flăcău cumsecade, blajin. O îndrăgise pe Manka Zavidova. Fedka era gelos şi i-a făgăduit că-i scoate mațele, dacă n-o lasă în pace pe Manka. Azi, la încăierare, au dat cu ochii unul de altul, ei, şi Fedka l-a curățat.

— Cum se numeşte mortul? întrebă comisarul.

— Hodunov, munceşte la Arsenal, e ucenic strungar, răspunse careva.

Comisarul dădu ordin să se acopere cadavrul şi-l rugă pe Krasnuşkin să scrie actul de deces.

— Nu pot s-o fac, obiectă acesta. Trebuie să se procedeze la autopsia cadavrului şi să se dreseze procesul verbal de constatare, care să precizeze cauzele morții.

— La ce bun s-o lungim atâta! E limpede pentru oricine de ce a murit omul, mormăi comisarul contrariat.

— Fără asta, nu se poate. Aşa cere legea, răspunse Krasnuşkin şi se îndreptă spre ieşire.

Comisarul ar fi vrut să-l rețină dar, tocmai atunci, sosi ambulanța „Salvării” cu un medic şi doi brancardieri.

— Sunteți buni să vă trimită numai la morți. Pe unde ați umblat? De ce veniți la chemarea poliției abia după o oră? se răsti comisarul la medicul sosit.

— Ia încearcă şi dumneata să mergi în galop cu mârțoagele noastre, mai ales pe caldarâmul ăsta, îl înfruntă medicul de la „Salvare”.

Krasnuşkin şi Varia ieşiră în stradă. Mulțimea nu se risipise încă. Polițiştii păzeau încă la uşi, nelăsând pe nimeni să intre. Krasnuşkin îşi croi anevoie drum prin mulțime. Varia îl urma pas cu pas. Deodată, o fată slăbuță, fardată țipător, ieşi înaintea doctorului. Strângându-şi la piept mâinile tremurătoare, îl întrebă îngrijorată:

— Ce face Petiuşa al meu? Trăieşte, dragul de el?

— A, dumneata eşti va să zică? o întrebă Krasnuşkin privind-o cu dezgust. Faci cu ochiul, ba la unul, ba la altul, şi acum mai întrebi de Petiuşa? A murit, pricepi? L-au căsăpit!

Fata se clătină pe picioare, făcu ochii mari, dădu agitată din mâini:

— Nu, nu! Nu se poate! strigă ea cu glas dogit, înecându-se şi izbucnind în lacrimi.

— Acum verşi lacrimi, dar atunci când te-ai înhăitat cu Fedka-tâlharul ce-ți trecea prin cap, scârnăvie? întrebă furios cineva din mulțime.

— Unde-i târfa? răsună deasupra uliței țipătul sălbatic, plin de durere, al unei femei şi, în aceeaşi clipă, îmbrâncind lumea în lături, o bătrână fără broboadă, cu părul cărunt, se apropie de fată şi o lovi din răsputeri în obraz cu mâna osoasă, lată. Mi-ai dus băiatul la pieire, afurisito! Năpârcă! Fiară râioasă! Fii în veci blestemată!

Bătrâna căuta s-o nimerească pe fată cu pumnul ei osos în ochi, în nas, peste buze, iar aceasta, ferindu-şi ochii cu mâinile, îndura cu resemnare loviturile.

— Dați în ea, în năpârcă! răcnea bătrâna, cu tot mai multă înverşunare.

Femeile, care vedeau totdeauna în prostituate nişte duşmance de moarte, îi răspunseră la chemare. Zeci de

pumni o izbeau pe Manka Zavidova în cap, peste umeri, în piept şi în spate. Una o lovi mai zdravăn şi ea scoase un țipăt ascuțit, prăbuşindu-se pe caldarâm. Sălbăticite de furie, femeile se repeziră s-o calce în picioare.

— Staţi! Ce faceţi?

Krasnuşkin şi Varia se repeziră spre femei, dar nici una nu-i asculta. Totuşi, doctorul se strecură până la fată, încercând s-o apere cu trupul său. Varia fu îmbrâncită cât colo.

— Ce, eşti prietenă cu ea? Cară-te, dacă nu vrei să te snopim în bătăi! o amenință una din furii.

Varia alergă spre gardienii postați lângă cârciumă.

— Săriți, le strigă ea, arătând spre femeile care se înghesuiau în jurul lui Krasnuşkin. Au să-l omoare pe doctor!

— Să nu se amestece în răfuielile dintre femei! îi răspunse nepăsător unul dintre gardieni.

— E medicul regimentului de Gardă! O să răspundeți dacă va fi ucis! strigă Varia cu deznădejde.

Argumentul îşi făcu efectul. Gardienii se repeziră în mulțime şi despărțiră femeile într-o clipă! Fata zăcea pe caldarâm, iar Krasnuşkin era aplecat deasupra ei, fără şapcă şi înghiontit bine.

— Au ucis-o?

Varia se aplecă peste fata bătută şi o cercetă.

Aceasta izbutise să-şi acopere obrazul cu broboada groasă, ferindu-se astfel de lovituri. Când fu ridicată puțin de pe caldarâm gemu slab.

— Are şapte vieți, năpârcă! strigă dezamăgită o femeie.

Încet, încet, Manka îşi veni în fire. O duseră de brațe în cârciumă, unde Varia o examină la iuțeală. Descoperi doar trei plăgi superficiale, o vânătaie mare pe obraz şi numeroase zdrelituri pe corp.

— Oasele sunt tefere, dinții la locul lor, mâinile şi picioarele nevătămate, constată Varia. Ai scăpat ieftin, Zavidova, îi spuse ea fetei.

— Mi-e frică să ies afară... Au să mă omoare... răspunse Manka, tremurând de spaimă.

Krasnuşkin îl rugă pe medicul de la „Salvare” s-o ia în ambulanță.

— De acord! consimți acesta. Totodată, îi cârpim fizionomia, ca s-o facem mai frumoasă.

Îndată ce ambulanța „Salvării” plecă, mulțimea începu să se împrăştie.

— E timpul să mergem şi noi! îi spuse Variei Krasnuşkin, obosit. Azi, colega, am muncit zdravăn. Am făcut practică şi terapeutică şi chirurgicală, iar pe deasupra era cât pe ce să fim bătuți măr. Principalul este că am scăpat cu bine din toate aceste peripeții.

— Da, îmi vuieşte capul de câte mi-au trecut pe dinaintea ochilor, oftă Varia. Abia acum încep să-mi dau seama cât de îngrozitoare este viața în cartierele muncitoreşti...

Capitolul 23

A doua zi, îndată ce se terminară orele de curs la institut, Varia se duse în cartierul Vîborg. Înainte de toate, îl vizită pe Zauşin. Acesta se simțea şi mai rău. Se sufoca şi tot timpul trăgea în piept cu nesaț aerul rece care intra prin ferestruica deschisă.

— Azi ne-a speriat pe toți, se jelui nevasta lui plângând cu suspine. Mereu se înăbuşe. Noaptea n-a închis ochii o clipă. I-am dat o votculiță ca să adoarmă, dar i-a făcut şi mai rău.

Varia îl examină la iuțeală pe bolnav. Era clar că trebuia să i se facă operație de urgență.

— Cel mult într-o oră, mă întorc cu doctorul, făgădui ea când plecă.

… Ferestrele cârciumii se căscau încă fără geamuri. Totul era liniştit şi pustiu. Câțiva oameni făceau rânduială.

Varia urcă cu hotărâre la etaj, la Ivan Trofimovici. În prag o întâmpină nevasta bolnavului, trasă la față, cu ochii plânşi.

— De la miezul nopții, a început să se zvârcolească. A țipat, a gemut, apoi s-a liniştit şi şi-a dat sufletul, se tângui ea îndurerată. Acu zace gătit. Vrem să-l înmormântăm mâine…

Răposatul, îmbrăcat cu grijă, zăcea pe masă, cu bănuți de aramă pe ochi. O bătrână înaltă, slabă, citea lângă el din psaltire, cu glas monoton, fonfăit.

„Poate că la spital mai putea fi salvat”, gândi Varia, amintindu-şi cu câtă sete de viață sclipeau ochii bolnavului în ajun, când îi rugase să-i lase mai multe prafuri de morfină. Un praf rămăsese neatins. Acum, nu mai era necesar nimănui – zăcea pe jos, lângă piciorul patului.

— Ține, spuse Varia întinzându-i văduvei o hârtie de trei ruble. Pentru înmormântare…

Sosi în Şpalernaia cu o jumătate de ceas înaintea orei când doctorul Krasnuşkin începea consultațiile. Aflând în ce stare se afla Zauşin, medicul hotărî să amâne consultațiile şi, luându-şi instrumentele necesare, plecă împreună cu Varia

spre Vîborg. Ajunseră repede la Zauşin. Acum, acesta consimți să i se facă nu numai puncția pleurei, ci şi orice fel de operație.

Exsudatul era dens şi nu se scurgea singur, aşa că trebui extras cu seringa. Bolnavul gemea, mai mult de frică, decât de durere. Femeile priveau îngrozite cum se umplea cu lichid verzui seringa mare. După ce extrase cam un litru de puroi, Krasnuşkin aplică cu îngrijire un leucoplast pe locul puncției şi pansă toracele bolnavului.

— Ei, cum respiri acum? îl întrebă el pe Zauşin.

— Parcă mi s-a luat o piatră de pe piept, răspunse acesta uşurat.

— Vezi? Şi ți-era frică de puncție, voiai să intri în mormânt înainte de vreme, îi aminti Varia.

— Cine poate şti cum e mai bine? Nevasta bolnavului îşi plecă ochii în jos, cu un aer vinovat. Suntem proşti, neluminați.

Krasnuşkin şi Varia erau aşteptați în stradă de o femeie scundă, neliniştită. Bâlbâindu-se tulburată. Îi rugă să-i vadă fiica.

— Are gâlci. Nu mănâncă, nu bea şi răsuflă greu.

Urcară o scară cu trepte ştirbe, până la podul unei case cu etaj. O scăriță îngustă ducea la o odăiță, despărțită în mai multe compartimente. Pe perete atârna o lămpiță cu gaz numărul 5. Aerul era stătut, greu. Frigul pătrundea tăios prin crăpăturile podului.

Pe un cufăr îngust, învelită cu o pătură făcută din petice, zăcea o fetiță de vreo zece-unsprezece ani. Respira răguşit şi tuşea mai tot timpul cu încordare. Krasnuşkin o examină în gât.

— Foarte probabil să fie difterie, spuse el. Trebuie ori izolată, ori dusă la spital. Acum, o s-o vaccinăm şi o să-i luăm frotiu{47} pentru analiză.

Auzind că vor s-o vaccineze, mama fetei se îngălbeni:

— Nu vă las! Şi aşa se chinuie biata copilă, acu s-o mai şi înțepați!

— Dacă n-o vaccinăm poate să moară, o preveni Krasnuşkin.

Femeia încleştase dinții şi nu voia să asculte nimic.

— Ei, atunci, dumneata vei fi de vină, spuse medicul posomorât şi se pregăti de plecare.

Fetița fu apucată de un acces nesfârşit de tuse. Feţişoara ei slabă se învineți, gâtul subțirel i se încordă, iar trupşorul i se zbătea în brațele maică-si de părea că-i venise sfârşitul.

— Fetița mamei, singura mea copiliță, luminița mea dragă! se tângui femeia, îngrozită, strângând-o spasmodic la piept.

Varia se apropie de ea şi-i spuse compătimitor:

— Nu te încăpățâna, nu-ți lăsa copilul să se chinuie. Ai încredere în noi.

— Mai bine pleacă d-aici! îi strigă femeia împingând-o. Nu vă las eu să-mi înțepați copilul cu ace!

Afară cădea lapoviță. Varia şi Krasnuşkin zăboviră o clipă jos, la ieşire. Doctorul îşi îndesă căciula pe cap şi-şi strânse fularul gros în jurul gâtului. Varia îşi ridică gulerul de blană al şubei.

În clipa aceea, sus răsună un țipăt deznădăjduit:

— Staţi! Scăpați-o! Moare!

Krasnuşkin se repezi în sus, pe scară. Varia îl urmă în goană. Fata trăgea să moară: pulsul nu i se mai simțea, un horcăit înspăimântător îi ieşea din gura deschisă. Krasnuşkin îşi înfăşură un deget în vată şi-l vârî adânc în gâtul fetiței, ştergându-i hotărât de pe amigdale pojghița groasă, cenuşie, care îi înfunda traheea. Varia îi turnă numaidecât camfor.

Mama fetiței, albă ca varul, stătea la fereastră, cu răsuflarea tăiată, şi nu-şi mai lua ochii larg deschişi, deznădăjduiți, de la mâinile lui Krasnuşkin. Clipele se scurgeau. Fetița se simțea mai bine. Îşi venise în fire şi, căutând-o cu ochii pe maică-sa, îi zâmbi slab.

— Noroc că am fost pe aproape, spuse Varia..

— Înțelege odată: fetița trebuie vaccinată. Altfel, vezi şi dumneata ce nenorocire se poate întâmpla. Doar eşti mama ei..., îi spuse medicul femeii.

— Faceți ce vreți, numai s-o scăpați, răspunse aceasta cu încredere şi cu o caldă recunoştință în glas.

Lăsând-o pe Varia lângă bolnavă, Krasnuşkin plecă spre cea mai apropiată farmacie, după vaccin.

— Câți oameni locuiesc aici? întrebă Varia, privind strâmtoarea din odăiță.

— Câte o familie în fiecare despărțitură, răspunse mama fetei. În totul vreo paisprezece suflete – şase oameni mari şi opt copii.

Din cele ce-i spuse femeia, Varia trase concluzia că ceilalți copii se învârteau toată ziua pe lângă bolnavă, căutau s-o distreze, îi dădeau jucării, împărțeau dulciurile cu ea. Cei mari, fiecare în felul lui, îşi arătau şi ei grija față de fetița bolnavă. Până şi cei mai pătimaşi fumători, în ultimele două zile, nu mai fumau în despărțituri, ieşind cu țigările pe scară, ori afară.

— Boala fiicei dumitale e foarte molipsitoare, mai ales pentru copiii mici, o preveni Varia pe femeie. Să nu laşi pe nimeni să se apropie de ea. Fereşte-i şi dumneata cât poți: nu lua alți copii în brațe şi nu atinge lucrurile altora.

— Ei, cum poți să-i fereşti, în strâmtoarea asta? oftă femeia. Trăim înghesuiți, bolim la fel şi murim tot aşa, adăugă ea cu amărăciune.

Varia îşi dădea seama că fetița trebuia internată imediat într-un spital, dar acest lucru era foarte greu. Numărul paturilor rezervate copiilor în spitale era neînsemnat, neputând satisface nevoile nici măcar pentru a suta parte din copiii bolnavi. De aceea, cei mai mulți zăceau acasă. Acasă... Varia vedea acum cu ochii ei ce îngrijire puteau avea acolo...

Krasnuşkin se întoarse repede şi-o vaccină pe bolnavă cu ser antidifteric. Fetița suportă totul cu răbdare, ca un om mare. Din când în când, îşi privea mama cu ochi serioşi, fără nici o umbră de zâmbet.

— Rabdă, rabdă, sărmănica mea, o îmbărbăta maică-sa zâmbindu-i printre lacrimi. Oamenii milostivi te-au scăpat de la moarte şi acum dacă o da Dumnezeu, te faci bine curând.

...Seara târziu, după ce-i lăsară bolnavei medicamentele necesare, Krasnuşkin şi Varia coborâră în sfârşit, în stradă. Geruia uşor. Secera îngustă, argintie, a lunii, plutea printre norii răzleți. Fulgi mărunți de zăpadă se roteau încet în văzduh.

— Tare mi-e frică să n-o contaminez pe Nadiuşka, spuse Varia îngrijorată. Am impresia că mişună pe mine miliarde de microbi de difterie.

— Ei, colega, asta-i meseria noastră! răspunse Krasnuşkin. În mod obişnuit, medicul se gândeşte nu atât la el cât la salvarea bolnavului. Ne expunem frecvent la riscuri. Altfel nu se poate. Acasă caută să-ți dezinfectezi hainele cât mai bine, spală-te imediat şi schimbă-te. Toate acestea sunt mijloace profilactice absolut indispensabile.

— N-o să mă fac niciodată internistă şi nici n-o să mă specializez în boli contagioase, spuse Varia cu hotărâre. Chirurgia e curată şi nu prezintă pericole.

— O, da: e curată, dar pericole prezintă. Uiți de chirurgia fenomenelor purulente, colega, aminti Krasnuşkin. Ehei, e departe de a fi atât de scutită de primejdii, cum o crezi. O tăietură cât de mică în cursul unei operații poate oricând să provoace infecții şi chiar moartea.

— Hai, nu mă mai speria! zâmbi Varia. Totuşi am să rămân credincioasă chirurgiei.

Când ajunse acasă, Varia fu luată la rost de Serghei Vladimirovici pentru întâia oară:

— În ultimul timp, ți-ai abandonat cu totul familia, o dojeni el. Eşti obosită, nu dormi, nu mănânci ca lumea. Uită-te în oglindă! Ai slăbit, eşti trasă la față...

— Nu te supăra, Seriojenka, răspunse Varia sărutându-l. Când vezi în jurul tău atâtea dureri şi suferințe omeneşti, fără să vrei uiți de tine. De-ai vedea cum se chinuie oamenii

săraci! E îngrozitor! Mizerie, murdărie, boli... Şi copiii. Ca să poată trăi, micuții au nevoie de soare, de aer, de mâncare, de haine călduroase. Şi n-au nimic din toate acestea. Înțelegi? Nimic. Sunt palizi, plăpânzi, cu mânuțe subțiri. Dar ochii lor, ca de oameni mari, care înțeleg totul... E groaznic! Şi tu mai spui: „Ai slăbit, eşti trasă la față”... Ce importanță mai are asta?

Capitolul 24

Pe Varia o pasiona tot mai mult practica medicală, fiind atrasă irezistibil spre Vîborg, spre oamenii suferinzi. Dispunea de prea puțin timp. Lipsea tot mai des de la cursuri. În sala de disecții, o interesa acum, mai cu seamă, cadavrele oamenilor morți de bolile cu care avea de-a face la pacienții ei din Vîborg.

Îi rămânea foarte puțin timp pentru studiu. Abia izbutea să frunzărească manualele voluminoase, concentrându-şi atenția, în primul rând, asupra capitolelor care tratau cazurile pe care le întâlnea atât de adesea în activitatea ei practică. De multe ori punea profesorilor întrebări uimitoare, de care, după programa analitică a anului IV, nu putuse încă să ia cunoştință.

— Dumneata, colega, vrei să cuprinzi dintr-o dată cu mintea necuprinsul, îi spuse într-o zi un savant cu părul alb care preda la institut cursul de neuropatologie. Bagă de seamă: cunoştințele profunde nu se dobândesc prin asalt. Se impune un sistem, o consecvență riguroasă.

— Dar dacă răspunsul dumneavoastră mă poate ajuta să salvez un bolnav de la moarte? întrebă Varia. Cum, nu putem renunța la sistem când e vorba de salvarea unui om?

— A, dumneata ai şi început să tratezi bolnavi? întrebă mirat profesorul. Nu crezi că e cam devreme? Pentru aceasta există medici!

— Vai, nu toți medicii consimt să trateze pacienții fără bani, răspunse Varia.

Un timp, la institut nu se aflase că Varia făcea practică. Nu vorbea despre aceasta nici cu Iudith. Încet, încet, dintr-o vorbă sau alta, ea înțelese însă acest lucru.

— Nu s-ar putea să lucrez şi eu undeva? o întrebă o dată Iudith. Chiar şi cel mai mic câştig mi-ar fi de un mare ajutor.

— Iudi dragă, dar nu mă plăteşte nimeni cu nimic pentru munca mea, o dezamăgi Varia. Dimpotrivă, adeseori cheltuiesc din banii mei pentru bolnavi.

— Bani, bineînțeles, n-am. Dar dacă aş putea să te ajut, aş face-o cu plăcere, spuse colega ei.

Într-o zi, o rugă pe Varia s-o ia cu ea în vizite la bolnavi.

Era în decembrie. Vremea stăruia mohorâtă, umedă. Nu se lăsase încă gerul, ca de obicei la Petersburg. Un vânt vijelios bătea în rafale dinspre golf, gonind nori joşi, destrămați, şi aducând burniță şi lapoviță. Pe străzi clipoceau şuvoaiele adunate din apa de ploaie, umplând gropile. Oamenii, cu căciulile îndesate pe cap şi cu gulerele paltoanelor ridicate, păşeau grăbiți pe trotuarele ude, zgribuliți de frig, fără să se oprească.

Iudith şi Varia lipăiau prin băltoacele dintr-o ulicioară care dădea în prospectul Samsonievski, când, deodată, fură oprite de o tinerică firavă, dar drăguță, încotoşmănată cu o broboadă înflorată.

— Nu mă mai cunoaşteți, domnişoară? o întrebă ea pe Varia. Eu sunt Manka Zavidova... Vă aduceți aminte? M-ați scăpat de bătaie, acolo, lângă cârciumă...

— A, mi-aduc aminte, răspunse Varia şi, privind-o cu curiozitate, adăugă: Mă bucur că te-ai făcut bine.

— Da, din păcate m-am făcut bine! rosti fata cu tristețe. Cât am fost bolnavă, m-au lăsat în pace, dar acum, când m-am făcut bine, iar îmi dau ghes bărbații. Vrei, nu vrei, trebuie să te duci la petrecere cu ei, afurisiți să fie! Deodată, glasul îi tremură. Domnişoară, găsiți-mi de lucru undeva. Vreau să trăiesc de acu încolo o viață cinstită, să mă las de trecut... de toate scârnăviile.

— Şi ce ai vrea să faci? întrebă Varia.

— Orice... fie şi munca cea mai de rând... numai să scap din mocirla asta! răspunse Zavidova cu deznădejde în glas.

— Ai vrea să intri la Arsenal?

— Dar cine să mă primească acolo?

— Am să vorbesc cu soțul meu, îi făgădui Varia. Du-te mâine dimineața la Arsenal şi întreabă de inginerul Zvonariov.

— A, e bărbatul dumneavoastră? exclamă tânăra cu o licărire de speranță în suflet. Muncitorii țin la dumnealui. Am auzit de dânsul de la văduva Martianova. A băgat-o îngrijitoare la Arsenal şi i-a dat şi o leafă bună. Se roagă tot timpul lui Dumnezeu pentru dânsul.

— Nu ştii cumva unde stă familia Hriucikin? o întrebă Varia, ca să schimbe vorba.

— Ceva mai încolo, răspunse fata. Poftiți, vă arăt eu.

Krasnuşkin o rugase pe Varia să facă o vizită la familia Hriucikin, care locuia într-o clădire mare de zid cu trei caturi, semănând cu o cazarmă. Zavidova le conduse, pe Varia şi pe Iudith, sus, la etajul doi, pe o scară de fier îngustă. Clădirea era străbătută de la un cap la altul de un coridor lung, în care dădeau pe dreapta şi pe stânga uşile locuințelor. Luminat doar de două becuri firave, coridorul era cufundat în semiîntuneric, numerele de pe uşi abia putându-se desluşi.

— Numărul o sută treizeci şi doi pe stânga, spuse Zavidova. Eu nu intru la ei... fiul lor cel mare îmi cam dă târcoale, iar ei sunt oameni aşezați, serioşi, nu le plac fete d-alde mine...

Luându-şi rămas bun de la Varia şi de la Iudith, Manka se întoarse şi începu să coboare scara, tropăind des cu tocurile cizmulițelor pe treptele de fier.

Familia Hriucikin ocupa două camere nu prea mari, dar luminoase, curate. Locuința lor, bine îngrijită, cu perdele de dantelă la ferestre şi cu reproduceri de tablouri în ulei pe pereți era plăcută la vedere, primitoare.

În pat zăcea un băiețel de vreo cinci-şase ani, chinuit de accese spasmodice de tuse convulsivă. O bătrânică firavă, colilie, şedea pe scaun lângă pat. Când băiatul începea să tuşească, ea îi sprijinea capul cu mâinile şi repeta cu duioşie:

— Linişteşte-te, luminița mea. Bolnăviorul nostru drag...

Zărindu-le pe cele două tinere necunoscute în prag, bătrânica se apropie de ele şi le întrebă încetişor:

— Pe cine căutați, domnişoarelor?

— Venim din partea doctorului Krasnuşkin, răspunse Varia. Am trecut să vedem cum se simte bolnavul.

— Nepoțelul meu se chinuie mereu! răspunse bătrânica ştergându-şi o lacrimă. Mai ales, noaptea e greu. Abia închide ochişorii şi iar îl apucă tusea. I-am tot dat siropul pe care ni l-a lăsat domnul doctor... dar nu prea îi e de folos.

— Principalul e să aerisiți cât mai des camera şi să hrăniți bine băiatul, spuse Varia, aplecându-se spre copil.

Chipul necunoscut atrase îndată atenția băiatului. El privi atent şalul alb al Variei şi întinse mâna spre el. Varia îl ascultă la piept. Boala era în declin, nemaiprezentând nici un pericol deosebit. Varia lăsă nişte prafuri pentru calmarea tusei şi explică cum trebuiau luate.

Bătrânica îi întinse jenată câțiva bănuți de argint şi spuse înclinându-se:

— Nu ne luați în nume de rău. Dăm atâta cât putem şi noi din sărăcia noastră.

— Nu, nu, bunicuțo, nu iau nici un ban! spuse Varia împingându-i mâna înapoi. Noi, doctorul şi cu mine, tratăm bolnavii gratuit.

— Nu ne supărați: deşi săraci, nu suntem cerşetori, stărui bătrâna. Fiul meu, cât de cât, e vânzător de prăvălie.

— Nu! se opuse Varia categoric. Mai bine, cu banii aceştia ia-i ceva bun de mâncare băiatului.

— Zău, nu pricep deloc ce fel de oameni sunteți dumneavoastră, dumneata şi domnul doctor, exclamă bătrânica ridicând din umeri. Ei, atunci beți măcar un ceai.

— N-avem timp, bunicuțo, spuse Varia.

Vestea „doctorilor fără plată" de la familia Hriucikin străbătu într-o clipă toată casa, aşa că Varia şi Iudith mai fură chemate în alte câteva locuințe. Acum şi Iudith lua parte activă la examinarea şi consultarea bolnavilor.

Nu mai întâlneau locuințe ca la Hriucikin. Peste tot era sărăcie zguduitoare, înghesuială şi tristețe.

— N-aş putea să trăiesc în asemenea condiții, îi spuse Varia Iudithei, când, în sfârşit, ieşiră din casă.

— Ah, Varia, tu nu ştii ce înseamnă mizeria, cum îl frânge pe om, cum îl umileşte şi-i ucide mândria, observă Iudith cu

amărăciune. Eu am văzut multe încă din copilărie. Noi, evreii, o ducem deosebit de greu. De-ai vedea cum trăiesc săracii din Vilna! Nu îndrăznesc nici măcar să viseze o asistență medicală. Prin cocioabele lor se iveşte, o dată pe an, un felcer cherchelit. Şi pentru ce crezi? Ca să strângă bacşişuri. Şi de unde să facă rost de bani un evreu sărac, căruia nu-i ajung banii nici de mâncare? Totuşi, trebuie să dea, altfel, se pomeneşte cu un proces verbal prin care locuința lui e declarată insalubră şi atunci rămâne fără ea.

— Şi cine tratează bolnavii? întrebă Varia.

— Babele, cantorii şi rabinii, răspunse Iudith. Avem şi nişte țadekini, un fel de sfinți tămăduitori, ca la creştini. Acolo stăpânesc cu adevărat întunericul şi deznădejdea! Şi aşa, zi de zi, de la naştere până la moarte. Iată de ce vreau să mă fac medic, eu, Iudith, o evreică din Vilna, săracă lipită pământului. Pentru tine e simplu – eşti fată de general – de ce să nu te faci medic? Pe când eu... A, pentru mine e cu totul altceva. Crezi că nu-i aşa?

— Desigur, Iudi, te înțeleg şi doresc să-ți vezi visul împlinit. Dar şi eu visez să ajung medic. De mi s-ar împlini şi mie acest vis.

Capitolul 25

Varia îşi dădea colocviul la chirurgia clinică. Cunoştea materia. Întrebată însă de anumite amănunte, se încurcă. Goremîkin, care asista la colocviu, nu scăpă prilejul de a se lega numaidecât de ea şi, printr-un şir de întrebări cazuistice, o derută făcând-o să se încurce în explicații.

— Doamnă Zvonariova, dumneata prea te pasionezi pentru terapie. Va trebui să te prezinți din nou la colocviu, glăsui examinatorul.

— Dacă nu mi-ar fi făcut şicane profesorul Goremîkin, începu Varia, ca să se dezvinovățească, dar examinatorul o întrerupse.

— Nimeni n-a făcut şicane. Doamnă Zvonariova, te chem la ordine!

— Ați face mai bine să-l chemați pe Goremîkin la ordine! replică Varia cu insolență. Îmi voi da silința să nu-i rămân îndatorată, adăugă ea pe un ton şi mai ridicat.

Examinatorul se încruntă şi protestă contrariat:

— Doamnă Zvonariova, nu te afli la bâlci, ci la examen, la institutul de medicină. Un asemenea ton, aici, e absolut deplasat...

Scoasă din sărite, Varia aruncă pe masă programa şi părăsi sala. Mai întâi se gândi să-l reclame pe Goremîkin la rectorul institutului, dar după ce reflectă puțin, hotărî ca mai întâi să se sfătuiască cu Serghei Vladimirovici. În acest scop, plecă glonț spre Arsenal.

Zvonariov îi ascultă lamentările, dar, în loc s-o asigure de compasiunea lui, o sfătui să renunțe la vizitele în cartierele muncitoreşti.

— Din cauza activității tale practice n-ai când să te prepari ca lumea pentru colocvii, argumentă el. Într-adevăr, e o ruşine: un viitor chirurg să cadă la chirurgie!

— Frumos m-ai consolat, n-am ce zice! exclama Varia ridicând cu ciudă din umeri.

Şi, fulgerându-l cu o privire ostilă, plecă.

Cutreieră pe străzi până i se urî şi în sfârşit se abătu pe la Krasnuşkini. Ivan Pavlovici nu era acasă. Aşteptându-l, Varia începu să i se plângă Katiei de soarta ei tristă, de Goremîkin, de Serghei, şi, deodată, năpăditǎ de un val de ciudă împotriva întregii lumi, izbucni chiar în plâns. Krasnuşkin o găsi cu lacrimi în ochi.

— Ia te uită – un chirurg care plânge! exclamă el, bătând din palme. Un tablou demn de un mare pictor! O operație nereuşită! Un diagnostic eronat? O rețetă greşită?

— Nu; doar insucces la un colocviu, răspunse Katia.

— Ei, asta-i bună! rosti doctorul izbucnind în râs. Cum aşa, Varinka, ai să verşi torente de lacrimi la orice eşec? Ei, ia spune cum ai căzut cu succes?

Varia repetă cu de-amănuntul trista ei poveste.

— Iar Goremîkin, zici? întrebă Krasnuşkin şi rămase o clipă pe gânduri. Da, după toate cele, pare un individ veninos, ranchiunos. Dar poate că, într-adevăr, nu cunoşti temeinic materia?

— Am citit cam puțin, răspunse Varia.

— Ai citit, ori ai studiat?

— Am citit…

— Ei, trebuie să studiezi! rosti medicul, sentențios. Atunci poți să-i dai un bobârnac lui Goremîkin.

— Dă-l naibii de Goremîkin, se strâmbă Varia. M-am săturat de el, ca de mere acre. Mai bine, hai în Vîborg, la bolnavii noştri.

— Nu, am să mă duc singur, declară Krasnuşkin. Mai întâi, nervii tăi au fost puşi la prea mare încercare azi şi un medic indispus nu mai e medic. În al doilea rând, trebuie să te pregăteşti ca lumea pentru a da din nou colocviul.

Varia nu mai încercă să protesteze.

Din ziua aceea, vizitele ei în Vîborg încetară. Studia cu înverşunare tratate, planşe, lucra de zor în sala de disecții. Uneori, rămânea câte o zi întreagă în policlinici. Mirosea a narcoze, iodoform şi alte izuri de spital.

Trecu o lună. În sfârşit era perfect înarmată, gata să lupte cu îndârjire pentru cunoştinţele ei. Dar n-avu ocazia să dea din nou colocviul.

Aceasta se întâmplă din cauza Iudithei Blumfeld.

Ca şi până atunci, Varia era prietenă cu ea, adeseori lucrând împreună. Lucrările de clinică ale studentelor erau conduse tot de Goremîkin. Împotriva şicanelor acestuia, Varia găsea replici tăioase, ba chiar insolente. Studentele şi chiar Goremîkin se obişnuiseră cu asemenea altercaţii. Pe cât se părea, profesorului îi făcea o mare plăcere s-o sâcâie pe Varia cu observaţiile lui.

Într-o zi, oprindu-se lângă Blumfeld, Goremîkin îi făcu o observaţie severă pentru înfăţişarea ei neîngrijită, apoi, se apropie de Varia.

— Medicina cere, înainte de orice, curăţenie şi îngrijire, rosti el cu glas tare, adresându-se parcă tuturor. Orice medic trebuie să ţină minte acest lucru care are o importanţă deosebită pentru chirurg. Puturoase, de felul acestei ovreici jegoase, el dădu din cap spre Iudith, sunt insuportabile.

Adânc ofensată, Iudith se aprinse la faţă şi, acoperindu-şi ochii cu mâinile, izbucni în plâns.

Studentele încetaseră lucrul, uitându-se ba la profesor, ba la colega lor, unele indignate, altele maliţioase.

Varia îşi zvârli bisturiul pe masă şi, palidă de furie, se apropie de Goremîkin.

— Fiţi bun şi cereţi-i imediat scuze studentei Blumfeld! îl somă ea cu glas surd.

Profesorul îşi arcui sprâncenele disprepuitor, o măsură cu privirea de sus până jos şi strecură printre dinţi:

— Doamnă Zvonariova, îţi recomand să nu-ţi pierzi simţul măsurii! Atitudinea dumitale este, cel puţin, impertinentă.

Varia îşi simţi sângele năvălind în obraji. Chipurile studentelor şi al lui Goremîkin se contopiră înaintea ei în nişte pete gălbui, informe. Furia o înăbuşea, o făcea să se cutremure, parcă ar fi fost scuturată de febră. Auzea undeva alături suspinele înăbuşite ale Iudithei.

— Eşti un mitocan! rosti Varia încet. Auzi? Eşti un mitocan! repetă ea mai tare şi, aproape fără a-şi da seama, făcu un pas înainte şi-l pălmui din răsputeri. Profesorul tresări şi se clătină pe picioare. *Pince-nez*-ul îi sări de pe nas şi se făcu țăndări pe pardoseala de ciment. Cu mâna pe obrazul lovit, îngustându-şi ochii miopi, ieşi grăbit din sala de disecții.

Îndată ce uşa se trânti zgomotos în urma lui, toate studentele începură să comenteze care mai de care cele întâmplate. Unele o dezaprobau cu glas tare pe Varia învinuind-o de grosolănie, altele, dimpotrivă, îi admirau curajul. Iudith o privea speriată printre lacrimi, îngăimând deznădăjduită:

— Vai, ce ai făcut? Acum vom fi eliminate din institut, şi dumneata, şi eu. Ce ți-a venit să aperi o evreică? Sunt o jidoavcă jegoasă! Ei şi?... Pe noi, evreii, nu numai că ne jignesc, ci ne şi bat. Ne-am obişnuit cu asta...

— Să-ți fie ruşine, Iudi! o dojeni Varia punându-i mâna pe umăr. Cum poți să te umileşti astfel!? N-ai grijă, pe tine nu te amenință nimic. Răspund eu pentru toate. Numai eu! repetă ea şi, deodată, ca şi când s-ar fi trezit dintr-un vis urât, îşi dădu seama ce năpastă cumplită o lovise.

Pe neaşteptate, apărând demnitatea omenească a prietenei sale, îşi dăduse peste cap toate planurile de viitor. Visul cel scump de a ajunge medic se năruise. Goremîkin n-avea să moară din palma pe care i-o trăsese ea. Îşi va găsi de lucru la alt institut din capitală sau la orişicare instituție de învățământ superior din provincie. Dar ea, Varia Zvonariova, trebuia să renunțe la studii pentru multă vreme, poate, chiar pentru totdeauna.

Deprimată de aceste gânduri apăsătoare, stătu îndelung nemişcată în fața mesei, fără să vadă, fără să audă ce se petrecea în jurul ei.

— Varia, Varia draga mea, ce ai? Te-ai schimbat de tot la față! auzi ea la ureche vocea consolatoare a Iudithei. Mă duc la Goremîkin, am să-l implor să te ierte!

— Nici prin gând să nu-ți treacă aşa ceva! o struni Varia cu asprime, redobândindu-şi stăpânirea de sine. Totul să rămână aşa cum este!

Îşi strânse lucrurile şi le puse în trusă.

— Studenta Zvonariova, la secretariat! strigă careva din uşă.

Varia îşi roti privirea de jur împrejur prin sala de disecție, se uită la colegele ei, îi făcu Iudithei un semn de îmbărbătare din cap şi, cu fruntea sus, mândră, porni cu păşi fermi spre ieşire.

Capitolul 26

Varia se zbuciuma cumplit, mai mult ca niciodată. Spaima din sufletul ei făcea loc concluziei că nu mai avea nici o ieşire. Deznădejdea se preschimba în furie. Simțea că se sufocă, ar fi vrut să iasă valvârtej, plângând, pe uşile institutului şi să fugă pe străzi, fără să se mai uite îndărăt. Îşi dădea seama că firea ei aprinsă, isprava ei donchihotească, pălmuirea unui profesor, vor aduce după sine consecințe neplăcute, şi nu numai pentru ea. Numele ei va circula pe toate buzele, isprava ei va fi comentată în fel şi chip, lucru în sine destul de neplăcut nu numai pentru ea, dar şi pentru generalul Belîi, şi pentru Serghei Vladimirovici.

Gândindu-se la aceasta, Varia se ocăra pe sine de zor, imaginându-şi înfioratã cum aveau s-o întâmpine tatăl şi mama ei. Vor pricepe oare ce se petrecuse în sufletul ei atunci când îl pălmuise pe Goremîkin? Doar palma aceea nu fusese doar o pedeapsă pentru ofensa adusă Iudithei! Prin palma aceea, prin ieşirea ei față de Goremîkin, care o provocase, răbufnise toată amărăciunea, toată ura care i se strânsese în suflet. Ar fi putut să se stăpânească atunci? Da, desigur! Dar o astfel de supunere umilitoare nu era în firea ei.

Nu: orice s-ar întâmpla, chiar cu riscul de a fi eliminată din institut, fie ce-o fi, dar nu-şi putea pleca fruntea, cel puțin acolo, între pereții institutului, nu putea îngădui nimănui să-i frângă voința. Era încredințată că Goremîkin îşi primise dreapta pedeapsă şi, dacă s-ar fi întâmplat să-l întâlnească din nou, i-ar mai fi dat o palmă, tot atât de răsunătoare.

„Numai să nu mă umilesc, să nu aibă nimeni motive de bucurie veninoasă”, îşi repeta Varia în gând, şi această autosugestie o ajuta să ascundă de ochii altora zbuciumul ei lăuntric, furtuna ce-i clocotea în suflet.

La secretariat îi fură restituite actele, împreună cu decizia rectorului prin care se dispunea eliminarea ei din institut, fără dreptul de a se înscrie în nici o altă instituție de învățământ superior. Varia primi această comunicare drept

ceva firesc şi ceru să i se elibereze o adeverinţă pentru toate colocviile date în primii trei ani de studii şi semestrul întâi al anului IV.

— Spre regretul meu, nu sunt autorizat să vă eliberez o asemenea adeverinţă, răspunse, dându-şi braţele în lături, secretarul, un bătrânel uscăţiv, chel, cu ochii bulbucaţi.

— Totuşi eu insist asupra acestui lucru! repetă Varia cu încăpăţânare.

— Nu sunt autorizat s-o fac! răspunse bătrânul ţuguindu-şi buzele, cu un aer maliţios.

Varia începu din nou să clocotească de mânie, celelalte simţăminte dispărând pentru o clipă din mintea ei. Aruncă spre secretar o privire dispreţuitoare, cât pe aici să-l facă nătărău chel, şi se repezi ca o vijelie de-a dreptul la rectorul institutului. Veniaminov n-o primi. Atunci Varia intră fără voie în cabinetul lui, unde îl găsi şi pe Goremîkin.

— Te rog să ieşi imediat! o somă Veniaminov. N-am intenţia să stau de vorbă cu dumneata!

Varia, netulburată, se apropie de masa lui şi-l rugă să-i elibereze o adeverinţă prin care să se ateste că a absolvit trei ani de studii.

— Înţelege odată! Nu mai ai nevoie de nici o adeverinţă – rosti rectorul cu ciudă. Şi aşa nu-ţi mai poţi continua studiile nicăieri, pe întreg teritoriul Imperiului Rus.

— Voi avea nevoie de adeverinţă ca să ocup un post, spuse Varia calmă.

— Cu acel prilej, se va cere avizul institutului, iar acesta, fără doar şi poate, va fi negativ, declară Veniaminov.

Varia se lăsă în fotoliu.

— Nu voi pleca de aici până nu voi obţine adeverinţa de care am nevoie! rosti ea cu hotărâre.

— Aceasta-i o insolenţă nemaipomenită, protestă Veniaminov, uluit, sufocat de indignare, şi-şi duse mâna stângă la inimă.

— N-ar fi cazul să telefonăm la poliţie? întrebă Goremîkin.

Varia îl fulgeră cu o privire ironică, batjocoritoare, şi întoarse din nou ochii spre rector.

— Dați-mi adeverința şi vă las imediat în pace.

Veniaminov chemă secretarul şi arătă cu degetul spre Varia:

— Eliberează-i adeverința!

— Dar chiar dumneavoastră mi-ați dat dispoziție..., începu secretarul, mirat.

— Ti-am spus: eliberează-i-o! repetă Veniaminov sever. Du-te.

— Vă mulțumesc, domnule rector.

Varia se înclină şi-l urmă pe secretar.

Odată ajunsă acasă, nu-şi mai află locul. Lucrul îi cădea din mâini. Orice fleac o irita. La un moment dat, se apucă să-şi aranjeze manualele, de care, acum, nu mai avea nevoie, apoi, le zvârli cât colo cu ciudă. Până şi micuța Nadiuşka, cu care, de obicei, îi plăcea atât de mult să se joace, acum nu făcea decât s-o enerveze.

În ziua aceea, timpul se scurse deosebit de încet. Variei i se părea că Serghei Vladimirovici întârzia dinadins la serviciu.

— Probabil că s-a abătut pe undeva, ca să tăifăsuiască, şi nici nu-i trece prin cap că eu îl aştept nerăbdătoare, rosti ea tare, cu ciudă.

Se gândi cât de mâhnit va fi Serghei atunci când va afla că fusese eliminată. „El e de vină. Trebuia să-l repeadă mai energic pe Goremîkin, ca să nu mai îndrăznească să se lege nici de mine, nici de prietenele mele. Ivan Pavlovici n-ar fi îngăduit s-o nedreptățească cineva pe Katia, dar Serghei e moale..”

Cu cât se gândea mai mult la cele petrecute, cu atât mai mulți vinovați descoperea, în afară de ea.

Când, în sfârşit, Zvonariov sosi, îşi dădu seama numaidecât, după aerul indispus al Variei, că i se întâmplase ceva.

— Ce te-a supărat aşa, Varinka? o întrebă el neliniştit.

— M-au dat afară din institut pentru că l-am pălmuit pe Goremîkin! răspunse Varia pe nerăsuflate.

— Cum, iar a încercat să-ți facă curte? o întrebă Serghei Vladimirovici.

— A, numai să fi încercat! Atunci i-aş fi sucit gâtul.

Şi Varia îi povesti tot ce se întâmplase la institut.

După ce o ascultă, Zvonariov rămase tăcut, gândindu-se la toate urmările posibile.

Fără îndoială, era un caz grav: vinovații de asemenea fapte erau eliminați din institut, fără dreptul de a se reînscrie în altă parte. Nu le mai rămânea decât să plece în străinătate, să-şi completeze acolo studiile. Părea că şi Varia trebuia să plece din Rusia, măcar pentru un timp oarecare. Toate aceste întâmplări neaşteptate erau desigur destul de neplăcute, dar câtuşi de puțin catastrofale. În schimb, profesorul, pălmuit, fără îndoială că va trebui să părăsească imediat institutul, ba chiar şi Petersburgul.

— Ei, de ce taci, om nesuferit ce eşti? întrebă Varia zgâlțâindu-l cu ciudă de umăr.

— Totul e destul de neplăcut, dar e o vorbă: după ploaie şi furtună, vine vreme bună! Nu te pierde cu firea, Varinka. Găsim noi o soluție.

Şi-i împărtăşi gândurile lui.

— Ce zici, Serghei, am procedat bine? îl întrebă Varia cu sfială, împotriva obiceiului ei.

— Ei, acum ce să mai vorbim. Faptul e consumat! L-ai pălmuit pe Goremîkin, să-i fie de bine! Nici nu face să-ți mai aminteşti de asta: înseamnă că a meritat. În treacăt fie zis, tu, Varia, eşti ca apa clocotită: opăreşti pe oricine. Acum, trebuie să chibzuim cum să ieşim din încurcătură cu cât mai puține neplăceri. Numai să nu te încondeieze politic! Atunci, în loc de străinătate, ar trebui să iei calea unor locuri mai puțin îndepărtate, răspunse Zvonariov.

— Hai să mergem la tata şi la mama, să le povestim totul, să ne sfătuim şi cu Krasnuşkin, propuse Varia.

Zvonariov se declară de acord, aşa că, după masă, se duseră la Belîi.

Generalul se nelinişti de îndată.

— Varvara, nu-ți dai seama câtuşi de puțin ce faci! o dojeni el supărat. Să loveşti un profesor! Este, înainte de toate, un act huliganic, inadmisibil. Un om cultivat, cu atât mai mult o femeie, nu se comportă astfel. Şi apoi, pe vremurile acestea, orice faptă de asemenea natură poate fi oricând interpretată ca un act terorist, şi atunci te paşte Siberia.

— După lege, ultrajul cu violență se pedepseşte cu amendă până la o sută de ruble, sau cu o lună închisoare, aminti Zvonariov.

— Ei, depinde de persoana celui ultragiat, obiectă generalul. Nu prea cred că se poate scăpa cu o sancțiune atât de uşoară în cazul lovirii unui profesor universitar. Generalul îşi ciupea agitat mustățile lungi şi bătea toba cu degetele în masă. Un incident extrem de neplăcut, extrem de neplăcut... Dacă nu te gândeşti la tine ar fi trebuit măcar pentru noi. Această ispravă aruncă o umbră şi asupra mea: sunt doar tatăl tău. Şi pe Serioja îl aşteaptă destulă bătaie de cap, fără a mai vorbi de necazuri...

Sosi curând şi Krasnuşkin. Aflând ce se întâmplase, se nelinişti şi el.

— Între noi fie vorba, colega, ceea ce s-a întâmplat cadrează pe deplin cu firea ta aprinsă, îi spuse el Variei. În adâncul sufletului, te felicit pentru un act atât de curajos, asta fiindcă acum face parte din domeniul trecutului. Goremîkin se înfipsese zdravăn la institut. Acum, va zbura de acolo în doi timpi şi trei mişcări! Să dobori un ultrareacționar notoriu ca ăsta! Nu, zău, e formidabil! Totuşi, voi pleca de îndată în recunoaştere, ca să aflu ce ecou a avut acest incident în cercurile conducătoare.

— Da, da, dragă, fă tot ce poți! îl rugă Belîi.

Krasnuşkin nu mai rămase la cină, ci plecă numaidecât.

Se înțeleseră ca Varia să doarmă la soții Belîi. Zvonariov se duse acasă. Acolo îl găsi pe şeful unui sector de poliție cu o

citație, prin care Varia era somată să se prezinte a doua zi la guvernatorul general al Petersburgului. Inginerul nu voi să primească citația în lipsa adresantei, invitându-l pe polițist să vină a doua zi dimineața.

Nu mai încăpea îndoială – lucrurile luau o întorsătură serioasă.

Seara târziu, Zvonariov se duse din nou la soții Belîi. Acolo află o veste neplăcută: departamentul poliției primise dispoziția de a o deporta de îndată pe Varia din Petersburg, pe cale administrativă. I se acorda dreptul de a-şi alege domiciliul într-un oraş din Siberia Răsăriteană, în afară de Irkutsk şi Tomsk.

— S-a dispus încadrarea faptei ca infracțiune politică şi sancționarea vinovatei după toată rigoarea legilor, precizează Krasnuşkin. Trebuie să se facă totul, pentru ca lucrurile să nu ajungă până acolo.

Belîi, cu totul indispus, hotărî să ceară a doua zi audiență la ministrul de interne şi la ministrul instrucției publice.

Ziua următoare trecu într-o atmosferă de neliniște, de îngrijorare. Cu toate demersurile lui Belîi, Varia trebui să se prezinte la cancelaria guvernatorului general. Acolo i se comunică dispoziția de deportare în Siberia, ca „element indezirabil”. I se fixă şi termenul de douăzeci şi patru de ore, pentru a-şi face pregătirile de plecare. Varia se zăpăci de tot.

— N-o să mă pot pregăti într-un termen atât de scurt, obiectă ea. Am doar familie.

— Doamnă Zvonariova, dispoziția de deportare vă priveşte pe dumneavoastră personal, nu familia dumneavoastră, răspunse şeful poliției municipale. Pentru dumneavoastră personal termenul de douăzeci şi patru de ore e suficient pentru pregătiri. Dacă nu veți părăsi capitala în acest termen, veți fi arestată şi deportată sub escortă.

Varia, amărâtă, plecă repede spre casă, iar de acolo, împreună cu Serghei, se repezi la tatăl ei. Generalul ceru din nou audiență la ministrul de interne.

Ministrul îl primi nespus de rece.

— Înțeleg situația dumneavoastră dificilă, spuse acesta. Părerea mea e că o parte din vină vă revine şi dumneavoastră. N-ați ştiut să-i educați sentimentul necesar de respect față de superiori, față de orânduirea noastră de stat şi devotamentul față de augustul nostru suveran.

— Excelență, toate acestea n-au nici o legătură cu cazul de față, îl întrerupse Belîi. Doresc să ştiu dacă socotiți cu putință să-mi satisfaceți cererea de amânare a deportării fiicei mele!

— Numai din stimă pentru dumneavoastră, pentru meritele dumneavoastră pe front, cred posibilă amânarea deportării cu douăzeci şi patru de ore, răspunse ministrul cu răceală.

Belîi se ridică, ieşind din cabinet fără a saluta. Se simțea cu totul dezarmat în fața acelor demnitari fără suflet. Întors acasă fără un rezultat satisfăcător, le comunică alor săi răspunsul ministrului.

— Da, e greu să mai poți face ceva, de vreme ce însuşi ministrul a respins această cerere, oftă doctorul. Bineînțeles, ne-am putea adresa presei, sugeră el. Gazetele de stânga ar profita neîntârziat de un asemenea material senzațional, ar stârni vâlvă, ar atrage atenția Dumei de Stat asupra cazului...

— Să devenim obiectul unor dispute răsunătoare şi, pe deasupra, scandaloase? Nu, cu asta nu sunt câtuşi de puțin de acord, refuză Belîi.

— Ce ar fi să-i eliberez Variei un certificat medical de boală? exclamă doctorul. Doar e foarte posibil să se îmbolnăvească în urma unui asemenea şoc moral: scandalul, eliminarea din institut, deportarea...

— Nu prea văd ca poliția să ia în seamă certificatul tău, se îndoi Zvonariov. Fără doar şi poate, s-ar numi o comisie de medici din poliție, pentru examinarea Variei.

— Cu atât mai bine, exclamă Krasnuşkin. Îi cunosc bine pe indivizii aceia. Pentru o hârtie de 25 de ruble sunt în stare să elibereze unui om în viață un act de deces, şi unui mort o adeverință că e perfect sănătos. Fără îndoială că Variei i s-ar pune diagnosticul: neurastenie, isterie, prin urmare, din punct de vedere juridic ar fi considerată parțial iresponsabilă.

— Da, poate că aceasta este cea mai sigură posibilitate pentru a obține amânarea plecării, încuviință Belîi.

Krasnuşkin şi Zvonariov îşi luară asupra lor facerea demersurilor pentru amânarea deportării Variei, până la restabilirea sănătății ei.

Întocmai cum presupusese doctorul, medicii de la poliție se arătară foarte înțelegători şi, fără multă şovăială, eliberară certificatul de boală necesar. Pe temeiul său, deportarea Variei fu amânată cu o lună de zile.

După ce această chestiune fu tranşată, soții Zvonariov începură să discute problema localității în care urma să se ducă Varia. Era iarnă şi ar fi fost riscant să plece cu fetița, încă mică. De asemenea, nu era cazul ca Vasea să întrerupă învățătura tocmai la mijlocul anului şcolar şi nici Zvonariov nu putea să părăsească numaidecât postul de la Arsenal. În cele din urmă, hotărâră ca Varia, însoțită de Serghei, să plece pe la începutul lunii februarie – deocamdată, fără copii. După ce enumerară toate oraşele, se opriră asupra Krasnoiarsk-ului.

Urma ca spre vară, Zvonariov să vină şi el definitiv cu copiii. Până atunci aceştia din urmă aveau să fie îngrijiți de Katia şi de dădaca Nadiuşei.

Începură pregătirile. O parte din mobilier trebuia vândut, o parte expediat din timp cu trenul. Viața familiei Zvonariov intra pe un făgaş nou, încă necunoscut…

Capitolul 27

Gubernia Krasnoiarsk se întindea de la coastele Oceanului înghețat de Nord până la granițele Chinei. Pe acea întindere imensă de pământ – circa două milioane cinci sute de mii kilometri pătrați – locuiau pe atunci vreo şase sute de mii de oameni – un om la aproximativ patru kilometri.

Krasnoiarsk-ul, centrul guberniei, trecea drept unul dintre cele mai frumoase oraşe din Siberia. Totuşi, avea un aspect tipic de oraş provincial. Printre casele de lemn, printre numeroasele bisericuțe şi cocioabe ale săracilor, se înălțau semețe un şir de clădiri din zid: închisoarea de tranzit, palatul guvernatorului, casa şefului poliției, ale bogătaşilor – negustori şi exploatatori de zăcăminte aurifere – precum şi câteva şcoli: un liceu de băieți, unul de fete, o şcoală parohială, două gimnazii, o şcoală normală şi un seminar teologic. Deci nu chiar atât de puține pentru un oraş cu douăzeci şi şase de mii de locuitori.

În importantul nod feroviar Krasnoiarsk, situat la o oarecare distanță de oraşul propriu-zis, existau ateliere mari ale căilor ferate, unde lucrau câteva mii de muncitori. Deşi socotită drept o suburbie a Krasnoiarsk-ului, aşezarea muncitorească de lângă gară era în realitate de sine stătătoare. Spitalul căilor ferate de acolo, cu treizeci de paturi, avea o secție de chirurgie, un dispensar şi un ambulatoriu încadrat cu felceri, pentru asistența bolnavilor din zona liniei ferate.

Zvonariovii se informaseră asupra tuturor acestora, încă înainte de a pleca din Petersburg, şi sperau să găsească de lucru în specialitatea lor – Serghei să se angajeze inginer la atelierele căilor ferate, iar Varia, felceriță sau mamoş. Vasea putea fi înscris la liceu.

...Odată ajunşi la Krasnoiarsk, soții Zvonariov se apucară, înainte de toate, să caute o locuință. Până la urmă închiriară

trei cămăruțe curate şi luminoase într-o casă de bârne nu tocmai mare, aproape de centrul aşezării din preajma gării.

În primele zile, Varia se prezentă la cancelaria guvernatorului şi la comandantul jandarmeriei, pentru a se înregistra ca deportată din capitală pe cale administrativă. Guvernatorul, un om ursuz, închis, o primi foarte puțin prietenos şi, la început, se gândi s-o expedieze la Turuhansk, într-unul din districtele de nord ale guberniei. Serghei Vladimirovici se văzu silit să facă o vizită guvernatorului, să-i arate actele care atestau că Varia participase la apărarea Port-Arthurului, să-i demonstreze că problema stabilirii Variei în Krasnoiarsk fusese rezolvată la Ministerul de Interne. Guvernatorul se dovedi un slujbaş cum nu se poate mai încăpățânat, aşa că Serghei Vladimirovici nu izbuti să obțină de la el pentru Varia autorizația de a locui în centrul gubernial, decât după ce-l amenință că va aduce totul la cunoştința celor din Piter.

După aceea, lucrurile merseră ceva mai uşor. Varia se angajă la spitalul căilor ferate, ca felceriță de teren, iar Serghei Vladimirovici, după ce stătuse trei săptămâni la Krasnoiarsk, începu să se pregătească de drum pentru a se întoarce la Petersburg, la copii, spre a aranja totul în vederea mutării în perspectivă a întregii familii în Siberia.

Cu câteva zile înainte de plecare, trecu pe la Nikolai Nikolaevici Svințov, şeful atelierelor gării, pentru a lămuri chestiunea angajării sale într-un post. După ce luă cunoştință de antecedentele lui Zvonariov, şeful atelierelor se arătă extrem de mirat de dorința acestuia de a se transfera de la Piter la Krasnoiarsk.

— Să vii din capitală în fundul acesta de provincie? Svințov îl privi pe Zvonariov nedumerit. Să mă tai – dar nu pricep!

Serghei Vladimirovici îi povesti cu de-amănuntul tot ceea ce-l determina să schimbe Piterul pe un oraş siberian îndepărtat.

— Nu cumva sunteți şi dumneavoastră implicat în chestiuni politice? îl întrebă Svințov, punându-se deodată în

gardă.

— Doamne-fereşte! exclamă Zvonariov. Nu sunt, şi nici n-am de gând să mă amestec în asemenea chestiuni.

— Dar cum de i s-a întâmplat soției dumneavoastră un caz atât de neplăcut? stărui Svințov.

— Credeți-mă că şi ea e victima unei adevărate neînțelegeri, îl asigură Zvonariov. Sunt adânc convins că în curând totul se va lămuri şi norii trecători, care deocamdată atârnă deasupra capului soției mele, se vor risipi ca fumul.

— Ei, atunci poate că nici n-are rost să vorbim serios despre un post pentru dumneavoastră? observă şeful atelierelor. Veniți aici la vară, apoi faceți cale întoarsă, la Petersburg.

— Dar dacă nu se rezolvă nimic? îl întrebă Serghei Vladimirovici, cu sinceritate. Soția mea, ştiți, e deportată pe trei ani. Bineînțeles, vom continua demersurile, dar deocamdată problema e în curs...

— Ei bine: hai să vă arăt utilajul atelierelor noastre, propuse Svințov, ceva mai prietenos şi, cu o netăinuită mândrie, pomeni în primul rând de forjă. O secție straşnică, îți ia ochii! Cel mai modern utilaj! Cele mai perfecționate ciocane cu aburi! Prelucrăm cu ele piese până la o mie de puduri! Până la o mie de puduri! repetă el zâmbind şi ridică degetul arătător, semnificativ.

În timp ce se apropiau de uriaşa hală a atelierelor, atenția lui Serghei Vladimirovici fu atrasă de zidurile ei, scobite, răşluite adânc.

— Dar ce e asta? întrebă el.

— Urme de gloanțe şi de şrapnele, explică Svințov. Amintiri din zilele furtunoase ale republicii din Krasnoiarsk, din 1905. Aici, în ateliere, s-au apărat împotriva trupelor țariste muncitorii şi ostaşii din batalionul de pionieri. O săptămână întreagă, trupele țariste n-au putut să ocupe atelierele, deşi au susținut un foc puternic asupra lor.

— Probabil că nici unul dintre cei ce au participat la răscoală n-au supraviețuit? întrebă Zvonariov, gândindu-se ce

măcel trebuie să fi fost acolo cu câțiva ani mai înainte.

— N-au supraviețuit, în schimb am recrutat alți răzvrătiți, zâmbi Svințov mohorât. Deportați din Moscova şi din Piter. Calificarea lor este cu mult superioară aceleia a localnicilor şi, fără aceşti „suspecți", munca atelierelor noastre n-ar merge atât de bine.

Cei doi ingineri intrară în secția de forjă. Acolo gâfâiau şi oftau greu puternicele ciocane cu aburi, forjând piese brute încinse la alb. Alături, pe nicovale obişnuite, se prelucrau piese mai mici. Fierarii şi ciocănarii băteau voios cu baroasele blocurile roşietice, luminiscente. Scântei aurii zburau cât colo, dând secției un colorit feeric.

— Păcat că azi lipseşte virtuosul nostru, mecanicul, oftă Svințov cu ciudă. Numai să-l vedeți. E un adevărat prestidigitator! Mă credeți? Metalul capătă viață în mâinile lui! Strigă un fierar şi-l întrebă: Ei, ce mai face Krîlov? Tot bolnav e?

— Boleşte, răspunse fierarul. Nu vrea să meargă la nici un spital. Spune: mă lipsesc de ajutorii morții. Aşa le zice el doctorilor.

„Krîlov! Krîlov!" repeta Serghei Vladimirovici în sine străduindu-se să-şi aducă aminte unde avusese prilejul să mai audă acest nume. Şi, deodată, îşi aminti.

Într-o seară, cu vreo două săptămâni înainte de plecarea soților Zvonariov din Piter, Blohin venise la ei.

— Am trecut în fugă, să vă văd ce mai faceți, spuse el, nevrând nici măcar să se aşeze. Am venit din Kolpino în Piter doar pentru câteva ceasuri. Ştiți, am nişte treburi. Ei, am auzit de necazul Varvarei Vasilievna, am aflat că are de gând să plece la Krasnoiarsk. E adevărat?

— Din păcate, întru totul adevărat, oftă Varia adânc.

— Ei, nu vă amărâți, Varvara Vasilievna, o îmbărbătă Blohin. Oameni buni se găsesc destui pretutindeni, şi mai ales acolo, în Siberia. Putem să spunem: pe cei mai buni oameni acolo îi deportează tătucul nostru, țarul, înghiți-l-ar pământul! Cine ştie? Poate că o călătorie ca asta o să vă fie

chiar de folos. O să cunoaşteți acolo multă lume de treabă şi o să vă dea de gândit.

— Ei. Filip Ivanovici, vrei să-mi abați cu totul nevasta de pe drumul cel drept, îl dojeni Serghei Vladimirovici, cu o asprime prefăcută, amenințându-l cu degetul. Bagă de seamă, ai să-ți pierzi capul pentru asta.

— Nu-i nimic, o să ne păzim noi, răspunse Blohin poznaş, apoi se uită la Varia cam stânjenit. Varvara Vasilievna, am o rugăminte în legătură cu Krasnoiarsk-ul, sau mai bine-zis, cu o trebuşoară de acolo...

— Voi căuta să fac tot ce-mi va sta în putință, răspunse Varia gata să-l servească.

— Nu-i chiar atât o trebuşoară a mea, dar, bineînțeles, că-i şi a mea, începu Blohin, cam incoerent. La Krasnoiarsk, adică, la atelierele căilor ferate, lucrează un tovarăş al nostru... unul Krîlov... Anton Petrovici – cel mai bun mecanic. Are mâini de aur. E un bărbat de statură mijlocie, spătos. Fiți atât de bun, căutați să aflați cum o duce acolo, şi, dacă aveți prilejul, dați-i scrisorica asta, împreună cu o salutare de la Ivan Gherasimovici.

— Dar de la cine-i scrisorica? întrebă Zvonariov.

— Păi... de la o prietenă, răspunse Blohin, în doi peri. Aşadar, spuneți-i lui Krîlov că Ivan Gherasimovici îl salută şi întreabă cum o duce la Krasnoiarsk.

— Însemnează-ți, o sfătui Zvonariov pe Varia, altfel ai să uiți.

— Nu, nu! se împotrivi Blohin, dând din mână. Nu trebuie să scrieți nici un cuvânt. Dacă puteți, țineți minte: Krîlov, Anton Petrovici... ei, cam la fel cu ăl de a scris „*Elefantul şi Javra*”[{48}] parcă...

Acum, auzind acel nume la secția de forje de la atelierele căilor ferate din Krasnoiarsk, Serghei Vladimirovici se gândi numaidecât, fără voie: nu cumva era chiar acel Krîlov, despre care pomenise Blohin?

— Dar ce are mecanicul dumitale? îl întrebă Zvonariov pe Svințov.

— Nu ştiu. Pesemne că e răcit, răspunse acesta.

— Ar putea să-l viziteze soția mea, e felceriță, propuse Serghei Vladimirovici, ca în treacăt.

— A, ar fi foarte nimerit! încuviință bucuros şeful atelierelor.

— Unde locuieşte acest Krîlov? se interesă Serghei Vladimirovici.

— Aici, aproape, uite în cazărmile alea, răspunse Svințov arătând un grup de barăci lungi ce se înşiruiau dincolo de terasamentul liniei ferate. A doua baracă, camera şaptesprezece.

Zvonariov îşi însemnă adresa.

Timp de o oră şi mai bine, vizită împreună cu Svințov atelierele, convingându-se că acolo va avea un teren prielnic pentru aplicarea cunoştințelor lui. Luându-şi rămas bun de la şeful atelierelor, îi strânse mâna cu căldură şi-i spuse:

— Nikolai Nikolaevici, sper că mă veți avea în vedere, şi mă veți ajuta să ocup un post în atelierele dumneavoastră.

— Rezolvarea acestei chestiuni depinde de şeful direcției căii ferate, îl preveni Svințov, şi adăugă imediat: Desigur, eu voi pune pe lângă el o vorbă bună, şi cred că o să vă primească cu brațele deschise. Mai bine de jumătate din posturile noastre de ingineri sunt ocupate de stagiari, aşa că resimțim o nevoie acută de ingineri cu diplomă.

Se despărțiră.

Aflând de la soțul ei că putea să-l vadă pe acel Krîlov, despre care vorbise Blohin, Varia se bucură.

— Mă duc la el chiar mâine! hotărî ea. Dacă e, într-adevăr, chiar acel Krîlov, îi duci lui Filip Ivanovici la Piter o veste de la el.

— Atâta mai lipsea, să ajung curier clandestin, spuse Serghei Ivanovici strâmbându-se nemulțumit.

— Ce, ți-e frică? întrebă Varia privindu-l cercetător.

— Nu mi-e frică, dar... răspunse Serghei Vladimirovici ridicând din umeri, sunt de părere că nu face să mă expun la riscuri de dragul doctrinei sociale a lui Marx, pe care n-o pricep decât prea puțin...

A doua zi de dimineață Varia trecu pe la Gusev, medicul-şef al spitalului şi se oferi voluntar să facă vizite la mai mulți bolnavi din aşezarea muncitorească.

— Nu mă cheamă nimeni pe linie şi nu sunt obişnuită să stau fără treabă, spuse ea.

— Ei, foarte bine, aprobă Gusev propunerea ei. Văd că vă iubiți meseria. Totuşi, vă rog să nu uitați că activitatea dumneavoastră de bază de la spital constă în deplasări.

La ora zece, Varia se afla în odaia spațioasă a lui Krîlov, din baraca de bârne pentru muncitori. Odaia avea două ferestre nu prea înalte, o sobă rotundă în colț, cu plită, un pat lat, în care se culca toată familia. În mijlocul camerei se afla o masă simplă bătută în cuie şi mai multe scaune. Aerul dinăuntru era stătut şi foarte cald. Lumina tulbure a unei zile de iarnă mohorâtă se strecura cu zgârcenie prin geamurile înghețate.

Nevasta lui Krîlov, o femeie încă tânără, o întâmpină pe Varia oarecum cu fereală, întrebând-o pe un ton destul de sec pe cine caută.

— Pe Anton Petrovici Krîlov, răspunse Varia. Sunt de la spitalul căilor ferate. Am venit să-l examinez şi să-i dau asistența medicală.

— Ei, de vreme ce ați venit, intrați, o invită Krîlova pe Varia, făcându-i loc să treacă şi-i arătă din cap cu nepăsare un scaun.

Pe un alt scaun, cu spatele la sobă şedea un bărbat între două vârste. Mâinile lui mari, de muncitor, se odihneau pe genunchi. Ochii mici, deschişi la culoare, o priveau pe Varia cu luare-aminte printre gene. Fața lui obosită, cu zbârcituri adânci, era palidă. Varia se uita la el pe furiş, neştiind, cum să-i comunice adevăratul scop pentru care venise.

— Îmi dai voie să mă odihnesc puțin? i se adresă ea lui Krîlov, ca să se poată linişti, să chibzuiască câteva clipe. Am

venit din Petersburg şi nu sunt obişnuită cu gerul de-aici.

— Dar cum aţi ajuns aici? o întrebă Krîlov cu glas surd.

— Sunt deportată pe cale administrativă, pe trei ani! răspunse Varia. Acum, sunt felceriţă aici, la spitalul căilor ferate.

— Ei, se întâmplă... observă Krîlov şovăielnic, şi-şi întoarse privirile spre fereastră.

— Şi cum, domnişoară, v-aţi ridicat împotriva ţarului sau aţi făcut altceva? o întrebă nevasta lui, aruncându-i o privire piezişe.

— Ei... eu sunt studentă. Am ofensat un profesor şi am fost eliminată... răspunse Varia evaziv, mirată, jignită de faptul că era primită cu atâta răceală, ba chiar cu ostilitate. Şi doar crezuse că acest Krîlov era negreşit un revoluţionar, iar ea se străduise şi riscase atât ca să aducă scrisoarea la destinaţie.

Gazdele tăceau. Varia tăcea şi ea. Tăcerea era tot mai apăsătoare...

— Trebuie să te examinez şi să te ascult, spuse Varia în cele din urmă, apropiindu-se de Krîlov.

— Dar n-aveţi de ce să mă ascultaţi, răspunse el, fără s-o privească. Sunt puţin răcit şi atâta tot!

— Trebuie să stabilesc ce boală ai, stărui Varia... Medicul-şef îmi cere diagnosticul, şi dacă nu-i comunic simptomele bolii dumitale, poate să mă concedieze... Nu-mi face un rău, Anton Petrovici, dă-mi voie să te ascult la plămâni, îl rugă ea.

Krîlov schimbă o privire cu nevasta lui.

— Ei, examinaţi-l, dacă ţineţi atât de mult, încuviinţă femeia cu nepăsare. Nu vrem să vă facem un rău!...

Varia începu să-l examineze pe Krîlov şi constată numaidecât că avea pneumonie. Procesul bolii se şi afla într-un stadiu de ameliorare. Totuşi, pacientul trebuia să mai stea în casă cel puţin trei-patru zile. Varia îi spuse acest lucru lui Krîlov.

— Na-ţi-o bună! exclamă acesta ironic. Atunci cine o să-i hrănească pe ai mei? Poate, dumneavoastră, domnişoară? Şi el o privi ţintă pe Varia, zâmbind din nou. Nu, noi, muncitorii,

n-avem vreme de zăcut. Am bolit o zi-două: ei, ajunge, trebuie să ai obraz. Luni mă duc la atelier – altfel mă dă afară. De altminteri, mă simt mai bine.

În Varia se trezi autoritatea profesională a medicului.

— Dacă te duci, îți faci mai rău, îl preveni ea. Poți să cazi la pat pentru vreme îndelungată. Nu te teme, nu te dă nimeni afară. După cât ştiu, şeful atelierelor ține mult la dumneata.

— Azi ține, dar mâine, parcă-l vezi – mă dă afară fără multă vorbă, răspunse Krîlov oftând.

Varia începu să se pregătească de plecare.

„Cum să îndeplinesc dorința lui Filip Ivanovici?", se frământa ea, temându-se să aducă vorba despre el cu mecanicul morocănos şi ursuz. Varia profită de o clipă când nevasta lui Krîlov ieşi din odaie şi rosti încet:

— A, să nu uit: Anton Petrovici, Ivan Gherasimovici îți trimite din Piter un salut şi o scrisoare. M-au rugat să aflu cum o duci la Krasnoiarsk.

Varia se aştepta să-l vadă pe Krîlov luminându-se la față, zâmbind la auzul vorbelor ei. Credea că o va privi bucuros, cu încredere. În realitate, lucrurile se petrecură cu totul altfel. Krîlov îşi întoarse spre ea fața, mereu ursuză, şi o întrebă mânios:

— Ce este? Ce salut? Care Ivan Gherasimovici? Ştii, drăguțo, nu mă amesteca în cine ştie ce chestii murdare. Şi aşa mi-e silă de viață...

Varia se zăpăcise de tot.

— N-am... n-am crezut niciodată că dumneata... bâigui ea voind să-şi exprime amărăciunea, dar mecanicul o întrerupse răstit:

— Vă ştim noi... În vorbe faceți pe binefăcătorii, dar adevărul e că vă îndeletniciți cu provocări...

— Ei, Anton Petrovici! Ce vorbeşti! se aprinse Varia.

— Uite ce e: cară-te! şuieră Krîlov şi, sculându-se de pe scaun, ridică pumnul uriaş.

Totuşi, boala îl vlăguise până într-atât, încât se clătină şi se lăsă la loc pe scaun, lovindu-se cu capul de colțul sobei. Varia

se repezi la el.

— Hai, pleacă, domnişoară! îi refuză el ajutorul. Pleacă de-aici, cât eşti teafără!

Varia ieşi pe scară şi acolo se rezemă de uşă, sleită de puteri. „Dar de ce, de ce s-a purtat astfel? De ce n-a vrut să mă creadă? se întreba ea cu amărăciune. Ori m-am încurcat, n-am făcut ceea ce trebuia?”

După ce uşa se trânti în urma Variei, expresia lui Krîlov se schimbă. Pleoapele umflate, roşii de febră, îi acoperiră ochii care o priviseră pe Varia încordați; umerii i se lăsară în jos, istoviți, iar obrajii aprinşi de emoție păliră din nou.

Nevasta lui intră în odaie.

— Daşa, o întrebă el liniştit, cu vocea normală: ce părere ai tu despre toate acestea?

Daşa se apropie de bolnav, puse mâna caldă pe fruntea lui umedă, îi netezi uşor părul des, încărunțit de tot.

— Hai, culcă-te, îl rugă ea cu blândețe, dar stăruitor. În privința asta avea dreptate adineauri cuconița. Trebuie să te faci bine. Tu n-ai voie să fii bolnav.

Krîlov se ridică ascultător, anevoie, şi se lungi pe pat. Nevasta lui se aşează alături, pe scaun, şi-i acoperi mâna fierbinte cu a ei.

— Ce să spun? răspunse ea în sfârşit la întrebarea soțului. Mai curând cred că felcerița nu e o iscoadă! Prea părea nepricepută. Hai să zicem că ai noştri au trimis o scrisoare prin ea, dar nu mă pot dumiri cum de au făcut aşa ceva? Ei, paza bună trece primejdia rea! Ea se ridică şi se apropie de fereastră. Krîlov întoarse capul şi-i privi făptura bine legată, vânjoasă, cocul greu de păr moale.

— Vanea, continuă ea cu glas scăzut: mi-e groază când mă gândesc ce s-ar putea întâmpla dacă s-ar afla că, în locul muncitorului de rând Krîlov, ai fost arestat tu, Ivan Gherasimovici, un bolşevic periculos.

— Ei... Ce să mai vorbim... Doar n-am privit primejdia în ochi pentru întâia oară. Asta-i!

În aceeaşi seară, Varia îi povesti soţului ei în amănunt cum eşuase întâlnirea ei cu Krîlov.

— Una din două, presupuse Zvonariov: ori acest Krîlov nu este persoana despre care ne-a vorbit Blohin, ori acesta ţi-a dat o parolă greşită.

— Şi ce-i de făcut? întrebă Varia.

— Îndată ce mă întorc la Piter, voi căuta să-l găsesc pe Blohin, făgădui Zvonariov. Cum lămuresc totul, îţi scriu ori îţi transmit prin cineva ce să faci.

În ajunul plecării lui Serghei Vladimirovici, Varia încercă să facă încă o vizită la Krîlov, ca să afle dacă acesta nu-şi schimbase cumva atitudinea faţă de ea, dar de astă dată nici măcar nu fu lăsată să intre la el.

— Se simte mai bine, îi spuse nevasta lui, pe coridor. Doarme. A spus să nu fie trezit.

În felul acesta şi a doua încercare de a intra în legătură cu Krîlov se soldă cu un eşec.

...Spre marea mirare a soţilor Zvonariov, Nikolai Nikolaevici Svinţov veni şi el la gară să-şi ia rămas bun de la Serghei Vladimirovici. Îl rugă să predea la Ministerul Comunicaţiilor un plic voluminos care conţinea, după spusele lui, un memoriu prin care solicita acordarea de fonduri suplimentare, pentru reutilarea atelierelor.

Zvonariov acceptă bucuros să facă acest serviciu, cu atât mai mult, cu cât hotărâse ferm ca atunci când se va stabili la Krasnoiarsk să lucreze la atelierele căilor ferate în secţia lui Svinţov.

— Nikolai Nikolaevici, în caz de nevoie, vă rog să-i daţi o mână de ajutor soţiei mele, îl rugă la rându-i Zvonariov. De fapt, rămâne cu totul singură într-un oraş străin, printre străini...

— Din clipa plecării dumneavoastră, Varvara Vasilievna rămâne sub înalta mea protecţie, îl asigură Svinţov în glumă, îi stau la dispoziţie oricând, în orice chestiune.

Varia îi mulțumi pentru amabilitate. În sinea ei, hotărî însă să nu apeleze la el în nici o împrejurare, ca să nu depindă de nimeni.

Capitolul 28

La spitalul căilor ferate erau mai mulți doctori: medicul-şef Gusev, doi chirurgi, Stupnikov şi Zalesov, şi internistul Umnov. În fragedă tinerețe, bătrânul Stupnikov făcuse parte din organizația „*Narodnaia volea*”{49} pentru care, la vremea sa, fusese deportat în Siberia. Acolo se căsătorise cu fata unui negustor bogat, se lepădase repede de „pornirile tinereții fluşturatice” şi, aderând la uniunea ultrareacționară „Arhanghelul Mihai”, devenise unul dintre cei mai supuşi şi credincioşi stâlpi ai absolutismului țarist. Cândva, trecea drept un bun chirurg, dar bătrânețea îşi făcea simțită prezența. Pe măsură ce aceasta înainta, mâinile lui tremurau tot mai mult, aşa că nu-şi mai asuma riscul unor operații complicate.

Al doilea chirurg, tânărul medic Zalesov, care venise la Krasnoiarsk de-a dreptul de la universitatea din Tomsk, nu apucase să lucreze nici măcar două luni la spitalul căilor ferate, că şi fusese arestat, aflându-se de multă vreme sub anchetă. Treptat la Krasnoiarsk se adoptase o practică originală: când trebuia făcută o operație complicată şi de răspundere, Zalesov avea voie să iasă de la închisoare, iar după terminarea operației se întorcea din nou după gratii. Prin convingerile sale politice, verbal adera la anarhişti, dar practic nu se aventura dincolo de cuvinte înflăcărate despre libertate, egalitate şi fraternitate. Comandantul jandarmeriei guberniale se edificase repede asupra lui şi-i dădea drumul din închisoare fără prea mari riscuri. Zalesov tot aştepta să fie judecat, dar procesul se amâna mereu „pentru completarea anchetei”. Varia avusese de mai multe ori prilejul să-l asiste la operații. Se convinsese de capacitatea lui profesională, de curajul cu care opera, dar totodată descoperise repede în el pe

micul burghez mărginit, înclinat să pozeze, să facă paradă de pretinsul lui spirit revoluționar.

Al treilea doctor, internistul Umnov, trecea la Krasnoiarsk drept o somitate. Era medicul curant al tuturor notorietăților oraşului, ocupându-se mai mult cu practica particulară, decât de spital. Gusev făcea aluzii discrete în acest sens, dar se ferea să-l provoace, fiind perfect informat de legăturile pe care le avea Umnov cu mărimile guberniei.

Apariția Variei la spital fusese binevenită, mai ales pentru Stupnikov. Se simțea mai ferm, mai sigur de sine la operații, cu o asistentă atât de sprintenă, de atentă şi punctuală. Chirurgul avea un cerc larg de cunoştințe în oraş şi, prin mijlocirea lui, Varia făcuse cunoştință cu numeroşi medici care predau cursuri la şcoala de felceri din oraş. Spera să intre cândva şi ea la această şcoală, ca să obțină măcar o diplomă de felcer.

Într-o zi, după o operație reuşită, când Stupnikov era foarte bine dispus, Varia îşi exprimă cu sfială dorința de a urma cursurile şcolii. Bătrânul se întunecă îndată, răspunzând contrariat:

— Nu e posibil, draga mea! Să nu uiți că dumneata, din punct de vedere politic, faci parte din categoria suspecților, că ai fost eliminată din institut şi că, pur şi simplu, n-ai dreptul să te înscrii nicăieri. Fii mulțumită că ai fost primită la spital...

Adevărul e că Varia nu numai că era „mulțumită" de munca sa – ea i se dedica în întregime, ca să-şi uite singurătatea şi dorul de ai ei.

Îşi amintea, cu multă recunoştință, de Krasnuşkin, care o ajutase să dobândească o bună practică în Vîborg şi cu prilejul consultațiilor pe care le dădea în cabinetul lui de pe Şpalernaia. Toate cunoştințele dobândite atunci îi erau acum nespus de folositoare. Uneori, îi permiteau să rezolve fără ajutorul nimănui probleme destul de complicate.

Deosebit de greu îi era însă Variei să-şi modeleze caracterul. Trebuia să-şi înfrâneze firea înnăscută, aprinsă, şi

să se supună disciplinei în serviciu.

Îşi dădea seama foarte bine că orice greşeală oricât de neînsemnată, orice denunț, chiar neîntemeiat, îi puteau oferi guvernatorului un pretext pentru a o expedia dintr-un condei într-unul din cele şase districte ale guberniei Eniseisk, inclusiv la Turuhansk, unde regimul deportaților era deosebit de dur.

Seara, în orele de răgaz, când era de gardă la spital, Varia şedea ore întregi cu cartea în mână, studiind mai departe, după manualele de la institut, diferitele ramuri ale medicinei. Acest lucru nu o satisfăcea însă întru totul. La Krasnoiarsk nu izbutea să obțină ultimele noutăți ale literaturii medicale.

Într-o scrisoare către Serghei Vladimirovici îl ruga să i se adreseze lui Krasnuşkin pentru ca acesta să-i procure anumite cărți. Spre nespusa ei bucurie, medicul răspunsese imediat la rugămintea ei, trimițându-i mai multe cărți şi făgăduindu-i că o va informa periodic, prin scrisori, despre toate noutățile din lumea medicală a capitalei. Sfaturile binevoitoare ale lui Krasnuşkin erau acum pentru Varia un ajutor permanent în practica ei de felcer şi de mamoş.

De două-trei ori pe săptămână, trebuia să se deplaseze la vreo gară mică sau la o haltă, unde se cerea ajutor medical. Adeseori, era nevoită să călătorească în vagoane de marfă neîncălzite sau chiar în cabinele frânelor de pe vagoanele platforme. Uneori, în anumite cazuri deosebit de complicate, rămânea mai multe zile la căpătâiul bolnavului.

De vreme ce chiar la Piter locuitorii de la periferie se mulțumeau adeseori cu „asistența” medicală a babelor şi moaşelor primitive – ce să mai zică de Siberia? – acolo, în micile aşezări din taiga şi pe întinderile tundrelor cutreierate de reni, asistența medicală era acaparată de feluriți şamani-vrăjitori. Ei duceau o luptă îndârjită împotriva medicilor, speculând orice greşeală, orice insucces al acestora.

Bolnavii aveau groază îndeosebi de chirurgie. Nici unul nu se lăsa operat. Mureau de apendicită, de hernie strangulată,

de volvulusul{50} intestinului subțire, dar nu voiau „să se culce sub cuțit”, „să fie măcelăriți”. Varia constatase de multe ori cazuri grave de erizipel, de tetanos, de septicemie generalizată, ca urmare a „asistenței medicale” prestate de şamani. Acolo unde era nevoie de iod, de tifon şi pansamente, aceşti „tămăduitori” aplicau balegă, găinaț, păienjeniş şi praf de tutun.

Văzând că moartea triumfa acolo unde omul putea fi salvat prin simpla incizie a unui abces purulent, înțelegând că nu putea birui superstițiile şi ignoranța omenească, Varia îşi dădea seama tot mai mult că aplicarea metodelor medicale moderne era imposibilă fără o largă popularizare a bazelor medicinei. De aceea se oferi să țină pentru muncitori prelegeri populare cu subiecte medicale.

— Prelegeri? Ce te-a găsit? exclamă Gusev holbându-se la ea. Mai întâi, e o idee absolut inutilă, fiindcă pe siberienii noştri nici cu tunul nu-i trezeşti la o viață omenească, – darmite cu vorba! Şi apoi, nu ți-aş putea încredința dumitale, tocmai dumitale, ținerea unor asemenea prelegeri.

— De ce? întrebă mirată Varia.

— Cine-mi poate garanta că n-ai profita de prelegeri pentru a face propagandă politică antiguvernamentală? o întrebă Gusev, fără ocol.

— Vă prezint planul amănunțit al prelegerilor, propuse Varia. Pe deasupra, pentru control şi supraveghere, poate asista la prelegeri un jandarm.

— Fleacuri, mofturi! exclamă Gusev dând din mână. Dacă e de față jandarmul, nu vine la prelegeri nici un muncitor, pentru nimic în lume. În treacăt fie zis, colega, te sfătuiesc din toată inima: lasă-te de fanteziile astea. Sunt demodate şi primejdioase. Ajunge cu liberalismul şi cu patosul revoluționar. Anul ‘905 nu se mai repetă! La un moment dat, înființasem şi noi republica noastră, adăugă Gusev zâmbind. Şi cum s-au terminat toate acestea? Cu detaşamente de represiune, cu împuşcări şi spânzurători... Nu, colega,

scuteşte-mă de neplăceri! Şi pe dumneata de asemeni! Nici un fel de prelegeri, şi – cu asta basta!

Umnov nici nu voi să asculte propunerea Variei.

— Nu, nu, Varvara Vasilievna, nici să n-aud de aşa ceva! se împotrivi el, astupându-şi urechile cu degetele. Cum, să-ți baţi capul cu gloata, s-o luminezi, pentru ca, apoi, să te spânzure pe stradă de un felinar? Dă-le dracului de vite. Dragostea dumitale pentru dobitocii ăştia te-a adus aici, la Krasnoiarsk. Ce, te trage ața să ajungi şi mai departe, bunăoară la Turuhansk?

Într-o zi, Zalesov, care aflase de la cineva de încercările nereuşite ale Variei de a organiza prelegeri de inițiere medicală, îi spuse Variei în răgazul între două operații:

— Păcat, colega, că nu ți-au aprobat activitatea de culturalizare.

— Deci, dumneavoastră sunteți de acord cu ideea mea? întrebă Varia privindu-l cu recunoştință.

— Nu – pur şi simplu, mă plictisesc de moarte la închisoare, răspunse Zalesov oftând. Speram că aceste prelegeri îți vor asigura un locşor, să zicem, chiar în celula vecină cu a mea. Atunci, vecinătatea dumitale mi-ar fi făcut singurătatea mai plăcută.

— Dacă-i aşa, atunci mai bine plictiseşte-te singur acolo, răspunse Varia.

Se întorcea din deplasări obosită, înfrigurată, flămândă. Gazda Variei, o staroveră[51], era o femeie tăcută, evlavioasă. Ea îşi întâmpina întotdeauna chiriaşa cu o masă îmbelşugată – gătea cu o deosebită măiestrie colțunaşi pe un sos gustos de ceapă. Stăruitoare ca o mamă, o silea pe Varia, care venea de pe drum rebegită, să facă o baie de abur straşnică, după care, în odaia bine încălzită, îi dădea să bea ceai de tei aromat cu miere.

— Domra Romanovna, o să mă îngraş într-un hal fără de hal! îi spunea Varia, răsuflând greu după mâncarea abundentă.

— Ba, nu prea te îngraşi de loc, răspundea Domra Romanovna, clătinând din cap. Ai slăbit, te-ai vlăguit de tot. O să-ți vină bărbatul şi nici n-o să te mai cunoască, ba nici n-o să te mai drăgostească. De ce te usuci aşa?

— Mi-e dor de ai mei, ofta Varia adânc. Parcă am tot timpul o piatră pe inimă.

— Roagă-te, Varinka, roagă-te, o îndemna gazda. Rugăciunea alină sufletul.

Dar Varia nu se ruga. Resemnarea şi smerenia nu-i erau în fire.

Capitolul 29

În tinerețea ei, Domra Romanovna fusese cât pe ce să piară de mâinile unor tâlhari şi nu uita clipele de groază prin care trecuse. Deşi casa ei se afla aproape de centrul aşezării din preajma gării, noaptea încuia uşa din afară şi obloanele, trăgând toate zăvoarele şi ivărele, punând toate lacătele.

— E mai sigur aşa, spunea ea. Dacă află ocnaşii fugari, dar-ar boala-n ei, că aci stau două muieri, fără nici un bărbat, intră peste noi şi ne pradă.

— Ce să ne ia? zâmbea Varia. N-avem nici un lucru de preț. Nici măcar mobilă scumpă. N-o să ne fure pe noi.

— Ei nu ştiu că toată bogăția din casa asta sunt două muieri. Pe din afară, casa prea e arătoasă, stăruia Domra Romanovna, făcându-şi spaimă singură. Se duc dracului aşa cum au venit, cu mâna goală, şi noi ne prăpădim.

Deşi Varia nu era slabă de înger, totuşi, cunoscând moravurile siberiene, căută şi ea să fie cu băgare de seamă.

În toiul unei nopți viforoase, de martie, în uşa din dos a casei răsunară bătăi tari, stăruitoare. Cele două femei săriră din somn.

— Ocnaşii! bâigui Domra Romanovna, speriată, făcându-şi de zor semnul crucii. Sfinte dumnezeule, sfinte tare, sfinte făr-de-moarte, miluieşte-ne pre noi!

Bătaia se auzi încă o dată, şi încă o dată. Varia aprinse lumânarea şi se îmbrăcă hotărând să iasă în tindă.

— Unde te duci? Stai aci! şopti gazda. Mai bine hai să ne urcăm în pod. Poate că acolo n-au să ne găsească.

— Trebuie să aflăm cine bate, spuse Varia. Dar dacă e poliția, ori jandarmii. Dacă vin să facă percheziție?

— Doamne, dumnezeule... murmură Domra Romanovna, începând iar să se închine. Ăştia-s şi mai răi ca ocnaşii! Ăştia barem au frică de oamenii stăpânirii, pe când polițaiul şi jandarmul nu se tem de nimeni, dar-ar boala-n ei!

— Hei, nu e nimeni înăuntru? întrebă un glas surd, bărbătesc de după uşa care se zguduia sub bătăile puternice.

Varia se apropie de uşă şi întrebă cine e.

— Aici stă felcerița? se auzi din nou glasul de afară.

— Aici, răspunse Varia. Ce aveți cu ea?

— Moare un om, are nevoie de ajutor, explică aceeaşi voce, răguşită, a unui bărbat răcit.

— Adresați-vă la spitalul de aici, ori din oraş, îl sfătui Varia.

— Asta nu ne aranjează de loc, răspunse vocea şi întrebă pe altcineva: Ei, ce facem?

Două glasuri înăbuşite mormăiau după uşă.

— Ei... ei sunt, ocnaşii! şopti Domra Romanovna, tremurând ca varga şi clănțănind din dinți. Fă cum vrei, eu mă sui în pod!

Se închină încă o dată şi se urcă sprintenă pe scara sprijinită de gura podului.

Câteva clipe cei de afară se sfătuiră pe şoptite, tainic, apoi, unul din ei se apropie iar de uşă şi strigă!

— E careva aici?

— Da, răspunse Varia.

— Avem nevoie de Zvonariova, de Varvara Vasilievna, spuse unul din cei de afară încet, dar limpede.

— „Cine ar putea să fie? se întreba Varia tulburată. N-or fi chiar jandarmii?”

— Ce aveți cu ea? întrebă Varia.

— Dar dumneata cine eşti?

— Zvonariova.

— Vino mai aproape de uşă, ca să nu fim nevoiți să strigăm, o rugă cel de afară.

— Ascult, răspunse Varia, lipindu-şi urechea de scândurile reci.

După uşă se auzi o voce surdă:

— Unul dintre tovarăşii noştri e grav rănit. Are nevoie de ajutor grabnic... Se află într-o aşezare din taiga, la vreo treizeci de verste de-aici. Te rugăm să mergi cu noi, să-l ajuți, poate-l salvezi.

Varia simți cum o cuprinde frica.

— Nu pot! răspunse ea. Dimineața trebuie să fiu la halta de la versta 1056. Acolo mă aşteaptă un grav bolnav.

— Să nu-ți treacă cumva prin cap să le deschizi! auzi ea o şoaptă alarmată din pod. Îs vicleni ocnaşii, dar-ar boala în ei, vor să te păcălească...

— Varvara Vasilievna, te rog stăruitor, rosti bărbatul de după uşă.

— Noaptea nu plec nicăieri, răspunse Varia cu tărie. Duceți-vă la medicul-şef Gusev. Locuieşte la spital.

— Dar noi n-avem nevoie de Gusev, ci de dumneata, repetă insistent necunoscutul. Te rugăm să ne ajuți... În numele lui Ivan Gherasimovici... adăugă acelaşi glas, abia auzit.

Varia tresări.

„Ivan Gherasimovici! îi trecu fulgerător prin minte. Nu cumva e vorba de acel Ivan Gherasimovici, despre care a vorbit Blohin?"

— Nu cunosc pe nici un Ivan Gherasimovici, rosti ea încet.

În clipa aceea, se temea, mai mult ca de orice, să nu se lase prinsă într-o cursă. Cine ştie? Poate că copoii primiseră de la Petersburg ordin să lămurească legăturile ei cu revoluționarii. Ghicindu-i parcă temerile, bărbatul de după uşă spuse:

— Varvara Vasilievna, nu te-a rugat Filip Ivanovici să-i transmiți lui Krîlov un salut din partea lui Ivan Gherasimovici?

— Care Filip Ivanovici? întrebă Varia, străduindu-se să pară nedumerită.

— Ei, Blohin! Filip Ivanovici Blohin, abia auzi de după uşă.

„Fie ce-o fi!" hotărî Varia şi, nemaiîndoindu-se că dincolo de uşă o aşteptau prietenii lui Blohin, începu să ridice la iuțeală ivărele şi să tragă zăvoarele.

— Doamne, dumnezeule!... bolborosi Domra Romanovna sus, deasupra capului Variei, cuprinsă de groază. S-a isprăvit cu noi!

Varia deschise uşa dintr-o singură smucitură.

— Intrați! strigă ea inimoasă celor din întuneric.

În prag se ivi făptura vânjoasă a unui bărbat într-un cojoc de oaie, cu căciulă mițoasă. Pe barbă, pe sprâncenele stufoase şi genele lui sclipea chiciura. Făcu un pas în tindă, îşi scoase căciula şi se întoarse cu fața spre lumânare:

— Nu mă recunoşti?

De sub sprâncenele stufoase, albite de promoroacă, o priveau doi ochi cenuşii, inteligenți.

Varia nu-şi credea ochilor. În fața ei stătea Krîlov, chiar mecanicul Krîlov, care, în februarie, era cât pe ce s-o dea afară din camera lui. Văzând-o cât e de nedumerită, el zâmbi:

— Varvara Vasilievna, iartă ce-a fost... Iar acum, ajută-ne. În vreo două ceasuri suntem acolo unde trebuie. O să vezi ce are tovarăşul nostru, iar până dimineața te aducem înapoi.

— Aşteptați-mă aici. Într-o clipă sunt gata, acceptă Varia, fără să mai şovăie.

Krîlov ieşi afară. Cu o sprinteneală uimitoare pentru vârsta şi trupeşia ei, Domra Romanovna coborî din pod, puse la loc ivărul de la uşa din afară şi dădu buzna în odaia Variei.

— Da' ce, Vasilievna, ți-ai pierdut mințile, doamne iartă-mă? strigă ea, bătând din palme. Unde naiba te duci în toiul nopții?

— Îmi împrumuți pâslarii şi şuba dumitale? o rugă Varia, în loc să-i răspundă.

— Vra să zică, te duci? întrebă Domra uimită.

— Mă duc! răspunse Varia dând din cap afirmativ.

— Dar cine-s? întrebă Domra uitându-se cu teamă spre uşă.

— Ocnaşi! zâmbi Varia şi o îmbrățişă. N-avea frică, Domra Romanovna! Sunt oameni cumsecade, foarte cumsecade!

Nu trecu nici un sfert de oră, şi Varia, cu şalul moale de lână pe cap, cu şuba călduroasă şi cu pâslari uriaşi, ieşi pe scară, ținând în mână geamantănaşul în care avea instrumente chirurgicale, seringi, pansamente, vată şi iod.

— Încoace, Varvara Vasilievna, spuse Krîlov, arătându-i o sanie lată, mare, cu doi căluți scunzi, mițoşi. O ajută să se aşeze cât mai bine în sanie, apoi se urcă şi el stând în aşa fel,

ca s-o ferească de vântul din față cu umerii lui lați. Vizitiul, un bărbat scund, bărbos, cu şubă şi cu o căciulă cu urechi, se aşează pe capră, roti biciul, şi sania, scârțâind pe tălpice, se urni din loc şi lunecă uşor pe ulița pustie. Viscolea. Fulgii de zăpadă îi lipeau ochii. Varia şedea cu capul în jos, cu pleoapele strânse.

— Anton Petrovici... De ce m-ai primit atunci atât de neprietenos? întrebă ea, aplecându-se uşor spre Krîlov.

— N-am avut încredere în dumneata, răspunse acesta. În îndeletnicirea noastră trebuie să fii cu ochii în patru! Oricând te poți trezi cu nişte provocatori...

— Şi acum?... întrebă Varia curioasă.

— Ei, acum e altceva, răspunse el vesel. Am primit o confirmare de la Piter. Acum am toată încrederea. Mi s-a comunicat că Blohin garantează cu capul pentru dumneata.

— Îl cunoşti bine pe Blohin? întrebă Varia.

— Da, am avut prilejul să ne întâlnim, răspunse mecanicul clipind cu şiretenie. Şi chiar de multe ori...

Curând, intrară în taiga. Caii alergau sprinteni pe drumul acoperit de ramurile copacilor înalți, albiți de zăpadă. Din când în când, vântul răbufnea năvalnic, scuturând ca brațele unor uriaşi vârfurile arborilor. Bulgări mari de zăpadă cădeau de pe crengi, împroşcându-i de sus până jos pe cei din sanie. Krîlov şi Varia nici n-apucau să se scuture bine, şi vântul pizmaş, ghiduş zvârlea din nou cu bulgări în ei.

Spre orele trei noaptea ieşiră într-o poiană mare. Luna întârziată se ivi din nori şi lumină prin boarea argintie a viscolului ce se potolea contururile întunecate ale unor izbe de bârne şi ale unor magazii. Câțiva câini, lătrând din răsputeri, săriră înaintea săniei, alergând pe lângă ea, şi hămăitul lor răsuna prelung în liniştea nopții.

Scârțâi o poartă. Careva strigă la câini, gonindu-i. Sania intră într-o curte; caii nechezară, simțind că se apropia odihna.

— Ei, am sosit! rosti Krîlov.

O ajută pe Varia să coboare din sanie, scutură cu căciula lui zăpada de pe şalul şi de pe şuba ei şi o apucă de braţ, conducând-o într-o izbă încăpătoare, luminată de o lampă mare cu petrol. În cameră era cald. Mirosea a pin şi a blănuri de sălbăticiuni. Pe cuptorul rusesc uriaş stăteau culcaţi nişte copii şi un moşneag gârbov, părând un sfânt scos dintr-o icoană.

— Unde-i bolnavul? întrebă Varia, dându-şi jos şuba şi şalul.

— Colo! răspunse bătrânul arătând spre un ungher.

— Puneţi lampa pe masă, vă rog, spuse Varia. Îmbrăcă halatul alb, se spălă pe mâini şi aşternu pe masă o muşama curată, pe care aşează instrumentele şi medicamentele.

Pacientul, un bărbat de vreo treizeci de ani, vlăguit de tot, zăcea într-un pat lat de lemn. Gemea uşor.

Varia dădu pătura la o parte cu băgare de seamă. Piciorul drept al rănitului, umflat mai jos de genunchi, era oblojit cu cârpe curate. Varia le tăie şi se aplecă asupra rănii mari din pulpă, uşor înnegrită pe margini. Culoarea aceea întunecată şi mirosul urât erau simptomele sinistre ale începutului cangrenei.

— Câte zile au trecut, de când a fost rănit? întrebă Varia, frământându-se în sine: ce era de făcut? Cum să-l salveze?

— E a patra zi de când a fost găsit în pădure, răspunse Krîlov. L-au adus nişte vânători. A degerat rău. Rana i-au oblojit-o băieţii mei cu cârpe, cum s-au priceput. Aplecându-se spre Varia, o întrebă încet: Ei, cum e?

— E prost, răspunse ea. În asemenea condiţii, e riscant să se facă o amputare; şi apoi eu nu sunt un chirurg cu suficientă experienţă, ca să mă apuc de aşa ceva.

— Ce-i de făcut? întrebă Krîlov, îngrijorat. Să nu mai fie oare nici o nădejde?

— Voi încerca să-i curăţ rana cât mai bine, răspunse Varia. La drept vorbind, ar trebui să-l duceţi numaidecât în oraş, la spital...

Krîlov clătină din cap:

— Nu, Varvara Vasilievna! La spital? Ar însemna să-l dăm pe mâna jandarmilor. Mai bine, străduieşte-te. O să-ți fim foarte recunoscători...

— Voi face tot ce pot, răspunse Varia cu jumătate de glas.

Rănitul fu pus pe masă. Krîlov ținea lampa deasupra lui. Varia îi administră un narcotic şi lucră timp de aproape o oră, înlăturând cu atenție țesutul mortificat şi curățind de puroi suprafața inflamată a rănii. Aerul din izbă, greu şi aşa, se îmbâcsi de mirosurile grele de sânge, de eter şi iod. Trebuiră să deschidă uşa, ca să aerisească încăperea.

După ce operația fu terminată şi rănitul pus cu grijă la loc în pat, Varia se uită la ceas. Acele arătau orele patru şi ceva de dimineață.

— N-ai vrea să te odihneşti măcar un ceas? o sfătui Krîlov.

— Nu, nu, se împotrivi Varia cu hotărâre. Trebuie să prind neapărat trenul de dimineață.

— Şi eu trebuie să ajung la vreme la ateliere, spuse Krîlov. Aşa că mergem împreună. Iartă-ne, Varvara Vasilievna, că ți-am stricat toată noaptea.

— E cazul să mai vorbim despre asta? spuse Varia zâmbind obosită. Principalul e să nu i se întâmple nimic, adăugă ea arătând din ochi spre rănit. Cine o să-l îngrijească?

— Eu şi cu Marfutka, glăsui moşneagul. Marfutka n-a dormit două nopți – acu se hodineşte în odăiță, alături. Dacă trebuie, s-o trezim, dacă nu, spuneți-mi ce trebuie să facem şi în ce chip.

Varia pipăi pulsul rănitului, îi luă temperatura şi-i explică bătrânului, amănunțit, tot ce avea de făcut.

— Dacă o să-i fie rău, dă-mi numaidecât de veste prin cineva, spuse Krîlov.

— Totuşi, ar trebui dus la oraş, stărui Varia, oftând: Un chirurg cu experiență i-ar salva cu siguranță viața.

— Crezi că unul ca Stupnikov sau Zalesov au să-l salveze? zâmbi Krîlov. Doar a fost rănit, mă-nțelegi, Varvara Vasilievna? Rănit! accentuă el. Chiar alaltăieri au scris gazetele despre el. A evadat din închisoare. L-au urmărit şi l-

au rănit. Totuşi, a izbutit să se ascundă în taiga. Aceasta s-a întâmplat pe viforniță şi pe ger cumplit. Copoii i-au pierdut urma. Adevărul e că nici nu prea l-au căutat! Au crezut că acum, iarna, în taiga, s-a isprăvit cu el.

— Ei, atunci trebuie să-l văd din nou mâine, ori cel mai târziu poimâine, spuse Varia. Voi încerca să mai fac rost de ceva medicamente şi să cer sfatul unuia dintre medici...

— Nu cumva să pomeneşti de el. Doamne-fereşte! o povățui Krîlov ducând degetul la buze.

— Înțeleg, Anton Petrovici, răspunse Varia dând din cap.

Două ore după aceea ajunseră în oraş. Viscolul se potolise cu desăvârşire. Domnea o linişte adâncă. Luna scălda totul într-o boare argintie. Aproape tot timpul, până acasă, Varia dormitase rezemându-şi capul cu încredere de pieptul lat al lui Krîlov. Acesta o sprijinea atent cu brațul, ca să nu cadă întâmplător din sanie, mai ales, la cotituri.

Luându-şi rămas bun lângă casa ei, îi spuse cu căldură:

— Îți mulțumesc, Varvara Vasilievna! Poate că, într-o zi, o să-ți fim şi noi de folos cu ceva. La nevoie, te poți bizui fără şovăire pe Ivan Gherasimovici.

— Pe Ivan Gherasimovici? Dar nu-l cunosc câtuşi de puțin! Nu l-am văzut nici o dată! răspunse Varia.

— În schimb, acum te cunoaşte el, şi foarte bine, zâmbi mecanicul. Iată mâna lui, în semn de prietenie. Cu aceste cuvinte, Krîlov îi întinse mâna.

— Aşadar, dumneata eşti?... întrebă descumpănită Varia.

— Eu sunt! confirmă mecanicul. Krîlov, pentru toată lumea, iar pentru prieteni, Ivan Gherasimovici. Bineînțeles, numai pentru prieteni. Înțelegi?

— Înțeleg, Ivan Gherasimovici. Îți mulțumesc pentru încredere, rosti Varia mişcată.

Sania cu Krîlov pieri în umbrele din preajma zorilor. Când tropotul copitelor şi scârțâitul tălpicelor se stinseră în depărtare, Varia urcă scara şi bătu tare în uşă.

Domra Romanovna nu se lăsă aşteptată. Recunoscând vocea Variei, deschise larg uşa făcându-i loc să intre în casă.

— Slavă domnului! rosti ea, uşurată. În lipsa matale, am spus toate rugăciunile.

Varia observă abia acum că avea toporul în mână.

— Nu cumva aveai de gând să mă tai? o întrebă ea râzând.

— Ba pe ocnaşi, dar-ar boala în ei! răspunse veselă Domra Romanovna. Aşa mi-i firea! Fricoasă, fricoasă, dar la o adică, sar unde-i învălmăşeala mai mare. O ajută pe Varia să-şi scoată şuba şi pâslarii. Acolo totu-i bine?

— Da, Domra Romanovna.

— Ai fost departe?

— Nu, aproape, chiar la marginea oraşului, răspunse Varia ascunzând adevărul. Adevărat e că n-aş mai găsi niciodată casa în care am fost, Ne-am dus tocmai când viscolea mai tare.

— Dar bolnavul, ce face?

— Bine! O zi, două, şi se scoală în picioare.

— Ei, slavă domnului! rosti Domra Romanovna închinându-se. Şi acu, şezi la masă. Tocmai am făcut nişte brânzoaice. Îs fierbinți, te lingi pe degete, nu alta!

Capitolul 30

Sâmbătă seara, Varia auzi o bătaie uşoară în geam. Domra Romanovna nu era acasă, se dusese la nişte cunoştinţe. Varia ieşi în tindă şi, fără să deschidă uşa, întrebă:

— Cine-i?

— Eu sunt, Krîlov! răspunse de afară glasul cunoscut.

Varia deschise uşa tindei şi pofti musafirul în cameră, dar acesta nu voi să intre.

— Varvara Vasilievna, am trecut în fugă, numai o clipă, ca să ne înţelegem. Peste o jumătate de ceas trimitem sania la aşezarea din taiga. Am o mare rugăminte: mai du-te o dată. Mâine e duminică, aşa că poţi să stai acolo mai mult. În ultimele două zile bolnavul s-a simţit mai bine! Am vrea să ştim, când ar putea fi trimis mai departe, într-un loc mai ferit de primejdie.

— Unde-i sania? întrebă Varia, uitându-se pe geam, vrând să spună prin aceasta că era gata să plece de îndată.

— Va trece să te ia, răspunse Krîlov. Când auzi afară: „Ptrr, roibilor, drăguţilor!" să ştii că te aşteaptă.

— Bine, Anton Petrovici, răspunse Varia zâmbind.

După ce-l petrecu, începu să se pregătească repede de plecare: îşi puse în geamantănaş instrumentele şi medicamentele de care avea nevoie, găsi şuba groasă şi pâslarii Domrei Romanovna. Perspectiva drumului pe care avea să-l facă pe întuneric n-o neliniştea câtuşi de puţin. Putea să nu se întoarcă numaidecât, să rămână şi a doua zi în aşezarea din taiga. Pentru ca Domra Romanovna să nu fie neliniştită de lipsa ei neaşteptată îi scrise un bilețel.

Ocupată cu pregătirile acestea nici nu observă cum trece timpul. Când auzi afară strigătul convenţional: „Ptrr, roibilor, drăguţilor!" Varia era gata. Se îmbrăcă gros, se asigură că obloanele şi uşa de la intrare erau închise bine, apoi ieşi pe uşa din dos, încuie lacătul şi ascunse cheia la locul stabilit, între două bârne de jos ale casei.

Afară o aştepta aceeaşi sanie cu care mersese şi data trecută. Acelaşi vizitiu, aceiaşi căluți scunzi, voinici, păroşi. În sanie se afla numai vizitiul. Asta o cam nelinişti. Se opri în loc, nehotărâtă: să se urce în sanie sau nu?

— Nu şovăiți, Varvara Vasilievna, o îmbărbătă vizitiul, voios. Răspund cu capul înaintea lui Ivan Gherasimovici pentru dumneavoastră. Ca să fac față la orice împrejurare sunt şi înarmat. Spunând aceste cuvinte ridică deasupra blănii de urs o armă militară. La o adică vă iau apărarea.

— Dă-i drumul! răspunse Varia cu hotărâre, urcându-se în sanie.

Geruia. Pe stânga şi pe dreapta drumului licăreau în înserare luminițele din casele aşezării de la gară. Nu departe, în gară, locomotivele pufăiau greu, şuierând răsunător.

— Hii roibilor, drăguților! strigă vizitiul, îndemnând caii, pocnind zgomotos din gârbaci.

Dincolo de aşezarea gării, caii goniră şi mai întins. Luminițele rămăseseră în urmă. Acum, hăul întunecos al nopții se întindea înaintea ochilor, spuzit deasupra capului de o puzderie de stele sclipitoare. De jur împrejur era o linişte adâncă. Se auzea doar răsuflarea cailor şi scârțâitul tălpicelor săniei.

Varia, încotoşmănită în şuba groasă, cu pâslarii călduroşi acoperiți cu blana de urs, nu simțea deloc frigul. Privea îndepărtata lume a stelelor de pe întinderile nețărmurite ale universului şi-şi amintea de căminul ei, de institut, de capitală, de tot ceea ce rămăsese departe, în Rusia. Acum, nu stelele îşi revărsau lumina înaintea ei, ci ochii Nadiuşkăi.

„Fetița mea dragă!” şopti ea înduioşată, simțind că i se împăienjenesc ochii de lacrimi. Dacă ar şti Serghei Vladimirovici, unde şi pentru ce se ducea ea, soția lui! Nu era destul că fusese deportată, că îşi luase rămas bun de la institut – nu, acum intrase în legătură cu cei ce zguduiau temeliile autocrației țariste.

Varia se gândi, nu fără teamă, ce o aştepta, dacă jandarmii ar afla unde fusese, pe cine ajutase, cu cine intrase în

legătură. Gândul acesta o înspăimântă. Totuşi, n-ar fi dat îndărăt pentru nimic în lume.

Nu mai era acea Varia de altădată, fără griji, căreia nu-i păsa de nimic în lume. Viața o învățase minte: o luase de piept, o scuturase zdravăn. Durerea, amărăciunea, pricinuite de nedreptatea ce i se făcuse, stăruiau în sufletul ei. Simțea că acea amărăciune se preschimba într-un simțământ mai puternic, în ură. Da, în ură față de toți îmbuibații, toți obezii, toți satrapii: înalții funcționari, demnitarii, bogătaşii. Se bucura la gândul că viața îi dăduse prilejul de a întâlni şi alt fel de oameni, mai tari, mai curați. Aceştia aveau multe trăsături comune cu Krasnuşkin – voință, hotărâre, clarviziune a țelului urmărit. Varia se simțea atrasă spre ei. Ar fi dorit să se străduiască, să realizeze multe spre a merita aprecierea lor.

O privelişte hidoasă îi învie în amintire, ca un coşmar: Iudith la groapa de gunoi, adunând resturile de mâncare! Cine o aruncase în această mizerie cumplită, neomenească? Cine-i dăduse lui Goremîkin dreptul de a-şi bate joc de ea, de a o insulta? Grele, nespus de grele erau urmările palmei cu care îl pedepsise pe Goremîkin, dar simțea şi acum o profundă satisfacție, o mândrie, la gândul că o răzbunase pe Iudith şi-l făcuse de râs pe Goremîkin în toată capitala...

...În casa din taiga, Varia fu întâmpinată ca o veche cunoştință. Moşneagul şi Marfutka o ajutară să-şi scoată şuba şi-o poftiră numaidecât să bea un ceai ca să se mai încălzească după frigul de pe drum.

— Nu, mai întâi să văd ce face bolnavul nostru, apoi beau şi ceai cu plăcere, îi spuse ea bătrânului.

La căpătâiul rănitului şedea o fată bălaie de vreo optsprezece ani, frumuşică, cu fața prelungă şi buzele roşii, aprinse, bine conturate. Obrajii îi erau uşor îmbujorați. Toată făptura sa radia o gingăşie, o puritate feciorelnică, înduioşătoare. Numai ochii ei, mari, trişti, priveau neliniştiți, îngrijorați.

Când o văzu pe Varia, fata se ridică, îşi plecă uşor capul în semn de bun sosit şi se trase deoparte. Varia se lăsă pe scaun şi luă mâna rănitului.

— Ei, cum te mai simți? îl întrebă ea, pipăindu-i pulsul.

— Mai bine. Mult mai bine! răspunse el.

Abia acum observă Varia cât de tânăr era rănitul, ce expresie de energie şi de voință era întipărită pe fața lui.

Pulsul nu dădea naştere la nici un fel de îngrijorări. Temperatura era aproape normală. Varia examină rana. Era îngrozitoare ca şi până atunci, dar pericolul principal trecuse, simptomele de cangrenă dispăruseră.

— Eu şi Marfutka am făcut tot ce ne-ai spus, domnişoară, zise bătrânul.

— Am spălat şi am pansat rana, întregi tânăra femeie cu fața plină de pistrui.

— O mai curăț o dată, şi lucrurile au să meargă cu siguranță tot mai bine. Rabdă încă puțin, îi spuse ea bolnavului.

— Voi încerca, făgădui acesta.

Muşcându-şi buzele, tânărul se crispa de durere, dar nu scotea o vorbă. Broboane mici de sudoare îi sclipeau pe frunte. Aruncând spre fată o privire fugitivă, Varia înțelese cât o îndurera suferința tânărului. Îmbujorarea din obraji îi pierise, buzele întredeschise îi tresăreau, ochii înrourați de lacrimi i se întunecaseră.

După ce-l pansă, când durerea se mai potoli, rănitul o întrebă pe Varia:

— Spuneți-mi, o să mai zac mult timp?

— Vreo două-trei săptămâni, răspunse Varia.

— Dar nu poate să rămână aici atât! zise fata.

— Eu vorbesc de cicatrizarea rănii, explică Varia. Bineînțeles, nu poate să pornească singur la drum, dar cu sania, cu însoțitori, cu anumite măsuri de precauțiune, poate pleca şi mâine!

— Prin urmare, plecăm! exclamă rănitul bucuros.

— Slavă domnului! rosti moşneagul, făcându-şi semnul crucii.

— Şi tu plângeai, drăguţo! îi spuse tânăra femeie fetei, privind-o veselă. Nu ţi-am spus eu că totul o să sfârşească bine? Uite, şi dânsa zice la fel, adăugă ea, arătând din cap spre Varia.

— Ei, Marfutka, acu taci din gură, ajunge! Cu trăncăneală nu cinsteşti omul, o struni bătrânul. Adu la iuţeală ceva de-ale gurii şi să bem un ceai cu miere.

— Aş sta şi eu la masă... spuse rănitul privind rugător spre Varia.

— Nu, nu trebuie să te scoli. Întremează-te, atâta timp cât poţi. O să tragem masa aproape de dumneata. Aşa va fi mai plăcut.

Cina fu îmbelşugată şi gustoasă: carne, slănină, ouă, cârnaţi de casă. Mireasma pâinii proaspăt coaptă, rumenită, adia îmbietor. Pe masă, samovarul de aramă, pântecos, lustruit, îşi murmura cântecul lui domol. Într-o cană mare de lemn era miere groasă, aurie, ca chihlimbarul. Stăpânul casei puse pe masă şi un clondir de samogon.

— Doar se cuvine să închinăm un păhăruţ, îşi dădu el cu părerea. Întâi şi întâi să închinăm pentru domnişoara doftoriţă, că a îngrijit bine bolnavul.

— De ce pentru mine? protestă Varia stânjenită. Mai întâi că nu sunt încă doctoriţă, ci felceriţă, sau, mai bine zis, numai studentă. Şi apoi, n-am făcut nimic deosebit.

— Ba nu, Varvara Vasilievna, aici mai bine tăceţi, obiectă rănitul, ridicând mâna. Mi-aţi salvat şi viaţa şi piciorul.

— E pur şi simplu o întâmplare, stărui Varia. Am mers la risc... Piciorul ar fi trebuit amputat.

— Ei, să bem pentru risc! închină rănitul.

— Neapărat! îi ţinu isonul bătrânul. Samogonul meu tămăduieşte orice boală lăuntrică...

După cina îmbelşugată, după samogon şi ceaiul băut pe săturate, Varia simţi că o trăgea la somn.

— Marfutka, lua-te-ar ciorile! strigă bătrânul tinerei femei. Fă pătucul pentru domnişoara doftoriță.

— Poate doriți să vă culcați pe cuptor? o întrebă Marfa pe Varia – e cald şi bine ca-n rai!

— Îți dau eu ție rai acu! o bruftului moşneagul încruntându-se. Păi, se poate să-i spui unei domnişoare cu carte să se culce pe cuptor? Trebuie să te gândeşti când deschizi gura!

— Bunicule, totuşi ce-ar fi să mă laşi să dorm pe cuptor? îl întrebă Varia. Să văd şi eu cum e. Ce zici?

— Păi, despre mine… cum nu! se fâstâci bătrânul. De, eu… ei, poftim, poftim!

Varia se culcuşi pe cuptor, o luă căldura şi adormi curând. În timpul nopții, se trezi de două ori şi de fiecare dată o văzu la lumina opaițului pe fată lângă pat, aplecată asupra rănitului, privindu-l tăcută, ascultându-i respirația…

Varia se întoarse în oraş spre prânz. Domra Romanovna o întâmpină, amenințând-o în glumă cu degetul:

— Las' că-i dau eu de veste soțului matale că nu dormi noaptea acasă. Dumnealui îți trimite scrisori, te vede în vis, iar matale!… Poftim!

Scoase din mâneca scurteicii o scrisoare şi i-o întinse solemn Variei.

— Îți mulțumesc, Domra Romanovna, scumpo! strigă Varia, nespus de bucuroasă.

Sărutând-o de mai multe ori pe obrazul bucălat, se repezi în odaia ei să rămână singură cu scrisoarea, cu veştile de la cei dragi, atât de îndepărtați.

Serghei Vladimirovici îi scria cu amărăciune ce pustie, ce tristă era casa fără ea, ce dor le era de ea lui şi copiilor, mai cu seamă, Nadiuşkăi. Scria:

„Orice fac, te văd necontenit înaintea ochilor! Îi bat tatălui tău capul, îl rog mereu să intervină pentru tine. Eu, personal, am epuizat toate posibilitățile. Peste tot, la orice uşă bat, mă

întâmpină nişte slujbaşi fără suflet, fără inimă şi, pe deasupra, îngrozitor de fricoşi...

Iudith ne telefonează adesea. Ca şi mai înainte se socoteşte vinovată de toate necazurile tale de acum. Goremîkin a fost nevoit să plece din Piter. Studenții, dacă nu toți, în orice caz cei mai mulți sunt entuziasmați de metoda ta de a alunga din institut profesori indezirabili.

Cum mă vede, Nadiuşka mă şi întreabă: «Unde-i mămica noastră? Vleau la mămica!» Vasea o linişteşte: «Ai puțină răbdare, cum vine vara, am şi plecat la mama...» Răbdare! Uşor de spus! Zilele par fără de sfârşit. Nimeni şi nimic nu poate să mi te înlocuiască, iubita mea...”

Varia citea şi iar citea rândurile calde, pline de dragoste, părându-i-se că niciodată nu-şi iubise soțul atât de mult ca acum, când erau despărțiți...

În încheierea lungii sale scrisori, Serghei Vladimirovici o ruga să treacă pe la Svințov şi să-i comunice că izbutise, în sfârşit, printr-o cunoştință, să urgenteze la Ministerul Comunicațiilor rezolvarea problemei înnoirii utilajului atelierelor din Krasnoiarsk şi a alocării fondurilor necesare în acest scop. Zvonariov îşi exprima speranța că Svințov nu va uita acest serviciu pe care i-l făcuse şi-i va da concursul pentru obținerea postului de inginer la ateliere.

Toată seara acelei duminici Varia o petrecu scriind celor de acasă. A doua zi se duse la Svințov ca să-i comunice veştile primite de la Serghei Vladimirovici. Nikolai Nikolaevici sări în sus de bucurie când află că Ministerul hotărâse să aloce fondurile necesare pentru reutilarea atelierelor. Drept mulțumire sărută mâna Variei de mai multe ori şi dădu dispoziții numaidecât să se pregătească o cină sărbătorească, solemnă.

— Auzi, Liudmila Petrovna, auzi ce minunat sună cuvântul acesta: „Alocare”! îi spunea el mereu soției sale, râzând. Ei, cum să nu sărbătorim un asemenea eveniment?! Şi, bineînțeles, locul de cinste la masă i se cuvine Varvarei

Vasilievna, încântătorului crainic care ne-a adus această veste minunată!

— Ei, lui îi plac zaiafeturile, chiar şi fără motiv! glumi Liudmila Petrovna.

Într-adevăr, cina simplă, ca în familie, fără ceremonii, a fost cum nu se poate mai reuşită şi mai veselă. Nikolai Nikolaevici îi invitase pe inginerul-şef al atelierelor şi pe şeful gării de mărfuri care locuiau în apropiere. Amândoi veniră cu soțiile şi cu fetele lor, de pe acum domnişoare.

— Dar Zoinka dumneavoastră unde-i? îl întrebă inginerul-şef, mirat, pe stăpânul casei. Să lipsească de la un asemenea ospăț!

— Trebuie să vină din clipă în clipă, răspunse Liudmila Petrovna. Zău, nu ştiu ce să mă mai fac cu patima asta a ei pentru cărți. Îşi petrece tot timpul la bibliotecă.

— Da, o patimă nu tocmai potrivită pentru o fată, afirmă cu gravitate şeful gării de mărfuri, un omuleț rotofei, chel şi fără sprâncene. Între noi fie vorba, cărțile n-au dus niciodată la nimic bun!

— Nu face nimic: o să se îndrăgostească de un băiat, şi o să uite de cărți! răspunse inginerul-şef, făcându-i cu ochiul. Din cărți învață cum să iubească şi după ce a învățat treaba asta, atunci, slavă domnului, o să se descurce foarte bine şi fără cărți.

Se aşezară la masă. După cină, trecură în salon, unde era pianul. Liudmila Petrovna propuse să facă puțină muzică. Inginerul-şef avea o voce de bas foarte frumoasă. Acompaniat la pian de fiica cea mare, elevă de liceu, execută foarte reuşit „*Cântecul de petrecere*” de Beethoven, „*Puricele*” de Musorgski şi alte câteva compoziții din repertoriul clasic.

— Terentievici, s-auzim un cântec drag de-al nostru, siberian, să zicem: „*Slăvitul, sfântul Baikal!*” strigă Svințov, cam cherchelit.

— Cu plăcere! acceptă inginerul-şef.

Interpretă cântecul fără acompaniament, cu atâta suflet, încât Variei îi dădură lacrimile, fără să vrea. De câte ori auzise

ea acest cântec în copilărie!

Svinţov începu să secondeze cu glas de bariton urmat îndată de tenorul uimitor de tineresc şi de melodios al vârstnicului şef al gării de mărfuri. Începură să acompanieze şi femeile. Varia nu se putu stăpâni să nu cânte şi ea laolaltă cu toţi.

Deodată amuţi la jumătatea cuvântului. În pragul salonului se ivise pe neaşteptate fata blondă pe care o văzuse în casa din taiga, lângă rănit. Fata o recunoscu şi ea de îndată, dar nu se trădă prin nici o mişcare.

— Ei, iat-o şi pe Zoinka! strigă inginerul-şef, după ce cântecul încetă. Să ne cânte ceva, drept pedeapsă pentru c-a întârziat.

— Cântă „*Hei, troică!*”, Zoia! strigă liceana.

— „*Privighetoarea!*”

— „*Doi murgi!*”

Nikolai Nikolaevici ridică mâna, încercând să potolească larma.

— Să-i dăm întâietatea doamnei Zvonariova! spuse el, înclinându-se în faţa Variei. La urma urmei, dumneaei i se datorează petrecerea de azi. Vă rog, Varvara Vasilievna.

— Nu ştiu, zău! Să decidă Zoia, răspunse Varia, ridicând din umeri, încurcată. Uitându-se la Zoia, o rugă cu zâmbetul pe buze:

— Să auzim cântecul dumitale preferat!

Zoia făcu o reverenţă, se aşează la pian şi, acompaniindu-se singură, începu cântecul popular rusesc: „*Să nu mă certi, o, mamă*”…

În vocea ei puternică, formată, Varia simţi îndată durerea, lacrimile. Poate că durerea, lacrimile o chinuiau, fiindcă în clipele acelea îşi cânta dragostea pentru tânărul, despre care nu îndrăznea să spună nici o vorbă acasă! Iar fără el, fără iubitul ei, ce viaţă mai era aceea? Varia îşi dăduse seama de lucrul acesta încă din noaptea când Zoia veghease până dimineaţa la căpătâiul rănitului, fără să închidă ochii…

...Musafirii plecară aproape de miezul nopții. Nikolai Nikolaevici voi s-o conducă pe Varia, dar Zoia îl rugă s-o lase să facă ea acest lucru.

— Varvara Vasilievna, vă rog să nu scăpați nici o vorbă față de ai mei despre întâlnirea noastră din taiga, o rugă ea pe Varia, îndată ce ieşiră în stradă.

— Se înțelege. Nu trebuie să mă rogi. Mi-am dat seama numaidecât. Te poți bizui pe mine, o linişti Varia. Apoi, o întrebă: Iartă-mi întrebarea indiscretă: tânărul acela, din taiga...

— Ne iubim, răspunse Zoia simplu.

— Dar, judecând după toate, e un revoluționar, observă Varia, dând glas presupunerilor ei.

— Dar parcă dumneavoastră..., începu Zoia, privind-o cu atenție şi tăcu numaidecât.

— Eu ce? întrebă Varia.

— Dumneavoastră parcă nu sunteți social-democrată?

— Nu!

— Totuşi, ştiați unde vă duceți, la cine şi pentru ce!

— Da, ştiam!

— Şi nu v-a fost frică?

— Poate că da, răspunse Varia zâmbind. Dar şi dumneata erai acolo...

— Cu mine e altceva, rosti Zoia încet.

— Eşti social-democrată? o întrebă Varia fără ocol.

— Pentru ce vreți să ştiți?

— N-ai grijă, nu te spun nimănui...

— De asta sunt convinsă: altfel, tovarăşii nu v-ar fi adus pentru nimic în lume în casa din taiga...

— Atunci, de ce nu vrei să fii sinceră cu mine?

— Ei bine: dacă vreți neapărat să ştiți, poftim! mărturisi Zoia, linişti tă. Fac parte din fracțiunea bolşevică.

— Dar tânărul acela?

— Şi el... Am activat împreună. Ne-am îndrăgostit în cadrul muncii de partid.

— Vrei să fim prietene? o întrebă Varia, emoționată.

— E cam primejdios pentru dumneavoastră, o preveni Zoia.

— Cu alte cuvinte, nu vrei?

— Dați-mi mâna, Varvara Vasilievna!

— Simplu: Varia! propuse Varia, strângându-i mâna întinsă.

Capitolul 31

Prietenia cu Zoia mai alunga din sufletul Variei simțământul apăsător al singurătății. Petreceau împreună multe seri lungi la Varia acasă, vorbind despre artă, literatură, ştiință. Varia era uimită de cunoştințele multilaterale ale noii sale prietene. Deşi atât de departe de capitală, totuşi era la curent cu ultimele opere ale lui Repin, Makovski, Surikov, urmărea cu atenție noile apariții din domeniul literaturii, îndeosebi lucrările lui Gorki, Kuprin şi Leonid Andreev, iar în domeniul muzicii era o admiratoare pasionată a compozițiilor lui Rahmaninov, Glazunov şi Skriabin, prețuindu-i foarte mult. Opiniile ei o uimeau pe Varia prin profunzimea şi originalitatea lor.

Despre nimeni nu vorbea însă Zoia cu atâta drag, ca despre Lenin, conducătorul Partidului Muncitoresc Social-Democrat din Rusia. Cu ajutorul Zoiei, Varia se edifică asupra obiectivelor şi sarcinilor P.M.S.D.R., luă cunoştință de programul şi statutul său. Cu cât îşi dădea seama mai bine de sensul luptei duse de proletariatul rus, cu atât mai mult se convingea că învățătura lui Marx şi Engels nu avea nimic utopic, abstract, efemer. Dimpotrivă, contrar tuturor afirmațiilor şi calomniilor presei reacționare, această învățătură era întru totul logică şi viabilă.

Uneori, Varia încerca să combată anumite opinii ale Zoiei, să apere unele teze care, înrădăcinate din copilărie în conştiința ei, i se păreau inatacabile. De obicei, controversa se încheia în favoarea Zoiei, iar din vechile concepții ale Variei se alegea praful şi pulberea.

Într-o seară, Zoia o duse pe Varia la o şedință de studii a cercului marxist clandestin, alcătuit din muncitorii de la atelierele căilor ferate. De ochii lumii se organizase o petrecere în comun. În mijlocul camerei se afla o masă cu gustări şi băutură. Lângă fereastră, pe un soclu înalt, se vedea o pâlnie de gramofon albăstruie, asemenea unei flori uriaşe, din care se revărsau ba valsuri, ba tânguielile deznădăjduite,

sfâşietoare ale cântărețelor Vialțeva şi Panina. Dacă pe stradă nu se observa nimic suspect, şi totul era în ordine, atunci Zoia îşi ținea prelegerea. De astă dată, ea îşi alesese ca temă „*Insurecția armată, principalul mijloc pentru răsturnarea absolutismului țarist şi pentru victoria revoluției*”.

De pe coridor se auzi însă deodată:

— Mai cu suflet, fraților!

Gramofonul învie într-o clipă. Vocea de contralto acompaniată de ghitară începu din nou să se tânguie:

Un sărut să-mi dai.
Te sărut şi eu,
Apoi iarăşi tu.
Apoi iarăşi eu...

Şi închinau toasturi, se auzea clinchetul paharelor.

Trecură zece, cincisprezece minute. Oamenii de pază semnalizară:

— Dați-i drumul!

Prelegerea continuă. Toți priveau chipul însuflețit al Zoiei, îi ascultau cuvintele aprinse, înflăcărate.

În drum spre casă, Varia nu se putu stăpâni să nu-şi mărturisească admirația pentru talentul de care dădea dovadă Zoia expunând concepțiile politice limpede, pe înțelesul tuturor.

— Ah, Varinka, ce tot spui, ce talent am eu! protestă Zoia zâmbind. De l-ai auzi pe Pavluşa... tânărul pe care l-ai salvat de la moarte... Mă crezi? Când îl asculți, parcă simți cum ți se înflăcărează inima. Şi asta, nu fiindcă vorbeşte frumos, ci pentru că vorbele lui exprimă adevărul. Acest adevăr cheamă oamenii, îi ridică la luptă, stârneşte în ei o ură cumplită față de țar, de moşieri şi de capitalişti.

— De unde-i Pavel, de fel? întrebă Varia.

— E deportat politic, de la Petersburg, răspunse Zoia. Aici, în gubernia Eniseisk, a desfăşurat o intensă activitate revoluționară. L-a trădat cineva. A fost judecat şi condamnat

la muncă silnică. Înainte de a fi trimis la ocnă, era deținut în închisoarea din Krasnoiarsk. Noi l-am ajutat să evadeze.

— L-ai ajutat şi tu? întrebă Varia cu îndoială.

— Fireşte! confirmă Zoia veselă. Mi-aş fi dat şi viața, numai să-l scap. În sfârşit, acum e departe de aici.

— Ți-e dor de el, nu?

— Nespus!

— De ce n-ați plecat împreună?

— Deocamdată nu se poate...

Varia socoti că ar fi indiscret din partea ei să continue convorbirea pe tema aceea: ştia din proprie experiență ce dureroasă e despărțirea de omul iubit.

Varia se mai duse de vreo două ori la şedințele de studii ale cercului, apoi Zoia plecă pentru un răstimp din Krasnoiarsk.

Spre începutul lui aprilie, sosi o scrisoare încurajatoare de la Serghei: generalul Belîi izbutise să aranjeze ceva la Ministerul de Interne. Varia îşi dădu seama numaidecât că Serghei făcea aluzie la posibilitatea întoarcerii ei grabnice în Rusia europeană. Îmbărbătată de acest lucru, aştepta în fiecare zi cu nerăbdare sosirea autorizației de plecare din Krasnoiarsk. Dar zilele treceau, săptămânile treceau, şi scrisorile lui Serghei Vladimirovici nu mai conțineau nici o veste îmbucurătoare. El repeta mereu unul şi acelaşi lucru: „Rabdă încă puțin, iubito! Sper, că totul se va rezolva pozitiv într-un viitor foarte apropiat!”

Ultima săptămână a lunii aprilie era pe sfârşite, când, într-o dimineață, Varia se trezi pe neaşteptate cu Zoia.

— Unde ai dispărut? o mustră Varia. Trebuia măcar să-mi dai de veste, ca să ştiu ce-i cu tine.

— Iartă-mă, Varinka, n-am putut să fac altfel, răspunse Zoia. Ai mei cred că am fost la mătuşa, dar eu m-am dus la el... la Pavlik.

— Ei, cum se simte?

— Bine, răspunse Zoia zâmbind. Îți trimite salutări. M-a rugat să te felicit.

— Pe mine? întrebă Varia, mirată. Cu ce ocazie?

— Ei, pentru că ai început să frecventezi cercul nostru. I-am spus că ai să intri neapărat în P.M.S.D.R.

— Da' de unde! protestă Varia, înroşindu-se stânjenită. Acolo se cer oameni de fier, pe când eu, vai... Par eu oare un erou?

— Partidul n-are nevoie de eroi, ci de luptători, răspunse Zoia.

După două zile, spre seară, Zoia se ivi din nou cu o bocceluță în mână şi spuse fără ocol:

— La noapte plec. Mi-am luat lucrurile, adăugă ea, arătând bocceaua. Dacă se poate, le-aş lăsa aici până deseară.

— Dar ce-i misterul acesta? o întrebă Varia nedumerită. Ce, ai tăi nu ştiu că pleci?

— Nu, răspunse Zoia, şi ochii i se umplură de lacrimi, îmi vine foarte greu. Îi părăsesc pe ai mei, poate, pentru totdeauna. Nu ştiu ce o să se întâmple cu mama... Şi tata... şi lui o să-i fie, desigur, greu.

— De ce fugi? Ce ți-ai pus în gând, Zoia? o întrebă Varia, zgâlțâind-o uşor de umeri.

— Plec cu Pavluşa! răspunse Zoia scurt.

— Unde?

— În China... Iar de acolo, dacă vom putea, ne ducem în Elveția, mai aproape de partid... La Vladimir Ilici Lenin, spuse Zoia, visătoare.

— Vai... să treci granița ilegal... E foarte riscant... o preveni Varia.

— Mi-e totuna! spuse Zoia, neclintită în hotărârea ei. Azi, mi-am şi luat rămas bun de la Krasnoiarsk, oraşul meu drag. Mâine voi fi departe. Scoase din gentuță o scrisoare şi i-o întinse Variei. Peste două-trei zile, du-o părinților mei. Nu sufla un cuvânt despre prietenia noastră, despre Pavluşa, iar despre cele ce-am vorbit azi nu ştii, n-ai văzut... Nu vreau să cadă asupra ta nici măcar umbra unei bănuieli...

În aceeaşi noapte, Zoia plecă. Trecu în fugă pe la Varia, o îmbrățişă cu căldură şi o sărută de câteva ori, apoi îşi luă bocceluța şi pieri ca o nălucă...

După două zile, Varia le duse soților Svințov scrisoarea Zoiei. Nikolai Nikolaevici o citi şi o clipă rămase încremenit. Deodată strigă furios:

— Dumneata ai făcut-o! şi arătă amenințător cu degetul spre Varia. Da, da! Dumneata ai pus la cale fuga fiicei noastre cu ocnaşul acela! Ai fost deportată din capitală, da, şi nici aici nu te astâmperi! Chiar mâine am să te denunț la comandamentul jandarmeriei...

Această amenințare o sperie de-a binelea pe Varia. Dacă Svințov ar fi suflat chiar şi o nimica toată la comandamentul jandarmeriei, nu mai putea să plece la Piter. Dimpotrivă: putea fi acuzată că întreține legături cu revoluționari evadați, şi pedepsită aspru.

— Domnule Svințov, te asigur că n-am ştiut absolut nimic despre intențiile fiicei dumitale, răspunse Varia străduindu-se să pară adânc jignită. Zoia mi-a lăsat această scrisoare. Singura mea vină e că am acceptat să v-o predau. Trebuia să refuz, ori să rup scrisoarea.

— Ce vorbeşti! exclamă mama Zoiei printre lacrimi. Atunci nici n-am fi ştiut ce-i cu fata. Şi întorcându-se spre soțul ei, îi spuse cu o vie dezaprobare: Eşti un om crud, fără inimă! De ce ai jignit-o pe Varvara Vasilievna?

Nikolai Nikolaevici stătea lângă scrin, cu capul strâns în palme. Furia care-l cuprinsese cu câteva clipe mai înainte, făcuse loc deznădejdii. Privind fotografia fiicei sale, în rama aurită, atârnată deasupra scrinului, îngăimă ceva şi oftă adânc:

— Ei, eu plec! spuse Varia. Repet: dacă aş fi ştiut câtă durere vă va aduce această scrisoare, n-aş fi acceptat pentru nimic în lume să v-o predau.

La auzul acestor cuvinte Nikolai Nikolaevici se întoarse spre ea şi rosti cu un aer vinovat:

— Scuză-mă, Varvara Vasilievna... Mi-am ieşit din sărite. Gândeşte-te şi dumneata ce înseamnă pentru nişte părinți să se despartă aşa, pe neaşteptate, de fiica lor. Să sperăm că totul va ieşi bine; dar dacă... Scutură din cap ca pentru a-şi

alunga gândurile negre. Mai cu seamă, iartă-mă că am îndrugat nerozia aceea cu comandamentul jandarmeriei. Mi-e şi ruşine! Dacă afli ceva despre Zoinka, de bine ori de rău, dă-ne de veste.

Varia află chiar de la soții Svinţov ce se petrecu cu Zoia mai departe. Aceasta le trimisese din China, prin oameni de încredere, o scrisoare în care le făcea cunoscut că într-un viitor apropiat va pleca, împreună cu soțul ei, într-o țară din Europa Occidentală.

...Târzia primăvară siberiană se înstăpânea încet. Pământul se descătuşa de zăpadă, soarele încălzea tot mai mult. Mugurii se umflau pe crengile copacilor, iarba verde, plăpândă de pe dâmburi se ridica stăruitor, cu îndârjire, spre lumină. Uneori, e adevărat, răbufnea pe neaşteptate vântul rece şi începea să ningă, iar dimineața băltoacele erau acoperite cu o pojghiță de gheață fărâmicioasă. Aceasta nu ținea însă mult. Era de ajuns să sufle vântul de la miazăzi, să se arate soarele, că frigul fugea numaidecât înapoi spre miazănoapte, speriat, neputând să stăvilească înaintarea năvalnică a primăverii.

Odată cu venirea zilelor calde, izbucneau însă ba ici, ba colo, epidemii. Nici Krasnoiarsk-ul nu fu scutit de această năpastă. Tot personalul medical al oraşului, pus în stare de alarmă, muncea fără odihnă. Ca şi alții, Varia lipsea de acasă câte douăzeci şi patru de ore în şir.

— Păzeşte-te, fetițo, îi spunea mereu Domra Romanovna, cu o îngrijorare maternă. Bolile, naiba să le ia, nu fac deosebire între doftori şi oamenii de rând. Iar matale ai bărbat, copii. Nu uita asta.

Ca să nu-i neliniştească pe ai săi, Varia nu pomenea nici un cuvânt despre epidemie în scrisori. Totuşi, fel şi chip de ştiri alarmante ajunseseră la Petersburg. Telegramele zburau spre Krasnoiarsk: de acasă, de la Krasnuşkin, de la tatăl ei. Krasnuşkin o sfătuia să plece imediat de la spital, să nu se expună la pericol. Varia era însă încredințată că el, Ivan

Pavlovici, nu şi-ar fi părăsit niciodată postul în toiul epidemiei, când mii de oameni aveau nevoie de asistență medicală. Dar ea? Cu ce era ea mai prejos decât Ivan Pavlovici? Şi ea făcea parte din personalul medical. Şi datoria ei era să fie acolo unde o aşteptau bolnavii.

Generalul Belîi se informa aproape zilnic la Ministerul de Interne, când, în sfârşit, fiica lui va fi autorizată să se poată întoarce în Rusia europeană. Cei de la Minister nu se grăbeau, tărăgănau expedierea autorizației, invocând felurite pretexte mai mult sau mai puțin plauzibile.

În cele din urmă, aceste tărăgăneli îl jigniră pe general până într-atât, încât, în semn de protest el îşi prezentă demisia. Un asemenea gest din partea şefului Direcției Generale a Artileriei stârni o adevărată senzație în cercurile de la conducerea armatei: un erou de la Port-Arthur socotea că nu mai e cazul să rămână în cadrele armatei!

Marele duce îl chemă pe Belîi spre a-i cere explicații. Belîi îi relată amănunțit ceea ce se întâmplase, arătând totodată şi motivele conflictului dintre fiica lui şi profesorul Goremîkin.

— Dar mi s-a spus că fiica dumneavoastră avea legături cu o organizație studențească ilegală, obiectă marele duce.

— E o minciună! declară Belîi, categoric. De aceasta a învinuit-o Goremîkin, ca să se răzbune pe ea pentru că încercările lui de a-i face curte au eşuat.

— Voi cere numaidecât informații de la Ministerul de Interne, făgădui marele duce şi-l invită pe general să-şi retragă demisia.

O săptămână mai târziu, ministerul de interne dispuse să se elibereze Zvonariovei autorizația de a pleca din Krasnoiarsk. Nu era însă autorizată să se stabilească la Petersburg, pe teritoriul guberniilor celor două capitale, precum şi în anumite oraşe – centre de gubernii.

Epidemia de la Krasnoiarsk era în scădere. Spre marea mâhnire a Domrei Romanovna, Varia începu să se pregătească de plecare.

Capitolul 32

Varia se stabili la Liuban, la optzeci de kilometri şi ceva de Petersburg, staţiune populată în timpul verii de peste zece mii de oameni, mai ales vilegiaturişti. Iarna nu rămâneau acolo decât câteva sute de localnici. Între Petersburg şi Liuban circulau trenuri pentru sezonişti. Astfel, ca să ajungi în capitală era relativ uşor, drumul nu dura decât cel mult trei ore. Principalul era că Liuban-ul nu se afla pe teritoriul guberniei Petersburg, ci pe acela al guberniei Novgorod, aşa că Varia se simţea liniştită acolo, în afară de limitele guberniei în raza căreia se afla capitala, conform dispoziţiilor poliţiei.

Varia închiriase o cămăruţă în casa unui feroviar bătrân, nu departe de postul sanitar din gară, condus de un felcer în vârstă, cu experienţă, care suferea periodic de accese de beţie. Varia se oferi să-l ajute fără plată să dea asistenţă bolnavilor, lucru cu care el se declară îndată de acord.

— Ei, de vreme ce doriţi atât de mult să faceţi practică medicală – voia dumneavoastră – faceţi cât poftiţi, consimţi el binevoitor, întinzând braţele în lături şi dându-i astfel mână liberă Variei să facă ce vrea. Atunci când nu sunt în apele mele, luaţi jumătate din onorar, asta pentru că, între noi fie vorba, mă scăpaţi din încurcătură.

Şi Varia l-a scăpat într-adevăr din încurcătură, cu multă conştiinciozitate. Uneori, primea singură pacienţii săptămâni de-a rândul. Bineînţeles, acolo nu avea posibilitatea unei practici atât de vaste ca la Krasnoiarsk, totuşi, era o practică necesară cuiva care se pregăteşte stăruitor pentru nobila profesiune de medic, visând să obţină diploma respectivă.

Dorul, care o mistuia necontenit pe Varia la Krasnoiarsk, pierise. Acum era aproape de casă, putând să vadă în orice clipă pe cei dragi.

N-avea voie să doarmă în Piter. Temându-se să nu fie denunţată de rândaşi şi de vecini, Varia nu risca să-şi petreacă noaptea acasă, pe prospectul Malîi. În schimb, dormea adeseori la părinţii ei, pe Serghievskaia. De obicei,

pleca din Liuban sâmbătă după prânz, rămânea în Piter noaptea, toată ziua de duminică şi se întorcea la Liuban luni dimineața. Serghei Vladimirovici venea de două-trei ori pe săptămână împreună cu Vasea şi cu Nadiuşka.

Într-o zi sosi şi Iudith. Se îmbrățişară, se sărutară.

— Varinka, de-ai şti cât de vinovată mă simt față de tine! spuse Iudith, privind printre lacrimi în ochii Variei. Din cauza mea s-a întâmplat totul. Iartă-mă, Varinka. Sunt gata să...

— Iudi, nu mai vorbi despre asta! o întrerupse Varia. Nu lua asupra dumitale vina altuia! De altfel, ți-am şi scris că înainte de toate e de vină firea mea nestăpânită. Bine măcar că Goremîkin a zburat de la institut.

Iudith îi relată toate noutățile de la institut: între altele, Veniaminov demisionase şi acum aveau alt rector, iar Margarita Loringhoven hotărâse să rămână la institut, ca asistentă la catedra de anatomie topografică.

— Dar ea e foarte puțin indicată pentru a presta o activitate ştiințifică.

— Ei, Varinka, asta n-are nici o importanță pentru persoane ca ea, spuse Iudith oftând. Tatăl ei este baron şi, în plus, jandarm. Mai mult, ea însăşi se pricepe să fie lichea, la fiece pas, şi acest lucru e o garanție că va face carieră, nu glumă.

— Tatăl meu este şi el cineva şi chiar cu un renume glorios, observă Varia zâmbind, dar uite că mie mi s-a interzis să-mi continui studiile.

— Sunt convinsă că tu ai să ajungi medic. Ai să ajungi negreşit! spuse Iudith cu tărie şi adăugă zâmbind: Doar ai un suflet curat, bun şi curajos. Iubeşti oamenii, eşti gata să faci orice sacrificiu de dragul lor, şi aceasta este principalul pentru un medic.

— Nici eu nu mi-am pierdut speranța, răspunse Varia. Cu toate piedicile pe care mi le pune viața în cale, merg înainte spre țintă, deşi în ultimul timp n-am făcut decât să mă târăsc spre ea. Dacă vrei să ştii, Iudi, acum te invidiez.

— Pe mine? Nu cumva îmi invidiezi mizeria? zâmbi Iudith cu amărăciune.

— Te invidiez, fiindcă înveți şi poți învăța oriunde vrei, explică Varia.

— În schimb oricine vrea poate să mă facă jidoavcă murdară, fără teamă de pedeapsă, rosti Iudith cu mâhnire.

— Ei, nu-i chiar fără pedeapsă, obiectă Varia.

Luându-şi rămas bun, Iudith făgădui că va veni mai des şi-i va aduce rezumatele pentru toate cursurile anului patru.

— Ți-aş fi foarte, foarte recunoscătoare pentru acest lucru! îi mulțumi Varia, bucuroasă.

Aştepta cu o deosebită nerăbdare să stea de vorbă mai îndelung cu Krasnuşkin. Când sosise la Petersburg, el se afla într-o delegație, în străinătate. Se întorsese spre sfârşitul lunii mai şi se apucase de îndată să întocmească darea de seamă asupra activității pe care o depusese, după care îşi susținuse teza de doctorat. Krasnuşkin nu prea avea timp liber, aşa că se vedeau când şi când, în treacăt. În sfârşit îşi împlini dorința: într-o seară, Ivan Pavlovici veni la soții Zvonariov şi rămase la ei până târziu.

Varia îl felicită călduros cu prilejul obținerii titlului de doctor în medicină şi pentru noua lui numire: Krasnuşkin fusese oprit la catedra de boli interne de la Academia Militară de Medicină.

— Îți mulțumesc pentru felicitări, rosti Ivan Pavlovici înclinându-se şi sărutându-i mâna. Se înțelege, n-am intenția să mă mărginesc doar la ținerea prelegerilor. Să fii medic şi să nu tratezi bolnavii, asta ar fi, cel puțin, o ticăloşie, nu-i aşa? Dacă vrei să ştii, Varia dragă, primul meu pas pe tărâmul noii activități începe nu la catedră, ci în cadrul comisiei pentru controlul stării deținuților din închisori şi din alte asemenea instituții, prevăzute tot cu gratii.

— E o îndeletnicire destul de neplăcută! observă Varia.

— Ba, dimpotrivă, e o îndeletnicire admirabilă, obiectă Krasnuşkin. Să ajuți deținuții bolnavi, să le ameliorezi condițiile de viață, nu este acesta un lucru minunat? Ia

gândeşte-te, câți oameni admirabili, câți luptători pentru fericirea poporului, câți activişti cinstiți şi plini de abnegație zac în închisori, supuşi unor înjosiri şi jigniri neomenoase! Câți sunt nimiciți prin foamete, prin frig, câți sunt schingiuiți, pentru a li se frânge voința. Şi iată că, pe neaşteptate, eu, Krasnuşkin, am prilejul să le uşurez viața! Nu – poți să spui orice vrei, dar e o îndeletnicire dintre cele mai plăcute. Da, da, colega, aşa este! sublinie el cu convingere.

O umbră de tristețe flutură pe chipul Variei.

— Ivan Pavlovici, tare aş vrea să fiu ajutoarea dumitale, oftă ea şi, privindu-l mâhnită, adăugă: Din păcate, însă, nu mi se dă voie să-mi continui studiile.

— Dar, Varia, nu-ți interzice nimeni să faci personal acest lucru, obiectă Krasnuşkin. Mi se pare că în privința aceasta am lămurit pe deplin lucrurile prin scrisori. Studiază sistematic manuale de medicină după programa analitică a institutului şi fă practică intens. După câte ştiu, practică ai făcut şi faci, iar cu teoria cred că n-ai rămas în urmă.

— Ba am rămas, mărturisi Varia. La gândul că va trebui să rămân felceriță, că nu voi putea să-mi termin studiile, să-mi iau diploma de medic, îmi pierd tot curajul.

— Ei, vorba asta e cu totul nelalocul ei, protestă Krasnuşkin. Crezi oare, cumnată dragă, că eu, măcar de dragul legăturilor îndepărtate de rudenie pe care le avem, n-am să pun în aplicare toate posibilitățile mele ca să te ajut? Vei fi medic! Crede-mă, Varinka, că vei fi! În acest scop însă studiază bine teoria şi să nu-ți treacă prin cap – doamne fereşte! – să cazi la examenele pentru ultimii doi ani de studii!

Varia zâmbi cu îndoială:

— Ivan Pavlovici, vorbeşti serios?

— Dar cum crezi că e posibil ca o persoană atât de importantă, ca un doctor în medicină şi, pe deasupra, agregat la Academia de Medicină, să poată face glume? exclamă cu patos Krasnuşkin împungându-se cu degetul în piept şi, deodată, izbucni în râs şi scutură prietenos mâna Variei.

Firește că vorbesc serios. Dacă vrei să ştii, de pe acum iau măsurile necesare în vederea acestui lucru.

Convorbirea aceasta avu darul s-o încurajeze pe Varia, şi ea se apucă cu râvnă să studieze tratatele şi rezumatele amănunțite pe care i le adusese Iudith.

Într-o zi, Varia se pomeni pe neaşteptate cu Blohin la Liuban. Grăbit, acesta îi spuse în fugă că Şura venise cu copiii la Kolpino unde el lucra sub alt nume, ca strungar la uzina de armament.

— Varvara Vasilievna, mă aduce la dumneavoastră o nevoie foarte mare, urmă el pe un ton prin care parcă îşi cerea iertare. Ați făcut multe pentru noi, de bună seamă, nu vorbesc de mine, ci... ştiți şi dumneavoastră pentru cine... acolo, la Krasnoiarsk. Ei, tovarăşii m-au sfătuit să vă rog într-o treabă... poate ne ajutați.

— Despre ce e vorba, Filip Vasilievici? întrebă Varia, oarecum încordată.

Acum, după ce Krasnuşkin îi făgăduise că o va ajuta să obțină diploma de medic, se temea de orice risc – nu cumva să le amintească într-un fel sau altul, chiar şi în cea mai mică măsură, reputația ei de „suspectă”.

— S-ar părea că nu e mare lucru, dar avem cea mai mare nevoie de dumneavoastră! spuse Blohin, trecându-şi mâna pe gât, peste mărul lui Adam.

— Despre ce anume e vorba? întrebă Varia din nou.

Blohin se uita împrejur şi arătă din cap spre uşa camerei de alături:

— Pereții de aici n-au cumva urechi?

— Acum sunt singură în casă, îl linişti Varia.

Blohin îşi aprinse țigara şi trase cu nesaț mai multe fumuri în piept.

— Ei, Varvara Vasilievna, a dat o năpastă peste noi, începu el tulburat. S-a întâmplat o cădere la Piter. Au fost arestați nişte tovarăşi de care avem tare multă nevoie. E vorba de o învățătoare, care a sosit de curând din străinătate de la

Lenin, ei, şi o cunoştință a dumneavoastră... Ivan Gherasimovici.

— Cum se poate? exclamă Varia, sincer tulburată.

— Chiar aşa! întări Blohin. Noroc că jandarmii nu ştiu încă prea bine cine-i învățătoarea şi cine-i Ivan Gherasimovici. Actele lor, de bună seamă, erau pe alte nume. Ei, asta i-a salvat – altfel negreşit îi spânzurau. Învățătoarea poartă numele de Kossaciova, iar Ivan Gherasimovici pe acela de Klimov, muncitorul Klimov.

— Dar cum a putut să cadă Ivan Gherasimovici în cursă? întrebă Varia, neputându-se linişti de loc. Vestea aceasta m-a zguduit pur şi simplu... Nici nu-mi vine să cred. Un om atât de prudent să ajungă în închisoare... Şi apoi, locuia la Krasnoiarsk. Autoritățile, desigur, nu bănuiau numele lui adevărat.

— Da, nu-l bănuiau. Tocmai d-aia i s-a încuviințat mecanicului deportat Krîlov să se întoarcă de la Krasnoiarsk la Petersburg, negăsindu-se dovezi împotriva lui. Asta s-a petrecut curând după plecarea dumneavoastră. Noi, aici, aveam nevoie de el ca de aer! Sosise un tovarăş din Elveția... de la Lenin, vă închipuiți că lucrurile începură să clocotească! Ei, şi deunăzi, la o adunare ilegală, au fost ridicați – şi Ivan Gherasimovici şi tovarăşa ceea, învățătoarea Kossaciova, şi mulți alții.

— Şi ce ar trebui să fac? îl întrebă Varia, de data aceasta cu ceva mai multă înțelegere.

Blohin, mai trase un fum în tăcere, apoi se scărpină la ceafă şi o privi țintă pe Varia.

— Să vorbiți cu Krasnuşkin, Varvara Vasilievna. El inspectează închisorile. Trebuie să ştim unde sunt închişi Kossaciova, învățătoarea, şi Klimov. Poate că izbuteşte să afle şi unde au să fie trimişi. Spuneți-i că Klimov e Ivan Gherasimovici. Îl cunoaşte bine. Dar asta să i-o spuneți numai dumnealui – nu cumva să suflați o vorbă altcuiva... Aşa e ordinul. Chiar şi dumneavoastră să uitați că ați auzit de aşa ceva. Înțelegeți?

— Cum să nu, e limpede. Şi cum, au şi fost închişi, fără judecată? se miră Varia.

— Au fost judecați în secret, lămuri Blohin. Ei, Klimov şi Kossaciova au fost osândiți la recluziune în fortăreață. Iar Kossaciova e bolnavă. Are oftică...

— Voi încerca să vorbesc cu el, făgădui Varia. Cred că-şi va da seama ce e de făcut.

— Când pot să trec pe la dumneavoastră? întrebă Blohin.

— Peste o săptămână, nu mai curând, răspunse Varia.

Blohin se întunecă.

— Varvara Vasilievna, nu s-ar putea mai repede? se rugă el. În împrejurări d-astea, fiecare ceas are însemnătate, nu fiecare zi. Dacă am zice, mâine sau, în cel mai rău caz, poimâine?... Aş veni tot eu încoace, ori aş trimite-o pe Şura.

— Atunci, ar trebui să plec numaidecât la Petersburg, chibzui Varia cu glas tare. Bine-ar fi dacă l-aş găsi pe Krasnuşkin acasă. Dar dacă e plecat? Se gândi câteva clipe apoi urmă: Filip Ivanovici, vino poimâine, spre seară. Dacă aflu ceva, îți dau o mână de ajutor. Dacă nu, atunci...

— Vă rugăm foarte mult să faceți tot ce puteți, spuse Blohin, bucuros. Ne dați un mare ajutor, Varvara Vasilievna. N-o să vă uităm, cât om trăi...

Varia se duse la Krasnuşkin în seara aceleiaşi zile. Din fericire, doctorul era acasă. O ajuta pe Katia să gătească ceva în bucătărie.

— A, bună seara, cumnățico! striga el vesel, întâmpinând-o pe Varia în vestibul.

Cu şorțul Katiei dinainte, legat la cap cu basmaua ei albă, cu polonicul în mână, nu prea aducea a om de ştiință.

— O clipă, Varinka, şi te tratăm cu ceva, de-o să te lingi pe degete! îi şopti el conspirativ.

— Dar de ce ai venit fără Serioja? o întrebă mirată Katia.

— Încă n-am trecut pe-acasă, mărturisi Varia. Am un pacient grav bolnav la Liuban şi am venit să-l consult pe Ivan Pavlovici.

Katia se întoarse în bucătărie, iar Ivan Pavlovici, scoțându-şi costumația de bucătar, o pofti pe Varia în cabinet.

— Ei, acum, colega, raportează: ce-i cu pacientul dumitale? Unde se află, ce are şi cum se simte? Ce diagnostic i-ai pus? o bombardă el cu întrebări.

Varia se lăsă în fotoliu şi răspunse, vădit încurcată:

— Nu prea am curaj să încep. E un caz cam neobişnuit.

— Ține minte, Varinka: când e vorba de salvarea vieții unui om, fii hotărâtă, n-ai de ce să te ruşinezi câtuşi de puțin, o îndemnă Krasnuşkin.

— Dar dacă nu e vorba de un bolnav? întrebă Varia, cu un aer misterios.

— Cum adică – nu e vorba de un bolnav! Ce vrei să spui? se miră medicul.

— Voi vorbi deschis, rosti Varia cu curaj. Ivan Pavlovici, nişte oameni foarte buni te roagă să-i ajuți. Li s-a întâmplat o nenorocire: un tovarăş al lor, un om de nădejde pentru cauza lor, a fost arestat...

— Stai puțin, Varinka, dar eu sunt medic, nu avocat! Cu ce aş putea să-i ajut? Nu prea înțeleg.

— Ai să înțelegi totul, numaidecât. Au fost arestați o învățătoare şi... Ivan Gherasimovici. Din fericire, aveau asupra lor acte pe alte nume. Poliția nu ştie încă cine sunt ei în realitate. Dacă află, e dezastru! Îți dai seama prea bine ce ar putea să se întâmple!

Pe fața lui Krasnuşkin se întipări o expresie gravă. Ochii lui care cu o clipă mai înainte zâmbeau, priveau acum serioşi, atenți.

— E limpede, Varinka, spuse el, după ce se gândi câteva clipe. Îl cunosc pe Ivan Gherasimovici. E un om inteligent şi curajos. N-am încă dreptul de a mă numi tovarăşul lui, dar cu prietenia lui mă voi mândri toată viața. În orice caz, le sunt recunoscător prietenilor săi pentru încrederea pe care mi-o acordă. Aşadar, ce trebuie să fac?

— Deci, eşti de acord, Ivan Pavlovici? întrebă Varia cu ochi sclipitori de bucurie.

Şi ea relată amănunțit rugămintea lui Blohin.

— Varinka, se pare că soarta ne-a hărăzit amândurora să fim tovarăşi nu numai în ale medicinii, răspunse Krasnuşkin zâmbind. Ei, bine, dă-mi mâna, între noi se leagă o mare prietenie, o prietenie periculoasă, dar nobilă! Voi căuta să-ți îndeplinesc rugămintea chiar mâine. Mă voi strădui din răsputeri.

— Pot să aştept rezultatul aici, în Piter? întrebă Varia.

— Bineînțeles, dacă pacientul dumitale grav bolnav va putea să reziste încă douăzeci şi patru de ore! râse Krasnuşkin. Acum, vei cina cu noi, după care, spre nespusa bucurie a lui Serioja, a Nadiuşkăi şi a lui Vasea, te voi duce plocon la ei!

Varia riscă să petreacă noaptea acasă, în mijlocul alor săi. Dormi zbuciumată. Se trezi din somn de câteva ori, chinuită de vise urâte. Totul trecu însă cu bine: nici portarul, nici vecinii n-aveau habar că ea înnoptase acolo.

Krasnuşkin veni pe la orele cinci seara. Varia, care îl aşteptase toată ziua, plină de nerăbdare, îl întrebă numaidecât, chiar din vestibul:

— Ei, Ivan Pavlovici, ai aflat ceva?

— Serioja e acasă? întrebă Krasnuşkin, la rândul lui.

— Nu; n-a sosit încă de la serviciu, răspunse Varia. Ai nevoie de el?

— Nu; aş vrea să vorbim între patru ochi, de aceea am întrebat de el, explică doctorul.

— A, pentru asta? râse Varia. Ei, atunci, ai noroc.

Krasnuşkin îi spuse că revoluționarii condamnați, printre care se aflau Kossaciova şi Krîlov, erau deținuți la penitenciarul central Alexandrovski, din Oriol. După anumite informații urmau să fie expediați curând spre o fortăreață din sudul Rusiei unde aveau să-şi ispăşească pedeapsa. Krasnuşkin nu putuse să afle despre care anume fortăreață era vorba.

PARTEA A TREIA

Capitolul 1

Era o zi călduroasă de vară. Solzii de soare ai mării scânteiau orbitor până în zare. Deasupra întinderii apelor sclipitoare, cerul se boltea azuriu, cu insulițele norilor albi, răzleți, în forme ciudate. În larg, prin vălul licăritor al pâclei uşoare, alunecau încet, în toate părțile stolurile de veliere ale pescarilor. În apropiere de coastă, pescăruşii zburdau în văzduhul străveziu, scoțând țipete ascuțite. În port, sirenele vapoarelor semnalizau gros. Lanțurile ancorelor zornăiau, strigătele „jos" şi „sus", răsunau necontenit.

Străduțele oraşului, încinse de dogoare, pietruite cu bolovani şi aproape lipsite de verdeață, erau cufundate într-o linişte somnolentă. Nu se zărea țipenie de om. Doar câinii scheunau alene pe sub porți. Când şi când, dinspre mare, răbufnea câte un vârtej, învolburând praful şi gunoaiele.

În curtea unei căsuțe de piatră, de pe strada Verhniaia Mitridatskaia, la umbra unui salcâm, un tânăr de vreo douăzeci de ani şedea în hamac, cu o carte în mână, privind îngândurat oraşul şi portul ce se întindeau în vale.

Cunoştea oraşul până în cele mai mici colțişoare. Ştia pe de rost numeroasele căsuțe albe de calcar, ascunse în fundul curților, căci se ascundea în ele de ochii ageri ai copoilor, care îl căutau de mult. Îl pândea la tot pasul primejdia unei crunte răfuieli cu polițiştii. Nu ieşea din casă decât pe înnoptate, în preajma zorilor, ascunzându-se de ochii jandarmilor şi ai polițiştilor.

Primejdia închisorii sau chiar a muncii silnice, care îl amenința în fiece zi, făcea ca toate celelalte preocupări personale să treacă pe planul al doilea. Viața dezvăluia însă înaintea unei inimi tinere mii de ispite, călătorii peste mări, spre tărâmuri îndepărtate, plimbări cu fata iubită, în nopțile calde, înstelate, fără lună. Şi pentru asemenea plimbări trebuia să se furişeze spre marginile oraşului, cele mai adeseori pe coastele dinspre miazăzi ale dealului Mitridate, încă pustii, năpădite de pelin.

Piotr Volkov îşi alesese un drum spinos în viață. Încă de pe băncile şcolii participa activ la lupta revoluționară. Nu abandonase acest drum nici în acea perioadă de încercări grele, când avântul revoluționar era în descreştere. Mulți neîncrezători în forțele clasei muncitoare trădaseră ideile revoluționare, abandonaseră lupta inegală împotriva țarismului, părăsiseră rândurile partidului. Volkov însă nu se dovedise un laş, nu-şi plecase capul în fața țarismului. Fără îndoială că, la douăzeci de ani, era îngrozitor să se gândească că ar putea muri în ştreang, dar şi mai îngrozitor ar fi fost să abandoneze cauza revoluției, să-şi trădeze tovarăşii de luptă.

— Mai bine moartea, decât disprețul tovarăşilor! hotărâse de mult în sinea lui Piotr Volkov.

Îşi aduse aminte de recenta întrunire clandestină din carierele de piatră. Menşevicii ținuseră într-una discursuri capitularde. Unii dintre ei treceau, pe bună dreptate, drept oratori talentați. Cuvântările lor întâmpinau însă o ripostă hotărâtă din partea muncitorilor, marinarilor şi pescarilor care simțeau pe pielea lor greaua povară politică şi economică a regimului țarist.

— Nu pentru asta am luptat în '905! Nu ne-am vărsat atunci sângele şi n-am pierdut pe cei mai buni tovarăşi, ca acum să ne dăm bătuți! Nu! Partidul îşi concentrează forțele, îşi strânge rândurile de fier pentru noi lupte. Cine crede în puterea clasei muncitoare e de-al nostru. Care s-a dovedit laş, care s-a speriat de ocnă, de spânzurătorile țariste, să se ducă dracului! N-ai încredere în partid? Ia-o din loc! Fără credință în puterile tale, nu poți învinge duşmanul. Şovăielnicii şi laşii să plece din mijlocul nostru. Vom rămâne mai puțini, dar partidul se va întări, pumnul lui bătătorit va fi mai puternic! Ne vom încorda din nou puterile, şi când l-om scutura pe Nicolae, o să se aleagă praful şi pulberea din el şi din cozile lui de topor! Din Stolîpin, căpetenia călăilor, nu va rămâne nici urmă! striga gros, tunător, bătrânul marinar Petrovici, care luase parte la răscoala din Sevastopol.

— Aşa-i, Petrovici! îl susțineau într-un glas muncitorii şi pescarii.

Menşevicii încercaseră să ridice o obiecție sau alta, demonstrând necesitatea intrării partidului în legalitate. N-au fost însă lăsați să vorbească.

— Ajunge cu trăncăneala! V-ați înhăitat cu cadeții[52]! Afară cu palavragiii! Jos de pe tribună! izbucneau strigăte pline de indignare din toate părțile.

A doua zi, au început în oraş arestări în masă ale bolşevicilor. Curând, s-a lămurit că aceasta fusese opera eserilor şi a menşevicilor.

Arestările slăbiseră simțitor organizația ilegală. Totuşi, nucleul ei de bază supraviețuise şi organizația bolşevică acționa mai departe.

Toate acestea şi le amintea acum Volkov, privind oraşul ce se întindea la vale.

În noaptea aceea, Volkov se întâlnise cu Petrovici în port, în fundul unui antrepozit. Intrarea era păzită de magazionerul de serviciu care elibera mărfurile. Acesta avea îndatorirea să-l vestească la vreme pe Petrovici dacă se ivea vreo primejdie.

— A fost aici un tovarăş de la Piter. A făcut cunoscut că au să fie trimişi încoace mai mulți deținuți politici, pentru a-şi ispăşi pedeapsa în fortăreața Kerci. Printre ei sunt şi tovarăşi de frunte din partid, condamnați, dar neidentificați de poliție şi de tribunal. Printre ei se află şi o femeie care a lucrat chiar cu tovarăşul Lenin. Rostind aceste cuvinte, Petrovici ridică un deget, grăitor. De aceea, trebuie să organizăm bine legătura cu fortăreața, ca să ştim, când vor fi aduşi acolo deținuții. O să vină încoace un tovarăş din Piter. După acte, este un fost sergent din regimentul Semionovski. S-a mai comunicat de la Sevastopol că o să vină din Batum o învățătoare care are legături cu partidul. Bărbatul ei e ofițer – a luptat la Port-Arthur. Şi ea are o medalie pentru apărarea Port-Arthurului. Trebuie să se întâlnească careva cu ea la Batum, să-i comunice că o aşteptăm. Avem nevoie de ea ca să organizăm

legătura cu fortăreața. O să ne ajute să creăm o organizație de partid printre ostaşi, chiar în fortăreață. Zilele acestea o să plece la Batum Paşa Alexeev. Lui îi încredințăm sarcina asta, încheie Petrovici.

— Am să execut şi să transmit totul, dădu din cap Volkov.

— Bagă de seamă, Petruş, Comitetul Central şi-a pus toată nădejdea în noi. Să nu dăm greş. E o sarcină de răspundere, primejdioasă, îi atrase atenția Petrovici.

— Las' că ne descurcăm noi. O să ne ajute oamenii, doar nu-i întâia oară când facem asemenea lucruri! răspunse Volkov ferm. O să ridicăm tot comitetul în picioare şi ducem sarcina la bun sfârşit.

Volkov îşi luă rămas bun de la Petrovici şi plecă. Noaptea era pe sfârşite, mijeau zorii timpurii ai verii. Volkov nu se îndreptă spre Mitridatskaia, ci în direcția opusă, ajungând curând la marginea oraşului, pe coasta mării. Acolo locuiau pescarii şi marinarii.

Volkov se apropie de o căsuță şi sări sprinten zidul scund împrejmuitor, clădit din bolovani de calcar. Un dulău lățos se repezi la el, îl adulmecă la picioare şi, recunoscându-l, începu să dea din coadă.

Volkov bătu uşor în geam. Înăuntru se ivi numaidecât o umbră şi glasul unei femei întrebă speriat:

— Cine-i acolo? Fața femeii se lipi de geam. Tu eşti, Piotr?

— Eu sunt, Valiuşa, deschide.

— S-a întâmplat ceva? De ce vii aşa de târziu? îl întrebă Valia, cu glasul tremurător, deschizând uşa şi făcându-i loc să intre în tindă.

— Nu-i nimic. Nu te speria. Bine te-am găsit, iubito. Trase fata spre el, o strânse la piept şi o sărută pe ochii uşor umflați de somn. Iartă-mă că te-am deşteptat.

Valea îşi petrecu brațele subțiri, arse de soare, după gâtul băiatului şi-şi lipi obrazul de pieptul lui. Şalul multicolor, pe care şi-l aruncase în grabă pe umeri, lunecă jos, dar ea nu-l băgă de seamă. Ridicase capul, privind cu nesaț ochii senini ai iubitului.

— Ce bine e, şopti ea, oftând. De s-ar putea să fie aşa toată viața. Când eşti cu mine, am curaj, nu mi-e frică de nimic, mi se pare că totul va ieşi bine. Dar, îndată ce pleci, nu-mi mai aflu locul, parcă tot mi-e teamă să nu ți se întâmple ceva, să nu te prindă, să te arunce în închisoare.

— Nu te mai gândi la asta. Doar ştii bine, dacă suntem cu ochii în patru n-o să ni se întâmple nimic. Iar eu, ştii doar, nu sunt un ageamiu. Nu cad în plasa lor.

Piotr ridică de jos şalul şi înveli cu grijă umerii Valiei.

— Valiuşa, ai o sarcină: dă de Pavluşka Alexeev, scoate-l din pământ, din iarbă verde. Să treacă pe la mine, azi, la amiază. Am o treabă cu el. Pe urmă, spune-i şi lui Timofeev acelaşi lucru. Azi e sâmbătă, îl găseşti la piață. Ai înțeles?

— Da!

...Piotr o depărtă încetişor de el, o privi în ochii ei cenuşii care păreau atât de luminoşi pe fața înnegrită de soare, şi o strânse din nou la piept, sărutând-o pe buzele mari, cărnoase.

— Ei, eu plec. E timpul. Se luminează de ziuă. Valiuşa, faci ce ți-am spus? Vino şi tu. Deocamdată, cu bine!

Fluturând din mână în semn de salut, Volkov se îndepărtă repede pe străduța pustie.

Ajuns cu bine la Verhniaia Mitridatskaia, se apropie de o căsuță înecată într-un desiş de tufe mărunte şi de iederă. Se uită împrejur, se încredință că nu se zărea nimeni pe stradă, apoi intră în curte şi se culcă în grădinița de lângă casă, pe iarba înmiresmată, smălțuită de rouă.

Îl trezi din somn Taras Goida, un uriaş muşchiulos, bărbos, cu părul negru, creț, şi cu ochii mici, albaştri, ageri – căpetenia unei cete de pescari.

Goida muncea în ceata care pescuia pentru negustorul tătar Habibullin din Crimeia. Pescarii țineau mult la Goida pentru firea lui săritoare, pentru sufletul său de marinar neînfricat, îi admirau forța şi dârzenia. Goida nu se ploconea

înaintea achizitorilor de peşte, iar negustorii ştiau că vorba lui era o lege pentru pescari.

Dacă se iscau neînțelegeri între pescari şi negustori, acestea erau dezlegate de Goida. El ştia să apere interesele cetei de pescari, în care mizeria şi foamea înfrățise armeni, ruşi, greci şi ucraineni.

Petrovici pusese de mult ochii pe Taras.

„Iată un voinic vrednic de toată luarea-aminte. Ce putere are! Ar ajunge la şapte inşi. Şi ce fire dârză, de conducător. Pentru libertate nu şi-ar cruța nici viața. Atâta numai că prea caută beleaua cu lumânarea. Trebuie îndrumat. E un om de-ai noştri...” Încet, încet, făcea cunoştință cu oameni de nădejde, stătea de vorbă cu ei, le dădea însărcinări. Întâmplător, descoperi la Goida un adevărat talent de agitator. Lucrurile se petrecuseră în primăvară. Ceata se pregătea să iasă în larg. Se adunaseră toți pescarii. În aşteptarea stăpânului, se culcaseră pe prundiş şi se încălzeau la soare. Se încălzea şi marea, albastră, măreață, rostogolindu-şi undele alene, parcă s-ar fi desfătat.

Goida stătea pe spate, cu brațele date larg în lături. Ochii lui priveau senin adâncurile cerului.

— Ce ziceți, fraților, ai, spuse el visător; tare bine trebuie să fie în cer! Ia uitați-vă ce curat e, fără nici o pată, cât de mică...

— Aş, dădu glas flăcăiandrul Kostik, numit astfel cu duioşie de cei din ceată. Mai bine-i pe mare. Marea-i a noastră, vie şi, pe deasupra, ne hrăneşte...

Goida se ridică neaşteptat de sprinten. Aerul visător pierise ca prin farmec de pe chipul său! Ochii i se îngustaseră, pironind cu mânie fața blajină a lui Kostik.

— E a noastră, zici? întrebă el, într-un fel ciudat, tărăgănat. Şi de când, băiete, a ajuns ea „a noastră” pentru tine? Şi, te hrăneşte bine? Poate ți-i fi şi ridicat palate, ai, şi-acu doar faci pe săracul, ce zici, Kostik? Deodată, apucând cu înverşunare o piatră, o zvârli departe, în mare. Ți-ai ridicat, pe dracu! strigă el tunător. Fața i se făcuse stacojie, vinele gâtului vânjos i se umflaseră. Iacătă! urmă el desfăcându-şi

palma lată, plină de bătături. Iacătă ce am agonisit eu! Toată viața m-am spetit – şi cu ce m-am ales? Doar bătături. Iar negustorul Selivanov munceşte, munceşte mult, ai? L-ai văzut vreodată pe barcaz? A tras el la năvod, a cărat el vreun coş cu peşte? Nu, frățioare. Munca noastră nu-i de obrazul lui. Nouă, bătăturile, iar lui, banii. Atâta vreme cât Selivanov e stăpân, noi amândoi trudim pentru el, iar marea, deocamdată, a lui e. Ehei, când l-om da dracului, atunci o să se îmbuneze şi marea, atunci o să fie a noastră. Eşti încă tinerel; priveşte în jur, învață şi ia aminte. Zâmbi şi ochii i se îmblânziră. Cu toate că nici nu ți-au mijit încă mustățile...

Cetaşii se strânseseră în jurul lui Goida, care le vorbea lor, prietenilor lui, despre viață, cu tărie, cu grijă, cu răbdare şi, mai ales, cu patimă.

Mai târziu, aducându-şi aminte de aceste tăifăsuieli, spunea despre ei: „Sunteți încă tineri, nu cunoaşteți viața, trebuie să învățați cum şi ce". Şi Petrovici ştia; Goida îl învață temeinic.

Devreme, în dimineața aceea, Goida se abătuse pe la Volkov, după veşti şi manifeste. Volkov îl întrebă dacă avea în ceata lui flăcăi de nădejde. Pescarul îl privi cu mirare.

— Toți flăcăii mei îs de nădejde. Dar pentru ce treabă? întrebă Goida.

— Aşa, pentru orice împrejurare. Trebuie să ştim pe cine putem să ne bizuim, spuse Volkov, ferindu-se de un răspuns limpede.

— Când ăi avea nevoie, doar fluieră, şi-ți adunăm câți vulturi vrei, chezăşui Goida.

Luă manifestele şi plecă, iar Volkov rămase încă multă vreme culcat, cu gândul la sosirea deținuților politici în fortăreață. Ştia că printre ei era şi o femeie. Îşi zise că aceasta ar trebui pusă într-un fel oarecare în legătură cu Valia. Îi făgăduise de mult Valiei să-i dea o sarcină numai a ei, de răspundere. Îşi dădea seama că ea dorea lucrul acesta de dragul lui, de dragul iubirii lor.

Privind spre marea ce licărea în vale, ademenindu-l cu întinderile ei nemărginite, Volkov începu fără să vrea să compună versuri:

Marea fără de țărm, întinsul fără de sfârşit
Îmi farmecă şi-mi cheamă privirea chinuită...

— Dar de ce „privire chinuită”? protestă el deodată.

Chipul Valiei i se ivi înaintea ochilor. O cunoscuse cu vreo cinci ani mai înainte, când era încă elev la liceu. Fetița slăbuță, desculță, se pregătea de zor ca să dea examen la şcoala elementară din oraş. Volkov se oferise s-o ajute la învățătură. Şi astfel făcuse cunoştință cu familia lui Andrei Pavlenko, pescar din Kerci.

Nu mult după aceea, familia trecuse printr-o grea încercare: tatăl Valiei pierise în larg, se înecase în timpul unei furtuni, care-i răsturnase băncuța pescărească şubredă. Ca mai toți pescarii din Kerci, Andrei Pavlenko n-avea nici barcă, nici năvod, pescuind pentru negustor, căruia îi dădea pentru folosirea bărcii şi a năvodului trei sferturi din peştele prins.

Negustorii nu se mulțumeau însă cu atât. Ei vindeau într-o dugheană pescarilor, pe datorie, alimente, încălțăminte, țesături, toate cele necesare pentru ei şi familiile lor. Mărfurile erau adeseori vechi, stricate – în schimb, se vindeau ceva mai ieftin în prăvăliile din oraş, şi, mai ales, pe datorie.

Achitarea târguielilor se făcea atunci când se încheiau socotelile pentru peştele prins.

Pescarii, cu o casă de copii, se înglodau în datorii, cu neputință de plătit în întregime. Negustorii profitau de aceasta, pentru a-i strânge în chingi pe cei nesupuşi şi încăpățânați. Andrei Pavlenko, prieten şi tovarăş cu Goida, căpetenia cetei, făcea şi el parte dintre aceştia.

Şi astfel Pavlenko fusese nevoit să iasă în larg toamna, pe vreme urâtă, furtunoasă, cu un şaland{53} vechi, dogit.

Prietenii îl sfătuiseră să nu rişte, dar negustorul îl juca în hățuri ştiindu-l totdeauna un răzvrătit.

Deşi îşi dădea seama că-şi riscă viața, Andrei plecă totuşi pe mare, şi nu se mai întoarse niciodată. Doar catargul rupt al şalandului fusese zvârlit de valuri pe mal. În zadar îl aşteptaseră Valia şi mama ei o săptămână, şi încă una. Într-o zi, negustorul venise şi-i ceruse văduvei şi fiicei ei socoteala nu numai pentru târguielile lor de la dugheană, ci şi pentru şaland şi pentru uneltele de pescuit pierite în mare. Cu toate rugămințile văduvei, lipitoarea nu scăzuse nimic din datoria, socotită tot de el, şi o dăduse în judecată. Cocioaba şi sărăcăciosul avut al văduvei fuseseră puse sub sechestru şi adjudecate creditorului la licitație pe o nimica toată.

Mama Valiei fusese închisă pentru datorii şi Valia rămăsese singură. Goida o adăpostise la el.

De atunci, Valia, iar mai târziu, şi maică-sa, după ce ieşise din închisoare, munceau în ceata lui. Taras se străduia să-i țină loc de tată Valiei.

Valia se lega tot mai mult sufleteşte de Volkov. Încet, încet, preocupările lui deveniseră şi ale ei. Treptat, începuse să ia parte şi ea la activitatea ilegală. Volkov o cruța, însă, căutând s-o scutească de însărcinări primejdioase.

— Învață, Valiuşa, de munca noastră o să ai parte negreşit într-o zi! o tempera el pe fată.

Cu ajutorul lui, Valia dăduse examenele pentru şase clase de liceu, dobândind dreptul de a fi numită învățătoare rurală. Totuşi ea prefera să muncească ca mai înainte în ceata de pescari a lui Goida.

Acum, admirând priveliştea mării, Volkov se gândea la dragostea lui, la atâtea bucurii ale vieții, pe care el încă nu le încercase, nu le simțise cu tot sufletul. Era amărât, mâhnit, la gândul că toate bucuriile acelea, pe care nu le încercase, puteau să-l ocolească.

„Azi sunt liber, dar mâine? Un pas greşit, o faptă nechibzuită bine şi înfund puşcăria. Cercetări, schingiuiri, batjocuri... Apoi, judecata, deportarea, sau ocna, ori chiar

ştreangul...” Îl străbătu un fior rece. „Ce te-ai speriat, Petruş? râse de el însuşi, dar îşi răspunse numaidecât: Ei, băiete, nu te pierde cu firea! Nu se cade! Fie şi închisoarea, şi deportarea, şi ocna... Principalul e lupta, să nu deznădăjduieşti, să nu te dai bătut, să nu capitulezi!”

Dinspre port se auzeau sunetele melodioase ale clopotelor care băteau amiaza pe nave, trezindu-l din gânduri. Se uită pe strada încinsă de soare şi pustie. Doar nişte copii se jucau lângă casa vecină.

Volkov se încruntă. Hotărât, Pavel Alexeev întârzia, fie că nu-l găsise Valia, fie că se întâmplase ceva neprevăzut. Volkov se uita tot mai des la ceas. Clopotele bătură şi jumătatea de oră, când, în sfârşit, capul cu păr creț al unui băiat se strecură pe portiță şi vesti grăbit:

— Vine un marinar! şi se făcu nevăzut numaidecât.

Volkov se uită de-a lungul străzii şi-l recunoscu pe Pavel, vechiul lui prieten, un tânăr lat în umeri, în uniforma şcolii navale din Kerci. O clipă după aceea, Pavel se afla lângă Volkov. Ştergându-şi broboanele de sudoare de pe fața înfierbântată, spuse:

— Am alergat să-ți spun că peste o oră plecăm la Batum. Mi-a comunicat Valia că ai nevoie neapărat de mine. Altfel n-aş fi venit, n-am timp de loc.

— Eram îngrijorat, mă temeam să nu ți se fi întâmplat ceva, răspunse Volkov. Ei, acum ascultă şi ține minte. La Batum caută să te întâlneşti cu o învățătoare de la şcoala serală muncitorească. Numele ei este Boreiko – Olga Semionovna. S-o anunți că o aşteptăm la Kerci. Încolo, ştie ea ce şi cum. Ții minte ce să-i spui?

— Da. O caut şi-i comunic totul. Ei, am plecat! Pavel strânse mâna lui Volkov şi se îndreptă spre poartă.

— Stai o clipă, să vedem dacă totul e în regulă pe stradă. Volkov îl chemă pe unul dintre băieții care se jucau. Ei, vezi pe cineva?

— Nu-i nimeni, afară de două pisici! răspunse băiatul.

Pavel plecă grăbit.

Valia veni spre seară împreună cu un soldat – artilerist, uscățiv, cu mustață neagră. Mergeau agale şi, din când în când, se opreau, râzând zgomotos de câte ceva. Era greu să bănuieşti acea tânără pereche de îndeletniciri subversive.

— Ați avut o idee bună! Se cunoaşte şcoala muncii în ilegalitate, îi lăudă Volkov, când intrară în casă.

În cameră era o penumbră răcoroasă. Razele soarelui răzbeau prin obloane. O puzderie de firişoare de praf dănțuiau în fâşiile lor orbitoare. Volkov o rugă pe Valia să pregătească o gustare.

— Până atunci, eu şi cu tovarăşul Timofeev vom sta de vorbă despre treburile noastre, adăugă el. Ei, ce mai e nou în fortăreață? Cum merg treburile la voi? îl întrebă pe ostaş.

— Treburile stau prost, răspunse acesta dând din mână. Comandanții sunt cu ochii pe noi. Nu-i zi să nu se facă inspecția efectelor, dar în realitate se fac percheziții amănunțite prin toată clădirea. Intră şi jandarmii în dormitor, întorc şi ei totul pe dos. Caută manifeste, dar nu găsesc nimic. Ce, eu sunt prost să le păstrez în dormitor? Le țin ascunse în fortăreață. Sunt multe ascunzişuri prin baterii şi prin caponierele vechi. Chiar dacă le-ar găsi jandarmii, n-au cum să afle cine le-a ascuns acolo, rosti Timofeev cu satisfacție.

— Soldații citesc manifestele?

— Da. Mai cu seamă cele în care scrie despre pământ, despre viața vitregă a țăranului. Pe urmă, stau de vorbă între ei, pe ascuns, despre cele citite. Iar majurul şi comandantul de pluton fac spume la gură de necaz, înjură ca turbații şi caută manifeste peste tot. Cei mari au hotărât una şi bună: dacă se găsesc manifeste la vreun pluton, îl degradează pe comandant, iar pe majur îl bagă la arest, pentru că n-au ştiut să supravegheze. Aşa că fac pe dracu-n patru, ca să-şi scape pielea.

— Soldații citesc manifeste, dar la o adică, au să tragă cu râvnă în muncitori şi țărani, observă Volkov.

— Unii au să tragă, alții ba! Nu trebuie să-i bagi pe toți într-o oală, răspunse Timofeev oțărât.

— La Sevastopol, şi infanteriştii şi artileriştii au tras asupra navelor lui Schmidt, ce de marinari au trimis la fund, pe când înotau spre mal de pe navele care se scufundau, aminti Volkov.

— Ei, n-ai cum să-i luminezi pe toți dintr-o dată! Trebuie să-i lămureşti pe îndelete, cum şi ce. Şi asta nu-i chiar aşa de uşor! precizează Timofeev.

— Poftiți la masă, îi invită Valia.

Băură câte un pahar de vin acrişor de Crimeia şi gustară ceva. Valia îşi făcea datoria de gazdă, stăruind pe lângă tineri să ia din una, din alta. Timofeev închină în sănătatea ei. Valia îi mulțumi.

— Dacă e să închinăm, atunci să ridicăm paharele pentru izbânda luptei noastre comune. Pentru cauza noastră, tovarăşi! rosti ea, ciocnind cu prietenii.

Sorbi puțin vin, apoi puse paharul la loc. Cei doi tineri goliră paharele.

— În fortăreață nu se aude nimic despre sosirea unor deținuți politici? îl întrebă Volkov pe soldat.

— Ce deținuți? întrebă Timofeev.

Volkov repetă ce-i spusese Petrovici în noaptea aceea.

— Acu aud întâia oară de aşa ceva. Va să zică, îi închid la noi. Ce facem? întrebă soldatul.

— Deocamdată, aşteptați. Dacă aflați ceva, dați-mi de veste numaidecât.

— Îmi voi da toată silința să vă trimit veşti îndată despre tot ce aflu, îl asigură artileristul cu căldură.

În sfârşit, Timofeev îşi luă rămas bun şi ceru ceva manifeste.

— Dați-ne d-alea în care scrie despre loturile stolîpiniste. Cum sunt biciuiți şi ucişi țăranii, şi cum li se ia pământul. Chestiunea asta îi interesează mult pe țărani, le aminti el.

Volkov îi dădu manifestele şi, ca totdeauna, îi spuse să fie cu ochii în patru.

— N-avea grijă, tovarăşe Volkov! Ştiu că nu-i joacă! Aici, miroase a ocnă, răspunse cu gravitate soldatul.

După ce se încredinţă că pe stradă nu se simţea nimic suspect, Volkov îi spuse soldatului că poate să plece.

— Îţi urez succes deplin, tovarăşe Timofeev! rosti el strângându-i mâna.

Valia şi Piotr rămaseră între patru ochi. Fata se lipi de el şi-i spuse pe un ton alintat, dar categoric:

— Ai bunătatea şi sărută-mă aici, aici şi aici, preciză ea arătându-şi cu degetul obrajii, buzele şi chiar năsucul cârn.

Volkov zâmbi şi o strânse în braţe. Valia se îndepărtă puţin de el şi-l privi în ochi.

— Spune, Petruş: o să fim noi cândva fericiţi?

— Păi, şi acum suntem fericiţi. Cel puţin, eu...

— Ei, asta-i o fericire scurtă, trecătoare! obiectă Valia, strângând tâmplele lui Volkov între palme şi privindu-l îndelung. Mă tem atât de mult: să nu te aresteze, să nu te trimită cine ştie unde... Ar fi îngrozitor! Înţelege-mă, Petruş! adăugă ea, după câteva clipe de tăcere.

— De câte ori ţi-am spus, Valiuşa, să nu te mai sperii singură. Să ne trăim viaţa, iubito, să răsuflăm în voie, cu tot pieptul. Volkov dădu braţele în lături şi trase adânc în piept aerul mării, cu un iz uşor de sare. Să trăim. Şi să trăieşti înseamnă să lupţi. Te iubesc şi am să te iubesc totdeauna şi oriunde aş fi. Mă crezi? Când e primejdia mai mare, gândul meu se îndreaptă spre tine. Mi se pare că iubirea ta mă ocroteşte.

— Aş vrea să te ajut în toate, dar tu nu-mi încredinţezi decât sarcini neînsemnate, îl dojeni Valia. Probabil că nu ai încredere în mine. Ţi-e frică să nu-ţi înşel aşteptările?!

— Eu să n-am încredere în tine? exclamă Volkov, împungându-se cu degetul în piept. De unde ai mai scos-o şi pe asta? Ştii bine că n-am nici un secret faţă de tine! Ţi-am încredinţat nu numai viaţa mea, dar şi pe ale tovarăşilor şi prietenilor mei. Într-adevăr, nu-ţi dai seama, n-ai înţeles acest lucru?

— Iartă-mă, Petruş! N-am vrut să te supăr, îl rugă Valia gata să-i dea lacrimile, părându-i rău de ceea ce spusese.

— Nu cumva îți vine să plângi? Halal revoluționară! Şi-mi mai ceri să-ți încredințez o sarcină importantă şi, pe deasupra, periculoasă! În loc s-o duci la bun sfârşit, ai izbucni în plâns, îi spuse Volkov, sărutând-o.

— Ei bine, încredințează-mi o sarcină de răspundere şi-ai să vezi. Atunci ți-ai da seama de ce sunt în stare! răspunse Valia, încruntată, ridicând capul cu mândrie.

Capitolul 2

Când Timofeev îşi luase rămas bun de la Volkov şi ieşise în stradă, începuse să se întunece. Grăbit să se întoarcă în fortăreață înainte de ora nouă, soldatul intră în câteva dughene şi cumpără ceea ce îl rugaseră prietenii să le aducă: tutun, bomboane, hârtie de scris şi plicuri.

Timofeev nu scria nimănui şi nu primea scrisori de la nimeni. Era singur pe lume, rămăsese orfan de mic, şi muncise din copilărie la stăpân. Singurul lucru pe care izbutise să-l facă fusese să învețe carte. Citea mult şi învălmăşit. O dată îi căzuseră în mână nişte publicații clandestine care îi captivaseră interesul şi el aderase imediat la mişcarea ilegală, luând asupră-şi sarcina întreținerii legăturilor între fortăreață şi oraş, şi aprovizionarea fortăreței cu tipărituri clandestine.

Ca să nu se întâlnească cu vreun ofițer, o luase pe străzi dosnice. Ieşi pe chei, lângă debarcaderul ROPIT{54}-ului, la marginea oraşului, de unde se îndreptă pe şoseaua pustie spre fortăreață. Amurgul cobora repede deasupra mării, care îşi schimba culoarea văzând cu ochii. Din verde-închis, devenise albastră, apoi, treptat, violet-închis şi în sfârşit neagră. Se stârnea vântul, pe mare se iviseră mici creste albe care alergau una după alta, spărgându-se de mal. Spre apus se stingeau ultimele licăriri ale asfințitului. La zenit stăruia un nor lunguieț, roşu, destrămat de vânt.

Curând se iviră siluetele întunecate ale copacilor, printre care se zăreau clădirile scunde ale spitalului fortăreței, aflat la jumătatea drumului între oraş şi aceasta.

Timofeev avea printre felceri un prieten, un anume Dorohov, care făcea şi el parte dintre ilegalişti. Soldatul se apropie precaut de fereastra camerei felcerului şi bătu încetişor. În întunericul odăii se ivi o clipă licărul unei țigări aprinse.

— Care eşti aşa de târziu? întrebă o voce somnoroasă.

La geam se ivi o făptură omenească în alb.

— Denis, tu eşti? întrebă Timofeev în şoaptă.

— Eu îs. Ies numaidecât! Câteva clipe după aceea, felcerul, în halat alb de spital, ieşi pe fereastră. Azi îs de gardă, dar n-am chef să stau în duhoarea spitalului, aşa că mă odihneam la mine, explică Dorohov.

Timofeev îl informă pe scurt că în fortăreață urmau să fie aduşi nişte deținuți politici şi-l rugă să ascundă manifestele la el, un timp.

— S-ar putea să mă caute la poartă. Jandarmii au consemn special să vegheze spre a nu pătrunde în fortăreață nimic interzis, mai cu seamă manifeste, cărți, ziare.

— Dă-le încoace, răspunse Dorohov, şi-şi vârî sub halat teancul de manifeste învelit în hârtie cenuşie.

— Zilele acestea am să trimit pe cineva sau trec chiar eu să le ridic, spuse Timofeev şi, strângându-i mâna, îşi văzu de drum.

N-avea ceas, dar auzi clopotele de pe nave bătând ora. Era opt şi jumătate. Trebuia să se grăbească. O luă repede spre fortăreață.

Jandarmii de gardă îl opriră la poartă, îi cercetară cu atenție biletul de voie şi se uitară la ceas.

— Ai întârziat, drăguțule! O să capeți o corvoadă peste rând, îl avertiză zâmbind un jandarm bătrân, lăsându-l să intre.

— Mai ține-mă mult aici, ca să întârzii de-a binelea! răspunse Timofeev enervat şi o luă la fugă spre dormitorul companiei lui.

În drum, ca un făcut, îl opri însă o patrulă de noapte şi-i ceru biletul de voie. Sergentul de infanterie cercetă fără grabă hârtia, luminând-o cu o lanternă mică.

— Hai, lasă-mă să plec! Şi aşa am întârziat. Ce, vrei să fiu pedepsit din cauza dumitale? îl rugă Timofeev.

— Hai, du-te! îi dădu drumul, în sfârşit, sergentul.

— Vai de viața de soldat! N-are voie să se ducă nicăieri, peste tot trebuie să se înființeze la vreme, îl căină unul din patrulă.

— Să nu uiți o clipă că eşti în slujba țarului, precizează sergentul, sentențios.

Cum, necum, Timofeev întârzie cinci minute. Gâfâind de atâta alergătură, se prezentă în fața subofițerului de serviciu pe companie, care era chiar comandantul său de pluton, un om domol, cumpănit. Acesta se uită la biletul lui de voie, mormăi ceva şi-l lăsă să plece.

Timofeev se duse la patul lui şi începu să se dezbrace. Deodată, se pomeni lângă el cu bărbosul plutonier-major Evsei Kuzmici Pîjov.

— Stai! Nu mişca! Vino la mine, aşa cum eşti! ordonă el.

— Am înțeles, domnule plutonier-major! răspunse Timofeev şi se duse în odăița de lângă dormitor, în care locuia majurul.

Subofițerul de serviciu pe companie intră după el.

— În ce loc ai fost în oraş? începu majurul să-l descoasă.

— Prin prăvălii, Evsei Kuzmici, aşa cum ați ordonat, dar n-am găsit ceea ce mi-ați spus să iau.

— Despre ce ai vorbit cu civilii? continua interogatoriul Pîjov.

— În afară de cei din prăvălii, n-am vorbit cu nimeni şi despre nimic.

— Ce ai căutat pe dealul Mitridate? întrebă pe neaşteptate majurul, şi Timofeev se gândi că-l văzuse careva dintre soldați lângă casa lui Volkov şi-l pârâse majurului.

„Bine am făcut că i-am dat lui Denis manifestele!" îşi zise el în sine.

— M-am dus după un curelar. Mi-a spus magazionerul să caut un curelar. Trebuie dres hamul pentru calul artelnicului{55} şi nu ştiu ce mai vrea să cumpere. Aşa că m-am dus după el, răspunse soldatul, fără să se încurce.

— Cine ți-a dat adresa? stărui majurul.

— Mi-a spus cineva în prăvălia unui grec. M-am dus, dar nu l-am găsit, aşa că m-am întors cu mâinile goale.

— Timofeev, să ştii că sunt cu ochii pe tine. Vorbeşti cu soldații lucruri neîngăduite – despre pământ, despre libertate.

Bagă de seamă, să nu înfunzi puşcăria, îl sperie Pîjov.

Cu cât vorbea majurul mai mult şi mai amănunțit, cu atât îşi dădea seama Timofeev că acesta nu ştia nimic despre activitatea lui ilegală – spunea şi el ce auzise de la cine ştie ce informatori ageamii.

Aceasta îl linişti pe Timofeev, care lăsă să i se facă cea mai minuțioasă percheziție corporală. Majurul îi ordonă să se dezbrace la piele şi-i cercetă personal îmbrăcămintea, cizmele şi obielele.

— Ei, ai apucat să le ascunzi, mama ta de câine, îl repezi majurul oțărât.

— Ce vorbiți, Evsei Kuzmici? Ne vede dumnezeu. Mai am puțin până mă liberez. La ce să mă amestec în tot felul de fărădelegi? Ce, îmi sunt eu însumi duşman, domnule plutonier-major!? Nu vreau să-mi stric viața fără rost! dădea asigurări Timofeev.

— Cară-te la culcare, şi să nu-ți treacă prin cap blestemății d-astea! Altminterea nimereşti drept în Siberia, îl amenință majurul.

Percheziția neaşteptată nu dăduse nici un rezultat, aşa că Pîjov se liniştise. Timofeev se culcă şi începu să chibzuiască cum ar putea ajunge la Dorohov zilele următoare.

La spital, lucrurile îşi urmau cursul lor obişnuit. După ce Timofeev plecase, felcerul împachetase cu grijă manifestele şi le închisese în cufăraşul lui. Şeful spitalului fortăreței, doctorul Spirtov, şi administratorul Naidenov inspectaseră de curând toate încăperile spitalului şi era prea puțin probabil că acea inspecție să se repete curând.

Doctorul Spirtov era un om foarte original. Specialitatea lui fiind psihiatria, se pomenise numit în postul de şef al spitalului fortăreței Kerci printr-o pură întâmplare sau cine ştie în urma căror socoteli ale forurilor superioare. Cei mari socotiseră pesemne că regimul în vigoare din fortăreața Kerci e de aşa natură, încât cazurile de maladii psihice erau inevitabile, atât printre soldați, cât şi printre ofițeri, motiv pentru care fusese trimis acolo un medic psihiatru. Şi astfel,

doctorul Spirtov, medic-şef al secției de psihiatrie de la Spitalul militar central din Petersburg, fusese numit şef al spitalului fortăreței din Kerci.

Ca psihiatru, Spirtov considera că orice boală are la origine un şoc psihic. În consecință, administra tuturor pacienților doze zdravene de mixturi Behterev şi felurite calmante, urmate de un purgativ zdravăn. Dacă bolnavul nu se îndrepta nici după aceasta, era tratat cu diferite mijloace profane care, adesea, dădeau rezultate bune. Mortalitatea din spital era cu totul neînsemnată, iar Spirtov îşi dobândise o reputație de medic internist cu experiență. La drept vorbind, familiile ofițerilor se fereau să facă apel la asistența „alienatului", iar ofițerii care nimereau la spital, în majoritatea lor suferind de boli venerice, se tratau prin procedee simple la felceri, mai ales la Dorohov, care trecea drept un venerolog priceput, pentru că îi făcea bine întotdeauna. Naidenov, administratorul spitalului, avea cea mai mare grijă să se facă economii, care, fără doar şi poate, intrau în buzunarul lui. Spirtov nu se pricepea deloc în materie de administrație şi nici nu ținea să se ocupe de aşa ceva.

Dorohov îşi studiase demult şefii ierarhici şi era sigur că aceştia nu aveau de gând să mai facă vreo inspecție curând. Spre nenorocul lui, însă, pe când ascundea în alt loc manifestele pe care i le dăduse Timofeev, scăpase jos o filă şi, fiind întuneric, nu observase acest lucru. A doua zi de dimineață, unul dintre ofițerii bolnavi o ridicase de pe coridor unde o dusese vântul. După ce luă cunoştință de conținutul ei, ofițerul o prezentă imediat la şeful spitalului. Spirtov nu mai avea altceva de făcut, decât să înainteze hârtia buclucaşă la secția de jandarmi din fortăreață. După două ore, comandantul acesteia, rotmistrul{56} Sablin se înființă la spital cu o grupă de zece jandarmi. După ce dispuse încercuirea întregii clădiri, rotmistrul procedă la o percheziție generală.

Îndată ce zări jandarmii, Dorohov îşi dădu seama de primejdia care-l amenința. Fără să-şi piardă stăpânirea de

sine, duse teancul de manifeste la bucătărie unde se gătea prânzul pentru bolnavi şi începu să le ardă, bucată cu bucată. Bucătarul de serviciu crezu că felcerul ardea cine ştie ce gunoaie, de teamă să nu fie pedepsit pentru lipsă de curăţenie în camerele bolnavilor.

În clipa când ultimul tenculeţ de manifeste pieri în flăcări, în bucătărie intră un jandarm. Felcerul amestecă fără grabă scrumul din vatră cu vătraiul apoi ieşi încetişor din bucătărie. Jandarmul îl întrebă pe bucătar ce se arsese în vatră. Acesta răspunse:

— Nişte gunoaie din camere.

Astfel stăpânirea de sine şi isteţimea îl scăpară de năpastă pe Dorohov. Percheziţia operată de jandarmi nu dădu nici un rezultat. Tot personalul spitalului fu chemat la interogatoriu, dar Sablin nu izbuti să descopere nici o urmă concludentă.

Înainte de a pleca, Sablin stătu îndelung de vorbă cu Spirtov, instruindu-l în privinţa modului în care trebuia să supravegheze atitudinea politică a subalternilor săi. Spirtov îl asculta, zâmbind ironic. În încheiere observă:

— Domnule rotmistru, ştii oare că eu fac parte din aripa stângă a partidului socialist-democrat?

— Dacă ar fi aşa, aţi fi fost trimis de mult în Siberia, nu la Kerci, observă Sablin.

— Faptul că mă mai aflu aici nu se poate explica decât prin modul defectuos în care funcţionează jandarmeria din fortăreaţă, domnule rotmistru, răspunse medicul pe acelaşi ton.

— Chiar azi voi cere la Ministerul de Interne relaţii asupra dumneavoastră, îl avertiză rotmistrul.

— Vai, domnule rotmistru, niciodată n-am avut cinstea să fiu înregistrat la Ministerul de Interne...

Sablin nu înţelegea ironiile medicului şi bună pace. Luându-şi rămas bun de la acesta, îi spuse:

— Sper că nu voi avea niciodată prilejul să vă întâlnesc ca anchetat, în activitatea mea de anchetator.

— În schimb mai curând ori mai târziu, neîndoielnic că dumneata vei fi pacientul meu, doar sunt medic psihiatru, replică Spirtov, imperturbabil.

— Dar de ce? întrebă mirat Sablin.

— Un om normal n-ar accepta niciodată un serviciu ca al dumitale. Trebuie să suferi într-o măsură oarecare de obsesii, ca să înşfaci oameni nevinovaţi şi să-i bagi la închisoare, aşa, fără motiv. Aceasta e ocupaţia principală a dumneavoastră, a jandarmilor, preciză Spirtov.

— Adică dumneavoastră nu credeţi că există o mişcare revoluţionară în Rusia?

— Ba cred, şi chiar sunt convins, dar nenorocirea cea mare e că revoluţionarii nu pot fi prinşi, iar creşterea mişcării revoluţionare n-aveţi cum s-o stăviliţi prin nici un fel de mijloace, chiar dacă aţi băga în închisori sute de mii de oameni. Crede-mă, domnule rotmistru: fiecare soldat e un revoluţionar potenţial, şi va suna ceasul când ei îşi vor da seama de acest lucru – atunci, s-a isprăvit cu domniile-voastre. N-o să scăpaţi de mânia poporului!

— Dar sunteţi un adevărat revoluţionar!

— De douăzeci de ani mă supraveghez şi mă denunţ regulat jandarmilor, dar aceştia nu mă cred, răspunse Spirtov suspinând ironic.

— Hai, doctore, ajunge! Sunteţi în stare să zăpăciţi pe oricine. Nu degeaba sunteţi psihiatru.

Şi, cu aceste cuvinte, jandarmul plecă.

După aceea, Spirtov îl chemă pe Dorohov şi, privindu-l ţintă cu ochii lui bulbucaţi, ca de rac, rosti încet:

— N-am mai întâlnit de mult asemenea nătărău ca tine. Sub ochii jandarmilor pui pe foc manifeste subversive! Noroc că totul a trecut cu bine. Pe viitor însă, ţine minte: încă un manifest şi înfunzi puşcăria. Bagă de seamă. Şi acum, piei din ochii mei!

Dorohov nu riscă o dispută cu şeful lui şi plecă mohorât spre camera lui.

— Naiba să-l ia de alienist! Ce-o fi în capul lui? mormăi felcerul.

Un lucru era limpede. Spirtov bănuia ceva despre activitatea ilegală a lui Dorohov.

După câteva zile, când Timofeev veni la spital cu un soldat care-şi fracturase un picior, Dorohov îl puse repede la curent cu tot ce se întâmplase.

— Deocamdată cred că şi eu şi spitalul am ieşit din joc. Acum, jandarmii mişună mereu pe aici sub diferite pretexte. Lasă să se liniştească apele.

Timofeev oftă cu amărăciune. Îşi dădu seama că Volkov trebuia să afle cât mai curând aceste lucruri. Era însă foarte greu să ajungi în oraş. Soldaților nu li se mai dădeau învoiri, iar civilii din Kerci nici până atunci nu intrau în fortăreață cu una cu două.

Trecuseră vreo două săptămâni de când Timofeev fusese la Volkov. De atunci nu mai dăduse nici un semn de viață. Parcă-l înghițise pământul. Pavel nu se mai întorcea de la Batum. Prin oraş umblau zvonuri despre percheziția de la spital. Se spunea că fuseseră arestați zeci de soldați şi câțiva ofițeri. Deşi Volkov nu prea dădea crezare acestor ştiri, bănuia totuşi că în fortăreață se petrecuse ceva. Se frământa: or fi ajuns în fortăreață manifestele pe care i le dăduse Timofeev? N-avea de unde s-o afle. E drept, din fortăreață venea în fiecare zi la piață o trăsură cu soțiile ofițerilor, aşteptându-le până târguiau. Vizitiul era însă un tătar, aproape neştiutor de carte, şi greu ai fi putut să afli ceva de la el. Ofițerii care se iveau prin oraş erau şi mai puțin înclinați să spună ceva despre cele ce se petreceau în fortăreață. Volkov ştia că erau ajutați de un felcer de la spital, dar nu-i cunoştea numele. Să se ducă la spital el, care nu avea nici o legătură cu acesta, ar fi însemnat să fie filat, mai cu seamă dacă acolo exista un post de supraveghere, încadrat cu agenți ai jandarmeriei.

Întâlnind o elevă de liceu cunoscută, fata unui ofițer din fortăreață, Volkov stătu de vorbă cu ea şi o întrebă în treacăt, dacă se operaseră multe arestări în fortăreață.

— În ultimul timp nu prea am auzit ca vreunul dintre ofițerii cunoscuți să fi fost trimis la arest. De obicei, aflăm când ajunge vreunul acolo şi-l vizităm, răspunse fata.

— Dar dintre soldați? stărui Volkov.

— Nu ştiu. De ce mi s-o fi pus azi întrebarea aceasta de câteva ori?! Nu ştiu nimic. Ieri am fost la clubul garnizoanei, la bibliotecă, nici acolo n-am auzit nimic.

— Lumea pălăvrăgeşte câte-n lună şi-n stele! Unii spun că în fortăreață a fost chiar un fel de rebeliune, spuse Petruş.

— Prostii! Aşa ceva s-ar fi aflat numaidecât. În orice caz, ofițerii ar fi ştiut, ori s-ar fi declarat starea de asediu în fortăreață, ca la Sevastopol, atunci când s-au răzvrătit acolo marinarii. La noi, slavă domnului, deocamdată e linişte. Până şi patrulele nu ne mai fac mizerii cu permisele de circulație în timpul nopții, preciză fata.

Volkov îi mulțumi. Se mai liniştise. Probabil că nu se întâmplase nimic serios. Totuşi căderea unuia sau altuia dintre soldați putea să nu se afle.

Mai trecură câteva zile. În sfârşit, într-o seară, Volkov se pomeni cu Pavel care se întorsese de la Batum.

— Am întâlnit-o pe învățătoare şi am vorbit cu ea. Bărbatul ei e de acord să-şi ceară mutarea la Kerci. A şi trimis la Piter o telegramă în privința asta, raportă pe scurt Pavel.

Volkov îi spuse că pierduse legătura cu fortăreața.

— Noi avem de-a face la şcoala navală mai mult cu soldați din compania de mineri, decât cu artilerişti. Îndată ce am să întâlnesc unul, aflu eu ce s-a întâmplat în fortăreață. Îl cunosc pe doctorul Spirtov de la spital. L-a tratat pe unchiul meu de beție cronică.

— Şi l-a vindecat?

— Chiar el, Spirtov, bea straşnic, aşa că se pricepe bine în treaba asta. Deşi nu s-a lăsat cu desăvârşire de băutură, unchiu-meu bea acum ceva mai puțin. Aş putea să mă duc la spital – pasămite din partea lui – şi, cu prilejul acesta, aş căuta să aflu ce se aude pe acolo.

A doua zi, Pavel se duse la spital cu o birjă, ca să-şi dea mai multă importanță. De obicei, Spirtov nu-şi uita pacienții şi-şi aminti îndată despre cine era vorba.

— Iar s-a apucat de beții? Va trebui să repete şedința de hipnoză. Pe căldura asta, însă, n-o să fie de mare folos.

Lui Pavel nu-i mai rămânea decât să-l invite la bolnav. Spirtov acceptă bucuros. În drum spre oraş, medicul se plânse de viața pe care o ducea:

— La noi, la spital, nu eşti nici în fortăreață, nici în oraş. Afară de percheziții jandarmilor, nu ai nici un fel de distracții.

— Aici ați zis-o bine, doctore: percheziții jandarmilor – curat distracții! Şi vă vizitează des? întrebă Pavel ca în treacăt.

— Au venit de curând – e drept, n-au găsit nimic, dar au stârnit destulă vâlvă. De atunci spitalul a fost pus sub cea mai strictă supraveghere, îndeosebi în timpul nopții.

— Şi în fortăreață e acelaşi regim? întrebă Pavel.

— În fortăreață există un club al ofițerilor. Mai întâlneşti acolo pe unul, pe altul, mai stai de vorbă, joci cărți ori biliard, citeşti la bibliotecă. Oricum, e un fel de a trăi, pe când la noi, nimeni, nimic, afară de bolnavi şi subalterni. E o plictiseală ucigătoare! se plângea Spirtov.

Unchiul lui Pavel, un pescar între două vârste, începuse în ultimii ani să aibă accese de beție cronică. În această stare devenea furios, repezindu-se la unul sau la altul. De obicei, în asemenea împrejurări era legat cobză şi băgat la beci, unde era ținut câteva zile, până se potolea. După asemenea accese, dormea o zi şi o noapte, apoi se apuca de treabă cu o râvnă deosebită. De astă dată se afla din nou în beci, şi era primejdios pentru doctor să intre la el. Spirtov se bucură totuşi că pacientul lui se afla în acea stare de beție turbulentă.

— În acest stadiu, bolnavii prezintă cel mai mare interes şi se tratează mai uşor ca oricând, susținea el.

Spre mirarea tuturor, când îl zări pe doctor, unchiul lui Pavel se potoli numaidecât şi chiar se ruşină. Curând după aceea, spălat şi cu îmbrăcămintea în ordine, el se înființă înaintea lui Spirtov. Doctorul stătu de vorbă cu el liniştit, îi dădu câteva sfaturi, acceptă cu multă plăcere să cineze cu familia pacientului şi, refuzând ca de obicei banii, ieşi în oraş dorind să facă o plimbare pe bulevard.

Astfel Pavel izbuti să afle despre percheziția infructuoasă de la spital şi se grăbi să-l informeze în privința acestui lucru pe Volkov.

Totuşi, legătura cu fortăreața era foarte nesigură. Volkov aştepta cu nerăbdare venirea lui Boreiko de la Batum. Deținuții politici puteau sosi de pe o zi pe alta, astfel că legătura cu fortăreața dobândea o importanță excepțională.

Capitolul 3

Comandantul artileriei de cetate din Kerci, colonelul Suetnev, privea cu totul nedumerit foaia matricolă a ştabs-căpitanului Boreiko, mutat de la Batum la Kerci.

În ordinul de mutare se arăta că aceasta fusese aprobată „pentru motive de ordin familial". Părea că clima Batum-ului, favorabilă propagării malariei, se dovedise vătămătoare pentru sănătatea soției sau copiilor ştabs-căpitanului, în cei doi ani cât stătuseră acolo.

Suetnev află din foaia matricolă a ofițerului că, în tot timpul asediului Port-Arthurului, Boreiko se aflase în cele mai active sectoare ale fortăreței, că fusese în prizonierat şi se întorsese în Rusia abia după încetarea ostilităților.

Suetnev nu fusese la Arthur fiind încadrat tot timpul războiului în armata din Manciuria, unde se distinsese la Mukden. Pentru actele de bravură şi pentru spiritul de inițiativă de care dăduse dovadă în lupte, i se conferise sabia de aur şi fusese avansat la gradul de colonel. Îşi dădea seama prea bine că Boreiko avusese numeroase ocazii de a se distinge în timpul asediului, dar rubrica respectivă din foaia matricolă a acestuia era goală. Fusese înaintat în grad la vechime, nu pentru merite în luptă. Suetnev îşi zise că, pesemne, acest Boreiko era un laş care-şi păzise pielea şi numai întâmplător fusese rănit la Bolşoe Orlinoe Gnezdo. Cu atât mai mult îl uimi caracterizarea ştabs-căpitanului, anexată la foaia matricolă. În ea, Boreiko era prezentat cum nu se poate mai pozitiv, ca un expert în materie de artilerie, ca un ofițer curajos, cu spirit de inițiativă, care merita cu prisosință să fie înaintat în grad. Această caracterizare fusese făcută de comandantul fortăreței Batum, generalul de artilerie Tahatelov. Suetnev îl cunoştea pe Tahatelov şi-i prețuia opinia.

— De ce oare un ofițer combatant atât de merituos nu primise nici o distincție în tot timpul asediului? se întrebă colonelul cu glas tare, fără a găsi vreun răspuns.

Se ridică de la birou şi începu să păşească de colo-colo prin încăpere.

Destul de înalt, uscăţiv, vioi, arăta mai tânăr decât cei cincizeci de ani pe care-i avea. Părul lui, tuns scurt, uşor încărunţit, îi întinerea faţa.

Suetnev privi pe fereastra care dădea spre mare. Deşi soarele lumina viu, totul părea învăluit într-o pâclă sură. Până şi marea avea sclipiri tulburi în razele soarelui. Sufla un vânt puternic de la nord-est, stârnind nori de pulbere, ce pătrundeau peste tot. Soldaţii şi ofiţerii care treceau pe şosea îşi ţineau şepcile cu mâna, ferindu-şi ochii şi gura de praf.

„E a treia zi de când bate vântul! O să se potolească curând", gândi colonelul.

Când sufla vântul de nord-est, din cauza valurilor mari de pe mare era imposibilă remorcarea ţintelor pentru tragerile de instrucţie. Starea timpului împiedica instrucţia artileriştilor, şi acest lucru îl neliniştea pe colonel.

Intră adjutantul şi-i înmână un plic cu cinci sigilii de ceară roşie.

— Secret. De la comandamentul fortăreţei, raportă el şi ieşi.

Suetnev deschise cu grijă plicul şi parcurse cu privirile hârtiile dinăuntru. Printr-una din ele, comandamentul fortăreţei trimitea spre ştiinţă comandantului artileriei raportul secret al comandantului secţiei de jandarmi din fortăreaţă cu dispoziţia de a lua cunoştinţă de el şi a-l restitui. Raportul comandantului secţiei de jandarmi cuprindea date amănunţite despre ştabs-căpitanul Boreiko, mutat de la Batum. Din el reieşea că soţia acestui ofiţer, Olga Semionovna, fusese institutoare la şcoala muncitorească din Batum, că luase parte la discuţii cu subiecte politice şi avea legături suspecte. Mai departe, se spunea că Boreiko însuşi încuraja activitatea soţiei sale. În consecinţă, comandantul jandarmilor considera ca inoportună prezenţa doamnei Boreiko în incinta fortăreţei.

Din cele cuprinse în raport, Suetnev îşi dădu seama că autorităţile aveau bănuieli faţă de ştabs-căpitan şi de soţia

lui. Colonelul cunoştea destule cazuri când ofițeri combatanți dintre cei mai destoinici rămâneau în umbră numai fiindcă erau suspectați de superiorii lor sau nu erau în raporturi bune cu aceştia.

Activitatea soției lui Boreiko era şi ea demnă de atenție. De obicei, soțiile ofițerilor se limitau la bârfeli şi trăncăneli despre serviciul soților lor şi nu manifestau nici un interes pentru viața socială. Era evident că soția lui Boreiko nu făcea parte din această categorie.

„Trebuie să mă duc la comandamentul fortăreței şi să vorbesc mai amănunțit despre toate acestea cu şeful statului-major", hotărî colonelul.

Chemă adjutantul şi-i ordonă să întrebe prin telegraf la ce dată urma să se prezinte Boreiko la noul său post. După aceea, depuse hârtiile secrete în casa de fier şi se ocupă de chestiuni administrative.

Curând, bubui un tun anunțând „Ora amiralității", adică începutul repausului de prânz. Ostaşii se duceau spre sălile de mese, ofițerii holtei se îndreptau grăbiți spre popotă, pentru a prânzi, iar familiştii, spre locuințele lor.

Hotărând să treacă pe la statul-major al fortăreței în timpul repausului de prânz, Suetnev ordonă să vină trăsura cu cei doi trăpaşi suri rotați, cunoscuți în toată fortăreața.

Fortăreața Kerci era aşezată pe coasta de vest a strâmtorii Kerci, la patru kilometri sud de oraş. Începea la capul Ak-Burun, un promontoriu înalt şi abrupt, aflat spre sud de golful Kerci, şi se întindea aproape cinci kilometri de-a lungul strâmtorii, către sud, până la fortul Totleben, numit astfel în cinstea cunoscutului inginer militar care construise fortăreața.

În locul unde limba de nisip Tuzlianskaia se apropia de coasta pe care se afla fortăreața, fusese ridicat un dig de piatră, lung cam de un kilometru, înalt şi lat. Pe el se amplasase cea mai puternică baterie de coastă a fortăreței cu douăsprezece tunuri de 11 țoli, care la rândul ei era apărată cu diguri de piatră dinspre sud şi est.

În bazinul dintre baterie şi diguri se amenajase o dană destul de lungă, suficient de lată şi de înaltă, la care acostau, pentru descărcare, remorchere, şalupe, barcaze şi şlepuri-cisterne, cu care se aducea la fortăreață apă dulce de la Taman.

În fundul bazinului, aproape de chei, stăteau ancorate şalupele companiei de mineri şi ținte de artilerie. Şoseaua de coastă a fortăreței trecea aproape perpendicular pe baterie. Dincolo de ea se aflau atelierele în care se reparau tunurile, precum şi ambarcațiunile tuturor unităților din garnizoană. Tot acolo, în bazin, staționau la chei iahtul comandantului fortăreței şi acela al comandantului artileriei, precum şi ambarcațiunile de sport, cu vele, ale ofițerilor.

Spre uscat, fortăreața era înconjurată de un val de pământ înalt şi lat, având în față un şanț adânc şi foarte lat.

Dinspre uscat fortăreața era apărată de câteva baterii. Acestea nu erau însă echipate cu piesele respective, tunurile destinate lor aflându-se stocate în remizele din apropiere. În schimb, toate bateriile de coastă erau echipate cu tunuri.

Fortăreața comunica cu oraşul prin două porți, aflate în zidul dinspre nord.

Comandamentul artileriei se afla în centrul fortăreței, în dosul unei stânci înalte care purta numele de Balkani şi domina întreaga fortăreață. Statul-major al fortăreței era pe malul mării, sub malul abrupt, dinspre sud, al capului Ak-Burun.

De la comandamentul artileriei până la statul-major al fortăreței trebuia să mergi destul de mult pe şoselele care brăzdau tot teritoriul fortăreței.

Trăsura se opri în dreptul micului pavilion al statului-major, înecat într-un desiş de liliac, sălcii şi paltini. Suetnev sări sprinten de pe scara trăsurii şi intră pe uşă iute, cu pas tineresc. Plantonul luă poziția de drepți şi-l întrebă pe cine caută.

— Pe şeful de stat-major, răspunse scurt colonelul.

— E în biroul dumnealui, spuse soldatul deschizând repede uşa.

Suetnev intră în sala de aşteptare unde, la vederea lui, un tânăr căpitan de stat-major sări în picioare. Colonelul îi strânse mâna din mers şi se îndreptă spre biroul şefului de stat-major al fortăreței.

Din toate se vădea că se simțea ca la el acasă.

În clipa când Suetnev se ivi în uşă, şeful de stat-major, colonelul Firsov, un bărbat de patruzeci de ani, care începuse să încărunțească, se ridică de la masă în întâmpinarea lui. Cam greoi, cu mustăți lungi, stufoase, Firsov purta pe nasul cărnos ochelari cu ramă de aur, care îi dădeau înfățişarea unui profesor.

Cei doi colonei îşi strânseră mâinile zdravăn, întrebându-se reciproc de sănătate.

Apoi trecură la treburi. Suetnev îi arătă lui Firsov raportul comandantului jandarmilor pe care-l primise de la statul-major al fortăreței, referitor la Boreiko, şi-i ceru părerea.

— V-am comunicat toate acestea numai spre ştiință, nu cu titlu de directive, ca să ştiți ce ofițeri ne sunt trimişi, răspunse şeful de stat-major.

Comandantul artileriei îi arătă caracterizarea care-i fusese făcută lui Boreiko la Batum şi, împreună cu ea, foaia matricolă.

— Este o neconcordanță evidentă, un lucru care din păcate se întâmplă frecvent la noi! spuse Firsov, după ce luă cunoştință de conținutul documentelor. Ei, cu atât mai bine! Suntem liberi să nu luăm act de referințele jandarmeriei. De altfel, tocmai acum avem cea mai presantă nevoie de o institutoare la şcoala pentru copiii reangajaților şi a personalului civil. Nici un institutor din oraş nu vrea să vină să predea la fortăreață: aici n-are confortul din oraş, sunt multe restricții şi, în sfârşit, salariul este absolut insuficient: douăzeci de ruble pe lună. Soțiile ofițerilor sunt pline de o înfumurare prostească – consideră înjositor pentru ele să predea lecții într-o şcoală.

— Credeți deci că s-ar putea admite ca soția lui Boreiko să locuiască în fortăreață? întrebă mirat Suetnev.

— Pe deplin! Desigur că Sablin o va pune sub supraveghere. Vă sfătuiesc şi pe dumneavoastră să supravegheați din capul locului activitatea lui Boreiko. Trebuie să le dăm de lucru jandarmilor noştri. Ei nu raportează decât că cutare sau cutare ofițer s-a îmbătat sau s-a culcat cu cutare femeie. Chiar şi aceste informații, adeseori, nu corespund adevărului. Am mai multă încredere în caracterizarea făcută de Tahatelov, decât în informațiile jandarmilor. Acestea sunt de multe ori simple bănuieli şi exagerări.

— Vladimir Nikolaevici, hotărârea dumneavoastră îmi dezleagă mâinile. Noi dispunem de locuințe numai pentru familişti, şi ar fi fost dificil să-i explic lui Boreiko, fără a-i dezvălui secretele relatate de comandantul jandarmeriei, de ce soția sa ar trebui să locuiască în altă parte.

— După '905, e greu să găseşti oameni demni de încredere întru totul. Cu excepția cazului când aceştia sunt de o ignoranță crasă ori sunt nişte ticăloşi. Pe soția lui Boreiko am s-o supraveghez personal, spuse şeful de stat-major, calm.

Mai discutară de una de alta, şi în sfârşit Suetnev se ridică spre a pleca.

— Cum asta, Piotr Semionovici? Soția mea se va simți profund jignită dacă nu prânziți cu noi, protestă Firsov.

Străbătură micul coridor care ducea direct din biroul şefului de stat-major în locuința lui, aflată în aceeaşi clădire.

Soția lui Firsov, tânără, vioaie, atrăgătoare, se ivi numaidecât şi-l copleşi pe Suetnev cu întrebări despre soție, copii şi, totodată, îi povesti o mulțime de clevetiri de ultimă oră din fortăreață.

— Ehei, Marusia, omul nu se satură doar cu basme, îi curmă Firsov trăncănelile. Pofteşte musafirul la masă.

Stăpâna casei se grăbi să-l invite pe musafir în sufragerie, unde îi arătă un loc lângă dânsa. O ordonanță cu mănuşi

albe servi la masă, cu dibăcie, în tăcere, înțelegând din ochi poruncile stăpânei casei.

Suetnev mânca puțin şi nu bea nimic, ascultând îngăduitor pălăvrăgeala soției lui Firsov.

Prânzul fu întrerupt pe neaşteptate de apariția adjutantului de la statul-major care raportă respectuos că domnul comandant al fortăreței ordonase să fie chemați la el şeful de stat-major şi comandantul artileriei fortăreței.

— Sigur, ne cheamă intenționat, ştie că luăm masa, bombăni Firsov oțărât.

Generalul Durnovo-Schroder, poreclit de ostaşi simplu „durnoi-Şreder”[{57}] se trăgea dintr-un neam de nemți din ținuturile baltice. Numele de Durnovo şi-l adăugase după ce se căsătorise cu o reprezentantă a acestei familii de nobili, o fată bătrână cu o zestre respectabilă.

Înalt, corpolent, puhav, cu capul nepotrivit de mic pentru statura lui, cu gâtul lung şi gros, avea o atitudine disprețuitoare față de tot ce era rusesc, păstrând necontenit pe față o grimasă de dezgust care, după părerea lui, trebuia să exprime superioritatea lui asupra subalternilor.

Generalul îi întâmpină pe Suetnev şi pe Firsov în picioare, în mijlocul camerei. După schimbul de saluturi, Schroder îşi exprimă de îndată nemulțumirea, cu o voce monotonă, scârțâitoare. Era nemulțumit de artilerişti, fiind de părere că aceştia aveau o ținută cum nu se poate mai neglijentă, că nu ştiau deloc să dea onorul când se aflau în front, că se încurcau în titulatura generalilor şi nu înțelegeau bine limba rusă.

— Sunt vite, nu oameni! *Schweine*! exclamă generalul, trecând la limba germană, dar îşi aduse aminte că avea doi ruşi înaintea lui şi se opri la timp.

După aceea, îşi exprimă nemulțumirea față de şeful statului-major: telefoniştii lucrează prost, furierii şi curierii sunt nişte tâmpiți cum rar întâlneşti, iar adjutantul mai mult se ține după femeile drăguțe, decât să-şi vadă de treabă la

statul-major – de curând, excelența-sa găsise printre hârtii un bilețel de la o anume Lialia care ironiza în fel şi chip regimul stabilit în fortăreață, din pricina căruia nu se putea întâlni mai des cu adjutantul cuceritor de inimi.

Generalul îi ordonă lui Suetnev să dispună executarea unor exerciții de marş, cel puțin câte două ore pe zi, pentru ca muierile borțoase, cu numele de soldați „din artileria fortăreței Kerci" să capete cuvenita înfățişare ostăşească, iar pe adjutantul cuceritor de inimi să-l sancționeze cu trei zile de arest la domiciliu. În sfârşit generalul binevoi să-şi concedieze subalternii.

— Pentru asemenea fleacuri ne-a deranjat de la masă? bombăni indignat Firsov. Toate acestea le face cu un singur scop: ca să ne demonstreze autoritatea lui.

Comandantul artileriei îşi luă rămas bun de la şeful statului-major şi plecă spre comandamentul său.

Îndată ce intră în birou, adjutantul îi raportă că sosise ştabs-căpitanul Boreiko.

— Vorbeşti de lup şi lupul la uşă! exclamă colonelul. Să poftească!

O clipă după aceea, Boreiko intră pe uşă, în mare ținută, cu centură lată din fir de argint şi cu sabie. Duse mâna la cozoroc şi se prezentă.

Colonelul era înalt şi lat în umeri, dar pe lângă Boreiko părea scund şi firav. Primind raportul, Suetnev cerceta cu atenție înfățişarea noului său subaltern, observând numeroasele cicatrice mărunte de pe obraz, gât şi mâini, precum şi ticul nervos al feței.

„A fost rănit, nu glumă, la Arthur", îşi spuse colonelul în sine.

Îi strânse mâna şi-l invită să ia loc, întrebându-l dacă sosise cu familia, ori singur.

— Ai mei au rămas în oraş, la hotel. Deocamdată, nu ştiu unde vom locui şi, pe deasupra n-am avut pentru familie permis de intrare în fortăreață, răspunse Boreiko.

Colonelul chemă adjutantul şi-i ordonă să pună la dispoziția lui Boreiko una din locuințele rezervate comandamentului artileriei pentru familişti.

— Locuințe disponibile mai sunt doar pe Ak-Burun. Pe Balkani şi în vâlceaua Laboratornaia sunt ocupate toate, raportă adjutantul.

— O să fie cam departe până la baterie. Deocamdată însă nu există ceva mai aproape. N-o să te stingherească mersul pe jos? întrebă Suetnev.

— Ba cred că-mi va da prilejul unei gimnastici folositoare pentru piciorul rănit.

Colonelul observă abia acum că Boreiko şedea pe scaun uşor aplecat spre stânga, ferindu-şi piciorul drept de greutatea trupului.

— Ai fost rănit grav la picior? întrebă Suetnev.

— Am avut o fractură. Oasele s-au sudat bine, dar a rămas un număr de schije mici care uneori îşi fac simțită prezența.

— Soția dumitale, pare-mi-se, e institutoare, nu? Şeful de stat-major s-a gândit să-i propună să predea la şcoala din fortăreață unde învață copiii reangajaților. Şcoala se află foarte aproape de viitoarea dumitale locuință.

Boreiko îi mulțumi pentru propunere, făgăduind s-o transmită soției sale. Suetnev tăcu o clipă, privindu-şi interlocutorul cu aceeaşi atenție neslăbită. Boreiko se uita liniştit în ochii comandantului, căutând la rândul lui să-şi dea seama după înfățişare ce fel de om era acesta.

— De fapt, de ce ai cerut să fii mutat de la Batum aici? îl întrebă colonelul, fără ocol.

— Toți ai mei au fost grav bolnavi de malarie. Se pare că aici nu există aşa ceva.

— Nici noi nu avem o climă grozavă; bat vânturi dese şi stârnesc un praf îngrozitor. Cu apa stăm foarte prost. În fortăreață nu există apă dulce. Bem apă din nişte mici lacuri murdare, pe care o purificăm cu piatră acră şi o filtrăm. Din cauza aceasta, avem numeroase cazuri de boli gastrice, mai cu seamă vara, printre copii.

— Oricum, tot e mai bine decât malaria tropicală de la Batum. Îmi permiteți să mă retrag, domnule colonel? întrebă Boreiko, ridicându-se puțin de pe scaun.

— Voi da ordin să se văruiască urgent locuința dumitale, o să te poți muta peste o săptămână. Te aştept mâine, la orele nouă dimineața.

După plecarea ştabs-căpitanului, Suetnev străbătu de mai multe ori încăperea, ciupindu-şi barba şi căutând să-şi precizeze impresia produsă de Boreiko.

„Rezervat, tăcut. Probabil, prudent. Fără îndoială, un ofițer brav, demn de toată stima. Pare că ştie ce vrea. Nu degeaba e hohol[{58}]", conchise Suetnev. Chemă aghiotantul:

— Să treci în ordinul de zi prezentarea ştabs-căpitanului Boreiko şi punerea lui în toate drepturile, cu începere de azi! La punctul doi din ordinul de zi, consemnezi numirea lui la comanda companiei a patra.

— Şi actualul comandant al bateriei a patra, porucicul von Bader? întrebă aghiotantul.

— Va rămâne ajutor de comandant în aceeaşi companie.

Adjutantul abia dovedea să noteze dispozițiunile date de comandant.

Capitolul 4

Drumul la fortăreață, prezentarea la comandantul artileriei şi reîntoarcerea la hotelul din oraş îi luară lui Boreiko vreo patru ore. În acest timp, soția lui izbuti să facă destule lucruri. Lăsându-şi copiii în camera de la hotel, sub supravegherea cameristei, se duse la piață, în raionul de pescărie, unde trebuia să se întâlnească cu Pavel Alexeev. În mulțimea aceea gălăgioasă şi pestriță, nu era prea uşor să dai cu ochii chiar de un om bine cunoscut. De aceea, Pavel, care n-o văzuse pe Olga Semionovna decât de două ori, abia o recunoscu.

— Unde ați tras? o întrebă el, mergând alături de ea.

— Deocamdată, la hotel.

— Veniți diseară pe chei, în dreptul bulevardului „Sobacii”[{59}]. O să vedeți acolo o casă arătoasă de zid, cu obloane albastru-deschis. Intrarea e prin curte, precizează Pavel.

— De cine să întreb?

— De Ivan Petrovici, şi... Pavel adăugă repede, cu jumătate de glas, ce parolă trebuia să spună.

După ce îşi luă rămas bun de la Pavel, Olga Semionovna se îndreptă spre oficiul poştal. Acolo, scrise la iuțeală câteva rânduri adresate Variei, la Petersburg. O anunță că se mutase de la Batum la Kerci, noua garnizoană a lui Boris Dmitrievici, şi descrise primele impresii pe care i le făcuseră oraşul şi fortăreața. Spuse că copiii erau sănătoşi, că-şi făcuse nişte „prieteni noi”, şi în încheiere scrise în grabă:

„Dragă Varinka.

Mă bucură foarte, foarte mult că, în sfârşit, sancțiunea ta a fost ridicată şi poți să-ți continui studiile întrerupte fără nici un rost timp de un an şi mai bine. Mai ales, mă bucur că te-ai alăturat unei activități mari şi plăcute. Mi-au comunicat toate acestea nişte prieteni buni de la Piter care au trecut de curând pe-aici. Te îmbrățişez şi te sărut dulce. Acum, te simt

şi mai apropiată de mine, ca om şi ca prietenă credincioasă a familiei noastre.”

Scriind acestea, Olga Semionovna nu era pe deplin încredințată că Varia va înțelege aluzia la prieteni şi la activitatea cea mare şi plăcută. Ținea însă foarte mult să-şi exprime bucuria pentru faptul că Varia îşi lega soarta tot mai temeinic de a acelora care luptau pentru libertatea Rusiei şi pentru viitorul ei luminos. Pe lângă aceasta, Olga Semionovna proceda aşa cum se înțeleseseră: Blohin şi ceilalți tovarăşi de la Piter vor afla acum prin Varia că familia Boreiko se şi mutase la fortăreața Kerci.

De la poştă, Olga Semionovna trecu pe la un magazin unde cumpără câte ceva pentru micuții ei, printre care îl includea şi pe bărbatul ei, deşi acesta era departe de a putea fi socotit „mic”.

Când se întoarse la hotel, încărcată cu o mulțime de pachete, camerista o întâmpină pe coridor, arătând din cap cu un zâmbet uşa camerei, de după care se auzeau chiotele voioase ale copiilor şi un râs zgomotos bărbătesc.

Olga Semionovna deschise uşa şi scoase un strigăt de uimire: Boreiko trântit de-a curmezişul patului, peste aşternutul răvăşit, se zvârcolea, dădea din picioare şi râdea să se prăpădească, apărându-se de asalturile necontenite pe care le dădeau Slava şi Svetlana. Copiii i se cățărau pe piept, îl ciupeau de nas, de urechi, îl gâdilau de mama focului, țipând asurzitor. Jocul îi absorbea pe tustrei până într-atât, încât apariția Olgăi Semionovna rămase mult timp neobservată.

— Halal dădacă, n-am ce zice! Dacă aş mai fi întârziat puțin, ați fi răsturnat totul cu susul în jos! îi dojeni ea cu o asprime prefăcută, apropiindu-se de pat.

Boreiko se ridică în capul oaselor, pe marginea patului, scărpinându-se la ceafă, stânjenit.

— Aşa-i, am cam întrecut măsura... Ei, sunt atât de zburdalnici, se dezvinovăți el, privind cu coada ochiului spre

copii.

— Las’ că nici tu nu eşti mai breaz! zâmbi Olga Semionovna.

Copiii se repeziră la ea şi luară în primire jucăriile pe care le adusese pentru ei. Nu trecură nici cinci minute, şi mâinile îndemânatice ale Olgăi Semionovna restabiliră pe deplin ordinea în cameră. După buna dispoziție a soțului ei, îşi dădea seama că fusese primit favorabil în fortăreață, şi când el îi relată amănunțit tot ce discutase cu Suetnev, neliniştea ei dispăru cu totul.

— Va să zică, nu are nici o bănuială în privința motivelor mutării tale? întrebă Olga Semionovna.

— S-ar părea că nu! Dumnezeu ştie! M-a numit la comanda unei companii, ni se dă locuință în fortăreață, ție ți se oferă un post de institutoare... Lucrurile parcă n-ar sta prost. Totuşi, nu strică să fim cu ochii în patru.

— Ei, slavă domnului! rosti Olga Semionovna tot mai liniştită.

La rândul ei îi spuse că se întâlnise cu Pavel Alexeev care o convocase pentru seara aceea la o întrunire a mişcării ilegale.

— Pentru început, aş putea să te însoțesc, ca să te simți mai în siguranță, se oferi Boreiko.

— Nu, nu! se împotrivi categoric Olga Semionovna. În primul rând, un uriaş ca tine ar bate la ochi numaidecât, şi apoi, n-are cine să rămână cu copiii.

— Am înțeles, înălțimea-voastră! rosti Boreiko, dând din cap şi, rotindu-şi privirea prin cămăruță, oftă: Ehei, parcă văd ce balamuc o să fie aici!

Olga Semionovna ieşi îndată ce se înseră. Ajunse în curând pe chei, în fața bulevardului numit, cine ştie de ce, „Sobacii” şi găsi fără dificultăți casa indicată. În curticica bine îngrijită nu era nimeni. Olga Semionovna urcă cele câteva trepte din față şi bătu la uşă.

— Cine-i? se auzi dinăuntru vocea răsunătoare a unei femei.

— Îl caut pe Ivan Petrovici, răspunse Olga Semionovna, după cum se înțelesese.

— Nu-i acasă.

— Îmi dați voie să-l aştept?

Uşa se deschise şi Olga Semionovna se pomeni față-n față cu o fată drăguță, foarte bronzată de soare.

— Poftiți vă rog! o invită aceasta, arătând spre o uşă.

Într-o cămăruță plăcută, Olga Semionovna fu întâmpinată de un tânăr zvelt, cu părul bogat căzându-i în bucle mari, uşoare, peste fruntea înaltă. Ochii lui căprui o scrutau cu atenție. Trăsăturile regulate, bine conturate, ale feței prelungi erau atrăgătoare. Mustăcioara, abia mijind sub nas, îi dădea o expresie băiețească, iar bărbia reliefată nu prea corespundea privirii agere, pătrunzătoare.

Tânărul se apropie de Olga Semionovna şi se prezentă:

— Îmi permiteți? Piotr Volkov!

— A, dumneata eşti Volkov? întrebă Olga Semionovna, mirată, întinzându-i mâna.

După cele auzite despre faptele lui curajoase, şi-l închipuise mai matur, mai grav.

— Dacă nu mă credeți, pot să vă arăt legitimația, glumi el, strângându-i mâna.

— Ilegaliştii n-au totdeauna acte autentice. Să le lăsăm deoparte, observă Olga Semionovna, pe acelaşi ton glumeț.

Volkov o pofti să ia loc pe canapea şi-i puse o serie de întrebări despre activitatea ilegaliştilor de la Batum, despre grevele de la uzinele Mantaşev şi Rotschild, despre tulburările din garnizoana Batum. Apoi, o puse la curent cu situația de la Kerci şi cu problemele cele mai urgente, legate de apropiata sosire în fortăreață a deținuților politici.

— Pentru început veți avea sarcina de a ține legătura cu fortăreața, spuse Volkov. Soldații nu prea primesc învoiri în oraş, şi nu ştim ce se petrece acolo. Din vechea noastră organizație nu mai sunt în fortăreață decât vreo doi-trei soldați, ceilalți au fost lăsați la vatră sau mutați cine ştie unde. Cu timpul o să ne dați o mână de ajutor ca să punem

din nou pe picioare organizația. Sunt informat că dumneavoastră şi soțul dumneavoastră aveți amândoi experiența activității politice printre soldați.

— Avem oarecum... de la Batum. Deşi în timpul tulburărilor, soțul meu se afla la spital, totuşi o lună a fost încarcerat în cazemată. Jandarmii n-au izbutit să stabilească în sarcina lui vreun capăt de acuzare, iar soldații nu şi-au trădat comandantul prin nici un cuvânt. Ei, acum e drept, am fost nevoiți, precum vezi, să ne mutăm la Kerci. Am fi vrut să ne ducem la Sevastopol, dar am ajuns la Kerci, răspunse Olga Semionovna.

— Înțeleg... o întrerupse Volkov. Mâine trebuie să vină de la Sevastopol tovarăşul Petrovici, conducătorul nostru. Va aduce directivele Congresului al V-lea al P.M.S.D.R. Am să vă pun în contact cu el. Vom stabili definitiv împreună toate chestiunile. Tovarăşul Petrovici, de pildă, nu este de acord să aveți sarcina răspândirii de manifeste şi nici aceea a propagandei printre soldați, atâta timp cât deținuții politici se vor afla în fortăreață.

— Dar părerea dumitale care este? întrebă Olga Semionovna.

Volkov rămase pe gânduri.

— La drept vorbind, fără această activitate nu prea e cu putință să se organizeze ajutorarea deținuților, răspunse el după o clipă de tăcere. Totuşi, poate că, într-adevăr, nu e bine să fiți sustrasă de la misiunea de bază. Ar fi de ajuns cea mai mică bănuială din partea jandarmilor, şi totul e zădărnicit.

— Asta-i adevărat, încuviință Olga Semionovna.

— În sfârşit, timpul ne va arăta ce e de făcut! Deocamdată, repet: trebuie să stabiliți legătura. Când vă mutați în fortăreață? întrebă Volkov.

— Peste vreo săptămână, după ce se va pune la punct locuința.

— Între timp, faceți cunoştință cu oraşul. Tovarăşul Alexeev vă va arăta casele conspirative. Deocamdată, să vă prezint pe una dintre agentele noastre de legătură.

O chemă pe Valia, i-o prezentă Olgăi Semionovna şi spuse:

— E la primii paşi. O fată curajoasă!

Obrajii bronzați ai Valiei se îmbujorară. În glumă ori serios, Piotr spusese pentru întâia oară că e curajoasă. Nu zise nimic, dar, după privirea pe care o aruncă cu coada ochiului spre Volkov, Olga Semionovna îşi dădu seama ce simțăminte îi legau pe cei doi tineri.

— Nu e bine să vă întâlniți prea des nici cu mine, nici cu tovarăşul Petrovici, o preveni Volkov pe Olga Semionovna. Jandarmii şi copoii ne cunosc şi sunt cu ochii pe noi tot timpul. Transmiteți tot ce aflați despre deținuți fie prin Alexeev, fie prin Valia.

Olga dădu din cap în semn că a înțeles şi întrebă:

— Şi unde mă întâlnesc cu ei? Uite, chiar mâine, unde o să-l văd pe Alexeev?

— Trebuie să schimbați mereu locurile de întâlnire. Iar pentru întâlnirea de mâine să stabilim astfel: Alexeev o să vă aştepte în jurul orei nouă dimineața, la Novîi Karantin, propuse Volkov.

— Dar eu nu ştiu încă unde este acest Novîi Karantin, preciză Olga Semionovna.

— Ei, atunci Valia va trece dimineața pe la hotel şi vă va comunica în ce loc vă aşteaptă Alexeev. Faceți neapărat un drum până la carierele de piatră din Kerci şi din Enikale, la ruinele cetății Enikale. Parcă numai într-un loc se întâmplă să ai întâlniri? Totodată, notați-vă casele care au curți cu două ieşiri. Adeseori, ele ne sunt de folos, în caz de urmărire.

Se întunecase de-a binelea când Olga Semionovna ajunse cu bine la hotel. Copiii dormeau, Boreiko citea ziarul.

— Ei, au fost cuminți? întrebă Olga Semionovna, uitându-se la copii.

— Nu. Abia i-am adormit în brațe! răspunse Boreiko şi reluă lectura gazetei, încruntând sprâncenele dese şi încrețindu-şi fruntea posomorât. Obrazul lui zvâcnea nervos, mai accentuat ca de obicei, iar cicatricele deveniseră stacojii.

— Ce-i, nu te simți bine, ori eşti supărat de ceva? îl întrebă Olga Semionovna, neliniştită.

— Citesc şi mă sufoc de indignare. Ce ticăloşii se petrec! Execuții în Kuban, la Baku, la Sevastopol... Arestarea şi deportarea unor deputați ai Dumei... Cnutul şi ştreangul pretutindeni! Iar pe de altă parte, renegarea revoluției. Ia ascultă: Boreiko se aplecă asupra gazetei şi începu să citească indignat: *„Subsemnații..., foşti membri ai organizației social-democrate, ne dezicem în mod public de rătăcirile noastre din trecut şi o rupem..."* Cum poți ajunge la un asemenea grad de josnicie? Să te dezonorezi, din cauza fricii animalice!

— Borecika, laşii aceştia n-au avut niciodată vreo urmă de onoare! Sunt nişte iude. Ieri au fost social-democrați, mâine vor intra în „Uniunea poporului rus" şi, mână-n mână cu ultrareacționarii, îi vor persecuta pe social-democrați.

— Da, mulți ticăloşi mai sunt! constată Boreiko, oftând din greu.

Olga Semionovna îi împărtăşi impresiile pe care i le lăsase întrevederea cu Volkov, precum şi planurile ei pentru viitor.

În zilele următoare, cu ajutorul lui Pavel şi al Valiei, cunoscu temeinic oraşul, împrejurimile lui, şi află adresele celor mai sigure case conspirative pentru întâlniri.

Capitolul 5

Familia Boreiko se mută în fortăreață, pe Ak-Burun, unde îi fusese pus la dispoziție un apartament compus din două camere, într-un pavilion ofițeresc. Copiii se puteau juca pe nisipul zgrunțuros de mare, în grădinița din fața casei. Aveau la dispoziție şi o magazie de cărbuni, separată, cu un mic beci sub ea.

Olga Semionovna se apucă numaidecât să facă rânduială şi, în câteva zile, cu ajutorul ordonanței, aranjă totul.

Vecinii lor, soții Selezniov, nu aveau copii. Porucicul Vsevolod Vladimirovici Selezniov, grav rănit în Manciuria, fusese nevoit să se stabilească în sud, pentru motive de sănătate. Ca mulți alți ofițeri combatanți, întorşi din Manciuria, Selezniov avea o atitudine extrem de critică față de rânduielile politice din Rusia. Fără a participa direct la mişcarea revoluționară, era gata oricând să-i ajute pe cei ce simpatizau cu revoluția. Curând, soții Boreiko îşi dădură seama ce concepții aveau vecinii lor şi se împrieteniră cu ei. Prin Nina Alexandrovna, soția lui Selezniov, fire veselă, exuberantă, care cunoştea pe toată lumea şi era la curent cu tot ce se petrecea, Olga Semionovna se familiariză destul de repede cu atmosfera din fortăreață.

Între timp, ştabs-căpitanul Boreiko se deprindea cu noua lui funcție. Era un comandant cu experiență şi cunoştea bine artileria. Observându-l, Suetnev îşi dădea seama tot mai mult de aceasta. Colonelul dorea să utilizeze cât mai mult experiența de luptă dobândită de ştabs-căpitan cu prilejul apărării Port-Arthurului. Se sfătuia adesea cu Boreiko în probleme de artilerie, îl dădea drept exemplu altor ofițeri, recomandându-le să studieze metodele „sistem Boreiko", folosite de acesta în tragerile de artilerie.

Cei mai mulți dintre ofițeri aveau față de ştabs-căpitan o atitudine prietenoasă şi de stimă sinceră. Erau însă şi unii care se arătaseră de îndată față de el reci, rezervați. Cu timpul s-a lămurit că această atitudine fusese determinată de

fostul comandant al companiei a patra, porucicul von Bader. Acesta, rudă îndepărtată cu comandantul fortăreței, se bucura de protecția lui şi avea influență asupra unor ofițeri amatori de băutură. Neîndrăznind să angajeze pe față lupta cu Boreiko, pentru a redobândi comanda companiei, porucicul clevetea vrute şi nevrute pe seama noului comandant, bârfindu-l la fiece pas şi căutând să-i submineze prestigiul. În cercul tovarăşilor săi de beții, porucicul von Bader spunea despre ştabs-căpitan că e un arivist, un carierist, un om superficial. Multă vreme, Boreiko nu ştiu nimic despre aceste lucruri, cu atât mai mult, cu cât porucicul se disimula cu dibăcie, la serviciu arătându-i respectul cuvenit unui superior.

Locotenent-colonelul Iurkovski, comandantul batalionului din care făcea parte compania lui Boreiko, nu excela nici prin cunoştințe, nici prin destoinicie şi era un om foarte invidios. Îl scotea din sărite faptul că până şi Suetnev, comandantul artileriei, aprecia în mod deosebit cunoştințele lui Boreiko, recomandându-i şi lui să-şi însuşească experiența acestuia. Iată de ce Iurkovski nu prea-l avea la inimă pe ştabs-căpitan şi, adeseori, bombănea veninos împotriva lui, deşi Boreiko nu dădea acestei bombăneli nici o atenție.

Pe lângă von Bader, în companie mai erau doi ofițeri tineri: podporucicul{60} Gorbațevici şi Muromțev. Muromțev, un tânăr fluşturatic, se preocupa mai mult de fete, decât de serviciu. În schimb, Gorbațevici, din capul locului, se devotă din inimă comandantului, căutând să-i urmeze pilda în totul.

Soldații îl priveau cu ochi buni pe Boreiko. Ei îşi dăduseră repede seama că noul comandant, cu toată exigența lui în serviciu, n-avea să îngăduie nimănui să le facă zile fripte.

Înainte de toate, Boreiko îl luă la rost pe feldwebelul{61} Pîjov, gata oricând să-i lovească pe soldați cu pumnul peste gură, apoi puse mâna pe omul lui Pîjov, artelnicul, care se gudura pe lângă magazioner.

— Să nu aud de vreo plângere împotriva voastră! îi avertiză sever ştabs-căpitanul pe „pişicheri”, cum îi porecliseră soldaţii.

Veghea riguros ca tot ce se cuvenea după lege să ajungă în cazanul soldaţilor şi, de multe ori, se ivea pe neaşteptate în bucătărie, cu noaptea-n cap, spre marea spaimă a artelnicului şi a majurului.

Cu prilejul uneia dintre cele dintâi întrevederi ale lui cu Pîjov, Boreiko i-o spusese pe şleau:

— Ia seama, feldwebele: dacă văd un soldat cu vânătăi pe faţă, te împodobesc la fel şi pe dumneata. Una la mână. A doua: voi cere numaidecât să fii îndepărtat din cadrele armatei.

— Îngăduiţi, înălţimea-voastră! raportă cu glas tare Pîjov descumpănit. Păi se poate face ceva cu ei fără bătaie? Îs buiaci{62} rău, nu înţeleg de vorbă bună, doar dacă le dai un ghiont sub falcă faci treabă cu ei. Nu, fără pumni, n-ajungi la capăt, încheie el cu tărie.

— Îţi spun încă o dată: dacă mai baţi soldaţii, te pedepsesc fără milă, repetă Boreiko.

— Atunci, înălţimea-voastră, nu mai pot face serviciu! stărui Pîjov dându-şi braţele în lături a neputinţă.

— Prezintă-mi raport scris de demisie. Îl voi susţine la comandament, îi propuse Boreiko.

— Înălţimea-voastră, slujesc de douăzeci şi cinci de ani ca reangajat. Cu cei şapte de stagiu în termen, fac treizeci şi doi de ani de militărie! Unde mă mai duc acum, când mâine-poimâine am şaizeci de ani? Satul l-am părăsit, la oraş nu mi-am făcut nici un rost. Fără armată nu pot trăi! se tângui majurul.

Boreiko nu prea se lăsă însă impresionat de smiorcăiala lui, sfătuindu-l să încerce să intre undeva ca şef al unui depozit de aprovizionare.

Discuţia cu magazionerul fu şi mai scurtă. Fără multă vorbă, ştabs-căpitanul îl avertiză că-l va da în judecată dacă îl

va prinde cu cel mai mic furtişag.

Trecu o bucată de vreme. Pîjov se prefăcea că uitase convorbirea pe care o avusese cu comandantul companiei. Nici nu se gândea să plece din armată, să-şi caute altă slujbă, tot întrebându-se în ce chip s-ar putea pune bine cu noul comandant.

Într-o seară, veni la ştabs-căpitan acasă, spunând că vrea să-i vorbească într-o „chestie de cea mai mare însemnătate". Rămânând între patru ochi cu Boreiko, raportă strict confidențial:

— Înălțimea-voastră, în companie se unelteşte împotriva domnilor ofițeri.

Şi povesti amănunțit că nişte soldați îşi vorbiseră de rău ofițerii la privată, pe Bader, c-ar fi beţiv şi bătăuş, pe Muromțev, c-ar fi uşuratic, iar pe el, pe Boreiko, că nu l-ar pedepsi pe potlogarul de magazioner pentru hoțiile lui.

— Iar ce-au zis despre mine, nici nu pot să spun, se plângea Pîjov. Cică nu-s om, ci scorpie, o viperă, un câine turbat.

Şi el întinse o listă cu soldații care-şi ponegriseră şefii.

— Cine a făcut lista? întrebă Boreiko.

— Eu, după cele aflate de la nişte oameni de încredere, răspunse majurul.

— Ce oameni? De a cui încredere se bucură? stărui ştabs-căpitanul.

— Mi-a ordonat domnul porucic von Bader să-i aleg, mărturisi Pîjov. În fiecare pluton e câte un soldat din ăştia; de bună seamă că ceilalți ostaşi nu bănuiesc că i-ar pârî. Printre altele, îmi raportează orice vorbe neîngăduite şi obrăznicii împotriva şefilor.

— Şi cine sunt aceşti soldați? întrebă Boreiko.

Pîjov se fâstâci. Boreiko se aprinse de mânie:

— Va să zică aşa, ticălos bătrân, vrei să mă prosteşti pe mine, comandantul tău. N-ai nici un fel de oameni de încredere, toate astea-s minciuni gogonate! răcni el.

— Înălțimea-voastră, martor mi-e dumnezeu... bolborosi Pîjov, speriat, şi începu să înşire nişte nume.

— Să mi-i treci pe hârtie, ca să-i cunosc, să-i țiu minte şi eu, ordonă ştabs-căpitanul.

— N-am voie să fac aşa ceva, înălțimea-voastră. Mi-a dat ordin comandantul plutonului de jandarmi să nu suflu o vorbă nimănui, destăinui Pîjov.

— Dumneata eşti sub ordinele mele şi nu ale comandantului de jandarmi! Scrie numaidecât! se răsti Boreiko.

Tremurând ca varga, Pîjov mâzgăli numele „oamenilor de încredere" pe o hârtiuță şi i-o dădu lui Boreiko.

— Numai să nu afle înălțimea-sa, domnul rotmistru Sablin...

— Eu nu sunt sub ordinele lui Sablin, şi nu-s dator să-i raportez ce fac!

După ce Pîjov plecă, Boreiko o chemă pe Olga Semionovna şi, clocotind de mânie, începu să-i povestească ce-i raportase majurul, dar ea îl opri.

— Am auzit totul din camera de alături. E o vorbă: tot răul spre bine. Cel puțin am aflat ceva util. Sunt curioasă ce soldați sunt trecuți ca „instigatori"?

Boreiko îi întinse lista cu soldați suspecți, pe care i-o dăduse Pîjov. Numele de Timofeev, de care pomenise Volkov când stătuse de vorbă cu el, nu figura pe listă.

— Pîjov are legături cu jandarmii. Trebuie să fim cu ochii în patru, spuse Boreiko. Am să mă descotorosesc cât mai curând de el. Şi de toate celelalte iscoade. Mai ales că unul e croitor, iar celălalt cizmar. Au să-i primească cu brațele deschise la orice companie.

— Părerea mea e că nu trebuie să-i alungi, obiectă Olga Semionovna. Jandarmii au să recruteze alți informatori în locul lor şi atunci n-o să mai ştii de cine să te fereşti. Acum îi cunoşti pe toți, iar Pîjov o să te informeze şi în viitor despre activitatea lor.

— Ai dreptate, ca totdeauna, Olenka. Deşteaptă eşti! se declară de acord Boreiko.

— Cred că şi von Bader lucrează mână-n mână cu jandarmii, presupuse Olga Semionovna. Pîjov a făcut o aluzie la aceasta.

— Nu cred să fie chiar atât de josnic! se îndoi ştabs-căpitanul. Denunțător?! Ar fi o ticăloşie prea mare pentru un ofițer!

— Ar fi aşa pentru un ofițer cinstit, dar de la un bețiv te poți aştepta la orice, stărui Olga Semionovna.

Selezniov trecu în aceeaşi seară pe la Boreiko.

— Să ştii că azi a trebuit să-ți iau apărarea la clubul ofițerilor! spuse el.

— Împotriva cui? întrebă Boreiko, dându-şi îndată seamă că musafirul nu glumea de loc.

— A porucicului von Bader! răspunse Selezniov. Îți poartă o pică – mamă, mamă! Se cherchelise şi se apucase să te vorbească de rău, în fața unor prieteni de-ai săi. I-am cerut să-şi retragă vorbele, ori să îndrăznească să le repete în fața dumitale.

Boreiko ba se învăpăia, ba pălea. Muşchii feței îi zvâcneau nervos, ca zguduiți de o durere cumplită.

— Şi... ce a spus... von Bader? îngăimă el, sugrumat de mânie.

— E un laş! spuse Selezniov zâmbind. Față de cheflii, făcea pe grozavul, dar apoi, a venit după mine pe scară, şi între patru ochi, m-a rugat „să nu fac din țânțar armăsar”, că a băut mult şi a trăncănit în neştire.

— Îți mulțumesc, Vsevolod Vladimirovici! spuse Boreiko. Cu cel dintâi prilej, am să-l învăț minte pe acest laş obraznic.

— Nu uita că e protejatul lui Durnovo-Schroder, îi aminti Selezniov.

— Chiar şi al dracului dac-ar fi – mi-e totuna! răspunse Boreiko, posomorât.

Conflictul cu von Bader ar fi putut ajunge foarte departe dacă Olga Semionovna nu l-ar fi ponderat, stăruind pe lângă

el ca nu cumva să provoace un scandal, mai cu seamă că von Bader era rudă cu comandantul fortăreței, lucru care ar fi putut dăuna mult cauzei în interesul căreia se aflau în fortăreața Kerci. Boreiko se declară de acord cu ea, dar hotărî să se descotorosească cât mai curând de von Bader.

Din fericire, un asemenea prilej se ivi curând. Într-o zi acesta se prezentă la serviciu în stare de ebrietate şi din această cauză tragerile de instrucție prevăzute pentru ziua aceea nu mai avură loc. Boreiko raportă neîntârziat lui Suetnev acest caz revoltător. Suetnev îl mută prompt pe von Bader ca ajutor de comandant la altă companie. Cu asta diferendul fu lichidat, deoarece Durnovo-Schroder nu-şi permise să ia apărarea rudei sale care încălcase disciplina atât de vădit.

În locul lui von Bader, fu numit ajutor de comandant al companiei porucicul Selezniov.

Boreiko şi Selezniov aveau şi unul şi altul experiența războiului, trecuseră prin multe pe front, gândeau asupra multor lucruri la fel, aşa că, în scurt timp, ajunseră să se înțeleagă perfect în ce priveşte metodele de instrucție şi de educație a trupei. Locuind aproape unul de altul, petreceau adeseori seri întregi împreună, dezbătând felurite probleme ale bateriei, îndeosebi cele administrative, la care Selezniov nu prea se pricepea. Uneori era invitat şi Pîjov la asemenea consfătuiri. Feldwebelul se simțea măgulit de aceasta şi, totodată, îngrijorat, temându-se ca nu cumva comandantul companiei să afle, între altele, unde dispăreau resturile mâncării soldaților de la prânz şi cină, cu care erau îngrăşați porcii majurului. În cele din urmă, Boreiko dibui şi această învârteală a majurului, ordonând să se crească la baterie cinci porci.

Atenția lui Boreiko fusese atrasă şi de furierul-şef al companiei, reangajatul Saveliev. Acesta ținea toată gestiunea companiei. Încă tânăr – nu avea nici treizeci de ani – era chel de-a binelea şi atrăgea atenția prin firea lui închisă, rezervată.

Curând după ce Pîjov îi dăduse lui Boreiko nota de instigatori şi de informatori, Saveliev, prinzând un moment când rămăsese între patru ochi cu comandantul bateriei, îi ceru voie să-i raporteze ceva „confidențial”. Ştabs-căpitanul îl privi mirat, dar îi spuse să vorbească.

— Pe lista „oamenilor de încredere” ai majurului, numele meu se află în frunte, începu furierul. Înălțimea-voastră, dați-mi voie să vă raportez că n-am fost niciodată „om de încredere” al lui Pîjov. La drept vorbind, toată lista dumnealui n-are nici o valoare. Pîjov a notat pe ea cele dintâi nume care i-au trecut prin minte. Comandantului jandarmilor i-a trimis cu totul altă listă. Pe aceea a scris numai trei nume de nătărăi care nici nu ştiu pe ce lume trăiesc, şi-i raportează lui Pîjov tot felul de nerozii.

— Dar de unde ştii dumneata pe cine a raportat Pîjov? întrebă Boreiko, devenind atent.

— Majurul nu e prea tare la buchii. A îmbătrânit, dar n-a învățat să scrie ca lumea. Când trebuie înaintat vreun raport superiorilor, vine la mine. Iată cum ştiu şi cui scrie, şi despre ce, explică Saveliev. Gândindu-se o clipă, adăugă: Am mai vrut să vă raportez, înălțimea-voastră: să luați altă ordonanță. Soldatul pe care-l aveți acum a fost trimis la dumneavoastră de porucicul von Bader. Cred că acesta a primit îndrumări de la rotmistrul Sablin.

— Dar de unde mă cunoşti dumneata, de-mi vorbeşti despre asemenea lucruri? îl întrebă mirat Boreiko.

— Am nişte prieteni la Batum, la artileria de cetate. Nici nu sosiserăți încă aici, dar eu şi aflasem despre dumneavoastră, mărturisi furierul. Înălțimea-voastră aveți doi ochi, dar soldații au sute. Ei văd şi ştiu tot. Mai ales, aici, în fortăreață, unde toate sunt în văzul tuturor.

— Dar eu nici n-am ce ascunde: trăiesc ca toată lumea, răspunse Boreiko.

Saveliev tăcu o clipă, apoi îl privi oarecum stânjenit:

— Înălțimea-voastră, am o rugăminte. Vreau să-mi dau examenele pentru primul grad de serviciu{63}. Învăț după programă, dar n-are cine să mă ajute. Mi-e nu ştiu cum să-i rog pe domnii ofițeri: nu mai sunt chiar tânăr, parcă mi-e şi ruşine să mai învăț. Vreau să vă cer voie s-o rog din când în când pe soția dumneavoastră să-mi explice. Dumneaei e institutoare şi se pricepe la aşa ceva. Aş veni la dumneavoastră, ca pentru a vă raporta ceva, şi Olga Semionovna mi-ar explica. V-aş mulțumi din inimă pentru acest lucru.

— Bine, am să vorbesc cu soția mea, îi făgădui ştabs-căpitanul.

— O să vă servesc şi eu, înălțimea-voastră, cu ce-oi putea, răspunse furierul, recunoscător.

Boreiko îi povesti soției sale despre convorbirea aceasta cu furierul-şef al companiei. Olga Semionovna hotărî să ceară relații despre Saveliev de la ilegaliştii din oraş.

— Dacă va fi demn de încredere, atunci am să-l ajut, spuse ea.

...Ascultând de sfatul lui Saveliev, Boreiko hotărî, pentru orice eventualitate, să se descotorosească de ordonanță. Se legă de un fleac şi trimise soldatul la baterie. Pîjov îi luă apărarea, ținând-o morțiş că ştabs-căpitanul n-avea să găsească nicicând altul mai bun.

— Înălțimea-voastră, îl cunosc din ziua când a venit în baterie. E un flăcău dezghețat, harnic, poate să mulțumească pe oricine, stăruia majurul.

— Ba-i prea slugarnic, şi-şi vâră nasul unde nu-i fierbe oala, încheie discuția Boreiko întrucât nu cunoştea încă de ajuns soldații, se gândi să ceară sfatul lui Saveliev în privința aceasta. Măgulit de încrederea comandantului, acesta făgădui să-i aleagă un soldat de treabă şi, două zile după aceea, îi dădu un ucrainean, un anume Kutko.

— Abia e în al doilea an de serviciu, deci o să mai stea la înălțimea-voastră doi ani şi jumătate. Nu prea pare îndemânatic, dar e gospodar. N-o să vă supere cu nimic! îl asigură furierul.

Aflând de propunerea furierului, Pîjov stărui pe lângă Boreiko să renunțe la Kutko:

— Nu-i soldat, ci muiere în toată legea! Nu ştie să facă nimic ca lumea. Un mârlan necioplit de la țară, o găluşcă de hohol, nu om.

— De soldați buni are nevoie şi compania, aşa că se poate lipsi de Kutko, răspunse Boreiko.

Zis şi făcut. Kutko veni ca ordonanță. La început, ostaşul era sfios, făcea greşeli, spărgea vase, dar nu degeaba era Olga Semionovna învățătoare – se pricepu sub înfățişarea lui sfioasă să-i descopere inima bună şi vrednică.

Încet, încet, Kutko se obişnui cu noua lui îndeletnicire, nu se mai sfia de „doamnă", cum îi zicea el Olgăi Semionovna, cu toate protestele ei. Kutko avea la țară un băiețel şi-i ducea nespus dorul. De aceea, îndrăgi copiii lui Boreiko, se legă sufleteşte de ei. Olga Semionovna nici nu mai găsea vorbe de laudă pentru „dădaca" cea nouă.

Curând după aceea, obținu de la Volkov relații despre Saveliev. Află că Timofeev vorbea totdeauna cu multă căldură despre furierul-şef al companiei, pe care soldații îl prețuiau şi-l iubeau pentru omenia lui.

Olga Semionovna se declară gata să-l ajute. Învățătura merse însă anevoie. Saveliev se sfia de învățătoarea lui, din care pricină se încurca adeseori, pierzând firul lecției. În asemenea cazuri, Olga Semionovna îl chema pe soțul ei în ajutor şi pleca, pentru ca soldatul să nu se simtă stânjenit. Boreiko ştia să vorbească cu el simplu, pe înțelesul lui. Şi astfel, încet, încet îi dădură furierului cunoştințele ce i se cereau la examenul pentru primul grad de serviciu.

Boreiko era prezent aproape toată ziua în companie, acordând atenția principală pregătirii de luptă a ostaşilor aflați sub ordinele lui. În această direcție îi era foarte utilă

ampla experienţă pe care şi-o însuşise în luptele pentru apărarea Port-Arthurului. Le arăta soldaţilor diferite procedee netrecute în regulament, care uşurau şi simplificau mult lucrul servanţilor de la tunurile mari de coastă. Îi învăţa să preţuiască iuţeala în executare, arătându-le că, în tragerile asupra obiectivelor mobile, nu poate fi îngăduită nici o secundă de întârziere.

— Ţineţi minte, băieţi: fortăreaţa noastră se află la frontiera Rusiei. În caz de război, Kerci-ul va înfrunta cea dintâi lovitură a inamicului. În orice clipă din zi şi din noapte, trebuie să fim gata pentru luptă, să ne apărăm patria, cu piepturile noastre. Tocmai de aceea vă cer precizie în ochire şi rapiditate în lucrul la piese, le spunea el soldaţilor în timpul instrucţiei..

Într-o zi, aceştia îl rugară să le vorbească despre apărarea Port-Arthurului. Ştabs-căpitanul acceptă bucuros. Veni la baterie seara, după instrucţie, adună soldaţii şi începu să le povestească despre cele văzute şi trăite de el în timpul asediului.

— Nu degeaba se temeau japonezii de noi, sublinia el. Ştiau că dacă tunurile noastre ar fi putut să bată până unde se gândeau ei, ar fi păţit-o rău. Aşa trebuie să fie şi aici, la Kerci. Pentru aceasta nu-i de ajuns instrucţia la piese, ci e necesar ca fiecare ostaş să-şi dea seama în orice clipă ce trebuie să facă şi cum.

Asemenea convorbiri le plăceau mult soldaţilor, care-l ascultau cu plăcere, copleşindu-l cu întrebări. Boreiko căuta să vorbească simplu şi pe înţelesul lor. Cu prilejul acestor convorbiri, îi cunoştea mai îndeaproape şi-şi dădea seama că prestigiul lui creştea în ochii lor. Numai lui Pîjov nu-i plăcea o asemenea apropiere între comandantul companiei şi soldaţi.

— Rău face că se întinde la vorbă cu răcanii. Răcanul trebuie să asculte comanda şi s-o execute fără murmur, nu să stea la taifas cu comandantul ca şi când ar fi de-o seamă cu el. Asta duce la subminarea disciplinei! bombănea el, contrariat.

Lucrurile mergeau însă tocmai invers: numărul soldaților pedepsiți disciplinar scăzu brusc. Toți îşi dădeau silința să-şi îndeplinească cât mai bine îndatoririle, ca să nu-l nemulțumească pe comandant şi să nu-l audă strigând aspru, usturător:

— Ce te-a apucat, cap de curcă?

„Capul de curcă" ar fi preferat să-l înghită pământul pe loc, şi nu de frica pedepsei, ci de ruşine.

Ofițerii companiei asistau şi ei adeseori la convorbirile lui Boreiko cu soldații. Toate acestea uneau strâns efectivul companiei în jurul comandantului.

Capitolul 6

Curând se primi la fortăreață o adresă prin care se anunța că generalul de artilerie Nikitin, comandantul districtului militar Odesa, urma să vină la Kerci în inspecție generală.

Această veste ridică toată lumea în picioare. Comandantul fortăreței ordonă încetarea instrucției de orice fel, cu excepția celei de front. Artileriştii, infanteriştii, minerii şi pionierii mărşăluiau ceasuri de-a rândul, în răpăitul tobelor, făcând exerciții de defilare în fața comandanților. În timpul liber, soldații erau puşi să facă rânduială în incinta fortăreței. Fuseseră mobilizate toate mijloacele de transport pentru a se căra gunoaiele care zăceau peste tot, aproape de pe vremea când fusese construită fortăreața.

Dormitoarele erau curățate, văruite, podelele spălate lună, interzicându-se cu străşnicie să se umble pe ele, până la inspecție. Bateriile, drumurile, depozitele, taberele şi chiar fortificațiile abandonate de mult ca inutile erau puse şi ele degrabă în ordine. Chiar şi generalul Schroder, care nu părăsea niciodată pavilionul comandamentului, inspecta în trăsură fortăreața, făcând ici-colo câte o observație.

Suetnev se pregătea şi el în mod special pentru inspecție. Ştia că Nikitin, ca artilerist, nu va scăpa ocazia de a ordona executarea unor trageri. Ca să se edifice, colonelul se informă asupra acestui lucru la comandantul artileriei districtului, generalul Holodovski. Răspunsul prompt îi confirmă presupunerile: scopul principal al inspecției era verificarea capacității de luptă a fortăreței şi, înainte de toate, a nivelului de pregătire a artileriei.

Lăsând exercițiile de defilare, artileriştii se apucară din nou să facă instrucție la piese. Locotenent-colonelul Nagorov, căruia îi încredință conducerea aplicațiilor, întocmi la iuțeală planul unei trageri demonstrative, indicând zonele de foc şi repartizând ofițerii pe baterii.

Deşi nu fusese convocat la elaborarea planului tragerilor de inspecție, Boreiko dorea să participe la măsurile de organizare

a lor. De aceea se prezentă direct la Suetnev, propunând ca să se aplice metoda folosită la Port-Arthur în timpul luptelor, şi anume: să se împartă fortăreaţa în trei sectoare de apărare de artilerie, în fruntea cărora să fie puşi ofiţerii care aveau cea mai mare experienţă; să se stabilească procedee de legătură cu sectoarele şi cu bateriile; să se stabilească semnale convenţionale. Ştabs-căpitanul propuse de asemeni să se folosească metode simplificate de calcul a elementelor iniţiale de tragere, şi procedee mai rapide – deşi nu figurau în regulament – pentru lucrul la piese.

Suetnev şovăia. Avantajele propunerilor lui Boreiko erau neîndoielnice, dar părea dificil, riscant să înceapă reinstruirea soldaţilor pentru a-i învăţa noile metode de tir abia în preajma inspecţiei. Totuşi, era nespus de ispitit să prezinte la inspecţie în faţa lui Nikitin cele mai noi procedee de pregătire a artileriştilor.

După o oarecare ezitare, Suetnev hotărî să rişte – aprobă să se execute cu o baterie trageri experimentale, după noile procedee. Experienţa fu încununată de succes, deşi unii „experţi" în materie de artilerie cobeau, prevestindu-i eşecul. Metoda lui Boreiko îşi dovedi pe deplin justificarea în practică, şi Suetnev aprobă ca bateria ştabs-căpitanului să tragă cu prilejul inspecţiei după noile procedee.

Comandantul districtului trebuia întâmpinat, fireşte, de o gardă de onoare. Comandantul fortăreţei ordonă ca garda să fie alcătuită din artilerişti, şi Suetnev îşi opri alegerea asupra companiei lui Boreiko. Colonelul se gândea că generalul Nikitin se va bucura văzându-se întâmpinat de un ofiţer de la Port-Arthur, de un fost tovarăş de luptă.

Trecu o săptămână. Pregătirile în vederea inspecţiei erau terminate. Ostaşii, istoviţi de atâta muştruluială, executau întoarcerile şi trecerile de la o formaţie la alta, ca nişte automate, cu o precizie matematică. Nici chiar cusurgiul comandant al fortăreţei nu găsea nimic de obiectat la repetiţiile de defilare executate de unităţile garnizoanei.

Generalul Nikitin întârzia însă. Călătorind la bordul iahtului său „*Ereklik*”, făcea escală în toate orăşelele de pe coastă, pentru a „inspecta apărarea zonei de sub comanda lui”. Drept urmare a unui asemenea efort i se agravase boala de stomac, de care Nikitin se trata cu vinuri tămăduitoare din grădina Nikitski de la Ialta.

În sfârşit, generalul sosi la Kerci, cu o întârziere de o săptămână şi mai bine față de data fixată. Iahtul său intră noaptea în rada fortăreței, aruncând ancora la un kilometru şi jumătate de mal.

Abia dimineața se constată că vasul care staționa aproape de fortăreață era multaşteptatul „*Ereklik*”. Toată garnizoana fu pusă în stare de alarmă. Abia după o oră, bubuiră în sfârşit salvele de salut din fortificații.

Trecuse de orele 8. Pe Totleben fusese arborat drapelul fortăreței. Companiile se răspândiseră pe la baterii, unde trebuiau să se afle în timpul inspecției.

Schroder, însoțit de şeful de stat-major, sosi la debarcaderul fortăreței. Suetnev se afla acolo mai demult. Comandantul districtului nu-şi făcea însă deloc apariția. În ajun, avusese la Ialta o întrevedere mişcătoare cu ataşatul militar francez la Petersburg, generalul de la Guiche. Generalii celor două puteri aliate se întrecuseră în complimente reciproce, susținându-le din belşug cu vinuri din Crimeia. În cele din urmă, francezul abandonase partida, fiind transportat pe uscat, cu toate onorurile cuvenite. Nikitin, deşi învingător, era şi el într-un hal fără de hal. Abia mai putuse să mormăie: „Direcția Kerci!” şi se prăbuşise pe cuşetă, începând de îndată să sforăie. Acum dormea în pace şi onor, legănat de fumurile beției şi de valuri.

Soarele se înălțase la trei sulițe, când generalul binevoi să se trezească din somn. Trase la măsea un păhărel de coniac „ca să se dreagă” sufleteşte şi trupeşte, apoi ordonă să se lase şalupa la apă.

Suetnev îşi exprimă presupunerea că Nikitin ar putea dori să viziteze, mai întâi, comandamentul fortăreței, şi nu să

procedeze de îndată la inspecție. În consecință, propuse comandantului fortăreței să alinieze toate unitățile garnizoanei, de la debarcader până la comandament, pe drumul pe care avea să treacă comandantul districtului. Se gândea că astfel ar putea realiza două obiective dintr-o dată: i-ar prezenta generalului garnizoana şi, totodată, l-ar pune la curent cu activitatea comandamentului fortăreței.

Pe Schroder îl durea capul din pricina arşiței. Se refugiase într-o cazemată răcoroasă şi-şi pusese un prosop ud pe frunte. Propunerea lui Suetnev îi plăcu. Ordinul de rigoare fu transmis numaidecât prin telefon. Companiile, batalioanele, toate unitățile se îndreptară de pretutindeni spre drumul care se întindea de-a lungul coastei, unde se aliniau în punctele indicate de statul-major al fortăreței.

Aşteptarea era anevoioasă. Căldura se întețea şi briza răcoroasă a mării abia dacă putea s-o atenueze cât de cât.

Pe motivul că garda de onoare trebuia să aibă o înfățişare falnică, Boreiko ordonase ca soldații lui să stea la umbra unei cazemate încăpătoare de lângă debarcader, organizând urgent aducerea mesei de prânz. Într-adevăr, soldații lui, odihniți, sătui, arătau ca nişte voinici.

Trecuse de amiază, când semnalizatorul, instalat pe parapetul unei baterii de unde pândea iahtul, răcni din răsputeri:

— Vine! Şalupa a pornit!

Acest răcnet străbătu, asemenea curentului electric, cele două coloane de trupe înşiruite de ambele părți ale şoselei, între debarcader şi pavilionul comandamentului.

— Toată lumea la posturi! răsună vocea tunătoare a lui Suetnev, căruia i se încredințase comanda trupelor.

Schroder înghiți repede încă un praf împotriva durerilor de cap, şi-şi puse cascheta, străduindu-se să ia o ținută marțială.

Boreiko trecu pentru ultima dată prin fața gărzii de onoare, cercetând ținuta ostaşilor.

Şalupa generalului Nikitin se apropia de chei, apărând şi dispărând printre valuri. Nikitin şi Holodovski şedeau pe bancheta din spate, discutând ceva liniştiți. Nikitin căsca mereu şi-şi scotea cascheta, ştergându-şi cu batista obrazul şi gâtul de transpirație. Holodovski privea curios coasta sură, aproape fără vegetație, pe care se afla fortăreața.

Adjutanții stăteau în picioare deoparte, ținându-se bine de copastie, ca să nu cadă. Şi generalii, şi însoțitorii lor păreau mai curând nişte vilegiaturişti care se plimbau pe mare, decât nişte comandanți militari.

Şalupa se apropie uşor de chei. Îndată ce Nikitin puse piciorul pe debarcader, Boreiko comandă cu glas tunător:

— Pentru onor spre dreapta, prezentați arm'! apoi se îndreptă în cadență spre general, bătând pasul.

Soldații prezentară armele pentru onor. După ce primi raportul, Nikitin, urmat de comandantul fortăreței şi de Suetnev, trecu în revistă garda de onoare, în sunetele fanfarei. Privirea lui lunecă placidă peste fețele soldaților, ai căror ochi îl pironeau. Deodată se întoarse spre Boreiko:

— Dumneata ai fost la Port-Arthur?

— Da, excelență, am fost, pe Elektriceski Utios şi la bateria Zaliternaia! răspunse ştabs-căpitanul.

— Aşa e, când mă uit, văd un chip cunoscut, dar, mai ales, ți-am recunoscut glasul – ca trâmbița Ierihonului! N-am mai văzut un gâtlej atât de puternic, ca de aramă. Îmi pare bine că întâlnesc un luptător de la Arthur! spuse generalul vesel şi, cuprinzând prieteneşte cu brațul umerii ştabs-căpitanului, îl întrebă conspirativ: Mai tragi la măsea?

— Uneori mai păcătuiesc! mărturisi Boreiko încurcat.

— Ei, nu-i nimic! Soldații tăi au înfățişare falnică. Toată ziua s-au răscopt la soare, dar sunt semeți. Vă mulțumesc, vulturilor, pentru slujba voastră voinicească! strigă generalul către ostaşi, cu voce sonoră, întinerită.

— Slujim voioşi, excelență! răcniră ei.

După ce trecu în revistă garda de onoare, Nikitin comandă personal:

— Gardă! La picior arm'! Pe loc, repaus! Apoi se întoarse spre Boreiko: Iar tu, voinice, vei fi astăzi însoțitorul meu! Excelența-sa domnul comandant al fortăreței va avea grijă să pună pe cineva în locul tău la comandă.

Astfel, împreună cu generalul, Boreiko trecu încet în revistă toată trupa aliniată pe şosea. Suetnev îi prezentă lui Nikitin companiile de artilerişti, făcând câte o scurtă caracterizare fiecărui ofițer:

— Dar de Boreiko ce zici? întrebă deodată Nikitin.

— E un adevărat artilerist, un artilerist până în măduva oaselor! răspunse Suetnev.

— Aşa-i! confirmă generalul cu satisfacție, dând din cap.

După ce trecu artileriştii în revistă, Nikitin hotărî să continue drumul cu trăsura, ordonându-i lui Boreiko să-l urmeze împreună cu suita sa. Ştabs-căpitanul nu găsi însă loc în trăsuri aşa că se duse la compania lui.

La cazarmă, le mulțumi soldaților pentru că se prezentaseră bine la trecerea în revistă, exprimându-şi speranța că nu-i vor înşela aşteptările nici la tragerile de control. Soldații îşi asigurară comandantul într-un glas:

— O să ne dăm toată silința, înălțimea-voastră!

Boreiko îi lăsă să se ducă la sala de mese, şi tocmai voia să plece spre casă, când apăru pe neaşteptate adjutantul lui Nikitin şi-i transmise invitația excelenței-sale de a lua parte la masa de la comandamentul fortăreței. Ar fi fost nepoliticos să nu se ducă, Nikitin putându-se socoti jignit de o asemenea atitudine.

— Am înțeles, domnule locotenent-colonel! răspunse Boreiko salutând, şi se urcă în trăsură, posomorât, alături de adjutantul generalului.

— Unde ai dispărut? îl întrebă Nikitin când dădu cu ochii de el. Hai, flăcăule, scoate-ți sabia şi pofteşte!

Ştabs-căpitanul dădu roată mesei cu privirea şi, negăsind un loc liber, se îndreptă spre capătul celălalt. Observând acest lucru, Nikitin scoase o exclamație de nemulțumire,

uitându-se cu reproş spre cei din jurul lui. Imediat se eliberă un loc în faţa lui Nikitin.

— Stai aici, ştabs-căpitane, îi ordonă generalul lui Boreiko, arătându-i locul liber.

Îndată ce Boreiko se aşeză, Nikitin îl rugă pe Schroder:

— Pentru mine şi pentru ştabs-căpitan, numai votcă amăruie rusească! Şi, vă rog, nu cu păhăruţul. Năpârstoacele nu-s pentru noi..

— Excelenţă, n-o să vă pot ţine companie, după şocul şi rănile pe care le-am avut..., începu Boreiko, încercând să scape.

— Toate la timpul lor şi în măsura cuvenită. Un pahar nu strică niciodată, stărui Nikitin.

Comandantul fortăreţei se chercheli curând şi, cu limba împleticindu-i-se în gură, ceru voie să se retragă.

— Comanda garnizoanei fortăreţei o preia următorul ofiţer în ordinea vechimii, ordonă Nikitin.

— Am înţeles! răspunse Suetnev, ridicându-se. În numele garnizoanei fortăreţei Kerci, ridic paharul pentru vitejii luptători de la Port-Arthur!

Toastul fu secondat de uralele tunătoare ale întregii asistenţe. Timpul trecea. Nikitin se simţea obosit.

— Ridic cel din urmă pahar în cinstea soldatului nostru! Să nu-şi piardă niciodată la beţie mintea lui de rus!

Şi generalul dădu de duşcă paharul.

Întors acasă, Boreiko îi povesti Olgăi Semionovna cum decursese revederea lui cu comandantul districtului.

— Nikitin al tău e un beţiv şi jumătate! spuse Olga Semionovna cu repulsie. Şi-a adus aminte de tine numai în legătură cu beţiile tale de la Arthur!

— Ce vorbeşti, Olenka, ce vorbeşti! protestă Boreiko, cam şovăielnic.

Ştabs-căpitanul era uşor ameţit, nu numai de votcă, ci şi de succesele zilei. Compania lui se distinsese, fusese lăudată. Superiorii se arătaseră binevoitori faţă de el. De succesul tragerilor din ziua următoare nu se îndoia. Aşa că observaţiile

soției sale nu-l prea supărau. Pica de somn. Culcat pe canapea, îi răspundea la reproşuri, tot mai încet, mai incoerent, şi în cele din urmă adormi.

Olga Semionovna îl dojenise că băuse peste măsură, deşi ştia că băutura îi făcea rău. Totuşi, în sinea ei, era mulțumită că generalul, comandantul districtului în persoană, îşi amintise de el şi-i arătase o atenție deosebită, ceea ce îl asigura, o dată mai mult, împotriva oricăror bănuieli.

Capitolul 7

Tragerile de instrucție fuseseră fixate pentru orele nouă dimineața. Bateriile de coastă ale fortăreței fuseseră împărțite în trei sectoare: înaintat, central – cu cel mai puternic armament – care acoperea de foc strâmtoarea în porțiunea ei cea mai îngustă, şi de spate, alcătuit din bateriile de la Ak-Burun.

Comanda sectorului înaintat o deținea Iurkovski, a sectorului central Nagorov, iar a celui de spate căpitanul de artilerie Dmitriev, singurul absolvent al Academiei printre artileriştii din fortăreață. Suetnev avea comanda generală a tragerii lor de la postul de comandă instalat pe Balkani, dealul stâncos din centrul fortăreței.

Boreiko comanda o baterie de tunuri de 11 țoli, amplasată în dreptul limbii de nisip Tuzlianskaia, în partea cea mai îngustă a strâmtorii, reprezentând o poziție cheie în sistemul de apărare de coastă al fortăreței. Ştabs-căpitanul elaborase amănunțit metoda de trageri asupra „navelor inamice” care în conformitate cu tema exercițiului aveau să forțeze strâmtoarea pentru a încerca să pătrundă în Marea de Azov. Nu mai rămânea decât să determine distanța până la „inamic” şi să facă corecțiile de vânt, de variație a densității aerului etc. Se ordonase ca tragerile să fie executate cu pulbere de fum, pentru a se consuma rezervele mari de astfel de pulbere stocate în fortăreață.

Boreiko veni la baterie, inspectă tunurile şi le recomandă din nou ochitorilor să fie tot timpul atenți la prima țintă şi să ochească în „prova” la linia de plutire. Controlă dacă fuseseră aduşi ochelari fumurii, pentru eventualitatea că bateria ar fi fost nevoită să tragă cu soarele în față. În ultimele zile făcuse exerciții speciale cu soldații, învățându-i să ochească cu ochelari fumurii, ca să fie deprinşi cu ei în timpul tragerilor.

Ordonă ofițerilor subalterni să verifice cu atenție precizia ochirii la fiecare lovitură. Se îngriji apoi ca în baterie să fie

apă de băut proaspătă, rece, tot timpul cât aveau să țină tragerile.

— Nu uitați, băieți: fără pripeală, mişcări precise, coordonate. Aruncați cât mai des câte o privire la mine, îşi dăscălea Boreiko subalternii. Rog pe domnii ofițeri să-şi împrospăteze în minte metoda mea de tragere asupra obiectivelor mobile. E posibil ca în timpul tragerii să mi se ordone să părăsesc bateria „fiind rănit". Sper că ea va continua să tragă şi în lipsa mea, intens, din plin!

După ce termină toate pregătirile, îi raportă lui Nagorov că bateria era gata pentru trageri.

Suetnev, prezent la punctul de comandă de la orele opt şi jumătate, îi aştepta pe superiori. De la statul-major i se comunică telefonic că şi comandantul fortăreței, şi Holodovski, comandantul artileriei districtului, erau de mult gata şi nu aşteptau decât să sosească comandantul districtului. Nikitin nu se grăbea însă. Se trezi târziu. După toaleta de dimineață, luă o gustare copioasă, dădu pe gât un păhărel de coniac şi abia după aceea socoti că era cazul să se ocupe de treburi.

Superiorii se puseră în mişcare după orele zece. Soarele dogorea necruțător, şi toată marea strălucea ca un rug de flăcări orbitoare. Adjutantul lui Nikitin, grijuliu, pusese în trăsură olecuță de gustări şi un număr corespunzător de clondire, ceea ce dădea inspecției un caracter de excursie.

Nikitin dormise pe săturate, se dresese după beție, şi acum se simțea minunat. În schimb, după libațiunile din ajun, comandantul fortăreței era cum nu se poate mai mahmur, îl durea capul, avea arsuri chinuitoare şi pica de somn.

— Ochitorii au să se descurce greu, atunci când țintele vor ajunge în dreptul soarelui, rosti Nikitin, uitându-se la mare. Şi soarele, şi apa sunt orbitor de strălucitoare.

— Cu cât mai dificile sunt condițiile din timpul tragerilor, cu atât mai bine se va evidenția gradul de pregătire a trupei, observă Holodovski.

Suetnev păşi în întâmpinarea generalilor, dădu raportul şi expuse tema tactică a tragerilor de inspecție.

— O escadră inamică, formată din mai multe nave grele şi uşoare, a ajuns în dreptul fortăreței. Navele uşoare şi rapide au misiunea să pătrundă în Marea de Azov. Pentru îndeplinirea acestei misiuni, toată puterea de foc a navelor de tip greu se concentrează asupra bateriilor de coastă, spre a le neutraliza. După aceea, se va încerca forțarea strâmtorii.

Suetnev se uita cu nerăbdare la ceas. Timpul trecea, soarele se ridica tot mai sus, apa sclipea din ce în ce mai orbitor. Țintele abia se zăreau prin pâcla incandescentă de pe mare. Cu fiece minut care trecea, ochirea devenea tot mai dificilă. Colonelul îşi dădea seama de acest lucru şi ar fi vrut să deschidă focul cât mai curând.

— Începeți. Oamenii se chinuiesc degeaba la piese, ordonă în cele din urmă comandantul districtului.

Suetnev dădu semnalul de începere a tragerii. Îndată ce se ivi în văzduh nouraşul de fum al loviturii trase cu pulbere cu fum, remorcherele porniră cu panourile-țințe după ele.

Atenția tuturor se concentrase asupra acestor ținte, care abia se observau pe mare, reprezentând escadra inamică.

Postul de comandă al lui Suetnev nu era destul de încăpător. Ca să nu-l stingherească pe colonel, Nikitin ieşi din cazemata de beton, aşezându-se în apropiere, de-a dreptul pe iarbă. Schroder şi Holodovski îi urmară pilda. Ofițerii din suita generalului stăteau respectuoşi în picioare ceva mai departe.

Bateriile din sectorul înaintat deschiseră focul de la distanța maximă. Depărtarea şi slaba vizibilitate a obiectivelor îngreunau însă foarte mult ochirea. Comandanții bateriilor nu se gândiseră să-şi echipeze ochitorii cu ochelari fumurii, aşa cum făcuse Boreiko şi soldații nu puteau să vadă bine din pricina sclipirii orbitoare a apei. Proiectilele cădeau departe de ținte şi nu aveau nici un efect. Enervat, Suetnev îl admonestă pe Iurkovski la telefon. La rândul său, locotenent-colonelul îşi lua la zor comandanții de baterii, dar acest lucru nu

îmbunătăți situația câtuşi de puțin. Țintele, întregi, neatinse, se apropiau repede de fortăreață.

Pe măsură ce se desfăşura exercițiul, o piesă după alta erau declarate scoase din luptă. Focul bateriilor slăbea cu fiece clipă tot mai mult.

Suetnev ordonă bateriilor din sectorul central să deschidă focul. Începură să bubuie cele mai mari piese din fortăreață, tunurile şi mortierele de 11 şi 9 țoli. Aproape toată coasta din preajma fortăreței era învăluită în nori groşi de fum, prin care fulgerau flăcările roşietice ale obuzelor.

Nikitin urmărea cu un viu interes desfăşurarea tragerilor. Panorama mării nețărmurite, siluetele întunecate ale țintelor, malul învăluit în fumul vinețiu, toate acestea ofereau o privelişte frumoasă şi, totodată, înfiorătoare. Focul se întețea cu fiece clipă.

— Dacă la Arthur i-am fi lăsat pe japonezi să se apropie atât de mult, ar fi făcut praf şi bateriile de coastă, şi oraşul, observă Nikitin, posomorât.

Generalul întrebă ce baterie comanda Boreiko şi îndreptă binoclul spre ea. Aceasta executa reglajul – lovitură cu lovitură. Făptura uriaşă a lui Boreiko se înălța pe parapet. Ştabs-căpitanul rămase nemişcat o clipă apoi ridică mâna. O ținu aşa puțin, apoi o lăsă brusc în jos. Toate cele zece piese traseră în acelaşi timp. Bubuitul salvei se rostogoli greu, ca un tunet năprasnic.

— Bravo lui! Trage ca la Arthur! strigă Nikitin, îndreptând binoclul asupra țintelor. Apa din jurul lor țâşni în văzduh.

Nu se putea constata imediat efectul salvei, din pricina fumului gros care învăluise tot orizontul.

După ce fumul se risipi, se zăriră grinzi şi scânduri împrăştiate pe valurile scânteietoare. Două ținte fuseseră distruse, una rămăsese întreagă, dar parâma de remorcare fusese retezată şi vântul o împinsese spre largul mării. Una dintre bateriile vecine izbuti s-o avarieze şi pe ea.

Doar două ținte se mai zăreau pe mare. Remorcherele le trăgeau cu viteză maximă spre îngusta strâmtoare dintre

Tuzlianskaia şi fortăreață.

Sosise clipa hotărâtoare. Sectorul de spate intrase şi el în acțiune. Bateriile bubuiau neîncetat. Părea că o furtună năprasnică se dezlănțuise din senin, în plină zi de vară.

Apa din jurul țintelor plutitoare clocotea din pricina numeroaselor proiectile care cădeau în apropierea lor. Părea că e cu neputință să-ți dai seama unde anume cad proiectilele trase de fiecare baterie. Totuşi, comandanții, călăuziți de un simț specific, propriu artileriştilor, ghiceau în vălmăşagul jerbelor de apă pe acelea ridicate de proiectilele bateriilor lor.

Calm, zgârcit la vorbă, Suetnev declara mereu scoase din luptă piese izolate, baterii întregi, comandanți, ofițeri, soldați. Acum, şi focul sectorului central slăbise mult.

În bateria lui Boreiko, numai trei piese fuseseră lăsate în funcțiune, iar ştabs-căpitanul primi ordinul să predea comanda podporucicului Gorbațevici, „ceilalți comandanți fiind scoşi din luptă". În felul acesta se controla pregătirea de luptă a ofițerilor subalterni. Gorbațevici, care îşi însuşise temeinic metoda de tragere a lui Boreiko, îşi îndeplini misiunea în mod strălucit distrugând încă o țintă. Aproape simultan cu acesta, o baterie a sectorului de spate făcu țăndări ultimul panou. Pe mare nu mai rămăsese nici o țintă.

Suetnev îi raportă oficial lui Nikitin rezultatele tragerii.

— Toate țintele au fost distruse. Nici unul n-a reuşit să pătrundă în Marea de Azov. Misiunea încredințată artileriei, sub comanda mea, a fost îndeplinită în întregime.

Nikitin ordonă să se dea „încetarea". Deasupra fortăreței fu înălțat drapelul obişnuit în locul celui roşu înălțat pe timpul tragerilor. Trecerea prin strâmtoare fu deschisă. Mai multe vase care staționau în golful Kerci şi în largul mării începură să scoată fum, văzându-şi de drum.

În loc să procedeze imediat la analiza tragerilor, Nikitin se gândi să ia mai întâi o gustare, iar apoi să viziteze bateriile, să le mulțumească personal soldaților şi ofițerilor pentru îndeplinirea cu succes a misiunii încredințate. Vizitarea bateriilor se prelungi. Soarele scăpata spre asfințit, când

comandantul districtului sosi la statul-major al fortăreței, unde îi ordonă lui Holodovski să facă analiza tragerilor.

Către orele opt seara, ofițerii de artilerie se adunară lângă clubul garnizoanei, în aşteptarea sosirii superiorilor. Dogoarea zilei făcuse loc răcorii de seară – dinspre mare adia o briză plăcută, înviorătoare. Aproape toți cei care locuiau la Ak-Burun se adunaseră la Krutelka, în grădinița din dreptul clubului. Fanfara cânta cu însuflețire, tineretul dansa, iar cei vârstnici comentau desfăşurarea tragerilor.

Suetnev sosi împreună cu Holodovski, întrerupând dansul. Ofițerii se grăbiră să intre în club. Începu analiza amănunțită a tragerilor. Suetnev examină totul pe îndelete, fără să scape din vedere nici o eroare a comandanților de sectoare şi de baterii. Îndeosebi, Iurkovski fu aspru criticat pentru tragerea nesatisfăcătoare executată de sectorul înaintat.

— Asemenea greşeli nu-şi au explicația decât în pregătirea absolut insuficientă a comandanților de baterii, a ofițerilor subalterni, a ochitorilor şi servanților de la piese, precizează Suetnev cu severitate. Locotenent-colonelul Iurkovski are datoria să tragă concluziile corespunzătoare şi să ia cele mai energice măsuri pentru îmbunătățirea pregătirii de luptă a batalionului său.

Ceva mai bine fu apreciată tragerea sectorului de spate, fiindcă nimicise o țintă care aproape că pătrunsese în strâmtoare. În încheiere, Suetnev se opri asupra acțiunilor sectorului central, făcând o frumoasă apreciere bateriei lui Boreiko.

În concluzie generalul Holodovski caracterizează tragerea executată de artilerie din fortăreața Kerci ca satisfăcător în ansamblu şi-i recomandă lui Suetnev ca toți ofițerii să se pună la curent cât mai curând cu metodele şi procedeele de instrucție preconizate de Boreiko.

De la club, Boreiko şi Selezniov plecară direct la baterie. Ştabs-căpitanul ordonă adunarea trupei în fața dormitorului, comunicând soldaților înalta apreciere făcută tragerilor pe care le executaseră ei.

— Vă mulțumesc pentru sârguința voastră, băieți! își încheie el cuvântarea.

— Slujim voioşi! răspunseră soldații, veseli, într-un glas.

— Țineți minte! În orice clipă suntem datori să fim gata nu numai pentru inspecții, dar şi pentru trageri reale de luptă. Sunt încredințat că şi sub focul inamicului ați trage cu aceeaşi îndemânare şi precizie! încheie Boreiko.

După analiza tragerilor, Holodovski şi Suetnev se duseră să prezinte raportul lui Nikitin. Generalul şedea pe veranda comandamentului fortăreței, cu soția lui Schroder care, cu cochetăria proprie fostelor eleve ale pensioanelor privilegiate, îi povestea toate întâmplările din viața acelei mici comunități, subliniind în mod deosebit rolul ei de păzitoare a bunelor moravuri.

— Viața în fortăreață pare cumplit de plictisitoare! conchise generalul, căscând. O mănăstire şi nimic mai mult.

Doamna Schroder se simți oarecum contrariată de cuvintele lui, dar îşi ascunse cu abilitate nemulțumirea.

— Să se organizeze mai des serate la club, să se joace piese uşoare, fără morală plictisitoare, continuă Nikitin. Ofițerii au nevoie de distracții, nu de o morală apăsătoare. Ofițerul nu e călugăr! Nu numai că are nevoie, ci şi trebuie să se distreze!

Câteva clipe tăcură. Comandantul admira marea luminată de luna nouă. Razele ei brăzdau uşor suprafața mării cu o şuviță argintie. În strâmtoare pluteau luminițele unor vase invizibile. Cufundate în întuneric, contururile vaselor se ghiceau doar după punctele luminoase ale hublourilor şi după luminile de poziție. Briza mării adia plăcut, aducând un iz sărat de alge. Dinspre grădină se auzea țârâitul necontenit al greierilor. Licurici străbăteau aerul ca nişte luminițe vii.

— E frumos aici, la dumneavoastră... vara! Parc-ai fi în vilegiatură. Nici larmă, nici zgomotele oraşului. Aer curat, proaspăt, observă Nikitin.

— În schimb, iarna e tare pustiu. Când bate vântul rece, nici nu-ți mai vine să ieşi din casă, răspunse doamna Schroder.

Sosi trăsura cu Holodovski şi cu Suetnev. Interlocutoarea lui Nikitin se retrase în grabă. Holodovski raportă amănunțit rezultatele analizei tragerilor.

— Ce program avem pentru mâine? îl întrebă comandantul pe adjutantul lui.

— La orele 9 dimineața are loc parada garnizoanei fortăreței, raportă acesta.

— Ei, atunci sunteți liberi până mâine! le spuse generalul lui Holodovski şi lui Suetnev, lăsându-i să plece.

În lipsa unui teren destul de întins pe teritoriul fortăreței, parada trupelor urma să aibă loc în afara incintei acesteia. Dis-de-dimineață, sosi o echipă de jalonieri şi şeful statului-major al fortăreței care supraveghea încolonarea trupelor. La flancul drept se aflau artileriştii, înalți, bronzați de soare, şi după ei, infanteriştii. În comparație cu vecinii lor, aceştia păreau pirpirii, firavi, istoviți de instrucție şi răspundeau fără vlagă la salut. La flancul stâng se aflau minerii. Aduşi de spate, ei se mişcau în front cu oarecare stângăcie, având o înfățişare pe jumătate civilă.

Contrar obiceiului său de a întârzia, de astă dată Nikitin sosi la orele 9 punct. Suetnev dădu o comandă asurzitoare şi-i prezentă raportul. Nikitin păşi de-a lungul frontului, trecând în revistă şi salutând din mers fiecare unitate. Generalul felicită compania lui Boreiko pentru rezultatele excelente obținute la tragerile de inspecție.

După trecerea în revistă, urmă parada pe care o deschiseră artileriştii. Aceştia mergeau iute în pas mare. Infanteriştii, mărunți, abia izbuteau să se țină după ei, stricând alinierea. Nikitin ordonă încruntat ca, după trecerea tuturor celorlalte unități din garnizoană, batalionul de infanterie să repete defilarea. Nimeni nu se aştepta la o pedeapsă atât de ruşinoasă.

Nikitin tuna şi fulgera, mâniat la culme de dezordinea observată. Din fericire, tocmai în clipa aceea i se prezentară autoritățile din Kerci, în frunte cu guvernatorul, colonelul Klimovici.

Guvernatorul îl invită pe comandantul districtului la palatul său din oraş, aproape de chei. Acolo, în linişte, la răcoare, Nikitin petrecu toată ziua ospătându-se copios şi se întoarse în fortăreață abia spre seară. După vinul minunat de Cipru se simțea foarte bine dispus, amintindu-şi chiar şi de incidentele de dimineață, de la paradă, cu oarecare umor.

După ce se odihni puțin, îi convocă pe ofițerii superiori ai fortăreței şi făcu în fața lor bilanțul inspecției sale. Începu cu pregătirea artileriştilor şi o caracteriză drept bună. Dată fiind importanța ei hotărâtoare în apărarea de coastă a fortăreței, pregătirea de luptă a garnizoanei fu calificată în ansamblu drept mulțumitoare.

— Socot necesar să aduc mulțumiri comandantului artileriei, colonelul Suetnev, şi în mod deosebit, ştabs-căpitanului Boreiko, pentru tragerile de inspecție, executate excelent, încheie Nikitin.

A doua zi comandantul districtului plecă. Soldații fură din nou aliniați de-a lungul drumului de la statul-major al fortăreței până la debarcader. În picioare, în trăsură, cu o mână pe umărul vizitiului, Nikitin saluta tunător trupele, felicitându-le pentru modul cum îşi îndeplineau serviciul. Ostaşii răspundeau prin strigăte tot atât de tunătoare:

— Să trăiți!

— Slujim voioşi!

În apropierea debarcaderului, Nikitin îl zări pe Boreiko şi, ordonând vizitiului să oprească, se dădu jos din trăsură şi-şi luă rămas bun de la ştabs-căpitan, mişcător, sărutându-se de trei ori cu el.

— Pentru mine, un bătrân artilerist, țintele făcute praf sunt cel mai frumos spectacol. Dacă s-ar întâmpla să ai nevoie de ceva, scrie-mi personal, voinice. Pe un luptător de la Port-Arthur îl ajut din toată inima cu ce pot! spuse el la despărțire.

Toți ceilalți ofițeri priveau respectuoşi scena.

La debarcader, Nikitin păşi spre şalupa care-l aştepta. În clipa aceea apăru pe neaşteptate un soldat cu o tavă plină de

cupe cu şampanie. Generalul se cinsti din belşug „la botul calului” şi, în sfârşit, păşi în şalupă.

Săltând pe valuri, şalupa se îndreptă repede spre larg. Îndată ce Nikitin călcă pe puntea iahtului „*Ereklik*”, în fortăreață bubui o salvă în onoarea sa.

Cei de la debarcader răsuflară uşurați.

Capitolul 8

De la o vreme soții Boreiko începură să observe că scrisorile ce le erau destinate soseau cu întârziere de o zi, două, față de acelea adresate vecinilor. Acest lucru le dădu de bănuit – nu cumva scrisorile lor erau deschise la Poştă? Deşi soții Boreiko şi corespondenții lor – soții Zvonariov şi Endjeevski – erau foarte prudenți în tot ce scriau, interceptarea scrisorilor ar fi fost prea puțin de dorit. Trebuia neapărat ca scrisorile să le fie trimise pe altă adresă. Olga Semionovna propuse să li se scrie post-restant. Nici această măsură nu oferea însă garanții împotriva interceptării.

Ca să verifice dacă într-adevăr bănuielile lor erau întemeiate, Olga Semionovna hotărî să se informeze la poşta fortăreței în privința modului cum soseau scrisorile adresate pe numele lor. Vecina ei, Nina Alexandrovna Selezniova, care îl cunoştea pe Nosov, şeful oficiului poştal, se oferi să-i dea o mână de ajutor.

Şeful oficiului, un bărbat între două vârste, făcea serviciu la Poştă de un sfert de veac. La 15 ani intrase ca factor poştal, iar după cinci ani, luase examenul de gradul întâi civil fiind avansat registrator de colegiu.

Îndată ce izbucnise războiul cu japonezii, Nosov adulmecase posibilitatea înaintării rapide pe scara ierarhică şi ceruse să fie trimis pe front. În Manciuria nu pierduse „ocaziile”. Dibaci, cu mână lungă, multe mandate poştale şi colete nu-şi văzuseră niciodată destinatarii. În schimb, Nosov agonisise bani frumuşei, ceea ce şi dăduse posibilitatea de a-şi extinde acțiunea la sectorul aprovizionărilor pentru armată. Afacerile lui luaseră o amploare atât de mare, încât au atras atenția organelor de justiție. Maşinațiile i-au fost dibuite şi l-a salvat numai dezastrul de la Mukden, în care au pierit şi documentele periculoase pentru el.

Tot acolo, pe front, Nosov se îndeletnicise din proprie inițiativă cu controlul scrisorilor care soseau din Rusia. Astfel, a izbutit să descopere mai multe organizații ale P.M.S.D.R..

alcătuite din ostaşi. Le-a dat imediat pe mâna jandarmilor, fiind recompensat cu gradul de consilier de colegiu şi cu o decoraţie.

Evenimentele revoluţionare l-au băgat în sperieţi pe Nosov. Temându-se că va fi pedepsit pentru isprăvile lui, a cerut să fie mutat, mulţumindu-se cu modestul post de şef al oficiului poştal al fortăreţei Kerci. Dar şi acolo, ca şi în Extremul Orient, se îndeletnicea cu spionarea scrisorilor, socotind acest lucru drept adevărata lui vocaţie în viaţă. Deschidea cu dibăcie orice scrisoare, dibuia cu iscusinţă orice cifru, citea cele mai secrete hârtii ale statului-major al fortăreţei. Nici Firsov, nici rotmistrul de jandarmi Sablin nu bănuiau aşa ceva.

Amabil. Îndatoritor cu cei dimprejurul lui, Nosov părea un om simpatic, dar în adâncul sufletului era rece şi lipsit de inimă. Pe soţia lui, cu care se însurase din interes, n-o iubea, în schimb făcea curte femeilor drăguţe. Se ferea de băutură, ştiind prea bine că la beţie omul îndrugă vrute şi nevrute.

Singura lui plăcere era pescuitul. Petrecea zile întregi pe puntea ce ducea la cabinele de băi, ori pe marginea debarcaderului, cu o undiţă în mână sau numai cu o sforicică şi un cârlig legat de capătul ei. Guvizii lacomi se prindeau bine şi aşa. Nosov dezaproba pescuitul cu năvodul, socotindu-l „necinstit”... faţă de peşti.

Cei din fortăreaţă vedeau în el un om cu ciudăţenii, dar simpatic, cumsecade, şi doar comandantul plutonului de jandarmi cam mirosise ce hram purta Nosov.

— E o poamă bună şeful oficiului poştal, da, o poamă bună! spunea el uneori colegilor de serviciu sau cunoştinţelor apropiate.

Şeful oficiului poştal o plăcea de mult pe Nina Alexandrovna Selezniova şi ea ghicise cu uşurinţă acest lucru, după privirile lui fugitive, dar grăitoare. Uneori, dintr-o dorinţă pur feminină de a cocheta, trecea pe la Poştă ca să stea puţin la taifas cu timidul ei adorator. Nosov o întâmpina întotdeauna bucuros, lăsându-şi pentru o clipă treburile.

De astă dată, Selezniova trecu pe la Poştă sub pretextul plauzibil că vrea să expedieze o scrisoare recomandată şi să cumpere plicuri. Cu cel mai dulce zâmbet pe buze, Nosov se apucă numaidecât să-i înregistreze recomandata, iar ea, ca de obicei, începu să se plângă de monotonia vieții din fortăreață, de plictiseală.

— N-ai decât o bucurie: să primeşti o scrisoare drăguță! oftă ea cu cochetărie. Dar nu mi-aş încredința niciodată Poştei corespondența intimă!

— De ce? se miră Nosov.

— Am auzit că unele scrisori sunt deschise la Poştă! răspunse Selezniova.

— Noi nu suntem jandarmi şi aceasta nu face parte din îndatoririle noastre! tăgădui Nosov netulburat.

— Va să zică, jandarmii continuă să deschidă scrisorile unor anumite persoane?

Nosov îşi dădu seama că vorbise cam mult şi răspunse în doi peri:

— Despre asta întrebați-i pe ei!

— Bine, o să vorbesc cu rotmistrul Sablin, declară Selezniova.

— Dar vă rog să nu pomeniți nimic de mine. Mi-ați pricinui neplăceri, o rugă Nosov speriat.

— Dar ia spuneți-mi de ce vin uneori scrisorile cu întârziere? întrebă Nina Alexandrovna, abordând chestiunea care o interesa.

— Când s-a întâmplat aşa ceva? Cu câte zile au întârziat scrisorile dumneavoastră? Voi cerceta imediat! o întrebă, la rândul său, Nosov.

— A, de asta se plâng soții Boreiko, vecinii noştri. Spun că, adeseori, scrisorile lor chiar se pierd, spuse Selezniova imprudentă.

— A... Oficiul din oraş e de vină. Celor de acolo le e lene să aducă zilnic încoace scrisorile – ei, uneori întârzie câte o zi, dar nu mai mult, explică Nosov, bucuros că aflase pentru cine intervenea interlocutoarea lui.

Chiar şi fără asta, avea anumite bănuieli în privința ştabs-căpitanului. Soții Boreiko sosiseră de curând în fortăreață şi aproape că nu primeau scrisori. Prin urmare, pentru anumite motive, nu voiau ca acestea să fie trimise pe adresa lor. Cu două săptămâni mai înainte aflase că cea mai mare parte a corespondenței soților Boreiko sosea în oraş, post-restant. Cercetase cu multă atenție puținele scrisori care le veneau pe adresa din fortăreață, dar, spre ciuda lui, nu descoperise nimic suspect. Acest lucru nu-l descurajase însă, ci dimpotrivă, îl îndârjise. Curiozitatea şi dorința de a intra o dată mai mult sub pielea superiorilor îl îndemnară să-şi împărtăşească bănuielile rotmistrului Sablin.

— Mă întreb: de ce să le vină corespondența în oraş? De ce post-restant? monologa el înaintea jandarmului, căutând să-l pună pe gânduri.

„Să ştii că are dreptate!" îşi zise Sablin şi întrebă:

— Ce propunere ai?

— Am să stau de vorbă între patru ochi cu cineva de la oficiul din oraş. Să citească toate scrisorile adresate lui Boreiko şi să ne comunice rezultatul.

— Şi cât o să ceară pentru treaba asta? întrebă jandarmul.

— Dați o rublă de scrisoare, şi totul va fi în deplină rânduială.

— O să se mulțumească el şi cu un sfert de rublă! i-o reteză Sablin şi-l preveni: şi dacă suflă o vorbă, e trimis ramburs în Siberia!

Şi astfel, Selezniova, fără voie, le făcuse soților Boreiko un rău. Acum, toate scrisorile care soseau pe numele lor erau cercetate cu atenție şi în oraş. Olga Semionovna îşi dădu seama repede de lucrul acesta şi hotărî să se sfătuiască cu Volkov.

După câteva zile, se întâlni cu Pavel Alexeev şi se duseră împreună în portul de cabotaj. Volkov lipsea din oraş. Plecase la o întâlnire cu nişte activişti din Ekaterinodar.

Pavel şi Olga Semionovna intrară într-o cafenea plină de marinari, hamali, negustori, contrabandişti care se

ciorovăiau, strigau, se tocmeau în toate limbile pământului. Olgăi Semionovna i se părea că îndată ce se ivise în cafenea toți oamenii aceia îşi ațintiseră privirile asupra ei. Adevărul e că nici n-o observaseră. În dosul cafenelei era o curte mică, iar în fundul acesteia o magherniță scundă de zid. Intrară în magherniță, înăuntru, un bărbat cu mustăți cărunte, cu o scurtă ponositä, cam strâmtă pentru el, cu şapcă de marinar, pufăia din lulea la o masă rotundă, stând de vorbă cu doi tineri.

Pavel dădu din cap în tăcere spre Olga Semionovna. Marinarul îi făcu cu ochiul în semn că a înțeles, apoi, le spuse tinerilor cu glas gros:

— Ei, băieți, o să vedem mai târziu ce şi cum. Deocamdată duceți-vă de vă plimbați puțin.

Cei doi tineri ieşiră. Marinarul se ridică de la masă şi se apropie de Olga Semionovna.

— Ei, fată, iată că a venit vremea să ne cunoaştem: pe mine mă cheamă Petrovici. Mi s-a vorbit de dumneata la Sevastopol. Mi-a mai spus şi Volkov câte ceva, rosti el prietenos.

Glasul, expresia binevoitoare, privirea deschisă, sinceră a acestui om atrăgeau din prima clipă, iar cuvântul „fată" îl rostise cu o căldură, cu o duioşie paternă. Mâna mică a Olgăi Semionovna dispăru în palma lui uriaşă, aspră. El îi puse mâna pe umăr cu băgare de seamă, parcă ar fi fost nespus de fragilă, şi-i arătă o bancă:

— Ei, stai jos şi spune: ce mai e nou pe la dumneavoastră prin fortăreață?

Olga vorbi despre controlul scrisorilor care se făcea la oficiile poştale din fortăreață şi din oraş.

Petrovici ascultă totul cu atenție şi rămase mult timp pe gânduri, chibzuind cum i-ar fi putut ajuta pe soții Boreiko.

— Aici, aproape, numai la doisprezece verste de Kerci, e o mică aşezare de pescari. Se cheamă Ciokrak. Lângă ea se află un lac cu nămol medicinal. Lumea se tratează acolo aproape tot anul. Cei mai mulți dintre bolnavi sunt marinari şi pescari

de-ai noştri suferind de reumatism. Acolo, la Poştă, lucrează un fost marinar care are vechi legături cu noi. Aşa că, Olga Semionovna, ai să-ți dai adresa la Ciokrak, pe un nume oarecare – doar să ni-l spui şi nouă. El o să primească scrisorile regulat, propuse Petrovici.

— Dar cum am să le primesc, dacă le opreşte la Ciokrak? întrebă Olga Semionovna.

— La Ciokrak se duce de două ori pe zi poştalionul, un brec mare de pasageri. Scrisorile au să ne fie trimise încoace cu el. Poştalionul opreşte chiar în piață, acolo unde vine şi trăsura fortăreței. Vizitiul e fratele meu, numai că poartă alt nume, deşi semănăm. Pavel o să vă facă cunoştință. De la el o să iei scrisorile. În lipsa dumitale, o să le ia Pavel, ori le aduce altcineva la Pavel acasă, explică Petrovici.

— Pe scurt, trebuie să iau legătura cu Pavel şi în privința asta, precizează Olga Semionovna.

— Întocmai. Dar, Olga Semionovna, parte din scrisori trebuie să le primeşti şi mai departe în fortăreață şi în oraş. Altfel, jandarmii ar putea să observe că nu mai vin scrisori pe numele dumitale, o sfătui Petrovici.

Curând după aceea, Pavel îi dădu Olgăi trei scrisori deodată. Una dintre ele era de la Varia. Ea făcea aluzie la nişte întâlniri interesante în perspectivă pentru Olga Semionovna şi întreba dacă putea plasa la muncă mai aproape de nenea Borea un băiat de la țară, cu numele de Filea. Olga Semionovna ghici îndată că era vorba de Blohin, şi faptul însuşi că primise de la Varia o astfel de scrisoare îi umplu inima de un simțământ de mândrie pentru prietena ei. Acum nu mai încăpea îndoială că Varia intrase în partid.

A doua zi după ce primi acea scrisoare se întâlni cu Volkov. Acesta îi spuse fără ocol să facă în aşa fel ca Blohin să fie plasat la muncă în fortăreață. Nu era un lucru uşor. Pe de o parte, soții Boreiko nu trebuiau să arate că se cunosc cu Blohin, spre a nu fi arestați şi ei în cazul identificării acestuia, pe de altă parte era necesar ca Blohin să fie plasat sub un nume fictiv undeva „mai aproape de nenea Borea”.

În fortăreață existau atelierele artileriei unde, alături de ostaşi, lucrau şi angajaţi civili sub conducerea tehnicianului civil Roman Maximovici Prişcepin, un om între două vârste, ajuns tehnician din muncitor de rând. Roman Maximovici se pricepea să demonteze orice maşină, s-o repare şi s-o monteze la loc. Suetnev îl prețuia mult pentru deosebita lui pricepere în meserie. La rândul său, Prişcepin îi era devotat cu tot sufletul şi nu i-ar fi înşelat încrederea pentru nimic în lume. Tocmai cu Prişcepin trebuia să aranjeze Boreiko angajarea lui Blohin la lucru. Ştabs-căpitanul nu avea legături prea strânse cu tehnicianul, deşi acesta venea adeseori să-i ceară sfatul în privința amenajării afetelor pentru trageri cu unghiuri de înălțător mari.

Într-o zi, ştabs-căpitanul trecu pe la atelier sub pretext că doreşte să ştie când aveau să fie gata pinioanele pentru mecanismele de ochire în înălțime la tunurile de 11 țoli, a căror confecționare o ceruse.

— N-o să fie gata curând! îl informă Prişcepin. Până anul viitor, n-o să le puteți folosi la trageri fiindcă acum trebuie să reparăm urgent motoarele şalupelor. Comandantul fortăreței doreşte să organizeze o petrecere pe mare şi i-a dat ordin domnului colonel Suetnev ca această lucrare să fie executată în primul rând.

— Dă-mi voie! Am comandat pinioanele de o lună şi mai bine. Dacă ar izbucni un război pe neaşteptate, aşa cum s-a întâmplat la Arthur? Din cauza lipsei acestor pinioane, bateria nu şi-ar putea îndeplini sarcinile de luptă! observă indignat Boreiko.

— Ce pot să fac eu? răspunse tehnicianul ridicând din umeri. Lucrurile stau aici aşa fel, de parcă atelierele n-ar trebui să lucreze pentru baterii, ci să satisfacă toanele generălesei Schroder! Ca să execut comanda dumneavoastră, mi-ar trebui neapărat un bun strungar în metal, ori un frezor, şi aşa ceva nu se găseşte printre soldați.

— Sunt destui şomeri în oraş, observă Boreiko.

— Cei mai mulți şomeri sunt meseriaşi suspecți din punct de vedere politic, răspunse tehnicianul.

De la atelier, Boreiko se duse direct la comandantul artileriei. Adjutantul nu voi să-l lase să intre la Suetnev:

— Chestiunile acestea le rezolvă comandantul batalionului, nu domnul colonel.

— Vreau să stau de vorbă cu domnul colonel personal! stărui Boreiko şi intră la Suetnev neanunțat.

Îşi ceru scuze, explică motivele care-l determinaseră să calce disciplina şi raportă amănunțit situația comenzii încredințată atelierelor. Colonelul fu şi el indignat de întârzierea executării acelei comenzi atât de importante.

— E scandalos! Mă voi ocupa imediat de cazul acesta, spuse el încruntat şi ordonă să fie chemat ofițerul cu administrația artileriei.

Capitolul 9

După cum se hotărâse la Piter, Blohin veni la Kerci prin Ekaterinodar şi Taman. Acolo îl întâmpină Goida. Într-o noapte furtunoasă, ajunseră amândoi la Kerci cu un şaland de pescuit. Perdeaua neagră a norilor, străbătută de fulgere, atârna jos deasupra mării. Talazurile uriaşe săltau şalandul ca pe o surcică, ba ridicându-l pe crestele lor, ba zvârlindu-l în prăpăstii înspumate, şuierătoare.

Din pricina valurilor furioase, şalandul nu putu să acosteze la mal, şi Goida se rugă îndelung de pescari ca să-i ducă la uscat cu o barcă mică.

— Înseamnă să ne aruncăm drept în iad! răspundeau ei, privind încruntaţi marea care urla în întuneric. Ziua mai merge, dar acu, e o beznă de-ţi bagi degetele-n ochi.

— Iar nouă tocmai bezna ne-ar prii ca să ajungem cu bine, răspunse Goida. Tăcu o clipă, apoi întrebă: Ei, fraţilor, care merge cu mine?

După o vreme răspunse mai întâi unul, apoi încă doi.

— La vâsle m-oi pricepe şi eu – am mai trecut prin asta, se oferi Blohin.

— Dar ce, ai fost marinar?

— Nu, sunt proletar de uscat.

— Ia uite, viteazu'! Şi nu ţi-e frică să te vâri în cristelniţa asta? întrebă careva nevăzut din întuneric.

— Nu ne-am vârî de n-ar fi nevoie, răspunse Goida, pentru el şi pentru Blohin.

Sări cel dintâi în barcă, deşi ea sălta nebuneşte sub pupa şalandului. Pescarii şi Blohin îl urmară.

Curând botul bărcii se înfipse din mers în malul nisipos. Oamenii ajunseră la uscat prin apa clocotitoare până la genunchi. Pe neaşteptate, începu să plouă cu găleata. Blohin şi Goida se adăpostiră sub barca pe care o răsturnaseră pe mal şi stătură acolo până se potoli furtuna.

Era târziu după miezul nopţii când sosiră, în sfârşit, pe Mitridatskaia, la Volkov, care-i aştepta nerăbdător împreună

cu Petrovici.

— Ei, bine că aţi sosit! îi întâmpină Petrovici bucuros. Noi credeam că n-o să porniţi la drum spre Kerci pe o vreme ca asta.

— Ei, am cam păţit-o. Ne-a scuturat zdravăn. Credeam că mi se întorc maţele pe dos. Şi acu mă clatin pe picioare, mărturisi Blohin.

— Las' că-ţi trece, îl asigură Goida. De bună seamă, puteam să mai aşteptăm, dar pe o vreme ca asta e mai bine – nu dai nici de dracu, pe drum.

— Ei, ce e drept, e drept, încuviinţă Volkov.

Şi, ca o gazdă primitoare, puse pe masă o sticlă de vin şi gustări.

La cină, Blohin întrebă despre fortăreaţă, despre Boreiko. Aflând că prestigiul ştabs-căpitanului crescuse foarte mult în urma inspecţiei generalului Nikitin, se bucură.

— Cu ajutorul dumnealui poate-oi izbuti să intru la lucru în atelierele artileriei. Straşnică pereche amândoi – Olga Semionovna şi dânsul! Nu te lasă fără ajutor la nevoie! Îi cunosc de la Arthur. Pe Olga Semionovna am cunoscut-o cu adevărat la Moscova, '905, în Presnea. De-ar avea partidul cât mai mulţi oameni ca ea! Şi unde mă întâlnesc cu dumneaei? întrebă Blohin. I-au trimis salutări nişte prieteni din Piter.

— Mâine vine în piaţă să-şi ia poşta. Mai mult ca sigur că va dori să te vadă, răspunse Petrovici.

— Cum stai cu actele? Ai totul în regulă? întrebă Volkov.

— Am o legitimaţie prima-ntâi, pe numele unuia Gordeev Erofei Pavlovici, fost sergent în Regimentul de gardă imperială Semionovski. Ce, te joci? Scos la Gadeaci, gubernia Poltava, de unde era Gordeev de fel. Am şi un extras dintr-un ordin de zi pe regiment, cu laude. Ia priveşte! răspunse Blohin întinzându-i lui Volkov una din hârtii.

Acesta citi cu glas tare:

„Extras din ordinul de zi... din 22 decembrie 1905, pe Regimentul de gardă imperială Semionovski.

Punctul 10. Se aduc mulțumiri sergentului Gordeev Erofei din compania a 10-a pentru spiritul de inițiativă şi hotărârea de care a dat dovadă în acțiunile din ziua de 1 decembrie pe strada Presnea, din Moscova, împotriva rebelilor, contribuind prin aceasta la înăbuşirea promptă a tulburărilor care erau pe punctul de a izbucni în zona afectată regimentului.

Originalul e semnat de generalul maior Man, din suita Maiestății-Sale Imperiale".

— Cu asemenea acte poți să intri şi în jandarmerie! observă Petrovici.

— Iată şi răsplata care i-a fost dată pentru aceasta, spuse Blohin arătând un ceas de argint. Pe capac era gravată inscripția: „*Sergentului Gordeev E. P. din Regimentul de gardă imperială Semionovski, pentru vitejia deosebită şi spiritul de inițiativă manifestate la reprimarea rebeliunii din Moscova 1905*".

— Şi pentru ceas, iată extrasul din ordinul de zi pe regiment. Ascultați! Şi Blohin citi încet:

„Maiestatea-sa împăratul a ordonat ca sergentul Gordeev E. P. din compania a 10-a a regimentului de sub comanda mea să fie recompensat cu un ceas, pentru devotamentul dovedit în slujba tronului şi a patriei".

— Ei, frate, să ştii că eşti cineva! Nu mai am ce zice! rosti Goida, uimit la culme.

— Fireşte, toate actele acestea vor fi verificate cu grijă la regiment, spuse prevenitor Petrovici.

— Asta nu mă sperie! Actele sunt adevărate şi au fost căpătate de Gordeev de la regiment.

— Dar cum au ajuns în mâinile dumitale? întrebă Volkov.

— Povestea-i cam lungă... Pe scurt: Gordeev a fost, dar nu mai e. Acu sunt eu în locul lui, răspunse Blohin.

— Am o idee, spuse Volkov, gânditor. O dată cu sosirea deținuților în fortăreață, bineînțeles, efectivul jandarmilor va

fi sporit. Tovarăşe Blohin, ce-ai zice să...

— Jandarm nu mă fac. Îmi sare țandăra o dată şi dau totul peste cap, se împotrivi Blohin, fără să stea pe gânduri.

— Poate c-o să fie nevoie de gardieni pentru supravegherea deținuților.

— Ei, dacă o să fie vorba de alegere, apoi un sergent ca Gordeev va fi primit în fortăreață cu brațele deschise, observă Petrovici. Mai rar aşa fiară! Ce de sânge muncitoresc a mai vărsat!

— Lucrul de căpetenie e să câştigi încrederea celor mari. Atunci, totul merge strună, spuse Blohin.

— Tovarăşe Blohin, n-ar strica să găseşti o tovarăşă pe care s-o dai drept nevasta dumitale. Un familist se bucură de mai multă încredere. Pe deasupra am avea în fortăreață un om în plus, sugeră Petrovici.

— Pentru asta ar trebui o femeie curajoasă. Că nu-i glumă! îşi dădu cu părerea Blohin.

— Avem aici o fată de treabă, plină de suflet! Doar că e cam tinerică. O şti să facă față? Ce zici, Petro? îl întrebă Petrovici pe Volkov.

— Cine-i? întrebă Blohin.

— E logodnica mea! răspunse Volkov cu glas surd.

Era vădit tulburat. Avea oare dreptul să-şi expună iubita la o asemenea primejdie? Valia i se părea prea naivă, prea lipsită de experiență. Un cuvânt imprudent, o privire speriată, o faptă nechibzuită bine, şi jandarmii ar şi înhăța-o. Odată cu ea, ar cădea şi Blohin, s-ar da totul peste cap, iar el, Volkov, ar pierde-o pe Valiuşka, pe care s-a obişnuit s-o ştie aproape, fără de care nici nu mai credea viața demnă de a fi trăită.

— Nu las pe nimeni să se atingă de logodnica dumitale şi, din partea mea, n-o să-i fac nici un rău. Dacă ți-e teamă că n-o să poată face față, atunci, mai bine, să găsim pe alta, spuse Blohin.

— Altă femeie mai de încredere ca ea nu prea cunosc! răspunse Petrovici, îngândurat.

— Bine, am să vorbesc cu Valia, răspunse Volkov.

După cină, Petrovici şi Goida plecară. Volkov stărui ca Blohin să se culce în patul lui şi el se duse să doarmă în magazie.

Nu putea să aţipească de loc. Se tot gândea la Valia. Să i se încredinţeze o sarcină atât de grea!? Să se gândească cu groază, în fiecare zi, că poate cădea în mâinile jandarmilor!? De altfel, şi pe el îl ameninţa aceeaşi primejdie. Dacă ar fi arestat şi zvârlit în închisoare, poate că niciodată n-ar mai vedea-o pe Valia, niciodată nu s-ar mai întâlni cu ea.

O dată o întrebase:

— Ce s-ar întâmpla dac-am fi despărţiţi unul de altul, dacă aş fi băgat pentru multă vreme după gratii?

— Aşa ceva n-o să se întâmple niciodată! răspunsese Valia cu toată convingerea.

— De unde şi până unde eşti atât de sigură? o întrebase el mirat.

— Cred din tot sufletul că o să fim mereu împreună şi de aceea nu ţi se poate întâmpla nimic! răspunsese ea, lipindu-şi faţa de pieptul lui.

Dar el de ce nu credea lucrul acesta? Oare Valia ţinea la el mai puţin decât ţinea el la ea? Valia căuta primejdia. De câte ori se supărase pe el fiindcă o ferea prea mult! Voia să meargă umăr la umăr cu el, nu numai în viaţă, ci şi în luptă, să fie tot atât de curajoasă ca şi el. Atunci era bine oare să-i frâneze un avânt atât de nobil? Nu era frumos să fie împreună, pretutindeni, chiar şi în luptă?

Frământat de aceste gânduri, Volkov plecă în zori spre marginea oraşului, unde locuia Valia, într-o ulicioară dosnică printre pescari.

— Vreau să te mărit! o vesti el pe nepusă-masă.

— Vai, Petrus, ce te-a apucat? strigă fata speriată.

Volkov o îmbrăţişă şi-i povesti totul pe scurt.

— O să cumpărăm o văcuţă pentru tine şi pentru Gordeev. Tu o s-o paşti prin fortăreaţă şi o să vinzi lapte la familiile ofiţerilor. Totodată, o să afli unde sunt închişi deţinuţii şi o să

organizezi legătura cu ei ca să poată primi câte ceva din afară. Pentru asta trebuie să studiezi planul fortăreței.

Plină de avânt, Valia îi strânse mâna, privindu-l în ochi cu recunoştință.

— Mă bucur, Petrus, că, în sfârşit, ai hotărât să-mi încredințezi o asemenea sarcină...

— Şi nu ți-e frică?

— Mi-e cam frică... Dar nu-i nimic! Doar am să te ajut pe tine... pe voi... Gordeev e un om cumsecade? întrebă ea deodată îngrijorată.

— Gordeev a fost un nemernic, dar actele lui au căzut în mâinile unui bun tovarăş de-al nostru, un muncitor. Are familie, copii. E drept că nu-i tocmai arătos, precizează Volkov.

— A, cu atât mai bine: n-o să mă îndrăgostesc de el! glumi Valia.

Volkov o strânse la piept şi-i mângâie cu duioşie părul mătăsos, care mirosea a mare.

— Nu mă tem că te-ai putea îndrăgosti, ci c-ai putea să cazi în ghearele jandarmilor! spuse el îngrijorat.

— Las' că n-o să cad! răspunse Valia cu hotărâre, ca pentru a-i spulbera temerile. Dar ia spune, ce fac de acte? Fără acte nici vorbă să pătrund în fortăreață.

— O să te trecem în actele lui Gordeev, sub alt nume. Ai să fii o cazacă din Kuban, cu numele de Matriona Ilinicina. Perebeinos. Îți place?

— Da! încuviință Valia. Ştii că am stat doi ani în Kuban. Aşa că, la nevoie, pot să şi vorbesc în graiul cazacilor.

— Iubita mea! şopti Volkov, mângâind-o drăgăstos pe obraz. Mi-e frică pentru tine şi, totodată, sunt mândru că eşti atât de curajoasă...

— Şi când îmi faci cunoştință cu soțul meu? îl întrebă Valia, privindu-l ghiduş.

— Deseară, pe Mitridatskaia!

În ziua aceea, Olga Semionovna veni la Kerci, în piață, ca să mai cumpere câte ceva şi să ia scrisorile de la Alexeev. Nu

apucă însă să dea ochi cu Pavel. Se trezi pe neaşteptate lângă ea cu Blohin, îmbrăcat ca hamal.

— Îmi daţi voie să vă duc coşuleţul? se oferi el cu glas răguşit.

Olga Semionovna nu-l recunoscu de îndată şi se dădu speriată deoparte.

— Ce, nu mă cunoaşteţi, Olga Semionovna? o întrebă Blohin cu jumătate de glas, zâmbindu-i prietenos.

Olia îl recunoscu în sfârşit şi-i zâmbi numai din ochi.

— Vino mâine dimineaţă la poarta din deal a fortăreţei şi cheamă-l la telefon pe tehnicianul Prişcepin. Spune-i că te-a trimis din oraş mecanicul de la fabrica de tutun Mesaxudi, îi şopti ea repede.

— Mecanicul e de-ai noştri?

— Da, şi e un vechi prieten al lui Prişcepin. Chiar el l-a rugat să-i găsească un muncitor de încredere pentru atelierele artileriei. Dar cu actele cum stai?

— Fiţi pe pace. Acum sunt sergentul Erofei Pavlovici Gordeev, călău din Semionovski, răspunse încet Blohin, apoi se răsti: Da' zgârcită mai eşti, cucoană! Dacă-i aşa, cară-ţi singură coşul, speteşte-te!

Şi într-o clipă se făcu nevăzut în mulţimea pestriţă de pescari, hamali şi cumpărători.

A doua zi de dimineaţă, Blohin se duse şi stătu de vorbă cu Prişcepin. Tehnicianului i se părea potrivit în toate privinţele: sub raport politic inspira încredere, iar mecanicul i-l recomandase ca un strungar excelent. Angajarea lui Blohin fu tărăgănată însă câteva zile. Comandantul jandarmilor din fortăreaţă întreprinse cercetări ici şi colo asupra lui Gordeev. De la regimentul Semionovski sosi un aviz favorabil. Totuşi, Sablin nu-şi spunea cuvântul.

Aflând despre acest lucru, Boreiko i se plânse din nou lui Suetnev în privinţa întârzierii confecţionării pinioanelor pentru afeturi. Colonelul, enervat, îl chemă numaidecât pe Sablin la telefon şi-i ceru ferm să pună capăt birocratismului în ceea ce privea clarificarea situaţiei strungarului care urma

să fie angajat la ateliere. Simțindu-se jignit, jandarmul declară că nu era subordonat comandantului artileriei fortăreței şi n-avea de gând să-i execute ordinele.

— Poți să fii jandarm, dar pentru ce să fii mărginit? Nu-i deloc obligatoriu, domnule rotmistru! strigă colonelul în receptor.

Cazul ajunse la cunoştința lui Firsov care, pe un ton scurt, dar răspicat, îi preciză lui Sablin că împărtăşea întru totul părerea comandantului artileriei despre el, comandantul jandarmilor. Şi Blohin fu angajat la lucru.

Într-o dimineață, Olga Semionovna se juca cu copiii în grădinița din fața casei. Vremea era însorită, caldă, briza abia simțită adia blând dinspre mare.

— Doriți lapte, doamnă? răsună pe neaşteptate un glas la portiță.

Olga Semionovna ridică privirile şi dădu cu ochii lângă gardul de şipci de o tânără femeie, arsă de soare, cu o garniță mare în mână.

„Ia te uită! E Valia!" îşi zise Olga Semionovna, recunoscând-o numaidecât, şi se apropie de poartă. În clipa aceea, ieşiră pe scară două femei. Cu o privire grăitoare, Valia o avertiză pe Olga Semionovna despre apariția lor.

— Cu cât îl dai? întrebă ea.

— Ca şi altele: cu douăzeci de copeici kilu, răspunse Valia, şi ca o lăptăreasă get-beget turnă puțin lapte în cana de măsurat şi i-o întinse Olgăi Semionovna. Gustați, n-are apă, e de la o vacă bună.

Olga Semionovna bău puțin lapte – era gras şi mirosea plăcut a iarbă crudă.

— Dă-mi un kilogram, spuse ea. Iar socoteala o s-o facem o dată pe lună, după douăzeci, când ia soțul meu solda.

— Cum vă vine mai bine, cucoană, încuviință Valia, zâmbindu-i prietenos.

În sfârşit, cele două femei intrară în casă.

— Eşti de mult în fortăreață? întrebă Olga Semionovna.

— De vreo săptămână, răspunse Valia.

— Va să zică, eşti soția lui Gordeev?

— Da, aşa mă cheamă acum: Gordeeva, Matriona Ilinicina, Motia, răspunse Valia cu sclipiri ghiduşe în ochi.

— Ei, acum o să ne fie mai uşor! observă Olga Semionovna şi întrebă: Când mai vii?

— Deseară aduc lapte proaspăt. De-a dreptul de la vacă. Poate mă recomandați la careva dintre vecinii dumneavoastră.

— Neapărat, Motia, neapărat! îi făgădui Olga Semionovna.

Boris Dmitrievici veni acasă obosit şi flămând, pe la cinci după amiază. După ce luară masa, se culcă să se odihnească. Olga Semionovna îi povesti despre vizita Valiei.

— Mă duc chiar mâine la atelierele artileriei să-l văd pe Blohin măcar de departe! spuse Boreiko, înviorându-se.

— Fii cu băgare de seamă, Boria! îl preveni Olga Semionovna.

A doua zi de dimineață, Boreiko se duse la atelierele artileriei ca să-l întrebe pe Prişcepin cum mergea confecționarea pinioanelor.

— Ei, acum o să executăm comanda la iuțeală! îl asigură tehnicianul, dând din cap spre strungul la care Blohin prelucra o piesă. Mi-am găsit un lucrător de ispravă: e şi lăcătuş, şi strungar, şi frezor – o adevărată comoară pentru mine! Pare cam ursuz, dar nu face nimic, trăncăneşte mai puțin!

Zărindu-l pe Boreiko, Blohin nu numai că nu zâmbi, ci întoarse privirea şi începu să-l mustre pentru o greşeală pe soldatul care-l ajuta.

Boreiko se apropie de strung, arătă piesa în lucru, şi întrebă:

— Ce-i cu ieşitura asta?

— Cum e în desen, aşa e şi la noi, răspunse Blohin morocănos.

— Ia arată-mi desenul.

— Poftiți!

Aplecați asupra desenului, stăteau unul lângă altul, aproape atingându-se cu coatele, vorbind sec despre detaliile pinioanelor, deşi ar fi vrut amândoi să se îmbrățişeze, ca doi prieteni buni.

— Bravo, Gordeev! Te-ai descurcat bine, îl lăudă ştabs-căpitanul.

— Păi, totdeauna lucrăm la fel! răspunse Blohin, cu demnitate.

În zilele următoare, Boreiko şi Blohin avură prilejul să se întâlnească adeseori. Valia aducea lapte Olgăi Semionovna căreia îi spunea cât de bucuros era „soțul” ei că-şi revedea vechiul prieten de la Arthur.

Capitolul 10

Viața din fortăreață îşi urma cursul strict reglementar. La orele 8 dimineața steagul roşu-albastru al fortăreței se înălța deasupra fortului Totleben. În cazărmi programul zilei începea cu instrucția. Pe platoul din fața comandamentului fortăreței se făcea schimbarea gărzii la care, de obicei, asista ori Firsov, ori însuşi Schroder. La amiază, tunul de semnalizare trăgea de pe dâmbul de lângă comandamentul artileriei, vestind „Ora amiralității". Repaosul pentru masă ținea până la orele două, apoi instrucția continua până la cinci, după care toată lumea era liberă.

La orele 8 seara tunul bubuia din nou, vestind stingerea. Steagul era coborât, porțile închise până dimineața şi nimeni nu mai putea să intre în fortăreață decât pe bază de permis special. În incinta fortăreței circulau patrule, controlând actele tuturor trecătorilor. Accesul la mare era strict interzis, țărmul fiind păzit cu toată vigilența. Santinelele trăgeau fără somație asupra oricui s-ar fi apropiat de fortăreață dinspre mare, în afară de cazul când garda era anunțată din timp despre acostarea unei anumite nave.

...Într-o frumoasă zi de octombrie, mai multe trăsuri cu doi cai, cu coşurile ridicate, intrară prin poarta din deal a fortăreței. Pe capră, alături de vizitii, stăteau gravi polițişti înarmați cu revolvere şi cu săbii. Din trăsuri se uitau în afară câțiva jandarmi. Convoiul se îndreptă spre comandamentul fortăreței, unde era aşteptat de rotmistrul Sablin şi de vreo şase jandarmi.

Din trăsuri coborâră cinci persoane în haine civile, printre care şi o femeie, fiind conduse într-o cameră izolată de la comandament. Un jandarm fu postat la uşă, iar altul ieşi în grădină şi se opri în dreptul ferestrei. Comandantul escortei îi remise lui Sablin o listă şi actele de însoțire ale deținuților transferați.

Rotmistrul cercetă hârtiile, apoi se duse să dea raportul lui Firsov.

— Deci, acum trebuie să joc un rol nou – acela de temnicer, spuse colonelul, strâmbându-se.

— Aceste îndatoriri îmi revin în primul rând mie, domnule colonel, obiectă Sablin.

— Dar sub supravegherea mea generală! Aşa e scris aici. Firsov arătă cu degetul una din hârtii. Sunt dator să inspectez deţinuţii cel puţin o dată pe lună, să veghez la întreţinerea lor normală, să le ascult reclamaţiile. Presimt că voi avea mari neplăceri din pricina aceasta. Bine că, cel puţin, nu garda fortăreţei, ci jandarmii sunt însărcinaţi cu paza deţinuţilor.

— Femeia pe care am adus-o e bolnavă şi cere să fie internată în spital, raportă şeful escortei.

Firsov se încruntă nemulţumit:

— Abia a venit, şi are de pe acum pretenţii! În fortăreaţă n-avem nici un fel de spital. Există doar infirmeriile regimentelor.

— Părerea mea e că nu trebuie să ne batem capul cu indivizii ăştia. Să fie întemniţaţi cu toţii în fort. Bolnavei să-i rezervăm o cazemată separată şi să trimitem felcerul s-o îngrijească, propuse Sablin.

— Să-l trimitem pe Spirtov s-o examineze, să vadă ce are, hotărî colonelul.

— Are oftică. E ordin să fie ţinută separat de ceilalţi deţinuţi, preciză însoţitorul.

— Atunci are nevoie de regim alimentar special, observă Firsov.

— Asta mai lipsea! Îi dăm să mănânce de la cazanul soldaţilor. Dacă mai vrea ceva, să-şi procure singură! spuse Sablin, strâmbându-se dispreţuitor.

— Mai concret, dumneata propui s-o omorâm prin foame. Te-am înţeles bine? întrebă colonelul privindu-l pătrunzător.

— Tot o să moară curând, indiferent de felul hranei. Bineînţeles c-o să moară mai repede, dacă va avea o hrană

slabă – proastă. Ei, cu atât mai bine pentru ea, observă Sablin cu cinism.

— N-ar fi cazul s-o trimitem la spital, la Spirtov? propuse Firsov.

— Asta înseamnă să rezervăm pentru paza ei patru soldați şi doi jandarmi. Nu, domnule colonel, ar fi prea multă bătaie de cap, pentru o oarecare... se opuse rotmistrul.

— Treaba dumitale, încheie Firsov ridicând din umeri.

Sablin era în jandarmerie doar de cinci ani. În 1905 făcuse serviciu la ohrana din Moscova, dobândind o oarecare experiență în materie de investigații. Nefiind prea deştept din născare, nu dădea dovadă de spirit de inițiativă, distingându-se în schimb prin zelul deosebit cu care executa ordinele superiorilor. Tocmai datorită acestei însuşiri, fusese numit în acea funcție la fortăreața Kerci.

Sosirea deținuților politici oferea rotmistrului ample posibilități de ascensiune rapidă pe scara ierarhică, şi el hotărâse să exploateze aceste posibilități din plin.

Uscățiv, uşor adus de spate, cu părul blond, rar, şi cu fața ofilită, Sablin părea un om în vârstă, deşi era relativ tânăr: abia împlinise treizeci de ani. Îşi vâra nasul pretutindeni, adulmecând uneltiri subversive peste tot. Față de superiori era slugarnic, iar cu subalternii se purta brutal şi îngâmfat. Cei din fortăreață nu-l simpatizau: soția lui, clevetitoare şi intrigantă pătimaşă, contribuia din plin la această atitudine a lor.

— Domnule colonel, nu doriți să-i cunoaşteți personal pe deținuții aduşi? îl întrebă Sablin pe Firsov.

— Ba da, am să vin îndată, răspunse colonelul.

Rotmistrul se duse în camera unde se aflau deținuții, se opri în mijlocul ei şi, cu mâna vârâtă după eghileți, le spuse răstit, răspicat:

— Vă sfătuiesc să nu uitați că n-ați sosit aici nici pentru distracții, nici pentru odihnă, ci ca să ispăşiți pedeapsa cuvenită pentru crimele grave pe care le-ați săvârşit. Iată textul instrucțiunilor privitoare la regimul detenției voastre.

Luați cunoştință de ele. Le voi aplica întocmai, cu strictețe, şi nu voi admite nici un fel ide favoruri.

— N-avem nevoie de favoruri, dar nici nu vom permite să fim batjocoriți, obiectă calm deținuta Kossaciova, care atrăgea imediat atenția prin frumusețea ei deosebită, prin finețea şi paloarea feței. Ochii ei cenuşii priveau de sub sprâncenele negre, mătăsoase, cu o expresie calmă, cumpănită. Basmaua neagră nu-i acoperea pe deplin părul negru, uşor încărunțit.

— Te sfătuiesc să nu faci pe deşteaptă! Voi aplica întocmai, cu strictețe, instrucțiunile şi te voi obliga să faci acelaşi lucru, o repezi rotmistrul.

— N-avem nevoie de sfaturile dumitale, rosti un bărbat costeliv, învățătorul Vonsovici, netezindu-şi părul cărunt.

Înfuriindu-se, rotmistrul răspunse tăios:

— Pentru călcarea instrucțiunilor, cei vinovați vor fi băgați la carceră fără lumină.

— Mai mult calm, domnule rotmistru! răsună o voce ironică, sigură de sine, din spatele lui Sablin. Acesta se întoarse brusc şi întâlni privirea ochilor inteligenți, uşor îngustați, într-un păienjeniş de încrețituri, ai unui bărbat între două vârste, cu o scurtă groasă. Nu ne sperii: nu suntem din tagma fricoşilor.

— Bine. O să te vedem cât de curajos eşti!

— Aş! Ți-ai găsit cu ce să ne sperii, stărui muncitorul pe acelaşi ton liniştit, batjocoritor.

— Pentru început, o să te bag pe o săptămână la carcera subterană! strigă furios Sablin.

— Tovarăşe Klimov, mi se pare că jandarmul nostru e credincios tagmei lui, rosti femeia, zâmbindu-i muncitorului.

— Tăcere! zbieră Sablin.

În clipa aceea, intră Firsov. Rotmistrul îi raportă:

— Abia s-au ivit la noi, şi încep să se obrăznicească.

— Domnilor, sunt nevoit să vă previn că ne vom conforma cu strictețe instrucțiunilor primite din Petersburg. Sper că şi dumneavoastră le veți respecta, şi atunci nu vor exista între noi nici un fel de fricțiuni, spuse colonelul.

Tonul lui binevoitor făcu o bună impresie asupra deținuților care îi expuseră cererile lor în ceea ce privea alimentația, baia, medicul, vorbindu-i mai paşnic decât lui Sablin. Firsov îi ascultă şi făgădui că va satisface toate cererile care nu erau în contradicție cu instrucțiunile.

Adjutantul raportă că sosiseră doctorul Spirtov şi locțiitorul lui.

— Ei, iată că v-am şi satisfăcut cererea cu privire la medic, îi spuse Firsov Kossaciovei, şi-l rugă pe medic s-o examineze pe bolnavă.

În urma consultului, cei doi medici ajunseră la concluzia că starea Kossaciovei lăsa de dorit, că ea avea nevoie, înainte de toate, de supraalimentație şi aer curat. În caz contrar, tuberculoza avea s-o doboare curând.

— Doamna Kossaciova nu poate, fi închisă într-o cazemată igrasioasă. Aceasta ar egala cu o sentință de moarte în ceea ce o priveşte, declară Spirtov.

— N-a sosit aici la cură, ci spre a-şi ispăşi pedeapsa pentru crimă împotriva statului, încercă să se opună Sablin.

— N-avem dreptul să chinuim o bolnavă. Va trebui s-o instalăm provizoriu la statul-major. Vom pune gratii la fereastra unei camere, vom înființa un post de pază la uşă şi vom încerca s-o punem pe picioare. Ceilalți deținuți să fie imediat duşi la fortul Totleben, ordonă Firsov.

Spirtov îi examină şi pe ceilalți patru deținuți. Jandarmii le strigau numele, unul după altul, iar medicul îi percută, îi ascultă, îi tatonă. Deşi sănătatea tuturor fusese slăbită de detențiune, starea lor nu inspira însă temeri serioase.

— Dacă vor avea o hrană normală, vor rezista la detențiune în cazemată, conchise Spirtov.

În felul acesta Spirtov află printre cei dintâi despre sosirea deținuților politici în fortăreață, precum şi numele acestora.

Întors la spital, doctorul se bărbieri cu grijă, se parfumă, îşi puse vestonul nou, şi anunță că se duce la spitalul orăşenesc, la o consultație. După ce stătu acolo vreun sfert de ceas, Spirtov se îndreptă spre căsuța cunoscută din mahalaua

pescarilor, unde locuia pacientul său care suferea de patima beției. Acolo, ca din întâmplare, se întâlni cu Pavel Timofeevici şi, stând de vorbă cu el, îi spuse, printre altele, numele deținuților sosiți, arătând şi starea sănătății lor.

În aceeaşi seară Boreiko găsi în mapa cu hârtii pentru semnat, adusă de la baterie, o listă cu deținuții politici aduşi în ziua aceea în fortăreață. În dreptul fiecăruia figura anul naşterii, domiciliul stabil, ocupația, articolele de lege conform, cărora fuseseră condamnați, pedeapsa aplicată şi termenul executat până atunci.

Ştabs-căpitanul îşi dădu seama numaidecât că Saveliev socotise necesar să-i aducă la cunoştință identitatea deținuților.

Olga Semionovna copie lista, iar a doua zi de dimineață, restituindu-i lui Saveliev mapa cu hârtii, Boreiko îi făcu observație de formă, pentru faptul că în mapă se afla o listă care n-avea nici o legătură cu resortul lui de activitate.

— Iertați-mă, înălțimea-voastră! Am fost aseară la statul-major al fortăreței, unde am luat din greşeală şi lista asta printre hârtiile mele, se dezvinovăți Saveliev.

Olga Semionovna se întâlni curând după aceea cu Volkov. Acesta era deja în posesia datelor cu privire la deținuții politici, pe care le primise în ajun de la comitetul regional al P.M.S.D.R. din Ekaterinodar. Ilegalistul Suhinin de la Ekaterinodar le adusese la Taman şi i le dăduse lui Goida. Se află astfel că Kossaciova şi Klimov erau bolşevici, vechi activişti ai partidului. Despre Vonsovici se făcea cunoscut că, prin vederile lui politice, simpatiza mai mult cu menşevicii. Studenții Okulenko şi Tluşci făceau parte din partidul socialist-revoluționar. Se ştia de asemenea că Klimov făcuse parte din organele de conducere a insurecției din decembrie de la Moscova şi că, apoi, condusese o importantă organizație ilegală din Petersburg; că Kossaciova participase şi ea la insurecția din decembrie de la Moscova şi în ultima vreme făcea parte din organul care se ocupa cu aducerea de arme şi tipărituri ilegale bolşevice din străinătate.

— Înainte de toate, trebuie să luăm contact cu Kossaciova şi cu Klimov, să-i punem în legătură cu lumea din afară. Trebuie să vadă cât mai repede că partidul nu-i uită. Aceasta îi va îmbărbăta, le va spori forțele. Kossaciova trebuie să aibă o alimentație mai bună, să se întremeze. Poate va fi necesar ca ea şi Klimov să evadeze. Dacă ohrana țaristă îi va identifica, îi aşteaptă pedeapsa cu moartea, continuă Volkov.

— Deocamdată, nu văd cum s-ar putea lua contact cu ei. Sunt păziți de jandarmi, spuse Olga Semionovna, gânditoare.

— Studiază situația cu atenție, vezi, nu s-ar putea totuşi ajunge la ei? O să chibzuim şi noi aici. Poate că acolo, în fortăreață, există vreo cale, o sfătui Volkov.

— Iartă-mă, Piotr. Nu ți-am spus ceva foarte important: Valia îți transmite salutări. Bună fată. Se ține bine. Ne întâlnim adesea: îmi aduce lapte regulat, spuse Olga Semionovna.

Volkov abia aştepta să întrebe de Valia, să afle cum o duce în fortăreață, cum face față noilor sale îndeletniciri complicate, primejdioase, dar nu îndrăznea să atingă un asemenea subiect, considerându-l strict personal. Salutul pe care i-l trimitea fata iubită îi încălzea inima de bucurie, făcându-l să se îmbujoreze. Mulțumindu-i Olgăi Semionovna pentru acea veste de la Valia, o rugă, la rându-i, să-i transmită fetei salutul lui.

Chiar în seara zilei când deținuții politici sosiseră în fortăreață, Sablin ordonă să fie adus la el studentul Tluşci, care venise o dată cu ei, un tânăr înalt, cu fața sluțită de numeroase cicatrice, cu ochii spălăciți jucându-i în toate părțile, şi făcând o impresie neplăcută.

Sfredelindu-l cu privirile, Sablin îl întrebă:

— Aşadar, dumneata eşti „Pernatîi”{64}, despre care mă înştiințează ohrana din Moscova?

— Da, domnule rotmistru. Acesta-i pseudonimul meu de serviciu la ohrana din Moscova, dar nu sunt evreu, ci rus

sadea. Am acceptat acest nume numai pentru motive conspirative.

— Ce-ai izbutit să afli de când eşti împreună cu deținuții?

— Deocamdată, nimic. Kossaciova şi Klimov sunt foarte prudenți, se vede că au experiență în probleme conspirative. Mă privesc cu neîncredere pentru faptul că sunt „eser”.

— După câte sunt informat, nu eşti novice în materie de investigații?

— Este adevărat, domnule rotmistru! Eu am provocat căderea organizațiilor bolşevice de la uzinele Lessner şi Parviajnen din Petersburg, de la Bromley şi Goujon din Moscova, de la Lilpop din Varşovia. Şi multe altele! declară Tluşci, nu fără înfumurare.

— Atunci cum de n-ai izbutit până acum să identifici deținuții sosiți la Kerci? întrebă Sablin cu un zâmbet ironic.

— O parte din vină îi revine ohranei din Moscova. Ea a dispus să mă dau drept „eser”, terorist, aşa cum am făcut întotdeauna. Aici, însă, cu excepția studentului Okulenko, toți sunt social-democrați şi se feresc de „eseri”. Am cerut la Moscova aprobarea de a mă da drept „social-democrat”. Această aprobare nu mi s-a dat pentru motivul că aş putea fi demascat dacă m-aş întâlni cu vreun „eser” care mă cunoaşte, explică Tluşci, amănunțit.

— Trebuie să te apropii mai repede de deținuți, să-ți câştigi simpatia lor, asta-i prima dumitale sarcină. În privința asta, am să te ajut: te bag în aceeaşi carceră cu Klimov, apoi cu Vonsovici, cu Okulenko...

— În felul acesta rataţi totul. Când au s-o ceară nevoile serviciului, fac scandal. Atunci să mă băgați la carceră împreună cu altcineva. Vă rog mult să mă închideți din când în când şi singur, ca să mă pot odihni şi, mai ales, să mi se dea o hrană mai consistentă. Altfel, după regimul acesta de închisoare, am să dau curând ortu’ popii, ceru Tluşci.

Sablin îl ascultă cam contrariat pe noul său subaltern care îi dădea o lecție de conspirativitate. Tluşci observă acest lucru.

— Vă rog să nu vă supărați, domnule rotmistru! E necesar să ne sfătuim în vederea scopului nostru comun. Prevăd că vom afla multe lucruri interesante, cu totul neașteptate pentru noi, spuse el insinuant.

Rotmistrul recunoscu justețea argumentelor lui și spuse mai pașnic:

— Din când în când o să stăm de vorbă între patru ochi. Bagă de seamă să nu te dai singur de gol. Nu cumva vorbești în somn?

— Doamne ferește! Sunt mut ca peștele, zi și noapte.

— Prin urmare, te ocupi în special de Kossaciova și de Klimov, fără să-i scapi însă din vedere și pe ceilalți deținuți. Și prin ei se pot afla multe. Vezi, câștigă-le încrederea.

— Îmi voi da toată silința, domnule rotmistru, făgădui Tluşci.

Ilegaliștii izbutiră să stabilească legătura cu Kossaciova mai repede decât sperau. Fiind bolnavă, fusese instalată la statul-major. Era nevoie de o femeie care s-o îngrijească. La început fusese vorba să fie angajată nevasta vreunuia din gardieni, care locuia în fortăreață. Leafa mică, doar cinci ruble pe lună, și perspectiva de a îngriji o tuberculoasă nu ispitea însă pe nimeni.

Într-o zi, Valia, aducând lapte soților Firsov, o întrebă pe soția colonelului, în treacăt, cine era femeia închisă la statul-major al fortăreței.

— O deținută politică. Pe deasupra, e grav bolnavă. Nimeni nu vrea s-o îngrijească. Le e frică să nu se molipsească și pe deasupra se tem de răspundere. N-ai vrea tu, Motia, să faci treaba asta? propuse nevasta colonelului.

Ca să nu-și trădeze emoția, fata se făcu că rămâne pe gânduri.

— Și e mult de lucru? întrebă ea.

— Da de unde – o nimica toată: dimineața, să deretici camera, s-o ajuți când are nevoie de ceva, să-i speli rufele, să-i cârpești câte ceva, să-i aduci masa.

— Şi cât se plăteşte pentru asta?

— Ei, nu prea mult: doar cinci ruble. Dar nu-s de lepădat.

— O să-l întreb pe bărbatul meu dacă-mi dă voie, răspunse Valia cu un aer şovăielnic.

A doua zi, spuse că se învoieşte şi se duse la Sablin cu un bilet din partea lui Firsov. Rotmistrul îi puse un şir de întrebări: de unde era de fel? Unde locuise în ultima vreme? şi-i ceru actele.

— Stau cu bărbatul meu, înălțimea-voastră. Sunt trecută în actele lui, eu n-am... bâigui Valia, încurcată.

— Să verific, să văd, să stau de vorbă cu bărbatul tău. Poate că nici nu te lasă s-o îngrijeşti! spuse Sablin.

Curând după aceea, lucrătorul Gordeev fu chemat la comandamentul jandarmeriei. Blohin se prezentă înaintea lui Sablin ras îngrijit şi cu haine noi.

— Sunt sergentul în rezervă Erofei Gordeev din Regimentul de gardă imperială Semionovski. M-am prezentat la ordinele dumneavoastră! raportă el milităreşte.

— Noroc, Gordeev.

— Să trăiți, înălțimea-voastră! răcni Blohin.

— Nevasta ta vrea s-o angajez ca supraveghetoare la o deținută. N-ai nimic împotrivă? întrebă rotmistrul.

— Nicidecum, înălțimea-voastră! Cu sărăcia noastră, fiecare rublă e o bogăție, răspunse Blohin.

— Dar tu n-ai vrea să te reangajezi ca jandarm, ia spune? Cei de la regiment ți-au dat o caracterizare de toată frumusețea: un slujitor credincios al țarului şi al patriei. Pentru început ți-aş da treizeci de ruble pe lună, apoi, încet, încet, poți ajunge şi la cincizeci, îi propuse Sablin.

Blohin se scărpină la ceafă:

— Mi-e frică să mă fac jandarm! În orice clipă te poți pomeni împuşcat de după colț de niscai zurbagii; iar eu am nevastă tânără, au să vină copiii. Tare aş vrea să am copilaşi, să mă bucur de ei.

— Ei, atunci intră gardian la deținuți! Gardianul umblă în uniformă numai la serviciu, iar încolo în civil.

— Să mă gândesc, înălțimea-voastră, să mă sfătuiesc cu nevasta.

După câteva zile, Gordeev şi soția lui se angajară amândoi ca gardieni la deținuți.

Când Valia veni pentru întâia oară la Kossaciova, aceasta o primi cu neîncredere.

— Bună ziua, Larisa Ignatievna! Sunt numită la dumneavoastră să vă slujesc, să vă ajut cu ce trebuie. Mă numesc Motia Gordeeva, spuse fata, prezentându-i-se deținutei.

— Bună ziua! Cine te-a numit la mine? întrebă Kossaciova devenind atentă.

— Rotmistrul Sablin. M-a tocmit cu cinci ruble pe lună. Şi am primit, de, cu sărăcia mea...

Kossaciova se uită la fața ei înnegrită de soare, la picioarele ei zgâriate, la mâinile pline de bătături, late şi muşchiuloase. Motia îi făcea impresia unei fete naive de la țară. Totuşi, ochii ei veseli, şireți, arătau că nu era chiar atât de naivă cum părea.

— Eşti măritată? o întrebă Kossaciova.

— Cum?... Da, sunt măritată. Bărbatul meu a fost muncitor la ateliere, dar acu a intrat şi el să-i păzească pe ăi de sunt închişi, răspunse Valia, o clipă încurcată.

— La cei închişi... adică, pe noi, deținuții politici, nu? E jandarm?

— Nu... Nu! E gardian de închisoare, răspunse Valia.

— Frumoasă pereche, n-am ce zice! Şi soțul, şi soția, temniceri! rosti Kossaciova zgribulindu-se, parcă ar fi luat-o cu frig.

Fata se înroşi:

— Nevoia mă împinge, oftă ea, continuându-şi jocul. O să vă ajut la toate, cum oi putea şi eu. Şi apoi, mi-e milă de dumneavoastră: sunteți tânără, frumoasă, dar stați la închisoare... şi scuipați sânge.

— Dar bărbatul tău e şi el tot aşa de milos? întrebă Kossaciova în bătaie de joc.

Valia tăcu câteva clipe.

— Dumneavoastră, de bună seamă, puteți să nu țineți la mine, fiindcă-s gardiană, spuse ea în cele din urmă. Dar eu vă vreau binele. Şi am să fac tot ce-mi cereți. Numai să nu mă dați de gol. Să mă certați, să vă plângeți de mine rotmistrului că vă țin de scurt, şi atunci dumnealui o să fie mulțumit de mine, şi poate că-mi măreşte leafa.

Răsună o bătaie puternică în uşă. Kossaciova tresări şi întrebă iritată:

— Cine e? Vrei să spargi uşa?

— Rotmistrul Sablin! i se răspunse de după uşă.

— Aşteaptă; nu sunt îmbrăcată, spuse deținuta, continuând să stea pe scaunul de lângă fereastră.

Valia o privea mirată. Deținuta îşi bătea joc de jandarm fără să se teamă câtuşi de puțin. Bătaia în uşă se repetă.

— Lasă-mă să mă aranjez! strigă Kossaciova.

Răbdarea lui Sablin ajunsese însă la capăt. Enervat de întârziere, smuci uşa şi o deschise larg.

— Marş de-aici! îi strigă el Valiei şi se întoarse către deținută: Ține minte: nu sunt dispus să stau un ceas, ca un nerod, la uşa dumitale! Asta-i o necuviință din partea dumitale.

— Domnule rotmistru, cât priveşte cuviința, mai bine nu vorbi! Oamenii cuviincioşi, înainte de toate, dau bună-ziua, întreabă bolnavul cum se simte, observă Kossaciova, muşcător.

— Hai, încetează cu morala! Nu uita că eşti condamnată pentru crime împotriva statului, zbieră Sablin.

— Vrând nevrând, nu pot să uit acest lucru fie şi pentru simplul motiv că sunt nevoită să-ți suport prezența şi să am cu dumneata discuții care nu-mi fac nici o plăcere! spuse Kossaciova ironică.

— Nici mie! ripostă rotmistrul furios şi dând roată cu privirea de jur împrejur prin cameră întrebă: Ei, cum face treabă Motia?

— Motia dumitale e o murdară şi o obraznică, spuse Kossaciova.

— Nu suntem câtuşi de puțin obligați să plătim un om ca să te slugărească pe dumneata. De aceea, te sfătuiesc s-o mai slăbeşti cu nazurile. Când o să te mutăm în fort, atunci o să te înveți minte! rosti jandarmul veninos.

— Hai, încetează cu amenințările! Am mai trecut eu prin multe şi, dacă n-aş fi bolnavă, crede-mă, nu ți-aş cere nimic.

Punând punct conversației cu aceste cuvinte, Kossaciova îi întoarse spatele.

Sablin se uită spre uşă, şi strigă:

— Gordeev, vino încoace!

Blohin se ivi numaidecât în uşă, şi holbându-se supus la şeful lui, răspunse:

— Ordonați, înălțimea-voastră!

— Să-i tragi nevestei tale un perdaf straşnic, pentru că n-are grijă de curățenia camerei! ordonă Sablin.

— Am înțeles, înălțimea-voastră! răspunse Blohin.

Rotmistrul ieşi, trântind uşa mânios.

— Matriona, ia fă-te-ncoace! o chemă Blohin pe „nevasta" lui.

Valia intră sfioasă în cameră şi se opri lângă uşă.

— De ce e murdărie în odaie? o repezi „soțul" ei. Să te văd că-ți faci slujba ca lumea, reglementar, aşa cum mi-o fac şi eu. Şi să nu aud nici o pâră împotriva ta! Înțelesu-m-ai?

Tot bruftuluindu-şi „nevasta", Blohin o privea vesel pe Kossaciova şi în pofida vorbelor răstite, zâmbea blajin. Kossaciova era surprinsă de acest zâmbet, atât de nelalocul lui. Deodată, uitându-se mai atentă la fața gardianului, i se lumină fața de bucurie.

— Dumneata eşti, Filip Ivanovici? E cu putință? şopti ea, fără să-şi creadă ochilor.

— Eu... şi nu sunt singur.

Ea făcu un pas spre el, cu brațele întinse. Probabil că s-ar fi prăbuşit jos, dacă Blohin n-ar fi prins-o de umeri.

— Noroc, tovarăşă Strahova, Klavdia Vasilievna, draga mea, sufleţelule! rosti el cu glas înăbuşit.

— O, dragă tovarăşe, de-ai şti ce bucuroasă sunt că te văd! Eşti viu, teafăr, împreună cu noi, ca atunci, în Presnea. Îţi mai aduci aminte? A, desigur, aşa ceva nu se uită... Ea se aşeză pe patul aspru de închisoare, fără să-şi ia ochii sclipitori de la Blohin şi de la Motia.

— Klavdia Vasilievna, şopti Blohin, strângându-i mâna subţire, m-au rugat tovarăşii să-ţi spun: fii tare, ai să scapi curând de aici. Deocamdată am să plec. Peste tot sunt numai ochi şi urechi. Trebuie să fim cu băgare de seamă. Îndată ce pot, îi dau de veste lui Ivan Gherasimovici. Dumneata fereşte-te. Nu cumva să se afle ceva, totul s-ar duce de râpă, mi-e şi groază să mă gândesc!

Blohin întredeschise uşa care dădea în coridor şi zbieră:

— Hai, nu mai face pe cucoana! Auzi, ce pofteşte dumneaei! Las' că-ţi arăt eu să faci nazuri, de ai să mă ţii minte! Şi tu, Matriona, nu mai fi aşa de bleagă. Să nu uiţi ce ţi-a poruncit domnul rotmistru...

Valia aducea lapte în fiecare dimineaţă la Firsov, apoi intra în odaia Kossaciovei şi făcea curăţenie. În timpul acesta, de obicei, deţinuta, escortată de un jandarm, ieşea afară în curte sau în grădina din faţa casei, unde şedea pe o bancă, încălzindu-se la razele soarelui de toamnă. Privea încântată întinderea albastră a mării, coasta Taman-ului ce se contura întunecată, în zare, pânzele albe ale barcazurilor pescăreşti din strâmtoare şi pescăruşii ce zburdau în voie, cu aripile lor uşoare.

Încălzindu-se binişor la soare, Kossaciova îşi amintea trecutul nu prea îndepărtat: Lituania păduroasă, mlăştinoasă, sătucurile sărăcăcioase de la frontieră, în care ea, Klava Strahova, de ochii lumii, era învăţătoare. Îşi amintea de întâlnirile nocturne cu tovarăşii care aduceau din străinătate tipărituri şi arme. De mai multe ori, din însărcinarea Comitetului Central al P.M.S.D.R. se dusese în Elveţia, unde îl ajutase pe Vladimir Ilici Lenin să pregătească pachete cu

ziare, reviste şi broşuri. Apoi, de atâtea ori, cu riscul vieții, le aducea în Lituania, iar de acolo, la Petersburg...

Anii de muncă plină de încordare şi de primejdii care o păşteau în orice clipă o obosiseră cumplit. Ea nu se gândea însă la odihnă. Cu un an mai înainte, pe când se afla în Piter, fusese arestată la o întrunire ilegală. O condusese acolo Ivan Gherasimovici, care între timp se întorsese la Petersburg. Împotriva mecanicului Krîlov nu se putuseră descoperi dovezi de vinovăție, şi astfel, periculosul bolşevic Ivan Gherasimovici putuse obține autorizația de a pleca din Krasnoiarsk. Din fericire, amândoi aveau acte pe nume fictive, aşa că jandarmii nu izbutiseră să-i identifice.

Şi iată că acum, aşa-zisa Larisa Ignatievna Kossaciova se afla la Kerci, fiind condamnată la cinci ani detențiune în fortăreață, pentru participare la o întrunire ilegală a P.M.S.D.R.

De multe ori se gândea la Valia. De curând, stând de vorbă cu această fată simpatică, Kossaciova întrebase de Volkov. „Soția lui Gordeev" se înroşise deodată, ca o floare de mac, zâmbind fericită:

— Îl cunosc, cum să nu! Ba chiar bine, foarte bine. Doar mi-e logodnic!

Şi Blohin, şi logodnica lui Volkov, poate şi alții, de care nu ştia încă, pătrunseseră în fortăreață, din însărcinarea partidului, cu riscul libertății, poate, chiar şi cel al vieții, pentru ea, pentru prietenii ei, aşa cum făcuse şi ea altădată. Ce oameni minunați, plini de bărbăție adunase în rândurile sale partidul!

Astfel trecu cam o lună. În acest răstimp, Kossaciova se întremase vizibil, se înviorase. Sablin îi cerea lui Firsov tot mai stăruitor să fie mutată în fort, unde se aflau de mult şi ceilalți deținuți.

Capitolul 11

Fortul Totleben se afla pe o colină în sectorul de sud-vest al fortăreței. Făcea parte din perimetrul de ansamblu al fortăreței, dar era separat de ea printr-un şanț şi un val înalt de pământ. Construit în anii 1857 – 1858, curând după terminarea campaniei de la Sevastopol, fortul avea în pământ la o mare adâncime, pe mai multe etaje, galerii, depozite şi cazemate. În acele încăperi subterane se aflau magazii de pulbere şi de proiectile, depozite de provizii, calculate pentru nevoile întregii garnizoane a fortăreței. La suprafață existau şi cazărmi folosite acum ca depozite şi încăperi pentru corpurile de gardă.

Fortificațiile constau din mai multe baterii şi caponiere, cu cazemate spațioase.

Fortul comunica cu fortăreața printr-un tunel anume săpat în valul de pământ, închis cu o poartă masivă de fier. Lângă poartă se afla corpul de gardă şi arestul.

În zona cea mai îndepărtată de poartă şi de corpul de gardă era laboratorul artileriei, înconjurat de un val înalt de pământ. El ocupa două cazemate ce comunicau între ele, ale căror ferestre dădeau într-o curticică pătrată, separată de clădirile apropiate printr-un val înalt de pământ. Intrarea în cazematele laboratorului era protejată de o uşă dublă, blindată. Aceste măsuri de precauțiune fuseseră luate în vederea unor eventuale explozii.

Laboratorul nu era utilizat de multă vreme. Acolo se hotărâse să fie instalați deținuții şi garda închisorii. S-au montat gratii la ferestre, s-au pus cercevele duble pentru iarnă, cazematele au fost curățate, văruite, s-au adus sobe de fier, după care Sablin a socotit că încăperea era gata să adăpostească deținuții, deşi, la drept vorbind, cazematele erau insuficient aerisite şi igrasia nu dispăruse..

Întrucât Kossaciova rămăsese deocamdată la statul-major al fortăreței, numai bărbații fuseseră instalați în laborator, câte doi în fiecare cazemată.

Deținuții trimiși în fortăreață din diferite orașe erau condamnați la felurite termene de detențiune și, mai ales, aparțineau unor partide diferite. Se cunoscuseră în drum spre fortăreață, așa că nu știau aproape nimic unul despre altul.

Deosebirile de vederi politice, de nivel cultural și de vârstă, fără îndoială, nu contribuiau la apropierea lor. Direcția penitenciarelor ținea socoteală de toate acestea atunci când alcătuia loturile, trimițându-le spre locul unde aveau să-și ispășească pedeapsa.

Chiar din primele zile de când se aflau în fortăreață, deținuții și-au ales un șef. Alegerea tuturor s-a oprit asupra lui Vonsovici care a fost însărcinat să-i reprezinte în toate relațiile pe care le aveau cu Sablin. Klimov și-a rezervat grijile mărunte de gospodărire. Cei doi studenți și-au luat obligația de a stabili legătura cu lumea din afară, ceea ce constituia, poate, cea mai grea dintre toate sarcinile.

Toți au sprijinit în unanimitate propunerea de a-l chema pe comandantul jandarmilor pentru a-i cere să li se aducă regulat corespondența, să li se dea ziare, reviste și cărți din biblioteca fortăreței. Sablin însă nu venea și nu dădea nici o atenție doleanțelor exprimate de deținuți.

În afară de gardienii de serviciu, nimeni n-avea voie să intre în fostul laborator, nici chiar ofițerul de rond pe gărzile fortăreței, sau comandantul gărzii fortului.

...Deși în octombrie, vremea era însorită și destul de caldă. Profitând de zilele frumoase, deținuții căutau să stea cât mai mult la aer, deși erau nevoiți să se plimbe numai printr-o curticică, și acolo tot sub supraveghere. La drept vorbind, nici jandarmii și nici gardianul nu erau încântați să stea în semiobscuritatea cazematei, așa că, fără știrea lui Sablin, ei îngăduiau plimbări mai îndelungate.

Unde și când n-au sperat întemnițații în posibilitatea evadării? Firește, deținuții din fortăreața Kerci nădăjduiau și ei acest lucru. Klimov cercetase cu atenție gratiile de la ferestre, dinăuntru și dinafară, încredințându-se că nici chiar

printr-un efort unit al tuturor, nu prea era cu putință să fie smulse din zid. Cercetarea micii curți destinată pentru plimbări nu adusese nici ea nimic îmbucurător – era împrejmuită cu un zid de piatră legată cu mortar de ciment, înalt de trei metri şi jumătate. Din cauza vechimii zidului, pietrele formau împreună cu mortarul o masă monolită. Nici nu era cazul să se gândească la străpungerea unui asemenea zid. Valul de pământ se ridica deasupra lui cu doi metri şi mai bine. Astfel, curticica părea un puț adânc de cinci-şase metri, pe fundul căruia se plimbau deținuții. Soarele se ridica deasupra puțului pentru scurt timp, apoi dispărea repede după valurile de pământ. Studenții propuseseră să atace jandarmii de pază în timpul plimbării, să-i dezarmeze şi să fugă.

— Unde să fugim? întrebă Vonsovici ironic. Nu ştim nici măcar cu aproximație unde-i ieşirea din fort. Peste tot sunt santinele, deci nu vom izbuti niciodată să ieşim neobservați. În ceea ce mă priveşte, nu sunt pentru această încercare absurdă, încheie el, respingând propunerea studenților.

— De evadat, trebuie să evadăm ori toți, ori nici unul, stărui Tluşci. Dacă dumneata rămâi aici, iar noi evadăm, ai să fii totuşi tras la răspundere pentru complicitate la evadare.

— Şi ce pedeapsă e pentru aceasta? întrebă Vonsovici.

— Doi-trei ani de muncă silnică, ori de recluziune în celulă, răspunse Tluşci.

— E curată prostie să te gândeşti la asemenea posibilitate de evadare! observă Klimov.

— Dar dumneata ce propui? întrebă Tluşci, întorcându-se spre el.

— Absolut nimic.

— Totuşi noi, adică eu şi colegul Tluşci, vom încerca să profităm de cea dintâi ocazie favorabilă ca să evadăm amândoi, stărui agitat ca de obicei Okulenko, un tânăr spătos, uscățiv şi cu mişcări iuți.

Okulenko, student la Institutul Politehnic din Kiev, participase la un atentat nereuşit împotriva guvernatorului

din acel oraş şi fusese condamnat la zece ani de închisoare, comutată în urma unor reduceri de pedepse în şapte ani de recluziune în fortăreață. Acum, visul vieții sale era să fugă în străinătate şi să-şi termine acolo studiile. Vorbea deschis cu Tluşci despre toate acestea şi Tluşci dezvăluia planurile lui, fără întârziere, comandantului jandarmilor din fortăreață.

Neobținând de la Sablin satisfacerea doleanțelor lor, deținuții scriseseră o reclamație direct comandantului fortăreței, dar jandarmii refuzaseră categoric s-o predea la destinație.

— N-avem voie să facem acest lucru! o țineau ei morțiş. Nu putem să dăm hârtia decât înălțimii-sale, rotmistrului Sablin.

Când erau întrebați de ce nu primesc scrisori de la rude, răspunsul lor era permanent acelaşi:

— Înălțimea-sa a ordonat să vi se spună că n-au sosit scrisori pentru nimeni.

În cele din urmă, Okulenko nu se mai putu stăpâni şi-i înjură pe jandarmii de gardă. Drept pedeapsă, Sablin ordonă să fie închis în carceră fără lumină. Nimeni nu ştia unde se afla acea carceră, şi toți credeau că fusese închis în arestul garnizoanei.

— Pentru cât timp l-au închis acolo? îi întrebau deținuții pe jandarmi.

— Înălțimea-sa a spus: las' să stea la carceră, să-l vedem cum o să se poarte pe urmă.

Trecu aproape o săptămână. Despre Okulenko nu se mai auzea nimic. Ca şi până atunci, nici unul dintre comandanți nu dădea pe la laborator.

— Îmi închipui ce îngrijorați or fi ai mei, ofta Tluşci, cu amărăciune prefăcută. Taică-meu e funcționar de bancă, şi are destule cunoştințe în cercurile oamenilor de afaceri, dar uite că nu poate să mă ajute cu nimic.

— În treaba asta, ar fi mai folositor să ai cunoştințe printre funcționarii superiori, observă Vonsovici, zâmbind cu tristețe. Eu n-am pe nimeni în „sferele înalte". Am soție, e învățătoare, şi trei copii. Se zbat din răsputeri, sărmanii, ca să nu moară

de foame. Măcar de-ar avea Ania serviciu – s-ar putea s-o dea afară pentru că soțul ei e condamnat politic. La noi, răfuiala e scurtă.

Suporta închisoarea mai greu ca ceilalți, gândindu-se necontenit şi cu adâncă îngrijorare la familia lui.

Mai trecu o săptămână. Okulenko nu se întorcea de loc. Lipsa lui prelungită îi neliniştea pe deținuți din ce în ce mai mult.

— Te pomeneşti că-i place la carceră, d-aia nu se grăbeşte să se întoarcă, glumea Tluşci.

Într-o zi se ivi pe neaşteptate în laborator parohul fortăreței, un preot vânjos, de vreo patruzeci şi cinci de ani, cu laţe roşcate, şi ochi saşii, bulbucați. Intră cu paltonul pe el şi cu galoşi. Nu-şi scoase nici căciula.

— Pace vouă! Ca păstor duhovnicesc al celor din fortăreață, am venit să vă văd şi pe dumneavoastră, rosti el, făcând semnul crucii asupra cazematei.

Nu-i răspunse nimeni. Klimov se întoarse ostentativ spre fereastră. Tluşci, care se dădea drept evreu, căuta să arate că vizita unui preot ortodox n-are nici o legătură cu el. Vonsovici, însă, privi întunecat spre musafir şi întrebă:

— Ai uitat ceva aici, domnule preot?

— Mi-am amintit de sufletele voastre, şi am venit în lăcaşul acesta al mâhnirii şi durerii, răspunse popa patetic.

— E o vorbă: musafirul nepoftit n-are căutare, îi răspunse Klimov şi adăugă batjocoritor: Mai bine, părinte, te-ai duce să te plimbi în altă parte!

Popa se înroşi de mânie, îi aruncă lui Klimov o privire plină de ură şi, stăpânindu-se cu greu, îi spuse comandantului gărzii:

— Să treci pe la biserică, să-ți dau o icoană pentru dânşii. Să iei şi o evanghelie şi o carte de rugăciuni pentru păcătoşii de ei. Iar dumneavoastră, continuă el, holbându-se la deținuți, pocăiți-vă, şi atunci o să vă lumineze domnul dumnezeu cu harul înțelepciunii sale, şi o să dăruiască pace sufletelor voastre zbuciumate...

— Hai, scuteşte-ne de comedia asta, domnule preot! îl repezi indignat Vonsovici.

— Păgânule! Cutezi să-l mânii pe dumnezeu?! se răsti popa la învățător.

— Cară-te de aici! Ajunge cu mascarada asta! strigă Tluşci disprețuitor.

— Dar tu ce eşti? Iudă? întrebă popa, privindu-l printre gene.

— Chiar aşa, sfinția-voastră, confirmă jandarmul.

— Te blestem ca pe vânzător şi schingiuitor al domnului nostru Isus Hristos! Am să mă plâng la statul-major al fortărețe! de această batjocorire a unei fețe bisericeşti! zbieră amenințător păstorul sufletelor, şi turbat de mânie, ieşi grăbit din cazemată.

După aceea, o informă despre cele petrecute pe soția comandantului fortăreței şi aceasta îi povesti totul soțului ei.

Generalul Schroder era luteran şi se preocupa prea puțin de problemele religioase. Iritat însă de faptul că deținutul evreu îl jignise pe preot, îl chemă pe Sablin şi-i ordonă să-l bage pe Tluşci în carcera subterană pentru o lună de zile, iar celorlalți deținuți să li se dea timp de două săptămâni numai pâine şi apă.

Şi astfel, Tluşci, ca şi Okulenko, dispăru din cazemată. Pentru o bucată de timp, Klimov şi Vonsovici fură scutiți de prezența provocatorului.

Capitolul 12

La începutul lui noiembrie, vântul de la nord-est cedă locul celui de la sud-vest. Acest vânt cald aduse cu el nori plumburii şi umezeală. Se cernea fără contenire o ploaie măruntă, monotonă. Marea era cenuşie, murdară, mohorâtă.

Din cauza hranei sărăcăcioase şi a aerului stătut din cazemata igrasioasă, gastrita cataralâ şi boala de ficat a lui Vonsovici se agravară. Nu mai putea să mănânce aproape nimic. Medicul, care veni la insistenţele lui Klimov, îi prescrise învăţătorului un regim alimentar riguros, numai pâine albă şi carne de găină. Sablin însă nu-i îmbunătăţea hrana.

Într-o zi, în cazemata folosită drept dormitor pentru jandarmii de gardă, apărură nişte pionieri care începură să ridice la mijloc un zid de cărămidă despărţitor. Jandarmii le interziceau categoric pionierilor să treacă prin cazemata de alături, a deţinuţilor, care, acum, rămâneau închişi acolo zile întregi. Aveau voie să facă plimbări scurte, doar dimineaţa, devreme, înainte de venirea soldaţilor, ori seara, după încetarea lucrului.

Curând, zidul despărţitor fu gata şi uşa fixată în el. Zidul fu tencuit, văruit şi după ce se făcu curăţenie, în noua încăpere fu mutată de la statul-major al fortăreţei Kossaciova.

Aflând că fusese adusă lângă ei, Vonsovici începu numaidecât să bată în perete, semnalizând după codul adoptat de deţinuţi. Amintindu-şi sfatul lui Blohin, şi temându-se de o provocare, Kossaciova nu-i răspunse.

Înainte de a fi mutată în fort, Kossaciova, cu aprobarea şefului de stat-major, citea ziare şi reviste, fiind la curent cu viaţa politică din ţară. Acum era pusă la acelaşi regim cu ceilalţi deţinuţi.

Într-o zi, Firsov veni în fort să inspecteze condiţiile în care trăiau deţinuţii. Înainte de toate, o vizită pe Kossaciova, ea fiind „pusă sub supravegherea” lui directă.

— Sunt aici singura femeie printre bărbați, i se plânse ea. Acest lucru mă stinghereşte – parcă aş fi supusă la o pedeapsă de două ori mai grea. Dați-i voie Motiei să stea ceva mai mult cu mine. M-am obişnuit cu ea. Să-mi aducă prânzul, să-mi ia rufele la spălat. De altfel, tot am nevoie de ea să-mi ajute să mă spăl.

— Bine. Am să stau de vorbă cu Sablin în privința aceasta, făgădui Firsov.

De la Kossaciova, Firsov intră şi în cazemata de alături. Acolo găsi numai doi deținuți şi întrebă unde erau Tluşci şi Okulenko.

— Din ordinul înălțimii-sale, domnul rotmistru Sablin, au fost băgați la carceră, pentru că au fost mojici şi obraznici, raportă jandarmul.

— Okulenko e la carceră de vreo lună, iar Tluşci de două săptămâni şi mai bine, precizează Klimov.

— Nu ştiam asta. Am să cercetez, să văd despre ce e vorba, spuse Firsov şi se întoarse spre Vonsovici: Mi s-a raportat despre boala dumitale. A fost Spirtov la dumneata? Ce ți-a prescris?

— Regim, dar cum să-l țin? răspunse învățătorul, ridicând din umeri.

— Ai primit ceva bani de când eşti aici?

— N-a primit nimeni, nici bani, nici scrisori, nici un fel de veşti din afară. Totuşi, sunt mai mult decât sigur că au sosit scrisori şi, eventual, bani pe numele meu, răspunse Vonsovici.

— O să vi-l trimit pe Sablin. Să vă cerceteze toate doleanțele, spuse Firsov şi plecă.

A doua zi, apăru Sablin. Începu numaidecât să-i ia la rost pe jandarmii de gardă pentru că lăsaseră deținuții să bată în perete. Apoi, ordonă ca deținuta Kossaciova să fie mutată în cealaltă jumătate a cazematei, din care nu putea să comunice prin bătăi în zid.

Kossaciova nu voi să se supună acestei dispoziții.

— Voi face uz de forță! Voi ordona să fii dusă pe brațe! o amenință rotmistrul.

Drept protest, Kossaciova se trânti în pat şi-şi acoperi capul cu perna. Sablin, furios, zvârli grosolan perna cât colo. Atunci Kossaciova sări în picioare, îl îmbrânci şi strigă:

— Cară-te imediat de aici! Lasă-mă în pace!

Cei închişi în cazemata de alături auziră acest strigăt. Vonsovici şi Klimov începură să izbească din răsputeri în uşa dintre cele două cazemate.

Acest lucru atrase atenția lui Sablin. Împreună cu jandarmul de gardă, rotmistrul dădu buzna în cazemata lor. Îndată ce trecu pragul, se pomeni brusc cu făptura înaltă a lui Klimov înaintea lui. Vonsovici stătea lângă acesta, tremurând de indignare:

— Cum îndrăzniți să vă bateți joc de o femeie bolnavă?! răcni învățătorul.

— Răzvrătire! Să vină garda! zbieră Sablin, cu ochii holbați, dându-se îndărăt spre uşă.

Sergentul îi sări în ajutor, încercând să scoată din fugă naganul din toc, dar în clipa aceea Kossaciova se repezi din cazemata ei şi-i zvârli un pumn de sare în ochi. În timp ce jandarmul, orbit, se freca la ochi, Kossaciova îi smulse naganul din mână, îl lovi violent în piept cu țeava lui şi trase cocoşul. Efectul fu cu totul surprinzător. Jandarmul gemu, şi se prăbuşi la pământ, leşinat de spaimă. În clipa aceea, Sablin se repezi ca turbat pe lângă el.

Kossaciova intră în cazemata bărbaților. Vonsovici zăcea în nesimțire pe pardoseală, iar Klimov stătea în picioare lângă el.

Capul învățătorului era dat pe spate, bărbuța rară ridicată în sus, ca o pană roşcată. Fața i se învinețise, iar ochii erau dați peste cap. Kossaciova se aplecă spre el, îşi muie batista în apă şi i-o puse pe frunte. Klimov care se aplecase şi el spre învățător, auzi şoapta Kossaciovei:

— Trebuie să-ți spun ceva important: gardienii Motia şi Gordeev...

De după uşă se auzi un tropot de picioare. Trei jandarmi din gardă năvăliră în cazemată, cu baionetele la arme. Zărind o femeie înaintea lor, se opriră uluiți, neştiind ce să facă.

Vonsovici începea să-şi vină în fire.

— Unde sunt? Ce mi s-a întâmplat? gemu el stins, ridicându-se într-un cot.

Klimov îl ajută să se scoale şi să se culce pe patul de lemn. Jandarmii stătură o clipă nehotărâți, apoi, crezând că Klimov era vinovat de toate, se repeziră la el şi începură să-l izbească cu patul armei. Apărându-se de ei cu un lemn pe care îl găsise la îndemână, Klimov se retrase spre un colț.

— Înfige baioneta în el! ordonă Sablin, dând buzna în cazemată.

— Veniți-vă în fire! Ce faceți? Trei inşi împotriva unui om dezarmat! strigă Kossaciova şi sări în fața lui Klimov, apucând jandarmii de mâini, apărându-l. Stați, laşilor, ticăloşilor!

Jandarmii lăsară baionetele în jos. Kossaciova stătea înaintea lor, înaltă, zveltă, mânioasă, oprindu-i în loc cu înfățişarea ei autoritară.

— Duceți muierea în cealaltă cazematăl le ordonă Sablin jandarmilor.

În prag, Kossaciova dădu cu ochii de sergent, care încă zăcea jos, gemând.

„Cum de a putut să se sperie în halul ăsta! gândi ea cu ciudă. Te pomeneşti c-o să fiu trasă la răspundere pentru el!”

În cazemata ei, Kossaciova îşi scoase rochia, îşi înfăşură capul în şal şi, învelindu-se cu pătura, hotărî să se prefacă grav bolnavă.

După câteva clipe, apăru comandantul gărzii, un porucic, cu un alt grup de soldați înarmați.

— Sus mâinile! răcni el, îndată ce trecu pragul cazematei.

— Pentru dumnezeu, nu mai faceți atâta gălăgie! E îngrozitor ce se petrece! Cum e cu putință să vă purtați atât de neomenos față de bolnavi!? gemu Kossaciova.

Ofițerul o privi cu neîncredere şi trecu în încăperea de alături, lăsând-o sub supravegherea unui soldat.

În cazemata bărbaților, Vonsovici zăcea în pat, iar Klimov era aplecat asupra lui. Învățătorul avea o înfățişare atât de jalnică încât nimănui, pesemne, nu i-ar fi trecut prin cap că putuse să ia parte la scandal.

— Cine l-a ofensat pe ofițerul de jandarmi? întrebă porucicul.

— Cred că nu l-a ofensat nimeni. Dimpotrivă, dumnealui s-a purtat revoltător cu bolnava din cazemata de alături, răspunse Klimov, calm.

— Dar pe sergentul de jandarmi, cine l-a lovit?

— Nici măcar nu l-am văzut. N-a intrat în cazemata noastră, răspunse Klimov.

— Dar tu cine eşti? întrebă porucicul, grosolan.

— Domnule ofițer, nu s-ar putea să vorbeşti mai cuviincios, fără să tutuieşti oamenii? întrebă Klimov încruntat.

— Cum te numeşti, dobitocule! răcni ofițerul, apropiindu-se de el.

Klimov ridică din umeri în tăcere şi-i întoarse spatele.

— Te învăț eu, ticălosule, cum să-mi răspunzi! zbieră porucicul înşfăcându-l de guler, dar Klimov îl îmbrânci cât colo.

— Înălțimea-ta, nu mă provoca! spuse Klimov mânios, îndreptându-şi gulerul.

Ofițerul, speriat, răcni către soldați:

— Luați-l pe nemernicul ăsta! La carceră cu el!

Soldații răsuciră la spate mâinile lui Klimov şi-l târâră afară din cazemată. Vonsovici încercă să se ridice de pe pat, şi strigă: „Nu îndrăzniți!” dar fu îmbrâncit atât de violent, încât căzu de pe pat şi se lovi rău cu capul de perete.

După ce-l trimise la carceră pe Klimov, porucicul se întoarse la Kossaciova şi începu s-o interogheze, cerând să-i spună cine şi în ce împrejurări îl bătuse pe sergentul de jandarmi.

— Nu l-a bătut nimeni. L-am văzut, cum, deodată a căzut jos, dar nu ştiu din ce cauză! declară Kossaciova.

Nici soldații, nici chiar Sablin nu ştiau prea bine ce i se întâmplase sergentului, şi în ce împrejurări. Sosit la locul incidentului, Spirtov constată că jandarmul paralizase din pricina unei puternice comoții cerebrale.

— Există speranțe să se însănătoşească? întrebă Sablin.

— Foarte puține, răspunse Spirtov şi ordonă brancardierilor să transporte bolnavul la infirmerie.

După îmbolnăvirea gravă a sergentului de jandarmi, Sablin hotări să-l mute pe Gordeev gardian în fort.

După câteva zile, când se întorcea de la serviciu acasă, Boreiko dădu cu ochii de Blohin, îmbrăcat în uniformă de gardian. Dacă s-ar fi deschis pământul sub picioarele ştabs-căpitanului, acesta n-ar fi fost mai mirat. Se opri şi-l chemă:

— Ce-i cu costumația asta? îl întrebă el cu glas scăzut, apoi tună numaidecât, cât îl ținea gura: Aşa ştii să saluți, ai? Să-i raportezi comandantului de grupă că ți-am făcut observație! Ai înțeles!?

— Am înțeles! răcni Blohin. Nu vă mirați de nimic, Boris Dmitrievici! Aşa trebuie, adăugă el cu jumătate de glas.

— Bagă de seamă, Filea, să nu te prindă, îl preveni Boreiko.

— Tare mi-e silă să port țoalele astea, Boris Dmitrievici, dar trebuie să rabd.

— Hai, cară-te, tâmpitule! Altă dată să saluți ca lumea! se răsti Boreiko.

Blohin făcu stânga-mprejur milităreşte şi-şi văzu de drum.

O dată pe săptămână, Sablin îl chema pe Blohin şi-i punea întrebări asupra purtării deținuților.

— Auzi, Gordeev, fii cu ochii în patru! îl dăscălea rotmistrul pe noul gardian. Şi nevastă-ta să tragă cu urechea. N-o să vă pară rău. Mai cu seamă, ține-l sub observație pe Klimov. Ăsta e un răzvrătit primejdios. Bagă de seamă ce fac studenții. Fii prudent. Kossaciova e muiere colțoasă. O să crape ea de oftică. Învățătorul o să fie pus curând în libertate. Ca să nu trăncănească pe urmă cine ştie ce bazaconii pe seama noastră, nu te atinge de el, dar pe Klimov pocneşte-l cât

pofteşti! Nu-l mai las să iasă el viu de-aici: îl bag în carcera subterană. Acolo o să crape. N-o să i se mai găsească nici oasele!

Blohin asculta cu luare-aminte dăscălelile rotmistrului şi-i ținea isonul, dând din cap, încuviințând tot ce spunea. Totodată însă gândea: „Vai de capul tău nerod şi tâmpit! Nu vezi mai departe de lungul nasului! De-ai şti că i-ar fi de ajuns lui Ivan Gherasimovici să se uite o dată la mine, ca să înțeleagă totul... N-o să-ți iasă după cum vrei tu, bestie de jandarm, oricât te-ai strădui tu...”

— O să-mi dau silința, înălțimea-voastră! răcni Blohin, şi ciocnindu-şi tocurile, făcu milităreşte stânga-mprejur, şi ieşi, închizând respectuos uşa în urma lui.

„E dezgheţat, n-am ce zice, gândi Sablin, zâmbind încântat. Mai sunt oameni devotați! Totuşi, vorba aceea: ajută-te şi dumnezeu te va ajuta. De bun, e bun, dar îl cunosc prea puțin. Aici e vorba de un caz foarte important – nu cumva să dau greş. De aceea, cel mai bun lucru este să-l bag pe Klimov în carcera subterană. De acolo n-are cum să mai scape. L-am adulmecat eu, e un ticălos şi jumătate...”

Capitolul 13

Deşi îşi dădea toată silința, şeful oficiului poştal al fortăreței nu descoperise nimic subversiv în scrisorile adresate lui Boreiko.

Nosov căuta să vadă dacă nu cumva corespondenții lui Boreiko foloseau vreun cod secret, dar cu timpul se convinse de netemeinicia acestei presupuneri. Pe scurt, judecând după scrisori, ştabs-căpitanul nu putea fi suspectat pe linie politică.

Apariția deținuților politici în fortăreață deschisese înaintea şefului de oficiu un nou câmp de activitate. Cerceta amănunțit toate scrisorile care soseau pentru ei, înainte de a le preda jandarmilor. Nosov nu numai că ținea o evidență riguroasă a acestei corespondențe, dar şi obținuse repede de la oficiile poştale respective cu care avea legături diferite relații despre cei care scriau deținuților.

E drept, nu soseau multe scrisori. Klimov şi Tluşci nu primeau de loc. Lui Vonsovici îi scria soția, dintr-un oraş de pe Volga. Nosov află că ambii studenți erau bine cunoscuți de ohrană. Unul era pesemne agent provocator. Nu putea însă să-şi dea seama îndată, care anume.

Nici Kossaciova nu primea scrisori. Rareori îi soseau mandate poştale din partea unei femei din Petersburg, rudă îndepărtată cu ea.

Când Nosov îşi făcu din nou apariția la comandamentul jandarmilor, Sablin nu se grăbi să-l primească. Într-un târziu îl întâmpină ironic, fără să-şi ascundă zâmbetul:

— Ei, ce veşti bune ne aduci, domnule Teapkin-Leapkin{65}?

De obicei, pe Nosov îl supărau asemenea glume. De astă dată nu cuteză însă să-şi arate supărarea şi, zâmbind slugarnic, răspunse:

— Am onoarea să vă propun o metodă sigură pentru reeducarea morală a deținuților politici.

— Şi cam în ce constă metoda dumitale? Să le băgăm ace sub unghii ori să le tragem o bătaie soră cu moartea, dar în

aşa fel, ca să nu rămână nici un fel de urme vizibile? Metodele astea le cunoşteam noi prea bine, stimate domnule Nosov.

— Domnule rotmistru, adeseori violența fizică nu-şi atinge scopul, ci doar îi îndârjeşte pe oameni. Eu vă propun o altă metodă – cum s-ar zice – psihologică. Precum, desigur, ştiți prea bine, toți deținuții prețuiesc nespus veştile din afară...

— Tocmai de aceea au şi fost trimişi la Kerci, unde se poate realiza cu uşurință un regim de strictă izolare. Ziarele, revistele, cărțile şi scrisorile adresate deținuților ajung în mâna lor numai după ce le controlez eu. Aşa sună dispoziția de la Petersburg. Fără să le predau scrisorile, eu le voi comunica deținuților că li se scrie cutare şi cutare lucru.

— O cruzime de prisos care nu va folosi nimănui! Vă rog să-mi iertați sinceritatea.

— Dar, domnule Nosov, ce trebuie să facem, după părerea dumitale? Poate că dumneata vei indica departamentului poliției un procedeu mai bun pentru utilizarea corespondenței deținuților?

— Îmi permit s-o fac. Ca să fiu clar – un exemplu. Cutare, hai să zicem, primeşte o scrisoare, prin care este anunțat că la el acasă totul e bine, că ai lui sunt sănătoşi, că abia aşteaptă să-l revadă, şi altele asemenea. Acest lucru, bineînțeles, va ridica moralul deținutului, îl va îmbărbăta. Va simți un val de puteri, pe care-l va întrebuința în dauna statului. Cu totul altfel s-ar petrece lucrurile, dacă scrisoarea ar fi tristă, dacă în ea s-ar vorbi despre felurite necazuri, sau insuccese, dacă ar vesti că cei dragi sau prietenii apropiați sunt bolnavi sau flămânzesc. Asemenea scrisori sunt dureroase pentru oricine. Cei slabi de înger, şovăitori, se vor ruga să fie grațiați, să li se reducă termenul de detențiune, se vor lepăda de convingerile lor. Ei, tocmai de asta are nevoie statul.

— Bine, dar dacă nu există asemenea scrisori? întrebă Sablin. De unde vrei să le iei?

— Din imaginație, domnule rotmistru. Cu puțină fantezie, cunoscând amănunțit ce li se scrie deținuților, se pot ticlui

oricând câteva rânduri, aşa fel, încât ei nici să nu-şi dea seama cine le scrie şi de unde...

— În două cuvinte, trebuie să le scriem noi deținuților aşa fel încât să le subminăm cât mai mult moralul, nu? preciză jandarmul care, în cele din urmă, pricepuse despre ce era vorba. Ei, asta nu-i o treabă chiar atât de uşoară! Oricând se poate deduce după scris că veştile nu vin din partea persoanei care semnează...

— Fiți pe pace, domnule rotmistru! Nu degeaba am lucrat eu toată viața la Poştă. Am văzut o sumedenie de scrisuri. Cu timpul am învățat să le imit pe toate în aşa fel, încât nici cel care le-a scris nu-şi mai dă seama care sunt rândurile aşternute de el şi care de mine. Îmi dați voie să mă ocup eu cu prelucrarea întregii corespondențe destinate deținuților?

— Ei, domnule Nosov, s-ar putea crede că ai învățat la iezuiți. Numai acolo se putea născoci ce sugerezi dumneata.

— Ignațiu de Loyola{66} a fost un om foarte inteligent. Nu fără motiv, ordinul iezuiților există şi azi, şi va mai exista secole de acum înainte, răspunse Nosov cu convingere.

După câteva zile, Nosov se înființă din nou la Sablin.

— Domnule rotmistru, vă rog să luați cunoştință de felul în care lucrez, începu el, întinzând jandarmului o hârtie. Iată o scrisoare adresată domnului Vonsovici, învățător, aflat în detențiune la dumneavoastră.

Sablin îşi puse ochelarii şi citi:

„Dragul nostru tătic!

Suntem cu toții sănătoşi şi aşteptăm cu nerăbdare întoarcerea ta. Copiii învață bine. Eu lucrez. Ce câştig ne ajunge pentru trai. Vom putea chiar să te ajutăm cât de cât şi pe tine. Ardalion Mihailovici – îl mai ții minte, nu? – m-a rugat să-ți transmit un salut din partea lui. Ne ajută foarte mult. Te sărutăm dulce. Îți dorim sănătate şi voie bună. De noi să n-ai grijă.

Ai tăi, Vera, Lialia, Tania şi Ania”.

— Acesta-i originalul, explică Nosov. Iar acum, vă rog să luați cunoştință de ceea ce-i scriu eu! Şi el îi întinse jandarmului o foaie de hârtie asemănătoare. Iată ce se spune în cealaltă „scrisoare”:

„Mult stimate Vladimir Mihailovici!

Nu voiam să te neliniştesc şi să te tulbur prin scrisoarea mea dar, față de starea de lucruri ce s-a creat, nu mai pot să tac. Soția dumitale se află într-o situație foarte gravă. În urma subnutriției îndelungate, tuberculoza pulmonară i s-a agravat şi, în prezent, a ajuns într-un stadiu, față de care, doctorii consideră drept imposibilă şederea copiilor lângă ea, din cauza pericolului de contagiune. Am izbutit să-i adăpostesc la nişte rude îndepărtate, ale căror nume nu le citez, pentru motive lesne de înțeles. Nu-ți ascund că nici acolo n-au ce le-ar trebui, față de starea de anemiere generală în care se află. Deocamdată însă, nu s-a putut face nimic altceva. Nu mai există decât o singură speranță – să fii pus în libertate cât mai curând, ca să-i poți întreține dumneata. Ca de obicei, în asemenea cazuri, toate cunoştințele au abandonat familia dumitale. De altfel, şi eu mă tem, aşa că îți trimit această scrisoare semnată incomplet. Îți doresc toate cele bune. Ține minte: viața copiilor depinde de punerea dumitale în libertate cât mai curând. Boala soției dumitale, din nefericire, nu mai lasă nici un motiv de speranțe.

Al dumitale, Adr. Mihailov.”

— Da, după primirea unei asemenea scrisori, e greu să-ți păstrezi echilibrul sufletesc, aprecie Sablin. Totuşi, învățătorul poate să cunoască scrisul şi să nu dea crezare celor comunicate de dumneata.

— O dată ce expeditorul se teme să-şi spună numele, el poate să-şi schimbe şi scrisul. Îi vom da şi plicul datat cu ştampila: „*Saratov, 12 octombrie 1910*”. Credeți-mă: totul va fi

în deplină ordine, iar Vonsovici îşi va pierde pentru mult timp echilibrul sufletesc. Pe urmă am să ticluiesc o scrisoare din partea soției sale, cu alte ştiri şi mai deprimante, scrisoare prin care îl imploră să salveze viața copiilor, muritori de foame. I-am şi studiat scrisul. Credeți-mă, învățătorul se va da bătut în curând, îl asigură Nosov pe rotmistru.

— Chiar azi am să-i predau scrisoarea lui Vonsovici. Păcat că nu i se poate trimite şi Kossaciovei aşa ceva! Nu se ştie ce cunoştințe are, rosti Sablin cu ciudă.

— Domnule rotmistru, îmi dați o hârtiuță de douăzeci şi cinci de ruble pe lună, îl rugă Nosov.

Sablin rămase pe gânduri. Băga în buzunar, fără jenă, toate alocațiile secrete. Totuşi, în caz de revizie, i-ar fi fost dificil să indice vreun colaborator plătit. Deci, hotărî pe loc:

— Îți dau douăzeci şi cinci, dar îmi semnezi pentru cincizeci. E limpede?

Nosov acceptă, devenind astfel colaborator permanent al jandarmeriei.

Recluziunea îndelungată submina treptat voința deținuților. Foarte îngrijorat de soarta familiei sale, despre care nu ştia nimic, Vonsovici cedă cel dintâi. De aceea, scrisoarea ticluită de Nosov a fost pentru el un şoc moral zdrobitor. Nu închise ochii o clipă două nopți la rând, citind şi recitind scrisoarea cu acele veşti sinistre, fără a bănui că era falsă. Soția lui murea de tuberculoză... copiii fuseseră luați de rude, din milă... Şi ei erau îngrozitor de anemiați – aveau nevoie de hrană bună, dar nu existau mijloace. Şi pe ei îi pândea tuberculoza.

Şi într-o zi Vonsovici nu mai putu să reziste. Se rugă de gardianul de serviciu să-i transmită lui Sablin rugămintea de a-i acorda o întrevedere între patru ochi. Blohin deveni îndată atent. În timpul serviciului, trecu pe la Kossaciova, se răsti la ea, ca totdeauna şi, printre strigăte, o informă despre rugămintea lui Vonsovici. Kossaciova îl sfătui să urmărească şi mai departe cu atenție acea problemă.

După câteva zile, Sablin binevoi să vină în fort. Din principiu, cum se exprima el, nu intra în cazemata Kossaciovei.

— Doamna Kossaciova se află sub supravegherea directă a şefului de stat-major al fortăreței şi nu-mi pot permite să-i calc dispozițiile în privința deținutei, îi explică el lui Blohin. Tu să fii însă cu ochii în patru. E o revoluționară foarte periculoasă, dar se pricepe grozav să se prefacă.

Aflând că Vonsovici dorea să-i vorbească fără martori, Sablin îşi dădu seama numaidecât despre ce era vorba. Îi trimise la plimbare pe ceilalți deținuți, apoi întrebă:

— Ei, ce voiai să-mi spui?

Vonsovici rămase îndelung cu capul în jos, fără a îndrăzni să-şi expună rugămintea, apoi spuse cu emoție, cu răsuflarea tăiată:

— Mi-am... mi-am dat seama de vina mea... Îmi exprim regretul total... şi fac apel la mila maiestății-sale... Rog să fiu pus în libertate înainte de termen. Dați-mi voie să scriu o petiție... către maiestatea-sa...

— Ei, nu pot decât să salut dorința dumitale, răspunse rotmistrul şi, după ce tăcu o clipă, adăugă: Înainte de toate, e necesar să ți se publice actul de căință în ziare, la Petersburg şi aici, în Kerci. Numai după aceea, vei putea să-i soliciți ministrului să intervină pe lângă maiestatea-sa în favoarea dumitale.

— Cum, trebuie neapărat să se publice hotărârea mea de a rupe cu trecutul? întrebă Vonsovici, cu glas scăzut.

— Nu, nu trebuie neapărat, dacă ai accepta o condiție... Sablin tăcu o clipă, iscodindu-l pe deținut, apoi continuă: Dacă ai accepta să devii agent secret al ohranei.

— Cum? exclamă învățătorul, trăgându-se îndărăt.

— Atunci, scrie declarația care va fi publicată în ziare..

— Nu... nu... nu pot să fac aşa ceva... trebuie să mă mai gândesc... răspunse Vonsovici cu glas surd.

— La ce să te mai gândeşti! rânji Sablin. Doar ai declarat. Aşa că...

— Dar... nu ne-a auzit nimeni... Pot să spun că nu e adevărat! protestă învățătorul.

— A, domnule Vonsovici, aveți chef de glumă cu jandarmii?! Golubenko! Ia fă-te-ncoace! strigă rotmistrul.

— Ordonați, înălțimea-voastră! răcni gardianul, răsărind ca din pământ de după uşă.

— Ai auzit ce mi-a spus adineauri domnul Vonsovici?

— Da, înălțimea-voastră! Vrea să trimită jalbă la maiestatea-sa țarul... ca să-l ierte, că din prostie a uneltit...

— Şi altceva?

— Şi a mai făgăduit să intre în taină în slujba ohranei, ca să nu ştie nimeni că dumnealui s-a lepădat de uneltiri...

— E o minciună! strigă Vonsovici cutremurat de indignare.

— Ba nu e minciună! Golubenko va confirma sub prestare de jurământ că ceea ce spun eu e adevărat! rosti Sablin cu asprime.

— Nu-i... nu-i cinstit din partea dumneavoastră! Eu, niciodată..., începu Vonsovici.

— Ajunge! Aştept până mâine de la dumneata o petiție oficială adresată maiestății-sale, altfel, voi da publicității convorbirea noastră, îl întrerupse rotmistrul.

— Nu veți face aceasta... nu vă e îngăduit... Domnule rotmistru, să nu mă împingeți la pierzare, vă implor! se rugă învățătorul apropiindu-se repede de jandarm.

— ...Ori petiția, ori te faci agent secret. N-ai decât să alegi! răspunse Sablin şi ieşi.

Blohin luă serviciul în primire de la Golubenko şi izbuti să-l descoasă, aflând esențialul din cele ce vorbise Sablin cu Vonsovici.

— Bagă de seamă, să nu sufli o vorbă nimănui, îl preveni Golubenko.

— Ei, ce-s copil? se oțărî Blohin.

Îndată ce Golubenko plecă, Blohin începu să izbească cu pumnul în uşa Kossaciovei.

— Cum îndrăzneşti să bați aşa în uşă?! întrebă ea, cu indignare prefăcută, dându-şi seama prea bine că Blohin voia

să stea de vorbă cu ea.

— Ce-i murdăria asta aici? Parcă-i la grajd! Şi mai zici că ai carte! strigă Blohin. Vrei să mă ia la rost pentru dumneata? Apoi îi şopti repede: Vonsovici vrea să trimită ţarului o cerere ca să-l ierte. Vorbeşte cu el în timpul plimbării.

Şi începu să strige din nou, în gura mare, ca să-l audă jandarmii.

După ce plecă, Kossaciova, întristată, căzu pe gânduri. Parcă Vonsovici era cel dintâi? Câţi alţii, în aparenţă mai dârji decât el, se grăbeau „să-şi plece capul la picioarele" tiranului încoronat, umilindu-se, implorându-i mila?

Totuşi, în adâncul sufletului, Kossaciova nu putea să nu se revolte de fapta lui Vonsovici. „Nu; aceştia nu erau bolşevici, ci doar nişte însoţitori vremelnici ai revoluţiei. Nişte oameni slabi... N-aveau credinţă, tărie de bolşevici. Acum însă, trebuia să-l ajute pe Vonsovici."

În timpul plimbării, Kossaciova îl întâmpină pe învăţător deosebit de prietenoasă, întrebându-l de sănătate. El nu pomeni nimic despre zbuciumul prin care trecea, ci îi spuse despre familia lui.

— Soţia e pe moarte, copiii se zbat în mizerie! N-are cine să-i ajute. Atâta timp cât am fost liber, toată lumea îmi făgăduia că nu-i va lăsa în nevoie, dar, îndată ce am ajuns aci, şi-au uitat făgăduielile.

— Voi căuta să-i ajut eu! îi promise Kossaciova.

— Dumneata? De-aici? în ce chip? Acum, fiecare tremură pentru pielea lui. Şi el oftă deznădăjduit.

— Totuşi am să caut să te ajut! Poate că totul e o provocare. Dă-mi adresa dumitale. O să ne informăm, stărui Kossaciova cu tărie.

— Am citit scrisoarea cu ochii mei. Îmi scrie o cunoştinţă bună, o asigură Vonsovici.

— Jandarmii sunt în stare de orice, îi aminti Kossaciova şi dădu din cap prietenoasă. Principalul e să nu ne pierdem cu firea, să nu ne înjosim înaintea lui Sablin. Jertfim cu toţii tot ceea ce avem personal pentru cauza cea mare. Ne sacrificăm

sănătatea, viața, fericirea alor noştri, a celor dragi. Fără sacrificii, victoria este imposibilă.

În ziua aceea stătură îndelung de vorbă despre perspectivele revoluției, despre suferințele maselor populare, despre ziua în care acestea, mai curând sau mai târziu, vor scutura jugul țarist şi-şi vor cuceri libertatea.

— Atunci noi n-o să mai fim printre cei vii, observă învățătorul cu tristețe.

— Nu trăim pentru noi, ci pentru generațiile viitoare, pentru copiii noştri. De dragul lor jertfim totul pentru revoluție.

În urma convorbirii cu Kossaciova, Vonsovici, îmbărbătat, nu mai voi să scrie cererea de grațiere. Sablin aştepta nerăbdător, furios. În cele din urmă, nu mai putu să se stăpânească şi veni din nou la învățător:

— Ei, mai aştept mult petiția dumitale? îl întrebă el cu asprime.

— O să aştepți mult şi bine, domnule rotmistru! răspunse Vonsovici, cu glasul tremurând. Ticălos n-am fost şi n-o să fiu niciodată! i-o trânti el pe neaşteptate.

— Ba eşti de pe acum un ticălos şi un nemernic de vreme ce ai acceptat să-ți trădezi tovarăşii de luptă revoluționară! Aceştia au o vorbă scurtă cu indivizi ca dumneata. Dumneata eşti menşevic, şi stai împreună cu doi „eseri" dintr-o organizație teroristă. E de ajuns să afle că te-ai lepădat de cauză, şi vor pronunța împotriva dumitale o sentință de moarte, spuse Sablin ca să-l sperie.

— Sunt gata să suport orice chin, cea mai îngrozitoare moarte, dar trădător nu voi fi! răspunse învățătorul cu tărie.

— A, va să zică, aşa?! rânji Sablin şi bătu din picior. Ia poziția de drepți când vorbeşti cu mine, pramatie! O săptămână de carceră fără lumină, numai cu pâine şi apă. Du-l numaidecât în cazemata subterană! îi ordonă Sablin gardianului de serviciu şi ieşi.

Rămas singur, Vonsovici se pierdu din nou cu firea.

— Sărmanii mei copii! Sărmanii mei orfani, părăsiți de tatăl lor! Azi, el v-a trădat, refuzând să înainteze o petiție țarului. Şi mârşavul ăsta de jandarm mai are neobrăzarea să mă amenințe cu răzbunarea revoluționarilor, când eu am jertfit pentru cauza revoluției tot ce am mai scump – sănătatea soției şi a copilaşilor mei! se tânguia Vonsovici.

Golubenko îi dădu un ghiont în coastă:

— Ai să vezi la carceră, nătărău bătrân, ce înseamnă să fii închis în fortul Totleben! mormăi gardianul.

Făcură vreo douăzeci de paşi prin curtea interioară a fortului, intrară într-o galerie boltită, aproape cufundată în întuneric şi se opriră în fața unei uşi de fier. Golubenko răsuci în broască o cheie mare. Uşa se deschise cu un scârțâit prelung de fier ruginit. Apăru o scară întunecoasă ce ducea în jos. Jandarmul luă dintr-un cui un felinar, îl aprinse şi-i porunci învățătorului să meargă înainte.

— Uită-te pentru cea din urmă oară la soarele strălucitor! Acolo n-o să-l mai vezi!

Fără să vrea, Vonsovici se uită îndărăt, spre valurile de pământ ale fortului acoperite cu iarbă veştedă, spre cerul azuriu, tomnatic şi începu să coboare, păşind pe trepte cu băgare de seamă. După căldura zilei însorite, îl izbi o umezeală sinistră, rece, ca de cavou. Scara era năpădită de muşchi. Din tavan picura apă, aerul stătut avea un iz de mucegai. Curând nu se mai văzu nimic – de jur împrejur era întuneric beznă. Ca să nu cadă Vonsovici trebuia să pipăie cu piciorul fiecare treaptă.

După ce coborî astfel vreo cincizeci de trepte, dădu de un mic palier de la care coborau mai departe alte trepte. Totul de jur împrejur era cufundat în întunericul dens, rece, lipicios. Picioarele lunecau pe trepte. Liliecii, speriați de lumina felinarului, săgetau deasupra capetelor, atingându-i aproape cu aripile lor.

A doua scară număra treizeci de trepte, dar Vonsovici avea impresia că e fără de sfârşit.

— Cum e cu putință să fie ținuți oamenii în asemenea condiții? murmură el, sugrumat de spaimă.

— Iacă – e cu putință! răspunse Golubenko, uşor răguşit. Aici e linişte şi pace, ca în sânul lui Avram. Că-i olecuță întuneric, nu-i mare nenorocire. Ochii se deprind repede.

După ce coborâră a doua scară, jandarmul o luă pe un coridor lat, boltit, cu un şir de uşi de fier, cu zăvoare şi cu lacăte grele. De undeva, trăgea un curent destul de puternic.

Când ochii lui Vonsovici se mai obişnuiră cu întunericul, începu să desluşească nişte luminițe slabe deasupra unor uşi. Erau lămpi firave – ardeau în firide, chiar sub boltă, abia luminând coridorul şi celulele.

Golubenko se opri lângă o uşă, trase zăvorul greu şi arătă din cap spre golul căscat sinistru:

— Intră!

Celula boltită, destul de spațioasă, se pierdea în întuneric. Vonsovici se cutremură la gândul că, în clipa următoare va rămâne singur în acea hrubă îngrozitoare, în tăcerea acelui mormânt mucegăit. Încremenit de spaimă, nu mai putea să se mişte din loc. Gardianul îl împinse în spate:

— Intră, îți spun! Aici o să-ți pui creierul în mişcare, poate c-o să-ți vină mintea la cap!

Lângă un perete era un pat de scânduri, lângă cel din fața lui, o masă şi un scaun, cu picioarele îngropate în pământ. Dintr-un ungher din stânga uşii venea o duhoare respingătoare – acolo era pesemne hârdăul.

— Ei, hotel sadea, nu-i aşa? întrebă gardianul în bătaie de joc. Acu o să capeți prânzul; deseară cina, iar dimineața ceai, pâine şi apă. O să ai lumină până seara, ca să te deprinzi. De mâine însă o să stai în întuneric. Peste două zile, îți mai dăm puțină lumină, apoi din nou, stai în întuneric, şi aşa mai departe, până-ți faci sorocul.

— Dar plimbările? întrebă Vonsovici cu sfială.

— Ăi băgați la carceră n-au voie să se plimbe. Nici să bată în pereți, să țipe şi să facă gălăgie. Dacă face careva gură, îl mutăm cu un cat mai jos. Acolo, e chiar ca în mormânt:

zbieri, baţi în pereţi, degeaba – nu te aude nimeni. Spre seară, o să vină gardianul de serviciu, încheie el şi ieşi.

Uşa se închise cu un zgomot surd, zăvorul scrâşni, lacătul ţăcăni.

Vonsovici rămase singur. Din pricina umezelii sau, poate a singurătăţii înspăimântătoare, simţi că-l străbat fiori reci. Ca să se încălzească, începu să păşească repede de colo-colo: zece paşi de la uşă până la peretele din fund, şase de-a curmezişul. Bătu în perete. Nu-i răspunse nimeni. Bătu în uşă. Loviturile vuiră surd sub pământ.

Învăţătorul trase cu urechea. Ca un ecou, de undeva din depărtare îi răspunse careva tot prin bătăi. Acest lucru îl îmbărbătă. Începu să bată din nou. Trase cu urechea, nădăjduind să audă iarăşi răspunsul.

Deodată, uşa se deschise şi Sablin răsări în prag.

— De ce faci gălăgie? O să te las şi fără lumină şi fără crăpelniţă! zbieră el. Ai să vezi atunci ce înseamnă întunericul! Crăpi aici, te îngropăm pe loc şi s-a isprăvit cu tine.

Vonsovici nici nu apucă să-şi vină în fire, să poată spune o vorbă, că Sablin şi trânti uşa în urma lui. În aceeaşi clipă lampa se stinse.

Celula se cufundă într-o beznă de nepătruns, în care liniştea de mormânt a subsolului era neasemuit de sinistră. Paşii gardienilor nu se mai auzeau. Pentru întemniţat, vremea se oprise în loc. Învăţătorul rămase îndelung lângă perete, zguduit la gândul că nu mai avea nici o scăpare, apoi ajunse la pat pe bâjbâite şi se prăbuşi pe scândurile goale, zbuciumându-se cumplit. Gândul obsedant al trădării nu-i dădea pace de loc. Să scrie oare petiţia?

„Dacă nu s-ar publica în ziare”, îşi zise el, dar respinse numaidecât această idee, ca peste o clipă să-l obsedeze din nou.

„Poate să mă fac informator, numai aşa de formă, ca să scap de aici, după care să-i anunţ imediat pe toţi, să spun pe faţă ce mi s-a întâmplat?”

Nici gândul acesta nu găsea însă ecou în adâncul sufletului său.

Capitolul 14

De când Valia şi Blohin intraseră în serviciul lui Sablin, între deținuți şi conducerea grupului ilegal din Kerci se stabilise o legătură temeinică.

Olga Semionovna îşi dădea seama că aceste legături se consolidau, se extindeau cu fiece zi ce trecea. Acum, nu mai era cazul să se teamă că i se controla corespondența la Poştă: scrisorile soseau în mai multe locuri, apoi erau aduse la Alexeev şi, prin el, ajungeau în mâinile ei.

Olga Semionovna se întâlnise o dată sau de două ori cu Goida în casele conspirative. În fața micuței învățătoare pescarul uriaş era de fiecare dată sfios ca un copil. Cu toate străduințele Olgăi Semionovna de a se purta cât se poate de firesc, pescarul se simțea vădit stingher în prezența ei.

Olga Semionovna nu mai avea altceva de făcut decât să nu ia seama la acest lucru. Legătura cu fortăreața era absolut indispensabilă. Volkov îi zorea: trebuia neapărat să se lămurească fără întârziere ce posibilități de evadare existau pentru deținuți.

În acest scop trebuia, în primul rând, să se cunoască amănunțit cum erau dispuse bateriile şi celelalte fortificații din cuprinsul fortăreței. Petrovici o rugă pe Olga Semionovna prin Alexeev să-i procure un plan al fortăreței. Olga îi dădu această misiune soțului ei. Ştabs-căpitanul i se adresă lui Suetnev rugându-l să-i permită să studieze modul de amplasare a fortificațiilor, pentru a stabili ce posibilități există pentru mărirea densității focului bateriilor de coastă în cazul când s-ar ivi necesitatea respingerii unor nave inamice care ar încerca să pătrundă în Marea de Azov. Colonelul aprobă această cerere, dorind să folosească ampla experiență de luptă a lui Boreiko. Astfel, ştabs-căpitanul putu să copieze planul fortăreței, transmițându-l prin Olga Semionovna lui Alexeev şi, mai departe, lui Petrovici. Cu acest prilej, el indică şi posibilitatea unei evadări din fortăreață, fără ajutorul activ al organizației ilegale din oraş.

Boreiko era de părere că evadarea pe uscat era cu totul imposibilă, din pricina valurilor de pământ şi a şanţurilor fortăreţei. Cât privea o eventuală evadare pe mare, în acest scop era necesar să se cerceteze amănunţit malul în raza fortăreţei.

Între timp, Petrovici primise de la Piter instrucţiuni să urgenteze luarea măsurilor de evadare. Atunci el hotărî să convoace comitetul ilegal la carierele de piatră de la Starîi Karantin. Locul acela, îndepărtat de oraş, nu prea atrăgea asupra sa atenţia jandarmilor şi a poliţiei.

Olga dădu de veste în fortăreaţă. Se hotărî ca Valia şi Blohin să-i ceară voie lui Sablin, să se ducă la Starîi Karantin, să aducă fân pentru vacă. Fânul fusese cumpărat din timp de Goida. Nu mai rămânea decât să fie transportat. Olga trebuia să se strecoare într-acolo prin oraş, pe un drum ocolit. Urma s-o conducă Alexeev.

Era o zi mohorâtă, ploioasă. Nori destrămaţi treceau în goană, jos, deasupra pământului, cernind ploi scurte, reci, de toamnă. Pavel, îmbrăcat ţărăneşte opri căruţa în care se afla Olga Semionovna la o casă din Starîi Karantin, unde îi aştepta Goida. Acesta îi pofti înăuntru să se încălzească, şi-i ospătă cu ciorbă de peşte, proaspătă. Aşteptară până se întunecă, apoi porniră cu băgare de seamă spre cariere.

Galeria lată, lungă, cobora repede în jos. Înapoi, sus, se zărea dreptunghiul cerului cenuşiu, ploios. Înainte era întuneric beznă. Pavel o ţinea cu mâna stângă pe Olga Semionovna, care păşea după el, iar în dreapta avea felinarul. Din galeriile laterale trăgea un curent de aer rece, umed, stătut. Flăcăruia felinarului tremura necontenit, aruncând asupra pereţilor cu multe ieşituri umbrele lor ciudate.

Curând, Pavel coti într-o galerie transversală şi, după vreo patruzeci de paşi, se îndreptă spre un abataj pe jumătate prăbuşit. De acolo începea un adevărat labirint. Părea că Pavel ştia instinctiv unde, în ce direcţie trebuia să cotească sau să meargă mai departe. În mijlocul liniştii sinistre a abatajelor părăsite, se auzea deosebit de limpede susurul

unui izvoraş subteran. Iată însă că undeva, în depărtare, răsunară tot mai puternice, tot mai desluşite, nişte voci omeneşti, o tuse înăbuşită. Se simți o adiere de fum de tutun şi, în sfârşit, la o nouă cotitură, licăriră făclioarele unor lumânări prinse de ieşiturile pereților de piatră ai unei hrube spațioase.

Blohin, Petrovici şi câțiva necunoscuți şedeau ca la o masă greoaie, în jurul unei lespezi pătrate.

Olga Semionovna îi zări pe Volkov şi pe Valia într-un ungher depărtat, întunecos. Bucuroşi că se întâlniseră, se grăbeau să-şi spună tot ce aveau de spus. Se revedeau pentru întâia oară de când Valia se stabilise în fortăreață.

Şi-ar fi putut închipui oare Sablin că devotatul lui slujitor, gardianul Gordeev, şi „nevasta" acestuia luau parte la o întrunire ilegală a bolşevicilor?!

— Ei, mi se pare că suntem toți, rosti Petrovici cu glas gros, după ce sosiră Pavel, Goida şi Olga Semionovna. Aşezați-vă mai aproape. Cum stăm sus, Petrus?

— Sunt doi oameni de pază, răspunse Volkov.

— S-au cercetat ieşirile de rezervă?

— Acolo păzesc doi băieți de-ai mei, de la şcoala navală, răspunse Pavel.

— Bine! încuviință Petrovici dând din cap şi se întoarse spre Olga Semionovna. Ei, l-ai adus?

— Poftim.

Ea îi întinse pe o foaie de hârtie împăturită planul detailat al fortăreței, pe care figurau toate clădirile şi fortificațiile. Un cerculeț negru trasat deasupra pătrățelului care indica laboratorul arăta poziția închisorii în care se aflau deținuții. Pe plan erau însemnate şi punctele cele mai favorabile pentru o eventuală evadare pe mare.

Petrovici întinse planul pe lespedea de piatră, aproape de lampă, îşi scoase şapca şi-şi netezi mustățile cărunte, apoi spuse:

— A sosit un tovarăş de la Sevastopol şi ne-a comunicat că Piterul ne cere să grăbim evadarea până nu află jandarmii

cine-s Kossaciova şi Klimov. Ia să ne sfătuim, ce-ar trebui să facă fiecare, să vedem dacă putem rezolva cu puterile noastre această problemă. Până acum am şi făcut ceva. Am stabilit legătura cu deținuții şi cu fortăreața. Mai rămâne să chibzuim cum să-i scoatem din fortăreață. Asta-i o acțiune grea, foarte grea, sublinie Petrovici.

— După părerea mea, problema se împarte în trei stadii: întâi – ieşirea din cazematã, al doilea, ieşirea din fort, şi al treilea, evadarea din fortăreață pe mare, răspunse Volkov.

— Repet: e o acțiune foarte grea, dacă nu chiar cu neputință de adus la îndeplinire, rosti Petrovici gânditor, privind cu atenție planul fortăreței.

— Cu alte cuvinte, zadarnic şi-au pus speranța în noi cei din Piter? întrebă Pavel uitându-se la Petrovici.

— Grea ori nu, totuşi trebuie să ne salvăm tovarăşii. Ce s-o mai lungim! declară Blohin.

— Ai vreo propunere? îl întrebă Petrovici întorcându-se spre el.

— Propunere? repetă Blohin şi, cântărind încă o dată în gând toate eventualitățile, răspunse: Mi-am câştigat, aşa se pare, încrederea comandantului jandarmilor, cunosc toate intrările şi ieşirile din fort şi din fortăreață, aşa că îmi iau angajamentul să scot deținuții din cazemate şi din fort.

— Dar nu-i păzeşti numai dumneata, îi aminti Volkov.

— Nu, nu-i păzesc numai eu... Cred că Klimov şi Okulenko au să mă ajute... să mă ajute să le fac seama jandarmilor din gardă.

— Dar Tluşci?

— Tluşci nu prea îmi place, mărturisi Blohin.

— De ce?

— Cam aduce a năpârcă, afirmă Blohin.

— Trebuie să cercetăm – să nu greşim cumva. Poate că n-ai pricini să-l judeci aşa, îşi dădu cu părerea Petrovici.

Blohin expuse un plan amănunțit de scoatere a deținuților din cazemate. Propunerile lui nu ridicară obiecțiuni importante. Mai departe se puse însă problema cea mai grea:

cum să fie scoşi deţinuţii, mai întâi din fort, apoi din incinta fortăreţei? Era evident pentru toţi că atingerea acestui ţel fără ajutorul comandantului gărzii, al santinelelor şi patrulelor părea cu neputinţă. În acest scop era necesar ajutorul ştabs-căpitanului Boreiko şi al bateriei sale, în cadrele căreia se aflau Timofeev şi mai mulţi soldaţi cu vederi revoluţionare. De aceea, fără doar şi poate, se impunea ca acea acţiune să fie executată într-o zi când bateria lui Boreiko avea să intre în gardă pe fortăreaţă.

După o matură chibzuinţă, se hotărî ca evadarea să se facă pe mare. Volkov şi Goida cercetară bine, de mai multe ori, fortăreaţa dinspre mare, de pe şalandele de pescuit, hotărând că noaptea, pe vreme urâtă, deşi cu mari riscuri, se puteau apropia cu barca de mal. Dacă deţinuţii erau scoşi din fort şi aduşi la mal, transportarea lor cu barca la şaland era posibilă.

— O dată ieşiţi în larg, am scăpat, atunci mai caută acul în carul cu fân! spuse Goida.

— Da, pe mare totul e mai uşor. De aici, îi ducem de-a dreptul la Soci, iar de acolo au să-i treacă pescarii în Turcia. Cea mai primejdioasă porţiune se află între fort şi mal. Noaptea umblă patrule peste tot, iar lângă mal păzesc santinele, spuse Petrovici, îngrijorat.

Discutară încă o dată şi încă o dată planul de evadare. Conducerea generală a acţiunii îi fu încredinţată lui Volkov, iar legătura cu fortăreaţa, Olgăi Semionovna. Totul fusese prevăzut, cumpănit cu cea mai mare grijă, dar cine putea da asigurări că şi în fapt lucrurile aveau să se petreacă întocmai cum fuseseră plănuite? Cea mai mică nebăgare de seamă, o socoteală greşită, o întâmplare neprevăzută, şi fugarii, împreună cu organizatorii evadării, vor cădea în ghearele jandarmilor, după care îi va aştepta ocna sau chiar spânzurătoarea.

— Nu trebuie să uităm acest lucru, tovarăşi. Nu cumva să ne pripim, să ne punem capul în primejdie. Un singur pas greşit, şi-i vom duce la pieire pe cei pe care suntem datori să-i

salvăm, le atrase atenția Petrovici, dând roată cu privirea spre toți ilegaliştii.

— E limpede totul? Dacă n-ați înțeles ceva, spuneți.

Nu puseră nici o întrebare. Toți îşi dădeau seama ce răspundere pusese pe umerii lor comitetul ilegal.

Ieşiră din cariere câte unul, câte doi. Blohin trebui s-o aştepte pe Valia la ieşirea din galerie: fata îşi lua rămas bun de la logodnicul ei. În cele din urmă, se auziră paşi şi vocea înăbuşită a lui Volkov:

— Fii cu ochii în patru, Valiuşa!

— Ei, Matriona, hai o dată! strigă Blohin cu asprime, în glumă.

— O clipă, Erofei Pavlovici! strigă Valia.

Trecură însă mai multe clipe, până când, în sfârşit, Valia se înfățişă înaintea „aprigului ei soț”.

Capitolul 15

Boreiko îşi dădea foarte bine seama la ce primejdie se expuneau, el şi soția sa, luând parte la pregătirile pentru evadarea deținuților. În caz de eşec, îi păştea închisoarea şi pe el şi pe Olga Semionovna. În fortăreață, unde erau în văzul tuturor, trebuia să păstreze cu strictețe conspirativitatea – să fie mereu în gardă, să nu dea absolut nici un motiv de bănuială. Altfel, evadarea nu reuşea, sau, în cel mai bun caz, trebuia amânată pentru un timp nedefinit.

Deşi Boreiko şi soția lui credeau cu tărie că acțiunea lor va fi încununată de succes, totuşi, Olga Semionovna le trimise soților Zvonariov o scrisoare prin care-i ruga să aibă grijă de Svetlana şi de Sava, dacă li se va întâmpla ceva. De altfel, o asemenea rugăminte era cu totul de prisos. Zvonariova ar fi fost gata oricând să le dea adăpost copiilor lui Boreiko.

...Sablin stăruia zadarnic în încercările lui de a frânge moralul deținuților. Nici măcar Vonsovici, care abia mai suporta regimul în cazemata subterană, nu-i prezentă petiția de grațiere. Aceasta îl scoase din sărite pe Sablin. Încercarea de a-l recruta pe studentul Okulenko ca informator eşuă şi ea. Într-o zi, rotmistrul coborî la carcera unde se afla studentul şi, spre marea mirare a acestuia, îi vorbi despre anii frumoşi irosiți de tineri în închisori.

— Eşti tânăr, perora Sablin, ai toată viața înaintea dumitale, şi zaci închis aici. De câte zile stai la carceră?

— Nu mai țin minte, mormăi Okulenko posomorât.

— Mai ai de ispăşit peste cinci ani! îi aminti rotmistrul şi, observând că tânărul se întunecă şi mai mult la față, se gândi să-l momească cu făgăduieli ispititoare: Aş putea să intervin pentru reducerea termenului, dar... acest lucru trebuie să-l meriți..

— Cum? întrebă studentul aruncându-i o privire piezişă.

— A, foarte simplu... Supraveghează-i pe ceilalți deținuți, şi pune-mă la curent, îl îndemnă Sablin, insinuant.

Okulenko sări în sus:

— Cară-te ticălosule! Afară, mârşavule!

Rotmistrul ieşi glonț din carceră şi-i strigă gardianului de serviciu:

— Numai pâine şi apă, fără lumină! Îl învăț eu pe țângăul ăsta cum să vorbească cu mine!

Sablin îl ura îndeosebi pe Klimov, persecutându-l în fel şi chip. Gardianul de serviciu trecea de două ori pe zi pe la deținut, aducându-i pâinea şi apa. La aceasta se limitau relațiile lui Klimov cu lumea din afară.

Aflând despre situația grea a lui Klimov, Petrovici îi încredință lui Blohin sarcina de a-i uşura viața cât mai mult cu putință.

Tluşci avea şi el o atitudine foarte sfidătoare față de Sablin, ceea ce făcuse să fie băgat la carceră de mai multe ori, aşa că Blohin era tot mai înclinat să-l privească cu un sentiment de simpatie tovărăşească în loc de neîncredere.

Valia, care îi aducea Kossaciovei prânzul, punea zilnic de o parte mâncare pentru Klimov şi i-o dădea pe ascuns în carcera subterană.

În cele din urmă, Sablin îl mută pe Klimov înapoi în cazemată, dar nu din motive umanitare, nu, ci fiindcă identitatea lui nu fusese încă stabilită şi trebuia, într-un fel oarecare, ridicat vălul care acoperea acest mister. De aceea, rotmistrul îl băgă pe Tluşci în celula lui Klimov. Studentul făcea totul pentru a capta simpatia acestuia – era îndatoritor cu el, aşa cum se cuvine a fi cu un om mai în vârstă, îl provoca fățiş la discuții, exprimându-şi admirația față de Lenin şi de bolşevici. Asemenea osanale ridicate la adresa bolşevicilor de un socialist-revoluționar avură, după cum era şi firesc, darul de a-l pune în gardă pe Klimov, deprins cu vigilența şi cu o conspirativitate riguroasă. Prefera să tacă, ascultând palavrele lui Tluşci, dând doar din când în când răspunsuri scurte şi absolut inofensive.

Într-o noapte, trezindu-se pe neaşteptate din somn, Klimov dădu cu ochii de Tluşci lângă patul său. Studentul stătea

aplecat asupra lui, ascultând. Dându-şi seama că Klimov se trezise, Tluşci se îndepărtă repede.

„Pesemne că am vorbit ceva în somn şi el a tras cu urechea!” îşi zise Klimov.

Din clipa aceea nu mai avu nici cea mai mică încredere în Tluşci. În zadar încerca studentul să-l descoasă cât de cât pe taciturnul său partener de celulă, despre trecutul său revoluționar, despre Kossaciova. Clocotind de mânie, Klimov îl sfredelea cu privirile şi, la rândul lui, îi punea întrebări care-l derutau. Luat prin surprindere, Tluşci se demasca el însuşi, încurcându-se în răspunsuri.

Văzând că Tluşci nu izbutea să facă nimic, Sablin îl lăsă să se odihnească, ordonând să fie închis într-o carceră de o persoană şi, găsind un pretext oarecare, îl trimise pe Klimov în „iad”, adică în cavoul de piatră igrasios din rândul de celule cel mai de jos al subteranei.

În cele din urmă, Blohin se convinse că se bucura de o încredere temeinică din partea lui Sablin. Într-o zi, rotmistrul îl chemă şi-i spuse, într-adevăr ca unui om de încredere:

— Ascultă, Gordeev. Studentul Tluşci ne poate fi de mare folos. Când eşti de serviciu, să-i ducă Matriona mâncare ca lumea şi țigări. Să nu stingi lumina la el, să-i aeriseşti celula, în fiecare dimineață şi seară, să-l scoți la plimbare, separat de ceilalți condamnați politici. De față cu alții, strigă la el, dar n-ai voie să-l bați. Ai înțeles?

— Am înțeles. Înălțimea-voastră! răcni Blohin, aflând în sfârşit, ce hram purta Tluşci.

— Bagă de seamă, nu cumva să-l dai de gol!

Rostind aceste cuvinte, rotmistrul îl amenință cu degetul.

— Vă rog să n-aveți grijă. Golubenko o mai scăpa vreo vorbă, da eu-s mut ca mormântu!

...Din ziua aceea, Valia începu să-i aducă mâncare şi lui Tluşci.

Îi era frică să coboare singură în subteran, aşa că Blohin o însoțea întotdeauna până acolo.

Când Valia îi aduse pentru întâia oară lui Tluşci de mâncare, acesta, prost dispus, începu să zbiere:

— Astea-s lături, nu mâncare omenească! Pe aia o mănânci pesemne tu, putoare, ori îți hrăneşti bărbatul! De la el, mă pot aştepta în fiece clipă să mă sugrume.

— Păcat că vorbeşti aşa de urât, domnule student. Am primit un ordin special de la domnul comandant de jandarmi: să nu te bat, ci doar să strig la dumneata şi asta numai aşa ca să-i bag în sperieți pe alții. Ar fi de ajuns să ridic mâna asupra dumitale că ai şi da ortu' popii, şi de răspuns, n-oi răspunde, interveni Blohin, intrând în carceră.

— Cutra de Sablin ştie cu cine are de-a face! mormăi Tluşci.

Blohin şi Valia îi lăsară prânzul şi plecară, îndreptându-se spre scara principală. În loc să urce, însă, coborâră încă un cat, la Klimov.

Într-o zi, Sablin veni la Klimov. Golubenko, care îl însoțea pe rotmistru, comandă „drepți"! dar Klimov nici nu se mişcă.

— N-auzi comanda, porcule? se răsti Sablin.

Klimov nu se întoarse nici de astă dată spre el, şi nu scoase o vorbă.

— Ei bine, nemernicule! răcni rotmistrul, spumegând de furie. Ai să mori de foame. Aici o să crăpi şi aici o să fii îngropat!

— Ba n-o să mă îngropi – fiindcă o să fii întrebat: Ce s-a făcut cu deținutul! răspunse Klimov, calm.

— Las' că găsim noi ce să răspundem: s-a îmbolnăvit de pântecăraie şi a murit pe neaşteptate.

— A, vrei să mă otrăveşti! se lămuri Klimov. Îți mulțumesc pentru avertisment. O să-i pun pe gardieni să guste din mâncarea mea. Dacă gustă şi nu mor, atunci mănânc şi eu.

— Să-i stingi lumina – şi nici un fel de hrană! N-are decât să crape! zbieră jandarmul, buimac de furie, şi-l amenință cu pumnul. O să te târăşti la picioarele mele!

— Aşteaptă mult şi bine! răspunse Klimov, privindu-l batjocoritor printre gene.

Lampa fu luată. Carcera se cufundă în beznă şi într-o linişte de mormânt.

Da, avea la ce să se gândească Ivan Gherasimovici, acum muncitorul Klimov, deținut în fortăreața Kerci. Multe văzuse în viața lui. Muncă, muncă grea, istovitoare... Mai întâi fusese ucenic, apoi țesător, apoi mecanic. Vroia „să se facă om", să ajungă patron, să stea pe picioarele lui. Acum, amintindu-şi de aceste visuri copilăreşti, amare, îi venea să râdă. Mai târziu venise maturitatea... Şi aceasta nu fiindcă crescuse, ajunsese un flăcău voinic, arătos şi o întâlnise pe Daşa, singura lui iubire în viață, ci fiindcă îşi dăduse seama de sensul vieții. Pentru ce să trăieşti? În ce scop? Ca să lupți pentru libertate, pentru puterea ta, a muncitorilor. Pornise fără şovăială pe această cale grea. De un singur lucru se temea: că are să fie slab, că nu va putea fi de folos, aşa cum ar fi vrut să fie...

Nu dobândise dintr-o dată, cât ai bate din palme, stăpânirea de sine, voința, caracterul de revoluționar şi cunoştințele necesare. Nu! Tare greu îşi însuşise ştiința revoluției... L-au ajutat prietenii, ilegaliştii, după aceea pregătirile pentru revoluție şi, în sfârşit, luptele pe baricade, speranțele în victorie, tovarăşii...

Scoală-te, ridică-te, popor muncitor,
Ridică-te împotriva duşmanului, mulțime flămândă!
Răsună chemarea răzbunării poporului –
Înainte, înainte, înainte, înainte!

cânta Ivan Gherasimovici încetişor, simțind cum acest cântec plin de bărbăție, îl înviora, îi alunga oboseala, mâhnirea... Da... acesta era cântecul lor, cântecul maselor răsculate, cântecul care răsunase pe baricade. Piereau cu acest cântec pe buze. Aşa pierise Andrei, logodnicul Klavei, Nataşa... şi câți alții! Călăii înecaseră Presnea în sânge.

Iar acum vor să termine cu el, cu Klava... Ba nu, domnule rotmistru! N-o să te țină cureaua. Ne socotim noi!

Klimov ajunse pe bâjbâite la masă şi se aşează pe scaun.

În liniştea din subterană răsunară în depărtare nişte paşi. Klimov nu-şi putu da seama numaidecât, dacă i se părea, sau venea cineva într-adevăr pe coridor. Curând desluşi însă limpede lipăitul paşilor. Se apropiau doi inşi, încet, cu băgare de seamă.

„Ia iute cum se furişează, bestiile!" îşi zise el. Sărind de pe scaun, se apropie de uşă şi-şi lipi urechea de ea, ascultând cu încordare.

Paşii se apropiau. Se auzeau două voci, una de femeie, alta groasă, de bărbat, vorbind încet.

„Cine-o fi? Să fie oare Motia? încercă să-şi dea seama Klimov, trăgând cu urechea. Dar cine-i cu ea? Klava m-a prevenit: – «Să-ți spun ceva important. Motia şi Gordeev...» Ce anume voia să-mi spună? Să mă pună în gardă?"

În clipa aceea, felinarul fu pus în firidă, deasupra uşii. În celulă pătrunse o lumină slabă, gălbuie. Zăvorul zornăi.. Valia intră cu sufertaşele în mână.

— Bună ziua, rosti ea prietenoasă. Iată, ți-am adus prânzul.

— L-ați otrăvit? Mănâncă-l dumneata! scrâşni Klimov încleştând furios pumnii.

Valia se uită la el jignită:

— Doamne fereşte! Ce vorbeşti!

— Spune: l-ați otrăvit? stărui Klimov, cu glas răguşit.

Valia luă o lingură şi gustă supa. Klimov se uita la ea cu aceeaşi neîncredere.

— Nu-i destul. Mai ia, mai ia, atunci o să te cred. Poate că nici dumneata nu ştii ce ți-a pus acolo Sablin.

— Ba chiar eu am gătit supa. Ce, o să-mi fac mie însămi rău? murmură ea şi mai luă câteva linguri.

Deodată Klimov observă tocul naganului de pe şoldul ei. Nu erau decât ei doi în celulă. Blohin se afla pe coridor. Lui Klimov îi veni o idee îndrăzneață: să pună mâna pe armă. Trebuia să acționeze prompt. Întâmplarea îl favoriza. Era o nimica toată s-o imobilizeze pe Valia. Cu o mână o apucă pe

neaşteptate de gât, iar cu cealaltă încercă să-i smulgă naganul din toc.

— Ce faci, ce faci? gemu Valia.

Horcăind, aproape sugrumată, Valia era pe punctul de a leşina, când Blohin, auzind zgomotul, dădu buzna în celulă. Klimov izbuti să smulgă naganul din toc şi-l îndreptă asupra gardianului bărbos. Încă o clipă, şi Blohin ar fi fost ucis. Căutând să smulgă naganul, deținutul fusese nevoit să ia mâna de pe gâtul Valiei. Ea îşi veni în fire şi, dându-şi seama de situație, împinse brațul lui Klimov. Arma detună, dar glonțul zbură în lături. Cu un pumn în cap, Blohin îl doborî la pământ pe Klimov şi încercă să-l dezarmeze. Acesta rezista însă cu înverşunare. Izbuti să mai tragă o dată dar dădu greş din nou. Blohin reuşi să-l apuce de mână şi, împreună cu Valia, îi smulse naganul. Gâfâind greu, se aşezară tustrei pe pat.

— Degeaba ai făcut isprava asta! Ai fi sugrumat-o pe fetişcană, m-ai fi împuşcat pe mine, dar nu puteai să fugi nicăieri din fort. Te-ar fi închis în subteran şi ai fi cutreierat pe coridoare până ai fi murit de foame. Ptiu, tare ai slăbit, prietene, de cât ai flămânzit, şi ai stat închis sub pământ, spuse Blohin paşnic.

— În viața mea n-am fost prieten cu călăii, replică Klimov, posomorât.

— Şi bine ai făcut!

Blohin se ridică, ieşi pe coridor, luă felinarul şi se întoarse în celulă.

— Auzi, Matriona, ia stai de pază la uşă, îi porunci el Valiei. Fata ieşi, închizând uşa în urma ei.

— Ei, acum, ia uită-te mai bine la mine!

Klimov privea cu încordare fața gardianului, viu luminată de felinar, parcă ghicea unele trăsături cunoscute. Barba roşcată, ochii mici, ghiduşi, obrajii ciupiți adânc de vărsat... „O, doamne! nu cumva e...”

— Filip Ivanovici, dumneata eşti? întrebă el încet, cu glas tremurător.

— De bună seamă că eu! răspunse Blohin, vesel şi făcu un pas spre tovarăşul lui care întinse mâinile. Se îmbrăţişară năvalnic, bărbăteşte, rămânând câteva clipe nemişcaţi, simţindu-şi unul altuia bătăile inimii.

— Dar cum ai ajuns gardian? Şi ce caută Motia aici? întrebă Ivan Gherasimovici, trăgându-se puţin îndărăt şi privindu-l ţintă pe Blohin. Nici pomeneală să te recunosc!

— Ţi-au slăbit nervii, Ivan Gherasimovici. Ţii minte cum mă dăscăleai? Ziceai: pentru un revoluţionar, stăpânirea de sine e mare lucru. Iată, m-ai fi ucis şi ai fi făcut un rău cauzei noastre, fiindcă mă aflu aici din ordinul Comitetului Central. Trebuie să vă scoatem din fortăreaţă. Olga Semionovna şi bărbatul ei se află amândoi în fortăreaţă. Curând au să vină şi doctorul Krasnuşkin împreună cu Zvonariova – o mai ţii minte din Siberia? Are o însărcinare specială: să controleze regimul deţinuţilor politici din închisori. El o să ne ajute foarte mult. Iar Motia, o fată drăguţă şi inimoasă, a fost trimisă de organizaţia locală a partidului ca să ţină legătura. Aici, în Kerci, lucrează nişte flăcăi de nădejde. Ei, o să afli mai târziu toate amănuntele. Şi acum, lucrul cel mai însemnat: tovarăşii m-au rugat să-ţi spun să-ţi aduni toate puterile pentru clipa evadării. Păzeşte-te de Sablin; mănâncă numai ceea ce-ţi aduce Motia. Fereşte-te de Tluşci: e agent provocator. Şi acum, la bună vedere, Ivan Gherasimovici! Trebuie să plecăm.

— Cu bine, prietene. Spune-le tovarăşilor că le mulţumesc. Salută-i din partea mea...

Capitolul 16

A doua zi, ursuzul gardian Golubenko îşi făcu apariția în celula lui Klimov. Pentru zelul lui îndelungat în slujba țarului fusese răsplătit cu galoane mari de fir la mâneci, cu medalii de aur şi de argint. Acum i se dădea prilejul să-şi arate din nou râvna, otrăvindu-l pe Klimov, care se făcuse vinovat de crime grave împotriva statului. Recompensa îi era asigurată.

„Chiar rotmistrul Sablin a binevoit să-mi făgăduiască o răsplată, gândea Golubenko. Şi fără nici un risc. Arunc asupra lui Gordeev toată vina pentru moartea lui. Au să mă creadă: se ştie, că el a fost o fiară în Presnea, în ‘905…”

Pe neaşteptate însă, Klimov nu voi să mănânce lăturile şi pâinea pe care i le adusese Golubenko, făcându-l să fiarbă de ciudă:

— Aha, te-ai îndopat cu pâinea stăpânirii! Acu întorci botul de la terci! Vrei mierte-fierte, ai!? Ehei, ogarul turcului, când i-a fost foame, a mâncat şi mere pădurețe!

Bruftuluiala aceasta n-avu însă nici un efect asupra lui Klimov. El spuse din nou că nu vrea să mănânce, că declară greva foamei, drept protest împotriva tratamentului brutal la care era supus şi împotriva deținerii ilegale în carceră, fără lumină.

Golubenko plecă furios de faptul că nu-şi ajunsese scopurile. Îngrijorat de această ciocnire cu gardianul, Klimov o aşteptă nerăbdător pe Valia. Ea trecu spre seară în fugă. Klimov goli pe nerăsuflate o strachină de ciorbă grasă şi mâncă un codru de pâine albă, moale. De teamă să nu fi fost şi apa otrăvită de gardian, Valia îi lăsă şi o sticlă de apă proaspătă.

Înainte de a urca scara, fata se abătu pe la Tluşci. Studentul stătea culcat pe pat, cu o carte în mână:

— A, noroc, păpuşico! strigă el amical şi, zvârlind cartea, se ridică într-un cot, dând s-o ciupească pe Valia de bărbie.

Aceasta îl plesni însă prompt peste bot.

— Ține-ți mâinile acasă, că altfel îți rupe gâtul bărbatu-meu, îl amenință Valia.

— Stai că-ți arăt eu ție, viperă! strigă Tluşci, repezindu-se din nou la ea.

Dar Valia îl izbi din răsputeri în față:

— Te spun eu bărbatului meu, chiar mâine o să-ți facă popa parastas, scârbosule!

— Las' că-i găsim noi ac de cojoc şi lui Eroşa al tău! răspunse Tluşci, frecându-şi obrazul.

— Îndată îl trimit încoace! îl amenință Valia.

Tluşci sări îndărăt, speriat de-a binelea.

Toată seara aşteptă cu spaimă ivirea lui Gordeev, dar acesta nu veni. Ceva mai liniştit, Tluşci se gândi să-i lucreze într-un fel, pe Gordeev şi, mai ales, pe Motia, cu care nu putea să cadă la înțelegere. Când veni Golubenko, prietenul lui, începu să bage fitile:

— Mi se cam pare că Matriona a fost cumpărată de Kossaciova. Mie mi-aduce nişte resturi de mâncare, iar prânzul meu îl mănâncă pesemne Klimov.

Golubenko întâmpină cu bucurie acea nouă posibilitate de a-şi dovedi zelul:

— O s-o urmărim şi o să lămurim totul! De mult n-o am la inimă pe parşiva asta, spuse el.

— Nici bărbatul ei nu-i mai breaz. E fiară, nu om. Ăsta îşi sugrumă şi tatăl, cât ai clipi, adăugă Tluşci.

— E în stare! În Presnea a spânzurat patru inşi, cu mâinile lui. Pentru asta a primit şi ceasul. Să nu-ți treacă prin cap să-i faci zâmbre Motiei. Gordeev, şi aşa, abia aşteaptă să-ți facă seama. Am auzit cu urechile mele cum i-a spus şefului că te-ar sugruma bucuros, dar el nu i-a dat voie.

Şi astfel, speriindu-se unul pe altul cu Gordeev, Golubenko şi Tluşci se înțeleseră să-l ponegrească în ochii şefului lor în fel şi chip.

Într-una din zilele următoare, Golubenko se gândi s-o urmărească pe Valia. Se strecură în coridorul pe care se afla celula lui Klimov şi se piti în întuneric. Fără a bănui ceva,

Valia şi Blohin coborâră scările la ora obişnuită. Din fericire, Klimov, al cărui auz devenise neasemuit de ager după atâta şedere în liniştea din subteran, simțise paşii lui Golubenko, deşi gardianul îşi scosese pintenii. Pe deasupra, din când în când, acesta tuşea înăbuşit sau scăpăra chibritul.

Klimov nu ştia că era Golubenko, dar bănuind îndată că se petrecea ceva suspect, deveni atent. Curând, răsunară paşii bine cunoscuți ai Valiei şi, ca s-o prevină, Klimov începu să izbească din răsputeri în uşa de fier a celulei. Bătăile lui vuiau prin toată subterana. Valia îşi dădu seama îndată că Klimov nu bătea în uşă fără pricină.

— De ce o bate? întrebă ea privindu-l neliniştită pe Blohin.

— O să aflăm îndată! răspunse acesta în şoaptă.

Bătând mereu în uşă, Klimov le spuse că era posibil să fie spionați. Din pricina zgomotului, era greu să se înțeleagă ce spunea dar Blohin îşi dădu seama despre ce era vorba şi se opri, înjurând de mama focului:

— Cere să vină la el chiar domnul rotmistru Sablin! Vrea să-l mute sus, auzi, ce pofteşte dumnealui!

Vorbind astfel, începu să cerceteze coridorul cu felinarul în mână şi dădu peste Golubenko.

— Ce te-ai pitit aici în întuneric? Te ascunzi de mine? Aha, te-ai înțeles cu deținutul, îl ajuți să fugă, ai? Hai cu mine, la comandant. O să-i raportez totul! strigă Blohin tăbărând asupra lui.

— Ce, ai mâncat mătrăgună? întrebă Golubenko, holbându-se la el uluit.

Fără multă vorbă, Blohin scoase naganul şi-l propti în pântecul gardianului.

— Sus mâinile, că-ți găuresc burta! porunci el.

— Ce te-a... bolborosi Golubenko speriat.

Blohin răcni însă la el:

— Bagă de seamă: dacă nu asculți ce-ți spun ori încerci să fugi, te împuşc pe loc!

Neavând încotro, Golubenko se supuse. Mai mult mort decât viu, tremurând de spaimă, ajunse la Sablin, escortat de

Blohin.

Rotmistrul nu pricepu îndată despre ce era vorba, dar când se dumiri, izbucni în râs:

— Ce, nu-ți mai cunoşti prietenii?! Pe Gordeev ți-ai găsit să-l suspectezi, Golubenko? Nu ți-am spus că el e omul nostru cel mai credincios? Crezi că degeaba l-au condamnat la moarte revoluționarii? Nă-tă-ră-ule!

Apoi îl mustră şi pe Gordeev pentru samavolnicia lui:

— Dacă îl bănuiai trebuia să mi-o spui mie, nu să-l faci de râs.

În felul acesta ruşinos se încheie încercarea lui Golubenko de a arunca o umbră asupra soților Gordeev. De atunci, însă, aceştia se feriră şi mai mult de bătrânul gardian.

Într-o dimineață, când Motia îi aduse Olgăi Semionovna laptele, aceasta o chemă în casă, pasămite, ca să-i dea banii pe o lună de zile şi-i spuse cu glas scăzut:

— Motia, spune-i lui Blohin că azi soseşte în fortăreață Zvonariova împreună cu doctorul Krasnuşkin de la Academia Militară de Medicină. Au fost trimişi de Ministerul de Interne ca să inspecteze condițiile de viață ale deținuților în fortăreața Kerci.

Când auzi că Varia trebuia să sosească, Blohin se bucură nespus.

— Ai să vezi şi tu, Matriona, ce fel de fete au fost la Arthur! îi spuse el Valiei, plin de admirație. Nu le era frică de nimic. Înfruntau focul mai abitir ca cel mai viteaz ostaş. Acum, Varvara Vasilievna învață ca să se facă doctoriță.

— Dar cum ai să te apropii de ea, sub masca lui Gordeev? îl întrebă Valia.

— Măcar de departe s-o văd, şi tot are să-mi pară bine! răspunse Blohin zâmbind. Ea, Varvara Vasilievna, o să fie fără doar şi poate numai ochi şi urechi. A fost o vreme şi deportată, n-avea voie să stea în Piter. Mare mirare c-au trimis-o în fortăreață pentru o treabă ca asta.

— Nu cumva or fi trimis-o cei de la Minister ca să iscodească...

Blohin dădu cu aprindere din mâini:

— Nici prin gând să nu-ți treacă aşa ceva, darmite să vorbeşti... Mi-am mai pus o dată capul pentru Varvara Vasilievna, când era la Krasnoiarsk! Şi acum mi-l pun! Înțelesu-m-ai?!

— Nu te supăra, Filip Ivanovici, stărui Valia. Petrus spune totdeauna că, în munca noastră, nu strică niciodată să fii cu ochii în patru. D-aia am şi întrebat de Varvara Vasilievna. Întrebarea o fi, poate, într-adevăr nelalocul ei...

Prin telegrama Ministerului de Război se anunța sosirea în fortăreață a doctorului în medicină Krasnuşkin şi a Zvonariovei, asistenta lui, şi se ordona statului-major al fortăreței să ia măsurile cele mai indicate pentru întâmpinarea lor la gară, şi să le asigure toate cele necesare pe timpul şederii lor în fortăreață. Dat fiind că telegrama purta semnătura unui general de vază, autoritățile fortăreței intrară în acțiune de îndată. Schroder îi ordonă lui Finsov să se prezinte personal la gară. Olga Semionovna îşi exprimă dorința de a merge împreună cu colonelul, spunându-i că era prietenă cu Zvonariova de la Port-Arthur.

— Dar cine-i această doamnă Zvonariova? o întrebă Firsov, în drum spre gară.

Olga Semionovna îi spuse că Zvonariova era fiica unui cunoscut erou de la Port-Arthur, generalul Belîi, şeful Direcției Generale a Artileriei, şi că era căsătorită cu un inginer de vază de la Arsenalul Armatei din capitală.

— Dar ce legătură are cu medicina? întrebă Firsov.

— Cele mai directe legături, răspunse Olga Semionovna, dându-şi seama că colonelul dorea să afle de la ea cât mai multe amănunte despre cei ce urmau să vină. Zvonariova studiază la Institutul de Medicină pentru femei din Petersburg, pe care îl va absolvi curând.

...Trenul avea o mică întârziere. De la nord bătea vântul rece de noiembrie şi până când în sfârşit sosi, cei ce aşteptau în gară înghețară de-a binelea.

Dintr-un vagon de clasa întâi coborî o şatenă frumoasă, cu un mantou de lutru. Firsov se uită la ea fără voie cu admirație. Aruncând o privire spre peron, şatena scoase o exclamație de bucurie şi se repezi spre Olga Semionovna.

După primele îmbrățişări şi sărutări, Olga i-l prezentă Variei pe colonelul Firsov. Acesta se înclină galant şi, cerându-şi permisiunea de la încântătoarea tânără doamnă, îi sărută, împotriva tuturor regulilor de rigoare, mâna în mănuşa parfumată. După aceea se apropiară tustrei de vagon, din care coborî un medic militar spătos, cu manta nouă, ca turnată pe făptura lui vânjoasă.

— Domnule colonel, am onoarea să mă prezint: doctor în medicină, consilier de stat Krasnuşkin, rosti Ivan Pavlovici, salutându-l pe Firsov în poziție de drepți.

— Firsov, şef de stat-major al fortăreței Kerci, se recomandă colonelul scuturând cu putere mâna doctorului.

Krasnuşkin o salută călduros pe Olga Semionovna, apoi le ajută, pe ea şi pe Varia, să se urce în trăsură şi luă loc împreună cu Firsov pe bancheta dinainte.

După o oră de drum, sosiră în fortăreață. Zărindu-l pe colonel în trăsură, jandarmii de gardă deschiseră numaidecât poarta, fără a mai cere cuiva permisele de trecere.

La comandament se pregătise din timp cazarea celor sosiți: Varia fu condusă în camera care fusese ocupată de Kossaciova. Firsov îi ceru scuze pentru gratiile de la ferestre.

— Aici a stat o femeie din grupul deținuților pentru care ați întreprins o călătorie atât de lungă de la Petersburg, explică el, nespus de îndatoritor. Vedeți, e o cameră călduroasă, luminoasă. Dacă veți fi nemulțumită cu ceva, înştiințați-mă, mă voi strădui să fac pentru dumneavoastră tot ce-mi va sta în putință.

Krasnuşkin fu găzduit în locuința lui Firsov.

Rămasă, în sfârşit, între patru ochi cu Varia, Olga Semionovna o întrebă:

— Cum ai izbutit să fii trimisă încoace împreună cu Ivan Pavlovici? Doar n-aveai voie nu numai să studiezi în capitală,

dar nici măcar să locuieşti acolo!

— Ivan Pavlovici a aranjat totul, răspunse Varia. A salvat-o pe soția ministrului de interne de la o moarte sigură – ei, şi acesta, drept recunoştință, a satisfăcut rugămintea lui Ivan Pavlovici: mi-a clasat dosarul. Locuiesc iar împreună cu ai mei şi urmez din nou cursurile institutului.

Şi adăugă zâmbind:

— Pe scurt, totul s-a aranjat cum nu se poate mai bine, şi iată că acum am posibilitatea nu numai să te văd, dar să şi fac ceva pentru voi.

— Va să zică, e adevărat că eşti cu noi? întrebă Olga Semionovna fără să-şi mai poată ascunde bucuria.

— Da, Olenka, sunt cu voi, confirmă Varia.

— Şi cu cine ai luat legătură înainte de a pleca din Petersburg?

Varia duse degetul la buze, trase o clipă cu urechea şi, încredințându-se că nu le putea auzi nimeni, se aplecă la urechea prietenei sale şi-i şopti repede:

— Sunt aici din însărcinarea centrului. Dacă vrei să ştii, Ivan Pavlovici a stăruit să fie trimis încoace, în delegație, tot după instrucțiunile de la C.C. Cei din Piter doresc ca evadarea să fie urgentată... Mi-au cerut să aflu cum merg treburile aici. Am primit scrisoarea Kossaciovei pe care mi-ai trimis-o şi, în urma celor scrise în ea a fost trimis un tovarăş la Saratov, la familia lui Vonsovici. Acolo s-a descoperit numaidecât că scrisoarea cu pricina a fost plastografiată de jandarmi. I-am adus lui Vonsovici scrisori de la soție şi de la copii. Sunt toți bine, sănătoşi, nu l-au uitat şi îl iubesc... V-am adus şi răspunsul la întrebarea voastră în privința lui Tluşci. E agent provocator, figurează la ohrana sub porecla de „Peimatîi”... Ei, mi se pare că asta-i totul.

— Varinka, comoara mea! Ce minunat că eşti aşa de inimoasă, de curajoasă şi cumsecade! exclamă Olga Semionovna şi, îmbrățişându-şi prietena, o copleşi de sărutări.

Curând după aceea, Varia fu invitată la Firsov, la cină, iar Olga se duse acasă să-i spună şi soţului ei veştile pe care le aflase.

Dimineaţa, după ce luară micul dejun, Krasnuşkin şi Varia se întâlniră la statul-major al fortăreţei cu Firsov şi cu Sablin.

Krasnuşkin expuse planul său de lucru pentru controlul sănătăţii deţinuţilor şi a regimului care li se aplica, cerând stăruitor să li se facă şi radioscopii, îndeosebi Kossaciovei, care era bolnavă de tuberculoză.

În fortăreaţă nu exista un cabinet de radioscopie, aşa că era necesar să ia legătura cu o clinică particulară din oraş. Sablin se împotrivi categoric. Trebui să se ceară telegrafic în acest scop aprobarea Ministerului de Interne. Până la sosirea răspunsului, Krasnuşkin hotărî să-i viziteze pe deţinuţi şi să vadă ce regim li se aplică în fortăreaţă.

Era o zi caldă, însorită. Veni o trăsură; Krasnuşkin, Varia, Firsov şi Sablin plecară cu ea spre fortul Totleben. În drum, vizitatorii priveau curioşi valurile de pământ, caponierele de cărămidă, bateriile vechi fără tunuri. Doar ici-colo se vedea câte un petic de iarbă firav.

— Nici nu-mi vine să cred că aici e Crimeia, spuse Varia. E tot atât de cenuşie, părăsită, dezolantă, ca şi regiunea Kwantung.

— Ei, stimată doamnă, tocmai de aceea e fortăreaţă! obiectă Firsov – totul să fie ca-n palmă – trebuie să avem peste tot câmp de vedere.

— Îndeosebi împotriva inamicului de pe mare! îl înţepă Varia, usturătoare.

Colonelul se înroşi, zâmbind forţat.

— Stimată doamnă Zvonariova, aveţi o limbuţă foarte ascuţită! spuse el. E riscantă o discuţie cu dumneavoastră.

— Nu-i cazul ca dumneata, un militar, să-mi spui asemenea lucruri mie, unei femei care nu se pricepe câtuşi de puţin în probleme militare, răspunse Varia, de astă dată cu un ton glumeţ.

Îşi dădea seama că-i plăcea şefului de stat-major, ceea ce îi dădea o garanție în plus împotriva oricăror bănuieli din partea lui.

Încă din ajun, cazematele din fort fuseseră făcute lună, totul fiind frecat, răzuit şi spălat. Deținuții fuseseră duşi la baie şi bărbieriți, dându-li-se haine cazone, curate, fără rupturi. Tluşci şi Klimov fuseseră aduşi din subterană. Noaptea fusese de serviciu Golubenko şi dimineața îi luă locul Blohin. Acesta aştepta emoționat întâlnirea cu Zvonariova temându-se foarte mult să nu se trădeze cumva, să nu arate că o cunoaşte. Totul decurse însă cum nu se putea mai bine. Varia îl zări de departe, dar trecu pe lângă el fără să-l privească. Ducând mâna la cozoroc, Blohin stătea smirnă în fața colonelului şi a rotmistrului, exprimând prin toată ținuta lui cel mai adânc devotament.

Doctorul Krasnuşkin o examină în primul rând pe Kossaciova. Ea îi întâmpină rezervată, cu răceală. Krasnuşkin o ascultă la plămâni şi ajunse la aceeaşi concluzie ca şi Spirtov: starea bolnavei nu prezenta nici o primejdie pentru cei din jur, dar ea avea nevoie de alimentație substanțială şi de cură de aer într-o stațiune climaterică.

— Crimeia trece drept una dintre cele mai sănătoase zone climaterice din Europa. Se pare că doamna Kossaciova a avut noroc, nimerind tocmai aici, observă Sablin în bătaie de joc.

— Dumneata ai o concepție destul de originală despre condițiunile climaterice, îi spuse Krasnuşkin, aruncându-i o privire piezişă. Cazemata nu este un sanatoriu, ci un cavou, mai ales în cazul doamnei Kossaciova.

— Din păcate, la noi se observă o atitudine prea îngăduitoare față de cei care comit crime împotriva statului, rosti Sablin cu ciudă.

— Aşa crezi dumneata? întrebă Krasnuşkin, mirat.

— Vizita dumneavoastră o confirmă în modul cel mai grăitor, răspunse Sablin.

— E bizar că un rotmistru de jandarmi rosteşte asemenea vorbe. Voi socoti de datoria mea să aduc la cunoştința

domnului ministru de interne afirmația dumitale, răspunse Krasnuşkin cu asprime.

Sablin îşi dădu seama că făcuse o gafă şi se grăbi s-o dreagă mieros:

— M-ați înțeles greşit, domnule doctor. Nu-mi permit câtuşi de puțin să discut măsurile dispuse de excelența-sa. Odată ce socoteşte, din anumite considerente, că vizita dumneavoastră în fortăreață e necesară, atunci, aşa trebuie să fie.

Kossaciova nu reclamă şi nu ceru nimic, dar bărbații îi prezentară atâtea reclamații, încât Sablin abia izbutea să le noteze.

— Domnule rotmistru, va trebui să viu cât mai des pe-aici, îl admonestă Firsov pe jandarm.

Tluşci se plânse de cele mai multe lucruri. Susținea că e omorât prin înfometare, că e băgat de viu în mormânt, că e batjocorit pentru faptul că e evreu. Klimov se limită la o reclamație asupra distribuirii defectuoase a scrisorilor şi, spre surprinderea lui Sablin, spuse că alimentația nu lăsa de dorit. Rotmistrul îi interpretă atitudinea în felul său – stătuse aproape o lună de zile în subterană şi se muiase – acum cânta altfel!

Învățătorul Vonsovici se plânse de lipsa ziarelor, revistelor, cărților şi, în general, a legăturilor cu lumea din afară.

— E ceva în neregulă cu familia dumnealui, îi spuse Sablin lui Krasnuşkin. Veştile urâte de acasă îi traumatizează psihicul!

— Dar tot n-am să fac cerere de grațiere! îi declară pe neaşteptate Vonsovici rotmistrului. Cu toate amenințările şi trucurile dumitale, n-o să vezi aşa ceva de la mine!

— Ce fel de amenințări? Ce, eşti nebun? se aprinse Sablin.

Acum nu-l mai putea prosti pe Vonsovici: dimineața, în timpul plimbării, acesta aflase de la Kossaciova că ai lui erau bine, sănătoşi.

— Nu căuta să mă îmbărbătezi! îi spusese el, nevenindu-i s-o creadă.

— O să primeşti deseară nişte scrisori de la soția dumitale, răspunse Kossaciova. Doar ți-am spus că jandarmii sunt capabili de orice ticăloşie.

Acum. Vonsovici nu-şi mai putea stăpâni indignarea.

În timp ce Vonsovici şi Sablin schimbau vorbe tăioase, Krasnuşkin şi Varia îi auscultau pe deținuți. Când Varia se apropie de Klimov şi li se întâlniră privirile, fața lui zvâcni spasmodic.

— Aspiră adânc! îl rugă Varia, calmă, punându-i stetoscopul la piept. Încă o dată! Aşa! Suferi de ceva?

— Sunt sănătos! răspunse Klimov scurt.

— Dar inima? întrebă Varia, auzindu-i prin stetoscop bătăile inimii care zvâcnea năvalnic de bucurie.

— Şi cu inima stau bine! răspunse Klimov.

Vonsovici era tare slăbit – totuşi îi spuse lui Krasnuşkin:

— Mi-ar trebui multă vreme dacă aş începe să mă tângui şi să-mi înşir toate bolile. Credeți-mă: cel mai bun leac pentru mine e libertatea – din păcate, însă, dumneavoastră nu mi-o puteți reda. Sper că voi trăi să văd ziua aceea când mi-o voi redobândi – atunci am să fiu sănătos tun.

Tluşci îi reținu cel mai mult pe medici. Se plângea de tot felul de boli.

— Dar nu găsesc la dumneata nimic, îi spuse Krasnuşkin. Ai o sănătate de invidiat – poate că eşti chiar mai sănătos decât domnul Okulenko, deşi el e mai tânăr ca dumneata. În nici un caz nu eşti amenințat nici de tuberculoză, nici de scorbut.

— A, e limpede! Dumneavoastră cântați în strune jandarmilor! bodogăni Tluşci. Aveți ordin să-i băgați în mormânt pe toți revoluționarii.

— Singura boală de care suferi dumneata, urmă Krasnuşkin, este simularea. Sper că ai mai avut prilejul să auzi acest cuvânt!

— Nu permit să fiu insultat! zbieră Tluşci. Cer…

— Încetează gălăgia! îl repezi Sablin.

În clipa aceea, Varia îi şopti lui Klimov:

— Curaj! Piterul e cu voi!

În timp ce Krasnuşkin şi Varia ieşeau din fort, Blohin se apropie repede de Firsov, salută şi spuse:

— Înălțimea-voastră, îmi dați voie să vorbesc cu doamna doctoriță? Mi s-a îmbolnăvit nevasta şi aş ruga-o s-o vadă dumneaei. În privința mulțumirii, să n-aibă grijă...

— Adresează-te direct doamnei doctor, răspunse colonelul binevoitor.

— Soția dumitale e aici? îl întrebă Varia.

— A fost azi-dimineață, dar nu s-a simțit bine şi a plecat acasă.

— Bine; trecem pe la dumneata, încuviință Varia.

Curând trăsura se opri lângă casa în care locuiau Gordeevii.

— Vă aşteptăm! îi spuse Variei, Firsov, înclinându-se amabil.

Spre a nu fi nevoită să se grăbească, Zvonariova îl rugă să n-o aştepte.

— Domnul... ea se uită întrebător la Blohin.

— Gordeev, se grăbi să completeze acesta.

— Domnul Gordeev mă va conduce la statul-major al fortăreței, hotărî Varia.

Trăsura plecă, iar Varia, condusă de Blohin, se îndreptă spre aripa casei.

Intrând în camera Gordeevilor dădu cu ochii de o tânără oacheşă şi rumenă, culcată pe pat. Valia o privea cu nesaț.

„Deci aşa arată această Zvonariova! Cândva galopa sub bombardament în fortăreața asediată, apoi îl plesnise peste bot pe un profesor de vază care-i făcea curte şi fusese deportată în Siberia. Iar acum, iat-o, din nou liberă, ba chiar trimisă în fortăreață, cu o misiune importantă...” se gândea Valia.

Înaltă, zveltă, tânără, cu gesturi energice, Varia îi inspira o mare admirație. Uitând de boală, fata sări sprintenă din pat.

— Bună ziua, doamnă Zvonariova! spuse ea şi se înclină, aşteptând ca vizitatoarea să-i întindă mâna.

— Dânsa e Valia? întrebă Zvonariova, întorcându-se spre Blohin.

— Dânsa e, ca să zic aşa, soția mea din fortăreață...

Varia se apropie de fată şi o sărută cu drag:

— Mă bucur de cunoştință! De acum înainte poate că o să ne mai întâlnim şi nu numai o dată în viață.

— Îmi pare bine, sunt foarte bucuroasă că vă întâlnesc, Varvara Vasilievna! Filip Ivanovici mi-a vorbit atât de mult de dumneavoastră – şi numai de bine!

— Iar mie, Valia, mi-a vorbit de dumneata Olga Semionovna, şi tot numai de bine. Isteață idee a avut Filip Ivanovici cu boala dumitale!

— Ei, aici putem să schimbăm o vorbă fără martori nepoftiți, spuse Blohin zâmbind. În blestemata asta de piele a lui Gordeev, o să mă sălbăticesc şi eu curând.

— Mai rabdă, Filip Ivanovici! spuse Varia privindu-l îmbărbătător. Cei de la Piter vă urmăresc activitatea cu îngrijorare şi cu speranță. Ia spuneți, cum aş putea să mă întâlnesc cu Volkov?

— A, se poate, prin Olga Semionovna, îşi dădu cu părerea Blohin.

— Bine. Varia dădu din cap şi se întoarse spre Valia: Pe dumneata, Valiuşa, te rog să treci deseară pe la Olga Semionovna, să iei nişte scrisori pentru Vonsovici, Klimov şi Kossaciova. Pune-le în vedere ca, după ce le citesc, să le distrugă neapărat.

— Dar eu n-am scrisori? întrebă Blohin, cu glasul pierit.

— A, va să zică, nu i-ai uitat pe ai dumitale? întrebă Varia zâmbind.

— Cum s-o uit pe Şurka şi pe copii? protestă Blohin chiar oțărât olecuță. Îi văd mereu înaintea ochilor... şi pe Şura, şi pe copilaşi...

— Am şi pentru dumneata o scrisoare... cât toate zilele.

— De la Şura?

— De la ea! răspunse Varia. O s-o găseşti şi pe aceea deseară la Olga Semionovna.

— Vezi bine, Matriona, nevastă dragă, îi porunci Blohin Valiei, în glumă. Nu uita, întâi şi întâi, să iei scrisoarea de la soața mea cu cununie!

— Cu multă plăcere! răspunse Valia.

Pentru orice eventualitate, Varia îi scrise Valiei două rețete apoi îşi luă cu căldură rămas bun de la aşa-zisa bolnavă şi de la soțul ei, şi plecă.

— Vă mulțumesc foarte mult! rostea Blohin, petrecând-o spre poartă şi aplecându-se. N-am să vă uit bunătatea, cât oi trăi. Vă mulțumesc foarte mult!

Seara, Varia se duse la Boreiko acasă. Merse şi Krasnuşkin cu ea. În drum spre Ak-Burun, putură să discute în linişte despre treburile lor şi să facă schimb de impresii.

— Starea sănătății deținuților este pe deplin satisfăcătoare. Totuşi, e primejdios să călătorească iarna pe mare, cu o bărcuță şubredă. Ei, dar ce nu faci de dragul libertății! Cât despre Sablin, individul ăsta e un prost, un mojic şi un laş, spuse Krasnuşkin.

Îi opri o patrulă de noapte. Firsov avusese însă grijă să le elibereze din timp permise de circulație.

— Poftim de evadează de aici, când eşti oprit la fiece pas şi ți se controlează actele, observă Krasnuşkin. Da; au ştiut jandarmii unde să-şi întemnițeze duşmanii...

Soții Boreiko dădură drumul din vreme ordonanței în oraş, ca să poată sta de vorbă în linişte cu musafirii lor. Între timp, veni şi Valia.

Olga Semionovna relată amănunțit toate măsurile luate de ilegaliştii din Kerci pentru eliberarea deținuților.

Pe măsură ce Varia şi Krasnuşkin îşi dădeau seama de condițiile locale, dificultățile pe care le întâmpinau organizatorii evadării deținuților din fortăreață deveneau tot mai limpezi pentru ei.

În cele din urmă, Krasnuşkin îl examină pe Boreiko şi-l sfătui să vină cât mai curând la Piter.

— Ai nevoie de un consult medical. Vino la noi, la Academia Militară de Medicină. Am să te prezint chirurgilor şi

neurologilor. O să te punem pe picioare, repede şi temeinic, stăruia Krasnuşkin.

— Mai întâi, lăsați-ne să isprăvim ce-am început! Încă nu se ştie cum se va sfârşi totul. După aceea o să vedem: o să mă doftoricesc, ori am să răspund în fața judecății pentru toate păcatele mele, răspunse Boris Dmitrievici.

— Borea, cine se teme de lupi, n-are ce căuta în pădure, îl linişti Olga Semionovna.

Valia şedea într-un ungher şi urmărea plină de interes tot ce se vorbea. Zvonariova scoase scrisorile pe care le adusese, spuse încă o dată că trebuiau distruse îndată ce vor fi citite şi i le dădu Valiei care le luă şi plecă înapoi, direct spre fort.

Varia şi Olga Semionovna începură să vorbească despre copii, iar Krasnuşkin şi Boreiko trecură în revistă ultimele evenimente politice. Ştabs-căpitanul îşi exprima părerile destul de rezervat, deşi avea deplină încredere în interlocutorul lui. Krasnuşkin se interesa de starea de spirit a soldaților şi de activitatea politică ce se desfăşura printre ei. Boreiko spuse că jandarmii supravegheau foarte drastic fortăreața, iar soldații erau complet izolați unii de alții, neavând voie să iasă din cazărmile respective. Până şi la baie se duceau întotdeauna, separat, pe companii. Krasnuşkin se interesă şi asupra posibilităților de contact cu organizațiile în oraş.

În seara aceleiaşi zile, Valia dădu pe furiş scrisorile lui Vonsovici, lui Klimov şi Kossaciovei. Prevenit de Kossaciova că va primi scrisori de la soție, Vonsovici le citea şi le recitea pe ascuns, cercetând tot timpul cu atenție scrisul soției, temându-se ca şi veştile bune de-acasă să nu fie tot o înşelăciune pentru a-l linişti. Oricum ar fi fost, scrisul şi semnătura soției le cunoştea prea bine ca să mai aibă îndoieli. Înviorat de bucurie, se simți îndată mai bine, parc-ar fi întinerit pe neaşteptate.

Klimov primise o scrisoare scurtă de la soția lui, din Krasnoiarsk. Aceasta îl vestea că are de gând să se mute la Riga, la fratele ei. Scrisoarea era plină de vioiciune, caldă,

apropiată. Scria că-l doreşte nespus şi-l aşteaptă. Klimov o citi şi o reciti, apoi o făcu cocoloş, o mestecă şi o înghiți.

...Noaptea sosi de la Ministerul de Interne o telegramă, prin care se aproba efectuarea examenului radioscopic al Kossaciovei la clinica particulară din oraş. Dimineața, Krasnuşkin şi Varia se duseră în oraş să stea de vorbă cu proprietarul clinicii pentru a-l ruga să le pună la dispoziție cabinetul de radiologie. În timp ce Ivan Pavlovici discuta cu acesta, Varia se întâlni cu Olga Semionovna într-un loc convenit şi, împreună cu ea, se duse la Volkov.

Acesta fusese anunțat din timp despre vizita Zvonariovei, totuşi când o văzu intrând în casa conspirativă se miră destul de mult. Eleganța Variei, manierele ei oarecum sfidătoare o făceau să semene prea puțin cu o ilegalistă, putându-se crede că era o doamnă din capitală care nimerise acolo din greşeală. Zvonariova îşi dădea foarte bine seama de această impresie pe care o făcea şi căuta s-o mențină. La rândul său, tinerețea lui Volkov o surprinse. Părea un licean din cursul superior şi nu unul dintre conducătorii marii organizații de partid din oraş. Zvonariova dădu bună ziua şi-l întrebă:

— Aşadar, dumneata eşti Piotr Volkov?

— El e, îi şopti Olga Semionovna.

Zvonariova îi remise banii necesari pentru organizarea evadării, îi comunică rezultatul examenului medical al deținuților şi sublinie că centrul cerea să se ia măsuri pentru urgentarea evadării acestora.

— N-ai putea să fixezi un termen, chiar şi aproximativ? îl întrebă Varia.

— Termenul e un element atât de secret, încât nici eu nu-l țin minte, răspunse Volkov zâmbind.

Zvonariova se simți jenată, dându-şi seama că întrebarea fusese nelalocul ei.

Spre sfârşitul convorbirii, se ivi şi Petrovici. El strânse prietenos mâna Variei şi-i făgădui că deținuții nu vor sta în fortăreață nici o zi în plus.

— Dar e o vorbă: „*Graba strică treaba*”. În ceea ce ne priveşte – trebuie s-o spunem: graba poate duce la insuccesul întregii acțiuni. Şi, din păcate, nu numai a ei. Noi, aici, vedem mai bine când va fi clipa cea mai nimerită ca să trecem la acțiune.

Felul de a vorbi, cumpănit, scurt, al lui Petrovici, ca şi înfățişarea lui serioasă îi inspirară pe loc Variei mult respect, îi spuse că de la Kerci pleca pe mare împreună cu doctorul la Odesa.

— O să vă scuture zdravăn, o preveni Petrovici.

— Nu suferim de rău de mare, nici eu, nici tovarăşul meu de drum, doctorul Krasnuşkin, îl asigură Varia.

Aflând în ce zi aveau de gând să plece, Petrovici îi făgădui că va fi şi el de față.

— N-o să mă apropii. S-ar putea să fiu urmărit, dar o să vă privesc de departe, şi pe dumneata şi pe doctorul dumitale. Cine ştie dacă într-o bună zi nu va fi de folos.

În sfârşit, Zvonariova îşi luă rămas bun de la prietenii ei din Kerci.

Radioscopia confirmă diagnosticul lui Krasnuşkin: procesul pulmonar al Kossaciovei se afla în stadiul de cicatrizare. Acum, cel mai periculos lucru pentru ea ar fi fost o răceală; totuşi, dorea arzător să fie liberă chiar cu riscul de a i se agrava boala.

A treia zi, când Zvonariova şi Krasnuşkin se urcară pe vapor, Varia îl zări pe Petrovici în mulțime. Acesta nu se apropie de ea, nu arătă că o cunoştea, dar, stând lângă schela vaporului, îl văzu cum nu se poate mai bine pe Krasnuşkin, pe care Varia îl reținu intenționat ceva mai mult lângă vapor. La rândul său, doctorul putu să-l cerceteze de aproape pe marinarul în vârstă, cu fața energică, ce se întipărea în memorie. Deşi nu schimbară nici o vorbă, zâmbetele lor spuneau mult, exprimând înainte de toate un adânc sentiment de simpatie reciprocă.

A doua zi, după plecarea Variei şi a doctorului, Nosov, şeful oficiului poştal sosi în goană la comandamentul jandarmeriei

din fortăreață şi, gâfâind de emoție, îi comunică lui Sablin, că doctorul şi asistenta lui, care vizitaseră fortăreața, nu erau câtuşi de puțin medici, ci nişte revoluționari, dintre cei mai primejdioşi. Drept dovadă, prezentă o scrisoare sosită „*post-restant*” la oficiul poştal din oraş, pe numele unui oarecare Zavodovski pe care o deschisese un oficiant.

— Secretul acesta mi-a fost divulgat strict confidențial în schimbul unei sume de bani destul de mare, raportă Nosov. E ceva într-adevăr senzațional!

— Cum asta! Asta-i bună! exclamă Sablin, sfredelindu-l cu privirile pe şeful oficiului poştal. Doar Ministerul de Interne, ca şi Ministerul de Război, mi-au confirmat oficial sosirea doctorului Krasnuşkin şi a doamnei Zvonariova!

— Îmi permit să vă asigur că totul a fost o mistificare! stărui Nosov. Doar ştiți cât de vicleni şi de inventivi sunt revoluționarii!

— Ei, domnule Nosov, pare-se că nu există pe lume om mai viclean şi mai inventiv ca dumneata, rosti Sablin.

Totuşi, pentru orice eventualitate, întrebă la Piter printr-o telegramă cifrată, dacă într-adevăr doctorul în medicină Krasnuşkin fusese trimis la Kerci, când, cu cine şi în ce scop.

Rotmistrul nu îndrăzni să-i raporteze lui Firsov cele aflate de la Nosov, de teamă să nu fie admonestat pentru greşeala pe care o făcuse – doar nimeni nu verificase actele doctorului şi ale asistentei sale. Lui Sablin îi îngheță sângele în vine la gândul că vizita medicală a deținuților putea să fie într-adevăr de la început şi până la sfârşit o mistificare a revoluționarilor.

A doua zi, sosi răspunsul de la ohrana din Petersburg: Într-adevăr, doctorul în medicină Krasnuşkin, însoțit de asistenta Zvonariova, fiica generalului Belîi, fuseseră trimişi la Kerci şi Odesa, pentru a inspecta regimul de detențiune şi a examina starea sănătății deținuților politici. Totodată, printr-un ordin cifrat special, i se dădeau dispoziții lui Sablin să cerceteze şi să stabilească, cine se îndeletnicea cu falsificarea scrisorilor expediate deținuților din fortăreața Kerci. După cum preciza ordinul, în anumite ziare din capitală apăruseră relatări

referitoare la acest caz. Era de aşteptat şi o interpelare în Duma de Stat, şi ministrul de interne nu dorea câtuşi de puțin o largă publicitate în jurul stărilor de lucruri din închisori.

Turbând de furie, Sablin îl chemă pe Nosov şi începu să răcnească la el, să-l beştelească cum îi venea la gură.

— Eşti un tâmpit, un idiot şi jumătate! tuna rotmistrul mânios. Din cauza născocirilor dumitale neghioabe, îmi risc postul, cariera. Stai, te bag eu la închisoare pentru că ai violat secretul corespondenței şi ai falsificat scrisori. Chiar azi am să-ți fac o percheziție domiciliară!

Nosov era complet distrus. Îşi dădea seama prea bine că făcuse o greşeală, că-şi pierduse iremediabil încrederea lui Sablin. Amenințarea cu percheziția domiciliară îl înspăimânta însă de moarte. Îşi dădea seama că l-ar aştepta ocna dacă s-ar descoperi la el copiile de pe corespondența secretă a statului-major al fortăreței, pe care o intercepta ilegal.

De aceea, îl imploră pe Sablin să facă tot posibilul pentru a muşamaliza cazul. Drept încheiere a discuției, fu nevoit să lase pe masa comandantului jandarmilor din fortăreață o sumă de bani respectabilă.

Pantelei Petrovici Nosov habar n-avea însă că scrisoarea „*post-restant*”, adresată unui anume Zavodovski, fusese ticluită de ilegaliştii din Kerci spre a se răzbuna pe şeful oficiului poştal pentru denunțurile lui, pentru violarea corespondenței şi plastografierea atâtor scrisori. Unul dintre oficianții din oraş, care avea legături cu mişcarea ilegală, îi arătase într-adevăr lui Nosov această scrisoare în cel mai mare secret şi în schimbul unei mari sume de bani.

Nosov arse două nopți de-a rândul hârtiile primejdioase. De frică, nu mai mânca, nu mai dormea. Totodată, înaintă la Petersburg un raport prin care cerea să fie transferat la alt oficiu.

Capitolul 17

Se apropia iarna. Pe mare băteau vânturi reci, vijelioase. Cerul era tot mai adesea mohorât, şters, sau chiar dispărea după o pânză groasă de nori plumburii. Se cernea o burniță respingătoare, ba uneori începea chiar să ningă.

Pregătirile pentru evadarea deținuților din fortăreață se făceau pe îndelete, cu multă grijă. Volkov făcuse rost de arme şi haine groase pentru fugari. Toate acestea trebuiau strecurate în fortăreață şi ascunse acolo un timp. Cum să faci însă treaba aceasta, când jandarmii controlau îndeaproape tot ce se aducea în fortăreață, percheziționându-i cu atenție pe soldați?

Timp de o lună şi mai bine, Timofeev nu mai riscă să aducă manifeste din oraş. Unele din aceste manifeste îi îndemnau pe soldați să nu participe la represiuni împotriva țăranilor şi muncitorilor, altele dădeau în vileag cruntele pedepse şi execuții în masă la care erau supuşi participanții la luptele revoluționare din 1905, sau descriau mizeria crescândă a sărăcimii oropsite a satelor, asuprirea ei de către moşieri şi chiaburi. Manifestele îi răscoleau pe soldați, le stârneau durerea, amărăciunea, când se gândeau la cei dragi care duceau la țară o viață de mizerie.

Deocamdată, reacțiunea triumfa, dar de pe o zi pe alta vântul revoluției putea să aţâţe pălălăile mâniei poporului. Atunci țarismul, speriat de aceste pălălăi, va încerca din nou să înece în sânge cu baionetele soldaților demonstrațiile muncitorilor şi ale țăranilor. Da, vărsarea de sânge trebuia preîntâmpinată. Şi manifestele li se adresau soldaților cu următoarele cuvinte:

„Soldați!

Sunteți fiii poporului! Când trageți asupra poporului, gloanțele voastre vă ucid părinții, surorile şi frații.

Foametea, mizeria şi lipsa de drepturi silesc poporul să se ridice împotriva asupritorilor, iar voi, în loc să apărați

interesele celor care vă sunt dragi, îi ucideți şi vă faceți călăi, părtaşi cu asupritorii...”

Blohin fusese însărcinat să aducă în fortăreață armele, hainele groase şi manifestele.

Se învoi din nou la Sablin, spunând că vrea să se ducă la Starîi Karantin, ca să-şi care acasă fânul pentru vacă, cumpărat de mai înainte. Ca să-l răsplătească pentru destoinicia cu care îşi îndeplinea slujba, rotmistrul dădu ordin serviciului de aprovizionare să-i pună la dispoziție pentru transportul fânului un car cu doi cai.

Blohin plecă la Starîi Karantin fără Valia şi se întoarse abia pe înserate. Şedea sus pe claia cât toate zilele, încărcată în car, şi, legănându-se de parcă l-ar fi bătut vântul, cânta de mama focului. Astfel intră pe poarta fortăreței.

— Da straşnic te-ai mai afumat, Gordeev! O făcuşi lată, frățioare, ai?! glumeau jandarmii de gardă.

— Ei, închinai şi eu olecuță... În sănătatea înălțimii-sale, domnul rotmistru, şi într-a mea, şi într-a voastră, a tuturor... De, stacană după stacană, se adună... răspunse Gordeev, cu limba împleticită.

— Ei, dă-i drumul, dă-i drumul şi descarcă-ți fânul, dar vezi să nu vii jos de-a berbeleacul.

Şi jandarmii îl lăsară să treacă în voie cu carul şi cu fânul lui. Habar n-aveau că sub fân ascunsese revolverele, cartuşele, scurtele vătuite, căciulile cu clape şi un teanc mare de manifeste.

Când intrau de serviciu, Blohin şi Valia duceau treptat în fort armele, hainele şi manifestele, ascunzându-le pe toate în subterană.

Într-o dimineață, îndată ce Boreiko intră în cancelaria companiei, Saveliev îi raportă că feldwebelul Pîjov ar fi găsit un teanc de manifeste pe care le-ar fi înaintat imediat rotmistrului Sablin.

— Dar de ce lui Sablin? Să vină încoace Pîjov! ordonă Boreiko, păşind de colo colo prin cancelarie, nespus de

tulburat.

Îşi dădea seama ce primejdie îl păştea pe Blohin, dacă jandarmii ar fi aflat cum ajunseseră manifestele în baterie.

„Naiba să-l ia pe nerodul ăla de Timofeev! Nu putea să le ascundă ca lumea!” mormăia ştabs-căpitanul cu ciudă.

Saveliev se întoarse împreună cu Pîjov. Fără să răspundă la salutul plutonierului-major, Boreiko îi ordonă furierului să iasă afară.

— După dumneata, cine crezi că este comandantul companiei: eu sau rotmistrul Sablin?! îl întrebă el pe Pîjov, abia stăpânindu-se.

Şi se apropie, mai înalt cu o jumătate de cap decât el, şi vădit mai spătos. Gravitatea lui Pîjov zbură ca luată de vânt.

— Înălțimea-voastră sunteți... bolborosi el, zăpăcit.

— Cum ai îndrăznit să-i înaintezi lui Sablin manifestele pe care le-ai găsit, fără să-mi raportezi mie mai întâi?

— Înălțimea-sa rotmistrul Sablin mi-a ordonat să-i aduc imediat orice manifest subversiv pe care l-aş găsi.

Boreiko abia se stăpânea să nu-şi înfigă mâinile în barba stufoasă a majurului.

— Cum, nătărău bătrân, vrei să-ți bagi comandantul în bucluc? Crezi că, de azi înainte, ai să mai rămâi în companie? Las’ că... şi ştabs-căpitanul începu să-l înjure atât de năprasnic, încât feldwebelul mai întâi se înroşi, apoi se făcu alb ca varul, şi-l podidiră lacrimile, tremurând ca varga de spaimă. Deodată, ducându-şi mâna la inimă se lăsă pe un scaun.

— Drepți, când îți vorbeşte comandantul! răcni Boreiko, scos din fire de mânie.

— Înălțimea-voastră... Înălțimea-voastră... bolborosea majurul cu glas stins.

— Trei zile de arest! Stânga-mprejur! ordonă ştabs-căpitanul.

Pîjov se întoarse reglementar şi o zbughi din cancelarie. Pe scară, îl întâlni pe Saveliev.

— V-am spus eu, Efsei Petrovici, să arătați manifestele mai întâi comandantului. Dacă m-ați fi ascultat, nu vă înjura aşa. Acum a auzit toată fortăreața.

— Tacă-ți gura, nătărăule! răcni Pîjov furios. Las' că i-o fac eu lui pentru înjurăturile astea. O să mă țină minte!

Uşa se deschise brusc şi Boreiko se ivi în prag:

— Ce spui?! Mi-o faci, ai? întrebă el, sfredelindu-l din priviri pe majurul care se uita la el buimac.

— Nu... Nu mi-am dat seama... bolborosi acesta înspăimântat.

— Poftim în cancelarie! îi ordonă ştabs-căpitanul.

Pîjov se codi o clipă. Atunci Boreiko îl înşfăcă de braț, îl trase în cancelarie şi închise uşa după el. O clipă după aceea dinăuntru se auzi un răcnet deznădăjduit.

„Să-l liniştesc pe comandant, să nu răspundă pe urmă pentru bestia asta de Pîjov", gândi Saveliev şi deschise larg uşa.

Feldwebelul stătea în mijlocul cancelariei, leoarcă de sudoare, tremurând ca varga înaintea lui Boreiko.

— De ce faci pe nebunul? îl întrebă ştabs-căpitanul disprețuitor. Cine te-aude o să creadă că te-am ars cu fierul roşu.

— Îngăduiți să plec, înălțimea-voastră? îl rugă Pîjov, cu glas jalnic.

— Stai! ordonă Boreiko şi se întoarse spre Saveliev: Spune-i ofițerului de serviciu pe companie să trimită doi soldați cu arme ca să-l ducă pe feldwebel la corpul de gardă.

— Înălțimea-voastră, nu mă faceți de ruşine în fața celor din fortăreață! îl rugă Pîjov.

— Gura! Să fie trimis sub escortă la arest!

Timofeev, care se nimeri să fie unul dintre ostaşii trimişi să-l escorteze pe Pîjov, comandă nu fără plăcere:

— Drepți! Înainte, marş! Nu te uita în lături!

După ce majurul fu luat de acolo, Boreiko convocă ofițerii la cancelarie şi-i informă că Pîjov descoperise nişte manifeste

subversive, ordonându-le să facă imediat o percheziție amănunțită în tot sectorul companiei.

Curând după aceea sosi şi rotmistrul Sablin cu şase jandarmi.

— Să trăiți, domnule ştabs-căpitan! Am sosit cu arhanghelii mei, să facem o percheziție în dormitorul companiei dumneavoastră... Desigur, vi s-a şi raportat că s-au găsit nişte manifeste?

Şi Sablin îi întinse un manifest şi ordinul de percheziție semnat de comandantul batalionului. Aruncând o privire asupra manifestului, Boreiko îşi dădu seama numaidecât că nu era dintre cele luate de Timofeev de la Blohin şi se linişti:

— Aprobarea pentru efectuarea percheziției nu poate s-o dea decât comandantul de unitate. Iurkovski n-are acest drept, aşa că nu pot să execut ordinul. Voi raporta îndată totul colonelului Suetnev, declară Boreiko.

Şi ceru numaidecât la telefon cancelaria comandantului artileriei. Îi răspunse chiar Suetnev. Ştabs-căpitanul îi raportă cazul. Colonelul îi ordonă să se prezinte împreună cu Sablin la comandamentul artileriei.

— Eu nu-i sunt subordonat lui Suetnev şi nu mă duc la el, spuse încăpățânat rotmistrul.

Boreiko îi transmise colonelului răspunsul său. După câteva clipe, şeful de stat-major al fortăreței îl chemă la telefon pe Sablin şi confirmă ordinul dat de Suetnev. Sablin nu mai avea încotro.

În clipa aceea, Iurkovski sosi cu trăsura. Suetnev vorbi şi cu el la telefon, ordonându-i să vină la comandament împreună cu Boreiko. Locotenent-colonelul era furios pe Sablin, pe Boreiko şi pe sine însuşi, pentru greşeala pe care o făcuse. Fiindu-i, vădit, frică de întâlnirea care-l aştepta cu Suetnev, îi spuse lui Boreiko nemulțumit:

— Ai stârnit o mare dandana, Boris Dmitrievici. Comandantul tună şi fulgeră. O să avem neplăceri, şi eu şi dumneata.

Suetnev îi întâmpină strict oficial şi-i ordonă lui Boreiko să raporteze pe scurt ce se petrecuse. După aceea, îl ascultă pe Iurkovski şi, în sfârşit, pe Sablin. În tot timpul acesta colonelul îşi făcea însemnări în carnet.

După ce ascultă raportul lui Sablin, îi făcu observație lui Iurkovski pentru faptul că le dăduse jandarmilor aprobarea de a face percheziție, fără ştirea lui.

— În caz că se vor mai repeta asemenea lucruri scandaloase, voi înainta raport ierarhic, cerând să fiți scos din cadrele armatei fără drept de a purta uniformă şi de a primi pensie, îl amenință colonelul.

Adresându-i-se lui Sablin, îi spuse cu o severitate accentuată:

— Domnule rotmistru, constat că dumneata, pe lângă toate celelalte, eşti şi impertinent. Te cheamă un superior în grad şi în funcție, şi dumneata ai îndrăzneala să nu vii!

— Domnule colonel, v-aş ruga să vă alegeți expresiile, se aprinse rotmistrul. Repet: nu sunt în subordinea dumneavoastră!

— Când ți se face observație, să taci, domnule rotmistru! Prezintă-te imediat la statul-major al fortăreței şi raportează că ai fost obraznic cu mine. Marş! se răsti Suetnev.

Sablin luă poziția de drepți, se întoarse şi ieşi.

Colonelul se întoarse spre Boreiko.

— Ce-a fost între dumneata şi feldwebelul Pîjov? Chiar acum am primit de la el un lung raport.

Boreiko relată cele întâmplate.

— Pîjov se plânge că l-ai tras de barbă.

— Minte, răspunse Boreiko scurt.

— Au fost martori la această discuție?

— Nu, domnule colonel.

— Am să-l bag pe ticălosul ăsta bătrân la arest pe două săptămâni pentru minciună.

— Vă rog să mi-l luați definitiv din companie.

— Să înaintezi raport pe cale ierarhică, ordonă Suetnev. Câteva clipe păşi tăcut de colo colo prin birou, apoi spuse

îngândurat: N-ar fi exclus ca însuşi Pîjov să fi pus la cale povestea asta cu manifestul. Dacă ar fi aşa, atunci ar trebui scos imediat din cadrele armatei şi alungat din fortăreață, ca să nu mai tulbure apele pe aici.

Întorcându-se la baterie, Boreiko află că percheziția nu dăduse nici un rezultat. Sablin nu se astâmpără însă. Făcu un amplu raport, prin care se plângea de Suetnev, şi-l prezentă comandantului fortăreței. Schroder îi ordonă lui Firsov să cerceteze cazul. Drept rezultat, Sablin fu admonestat şi de comandantul fortăreței, care-i dădu ordin totodată să intensifice supravegherea soldaților. Urmă un nou val de percheziții. Rotmistrul scăpă însă din vedere subterana din fortul Totleben.

— Perchezițiile din cazărmi n-au dat rezultate. În noaptea următoare, au fost găsite o mulțime de manifeste lipite peste tot prin fortăreață: lângă cazemate, în baterii, pe zidurile depozitelor. În plus, vreo douăzeci de manifeste fuseseră culese pe drumuri de patrule.

Sablin era pur şi simplu istovit – atât se zbătuse să dea de urma celor care răspândeau manifeste. Zilnic, aproape toți jandarmii scotoceau pretutindeni în fortăreață, fără a izbuti să descopere ceva. Dimpotrivă, alte şi alte manifeste se iveau când într-un loc, când în altul.

Sablin îşi irosea puterile şi timpul în acea luptă fără sorți de izbândă împotriva celor ce răspândeau manifestele, uitând aproape de deținuți. Aceştia, la rândul lor, căutau să nu-i aducă aminte câtuşi de puțin de existența lor.

În timp ce se petreceau toate aceste lucruri, pregătirile în vederea evadării se apropiau de sfârşit. La una din obişnuitele întâlniri cu Petrovici şi cu Volkov, Goida îi vesti că îndată ce comitetul ilegal va cere acest lucru, pescarii îi vor pune un şaland la dispoziție.

— Am ales câțiva oameni de nădejde, neînfricați. Nici unul nu s-ar da în lături să rupă gâtul tătucului țar... Bătrânul Makarîci s-a oferit să conducă el şalandul...

— Albatrosul?! exclamă Volkov cu admirație.

— Chiar el? se miră Petrovici.

Cine nu-l cunoştea pe litoralul Mării Negre pe căpitanul chior, bătrân, îndesat, cu faţa înnegrită de soare şi de vânturile mării? În tinereţe cutreierase aproape toate mările şi oceanele, dobândind romantica poreclă „Albatrosul" pentru firea lui îndrăzneaţă şi pentru deosebita iscusinţă cu care ştia să conducă velierele. Când se învolbura furtuna mai mare, când puţini marinari cutezau să se îndepărteze de ţărm, Makarîci era departe în larg cu veliera lui şubredă, îmbătat parcă de lupta împotriva elementelor naturii dezlănţuite. Veliera zburda ca un albatros printre talazurile albastre-verzui ce mugeau sinistru. Makarîci era şi acum, la o vârstă înaintată, tot atât de îndrăzneţ şi de iscusit. La cei şaizeci şi trei de ani ai săi, mânuia timona cu aceeaşi fermitate ca şi la douăzeci, ghicind direcţia valurilor după anumite semne văzute numai de el, supunându-le voinţei lui.

— Am ales un loc în care e mai potrivit să acostezi noaptea cu şalandul, urmă Goida, drept în faţa bateriilor, alături de fortul Totleben, unde malul intră puţin în mare. Makarîci vrea să ştie sigur încotro o luăm: direct spre Turcia, ori, mai întâi, spre Caucaz – ca să facem rost de merinde şi de apă...

— Şi cât cere bătrânul pentru cursă? întrebă Petrovici. Se aude că-i lacom de bani.

— Ei, ce e drept, e drept. Ia şapte piei de pe jupânii pescarilor – dar pentru noi vrea să facă totul... fără plată! răspunse Goida zâmbind.

— Cum? Nu se poate! se îndoi Volkov.

— Aşa-i cum îţi spun, stărui Goida. Ştii că jandarmii i-au scos ochiul când cu revolta pescarilor împotriva negustorilor. Iar fratele lui, Andriuha, cel care a ridicat lumea la revoltă, a şi pierit în ocnă... Am încercat să spun ceva despre parale... Păcat că n-aţi văzut cum m-a fulgerat Makarîci cu singurul lui ochi: „Da' ce, crezi că eu pun bani la ciorap? Eu, zice, dau nevoiaşilor banii care-mi pică. Oamenii care zac în fortăreaţă luptă pentru sărăcime. Atunci, cum aş cuteza eu să le cer

parale? Ar trebui să fiu o pasăre de pradă, nu un albatros, ca să fac una ca asta!”

— Spune-i bătrânului că-i mulțumim foarte mult, îl rugă Petrovici pe Goida. Mai spune-i că ziua evadării o s-o ştim precis poate săptămâna ce vine. Acum, mai rămâne să potrivim lucrurile aşa fel, ca să cadă tocmai în ziua când o să intre în gardă bateria lui Boreiko. O să ne dea de ştire Olga Semionovna.

Makarîci întrebă câți oameni o să ia.

— Opt inşi cu totul, răspunse Volkov şi înşiră: Timofeev, unu; Blohin, doi; patru deținuți...

— Dar sunt cinci deținuți, aminti Goida.

— Unul nu intră la socoteală: nu-i de-ai noştri – acela o să rămână pe veci în fortăreață, răspunse Petrovici.

— Deci, şase. Şi ceilalți? întrebă Goida.

— Ceilalți sunt Valia şi Petrus, răspunse Petrovici arătând spre Volkov. În urma recomandării Kossaciovei, e chemat în Elveția de Comitetul Central. Tot acolo o să facă şi nunta cu Valia! glumi bătrânul marinar.

Volkov se îmbujoră.

— E cam prea devreme să ne gândim la asta! Să nu-mi pună ştreangul de gât mai înainte aici... spuse el oftând.

— Ce-i drept, e drept, dar, zău, mai bine să vorbim de nuntă, decât de ştreang! stărui Petrovici zâmbind.

— Asta aşa-i! Când eşti vesel, lupți mai uşor, îi ținu hangul Goida.

Capitolul 18

Pîjov fu scos din cadrele armatei şi plecă din fortăreață, luând cu chirie o cameră în oraş, la margine. Fostul feldwebel îşi rase barba, se îmbrăcă civil şi se duse la guvernatorul oraşului, cerând o slujbă în poliție. Cererea îi fu aprobată numaidecât, fiind numit agent extrabugetar de poliție pe lângă cancelaria guvernatorului. Leafa era însă cam mică, aşa încât el hotărî să mai câştige ceva de la Sablin, îndeletnicindu-se cu urmărirea soldaților care veneau din fortăreață în oraş.

Nu-şi începu însă activitatea urmărindu-i pe soldați, ci pe Olga Semionovna Boreiko. Într-o zi mohorâtă de iarnă, o zări întâmplător în piață şi, neavând altă treabă, o pândi, vrând să vadă ce face. Fără a bănui ceva, Olga Semionovna se întâlni cu Pavel Alexeev şi se îndreptară împreună spre port, ca să fixeze data evadării, de comun acord cu Petrovici. Bateria lui Boreiko urma să intre, în gardă peste o săptămână.

Ştabs-căpitanul hotărâse de pe acum unde să pună santinele, când şi pe care dintre soldați, informându-l pe Blohin asupra repartizării acestora. Acum, urma să se precizeze când anume trebuia să acosteze şalandul pentru a se coordona toate celelalte acțiuni în funcție de aceasta.

Olga Semionovna şi Pavel mergeau încet, parcă s-ar fi plimbat. Pîjov îi urma la câțiva zeci de paşi. Era de ajuns ca ei să meargă mai încet, că făcea şi el acelaşi lucru, privind încordat de jur împrejur. Strada era pustie, ceea ce îl făcea pe Pîjov să se teamă că ar putea fi zărit de Olga Semionovna.

Pîjov ar fi dorit nespus ca soția ştabs-căpitanului să fie amestecată în vreo uneltire, să aibă legături cu revoluționarii. Se şi închipuia descoperind o importantă organizație de revoluționari, arestând-o pe soția fostului său comandant de companie şi după ea chiar pe acesta. Atunci s-ar răzbuna pentru toate: şi pentru scoaterea lui din cadrele armatei şi pentru zilele petrecute la arest, şi pentru că era cât pe aici să-i smulgă barba. La urma urmei s-ar fi mulțumit şi cu mai

puțin. Întâlnirea doamnei Boreiko cu un tânăr chipeş, în piață, şi acea plimbare în doi pe străzile dosnice, pustii, dădea îndeajuns de bănuit.

N-ar fi stricat s-o prindă în flagrant delict de adulter. Ştabs-căpitanul n-ar fi fost deloc încântat.

Deodată, Pîjov îl zări pe Timofeev uitându-se de după colțul unei case de care se apropia Olga Semionovna cu însoțitorul ei şi dispărând aproape în aceeaşi clipă. Pîjov îl recunoscu – era soldatul pe care îl suspectase.

Inima copoiului zvâcni de bucurie: era limpede, de vreme ce Timofeev venise în oraş şi, pare-se, o aşteptase în port pe Olga Boreiko – ehei, mirosea a uneltire! Nu prea era cu putință ca acea întâlnire să fie întâmplătoare. Pîjov o urmări mai departe pe Olga Semionovna. Aceasta coti după colț. Însoțitorul ei se opri şi-şi aprinse o țigară. Pîjov se opri şi el lângă fereastra unui debit de băuturi.

Trecuseră vreo cinci minute de aşteptare chinuitoare. Arzând de nerăbdare, Pîjov se uita mereu cu coada ochiului spre colțul străzii.

În cele din urmă, Olga Semionovna se ivi de după colț, îi spuse ceva însoțitorului ei şi, fără să arunce vreo privire îndărăt, porniră mai departe. Pîjov se luă din nou după ei, rânjind de bucurie, mulțumit de acel început atât de promițător al carierei lui de polițist.

Portul era şi mai pustiu decât străzile. La debarcader staționa un singur vaporaş. Valurile tulburi se năpusteau furioase asupra danei, împroşcând-o cu stropi. Crâmpeie de nori de iarnă, lungi, întunecați, se târau pe cer, ca nişte trâmbe de fum. În văzduh pluteau fulgi rari de zăpadă.

Olga Semionovna şi Pavel trecură prin fața unei magazii cenuşii, lungi, se îndreptară spre casa de bagaje, dar nu intrară, ci-şi văzură mai departe de drum spre vapor. Pîjov, uitându-se mereu împrejur, se ținea după ei de-a lungul magaziei. Era într-atât absorbit de urmărire, încât nu se mai gândea decât la un lucru: să nu-i piardă din vedere pe Olga Semionovna şi pe tânărul în uniforma şcolii navale, să-i

spioneze, să afle unde se duceau şi cu cine se mai întâlneau. Se va ivi cumva din nou Timofeev sau vreun alt artilerist? Aha, va să zică, nu degeaba îi ordonase rotmistrul, când se afla la companie, să-l pândească pe ştabs-căpitan! În fortăreață nu izbutise să observe nimic suspect în comportarea lui Boreiko şi a soției acestuia, dar aici, în oraş, iată că dăduse de o urmă. Se şi visa copleşit de recompense: bănet, onoruri, faimă, decorații.

Acestea i-au fost ultimele gânduri. În clipa când trecea pe lângă uşa magaziei, aceasta se întredeschise pe neaşteptate şi, mai înainte ca Pîjov să-şi dea seama ce se petrece, două brațe vânjoase, ca nişte gheare, ca tentaculele unei caracatițe uriaşe, îl înşfăcară zdravăn şi-l traseră într-o clipită în bezna neagră din magazie. Răsună doar un strigăt înăbuşit ce se topi în vuietul vântului şi al valurilor...

Capitolul 19

Umezeala, frigul şi curentul din subterană subminaseră grav sănătatea lui Klimov. Cu câteva zile înainte de data fixată pentru evadare, căzu la pat, doborât de o răceală serioasă. Ziua, se simțea relativ bine, dar spre seară temperatura i se ridica brusc şi el cădea într-o stare aproape de delir.

Îmbolnăvirea lui Klimov îi neliniştea foarte mult pe ilegalişti. Acum, evadarea devenea mult mai complicată. Dacă până atunci Blohin conta pe ajutorul lui Klimov, în clipa inevitabilei ciocniri cu jandarmii, acum nu-i mai rămânea decât Okulenko. Vonsovici era prea slab fiziceşte pentru a lua parte la încăierare şi, pe deasupra, s-ar fi putut să înşele speranțele puse în el: ideea evadării i se păruse şi periculoasă şi fantezistă. La drept vorbind nici nu se gândea să evadeze: data punerii sale în libertate se apropia – mai avea un an de ispăşit – pe câtă vreme, în cazul unei tentative de evadare nereuşită, îl aştepta o nouă detențiune de lungă durată.

Membrii comitetului ilegal se sfătuiră îndelung ce era de făcut – dat fiind boala lui Klimov. În cele din urmă, acceptară în unanimitate propunerea lui Volkov: să nu se amâne evadarea – bolnavul să fie adus cu orice preț la bordul şalandului. Până atunci, să se acționeze din răsputeri pentru a-l pune pe picioare.

Informat despre boala lui Klimov, Sablin hotărî mai întâi să nu i se acorde nici un fel de asistență medicală. Dar Firsov, care primise o reclamație de la Kossaciova, ordonă ca rotmistrul să se prezinte la comandament.

— N-am avut destule neplăceri din cauza nerodului ăluia de Nosov care citea corespondența? Vrei ca ziarele din capitală să facă din nou publicitare regimului la care sunt supuşi deținuții în fortăreață? Să fie imediat chemat Spirtov la bolnav! ordonă şeful de stat-major cu severitate.

Sablin n-avea încotro – trebuia să execute ordinul. Spirtov constată la Klimov o răceală acută şi-i făcu cunoscut lui

Sablin că boala avea să dureze vreo săptămână sau zece zile, dacă nu se iveau complicații.

Medicul vizita bolnavul în fiecare zi, iar seara trimitea felcerul să-i dea îngrijirile necesare. La un moment dat, Spirtov propuse mutarea lui Klimov la infirmerie, dar Sablin se împotrivi categoric.

— Şi dacă, întâmplător, ar muri? Atunci, autoritățile fortăreței n-ar putea să scape de răspundere – îl preveni Spirtov.

— Fleacuri! răspunse Sablin disprețuitor. Dacă ar muri, am face un raport şi am anexa la el actul de deces, întocmit de dumneavoastră, pe când dacă ar fugi, atunci, într-adevăr, am avea mari neplăceri.

Sablin se gândi să profite de boala lui Klimov pentru a face investigații. Tluşci fu mutat în celula lui Klimov. Nu închidea ochii toată noaptea. Când şi când bolnavul începea să aiureze şi, în delir, putea să trădeze, fără voie, anumite taine, cu neputință să-i fie smulse prin alte mijloace. Tluşci îşi dădea prea bine seama de lucrul acesta. Era de ajuns ca Klimov să bolborosească ceva că provocatorul se şi apropia repede, aplecându-se, numai urechi, ascultând încordat fiecare cuvânt. Klimov bolborosea însă atât de nelămurit, încât era absolut imposibil să desluşească ceva, sau spunea anumite lucruri care nu prezentau nici un interes. Abia în a treia noapte, spre ziuă, când zorile târzii de iarnă începuseră să mijească afară, dincolo de ferestrele cazematei, Klimov începu pe neaşteptate să aiureze cu glas tare. Tluşci îşi alungă repede picoteala şi se apropie de bolnav.

— Cine? Ba de loc! striga Klimov, agitat, crâmpeie de fraze. Ne-am întâlnit... da, da! În Presnea... O cunosc de mult... Klavdia Mihailovna... Nu... da, da... Strahova...

Tluşci fu cât pe ce să scoată o exclamație de bucurie. Strahova! Fireşte, ea era! De câte ori nu se căznise să-şi aducă aminte unde şi când văzuse o femeie care semăna foarte mult cu Kossaciova! În sfârşit, acum îşi amintea. În primăvara anului 1906 fusese adus în arestul preventiv din

Petersburg şi strecurat în aceeaşi cameră cu un oarecare Strahov, acuzat că ar fi condus greva politică din octombrie într-un cartier al capitalei. O dată sau de două ori, venise la acest Strahov sora lui, Klavdia Mihailovna, o tânără frumoasă, la care se uitau cu jind toți, şi jandarmii, şi deținuții. Tluşci o văzuse în treacăt şi nu putuse s-o identifice numaidecât. Îl ajutase numele pe care-l scăpase Klimov în delir. Tluşci îşi aminti şi de faptul că, mai târziu, Strahova figura pe listele ohranei ca o revoluționară extrem de periculoasă şi că pentru descoperirea şi prinderea ei fusese promisă o mare recompensă bănească.

Tot delirând, Klimov scăpase şi vorbele din care rezulta că o cunoscuse mai demult pe Strahova, deşi până atunci negase acest lucru cu încăpățânare. Pe lângă aceasta, dăduse în vileag faptul că luase parte la luptele din cartierul Presnea.

Bucuros de acest succes neaşteptat, pândea cu nerăbdare sosirea gardianului de serviciu, ca să-l anunțe pe Sablin cât mai curând ce descoperiri importante făcuse.

Acum putea socoti că executase misiunea primită de la ohrana din Petersburg. Avea să plece curând la Moscova, sau la Petersburg, unde, fireşte, va primi o bună recompensă. Toate greşelile pe care le săvârşise până atunci vor fi date uitării, toate necazurile şi suferințele din ultima vreme vor fi răscumpărate.

...Dimineața, în timp ce deținuții erau scoşi la plimbare, Tluşci îi strecură pe neobservate lui Blohin un bilețel, şoptindu-i:

— Dă-l cât mai curând rotmistrului. Bagă de seamă să nu-l pierzi.

Blohin dădu din cap în semn că a înțeles şi vârî biletul în buzunarul dinăuntru al mantalei.

Deşi Tluşci îi raporta lui Sablin că izbutise să-i identifice pe Kossaciova şi pe Klimov, nu era absolut convins de acest lucru, aşa că se gândi să-şi verifice încă o dată presupunerile.

După plimbare, rămânând în curte între patru ochi cu Kossaciova, spre surprinderea ei, o strigă:

— Klavdia Mihailovna, o clipă te rog!

Ea se întoarse imediat spre el şi-l privi nedumerită:

— Mie mi te-ai adresat aşa?

— Dumitale! Ce, nu te cheamă aşa? răspunse Tluşci rânjindu-i cu neobrăzare în față.

— Niciodată nu m-a chemat astfel, negă Kossaciova ridicând din umeri, deja stăpână pe sine.

„Ea este!" hotărî Tluşci, convins. Dându-şi seama că procedase prea fățiş, explică:

— Am avut o cunoştință cu acest nume. Semăna foarte mult cu dumneata...

Ea căuta să-i vorbească cât mai calmă, deşi neliniştea îi creştea în suflet. Fără doar şi poate, Tluşci o mai văzuse undeva, şi acum nu numai că o recunoscuse, dar îşi amintise şi de numele ei.

În cursul zilei, Kossaciova o rugă pe Valia să-l anunțe pe Blohin, ori pe Olga Semionovna, despre toate acestea, pentru ca ei să pună cât mai curând în cunoştință de cauză comitetul ilegal. Blohin aflase însă totul din bilețelul pe care Tluşci i-l trimisese lui Sablin. Era limpede că pe Kossaciova şi pe Klimov îi amenința un nou proces şi poate pedeapsa cu moartea.

Valia alergă la Olga Semionovna şi aceasta, dându-şi seama de gravitatea situației, plecă imediat în oraş, ca să se întâlnească cu Volkov sau cu Petrovici.

Nu departe de casa conspirativă, se apropie de ea un tânăr necunoscut, în uniforma şcolii navale.

— Casa conspirativă a căzut. Alexeev se află acolo. Intrarea prin curte, a doua uşă la stânga, rosti el cu glas înăbuşit, arătând din priviri o casă cu verandă pe partea cealaltă a străzii.

„Ce s-a întâmplat? Dacă au să mă prindă acum şi pe mine? Ce-au să facă Boris, copiii?", gândi neliniştită Olga Semionovna.

Intră cu teamă în curtea necunoscută şi aşteptă îndelung la uşa ce-i fusese arătată neavând curaj să bată. În sfârşit, se hotărî.

Din privirea lui Pavel, plină de îngrijorare, îşi dădu seama că el era adânc preocupat, neliniştit.

— A fost arestat careva? îl întrebă ea.

— Deocamdată, nu, slavă domnului; dar ne-am speriat de-a binelea, mărturisi Pavel. Din fericire l-am prevenit pe Piotr chiar în ultima clipă. La miezul nopții, poliţiştii au dat buzna în strada Mitridatskaia. Volkov, eu şi încă doi tovarăşi abia am scăpat.

— Dar Petrovici?

— Şi el e urmărit de mult, dar acum lipseşte din oraş. A plecat cu Goida la Ciuşka să vadă cum se repară şalandul.

— Dar cum s-a ajuns la căderea casei conspirative? Nu cumva e o trădare la mijloc?

— Nu cred. Mai curând e o imprudență. Copoii ne-au pândit, ne-au dibuit, răspunse Pavel.

— Şi Volkov unde e? întrebă Olga Semionovna.

— La mănăstirea Keterlez, răspunse Pavel.

— La o mănăstire de maici? Ce spui!

Pavel zâmbi, văzând-o pe Olga Semionovna atât de mirată.

— Mănăstirea ne scapă adeseori din încurcătură. Avem acolo oameni de-ai noştri. Manifestele le tipărim în cimitirul mănăstirii, într-un cavou, şi tot acolo ne ascundem, la mare nevoie. Noaptea, bineînțeles, bărbații n-au voie să intre în mănăstire, să tulbure liniştea novicelor. De aceea, la mănăstire nu prea ai de ce să te temi de razii, mai cu seamă noaptea.

Olga Semionovna îl informă pe Pavel asupra raportului pe care-l făcuse Tluşci lui Sablin.

— Cazul este extrem de grav şi de primejdios, declară Pavel, tulburat. Trebuie să stai de vorbă urgent cu Petrovici. Eu rămân de pază aici, iar dumitale am să-ți dau un marinar care o să te conducă la Ciuşka.

O oră mai târziu, Olga Semionovna îi găsi într-o colibă de pescari pe Petrovici, pe Goida şi pe un bătrân chior, ars de soare, cu mustață căruntă, despre care află că era căpitanul Makarîci.

Vestea adusă de Olga Semionovna îl tulbură adânc pe Petrovici, care se trăgea de mustăți cu mişcări nervoase şi clătina din cap încruntat.

— Blohin a predat comandantului de jandarmi raportul? întrebă el.

— Încă nu! răspunse ea. Evadarea e plănuită peste trei zile. Am hotărât să facem în aşa fel ca Sablin să primească raportul măcar cu o zi întârziere.

— Ce-ar fi ca acest Tluşci să fie chiar acum?... rosti Goida şi făcu un semn grăitor în jurul gâtului.

— Pentru nimic în lume. Se poate da totul peste cap, se împotrivi Petrovici.

— Atunci Tluşci l-ar putea bănui pe Blohin că i-a oprit dinadins raportul, îşi exprimă temerea Olga Semionovna.

— În ochii lui Sablin, Gordeev e mai presus de orice bănuială. În cel mai rău caz, o să mintă: să-mi fie cu iertare, înălțimea-voastră, am uitat... Să predea raportul mâine dimineață, nu mai înainte, spuse Petrovici.

Discutară despre boala lui Klimov, despre mersul pregătirilor pentru evadare.

— Nu cumva s-o feştelim tocmai acum... Klimov s-a îmbolnăvit şi, colac peste pupăză, pe nepusă-masă şi-a vârât coada şi bestia de Tluşci. Mai lipseşte să ne facă vreun pocinog bateria lui Boreiko, spuse Petrovici îngrijorat.

— Dar dumneavoastră cum stați aici? întrebă Olga Semionovna.

— La noi, totu-i în deplină rânduială. O să venim la țanc cu „Olandezul” nostru zburător.

A doua zi de dimineață, Blohin îi duse lui Sablin raportul lui Tluşci. Rotmistrul îşi dădu seama îndată cât de importantă era descoperirea agentului provocator. Dacă Tluşci nu mințea, atunci el, Sablin, era bun de felicitat –

obținuse un mare succes. Nici Moscova, nici Petersburgul, nici Curtea Marțială nu putuseră s-o identifice pe Kossaciova! Şi iată că fusese identificată în fortăreața Kerci, în colțul acesta uitat de lume! Rotmistrul Sablin dovedise că are mai multă experiență decât cei mai aprigi şi mai versați copoi ai ohranei din Petersburg şi din Moscova. Deocamdată avea încă epoleți de rotmistru, dar curând, îndată ce Petersburgul îi va recunoaşte meritele, îi va fi asigurat gradul de locotenent-colonel şi pe deasupra ordinul „*Sfânta Ana*”...

Legănându-se cu visurile trandafirii ale viitorului, rotmistrul transmise de îndată o amplă telegramă cifrată la Petersburg, raportând datele relatate de Tluşci despre Kossaciova şi Klimov. Acum nu se mai gândea să-i facă seama lui Klimov aici, în fortăreață. Dimpotrivă: trebuia să menajeze în fel şi chip un revoluționar atât de primejdios, să-l expedieze viu şi nevătămat ohranei din Petersburg. Era convins că – dacă-i va preda vii la Petersburg pe Klimov şi pe Kossaciova – va primi negreşit o frumoasă recompensă.

Capitolul 20

Părea că totul fusese prevăzut, chibzuit. Klimov se simțea ceva mai bine. Şalandul, aprovizionat cu apă şi cu alimente aştepta la Enikale, gata de plecare. Volkov se mută din mănăstirea Keterlez în cătunul pescarilor. Ziua, îmbrăcat ca un pescar oarecare, urmărea de pe mal ultimele pregătiri pentru evadarea deținuților, şi îndată ce se înnopta se urca pe şaland. Nici jandarmilor, nici polițiştilor nu le-ar fi trecut prin cap să-l caute pe un vas de pescuit care stătea singuratic pe mare.

Din pricina faptului că Tluşci izbutise să-i identifice pe Klimov şi pe Kossaciova, domnea o atmosferă deosebit de încordată. Sablin ar fi putut să-i izoleze în orice clipă de ceilalți deținuți, şi atunci evadarea lor n-ar mai fi fost posibilă. Din fericire însă, deocamdată situația nu se schimbase. Sablin era sigur că deținuții nu bănuiau în Tluşci un provocator, aşa că nu socotea necesar să-l scoată de la Klimov. Mai mult decât atât: rotmistrul spera că agentul va putea să mai afle câte ceva despre Strahova şi despre Klimov.

Aşteptarea era chinuitoare, insuportabilă şi în fortăreață şi pentru ilegalişti. Părea că vremea stătea în loc...

Şi deodată, se petrecu ceva neprevăzut. În ziua de 22 ianuarie, seara târziu, Olga Semionovna află de la soțul ei că statul-major al fortăreței dispusese ca bateria lui să intre în gardă cu douăzeci şi patru de ore mai înainte de termenul fixat.

— Ce facem acum? Toți au fost înştiințați – se pregătesc pentru poimâine... exclamă Olga Semionovna, descumpănită, buimăcită de această veste.

— Celor din fortăreață nu-i mare lucru să le dai de veste. Mai greu e să te duci în oraş şi să anunți urgent schimbarea datei, răspunse ştabs-căpitanul.

— Uiți că până dimineața nu mă lasă nimeni să ies din fortăreață fără permis special. Şi apoi, cum să ajung la Enikale singură, în toiul nopții?...

Boris Dmitrievici rămase pe gânduri. Pentru a obține un asemenea permis de la statul-major al fortăreței trebuia să invoci motive foarte temeinice, din care să rezulte necesitatea imperioasă a deplasării în oraş, la o oră atât de înaintată. Dar ce argument, ce motiv să invoce?

— Ce-ar fi să-l chemăm pe Spirtov încoace, împreună cu Dorohov!? propuse el, după ce chibzui îndelung.

— Cum ai să poți face acest lucru?... întrebă Olga Semionovna, mirată.

— Să zicem că ai un acces de cord, şi e nevoie urgent de asistență medicală, continuă ştabs-căpitanul.

— Da, s-ar putea să fie destul de convingător, încuviință Olga Semionovna.

— Să încercăm. Poate că Spirtov e la spital, ca de obicei. Din păcate, altceva nu văd că s-ar mai putea face, răspunse Boreiko.

Şi el obținu prin statul-major al fortăreței legătura telefonică cu spitalul. Răspunse Dorohov.

— Unde-i doctorul? îl întrebă Boreiko.

— Îl chem numaidecât.

Ştabs-căpitanul îi comunică în două cuvinte felcerului Dorohov că soția lui se simțea rău şi că-l roagă pe Spirtov să vină cât mai repede în fortăreață.

— Rugați-l pe domnul colonel Firsov să anunțe poarta, îl preveni felcerul.

Boreiko îl chemă la telefon pe şeful de stat-major. Acesta îşi exprimă regretul pentru boala soției lui Boreiko şi confirmă la corpul de gardă chemarea medicului.

Spirtov sosi după vreo patruzeci de minute, aducând cu el medicamente şi instrumente necesare. Aflând adevăratul motiv pentru care fusese chemat, doctorul nu zăbovi mult. Pentru orice eventualitate, lăsă ceva medicamente, după care trecu în condică datele necesare cu privire la bolnavă şi la evoluția bolii.

— Mâine dimineață, trec pe aici şi vă spun cum stau lucrurile, făgădui el. Aşteptați-mă în jurul orei nouă. Dacă nu

vin, să ştiți că situația e proastă. Atunci, acționați cum veți crede de cuviință.

— Am avut noroc că v-am găsit acasă! zise Olga Semionovna.

...Nu închise ochii toată noaptea. Medicul sosi dimineața, pe la opt şi jumătate, nins tot, cu țurțuri de gheață pe gene şi mustăți.

— Ptiu, ce vreme păcătoasă! spuse el, scuturându-se de zăpadă. Ai zice că nu eşti în sud, ci undeva prin Siberia. Nu se mai vede nici marea, nici cerul. Viscolul şuieră, urlă...

— Cu cine v-ați întâlnit? îl întrebă Olga Semionovna nerăbdătoare.

— Mai întâi am dat de Alexeev. Ce l-am mai căutat! Am avut noroc: prietenii lui de la căminul Şcolii navale mi-au spus că e la unchiul său. M-am repezit împreună cu el la Enikale, unde am stat de vorbă cu Petrovici şi cu Volkov.

— Ce au zis?

— Totu-i în ordine! Numai să reuşească treaba aici, în fortăreață, spuse medicul.

— Ia uite ce vreme! rosti Olga Semionovna, întorcându-se îngrijorată spre fereastră.

...Către prânz căzu o ploaie scurtă, iar pe înserate, vremea se răci brusc din nou. Pe mare stăruia ropotul surd al valurilor. Luna se ivea când şi când dintre nori, smulgând vălul de negură de pe întinderea mării.

— Măi, măi, ce vreme afurisită s-a dezlănțuit! Parc-ar ține cu jandarmii! bombănea căpitanul Makarîci.

Parcă speriată de bombănelile bătrânului, după ce se întunecă de-a binelea, luna fu învăluită temeinic de nori şi nu se mai arătă de loc. Curând începu din nou să ningă cu fulgi deşi, mari.

— E vremea să pornim! îi spuse Volkov bătrânului căpitan uitându-se la ceas.

— Dacă e vremea, fie! răspunse Makarîci şi, trăgând o duşcă de votcă de-a dreptul din sticlă, dădu comanda să se ridice ancora şi velele. Goida şi doi pescari vânjoşi se repeziră să execute comanda. Pavel îi ajută şi el.

Pânzele se întinseră în vânt plesnind încet. Şalandul se aplecă uşor la tribord, apoi lunecă iute spre fortăreață, ținând drum spre luminița farului îndepărtat care răzbea anevoie prin perdeaua de ninsoare. Cei de la far îndeplineau cu strășnicie porunca lui Petrovici de a îndrepta lumina în direcția indicată de el. Şalandul remorca o bărcuță cu care trebuiau aduşi fugarii de la mal, urmând ca după aceea Pavel s-o ducă înapoi la Enikale.

Volkov stătea la prova şalandului, sfredelind întunericul cu privirile. Mâna lui pipăia în buzunarul scurtei călduroase metalul rece al unui browning. Toți cei de pe şaland, inclusiv Makarîci, aveau asupra lor arme albe şi de foc, ca să se apere la nevoie pe ei şi pe fugari de jandarmi.

Volkov se gândea nespus de tulburat la soarta care-i aştepta pe deținuți, la reuşita acelei acțiuni atât de riscante, dar şi la viața fetei pe care o iubea. Dacă totul avea să iasă bine, atunci, curând, ea va fi acolo, pe vas, alături de el, şi vor pleca împreună peste mare. Dar dacă nu vor reuşi?...

Volkov îşi alunga gândurile negre. Credea cu tărie în reuşita evadării, credea cu tărie că Valiei n-avea să i se întâmple nimic.

Şalandul ajunsese în dreptul fortăreței, când, deodată, prin volbura ninsorii se ivi o licărire tulbure ce se mişca încet prin întuneric.

— Ia uite Petrus, lumină! şopti Goida, apropiindu-se de Volkov.

— Proiectoare! ghici Volkov. Numai astea ne mai lipseau.

Se duseră amândoi la căpitan, care stătea la timonă.

— Ce facem, Grigori Makarovici? îl întrebă Goida.

— Ce ne-a poruncit Petrovici. Ne apropiem cât mai mult de mal şi aşteptăm! răspunse căpitanul, liniştit.

— Dar proiectorul? spuse Volkov arătând lumina.

— Atâta vreme cât ninge, n-avem de ce ne teme. Grănicerii vor să sperie contrabandiştii. E ceva obişnuit pe o vreme păcătoasă ca asta. Contrabandiştii nici n-au nevoie de altceva: nu se mai rătăcesc, ştiu unde-i malul şi unde-i paza, răspunse Makarîci.

Curând după aceea, dădu comanda să se strângă pânzele şi să se lase ancora.

Capitolul 21

În ziua de 23 ianuarie, la orele două după amiază, Sablin primi de la Petersburg o telegramă cifrată, prin care titularul departamentului îl felicita pentru identificarea Kossaciovei şi pentru precizarea rolului jucat de Klimov în răscoala din Moscova. Urma dispoziția de a-i expedia imediat sub o escortă puternică pe „primejdioşii infractori politici” – aşa se exprima telegrama – spre capitală, pentru redeschiderea procesului.

Sablin intră în acțiune. Îl chemă îndată pe gardianul-şef Golubenko.

— Uite ce e, dragul meu, rosti el cu bunăvoință, subliniindu-şi parcă dispoziția excelentă. Mâine îi înaintez la Piter pe Kossaciova şi pe Klimov. Îi veți escorta voi: tu, Gordeev şi Motia. Va pleca şi Tluşci cu voi. Mâine dis-de-dimineață să-i aduci pe Klimov şi pe Kossaciova la statul-major al fortăreței. Tluşci va pleca singur la gară. Pregăteşte permisul de ieşirea deținuților din fortul Totleben. Îl iscălesc eu. Ai înțeles?

— Am înțeles, înălțimea-voastră! răspunse gardianul stând smirna.

— Noaptea veți face de gardă în fort tu şi Gordeev. Îndată ce se întunecă, trimite două patrule de jandarmi prin fortăreață. Una să circule de-a lungul valului de apărare şi să controleze paza porților, iar cealaltă, pe malul mării, ordonă rotmistrul.

— N-aveți grijă, înălțimea-voastră! O să fim cu ochii pe ei, îl asigură gardianul.

— Bagă de seamă, încheie Sablin încruntat, sever. Dacă iese bine totul, căpătați recompense şi tu şi Gordeev, dar dacă faceți vreo boacănă, ei, atunci să nu dați vina pe alții şi să nu vă aşteptați la milă!

— Îngăduiți să plec, înălțimea-voastră? întrebă Golubenko.

— Da. Executarea! ordonă Sablin dând din cap. Gardianul-şef îşi țăcăni aprig pintenii, duse mâna la cozoroc, se întoarse reglementar şi părăsi cancelaria.

Ca totdeauna, serviciul de pază începu prin schimbarea gărzii şi a santinelelor. Boreiko repartiză el însuşi soldaţii pe posturi. Timofeev fu numit în postul nr. 16, la una din bateriile de coastă, urmând să intre în post în schimbul doi, între orele zece-douăsprezece noaptea.

Santinela din postul nr. 16 avea de supravegheat o jumătate de kilometru din zona de coastă, unde se aflau două baterii şi un depozit de pulbere. Postul acesta, unul dintre cele mai îndepărtate de corpul de gardă, se afla aproape de intrarea fortului.

Ţinând seama că era iarnă şi nopţile lungi, întunecoase, Boreiko propusese de mai multe ori reducerea sectorului de pază. Propunerea lui fusese sprijinită de Suetnev şi de Firsov, dar generalul Schroder nu numai că nu aprobase raportul respectiv, dar îi şi făcuse lui Suetnev observaţie „pentru scriptologie inutilă”. Astfel, situaţia de la postul nr. 16 rămăsese neschimbată.

După schimbarea gărzii, Timofeev îi raportase între patru ochi lui Boreiko:

— Înălţimea-voastră, nu-i nicăieri în fortăreaţă un loc mai bun pentru evadare. Acolo poţi să ajungi cu barca până la mal fără s-o vadă nimeni.

Intrând în post de dimineaţă, Timofeev cercetase cu atenţie sectorul de coastă, astfel că în schimbul de noapte ar fi putut să umble pe acolo şi cu ochii închişi.

În ziua aceea Motia, ca totdeauna, îi aduse Kossaciovei prânzul, luă câte ceva la spălat şi plecă. Până seara, Golubenko stătu singur de pază, iar pe la orele opt veni şi Blohin. Spre nouă şi ceva, Kossaciova începu să bată tare în uşa celulei şi ceru să fie chemat medicul, spunând că are o hemoptizie.

— Las’ că nu crăpi până dimineaţa! îi strigă Blohin şi la protestele ei îi răspunse cu o înjurătură grosolană.

După cum se înţeleseseră, auzind gălăgia, Klimov începu şi el să bată în uşă, cerând să i se aerisească celula pentru

noapte.

— Nu mai pot să respir de atâta fum! Nu vă gândiți la asta, slugoi țarişti? striga el cu glas stins, de om bolnav.

— Ia deschide celula, Gordeev, zise Golubenko. Îi arătăm noi acu „slugoi”, de o să ne țină minte până în mormânt.

— Păi, e bolnav, îi aminti Blohin.

— Ce dacă-i bolnav! Nu strică să-i cârpim una peste bot.

Blohin deschise larg uşa.

Golubenko se pomeni față-n față cu Klimov, slăbit, palid. Erau aproape de aceeaşi statură şi tot atât de lați în umeri.

— Zici că-s slugoi țarist?

Rostind aceste cuvinte, gardianul ridică pumnul asupra lui Klimov.

În aceeaşi clipă, Blohin îl izbi pe Golubenko în cap cu mânerul naganului. Acesta se prăbuşi la pământ şi Blohin îşi înfipse degetele în gâtul lui, strângându-l ca într-un cleşte.

— Lasă-l, lasă-l, că-l sugrumi! strigă Vonsovici, tremurând de spaimă.

Dar Blohin nu-l lăsă până nu-şi dădu duhul.

— Aşa-i trebuie mişelului! rosti Tluşci disprețuitor, lovindu-l pe mort cu piciorul în față, şi i se adresă lui Blohin familiar: Aşadar, dumneata, Gordeev, numai în aparență erai gardian! N-aş fi crezut niciodată. Ce eşti – „eser”?

— Greşiți, domnule „Pernatîi”! răspunse Blohin, sfredelindu-l cu o privire arzătoare, plină de ură.

Speriat, provocatorul se repezi spre fundul celulei. Klimov şi Blohin îl încolțiră acolo. Tânăr, bine hrănit, Tluşci le opuse o rezistență înverşunată.

— Pocneşte-l cu un lemn în căpățână! îi strigă Blohin lui Okulenko, cu glas răguşit.

Zguduit de scena uciderii gardianului, studentul şovăi câteva clipe, apoi, cu mâinile tremurătoare, apucă un lemn şi-i dădu provocatorului lovitura de grație.

— Ei, s-a isprăvit cu bestiile! Şi acum, cui îi e dragă libertatea, să fie gata de plecare! vesti Blohin şi-şi şterse fruntea asudată.

Cu ajutorul lui Okulenko, Klimov luă uniforma gardianului mort şi o îmbrăcă el.

— Ei, ce zici, semăn a călău? îl întrebă el pe Vonsovici, care-l privea încremenit de groază.

— O, doamne! O, doamne! Ce se petrece aici? gemu învățătorul.

— Dar cum crezi că se dobândeşte libertatea? zâmbi Klimov. După dumneata trebuie să cruțăm călăii?

— Mergi sau nu cu noi? îl întrebă Blohin pe Vonsovici.

— Nu... nu... nu ştiu... Curând îmi expiră termenul detenţiunii. Dar n-o să mă omorâți, nu? bolborosi învățătorul.

— Ei, stai prost de tot cu nervii, spuse Klimov clătinând din cap.

Blohin deschise uşa Kossaciovei. Dând cu ochii de cele două cadavre, ea tresări şi întoarse capul.

— Trebuie să-i puneți în paturi şi să-i acoperiți cu păturile, ca să nu se ghicească îndată mâine dimineață ce s-a petrecut aici, spuse ea.

— Vor... vor să mă omoare şi pe mine... repetă învățătorul, speriat.

— Nu vrea nimeni să te omoare! Dar trebuie să fugim cu toții. Altfel, au să te schingiuiască de moarte jandarmii, ai să fi anchetat şi judecat pentru că n-ai sărit în ajutorul gardianului şi al provocatorului. Singura soluție e să fugi împreună cu noi. Dacă reuşim să evadăm, peste o zi-două vei fi liber! îl sfătui Kossaciova.

— Dar dacă nu reuşim ce o să se întâmple?... întrebă Vonsovici privind-o deznădăjduit.

— Atunci ne aşteaptă ştreangul pe toți! Ei, se zice că alături de oameni şi moartea-i frumoasă. Ori libertatea, ori moartea! Alege! îl zori Blohin.

— Fireşte, fireşte... libertatea! răspunse repede învățătorul, dând din cap.

În zece minute erau gata de plecare. În sfârşit, stinseră luminile peste tot, încuiară bine uşile, ieşiră din cazemate şi se pierdură în volbura alburie a viforniței. Kossaciova mergea

înainte. Okulenko îl sprijinea pe Vonsovici. Klimov, în uniformă de gardian, şi Blohin, cu naganurile în mâini, se făceau că-i escortează. La poarta fortului, îi opri santinela:

— Stai! Cine-i? Încotro, cu ce treabă?

— Ia cheamă-l pe comandantul gărzii! Vede el îndată ce treabă avem! răspunse Blohin.

Îl chemară pe Boreiko. Acesta îi ordonă lui Blohin să intre în clădirea corpului de gardă. Acolo, Blohin îi prezentă adresa comandantului de jandarmi prin care se dispunea să se dea drumul din fort unui număr de trei deținuți, escortați de gardienii Golubenko şi Gordeev.

— Dar ce faceți cu ei noaptea? întrebă ştabs-căpitanul.

— Mâine dis-de-dimineață trebuie să fie trimişi la gară. Tocmai d-aia s-a ordonat să fie aduşi de cu seara la statul-major al fortăreței, că să nu mai pierdem mâine vremea cu ei, explică Blohin.

— Voi lua îndată legătura cu rotmistrul Sablin, ca să controlez, rosti Boreiko şi începu să învârtească manivela aparatului.

Timofeev avusese însă de mult grijă să rupă firul.

— Ce naiba! Pesemne că linia a fost defectată de vânt! spuse ştabs-căpitanul cu ciudă. Să se trimită un telefonist... să verifice firul.

În timpul acesta, afară, în ger, deținuții şi aşa-zisul gardian băteau pasul pe loc, nervoşi, aşteptând cu nerăbdare întoarcerea lui Blohin.

— Înălțimea-voastră, nu ne mai țineți! se rugă Blohin în cele din urmă. Eu şi cu Golubenko scriem şi iscălim că am ridicat deținuții din ordinul domnului rotmistru Sablin. Au să înghețe de tot deținuții, şi ne mai alegem şi cu o mustrare de la şef, pentru c-am întârziat.

Boreiko se uită la ceas. Erau orele nouă şi jumătate. Curând avea să intre în posturi noul schimb de santinele. Ştabs-căpitanul îşi dădea seama că nu mai era cu putință să-i rețină, în clipa aceea, se auzi o bătaie în poartă. Santinela de

la corpul de gardă întrebă cine e, apoi îi raportă ştabs-căpitanului:

— A venit la deținuți gardiana de la comandamentul jandarmeriei. Ordonați să-i dau drumul?

Intră Valia ninsă toată, roşie de vânt şi de ger. Spuse că Sablin îl ruga pe Boreiko să dea drumul deținuților cât mai repede.

— Înălțimea-sa aşteaptă la statul-major al fortăreței, adăugă ea.

— Nu ți-a dat nimic în scris? o întrebă Boreiko.

— Nu! Mi-a ordonat să vă spun să le dați drumul mai repede, răspunse Valia.

Boreiko se făcu că şovăie, apoi dădu din mână şi spuse:

— Ei, ce să fac cu voi, arhanghelilor? Bine. Fie. Semnați aici că ați ridicat din fort trei deținuți, din ordinul rotmistrului Sablin.

Blohin, şi după el Klimov, îşi mâzgăliră numele, confirmând luarea în primire a trei deținuți care urmau să fie duşi la comandamentul jandarmeriei.

— Dă-le drumul! îi ordonă Boreiko santinelei.

O clipă după aceea, cei şase oameni ieşiră grăbiți pe poarta fortului şi se topiră în bezna nopții învolburată de viscol.

După ce scrise în registrul corpului de gardă ora plecării deținuților, ştabs-căpitanul, căscând zgomotos, se culcă ca să se odihnească puțin. I se părea că timpul se scurge îngrozitor de încet. Abia putea să stea culcat, liniştit, cu ochii închişi, prefăcându-se că a ațipit.

În sfârşit se apropia ora zece. Ştabs-căpitanul ordonă noului schimb să se pregătească de plecare.

— E noapte, întuneric – până ajungeți la posturi, o să fie exact zece, spuse el, zorind soldații.

Schimbul plecă. Telefonul era încă inutilizabil. Pesemne că, pe viscol, nu era prea uşor să se descopere unde se rupsese firul şi, cu atât mai mult, să fie reparat.

„Isteț flăcău, Timofeev! Toate le-a ticluit cu pricepere!” gândi Boreiko şi începu să bea ceai, ca să-şi stăpânească cât

de cât emoția tot mai intensă. Se gândea necontenit la evadați. După socotelile lui, aceştia trebuia să fi ajuns de mult pe mal, şi acum aşteptau să intre în posturi schimbul lui Timofeev şi să se ivească şalandul.

Boreiko era sigur că Timofeev nu-i va înşela aşteptările, dar se temea ca nu cumva să întârzie şalandul. Nu ştia ce se petrecuse în cazemata deținuților, socotind că, la nevoie, aceştia se puteau întoarce în fort. Îşi dădea seama că-l aşteptau mari neplăceri – acest lucru era însă inevitabil, întrucât se socotea dator să-şi dea tot concursul pentru ducerea la bun sfârşit a sarcinii date de partid.

Se bucura la gândul că soția lui nu-i va reproşa niciodată că participase la această acțiune, că nu-l va osândi ci, dimpotrivă, se va mândri cu fapta soțului ei care, încă departe de a fi un revoluționar, îi ajuta de pe acum pe muncitori, activ, în lupta cu autocrația.

Puțin după orele zece, vechiul schimb care ieşise din posturi se întoarse în corpul de gardă. Ostaşii se plângeau în cor de vremea urâtă şi de întunericul de afară.

— Phii, ce biciuieşte vifornița! Şi e o beznă să-ți vâri degetele în ochi. Nu se mai vede nici marea, nici pământul. Valurile urlă ca turbate, grozăvie nu alta, bombănea, încălzindu-se la sobă, soldatul din postul nr. 16, pe care-l înlocuise Timofeev.

Timpul trecea. Nu veneau de nicăieri nici un fel de comunicări alarmante. Boreiko se culcă din nou, ascultând vuietul vântului în horn. Gândurile i se întorceau mereu şi mereu la mare, la fugari.

„O fi sosit şalandul? Or fi reuşit să se îmbarce evadații? O să reziste oare vasul acela mic şi şubred, iarna, pe viscol, pe marea tălăzuită de furtună?”

Ştabs-căpitanul trăgea cu urechea încordat la orice zgomot – liniştea stăruia însă netulburată, doar micul ceas de pe peretele corpului de gardă ticăia monoton, adormitor. Trecuse cam o oră de când se schimbase garda. Boreiko aţipi fără să vrea.

...După ce ieşiră pe poarta fortului, evadaţii se înviorară numaidecât. Klimov păşea voios pe şosea, simţindu-se mult mai bine. Vonsovici prinse şi el curaj. Acum dorea să ajungă cât mai repede la mal, să se convingă că sosise într-adevăr şalandul salvator.

Evadaţii se temeau îndeosebi să nu dea peste vreo patrulă de noapte. Din fericire, vremea urâtă nu prea îi îndemna pe soldaţi să cutreiere de colo colo. Se pitiseră prin cotloane ferite de vânt şi, din două în două ore, raportau la comandament că în întreaga fortăreaţă domnea o linişte deplină. Nici jandarmii nu se arătau deosebit de zeloşi. Totuşi, fugarii se temeau mai rău ca de orice să nu se întâlnească cu ei.

— Dacă dăm de jandarmi, căutăm să ne pitim undeva; dacă nu izbutim, tragem în ei, zgomotul însă ar putea atunci să zădărnicească totul, spuse Blohin.

El şi Klimov mergeau înainte, ţinând în mâini naganurile încărcate, gata să tragă.

— Priviţi, priviţi! Reflectoare! îngăimă Vonsovici, încremenind de spaimă. În clipa aceea o şuviţă de lumină albă lunecă peste mare.

Blohin înjură, dar aducându-şi aminte că se afla lângă Kossaciova, îşi astupă repede gura.

— N-o să facem nimic... Au să zărească barca, şi-au s-o scufunde. Dacă ne prind, ne spânzură, bolborosea Vonsovici, dârdâind de frică.

— Trebuie să ajungem cât mai repede la mal. Acolo ne putem ascunde mai uşor. Volkov n-o să ne lase fără ajutor, spuse Kossaciova, zorindu-i, deşi i se tăia răsuflarea de oboseală.

Blohin, care cunoştea bine topografia fortăreţei, îşi aminti că în partea aceea se afla o magazie veche, dărăpănată, unde se cărau gunoaie din toată fortăreaţa. De la magazie până la postul nr. 16 erau doar vreo două sute de paşi. Fugarii se îndreptară grăbiţi spre ea. În dosul magaziei era linişte şi nu

părea atât de frig. Lăsându-i pe ceilalți acolo, Blohin alergă spre mal. Ocoli bateria pe care trebuia s-o păzească Timofeev, coborî spre mare şi o căută pe Valia care plecase înainte. Ea şedea lipită de mal, parcă s-ar fi contopit cu stânca.

— Trăieşti? îi şopti Blohin.

— Abia mai răsuflu! Mi-e frică să nu se îmbolnăvească grav Kossaciova şi Klimov. Ger, vânt, îngheți bocnă. Cât să fie ceasul? întrebă Valia.

— E cam devreme. Trebuie să mai aşteptăm. Vezi să nu scapi din vedere semnalul, o preveni Blohin.

— Nu-mi iau ochii de la mare, răspunse Valia, clănțănind din dinți.

Trecură câteva clipe. Deodată, dincolo de perdeaua ninsorii, pe mare, licări scurt o luminiță şi se stinse numaidecât. Valia tresări şi-l apucă pe Blohin de mână.

— Ai văzut? O luminiță!

— Am văzut! Numai să nu ni se fi părut, spuse el cu îndoială.

Luminița sclipi din nou şi se stinse îndată.

— Semnalizează! şopti Blohin.

Valia aprinse lanterna electrică, apoi o stinse. Drept răspuns, pe mare licări din nou semnalul – o dată, de două ori. Pe urmă, totul pieri în bezna de nepătruns.

— Au observat! Acum, semnalizează când şi când, scurt, ca să nu se rătăcească în întuneric. Eu mă întorc după ai noştri, spuse Blohin.

Păşind pe drum, deodată auzi în depărtare tropot de cizme ostăşeşti. Venea schimbul, şi cu el, Timofeev. Blohin se ascunse în şanțul de la marginea drumului.

— Svişcev, fă-te-ncoace! Atențiune! Schimb la schimb, marş! comandă cu glas tare, din drum, caporalul de schimb.

— Acuşica! se auzi din întuneric vocea rebegită a santinelei care se apropie de schimb.

— Schimb! Înainte, marş! Timofeev, fii numai ochi şi urechi. Când venim să te schimbăm, te strigăm tot aşa, spuse caporalul de schimb.

Soldații se îndepărtară.

Blohin mai aşteptă puțin, apoi îl strigă pe Timofeev.

— Aici-s, răspunse acesta, aproape de tot, tresărind de frig, ori de emoție. Ați venit? Dar barca?

— Am venit. Barca încă nu s-a ivit, dar cei de pe mare au început să semnalizeze. Mă duc după ai noştri. Tu fii atent la mare, îi spuse Blohin.

Timofeev se urcă pe parapetul bateriei, scrutând întunericul. Razele proiectoarelor străbăteau perdeaua de ninsoare, împrăştiindu-se ca nişte pete luminoase. Pe mare nu se vedea nimic. Deodată, o vâslă se lovi de piatră, undeva aproape de tot. Timofeev se întoarse în partea din care se auzea zgomotul. Pe fondul alb al valurilor, chiar lângă mal, se zărea o bărcuță.

— Merge strună! şopti soldatul, oftând uşurat.

Din depărtare se auzi tusea, deasă, întretăiată, a Kossaciovei, şi aceea groasă, încordată, a lui Klimov. Păşind cot la cot, sprijinindu-se unul pe altul, răsăriră din întuneric, la doi paşi de Timofeev.

— Barca e lângă mal! îi vesti el.

— Foarte bine. Suntem sleiți de puteri! răspunse Kossaciova cu glas stins.

Timofeev îi sprijini de brațe pe amândoi. Okulenko aproape că-l ducea pe sus pe Vonsovici care se poticnea mereu, abia mai putând să se țină după ceilalți.

În locul unde trăsese barca, malul era abrupt. Fură nevoiți, pur şi simplu, să-şi dea drumul în jos. Volkov, Goida şi Pavel îi aşteptau lângă apă. Kossaciova, Klimov şi Valia fură trimişi cei dintâi la şaland.

Deşi până la acesta nu erau decât vreo treizeci de metri, vasul se mistuia cu totul în negura tulbure a viscolului.

Okulenko şi Vonsovici aşteptau pe mal, iar Timofeev şi Blohin pândeau pe parapetul bateriei, spre a-i proteja împotriva unei eventuale apariții a patrulelor. Barca nu se întorsese încă la mal. Deodată o patrulă de soldați se apropie de baterie.

— Santinelă! Trăieşti? Vrei să aprinzi o țigară? îl strigă pe Timofeev careva din patrulă.

Timofeev se îndreptă spre patrulă şi-şi aprinse țigara zgribulit:

— Ptiu, urâtă vreme! ÎnghețI bocnă într-o clipă!

— Adăposteşte-te de vânt, aşa oricum nu te pătrunde frigul până la oase, îl sfătui un soldat din patrulă.

Mai schimbară o vorbă două şi, în sfârşit, îşi văzură de drum.

Timofeev se întoarse la baterie.

— Ei, acum, patrula nu mai trece curând pe aici. Doar jandarmii să nu vină, spuse el.

— Mereu îndreaptă proiectorul în partea asta. Să nu fi dibuit şalandul, observă Blohin, arătând o rază de lumină nemişcată.

În raza proiectorului, vârful catargului se zărea nedesluşit, legănându-se în ninsoare. Din fericire nu se vedea tot şalandul. După vreo zece minute, în sfârşit, barca se întoarse. Din cauza valurilor puternice, evadații trebuiră să se ducă până la ea prin apă. Vonsovici intră în apa rece ca gheața, dar începu îndată să se văicărească şi sări îndărăt, pe mal. Okulenko şi Goida îl ridicară pe brațe şi-l duseră astfel până la barcă.

În clipa aceea, pe drumul ce trecea de-a lungul apei se iviră două siluete.

„Jandarmii!” îl săgetă un gând pe Timofeev. Îi chemă repede pe Blohin şi pe Volkov la baterie. Hotărârâ să-i răpună tustrei pe jandarmi, dacă aceştia aveau să se apropie de mal.

— Stai! Cine-i? Stai, că trag! răcni Timofeev, luând poziția de tragere.

Raza proiectorului lunecă peste baterie, luminând silueta lui Timofeev.

— De-ai noştri, de-ai noştri! răspunseră repede jandarmii, observând arma îndreptată amenințător asupra lor şi se îndepărtară iute de acel loc primejdios, ocolind bateria.

— Of! M-au trecut toate sudorile de spaimă! bâigui Timofeev, zgribulindu-se, şi lăsă arma la picior.

— Da, putea să se dea totul peste cap, dacă jandarmii ar fi fost ceva mai curajoşi, spuse Blohin. Ei, acu hai să mergem şi noi la şaland. Daţi-i drumul!

Coborâră tustrei malul râpos.

Blohin, Volkov şi Timofeev fură luaţi cu a treia şi ultima cursă a bărcii.

— Toţi? întrebă scurt căpitanul şalandului.

— Toţi, Grigori Makarîci! răspunse Goida.

— Dă-i drumul, Pavel! porunci Makarîci.

Alexeev se sărută călduros cu Volkov, le strânse celorlalţi mâinile şi coborî în barcă. O clipă după aceea, ea dispăru printre valurile negre.

— Ridicaţi velele! comandă Makarîci.

Ancora se lovi uşor de bord, şi şalandul se avântă cu toate pânzele sus peste întinderea întunecoasă a mării învolburate. O vreme, de pe puntea lui se mai puteau vedea luminile farurilor din strâmtoarea Kerci, apoi ele se mistuiră departe la pupa...

Puţin după miezul nopţii se întoarse schimbul din posturi şi Boreiko află că Timofeev dispăruse din post.

— Parcă a intrat în pământ! L-am căutat peste tot. Da parcă poţi vedea ceva pe o vreme ca asta? spuse caporalul de schimb.

— Ia felinarele, du-te imediat înapoi cu trei soldaţi şi caută-l din nou. S-ar putea să-l fi ucis contrabandiştii şi să-l fi aruncat în mare. Dacă te întorci fără el, să ştii că nu scăpăm de judecată, nici tu, nici eu, îl sperie Boreiko pe sergent.

Neliniştit de această perspectivă, caporalul de schimb plecă în goană spre a executa ordinul. Trecu aproape un ceas. Nu se întorcea nimeni.

„Nu cumva au dispărut şi ăştia? Rău am făcut că i-am speriat. Sunt în stare să dezerteze de frică”, îşi zicea Boreiko, îngrijorat.

În cele din urmă caporalul de schimb se întoarse, dar fără nici un rezultat.

— Toate urmele sunt acoperite de zăpadă: nu se vede nimic nici cu felinarele, raportă el.

— Trebuie să-i raportez urgent ofițerului de rond{67} dispariția santinelei, hotărî Boreiko şi se aşează la masă spre a scrie raportul asupra acelei întâmplări neobişnuite.

Telefonul nu funcționa încă. Raportul fu trimis la statul-major al fortăreței printr-un curier. Ofițerul de rond sosi în fort abia spre zori, şi căutarea santinelei începu din nou.

— Să ştiți că a dezertat, ticălosul, şi a luat arma cu el, îşi dădu cu părerea ofițerul de rond.

— Acest lucru trebuie dovedit! obiectă Boreiko. E posibil să fi fost pândit şi ucis de contrabandişti care fac o adevărată vânătoare de arme prin părțile acestea, iar cadavrul l-au zvârlit în mare cu un pietroi de gât. Am înaintat la comandamentul artileriei două rapoarte cerând să se întărească postul nr. 16, dar comandantul fortăreței nu le-a luat în considerare. Poftiți rezultatele.

— Da, e o întâmplare neplăcută pentru toți! Suetnev o s-o pățească şi nici noi amândoi n-o să scăpăm cu una cu două, prevăzu ofițerul de rond.

— Ba noi suntem scoşi din cauză! observă ştabs-căpitanul, cu totul liniştit. Suetnev mi-a susținut raportul şi Firsov, la fel, dar comandantul fortăreței l-a respins, ba a şi pus în bătaie de joc rezoluția: „*Nu-i admisibil să fim atât de fricoşi, cum e comandantul artileriei şi ofițerii domniei sale*”. Aşa că, „viteazul” de Schroder a rămas cu buza umflată.

Capitolul 22

La orele 8 dimineața, ca de obicei, la statul-major al fortăreței se schimbă garda, iar Boreiko prezentă raportul lui Firsov.

Curând se ivi la statul-major şi Sablin. Rotmistrul îl salută pe Firsov şi-i înmână mapa cu hârtii pentru semnat.

— Îi trimit de îndată la gară pe deținuții citați la Petersburg pentru reluarea procesului. Vă rog să semnați delegațiile pentru gardienii Golubenko, Gordeev şi soția acestuia. Poftiți biletele de subzistență complete, pentru deținuți şi escortă. Aceasta-i foaia calificativă a lui Gordeev.

— Ce, nu se mai întoarce? întrebă Firsov.

— Vrea să se angajeze gardian la Moscova sau la Petersburg, răspunse rotmistrul.

Firsov citi cu atenție caracterizarea scrisă de comandantul jandarmilor. Aceasta suna astfel:

„Gardianul Gordeev E. P. a dat dovadă de un deosebit zel, precum şi de punctualitate în îndeplinirea serviciului. A fost întotdeauna sever şi exigent față de deținuți. N-a îngăduit nici un fel de favoruri, dând o pildă vrednică de urmat celorlalți angajați în serviciul comandamentului jandarmeriei din fortăreață. Este demn să ocupe postul de gardian-şef.”

— Domnule rotmistru, semnez foaia pe răspunderea dumitale. Pe omul ăsta nu-l cunosc câtuşi de puțin, îl preveni Firsov.

— Domnule colonel, îmi asum bucuros întreaga răspundere, răspunse Sablin. Gordeev este un slujbaş neprețuit în orice închisoare. Îngăduiți să mă duc la fortul Totleben, pentru a controla personal expedierea deținuților la gară. Direcția căilor ferate a făgăduit să ne rezerve un vagon-închisoare special.

— Poți pleca. Îmi vei raporta totul deseară, încuviință şeful de stat-major.

Rotmistrul ieşi. După el intră Boreiko şi-i raportă despre dispariția lui Timofeev.

— Ce poate fi la mijloc? Să fi dezertat? întrebă Firsov încruntat.

— Nu prea cred aşa ceva, domnule colonel, răspunse Boreiko.

— Atunci, ce crezi că s-a întâmplat?

— E posibil să fi fost ucis şi aruncat în mare. Cu atât mai posibil, cu cât azi-noapte proiectoarele au semnalat prezența unei bărci lângă mal...

În clipa aceea, fără a fi anunțat, Sablin năvăli în birou, buimac şi se năpusti asupra lui Boreiko:

— Pe ce bază ai dat drumul deținuților din fort? Ştii că au evadat?

— Evadat?! Boreiko se uită la el nespus de uimit. Acum aud întâia oară de aşa ceva! Aseară pe la ora nouă ai dispus chiar dumneata să fie aduşi la statul-major al fortăreței. Erau însoțiți de gardienii dumitale. Au semnat amândoi pentru luarea în primire a deținuților. Conform instrucțiunilor, comandantul gărzii nu trebuie să se amestece în regimul de detențiune a condamnaților politici. Nu i-am luat în primire când am intrat în gardă şi nu eram obligat să-i supraveghez.

— N-am dispus să fie aduşi la mine! Înțelegi: n-am dispus! strigă Sablin, deznădăjduit.

— Ia priveşte şi admiră. Formularul nu-i al dumitale? Semnătura nu-i a dumitale? Poftim dovada de luare în primire a deținuților, lăsată de subalternii dumitale, spuse Boreiko întinzând jandarmului hârtia cu antetul comandamentului jandarmeriei fortăreței, purtând iscălitura lui Gordeev şi a lui Golubenko, prin care se adeverea luarea în primire a deținuților.

De spaimă, Sablin holbă ochii cât cepele.

— Ptiu, ce idioți! Dimineața trebuiau să aducă deținuții la statul-major! horcăi el.

— Habar n-am când trebuia şi când nu, spuse Boreiko, strângând din umeri.

— S-ar putea ca şi santinela să fi fugit odată cu deținuții. În cazul acesta a avut loc o adevărată conspirație criminală. Trebuie să raportez totul excelenței-sale, comandantul fortăreței, hotărî şeful statului-major ieşind din birou.

Sablin îl petrecu cu o privire speriată. Tocmai voia să-i spună ceva lui Boreiko, când intră pe uşă un jandarm, palid de emoție, şi-i raportă că, în sfârşit, izbutiseră să intre pe fereastră în cazemata deținuților din fort, unde găsiseră cadavrul lui Golubenko numai cu rufele pe el, şi pe acela al deținutului student Tluşci.

— Golubenko a fost ucis? Şi Tluşci? Dar Gordeev unde e? bâigui Sablin, pălind şi el de emoție.

— Nu ştiu, înălțimea-voastră! răspunse jandarmul. Când veneam încoace ne-am repezit şi pe la Gordeev. Uşa era încuiată, nevastă-sa nu era acasă, vaca mugea. Ordonați să spargem uşa la Gordeev?

— Sparge-o şi adu-mi-i din pământ din iarbă verde pe Gordeev, ori pe Motia, lua-i-ar toți dracii! hârâi rotmistrul.

„Ei, acum nu-i mai găseşti tu!” gândi Boreiko, zâmbind în sine.

— Domnule rotmistru şi domnule ştabs-căpitan, excelența-sa domnul comandant al fortăreței vă cheamă imediat la domnia-sa, anunță adjutantul generalului Schroder, intrând în birou.

— N-avem încotro – trebuie să mergem! spuse Boreiko oftând greu şi păşi spre uşă.

Tremurând de emoție, Sablin îl urmă.

Stacojiu de mânie, Schroder răcni la Sablin, cât pe ce să se repeadă cu pumnii la el.

— Dumneata nu eşti jandarm, eşti un porcar! Cum ai putut să laşi să evadeze nişte deținuți vinovați de crime împotriva statului? Ai să fii dat în judecată, degradat, deportat în Siberia, ai să înfunzi ocna! striga generalul cu răsuflarea tăiată.

Sablin stătea înaintea lui, alb ca varul, cu buzele tremurând de frică, neîndrăznind să spună vreo vorbă.

După el, generalul se năpusti asupra lui Boreiko:

— Trebuie să fii idiot sadea, ca să iei de bune nişte hârtii ticluite! De ce n-ai verificat telefonic dacă permisul pentru deplasarea deținuților nu era fals?

— Excelență, telefonul n-a funcționat.

— Ei, cu atât mai mult, n-aveai dreptul să dai drumul deținuților! Numai un idiot, un imbecil putea proceda astfel!

Deodată generalul amuți şi se trase îndărăt. Schimonosit de furie, cu obrazul zvâcnind nervos, Boreiko înainta asupra lui:

— Aşadar, eu sunt un idiot, un imbecil? Eu, care am luptat la Port-Arthur şi mi-am vărsat sângele pentru patrie! Cum îndrăzniți să-mi vorbiți astfel?! Chiar azi am să raportez totul telegrafic comandantului de district, domnului general Nikitin.

— Tăcere! Te trimit la arest! răcni Schroder cu glas frânt.

— ...Chiar azi voi comunica totul telegrafic şefului Direcției Generale a Artileriei, domnul general Belîi, ca să raporteze ministrului de război despre toate porcăriile care se fac aici! tuna ştabs-căpitanul, fără a lua în seamă amenințarea comandantului. Nu eu, ci Sablin şi dumneavoastră sunteți vinovați de evadarea deținuților politici! Şi nu eu, ci dumneavoastră veți răspunde de acest lucru!

— Eşti nebun! La arest imediat! răcni generalul şi mai tare.

— Da, mă duc la arest, la judecată, dar şi dumneavoastră veți fi trimis în judecată! îl amenință ştabs-căpitanul.

Acum, Schroder îl privea pe ofițerul furios mai mult cu teamă, decât cu mânie. Îşi aminti că Nikitin, comandantul districtului, avusese o atitudine foarte binevoitoare față de Boreiko. Aşadar, amenințările acestuia puteau fi transpuse în fapt – nu erau vorbe goale.

— Până la anchetarea cazului, duceți-vă amândoi la arestul fortăreței. Să nu vă mai văd în ochi! Marş de-aici! le strigă Schroder lui Boreiko şi lui Sablin.

La ieşire, pe scara comandamentului, aştepta jandarmul care între timp trecuse încă odată pe la Gordeev pe acasă.

— Înălțimea-voastră, nu e nimeni acolo! raportă el. Casa e goală. Să ştiți că şi Motia a fugit.

— Şi ea va să zică? scrâşni Sablin încleştând pumnii.

Abia acum înțelese ce-i raportase Boreiko lui Filsov. Deținuții erau escortați de Gordeev şi de încă unul care se îmbrăcase cu uniforma lui Golubenko. Prin urmare, Gordeev era omul uneltitorilor. Deci nu era câtuşi de puțin persoana drept care se dădea.

— M-a dus de nas tot timpul, iar eu, idiot ce sunt, am avut încredere deplină în el! I-am dat o foaie calificativă admirabilă! bolborosea rotmistrul, simțind că-l străbat fiori de gheață. Îşi dădea seama că toată cariera lui se năruise, că nu-l mai aştepta decât judecata, ocna, dezonoarea cu neputință de înlăturat.

— Ce e de făcut? Ce e de făcut? repeta el, buimac, uitându-se împrejur ca o fiară încolțită.

Spaima de pedeapsa iminentă îi provocă un acces de deznădejde cumplită. Deodată îşi smulse revolverul din toc şi-şi trase un glonț în tâmplă, chiar acolo, în pragul comandamentului fortăreței.

Adjutantul, zguduit de această întâmplare, se repezi spre biroul lui Schroder:

— Excelență! Rotmistrul Sablin s-a împuşcat! strigă el, dând buzna pe uşă.

— Ce? Ce-e? S-a împuşcat? Cine i-a dat voie să se împuşte?! La arest cu el, imediat! răcni Schroder cu gândurile aiurea, neînțelegând îndată ce spusese adjutantul.

— S-a împuşcat! A murit, excelență! explică acesta.

— Atunci, să fie îngropat ca un câine, fără înmormântare creştinească! Iar dumneata, pofteşte la arest, pentru că n-ai fost cu ochii pe el! zbieră comandantul şi, ducându-şi mâna la inimă, dădu violent din cap arătând spre uşă: Marş de aici! Lăsați-mă în pace să chibzuiesc! Asta nu e fortăreață, e balamuc!

Adjutantul se repezi spre uşa comandamentului unde soldații puneau pe o targă cadavrul lui Sablin. Boreiko stătea

de o parte, contemplând scena încruntat.

— Dumneata n-ai de gând să te împuşti? îl întrebă adjutantul.

— Nu! Sper că le voi supraviețui tuturor nerozilor şi dobitocilor de aici! răspunse ştabs-căpitanul tăios. Ei, am plecat spre casă. Dacă ordinul cu privire la trimiterea mea la arest va fi confirmat, atunci te rog înştiințează-mă. Deocamdată, am onoarea!... şi el salută, îndreptându-se spre pavilionul în care locuia.

Acolo, scrise două telegrame neobişnuit de lungi: una, adresată lui Nikitin, la Odesa, şi alta lui Belîi, la Petersburg. Temându-se că transmiterea lor ar putea fi refuzată de oficiul din fortăreață, o rugă pe Olga Semionovna să le expedieze din oraş.

La câteva ore după aceea, sosi răspunsul de la Odesa. Nikitin interzicea arestarea lui Boreiko mai înainte de a se efectua o anchetă la fața locului.

Capitolul 23

Evadarea deținuților politici şi sinuciderea lui Sablin îl zdruncinară pe generalul Schroder până într-atâta, încât se îmbolnăvi, căzând la pat. Atribuțiunile de comandant al fortăreței urmau a fi îndeplinite provizoriu de Suetnev, care tocmai se întorsese de la Sevastopol, unde fusese într-o delegație.

Colonelul nici n-apucă să se scuture bine de praful de pe drum. Îl chemă imediat pe Boreiko, începând anchetarea acelui caz neobişnuit.

Suetnev îşi dădea seama că, în calitatea sa de comandant al artileriei, nu era în avantajul lui să-l tragă pe Boreiko la răspundere şi aruncă toată vina asupra lui Sablin care, de altfel, nici nu se mai afla printre cei vii.

Comandantul jandarmilor fu declarat responsabil de toate întâmplările petrecute în ultimul timp în fortăreață. El organizase defectuos paza deținuților politici, angajase în acest scop nişte oameni neverificați, nu se îngrijise ca lumea de bunul mers al serviciului de informații şi, drept rezultat, nu fusese câtuşi de puțin la curent cu pregătirile în vederea evadării; nu izbutise să stabilească pe ce căi ajungeau manifestele în fortăreață. Pe scurt, Sablin, era făcut răspunzător de toate. Această interpretare părea întru totul corespunzătoare adevărului. Boreiko îi raportă lui Suetnev despre telegramele pe care le trimisese lui Nikitin şi lui Belîi.

Colonelul îşi dădea seama că ştabs-căpitanul comisese o greşeală gravă. Acum nu mai era posibilă muşamalizarea cazului. Mai mult ca sigur – avea să fie trimisă o comisie de anchetă de la Odesa sau chiar de la Petersburg. Cazul lua proporții. Pe toți comandanții din fortăreață, începând cu Schroder şi terminând cu Boreiko, îi aşteptau mari neplăceri.

— Nu aveai dreptul să te adresezi în chestiuni de serviciu de-a dreptul comandantului de district, peste capul şefilor ierarhici – adică, peste mine şi peste comandantul fortăreței, îl mustră Suetnev pe ştabs-căpitan, cu severitate, contrariat:

Vei fi sancționat cu arest pentru călcarea normelor regulamentului în vigoare.

Boreiko îi întinse în tăcere telegrama de la Odesa prin care se interzicea arestarea lui până la anchetarea cazului. Suetnev se înroşi ca un rac, dar nu îndrăzni să treacă peste ordinul comandantului de district.

— Voi executa ordinul generalului Nikitin, însă îi voi înainta un raport personal, cerându-i anularea acestei dispoziții, îl amenință colonelul pe ştabs-căpitan.

În aceeaşi zi, fu primită o telegramă de la Ministerul de Război, prin care se anunța plecarea spre fortăreața Kerci a anchetatorului-şef special de la Curtea de Justiție Militară, generalul-maior Lîkoşin, împreună cu trei asistenți.

Aflând acest lucru, Boreiko îşi dădu seama că, trimițând telegrama, se pripise, făcându-şi rău nu numai lui, ci şi lui Suetnev, care avusese tot timpul o atitudine binevoitoare față de el. Gândul acesta îi era extrem de neplăcut.

„Trebuie să-i scriu urgent lui Vasili Feodorovici, să nu ajungă lucrurile prea departe – altfel o pățesc şi eu", hotărî ştabs-căpitanul.

Generalul Lîkoşin nu se lăsă aşteptat prea mult. Era un bărbat între două vârste, cu o înfățişare foarte plăcută. Manierele lui nu arătau câtuşi de puțin că era reprezentant al forurilor judiciare. Vorbea cu toată lumea nespus de blajin, se comporta firesc şi foarte prevenitor. Împreună cu el, sosiră trei ofițeri anchetatori taciturni.

Sosind în fortăreață, Lîkoşin în primul rând îi făcu o vizită generalului Schroder, care era bolnav.

— Vă rog să mă credeți, excelență: vinovat de toate e prostul acela iremediabil de Sablin, îngăima comandantul fortăreței cu un aer suferind, stând culcat în pat. N-a fost cu ochii în patru, habar n-a avut de nimic, ca un neghiob. Nici colonelul Suetnev n-a fost la înălțime, iar carieristul acela de Boreiko a îndrăznit să-i comunice prin telegramă comandantului de district la Odesa şi lui Belîi, la Petersburg, nişte lucruri neadevărate. M-aş mira să nu fie chiar Boreiko

inițiatorul principal al evadării. La Batum a avut un trecut nebulos. Nici soția lui nu prea inspiră încredere. Vă rog foarte mult să vă ocupați de aceste două persoane suspecte.

Lîkoşin îl ascultă cu atenție, apoi îl asigură că, pe cât se părea, pentru el, pentru Schroder, cazul nu va avea cine ştie ce urmări. În încheiere, îl sfătui să plece undeva ca să-şi vadă de sănătate. Comandantul fortăreței, încântat de atitudinea anchetatorului, se linişti cu desăvârşire.

Ancheta începu după procedura normală. Lîkoşin şi cei trei asistenți ai lui reconstituiră amănunțit, pas cu pas, împrejurările în care se produsese evadarea, informându-se totodată asupra tuturor chestiunilor de resortul serviciului jandarmeriei.

Atenția anchetatorilor se îndreptă din capul locului spre Gordeev. De unde venise? Cine îl recomandase pentru ocuparea postului de gardian? Printre hârtiile lui Sablin fu găsită foaia calificativă eliberată de regimentul Semionovski fostului sergent Gordeev. Tot acolo fu găsită copia unei adrese trimise la regiment, prin care se cerea fotografia lui Gordeev. Se constată că originalul nu exista la regiment. Lîkoşin dispuse să se ceară relații despre Gordeev de la ultimul său domiciliu administrativ. Totodată, fură cerute relații cu privire la Matriona, soția lui Gordeev, şi la Timofeev.

Răspunsurile fură cu desăvârşire derutante. Se află că Gordeev fusese ucis cu doi ani înainte în raza ultimului său domiciliu. Despre Motia se răspunse că nu locuise niciodată în stanița menționată în actele de la serviciul jandarmeriei. Şi, în sfârşit, despre Timofeev se comunică de la cancelaria guvernatorului oraşului că fusese văzut de două ori într-o curte din strada Mitridatskaia, unde locuise un timp oarecare primejdiosul revoluționar Piotr Volkov.

Răspunsurile primite nu-l satisfăcură deloc pe Lîkoşin, determinându-l să cerceteze cine şi cum contribuise la angajarea acelor persoane în serviciul fortăreței. Se constată că Suetnev intervenise pentru Gordeev, la rugămintea lui Boreiko. Nimic nu dovedea însă că Boreiko îl cunoştea pe

Gordeev de mai înainte sau că acesta stăruise direct pentru angajarea lui. Totuşi ştabs-căpitanul începu să fie suspectat şi, cu toate că nu existau probe directe împotriva lui, era invitat tot mai des la interogatoriu.

Tocmai atunci fu primită o anonimă, prin care se afirma că în toată tevatura aceea era implicat şi fostul şef al oficiului poştal din fortăreață, oficiantul Nosov, cu domiciliul actual la Ekaterinoslav.

Lîkoşin îl invită numaidecât pe Nosov la Kerci, pentru a da relații. Acesta, la început se sperie de-a binelea, apoi, dându-şi seama deodată că i se oferea posibilitatea de a-şi reface cariera compromisă şi de a se răzbuna pe Boreiko, îşi oferi bucuros serviciile pentru „elucidarea tenebroaselor crime comise în fortăreață". Cel puțin aşa declară el la cea dintâi întrevedere cu anchetatorul.

Lîkoşin se arătă foarte surprins de faptul că Nosov era la curent cu toate chestiunile care priveau fortăreața. Fostul şef al oficiului se văzu silit să mărturisească că lucrase ca informator al lui Sablin, controlând toată corespondența ce sosea în fortăreață.

— Controlai şi corespondența secretă? îl întrebă generalul.

— Da! Ştiu să descifrez orice criptogramă. Am învățat în Manciuria această artă dificilă, dar pasionantă, se lăudă Nosov.

Un asemenea grad de inițiere în secretele militare a unui funcționar de la poştă i se păru suspect lui Lîkoşin. Oricum, Kerci era un punct de frontieră cu Turcia şi cu celelalte state de la Marea Neagră. De acolo era foarte posibil să se transmită în străinătate informații cu caracter de spionaj.

Cândva, generalul îşi susținuse strălucit teza cu subiectul: metodele aplicabile în combaterea spionajului militar. Lucrarea sa trecea drept o operă clasică în materie. Acum Lîkoşin, cu firea sa bănuitoare, proprie tuturor celor ce activează pe tărâmul justiției, hotărî să verifice amănunțit activitatea oficiului poştal al fortăreței.

Mărturisirea spontană a lui Nosov servi drept bază pentru inițierea unei noi anchete, suspectându-se comiterea unor acțiuni de spionaj militar în favoarea unei puteri străine. Bănuit de complicitate, Nosov fu imediat arestat.

Captivat, obsedat de gândul că izbutise să descopere în fortăreață un important centru de spionaj, Lîkoşin îşi extinse bănuielile aproape asupra tuturor celor care locuiau în fortăreață. Cazul căpăta amploare, se complica, devia de la scopul de bază, acela de a stabili răspunderile pentru evadarea deținuților. Aflând cu cine întreținea relații Nosov, Lîkoşin se opri asupra persoanei unui anume Francesco, un bogătaş din Kerci, preşedintele consiliului orăşenesc, care, după declarațiile lui Nosov, avea legături cu contrabandiştii.

Fantezia îl abătea tot mai departe de realitate. În imaginația sa, Francesco era căpetenia unui centru de spionaj. După părerea generalului, acolo, la Kerci, se centralizau informații cu caracter secret, furnizate nu numai de Nosov, dar adunate din tot sudul Rusiei, informații pe care Francesco le transmitea în străinătate prin contrabandişti. Era posibil ca şi evadarea deținuților să fi fost înfăptuită cu concursul lui.

Cu cât se gândea mai mult la Francesco, cu atât mai mult se simțea Lîkoşin îndemnat să-l aresteze pe omul acesta, înconjurat de o faimă misterioasă, pentru ca, prin demascarea acțiunilor sale de spionaj, să-şi demonstreze extraordinarul fler de polițist.

Totuşi, înainte de a cere împuterniciri de la Petersburg pentru a face investigații şi a opera arestări printre locuitorii civili din Kerci, generalul hotărî să se sfătuiască cu Klimovici, guvernatorul oraşului, un colonel de jandarmi cu experiență care se orienta bine în asemenea chestiuni.

Când Lîkoşin sosi la Klimovici, ca mai mare în grad fu întâmpinat de colonel cu toate onorurile cuvenite. Guvernatorul îi prezentă pe toți reprezentanții autorităților din oraş, inclusiv pe Francesco, preşedintele consiliului orăşenesc, dând în onoarea lui un banchet, stropit din belşug cu băuturi.

Klimovici observă însă repede că Lîkoşin nu bea aproape de loc, că nu întreținea în public decât conversații de circumstanță, că-i plăcea să facă spirite şi să povestească anecdote absolut inofensive din viața cercurilor mondene de la Petersburg.

Discuțiile cu caracter oficial nu fuseseră încă inițiate, aşa că guvernatorul îl invită pe general să doarmă la el şi să petreacă încă o zi în oraş. Oaspetele acceptă cu plăcere amabila invitație a amfitrionului.

A doua zi, după cafeaua de dimineață, Klimovici îl pofti pe Lîkoşin în cabinetul său.

Lîkoşin îşi expuse toate bănuielile în privința îndeletnicirilor cu caracter de spionaj ale lui Francesco. Klimovici se arătă extrem de mirat la auzul unor asemenea suspiciuni. N-avea deloc chef să intre în conflict cu prietenul lui, putred de bogat. Pe deasupra, în cazul demascării lui Francesco ca spion, se ridica întrebarea: ce păzise el, Klimovici, în ultimii patru ani, cum de nu descoperise acea activitate atât de criminală a lui Francesco, ba mai mult chiar, întreținuse cu el relații nespus de amicale.

— Aş fi curios să ştiu cui i-a putut trece prin cap o asemenea idee absurdă? exclamă colonelul ironic. Francesco, spion? Garantez cu capul că toate acestea sunt nişte nerozii!

— Această idee absurdă, după expresia dumneavoastră, scumpul meu Evgheni Konstantinovici, mi-a trecut prin cap mie, pe când cercetam activitatea comandamentului jandarmeriei şi a oficiului poştal din fortăreață. Vă pot informa că Francesco îl cunoştea îndeaproape pe Nosov, şeful oficiului poştal din fortăreață, pe care l-am demascat ca spion! rosti Lîkoşin, încet, apăsând pe fiecare cuvânt.

Klimovici dădu din cap, zâmbind:

— Nosov, spion? Iertați-mă, dar e prea prost ca să poată face spionaj! Între noi fie vorba, funcționarii mei se descurcă binişor în ceea ce priveşte controlul scrisorilor. Iată de ce afirm cu toată tăria că Francesco n-a fost spion şi nici nu va fi. Se află sub supravegherea mea – iar eu, să-mi fie cu

iertare, nu sunt Sablin, căruia dumnezeu, ca să vorbim delicat, „nu i-a hărăzit” harul inteligenței.

— Nu vi se pare că ați comis o imprudență luându-l pe acest Francesco sub protecția dumneavoastră? întrebă generalul.

— Nu! răspunse ferm guvernatorul. Trecutul lui Francesco nu-i ireproşabil, dar a fost dat uitării de mult, iar în prezent e destul de bogat ca să se mai amestece în afaceri dubioase. Vă asigur, excelență, că azi nu i se poate imputa nimic, se străduia Klimovici să-l apere, socotind în gând câți bani i-ar putea stoarce lui Francesco pentru acea pledoarie.

— Dar cu activitatea revoluționară cum stați aici, în oraş? întrebă Lîkoşin.

— Excelență, doar ştiți şi dumneavoastră, revoluția e un fenomen cronic în orice țară, răspunse Klimovici în doi peri. Pretutindeni există mulțumiți şi nemulțumiți. Ei, fiindcă veni vorba: Francesco ne-a ajutat de câteva ori să prindem nişte „tovarăşi” chiar în clipa când se îmbarcau pe şalande şi erau gata să părăsească apele teritoriale ale Rusiei. În privința aceasta, el este un reazem de nădejde al ordinii şi legalității existente.

— Deci, sunteți de părere că el n-a luat parte la organizarea evadării deținuților din fortăreață? întrebă Lîkoşin.

— Da, sunt convins de aceasta, răspunse Klimovici. După câte sunt informat, evadarea a fost pusă la cale de nişte indivizi din Taman! Acolo există elemente suspecte, cu care e greu să lupți fiindcă autoritățile căzăceşti nu vor să ne vină în ajutor...

Generalul îşi dădu seama de eşecul său total şi, făcând haz de necaz, acceptă, prompt, invitația la masă pe care i-o făcu ospitalierul său amfitrion.

Anchetarea cazului evadării deținuților din fortăreața Kerci dură aproape două luni. Totuşi, nu se putu stabili cine erau Gordeev, soția lui, Matriona, şi al cui era vasul cu care fugiseră evadații.

Vinovați de cele întâmplate fură socotiți în primul rând Sablin, în al doilea rând Boreiko, apoi Schroder, Firsov şi Suetnev.

Prin decret imperial, Schroder fu trecut în retragere, Firsov retrogradat şi mutat într-o fortăreață din Asia Centrală, iar Suetnev se alese doar cu un ordin observator.

Completul special al Tribunalului Militar Districtual reținu în sarcina lui Boreiko numai capul de acuzare prin care i se imputa că-i lăsase pe deținuți să iasă din fort. Ținând seama de faptele lui de arme, de rănile grave pe care le căpătase în luptă, ca şi de lipsa de antecedente penale, tribunalul îl condamnă la două luni de arest, pe care urma să-l execute la comenduirea garnizoanei, şi la pierderea drepturilor şi avantajelor acordate veteranilor de la Port-Arthur în ceea ce privea reducerea termenului de serviciu pentru avansarea în grad şi pentru pensionare.

Judecat separat, Nosov fu condamnat la cinci ani închisoare, dar, potrivit prevederilor decretului de grațieri, pedeapsa i se reduse la doi ani, detențiunea preventivă socotindu-i-se în acest termen.

Sentința pronunțată împotriva lui Boreiko fiind supusă spre confirmare generalului Nikitin, comandantul districtului, acesta reduse termenul de arest la două săptămâni. Totodată, ştabs-căpitanul fu mutat în una din noile brigăzi de artilerie grea ce se organizau în împrejurimile Moscovei.

...Într-o zi însorită, caldă, de iunie, soții Boreiko părăseau neprimitoarea fortăreață Kerci.

În preajma plecării trenului, la gară apăru Spirtov cu un enorm buchet de flori, şi după el Saveliev.

— Din partea unui admirator fidel, rosti Spirtov, întinzând buchetul Olgăi Semionovna.

— Vă mulțumesc foarte mult pentru ajutorul pe care mi l-ați dat, şi dumneavoastră, Olga Semionovna, şi dumneavoastră, Boris Dmitrievici, spuse furierul Saveliev. Ieri am luat ultimul examen pentru cel dintâi grad civil.

— Felicitările mele! rosti Boris Dmitrievici, scuturându-i prieteneşte mâna. La mai mare!

— Îmi pare foarte bine! spuse Olga Semionovna zâmbindu-i.

— Ei, ştiți cine l-a implicat pe Nosov în cazul evadării şi a deviat ancheta? întrebă Saveliev, privind printre gene cu şiretenie.

Văzând că toți erau curioşi să ştie cine anume, urmă cu glas scăzut:

— Felcerul Dorohov. El a scris anonima, iar eu i-am strecurat-o lui Lîkoşin.

— Dibaci ați fost! exclamă Boreiko râzând.

— Principalul este că totul s-a terminat cu bine, observă Olga Semionovna.

…Clopotul din gară bătu pentru a treia oară.

Luându-şi rămas bun, Spirtov sărută mâna Olgăi Semionovna şi cu acest prilej îi strecură un bilețel împăturit.

— Vă e adresat dumneavoastră, şopti el. L-a adus Alexeev şi m-a rugat să vi-l predau.

În compartiment, după ce trenul porni, soții Boreiko citiră bilețelul scris cu litere neregulate de către Petrovici:

„Toate cele bune, dragii mei!

Salutări şi mulțumiri sincere din partea prietenilor dumneavoastră de la Samsun.”

1958 – 1960

Krasnodar – Moscova

{1} *Praporgic* – Cel mai mic grad ofițeresc în armata țaristă.

{2} *Porucic* – Locotenent în armata țaristă.

{3} *Foierverker* – Grad subofițeresc în artileria armatei țariste.

{4} *Nagoia* – Oraș portuar în Japonia.

{5} *Drujinele de luptă* – În timpul revoluției ruse din 1905 – 1907, detașamente de muncitori înarmați. *Drujinic* – Membru al unui astfel de detașament.

{6} *Makarov, S.O.* – Savant și inventator rus, viceamiral; în timpul războiului ruso-japonez, comandantul flotei din Pacific. A pierit împreună cu cuirasatul „*Petropavlovsk*" în aprilie 1904.

{7} *Utios* – „*Stâncă*" – o porțiune din sistemul de apărare de la Port Arthur, devenită celebră prin rezistența ei eroică în războiul ruso-japonez din 1904 – 1905.

{8} *Miciman* – În Rusia țaristă, cel mai mic grad de ofițer de marină.

{9} Speriat de proporțiile pe care le lua revoluția, la 17 octombrie 1905 Nicolae al II-lea a publicat un manifest ce conținea o serie de făgăduieli mincinoase privind inviolabilitatea persoanei, libertatea conștiinței, libertatea cuvântului etc. Prin acest manifest, ocârmuirea țaristă urmărea să submineze forțele revoluționare și să câștige timp în vederea înăbușirii revoluției.

{10} În Rusia țaristă, femeile nu aveau acces în instituțiile de învățământ superior. Primele Cursuri superioare pentru fete au fost înființate în 1861, la Petersburg și la Moscova, sub presiunea mișcării democrat-revoluționare din deceniul al șaptelea.

{11} *Presnea* – Cartier muncitoresc-industrial din Moscova, centru al luptelor eroice ale proletariatului moscovit în timpul insurecției armate din decembrie 1905.

{12} *Sutele negre* – Denumire dată de popor organizațiilor ultrareacționare create de poliție sub titlul demagogic de „Uniunea Poporului Rus", „Uniunea Arhanghelului Mihail" etc.

{13} *Duma de stat* – În anii 1906 – 1917 în Rusia, organ reprezentativ creat de guvernul țarist pentru a distrage masele de la lupta revoluționară.

{14} *Marat, Iujin* – Este vorba de *V. L. Șanțer* (1867 – 1911), unul dintre cei mai vechi militanți ai mișcării revoluționare din Rusia, și de *M. I. Vasiliev-Iujin* (1876 – 1937), militant al mișcării revoluționare din Rusia, fruntaș al vieții de partid și de stat din Uniunea Sovietică. În timpul insurecției armate din decembrie 1905, amândoi au făcut parte din Comitetul din Moscova al P.M.S.D.R.

{15} *Ohrana* – Siguranța țaristă.

{16} *Dubasov, F. V.* (1845 – 1912), general-adjutant țarist, amiral. În 1905 – 1906, guvernator general al Moscovei; a condus înăbușirea insurecției armate.

{17} *Eserii* (membri ai partidului socialist-revoluționar) negau rolul conducător al clasei muncitoare în revoluție. Dându-se drept exponenți ai intereselor țărănimii, în realitate ei apărau interesele vârfurilor chiaburești de la sate. Poziția capitulardă a menșevicilor și eserilor a contribuit la înfrângerea insurecției.

{18} *Respete* – Giulgiu. (dex)

{19} În Rusia țaristă, toți funcționarii și ofițerii erau împărțiți în 16 clase, conform *Tabelei de ranguri* instituită de Petru I.

{20} *Bombardier* – Soldat (la artilerie).

{21} În școlile rusești, cunoștințele elevilor sunt apreciate cu notații de la 1 la 5.

{22} *Graben... grub... gegraben* – Cele trei forme principale ale verbului a săpa (germ.).

{23} *Ich grabe, du gräbst* – Eu sap, tu sapi... (germ.)

{24} *Învolt* – Des. Rotunjit, plin, umflat, înfoiat. (dex)

{25} *Știabs-căpitan* – Grad ofițeresc în armata țaristă, echivalent cu gradul de locotenent-major.

{26} *Alexeev*, E. I. (1843 – 1909), amiral rus, general-adjutant. În 1903 – 1905 – rezident țarist în Extremul Orient; în 1904, la începutul războiului ruso-japonez, a fost numit și comandant suprem al forțelor terestre și maritime rusești din Extremul Orient, funcție din care a fost destituit pentru incapacitate.

{27} *Kuropatkin, A. N.* (1848 – 1925), general de infanterie rus; în timpul războiului ruso-japonez, comandant al trupelor de uscat rusești, iar mai târziu al tuturor forțelor armate rusești în Extremul Orient. Înlocuit din funcție pentru incapacitate.

{28} *Prisma legii* – În toate instituțiile publice din Rusia țaristă se găsea o prismă triunghiulară, încununată cu emblema țaristă: vulturul cu două capete. Pe fețele prismei se aflau înscrise ucazurile lui Petru I cu privire la respectarea legalității.

{29} *Fixarea vulturului deasupra „prismei"* – Procedură respectată la deschiderea ședințelor tribunalului țarist. (N.aut.)

{30} *Curtină* – La fortărețele cu bastioane, porțiunea de zid și spațiul dintre două bastioane.

{31} *Arșin* – Veche măsură de lungime rusească, echivalând cu 0,711 m.

{32} *Nikolașka* – Nume pejorativ dat de popor lui Nicolae al II-lea.

{33} „*KIop*" înseamnă „*ploșniță*"; „*tarakan*" – *gândac de bucătărie*, iar „*bloha*" — *purice*.

{34} *Samogon* – Rachiu de casă.

{35} *Horilka* – Rachiu (în limba ucraineană).

{36} *Deseatină* – Veche măsură rusească, de suprafață, având 1,092 ha.

{37} *Ureadnic* – Aici, subofițer de poliție rurală în Rusia țaristă.

{38} *Ispravnic* — În Rusia țaristă, șef de poliție județeană.

{39} *Pristav* — Șef de poliție de plasă.

{40} *Vaterland* – Patrie (germ.).

{41} *Kurlanda* – Vechea denumire a unei regiuni din R.S.S. Letonă, situată la Vest și Sud-Vest de golful Riga.

{42} *Iasmă* – Femeie foarte slabă și urâtă. (dex)

{43} *Rihtuitor* – (Muncitor) care croiește și a îmbină prin cusături piesele de piele care compun un obiect de încălțăminte. (dex)

{44} *Gevalt* – Ajutor (în idiș).

{45} *Sulamita* — Personaj biblic, eroina *„Cântării cântărilor"*, celebră pentru frumusețea ei.

{46} *A ausculta* – A asculta cu urechea sau cu stetoscopul zgomotul inimii și al plămânilor pentru a stabili diagnosticul. (dex)

{47} *Frotiu* – Picătură de sânge, suspensie de microbi etc. întinse în strat subțire și omogen pe o lamă de sticlă pentru a putea fi examinate la microscop. (dex)

{48} Aluzie la marele fabulist rus I. *A. Krîlov* (1769 – 1844).

{49} *„Narodnaia volea"* – Organizație revoluționară secretă a narodnicilor-teroriști, înființată în august 1879. Teoria și tactica greșite, ca și lipsa de legătură temeinică cu masele populare, au dus la prăbușirea organizației, în ciuda abnegației și eroismului manifestat de narodovolți. Organizația și-a încetat existența la mijlocul deceniului 9 al secolului trecut, după atentatul neizbutit împotriva lui Alexandru al II-lea.

{50} *Volvulus* – Ocluzie intestinală provocată de o răsucire a intestinului subțire sau a colonului pelvian, care provoacă tulburări grave ale circulației, necroza peretelui intestinal etc. (dex)

{51} *Staroveri* — Membrii unor secte religioase.

{52} *Cadeții* – Membrii partidului intitulat *„constituțional-democrat"*, principalul partid al burgheziei imperialiste din Rusia țaristă.

{53} *Șaland* – Navă fără autopropulsie, cu fundul plat, folosită la transportul mărfurilor (și al persoanelor). (dex)

{54} *ROPIT* – Societatea rusă de navigație și comerț. (N.aut.)

{55} *Artelnic* – Magazionerul unui regiment. (dex)

{56} *Rotmistru* – Grad ofițeresc în Rusia țaristă (la cavalerie și jandarmerie), echivalent cu acela de căpitan.

{57} *Durnoi-Șreder* – Joc de cuvinte: *„durnoi"* înseamnă *„prost"*.

{58} *Hohol* – Poreclă dată ucrainienilor.

{59} *Bulevardul Sobacii* – Bulevardul Câinilor.

{60} *Podporucic* – Sublocotenent în armata țaristă.

{61} *Feldwebel* – Plutonier-major în armata țaristă.

{62} *Buiac* – Sălbatec. Nebun. (dex)

{63} *Primul grad de serviciu*, după așa-numita „*Tabelă de ranguri*" înființată de Petru I.

{64} *Pernatîi* – Înaripatul.

{65} *Teapkin-Leapkin* – Personaj din piesa „*Revizorul*" de Gogol.

{66} *Loyola Ignatius* (1491 – 1556), întemeietorul ordinului iezuiților – una dintre cele mai vaste și mai bogate organizații ale papalității. În vederea atingerii scopului urmărit inițial – lupta împotriva iluminismului, întărirea continuă a puterii papii – „morala" ordinului permitea folosirea tuturor mijloacelor, inclusiv calomnia și crima. În zilele noastre, ordinul iezuiților joacă un rol de frunte în promovarea politicii obscurantiste a Vaticanului, îndreptată împotriva mișcării comuniste și muncitorești, împotriva luptei de eliberare a popoarelor, împotriva progresului științific.

{67} *Ofițer de rond* – Ofițer de serviciu pe garnizoană, însărcinat cu controlul gărzilor.